Georg Luck

KÖPEKLERİN BİLGELİĞİ



Antikçağ Kiniklerinden Metinler

SAY

KÖPEKLERİN BİLGELİĞİ

ANTİKÇAĞ KİNİKLERİNDEN METİNLER

Georg Luck

1926 yılında Bern'de dünyaya gelen Georg Luck, Baltimor Johns Hopkins Üniversitesi'nde klasik filoloji profesörüdür.

Yayımlanan eserleri: *Die römische Liebeselegie* (1961); *Hexen und Zauberei in der römischen Dichtung* (1962); Ovidus'tan *Tristia* (çeviri ve yorum) (1967/77); *Magie und andere Geheimlehren in der Antike* (1990).

KÖPEKLERİN BİLGELİĞİ

ANTİKÇAĞ KİNİKLERİNDEN METİNLER

GEORG LUCK

Almancadan Çeviren
Oğuz Özügül

say

Say Yayınları

Köpeklerin Bilgeliği
Antikçağ Kiniklerinden Metinler / Georg Luck

Özgün Adı: Die Weisheit Der Hunde – Texte der antiken Kyniker

Copyright © 1997 by Alfred Kröner Verlag in Stuttgart

ISBN 978-605-02-0028-7
Sertifika No: 10962

Yayın hakları © Say Yayınları Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Almancadan Çeviren: Oğuz Özügül
Editör: Derya Önder
Sayfa Düzeni: Tülay Malkoç
Kapak Tasarımı: Mehmet İlhan Kaya
Kapak Resmi: *Diogenes*, Jean-Léon Gérôme, 1860

Baskı: Kurtiş Matbaası
Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 613 68 94

1. Baskı: Say Yayınları, 2011

Say Yayınları
Ankara Cad. 22 / 12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
www.sayyayincilik.com • e-posta: say@sayyayincilik.com

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22 / 4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
e-posta: dagitim@saykitap.com • online satış: www.saykitap.com

İÇİNDEKİLER

İşaretler ve Kısaltmalar 11
Önsöz 15

I. ANTİSTHENES

Giriş 47
Kaynaklar 49
Antisthenes'in Yaşamı 49
Öteki Filozoflarla ve Öğrencilerle İlişkisi 51
Politika 57
Etik 60
Mantık, Bilimler, Eğitim 82

II. DİOGENES

Giriş 89
Kaynaklar 90
Diogenes'in Yaşamı 90
Öteki Filozoflarla İlişkisi 105
Politika 111
Etik (Genel) 119
Yoksulluk ve Zenginlik 138
Özgürlük ve Kölelik 150

Din 155
Cinsellik, Sevgi, Kadınlarla İlişkiler 161
Delikanlılarla İlişkiler 165
Felsefe ve Eğitim 170
Bilimler ve Sanatlar 174
Diogenes Hakkında Yargılar 178
Diogenes'e Atfedilen Mektuplar 183

III. ÖĞRETİNİN YAYGINLAŞMASI

1. KRATES
Giriş 205
Kaynaklar 206
Yaşamı ve Düşünceleri 206
Kuşkulu Metinler 220
Krates'e Atfedilen Mektuplar 221

2. METROKLES
Giriş 228
Kaynaklar 228

3. HİPPARCHİA
Giriş 230
Kaynaklar 230

4. MENEDEMOS
Giriş 232
Kaynaklar 232

5. THRASYLLOS
Giriş 233
Kaynaklar 233

6. MENİPPOS
Giriş 234
Kaynaklar 235

7. PHİLİSKOS
Giriş 237
Kaynaklar 237

8. MONİMOS
Giriş 238
Kaynaklar 238

9. ONESİKRİTOS
Giriş 240
Kaynaklar 240

10. PHOİNİX
Giriş 244
Kaynaklar 244

IV. MANEVİ GÜÇ OLARAK KİNİZM

1. BİON
Giriş 249
Kaynaklar 250

2. KERKİDAS
Giriş 266
Kaynaklar 266

V. TELES

Giriş 273
Kaynaklar 274
Varlık ve Görünüş 274
Kendine Yeterlik Üstüne 275
Sürgün Üstüne 281
Yoksulluk ve Zenginlik 287

Zenginlik ve Yoksulluk 293
Haz En Yüce Ahlaksal Değer Değildir 295
Bunalımlar Üstüne ya da Durum ve Koşullara Uymalı 296
Tutkulardan Kurtulmalı 298

VI. MEKTUP BİÇİMİNDE KİNİZM PROPAGANDASI

Giriş 307
Kaynaklar 308
Anacharsis Mektupları 308
Herakleitos Mektupları 312
Sokrates Mektupları 315

VII. İMPARATORLAR DÖNEMİNDE KİNİZM

1. DEMETRİOS

Giriş 323
Kaynaklar 324

2. DİON CHRYSOSTOMOS

Giriş 331
Kaynaklar 331
Egemenlik Üstüne (Parça) 331
Diogenes ya da Erdem Üstüne 340
Diogenes ya da İsthmos Konuşmaları 348
Diogenes ya da Köleler Üstüne 353

3. EPİKTETOS

Giriş 363
Kaynaklar 364
Kinizm Üstüne 364

4. FAVORİNUS

Giriş 380
Kaynaklar 382
Çeşitli Konular 382
Sürgün Üstüne (Parçalar) 390

5. DEMONAX
Giriş 396
Kaynaklar 397
Özdeyişler 397

6. LUKİANOS
Giriş 399
Kaynaklar 401
Demonax'ın Yaşamı 401
Kinik 414

7. OİNOMAOS
Giriş 424
Kaynaklar 425

VIII. İMPARATOR JULİANUS

Giriş 451
Kaynaklar 452
Kinik Herakleios'a Karşı 452
Bilgisiz "Köpekler"e Karşı 465

Dizin 485

İşaretler ve Kısaltmalar

İşaretler

<> = Elyazmalarındaki boşluklara yayıncının yaptığı ekler
[ ] = Çevirmenin açıklamaları
[[]] = Özgün metne ait olmayan daha sonraki ekler

Kaynaklara İlişkin Kısaltmalar

Bar. = A. Barigazzi, Favorino. Opere, 1966
Boiss. = J. F. Boissonade, Anecdota Graeca, 5 Bde., 1829 – 1933
Diels = H. Diels, Poetarum philosophorum fragmenta, 1901
Des Places = E. Des Places, Numenius, Fragments, 1973
FGH = F. Jacoby, Die Fragmente der griechischen Historiker, Bde., 1923 – 1930
Förster = R. Förster, Scriptores Physiognomici graeci et latini, 2 Bde., 1893
G. = G. Giannantoni, Socraticorum reliquiae, Bd.2, 1983
G. – P. = A. S. F. Gow / D. L. Page, The Greek Anthology: Hellenistic Epigrams, 1965
Gomoll = H. Gomoll, Der stoische Philosoph Hekaton, seine Begriffswelt und Nachwirkung unter Beigabe seiner Fragmente, 1933
Gutas = D. Gutas, Saying by Diogenes preserved in Arabic, in: Goulet – Cazé / Goulet (yay.) Le cynisme ancien, 1993, 475 – 518

H.	= J. Hammerstaedt, Die Orakelkritik des Kynikers Oinomaos, 1988
Hense	= O. Hense, Teletis reliquiae, 1909
Hercher	= R. Hercher, Epistolographi Graeci, 1873
K.	= T. Kock, Comicorum Atticorum fragmenta, 3 Bde., 1880 – 1888
Kind.	= J. F. Kindstrand, Bion of Borysthenes. A Collection of the Fragments with Introduction and Commentary, 1976
K.	= Th. =A. Körte / A. Thierfelder, Menandri quae supersunt, 2 Bde., 1957/1959
Köhler	= L. Köhler, Briefe des Sokrates und der Sokratiker, in: Philologus, Suppl. 20, 1928, 142 vd.
Mondolfo	= R. Mondolfo / L. Taran, Eraclito: Testimonianze e imitazione, 1972, 279 vd.
Mullach	= F.W.A. Mullach, Fragmenta philosophorum Graecorum, 3 Bde., 1860 – 1881
PCG	= R. Kassel / C. Austin, Poetae comici Graeci, 1986 ff.
PLG	= T. Bergk, Poetae lyrici Graeci, 3 Bde., 1878 – 1882
Pow.	= J. U. Powell, Collectanea Alexandrina, 1925
Ribbeck	= O. Ribbeck, Scaenicae Romanorum poesis fragmenta, 2 Bde., 1898
Reuters	= F. H. Reuters, Die Briefe des Anacharsis (Schriften und Quellen der Alten Welt 14), 1963
SH	= H. Lloyd / P. Parsons, Supplementum Hellenisticum, 1983
SVF	= J. von Arnim, Stoicorum veterum fragmenta, 4 Bde., 1903 – 1924
TGF	= A. Nauck, Tragicorum Graecorum fragmenta (1854), 1889
Us.	= H. Usener, Epicurae, 1887
Wehrli	= F. Wehrli, Die Schule des Aristoteles, Bd. 4, 1967

Sevgili eşim,
yoldaşım ve can dostum Zuhal'e

Önsöz

Kinizm, kökleri Sokrates'in düşüncelerinde, yani MÖ 5. yüzyılda bulunan ve MÖ 6. yüzyılda hâlâ devam eden bir fikir hareketiydi. Bu hareket Stoacılık, felsefi kuşkuculuk, *Tevrat*'ın daha sonraki yazımları, Yahudi filozof Philon ve ilk dönem Hıristiyanlık üzerinde etkili oldu. En tanınmış temsilcisi Sinoplu Diogenes'tir, kişiliği ve öğretisi Kinizme kesin biçimini vermiştir.

"Kinizm" adı Antikçağda farklı şekilde açıklanmıştır, ama kesinlikle Grekçe "kyon", "köpek" sözcülüğüyle ilişkilidir. Kinikler orta halli çağdaşlarının gözünde köpek gibi davranan insanlardı ve onların da, alaya alma amacını taşıyan bu adı benimsediği, adeta saygın bir ad haline getirdiği tahmin edilir. Başka bir açıklamaya göre bu ad Herakles'e adanmış Kynosarges Gymnasiumu'ndan kaynaklanır, buraya safkan olmayan Atinalılar, yani "piçler" devam ediyordu, aralarında orada ders veren Antisthenes de vardı.

Ne yazık ki Kinizmin ilk dönemlerinden günümüze eksiksiz hiçbir eser kalmamıştır. Buna karşılık, bir örnek verirsek, imparatorlar döneminin ılımlı Kiniklerinden biri olan Dion Chrysostomos'un birçok konuşması elimizdedir. Kiniklerin düşünce tarzını Yeni Komedi fragmanlarından, Horatius'un Satirlerinden ve Mektuplarından, Philon'un makalelerinden, Seneca'nın Mektuplarından öğrenebiliyoruz, ne var ki, ilk Kinikler Antisthenes, Diogenes ve Krates'ten kalan fragmanlar bir sorun oluşturuyor. Günümüze ulaşmayan kaynaklardan aktaran felsefe tarihçisi Diogenes Laertios (MS 3. yüzyıl) ol-

masaydı, ilk Kinikler hakkında bilgimiz çok kısıtlı kalırdı. Bazı bilgiler ancak Maximus Confessor, Antonius Melissa ve Johannes Stobaios gibi daha sonraki yazarlar tarafından aktarılmıştır.

İlk Kiniklerin birçok düşünce ve vecizesini sadece anekdotlardan ya da nükteli aforizma (Apophthegmata), soru-cevap (Chreiai) ve uzsöz (Gnomai) biçiminde öğreniyoruz. Antikçağda bu tür anekdotlar ve vecizeler toplanıp bir araya getirilmiş olmalı. Aktarılanların bazı tipik biçimleri şöyle: 1) "Diogenes diyor ki (dedi ki)", 2) "Diogenes'in herkesçe bilinen vecizesi", 3) "Biri Diogenes'e sordu ..., ve o da şöyle cevap verdi...". Bazıları dedikodu havasında, bazıları da uydurulmuş, tahrif edilmiş, çarpıtılmış olabilir. Bu, Grek felsefesi tarihinde ender görülen bir durum değildi. Düşünürler ve okullar sık sık sert çatışmalara giriyordu, ve bize ulaşan haberler bir polemik ortamını yansıtıyordu. Nerdeyse başlangıçtan itibaren Kiniklerle Platoncular arasında belirli bir husumet görülüyordu, oysa her iki okul da Sokrates'e dayanıyordu. Kinci Bion fragmanında da karşıtların polemiğini fark etmek mümkündür.

Kinizmin kökleri Sokratesçiliktedir. İlk Kinikler, tüm ciddiyetlerine karşın gülünç özellikleriyle güçlü, özgün, ayrıksı kişiliklerdi, bir çeşit halk kahramanlarıydı ve örnek aldıkları Herakles ile karşılaştırılıyorlardı. Antisthenes, Sokrates'le tanışmış ve ilişki kurmuştu, onu, ciddiye almadığı Platon'dan daha iyi anladığına inanmıştı. Platon'un Diogenes'i "kudurmuş Sokrates" diye tanımladığı söylenir. Gerçekten de Kinikler Atina'nın büyük geçmişinin manevi mirasını önemli bir anlamda üstlenmiş ve bunu, iktidarın genişlediği, zenginliğin ve lüks yaşam tarzının hüküm sürdüğü bir dönemde Atinalılara yaşayarak göstermiştir. Onlar zamanı geri çevirmeye çalışıyor ve bu yüzden kimse tarafından sevilmiyorlardı. Kinik çilecilik, Atina'nın ünü dünyaya yayılan incelmiş kültürünün tam karşıtıdır. Kinikler bu kültürü hor görüyorlardı ve öğretileri kısmen buna karşı bir protestoydu.

Ne var ki Kinizm sadece klasik dönemin Atinasında ortaya çıkabilirdi. Burada yalnız öğretmenler ve okulları yoktu; günlük yaşam aslında bir "paideia"ydı. Atina, "kendi halkını eğitiyordu" ve bir bütün olarak uygarlık, adap okuluydu. Ünlü sanatçıları görmek ve dinlemek, tanınmış sporcuları çalışma sırasında izlemek mümkündü. Böylece disiplinli çalışma, yani "askesis" kavramı dikkatli izleyiciye gösterilmiş oluyordu. Kiniklerin bu kavramı sadece genelleştirmesi gerekiyordu. "Askesis" aracılığıyla büyük bir sanatçı ya da başarılı bir sporcu olmak nasıl mümkün olabildiyse, doğru bir teknik ve eğitimle gerçekten iyi bir insan olmak ve yalnız Atina'da değil, her yerde geçerli bir ideali gerçekleştirmek de mümkündü. Bu arada, sözü geçen çileciliğin, Aristoteles'in okulunda yürütülen bilimsel araştırmaların karşıtını da canlandırdığını söyleyelim. İnsanın ikinci bir doğası olması için bu çilecilik, iyi ve doğru diye idrak edilenlerle titiz bir şekilde alıştırma yapmaktır.

Atina'da, örf ve adetler bir yere kadar düzenlenmiş ve biçimlendirilmiş olmasına karşın, yeterince özgün ve ayrıksı kişiler vardı ve onlara belirli bir yere kadar göz yumuluyordu. Bu tür münzevileri Komedi'den tanıyoruz, ama Kinikler tarafından, "başka olmaya", "tersine dünya"ya özellikle özen gösteriliyordu. Üst katmanlarda zarafet sayılan her şeye Kinikler burun kıvırıyordu. "Herkes" kendine aşçı tutuyordu; "herkes" özenle giyiniyordu; "herkes" etrafına dalkavukları ve asalakları topluyordu; "herkes"in bir metresi vardı; "kimse" meyhaneye ya da randevu evine gitmiyordu. Kinikler bütün bunların tam tersini yapıyordu. İnsanları şaşkınlığa düşürmek ve kışkırtmak, onlar tarafından önemsenmek istiyorlardı, sözlerine kulak verilmesini, hırpani kılık kıyafetlerine rağmen ciddiye alınmayı talep ediyorlardı.

Kadın Kiniklerden Hipparchia ile "ateist" Theodoros arasında geçen konuşma öğreticidir. İkisi de gerçekten sıradan insanlar değildi. Kendi aralarında konuşan Grek aydınlarıy-

dı söz konusu olan. İyi de Theodoros ötekine ne diyordu? Onun bir kadın olduğunu, aslında evde oturup yün eğirmesi gerektiğini hatırlatıyordu, bunun üzerine Hipparchia ona "paideia"nın, yani eğitimin ev işinden daha önemli olduğunu söyleyerek cevap veriyordu.

Diogenes Laertios'un, her birinin yaşam öyküsüne eklediği[1] Kinizm öğretisine bir göz atarak başlamak doğru olacak. Diogenes Laertios Kinizmi, başkalarının iddia ettiği gibi sadece özel bir yaşam tarzı değil, gerçek bir okul olarak görüyordu: "Onlar, Chioslu Ariston gibi, mantığa ve fiziğe hiç değer vermiyor, sadece etikle ilgileniyor. Diokles bazılarının Sokratesle ilgili haberlerini Diogenes'e atfediyor, onu şöyle konuşturuyor, insan:

> "Evinde iyi kötü neler olup bittiğini"[2]

sorup soruşturarak öğrenmelidir. Onlar eğitimi de reddediyor. "Aklını başına toplamış bir kimse", diyor Antisthenes "okuma yazmayla uğraşmaz, böylece önemsiz şeyler tarafından dikkati dağılmaz". Geometriye, müziğe ve benzer bilimlere sırt çeviriyorlar. Diogenes, kendisine güneş saatini gösteren birine, "çok yararlı, insan yemeğe geç kalmaz" diyordu. Ve yine kendisini müzik hakkında aydınlatmak isteyen başka birine şöyle diyordu:

> "Devlette ve de evde düzeni düşünceler sağlar,
> yoksa lir ya da flüt sesi değil"[3]

Antisthenes'in *Herakles*'te yazdığı gibi erdemli yaşam Kinikler için (en yüce) amaçtır; bu amaç Stoacılar için de geçerlidir, özellikle bu iki okul arasında belirli bir ilişkinin mevcut olduğu düşünülürse. Bu yüzden Kinizm "erdemin kısaltılması" diye tanımlanır. Kitionlu Zenon da böyle yaşıyordu. Onlar kanaatkâr bir yaşamı vaz ediyor, sadece açlığı giderecek ka-

dar yiyecekle yetiniyor ve harmani giyiyorlar. Zenginliği, itibarı, soyluluğu hor görüyorlar. Kimi zaman[4] sadece yeşillikle besleniyor, genellikle yalnız soğuk su içiyorlar. Herhangi bir kulübede ve Diogenes gibi fıçılarda barınıyorlar, Diogenes, "hiçbir şeye ihtiyaç duymamak Tanrıya özgüdür, çok az şeye gerek duymak Tanrıya benzemektir" diyor. Onların düşüncelerine göre erdem öğrenilebilir (Antisthenes *Herakles*'inde böyle söylüyor) ve kaybedilemez. Bilge kişi cana yakın ve hatasızdır, kendisine benzeyen herkesin dostudur, ona göre hiçbir şey kadere bağımlı değildir. Erdemle kötülük arasında bulunan her şeyi, Chioslu Ariston gibi, benzer şekilde eşdeğerli diye açıklıyorlar."

Antisthenes'in etiğinde ilginçtir ki hazcı eğilimler saptanmak isteniyordu. Kuşkusuz Epikurosçulukla ortak noktalar vardır ve Kinizmden alınan bazı düşünceler daha sonra "gülen filozof" Demokritos'a aktarılmıştır. Belki katı çileciliği, en azından alçakgönüllü zevklere izin veren ılımlı bir biçimden ayırmak gerekir. Sokrates de kendine göre bir ehlikeyifti, hatta rahat terlikler giyme lüksünü kendinden esirgemiyordu.

İlk Kinikler öteki okul ve akımlara karşı polemiğe girerek kendilerini onlardan ayırıyordu. Sokrates'e katılmadan önce Antisthenes'in öğretmeni Gorgias'tı, ama Kinikler Sofizmi hiç sevmiyordu, mantık oyunlarından ve safsatalardan soğumuşlardı. Sonraları Bion gibi bir Kinik "Sofist" olarak da ortaya çıkabiliyordu, ama bu sözcüğün "profesör"den fazla anlamı yoktu artık.

İlk Kiniklerle Platon ve Akademisi ve de kendi okulunu kurduktan sonra Aristoteles arasındaki gergin ilişki gözden kaçmaz. Kiniklerin, idealar öğretisini eleştirdikleri bilinmektedir, ama hoşlanmadıkları yüzeysel şeyleri de, örneğin Akademi'de ve Peripatos'ta hüküm süren şık yaşam tarzını da yerden yere vuruyorlardı. Kiniklere göre Platon, bugünkü ifadelerle, fazlasıyla seçkin, fazlasıyla züppeydi, öte yandan Aelian'ın yazdığı gibi, Platon'un da Aristoteles'in

dış görünüşüne ilişkin söyleyecek bazı sözleri vardı: "Çünkü Aristoteles'in giysileri ve ayakkabıları çok gösterişliydi; Platon'a yabancı olan modaya göre tıraş oluyordu, parmakları yüzük doluydu ve bundan gurur duyuyordu".[5] Kinikler, örneğin "her yere konuk olan" ve yaşamın zevklerini tepmeyen Aristippos gibi öteki Sokratesçilerden de uzak duruyordu.[6]

Kinikler başlangıçtan itibaren her yönden saldırıya uğramıştı. Gerçi bazı oyun yazarları (özellikle Philemon) Kinik düşüncesini benimser, ama komedi sahnelerinde Kiniklere karşı yoğun bir polemik yürütülmüştür. Örneğin Eubulos, Kinikleri "köpekler, bayağı köleler, piçler"[7] ve başka bir yerde de "oburlar" ve "asalaklar"[8] diye tanımlar. İlginç olan, polemiklerde ilk Kiniklerle çağdaşları arasında bir ayrımın yapılmasıdır. İlk Kiniklere diyecek bir şey yok; onlar gerçek Kinizmi temsil ediyor, ama kendilerine Kinik süsü veren çağdaşları ya öğretiyi tahrif ettiler ya da yaşamları bu öğretiyle çelişti. Bu eğilim Epiktetos'da, ama Lukianos'ta (*Peregrinus Proteus'un Ölümü*) ve imparator Julianus'ta da (*Herakleitos'a Karşı*) açıkça görülür.

Diogenes Laertius yaygın bir suçlamayı reddeder: Kinizm sözde bir felsefe değil, bir yaşam tarzıymış; "felsefe" deyince herhalde Aristoteles'inki gibi bir okul anlaşılıyordu, burada etiğin yanı sıra mantık, fizik, metafizik (doğrusu "fizikten sonra gelen şey"), politika ve öteki disiplinler öğretiliyordu. Bu tür evrensel bir felsefenin başlangıcını Platon'un Akademi'sinde buluyoruz, ama ilk defa Aristoteles psikoloji ve jeoloji gibi bilimleri sistematik olarak ele alıp işlemiş ve böylece öğretim, araştırma yapılan bir üniversite düşüncesini gerçekleştirmiştir. Kinikler titizlikle etik, politika ve sosyoloji üzerinde yoğunlaşıyorlardı; geriye kalanlar onlara göre zaman kaybından başka bir şey değildi. Kinizm başlangıçta elbette bir yaşam tarzıydı, ama bu, Stoacılar ve Epikuros okulu için de geçerliydi. Bir öğretmene yanaşmak, onun öğretisini yalnız zihnen kavramak değil, üstelik bunu "yaşamak" da

olağandı. Üstat yalnız öğretmen değil dost, yaşamsal sorunlarda danışman, psikologdu.

Kiniklerin yaşam tarzını öteki filozoflardan ayıran, onların hiçbir koşula uymamalarıydı. Bu açık bir paradokstu, normal yurttaşlar için uygunluğu düşünülemezdi. Kiniklerde göze çarpan ilk şey giyinişleriydi. Üstlerinde yırtık pırtık, pis bir harmani, yani "tribon" ile dolaşıyorlardı. Bu durum, dilenciliğe itilen, Euripides'in aynı adlı oyunla sahnede betimlediği kral Telephos'u hatırlatır. Kinikler hem kahraman hem de dilenciydiler. Harmanilerinin altına görünür hiçbir çamaşır, "chiton" giymiyorlardı. Bu bir Sparta töresi gibi görünür, ama bazı Pythagorasçılar da böyle giyiniyordu ve bu modayı Atina'ya Sokrates getirmişti.[9] Antisthenes bunu okulunun üniforması haline getirdi. Albani villasında bir heykel Diogenes'i çıplak olarak ve bir elinde çanak, ötekinde bir değnekle betimler; yanında okulun simgesi olan bir köpek oturur. Kinikler çıplak ayakla dolaşıyordu.[10] Bütün bunlar, Komedi'de alaya alınan Platoncuların ve Peripatetikçilerin kasıtlı zarafetiyle bir karşıtlık oluşturur.[11]

Sakal da Kinik imgesine aittir; ama bakımlı sakala karşılık Kinikler için bakımsız, karmakarışık sakal tipiktir, zira birçok başka filozof da –Sokrates, Platon, Aristoteles, Zenon, Chrysippos, Epikuros– sakallı olarak betimlenir.

Besinleri mümkün olduğunca basittir. Genel olarak ekmekle, sebzeyle ve meyveyle, örneğin incirle ve pazardaki en ucuz elmalarla, fırsat düşerse balıkla ya da etle beslenirler. Peynir, zeytin yasak değildi. "Elde ne varsa" o yeniyordu, ama pahalı ya da lezzetli yiyecekler asla. "Katık olarak açlık" Kiniklerin sözüydü.[12] Yalnız su içme mecburiyeti vardı, ama süte de izin veriliyordu, şarap da her zaman reddedilmiyordu.

Kiniklerin düzenli geliri yoktu; öğrencilerin az ya da çok gönüllü bağışlarını hesaba katıyorlardı. Yani dilenciliğe izin vardı, hemen hemen zorunluydu. "Hekate-yemekleri"

ile, yani dindarların ay takviminin son gününde sokak köşelerine bıraktığı kurbanlık yiyeceklerle de karın doyuruluyordu. Bunlar çörek, balık, yumurta, domuz ve köpek eti gibi yiyeceklerden, arınma kurbanlarının artıklarından oluşuyordu. Aşırı yemek ve içmek gibi kumar ve talih oyunları da ayıp sayılıyordu. Kinikler yerde ya da bir tahta parçasının üstünde uyuyordu, yatakları yoktu. Platon Akademi'de, Aristoteles Lykeion'da, Chrysippos "renkli salon"da, Epikuros kendi "bahçe"sinde ders veriyordu, Kinikler ise Gymnasionlarda, tapınaklarda dolaşıyor, öğretilerini hamamlarda, esnaf dükkânlarında ya da sokak köşelerinde yayıyorlardı.

Kiniklerin öğretisini daha iyi anlamak için örnek aldıkları şeyleri ve idealleri göz önünde bulundurmak gerekir. Yönlerini mitlere, tarihsel kişiliklere ve doğaya göre çiziyorlardı. Mitler arasında özellikle geri getirmek istedikleri Altın Çağ[13] hayali sayılabilir. Dünyanın kötülüklerine karşı mücadele eden Kinikler, vahşi hayvanlarla ve canavarlarla savaşan Herakles'in işlerini de örnek alıyorlardı. Herakles Stoacıların da bir çeşit koruyucusu sayılıyordu ve Kinik özelliklerini taşıyan Stoacı Kleanthes "ikinci Herakles" diye övülmüştü. Başka bir ideal kişilik de büyük çilekeş[14] Odysseus'tu; Penelope'nin talipleri ve konuksever Pheakeler Kiniklerin gözü önünde mutlaka kaçınılması gereken bir yaşam tarzı sergilerken o çilesini dolduruyordu. Yukarıda değindiğimiz gibi dilenci kılıklı kral Telephos da Kiniklere örnek teşkil ediyordu; zira hakiki ruhsal soyluluk, gerçek krallık, aşağılanmada da sefalette de değerini gösterir.

Tarihsel örnekleri ise Spartalılar, İskitler, Persler, yani Attika kültüründen belirgin şekilde ayrılan kültürler oluşturuyordu. Kinikler Sparta yaşam tarzını övdüğü zaman kesinlikle ilk dönemleri düşünüyorlardı, zira Helenizmde ve imparatorlar döneminde Sparta da lüksten, bolluktan kendini koruyamamıştı.

Mektupları Kinik propagandasının bir ürünü olan "soylu vahşi" Anacharsis'in temsil ettiği İskitler doğaya uygun yaşamanın etkili bir örneğini sunuyorlardı. Kinizme yakınlık duyan popüler filozof Tyroslu Maximos, Anacharsis hakkında şöyle diyordu: "O bir geveze değildi ve bilgeliği özellikle örnek alınacak yaşam tarzından ve sağlıklı görüşlerinden ileri geliyordu; konuşması kısa ve özdü."[15]

Bir zamanlar Greklerin düşmanı olan Persler şimdi bir ideal biçimine getirilmişti, özellikle de Kyros'un kişiliğinde; Kyros'un eğitimini, Antisthenes'e yakın bir Sokratesçi olan Ksenophon bir roman gibi betimliyordu. Antisthenes de iki eserini Kyros'a ithaf ediyordu. Kinikler için Grekler ve Grek olmayanlar ("Barbarlar") arasındaki ayrımın hiçbir önemi ve anlamı yoktu. Söz konusu soy ya da dil değil, zihniyetti. Sıradan Atinalının kibirle tepeden baktığı halklardan çok şey öğrenmek mümkündür. Ve sonuçta bütün insanlar, ister Grek ya da Barbar, isterse özgür ya da köle olsun kardeştir.

Hayvanları da örnek almamız gerekir. Onlar doğaya boyun eğer ve biz insanlarca uyulan yasaların, göreneklerin üstündedir.[16] Bu yüzden hayvanlar bizden daha mutludur. Hayvanlarla duygudaşlık yalnız Kiniklere özgü değildir, bununla Platonculukta da karşılaşılır[17] ve bu duygudaşlık olasılıkla Pythagoras'ın mirasıdır.

Etiği tekellerine almayı, felsefenin öteki disiplinlerinden vazgeçmeyi Antisthenes gibi Platoncu Polemon ve Stoacı Chioslu Ariston da talep etmiştir. Felsefe, yaşamın kaçınılmaz bunalımlarına ve sınavlarına, ama özellikle Sokrates'te olduğu gibi ölüme de bir hazırlık olmalıdır, bunu da ancak etik başarabilir. Geçerli olan, yaşamdan beklenenleri azaltmak ve katı bir çilecilikle dayanıklılık kazanmaktır.

Antisthenes ve ardılları bireyselliği en uç noktasına kadar vardırıyorlardı. Onlar insanın gerçek doğası olan aklı doğru kullanarak bireyin kendini gerçekleştirmesine izin veriyorlardı sadece. Yaşamın sözümona hazları gereksizdir ve bir

engeldir, çünkü aklı asıl amaçlarından saptırır. Zenginlik, itibar, iktidar aklın otoritesini tehdit eder, yoksulluk, yalnızlık, iktidar sahibi olmamak bağımsız düşünmeyi kayırır ve ruhu arındırır. İyi kişi, bilge kişi, yani Kinik tamamen bağımsızdır, kendiyle yetinir ve bu yüzden tanrılara benzer. O hiçbir devlete, ulusa, zümreye ait değildir; bir "kosmopolites"tir.

İmparator Julianus Kinik etiğinin iki esas noktasını şöyle niteler: "Hayale kapılmamaya ilk defa karar verenler onlar oldu ve bunu hiçbir istek ve beklentileri olmadan uyguladılar."[18] Bu idealler nasıl gerçekleşir? Öğrenerek, uygulayarak ve disiplinle. İnsanın, belirli ilkeleri benimsemesi, tekrar tekrar öğrenmesi ve tüm yaşamını onlara göre biçimlendirmesi gerekir. İnsan, erdemin ("arete"), yani doğru davranışın bir doğru düşünme sonucu olduğuna, erdemin en yüce merci olarak kendine yettiğine, toplumsal kuralların ve geleneklerin önemsiz ve de anlamsız kaldığına inanmalıdır.

Bu ideali yaşamıyla gerçekleştiren Kinik nasıl görülür? O genel olarak çağdaşlarının gözünde bencil, ayrıksı, toplum dışı, aksi huylu biridir; normal yurttaşlara sataşır, el avuç açar ve üstelik onlarla alay eder, kendi tercihi yoksulluk içinde evliliği, aileyi, dostluğu reddeder, dur durak bilmeden dolaşır ve kendini tanrılarla bir tutar! Kimi zaman "ötekiler"e merhamet duyar, onları hekimin hastayı iyileştirmesi gibi doğru yola çevirmeye uğraşır ve kendini insan dostu, tanrıların elçisi diye tanıtır.

En geniş anlamda özgürlük Kinik etiğinin en yüce amacıdır. Bu amaç dilsel olarak "auto", yani "kendi; öz" ile başlayan birçok temel kavramda ifadesini bulur. Bu kavramlara aşağıda değineceğiz. Sadece bilge kişi (yetenekli ve anlayışlı, iyi, zeki kişi) özgürdür. Cicero bu beliti (axiom) Stoa paradoksu olarak formüle etmiş[19] ve Horatius[20] sıradan insanlar için iradesiz kuklalar imgesini kullanmıştır; bilgelerin özgürlüğü ise "bağımsız davranışlar"dan ileri gelir. Bağımlılık, boyun eğme, uyum sağlama, değersiz zihniyet bilgeye yabancıdır.

Kendineyeterlik("autarkeia")idealinidahaKsenophanes'te Sokrates formüle etmişti.[21] Gerçek zengin, yaşamak için mutlak asgariyle yetinen kişidir; zira kendine yetme doğanın zenginliğidir. Benzer düşünceleri Aristippos'ta ve Sokrates'in manevi mirasına ait olan Kyrenaikelerde buluruz. Horatius bunu kendi tarzında ifade eder:[22] Bilge, kendi kendinin efendisi ve hükümdarıdır; o hiçbir şeyden ve kimseden korkmaz; tamamen kendi Ben'inin içindedir ("in se ipso totus"). "Autarkeia" kavramı, "autourgia", "bağımsız etkinlik" ve "autodiakonia", "kendi kendinin hizmetkârı" kavramlarına çok yakındır. Bilge her işini kendi yapar; kimsenin yardımına ve el uzatmasına ihtiyacı yoktur.

"Euteleia", "kanaatkârlık" gibi aynı şekilde "sophrosyne", her şeyde "doğru ölçü"[23] de önemlidir. Bu denli çok talebi yerine getiren kişi "doğaya göre" yaşadığını söyleyebilir. Bütün bu bilgiler doğru tasarımlardan, doğru bilmekten ve düşünmekten çıkar. Felsefenin asıl amacı "yaşamayı ve ölmeyi anlamak"tır, yani insanın kendi özü içinde ne olduğunu, özünü gerçekleştirmek için neye ihtiyaç duyduğunu bilmektir.

Kiniklerin aksine insanların büyük bölümü "yanlış tasarımlar"a ya da "sadece kanılar"a ("doxai") kapılıyor. Yanlış görüşler "yaşam"la, yani hakiki, doğaya göre yaşamla "savaşmaya yol açıyor". "Doxa"nın yerine karşımıza eşdeğer olan şu ifadeler de çıkar: "Kenodoxai", "boş görüş"; "oiesis", "tahmin"; "hypolepsis", "varsayım" ya da "typhos"". Bu sonuncusu (aslında "duman") "yanılsama", "hayal", "abes", "kuruntu" diye anlaşılabilir. Juvenal[24] "erroris nebula"dan söz ettiği zaman benzer bir imgeye başvurur; bu, insanların kafasında yer etmiş yanılgıdır. Başka bir imgeyle Bion'da karşılaşılır: Yanlış bir düşünce, görüş, ısırılmamak için boynundan tutulması gereken zehirli bir yılandır; erdem yolunda bir engeldir.

Bu yüzden Kinikler, kitlenin hayran kaldığı ve çok değer verdiği şeylere sadece gülebilir. Ün, saygınlık, toplumsal ko-

num, zenginlik, iktidar hiçbir anlam taşımaz. "Satraplar" ve "despotlar" (zenginler ve iktidar sahipleri) çok ama çok mutsuzdur. Ne var ki, çoğunluk ahmaklardan oluşuyor.[25] Kinikler hakikati, sadece bilinçli olarak geçerli kanılara ve geleneklere karşı davrandığı zaman bulur. Bu nedenle "değerleri altüst etmek", "parayı yeniden basmak" Kiniklerin parolası olur. Başkaları için "tersine dünya" olan şey Kinik için asıl hakiki dünyadır; o burada kendi yolunu bulur. İnsanlara, "yaşamınızı baştan aşağıya değiştirmelisiniz!" diye seslenir ve onları inandırmak için Nietzsche gibi çekiçle değil, değnekle felsefe yapar.

Kinik kendi kendinin efendisi ve üstadıdır, ama onun bir görevi vardır, yani "ötekiler"e bir şeyler öğretmek ve onları mümkün olursa doğru yola çevirmek,[26] kısacası, misyoner olarak çalışmak. Tyanalı Apollonius'un gizemciliği Kiniğe yabancı olmasına karşın Kinik, tanrılar tarafından gözlemci, danışman ve elçi olarak gönderilmiş "tanrısal adam" ("theios aner") tiplemesine uyar. Onların ister istemez işlerine karışmak ("tallotria polypragmonein") zorundadır ve bu yüzden kişisel yükümlülüklerden kurtulmalıdır. Böylece o kendini, amacı ruhu arındırarak ("katharsis") kötülükle savaşmak olan bir psikolog olarak görür.

Kazanma hırsına, açgözlülüğe, yani günlük yaşamın güçlü itkilerine karşı büyük bir kararlılıkla mücadele edilir. Özdeyişlerden biri, "yaz kış kazan bakalım dostum", öteki "herkes nasıl kazanırsa o kadar çok değerlidir."[27] İşlerin iyi yürümesi, sanayi ve ticaret aracılığıyla zengin olmak ve bu zenginliği bir sonraki kuşağa miras bırakmak Grek Polis'inde çok değerli bir yer tutuyordu. Ama Plutarkos'un[28] olasılıkla bir Kinik kaynağından aktardığı anonim bir dizede, "kıvranıp duruyorsun ve bir salyangoz gibi yaşıyorsun" deniyordu. Kazanma hırsı ve açgözlülük ruh hastalıklarıdır. Kimin çok malı mülkü varsa kıskançlık ve tasa onun yakasını bırakmaz. Cimriden herkes nefret eder, hatta en yakın akrabaları ve dostları bile,

hastalandığı zaman kimse onun ziyaretine gelmez.[29] Aslında makul bir şekilde kullanılırsa mal mülk, hatta zenginlik yabana atılacak bir şey değildir.[30] Kinikler bu konuda Platon'la[31] ve Aristoteles'le[32] söz birliği ederler. Ama gerçek zenginlik, der Antisthenes, maddi değil, ruhsal-zihinseldir: "Ruhumun zenginliğinden almak isteyen herkese armağan ederim". Özellikle maddi zenginlik talihin bir armağanı değil, sadece sınırlı bir süre için verilmiş ödünçtür.[33] Monimos bu görüşü belirgin şekilde ifade eder: Servet anlamsızca biriktirilirse yaşamın tamamı aşırı yüklenmiş bir gemi gibi olur; bu yüzden gemi batmadan ya da kayalıklara çarpmadan önce mümkün olduğu kadar çok safra güverteden aşağıya atılmalıdır.

Masraflı yaşam tarzı ("polyteleia") ve lüks ("tryphe") servetin ortaya çıkardığı sonuçlardır.[34] Bu durum, zengin bir Atinalı gibi zengin bir Romalı için de doğaldı. Mermer sütunlu iç avlusu, bahçeleri, mozaikleri, değerli ağaçlardan masaları, halıları, heykelleri, tabloları olan büyük bir eve ihtiyaç vardı. Servetin göze batan teşhirine karşı Kinik-Stoa polemikleri edebiyatta da etkili olmuştur.[35] Kadınlar en pahalı kumaşlardan dikilmiş giysiler, büyük bir servet değerinde mücevherler taşıyorlardı. "Lüks içinde yaşıyorsun" sözü, K. Joël'e göre, "Kinik dilinde en iğrenç söz"dü.

Yeme içme lüksü özel bir sorun oluşturur, zira doğal olarak yemekten ve içmekten kısılmıyordu. Musinos *Beslenme Üzerine*[36] adlı polemiğinde, yiyecek ve içeceğin sadece yaşamın devamına yaramasını ve beslenirken haz aramanın doğaya aykırı olmasını çıkış noktası olarak alıyordu. Daha önce Cicero[37] "ziyafetlerin ihtişamını ve israfı" mahkûm ediyordu ve her şeyi lezzetli kılanın iyi bir iştah olduğunu, Kinikler anlamında Spartalıları örnek göstererek "avlanırken çektikleri meşakkatin, döktükleri terin, Eurotas yarışlarının, açlığın ve susuzluğun" en basit yiyeceğe bile lezzet kattığını söylüyordu. Horatius[38] da yemekte hakiki hazzı sahtesinden bu şekilde ayırt ediyordu.

Başka bir hastalık da açgözlülüğe ve cimriliğe çok yakındır; bu hastalık, insanların yaşamda üstlerine düşen rolden, yazgılarından müzmin bir şekilde hoşnut olmamalarıdır. Zira yaşam bir tiyatro oyunu gibidir, burada yazgı, talih ya da rastlantı birer rol olarak dağıtılır. Söz konusu olan, sadece kendi rolünü bir dereceye kadar iyi oynamaktır[39] ve "mempsimoiros", yani devamlı hoşnutsuz biri olarak talihine küsmemektir.

Zenginlik ve lüks zararlıysa az ve göze çarpmayan refahın en iyi şey olduğu sanılabilirdi. Ama bu konuda da Kinikler farklı düşünür: Erdeme ve böylece mutlu yaşama, bahtiyar ölüme giden yol olarak kendi tercihleri olan yoksulluğun propagandasını yaparlar. Kinikler meşakkatli işlerde çalışmayı her ne kadar vurgulasa da, bu işler para kazanmaya yaramamalıdır; zira barışa, huzura da ait olan boş zaman[40] gerçek mutluluğun koşuludur. Sadece düzenli çalışmayan, hiçbir ticari işe karışmamış olan, sorumluluk taşımayan bir insan mutlu olabilir. İnsan her şeyi kendinden uzak tutmalıdır. Antisthenes bile Sokrates'i dinleyebilmek için boş zamanının olmasını diliyordu. Stoa bu noktada ayrılır, avareliği mahkûm eder, politik olanı da dahil sorumluluk ve görev almayı mecbur tutar.

Bugün uygarlık, kültür, teknik, ilerleme kavramları halinde özetlediğimiz her şey Kinikler için bir yük, bir baş belasıydı, çünkü bunlar insanı bilgeliğe, bilinçlenmeye götürmüyor, tersine, yolundan saptırıyor, yani birer safra oluyordu. Bizi ilgilendiren şeye ("to idion") karşılık bizi hiç ilgilendirmeyen şeyler ("ta allotria"). Antikçağ düşünürlerini ve ozanlarını fazlasıyla meşgul eden, kültürel ya da teknik kazanımları "ilk bulan" kişinin kim olduğu sorusu Kinikleri hiç ilgilendirmiyordu. Sadece bir tek gerçek ilerleme vardı, yani etik alanındaki ("prokope") ilerleme. Kinikler çok gelişmiş Attika kültürünün ilineklerine (araz) de şiddetle karşı çıkıyorlardı. Bunlar arasında örneğin asalaklar, dalkavuklar, ama hekim-

ler de vardı. Asalaklar –aşçıların yanı sıra– deyim yerindeyse sıradan komedilerin kahramanlarıydı.[41] Dalkavuklar bu refah toplumunun kanser hücreleriydi. Hekimler de aslında gereksizdi, herkes doğaya uygun yaşıyordu.[42]

Kiniklerin eğitim ve öğrenime karşı tavrı nedir? Gerçi kendilerini Hellas'ın (Yunanistan) eğitmenleri olarak görüyorlar, ama geleneksel anlamda değil. Atina okullarında, Akademi'de ve Peripatos'ta verilen dilbilgisi, mantık, retorik derslerini gereksiz buluyorlardı.[43] İnsan elbette dilbilgisine hâkim olmalıydı, ki doğru konuşabilsin ve yazabilsin, böylece etkili bir şekilde ders verebilsin, ama dilbilgisi bizatihi amaç olmamalıdır. Bu, ayrıca klasik yazarların okunmasını da içine alıyordu, öyle ki Augustinus[44] bile Kinikler gibi şöyle söyleyebiliyordu: "Beni, Aeneas adında birinin yolculuk serüvenlerini ezberlemeye zorladılar, bu arada ben kendi serüvenlerimi unuttum."

Biricik öğrenim dalı felsefedir ve felsefe içinde de, daha önce değinildiği gibi, sadece etiktir. Bu kısıtlama konusunda Kinikler yalnız değildir: Gorgias, Aristippos ve Epikuros da benzer şeyler söylerler; Epikuros'un, "yelkenlerini aç ve her çeşit eğitimden kaç!" dediği rivayet edilir. Platon'un Akademi'sinin girişinde, "yalnız geometri bilenler girebilir" yazılıdır, ancak Kinikler bu bilimi de, Sokrates gibi, zaman kaybı sayar.[45] İskenderiyeli Clemens ve Büyük Basilius gibi Hıristiyan yazarlar, zengin içerikli pagan eğitimin tersine titizlikle sınırlandırılmış bir kural (kanon) geliştirmişlerdir. Kiniklerin birbirinden pek ayrılmayan astroloji ile astronomiyi de reddetmelerine kimse şaşmamalı.

Helen eğitiminde önemli bir işlevi olan müzik, Kinik anlayışına göre eğitim açısından hiçbir önem taşımıyordu.[46] Şarap ve sohbet gibi şölenlere ait olan flüt müziğine değer vermiyorlardı. Tragedyaya Aristoteles'in "katharsis"i anlamında psikoterapi olarak göz yumuyorlardı; Diogenes'in, düşüncelerini dram biçiminde de yaymış olduğu söylenir. Sporu red-

detmiyorlar, daha çok sağlık ve dayanıklılık kazanmak için spor yapıyorlardı, ama bir Atinalının oğullarını meslekten güreşçi yetiştirmesini saçma buluyorlardı. Düşünürlerimiz güzel sanatları da önemsemiyorlardı. Gerçi Lukianos'un *Kinik* adlı eserindeki muhalif kişi, "sanat ürünleri de Tanrı vergisidir" der, ancak katı kuralcı Kinik bunu da geçerli saymaz.

En yüce iyi, tek yaşamsal zorunluluk, bütün çabaların hedefi erdemdir. Sokrates[47] de erdemin bir bilgi olduğunu söylüyordu; o öğretilebilir –bir kez benimsendi mi– bir daha kaybolmaz. En yüce erdem akıldır; bu da Sokrates'e aittir[48] ve akılda, doğrulukta hakiki iyiyi gören Kyrenaikerlerden alınmıştır. Erdem mutluluğun biricik koşuludur ve aslında mutlu olmaya yeter; Platoncu Polemon da benzer şeyleri söyler, ve Ksenokrates'e göre mutlu yaşamak ve dürüst yaşamak aynı şeydir. Bu düşünceler de sonuçta gelir Sokrates'e dayanır.

Erdem alıştırma yaparak, disiplinle ve sıkı çalışmayla kazanılır. Erdemli kişi bilgedir, erdemli olmayan bir ahmaktır ve öyle kalır. Erdemin karşı kutbu, yani kötülük bütün fenalıkların toplamıdır ve bu iki uç nokta arasında kalanların hiçbir önemi ve anlamı yoktur. Erdem konuşma değil, bir eylem sorunudur.[49] Demek ki söz konusu olan onu güzel sözlerle övmek değil "yaşamak"tır. Erdeme "erdem" olarak sahip olanlar bütün erdemlere sahip olur.

İnsan çilecilik aracılığıyla "bedeni zorlar"[50] ve sıkı çalışarak (Vergilius'un "labor improbus"u) zihni de aydınlatır.

Sürekli çaba harcamanın sonucu ruhsal ve bedensel esenliktir, esnekliktir ("eutonia", "tonos psyches" ya da "eupsychia"), bu, en büyük başarılar için insanı ehil kılar[51] ve sonuçta ölmeyi kolaylaştırır, "euthanasia"ya götürür. Bedensel çalışmanın türü önemli değildir: Spor elbette amaca uygundur; ama toprağı işlemek de iyi bir şeydir.[52] Böylece sabır, sebat ("karteria") ile vazgeçiş, perhiz ("enkrateia") el ele yürür.

Kinizmin başlıca amaçlarından biri tutkuların kökünün kurutulmasıdır; bu da Kinizmi Stoacılığa bağlar. "Kim Kinik

olmak istiyorsa", der imparator Julianus[53] "ruhunu tutkulardan tamamen arındırmalıdır". İdeal olan, yalnızca "yatıştırılmış tutkular"ın ("metriopatheia") ön aşamasından değil, tüm tutkulardan kurtulmaktır. Tutkulardan kurtulan kişi tanrılara eşittir.[54] Değişik dönemlerde değişik düşünürler insanlardan benzer taleplerde bulunmuş, sadece biçimleri farklı olmuştur: Hepsinin ortak hedefi duygu dünyasının dinginliğidir. Pythagoras'ın, hiçbir şeye şaşmamak ("meden thaumazein") bilgeliğin özüdür, dediği söylenir. Demokritos da pek farklı şeyler söylemez: İnsan "athambia"yı amaç edinmelidir, yani hiçbir şeyin kendisini yıkmasına izin vermemelidir. Kinikler ve Stoacılar, ideali, "apatheia" ya da "ataraxia", yani "sarsılmazlık" diye değiştirmişlerdir, ve bundan ne anladıklarını Cicero[55] çok güzel ifade eder: "Bir kimse, yaşamda kendisini büyüleyerek fazlasıyla sevindirir gibi görünse de ezen, cesaret kıran şeyi katlanılmaz bulursa mutlu olur... Bu tür sıkıntılardan kurtulan bir duygu dünyası insanın eksiksiz, tamamen mutlu olmasını sağlar". Yıldızlı gökyüzü mucizesinin gözlemlenmesi bile bu insanların ruh dinginliğini bozamaz, bu durumda bizi heyecanlandıran zenginlik, iktidar, saygınlık gibi dünyevi şeylerin buna değip değmediğini sormamız gerekir. Platon'un dediği gibi, şaşmak felsefenin başlangıcında yer alır, ama felsefe insanın artık hiçbir şeye şaşmaması gerektiği sonucuna götürür, çünkü fenomenlerin iç yüzü anlaşılmıştır ve onlarda olağanüstü bir şey bulunmamıştır. Seneca[56] "akıldan, zihinden başka hiçbir şey mucizevi değildir" der, ve Marcus Aurelius,[57] hiçbir şeyin kendini şaşırtmamasını, sarsmaya gücünün yetmemesini ("to athaumaston kai anekplekton") ruhunun zenginlikleri arasında sayar.

Kinik bilgenin "apatheia"sı, özellikle iftiralara, sövmelere, hakaretlere, tehditlere sakin ve soğukkanlı bir şekilde katlanmasından belli olur. Bu tür bir dayanıklılık Kinik'in, deyim yerindeyse donatımı, zırhıdır; ancak bu düşünce de Sokrates'e[58] dayanır. Tutkular arasından özellikle sakınılması

gerekeni "geçici bir ruh hastalığı"[59] olan öfkedir. Maruz kalınan bir hakaretin acısı, öç alma arzusunu kamçılayan büyük bir öfkenin, bilgeye yakışmayan heyecanların ortaya çıkmasına neden olur. Horatius'un[60] dediği gibi "sırf zehir" olan haset de tehlikelidir. Anacharsis'e, haset insanların niçin hep sıkıntılı, gamlı oldukları sorulunca şöyle cevap verir: "Çünkü onları kemiren yalnız kendi mutsuzlukları değil, başkalarının payına düşen iyiliktir de."[61]

Ötekiler gibi umut da "tutku", yani güçlü bir duygusal devinim sayılır, önemsiz ve değersizdir; biz de benzer şekilde "boş umutlar"dan söz ederiz. Öte yandan umutsuzluk da kötü bir durumsa, yaklaşan olaylar karşısında nasıl davranılması gerektiği sorulmalıdır. Cevap ne biri ne de öteki, sadece hayale kapılmamak, sağlıklı bir gerçekçilik ve bütün aksiliklerle baş etmek için hazır olmak olacaktır. "Felakete katlanamamak", der Bion, "büyük bir felakettir."

Kinik-Stoa etiğinin Ortaçağ teolojisi üzerindeki etkileri de ilginçtir. "Kilisenin dinibütün çocuğu olarak Latince vaftiz edilen" Yedi Ölümcül Günah aslında bize yabancı olmayan Helen popüler felsefesinin "kötülük"lerinden başka bir şey değildir: "avaritia", açgözlülük; "gula", sefahat; "invidia", haset; "luxuria", şehvet; "superbia", kibir; "ira", öfke; "accidia" (Grekçe aslı "akedeia"), tembellik. Kinikler ve Stoacılar merhamet, duygudaşlık, şefkat gibi duyguları kilise'den farklı değerlendirirler. Bunlar geniş anlamda ruhsal heyecanlardır, zira ruh huzurunu bozarlar. Tekil durumlardaki merhametin ya da şefkatin yerine genel bir insan sevgisi ("philanthropia") ideal olarak geçer. Bu emre en iyi şekilde insanları doğru yola çevirerek ve ruhsal hastalıklarını iyileştirerek uyulur.

Kaçınılması ya da sınırlandırılması gereken güçlü heyecanlar arasına zevk, ihtiras ve genel olarak tensel hazlar girer, yani yemek yemenin, içmenin ve cinsel ilişkinin bize verdiği sözümona zevkler. Epikuros'un, ihtirasları 1) doğal ve zorunlu, 2) doğal, ama zorunlu değil, 3) ne doğal ne de zorunlu,

diye sınıflandırışını bu şekliyle Kiniklerde görmek mümkün değildir. Başka Sokratesçiler, örneğin Aristippos ve yandaşları, hazza ılımlı biçimde olmak üzere belirli durum ve koşullarda göz yumarken, ilk Kinikler onu ilkesel olarak reddeder, üstelik yine izin verilen bir haz, yani düşünmekten, zihinsel faaliyetten, şiirden ve sanattan alınan haz söz konusuyken. Antisthenes, "haz duymaktansa çıldırmış olmayı tercih ederim" der. Açlık, susuzluk ve öteki doğal ihtiyaçlar en basit, en ucuz şekilde giderilmelidir. Bu ilke cinsel itkiye de uygulanır. Geneleve gitmekten daha basit ve daha ucuz tatmin şekli kendi kendini tatmindir. Bu, bütün açıklığıyla ve iyi terbiye almış yurttaşların duyarlığını göz önüne almadan ifade edilir.[62] Birlikte birçok yük getirdiği için evlilik mutlaka tavsiye edilmez. Krates'in bulduğu gibi bir kadın bulunmalı, yani bir "köpek evliliği" yapılmalıdır. Ama bu çok ender görülen bir durumdur; birçoğuna göre evlilik zorunlu bir kötülük olacaktır. Hem evlenmek hem de evlenmeden yaşamak kötüdür, diyen eski bir atasözü,[63] Sokrates'e[64] göre, benzer şekilde Kinikler tarafından da kullanılmıştır.[65] Fahişelerden ve metreslerden de sakınmalıdır. En kötüsü evli kadınlarla ilişkidir. Sokrates[66] zamparaları, düşüncesizce maruz kaldıkları tehlikeler konusunda uyarır. Eski bir kaynağa göre Plutarkos[67] da, vaat edilen kuşkulu eğlencelerin zahmete değmediğini söyler. Kerkidas'ın 3. Meliambos'una göre Romalı ozanlar[68] bu konuyu Kinik polemikleri anlamında ele alır.

Kiniklerin devlet öğretisi bize esas olarak Epikurosçu Philodem'in ve Kolotes'in polemikleriyle ve de Zenon'un "*Devlet*"inden[69] kalan birkaç fragmanla ulaşmıştır; Sextus Empiricus[70] da bu konuda bilgi verir. Kiniklerin ideal devletinde enseste ve yamyamlığa "doğaya uygun" bir şey diye göz yumulması bizi şaşırtmamalı; zira Antisthenes ile Diogenes'e göre yasalar ve görenekler insan eliyle yapılmış, bu yüzden zamana bağlı ve önemsiz şeylerdir. Bireyin özgürlüğü Kinikler için yalnızca bir ideal değildir; bu özgürlük kendini somut

olarak, özellikle dışarıdan gelen yükümlülüklerden bağımsız olma davranışında gösteriyordu, bunlar arasında, toplumun insanların omuzlarına yüklediği ve bizim için bir devlet olmaksızın düşünülemeyen kurallar ve gelenekler bulunur. Bağımsızlık talebinde mutlak olan bir şeyler vardır: Bilge kişinin aileye, dosta, hatta tanrılara ihtiyacı yoktur, çünkü kendisi tanrılara eşittir. Hiçbir şeye ihtiyaç duymama ilkesinden doğan mantıksal bir sonuçtur bu. Platon gibi Kinikler de toplum içinde adalet talep eder.[71] Adaletin gerekleri, hak eşitliği ("isotimia") ve mal ortaklığıdır ("koinonia"). Bireyin topluma karşı ödevlerini Kiniklerin nasıl vurguladığı açık değildir, çünkü Cicero ile Ambrosius'un temsil ettiği öğretileri çok dikkatli değerlendirmek gerekir.

Kadınların ve kölelerin hak eşitliği ilkesel olarak kabul edilir, ama mutlaka talep edilmez. Hipparchia ile ilgili olarak bildiklerimiz, ilk Kiniklerin kadınlara felsefi eğitim hakkını tanımış olduklarını kanıtlar; daha sonra Musonius da benzer şeyler söyler. Kiniklerin özgürlük kavramından ve gelenekleri, kurumları, kuralları reddetmesinden köleliğin "doğal olmayan" bir kurum olduğu sonucu kesinlik kazanır. Kiniklere özgü bir düşünceye göre, "özgür bir kimse" zevklerinin, ihtiraslarının, servetinin kölesi olabilir,[72] köle ve de yoksul biri ise kendini içten içe özgür hissedebilir. Krates malını mülkünü dağıtarak özgürlüğüne kavuşmuştur.

"İdeal bir hükümdar" –ki bu konuda Kinikler Platonla söz birliği eder– bilge, filozof olmalıdır. Kinik propagandası, sonraları Büyük İskender'den –savaşta bir Homeros kahramanı, barışta gerçek bir insan dostu olan– "hayırsever bir hükümdar" ("basileus euergetes") yaratmıştır. Gerçek soyluluk soya değil, zihniyete dayanır.

Kinik teolojisine ilişkin bilgilerimiz de parça parçadır. Bilge kişinin tanrıların elçisi, biricik gerçek rahip olduğu düşüncesi Kiniklere aittir; bir yandan Diogenes, her şeyin tanrılara ait olduğunu söyler, öte yandan çağdaşların inanca ve

boşinanca yönelik eleştirilerini duymamak da pek mümkün değildir, örneğin ölümünden kısa süre önce, halk dinine dönen Bion'da olduğu gibi. Aristoteles'te ve Stoacılardaki gibi evreni açıklamanın bir parçası olarak gerçek anlamda bir teoloji Diogenes'ten beklenmez. Megaralı Eukleides hakkında anlatılan bir anekdot[73] bir Kiniğe de uygun düşerdi: "Biri filozof Eukleides'e, tanrıların ne biçim şeyler olduklarını ve neye sevindiklerini sorunca, beriki şöyle cevapladı: Ben sadece böyle gereksiz sorular soran insanlardan nefret ettiklerini biliyorum." İlk soruya verilecek cevap şöyle olabilirdi: Onlar kesinlikle sizin tasavvur ettiğiniz gibi değiller. Sokrates[74] gibi Antisthenes de bu şekilde ifade edebiliyordu. İkinci soruya bir Kinik şu cevabı verebilirdi: Dualarımıza ve kurbanlarımıza kesinlikle sevinmiyorlar. Sokrates'in,[75] insanların birçoğu tanrılardan ne dileyeceklerini hiç bilmiyor, dediği rivayet edilir; kendisi sadece İyi'yi diliyordu, çünkü tanrılar neyin İyi olduğunu çok iyi bilir. Diogenes'in ifadeleri de buna yakındır: İnsanlar gerçek İyi'yi değil, kendilerine iyi görünen şeyleri diliyor. İnsanın nasıl ve ne için dilekte bulunması gerektiği sorunu popüler felsefede sık sık tartışılmıştır.[76]

Teoloji sorunlarını iyisi mi herkesin önünde tartışmamalıdır, der Bion. Düpedüz sorulan sorulara genellikle kaçamak cevaplar verilir, örneğin biri Diogenes'e, gökyüzünde neler olup bittiğini bilmek istediğini söylediği zaman, cevabı "ben hiç orada olmadım ki" olur. Ve kendisine, tanrıların mevcut olup olmadıkları sorulduğunda, şöyle cevap verdiği söylenir: "Ben sadece onların mevcudiyetinin yararlı olduğunu biliyorum." Burada hemen üstüne gitmek gerekirdi: Kimin yararına? Genel olarak insanlığın mı? Yoksa tapınağın, kehânetin, rahiplerin mi? Bion'a Hades'i nasıl tasavvur ettiği sorulunca, "biraz bekle sana oradan haber gönderirim" diye cevap verir.

Kiniklerin açık açık mücadele ettikleri şey, her biçimiyle boşinançtır. Boşinancı yükselme hırsına ve açgözlülüğe

bağlarlar. Yabansı kültlerden de nefret ederler. Ayrıca kamuya açık büyük şenlikleri, yozlaştıkları için reddederler. Hemen hemen hiç abartmayan Philon,[77] bu "rahiplerin hayır dualarıyla onaylanan...fuhuş" hakkında bizi aydınlatır. Fahişelerin ve adı çıkmış suçluların gizem-kültlerine katılmalarına karşı Kiniklerin öfkesi Philon'da yankılanır: "İyi insanlardan hiçbirinin gizemlerde kutsanmadıklarına sık sık rastlanıyor, ama kimi zaman haydutların, korsanların ve sefih, ahlaksız bir yığın kadının kapıcılara ve başrahiplere sadece giriş ücretini ödedikleri zaman kutsandıkları görülüyor."[78]

Kinikler her türlü eskatolojiye (son bilimi) kuşkuyla yaklaşır. Halkın düşündüğü anlamda ölümden sonra yaşam yoktur. Bion, kutsanmamış olanların Hades'te su taşımak zorunda kalacağı, öte yandan kutsanmış olanların vaat edildiği gibi "tanrılarla birlikte olacağı" inanışıyla eğlenir. Antisthenes, "biz o işi bu dünyada yapıyoruz" der. Kinikler, halkın kahramanlar-kültü'nden de soğumuştur; Lukianos'un[79] eserinde Menippos, yeryüzündeyken kahraman ve kehanet sahibi olarak saygı gören Trophonios'u Hades'te alaya alır; bu kehânet törenleri de oldukça garip bir ritüel halinde yapılıyordu: İnançlı kişi keten bezine sarılarak elinde ballı bir çörekle kutsal mağaraya dar bir açıklıktan girmek için yukarıya tırmanıyordu. Kinikler genel olarak kehânet sistemini ve gaipten haber verme sanatının öteki yöntemlerini reddeder. Kiniklerin eleştirel mit yorumları Platon'un yorumlarıyla olan benzerliğe işaret eder.[80] Platon[81] gibi Krates'in de acılarını, kederini alaycı bir şekilde betimlediği yaşlılık ve ölüm de Kinikleri korkutamaz. Elbette Kresüs, Midas ve Sardanapal örneklerinde görüldüğü üzere sanki hiç ölmeyecekmiş gibi yaşanmamalıdır. Euripides'e göre içimizde kök salmış olan yaşam sevdasına karşı mücadele edilmelidir, çünkü yaşamı tanırız, ama ölümü tanımayız, böylece "herkes gün ışığını terk etmekten korkar".

Başka bir teolojik sorun da dünyadaki kötülüğün kökeni sorunudur. Ksenophon'da[82] bunun, tanrıların bir cezası olduğu düşüncesiyle karşılaşırız, ve şenliğe katılan Antisthenes bu düşünceye karşı çıkmaz, ama onayladığı da söylenmez. Hemen eklemek gerekir ki, kitle için bir kötülük oluşturan şeyleri Kinikler umursamaz. Stoacılara göre kötülük tanrısal yaratma ediminin zorunlu bir ilineğidir (araz); Zenon da kötülüğün sonuçta, deyim yerindeyse iyilik tarafından yutulacağına inanmıştı. Ancak bu düşünceler Kiniklere çok sınırlı uygulanmalıdır. Kinikler için bireysel bir günah bilincinin, pişmanlık duygusunun, vicdani uyarımların mevcut olduğu daha çok belgeden okunabilir. Diogenes, "hatalarımı ruhumdan gizleyemem", der. Philon, "pişman olanların ruhunda daha önceki günahların yara yerleri ve izleri kalır"[83] dediği zaman, bu sözler tamamen Kiniklerin ağzından çıkmış gibidir. Ayrıca Kinik doktrini Stoa doktrininden önemli bir ayrılık göstermez.[84]

Kiniklerin merkezi kavramlarından biri de "konuşma özgürlüğü"dür ("parrhesia"), yani "her konuda sözünü esirgememe" hakkı, bu hak, bilindiği gibi, Eski Komedi ve Lucilius gibi hiciv yazarları tarafından kullanılmıştır. Gözden düşmüş ve itici her şeyin ayrıcalıklı oluşu, Horatius'un dediği gibi "multa cum libertate notare,"[85] Atina gibi bir demokraside bile doğal değildi. Gülünç kişilerin ve Kiniklerin durumuna belki "deli özgürlüğü" denebilir. Bilinçli olarak şaşırtan ve kışkırtan bu acımasız açıksözlülüğü, arka planını tipik Attika nezaketinin, gizleyen ve mazur gösteren toplumsal yalanların oluşturduğu bir ortamda görmek gerekir. Asalakların –Kiniklerin nefret ettiği figürlerden biri– dalkavukça sözleri, konuşma özgürlüğüne bir karşıtlık oluşturur; Quintilian bu özgürlüğü, "kötülüğe karşı savaşta son derece uzdilli, anlamlı bir açıksözlülük"[86] diye betimler. Kiniklerin çağdaşlarına yöneltikleri sövgüler de tipiktir. Saygıdeğer yurttaşlara "köleler", "ayaktakımı", "boktan herifler" diyorlardı. İnsanları doğru

yola getirmek üzere aşırı çaba harcarken edep ve terbiye sınırını aştıkları için "utanmazlık"ları yüzlerine vuruluyordu.

Bazı düşünme ve üslup biçimleri belki Kiniklere özgü değildir, ama sık sık etkili bir şekilde kullanılır. Olasılıkla Sofizmden miras kalan antitez ve insana parmak ısırtan ("to thaumaston") ifadeler ve imgeler Kiniklerin donatımları arasındadır. Kiniklerin dili önemli ölçüde Attika argosudur, ama son derece betimleyici, renkli ve güçlüdür. İmgelerin askeri ya da tıbbi alandan seçilmesi ender değildir. Hayvanlar dünyasından benzetmelere ve karşılaştırmalara da sık sık rastlanır; hayvanın insana mutlaka örnek olması gerekiyordu. Genellikle atasözleri kullanılıyor, olasılıkla yeni biçimlere sokuluyordu. Şaka ile ciddiyeti birleştirme ("to spoudogelion"), "hakikati neşeli bir tarzda söyleme"[87] sanatı tipiktir. Şaka, istihza, alay, yergi, hiciv Kiniklerin edebi silahlarıdır ve Menippos gibi büyük bir mizahçı bu silahları ustaca kullanmıştır.

"Kinik-Stoa polemikleri" üzerine çok şey yazılmıştır. İlk Kinikler belirli edebi bir tarza saplanıp kalmaz; örneğin Antisthenes, Platon gibi diyaloglar yazar, ve Diogenes'in kendi adı altında öğretisini yayan tragedyaları vardır. Üstadın rehberliğiyle ciddi bir şekilde felsefeyle ilgilenecek öğrenciler kazanma amacıyla kamuoyu için kaleme alınmış belirli anlamda propaganda yazıları da vardı. Bu amaç Kinik yazarlarda, Platon ve Aristoteles'ten daha belirgin şekilde ortaya çıkıyordu. Helenizmde poleméği edebi bir tür haline getiren de bu tipik misyonerce çabadır. Bu çabanın yaratıcısı da Bion'dur. Bu polemikleri, canlı, şakalarla (müstehcen olanlarıyla da), alıntılarla ve örneklerle tatlandırılmış öğütler ve uyarılar diye tanımlamak mümkündür; bir çeşit monolog, diyalog ve hitabet karışımı, üslup açısından kurnazca, asla can sıkıcı olmayan, ama her zaman da özgün ya da derin değil, daha çok eklektik. Aslında yazılı ders "diatribe" ile sözlü ders "lexis" arasında bir ayrım yapmak gerekirdi, ama bazı metinler ders sırasında oluşan pratik ihtiyaçlardan meydana çıkmıştır, öte

yandan bunun tersine bilimsel bir çalışma bir ders gibi ele alınabiliyordu. Birbirine yakın edebi türler vaaz, felsefi sohbet, deneme'dir. Kinik düşüncelerin etkisi bir yana bırakılırsa, tür olarak polemiğin Antikçağdaki etkisi hatırı sayılır derecededir. Daha önce de konuyla ilgili bazı adlara değinilmişti: Horatius, Seneca, İskenderiyeli Philon, Prusalı Dion, ona öykünen Themistios ve de Plutarkos.

Son olarak Kinizmin, kendi çizdiği, ama daha sonra netliğini kaybeden sınırlarını aşmış etkilerine bir göz atalım. Bütün olarak Stoacılığın, değişikliğe uğramış, belli bir açıdan ılımlı Kinizm olduğuna daha önce değinilmişti. Kurucusu Zenon ve ilk öğrencileri Kinizmin belirgin izlerini taşıyorlardı, ama okul sonradan kendi özgün karakterini kazandı, mantık ve fiziği kapsayan bir öğreti olarak kısa zamanda öteki okullarla aynı düzeye geldi. Sonraları bazı Stoacılar –Seneca, Musonius Rufus, Epiktetos– yeniden Kinik düşünceleri benimsediler, ama Kinizme özgü sayılan her şeyi eleştirmeden de onaylamadılar. Kinizm, Pyrrhon'un (365-270) ve onun kuşkuculuk akımının, özellikle en önemli öğrencisi Phliuslu Timon'un (325-235) üzerinde güçlü etkiler yaratmıştır, Timon'un *Silloi*'leri (şiir biçiminde hicivleri) Kinik polemiği anlamında, *Thales'ten çağdaşlarına* kadar dogmatik filozofları alaya alıyordu. Yeni Pythagorasçı ve keramet sahibi Tyanalı Apollonios'un (1. yüzyıl) roman gibi biyografisinde, Philostrat (ö. 250) kahramanının dostluğunu Kinik Demetrios ile bezeyip güzelleştirir; Kinik düşücelerinin zaman zaman ortaya çıkışı ilginçtir.

Tevrat'ın daha sonraki, kısmen gerçek olmayan kitaplarında da Kinik düşüncelerine rastlandığına inanılır, örneğin *Vaiz*, *Sirachlı İsa* ve *Bilgelik* kitaplarında. Yalnız içerik bakımından değil, biçimsel olarak da bir çizginin Bion'dan başlayıp Gadaralı Menippos üzerinden *Vaiz Kitabı*'nın yazarına kadar gitmiş olması mümkündür. Yahudi Platoncu İskenderiyeli Philon (MÖ 30-MS 45) hiç kuşkusuz Stoa-Kinik polemikleri-

ni yakından biliyordu; kapsamlı eserlerinde Kinizm kaynaklı ideallerle, düşünce şemalarıyla ve oylaşımlarla karşılaşılır. Philon, basit yaşamı ve çileciliği över, yanılsamalara ve yanlış kanılara karşı savaşır, çeşitli biçimlere giren hazdan sakınılması konusunda ihtarda bulunur (bir keresinde "acı çekmek haz duymaktan daha iyidir" demiştir, lüksü mahkûm eder, bilgenin özgürlüğüne, tutkuları aşmasına hayranlık duyar, çok iyi eğitim almış olmasına rağmen geleneksel eğitime karşı çıkar ve insanlığın ahlaksal çöküşüne esef eder.

Ülkelere sirayet eden, kültürleri birleştiren hareket olarak Kinizmin *İncil*'i anlamamıza katkısının olup olamayacağı sorusunu cevaplamak zordur. Kesin olarak şunu söyleyebiliriz: İsa ve havarileri, katı bir toplum düzeninin ve yöneticilerinin karşıtı olarak, bilinçli şekilde insanlardan kaçan Kiniklere benzerler. Doğru yola avdet'in[88] ve de İsa'nın gönderilme bilincinin, hastaları iyileştirmekle yükümlü havarinin[89] vurgulanışını karşılaştırmak mümkündür. Ne ki, Kiniklerde merkezi bir tanrı kavramı, cennet umudu, yeniden diriliş inancı yoktur. Aziz Paulus çektiği acıları ve mahrumiyetleri sıralar,[90] ama yine de neşeli ve zengindir; erdemler ve kötülükler kataloğunu hazırlar,[91] ve hiç çekinmeden "konuşma özgürlüğü"nü kullanır.[92]

Kinik belitlerini (axiom) ciddiye alan kilise büyükleri ve keşişler şunlardır: İskenderiyeli Clemens, Büyük Basilius (Diogenes'in çok değer verdiği yoksulluğu yoldaşı olarak çölde kanıtlamıştır), Nyssalı Gregor (keramet sahibi Gregor'u Kinik etkisi altında kalan Hıristiyan kahraman olarak betimler), Nazianzlı Gregor (erdem, öfke, zenginlik, temizlik hastalığı üzerine şiir halinde polemikler yazmış ve Kinizmden bazı şeyler almıştır, öte yandan Hıristiyanlıkla bağdaşmayan her şeyi reddetmiştir), Evagrius Ponticus (çileci bir disiplini temsil eder), Amaseialı Asterios (vaazlarında Kinik etiğine Hıristiyanlığa özgü bir biçim verir).

Hıristiyanlıkla Kinizm arasındaki ilişkilere değinilirse atlanmaması gereken gariplikler olarak iki kuşkulu kişinin,

Peregrinus "Proteus"un ve Maximos-Heron'un adlarını anmak gerekir. Lakabından da anlaşılacağı üzere bin bir kılığa girebilen Peregrinus, rivayete inanılacak olursa, Kinizmi de kabul ve ikrar eden ilk Hıristiyan'dı. 1. Yüzyılın sonlarında Parium'da (Mysien) doğmuş ve Filistin'de bir Hıristiyan cemaatine katılmıştı, daha sonra da bu cemaati yönetmişti. Hıristiyan olmasından dolayı zindana atıldı, ama Suriye'deki Roma valisi tarafından, adının kahramana çıkmasını önlemek için serbest bırakıldı. Tekrar gezgin yaşamına döndü ve kutsallığa karşı saygısızlıkta bulununca Hıristiyanlarca dışlandı. Mısır'da Agathobulos'un etkisiyle Kinizme geçti, imparatora hakaret nedeniyle kovulduğu Roma üzerinden Atina'ya gitti, orada felsefe çalışmaları yaptı. Aulus Gellius ona öğretmen olarak değer veriyordu, Herodes Atticus ise düşman oldu. 167 yılı şenliklerinde Olympia'da, kendi tercihi olan şehitliği Herakles'in kahramanca intiharıyla birleştirerek, gösterişli bir şekilde kendini ateşe verdi. Buna tanık olan Lukianos, Peregrinus'a bir yergi ithaf etti. Nazianzlı Gregor, "Heron" lakaplı İskenderiyeli Maximos'u iyi bir Hıristiyan ve örnek alınacak bir Kinik diye herkesin önünde övüyordu. Ancak Maximos kendini gizlice Konstantinopolis piskoposluğuna seçtirince Gregor'un gözünden düştü. İmparator Julianus'a 9. Konuşma'da saldıran anonim Kinik belki de Maximos'tur.

5. Yüzyılın sonu ile 6. yüzyılın başlarında yaşamış Suriyeli Salloustios sonuncu Kinik sayılır. Hakkında bildiğimiz çok az şeyin kaynağı, filozof İsidoros'un eksik bir şekilde günümüze kalan bir biyografisidir. Salloustios felsefe ve retorik eğitimi almış, bir gezgin yaşamı sürmüştür. Yeni Platonculardan bazıları onun çileci yaşam tarzına hayranlık duymuş, ama o garip muziplikleriyle nahoş bir şekilde göze batmıştır, ve böylece çağdaşlarına canlı bir paradoks olarak görünmüştür.

Hıristiyan etiğinin ve çileci keşişliğin Kinizmden uyarımlar aldığına dair hiçbir kuşkuya yer yoktur, ama bu etkiler ya da eğilimler tamamen farklı koşullarda vuku bulmuş ve çe-

şitli biçimler almıştır. Bir Hıristiyan, Kinizmden ve de Platonculuktan ya da başka felsefelerden, kilisenin öğretisine karşı olmadığı sürece, beğendiği şeyi benimseyebilirdi. Peregrinus Proteus ile Maximos Heron'un garip yazgısı çok öğreticidir.

Başlangıçtan itibaren gülünç ve tuhaf, hakiki bir Kinik'e Shakespeare *Atinalı Timon*'uyla sahnede can vermiştir. Kahramanın adı Apemantus'tur ("ağrısız; acısız") ve bu Apemantus –Timon'un kendi düşkırıklıklarının yanı sıra– bu sevimli Atinalı centilmenin münzevi bir insan düşmanı olmasına katkıda bulunur.

NOTLAR

1 Diog. Laert. 6, 103 – 105.
2 Homeros, Odyss., 4, 392.
3 Euripides, Antiope, TGF 200.
4 "eniote", Reiske'ye göre "enioi te" ya da "enioi".
5 Ael., var. hist. 3, 19.
6 Hor. epist. I, 1, 15; 17, 25 vd.; 19, 5 vd.
7 PCG 85.
8 PCG 124.
9 Ksenop. mem. I, 6, 2; Marcus Aurelius II, 28.
10 Hor. epist. 1, 19, 12.
11 Ephippos, PCG 14.
12 Ksenop. mem. 1, 3, 5; Kyr. 1, 5, 12; 4, 5, 4.
13 Hes. erg. 189 vd.
14 Hor. epist. 2, 17, 27.
15 Max. Tyr. or. 25, 1.
16 Philemon, PCG 96; Epikuros, Us. 372.
17 Ksenokrates, Heinze 101.
18 Julianus, or. 7, 214b – c.
19 Cic. parad. 5.
20 Hor. sat. 2, 7, 81.
21 Ksenop. mem. 1, 2, 14; 2, 3, 2.
22 Hor. sat. 2, 7, 82 vd.
23 Hor. epist. 1, 17, 13 – 32.
24 Juvenal, 10, 4.

25 Hor. epist. I, 1, 79.
26 Seneca, epist. 89, 13; Epikt. 3, 22, 77.
27 Hor. sat. I, 1, 62.
28 Plut. avar. 5, 525e.
29 Hor. sat. 1, 16, 80 vd.
30 Hor. sat. 2, 3, 109; 166.
31 Plat. Euthyd. 280.
32 Aristot. protr., Rose 57.
33 Hor. sat. 2, 2, 126 – 135; epist. 2, 2, 172 – 177.
34 Ksenop.mem. 1, 6,10.
35 *Krş.* georg. 2, 461 – 466; Culex 56 – 58; Hor. epist. 1, 10,12 vd.; Lygdamus im Corp. Tib. 3, 3, 11 – 19.
36 H. 94 vd.
37 Cic. Tusc. 5, 94.
38 Hor. sat. 2, 2.
39 Hor. sat. 1, 1; Lukianos. Menippos 16.
40 Dion Chr. or. 21, 19;Philemon, PCG 74.
41 Diodoros, PCG 2.
42 Phoinikides, PCG 4.
43 Sen. epist. 108, 6.
44 Aug. conf. 1, 13, 20.
45 Ksenophon'da, mem. 4, 7,2.
46 Sen. epist. 88,9.
47 *Platon*, Gorg. 477b; *bkz.* Hor. epist. I, 1, 42.
48 Aristot. NE 8,1, 1246b 34.
49 Philemon, PCG 27 dev.; Philippos, PCG 2.
50 Lukianos. Menippos 4; *bkz.* Nigrin 27; Paulus, I Kor. 9, 27; Gal. 5, 14.
51 Hor. sat. 1, 6,30; epist. I, 1, 28 – 32; carm. 2, 2, 13; Mar. Aur. 4, 41.
52 Philemon, PCG 105.
53 Julianus, or. 6,201d.
54 Julianus, or. 6, 192a.
55 Cic. Tusc. 4, 37 dev.
56 Sen.epist. 8,5.
57 Marc. Aur.1, 15.
58 Epikt. 2, 12, 14; 3, 22, 54; ench. 20; 22.
59 Hor. epist. 1, 2, 62; Sen. de ira I, 1, 2.
60 Hor. sat. 1, 4, 101; *bkz.* epist. 1, 2, 57 vd.
61 Gnomol. Vat. 19.
62 Lukianos, Cynicus 10.
63 Susarion'da PCG 1.

64 Diog. Laert. 2, 33.
65 Menanderos, K.– Th. 578; 623; Poseidippos, G.- P. 22.
66 Ksenophon'da, mem. 2, 1, 5.
67 Plut. de curios. 9.
68 Hor. sat. 1, 2.
69 SVF 3, 753.
70 Pyrrh. hyp. 1, 145 – 163; 3, 247 dev.
71 Philemon, PCG. 97.
72 Ksen. ap. 16.
73 Gnomol. Vat. 277.
74 Min. Fel. 19, 13.
75 Ksenophon'da mem. 1, 3, 2.
76 Favorinus; Max. Tyr. or. 5; Persius, 5; Juv. 10.
77 Vita Mosis 2, 23.
78 Leg. special. 1, 323.
79 Lukianos, dial. mort. 3.
80 Bkz. Plat. rep. 2, 378d.
81 Plat. rep. 1, 327a – 331d.
82 Ksenop. symp. 4, 47.
83 Leg. special. 1, 103.
84 Bkz. Sen. de ira 1, 16, 7.
85 Hor. sat. 1, 4, 1.
86 Quint. inst. 10,1, 65.
87 Hor. sat. I, 1, 24; *bkz.* 32 – 36; 10,14; epist. 1, 16,42; 2, 2, 60.
88 *Bkz.* Mt 18, 3.
89 Mt 9, 13.
90 Kor. 9, 24 vd.; 15, 32; 2 Kor. 6, 4 vd.
91 Röm. 1, 16 vd.; *bkz.* Jak 2, 14 vd.; mektubun tamamı Diatribe sayılabilir.
92 I Thess 2, 2.

I. ANTİSTHENES

Giriş

Antisthenes bir Atinalının ve Trakyalı bir kadın kölenin oğlu olarak 455/445 yılında dünyaya geldi ve olasılıkla 365/360 yılında öldü. Eğer o, 430 yılında ölen Elealı Zenon'u gerçekten dinlemişse doğum yılının 445 değil de 455 olması daha akla yakındır. Önce sofist Gorgias'ın öğrencisi oldu, sonra Sokrates'e yanaştı, Ksenophon'un dostuydu, Platon'a ise pek değer vermiyordu, ki bu duygu karşılıklıydı. Antisthenes, yaşam tarzı ve öğretisi nedeniyle Kinizmin kurucusu sayılır, ancak bu sav daha Antikçağda bile tartışmalıydı. Yine de Diogenes her halükârda onun öğrencisi ve halefi olarak görülmelidir, Krates'in, Diogenes ile Antisthenes üzerinden Sokrates'le bir bağ kurduğu genelde kabul görür. Hatta bir sava göre Antisthenes ile Diogenes bazı bakımlardan Sokrates'e Platon'dan ve öteki Sokratesçilerden daha yakındır.

Anthistenes, sadece öğretmen olarak değil, içinde Sokrates'e yer verdiği Diyaloglar'ıyla da etkili olmuş ve Antikçağda Ksenophon ile Platon'un yanı sıra üslupçu olarak da saygı görmüştür. Günümüze kadar ulaşan *Aias* ve *Odysseus* adlı hitabetleri olasılıkla kendisine aittir, ama felsefesi hakkında pek fazla bilgi vermez, bu eserler "sofistlik evresi"nin ürünleridir.

Antisthenes'ten günümüze iki tasvir kalmıştır: Biri Tivoli'den bir Herme, ki şimdi Vatikan'dadır, öteki Pompei'den terracotta bir heykel, ki şimdi Napoli'dedir. Birincisi sakallı, gür saçlı bir kişiyi betimler. Yüz hatları çok belirgindir, burnu büyük ve etlidir. Omuzlarının üzerinde göğsü açık bırakan

bir harmani vardır. Terracotta heykel onu, neredeyse ayaklarına kadar uzanan kısa kollu bir tunikle betimler. Sağ eli kucağındadır, sol eliyle sağ elinin bileğini tutar. Yüz ifadesi hüzünlüdür, ikincisinde ise hemen hemen trajiktir.

Diogenes Laertios, Antisthenes'in eserlerinin listesini verir.[1] Listeyegöre bu eserler on cilt halinde düzenlenmiş 60 başlık ve çift-başlıktan oluşmaktadır. Antisthenes, –Platon ile Ksenophon'un yanı sıra– klasik Attika üslubunun önde gelen temsilcisi sayılır. Eserlerinden bazıları retorik sorunları ile üslup sorunlarını, bazıları da Homeros ve Theognis gibi eski yazarları, ama birçoğu etik ve politika konularını ele alır. Üç başlık Herakles'in adını, dört tanesi de Kyros'un adını taşır; bunlar Kinik örneklerdir. İki başlık –*Meneksenos* ve *Alkibiades*– Platon'un aynı adlı diyaloglarını hatırlatır. *Aias* ile *Odysseus* başlıklı hitabetleri Antiphon'un eserlerinde ek olarak korunmuştur. Yeni-Platoncu İamblichos'un *Protreptikos*'unda Antisthenes'in *Protreptikos*'undan parçaların bulunması akla yakın bir varsayımdır.

Stoacı Panaitios'un yargısına göre[2] Antisthenes'in diyaloglarının yanı sıra Sokratesçilerin diyaloglarından sadece Platon'un, Ksenophanes'in ve Aischneisinkiler kesinkes gerçektir; Phaidon ile Eukleides'inkilere kuşkuyla bakılması gerektiğini, bütün ötekilerin de gerçek olmadığını söyler. Timon, Antisthenes'i "aşırı üretken bir geveze"[3] diye tanımlar. Öteki Sokratesçiler gibi Antisthenes de sofistlerin tekniğini, yani etik konuları üzerine ders biçimini kullanır. Bu teknik Bion'un Diatriben'inde etkisini gösterir.

Tek tek eserleri hakkında sadece tahmin yürütülebilir. *Archelaos* adlı eseri olasılıkla Dion Chrysostomos'u etkilemiştir.[4] *Kyros I*'de tahminlere göre Kyros ile Alkibiades'i karşılaştırmıştır: Alkibiades, yoksun kaldığı bir dünya egemenliğini düşler, Kyros ise Kinik görüş açısından aydınlanmış bir egemen olarak işini doğru yapar. Bu ikisinden Büyük İskender'e sadece bir adım vardır, İskender kendisinden önce hiçbir hükümdarın başaramadığı dünya egemenliğine belirli bir ölçüye kadar ulaşmıştır, ama ikinci bir Kyros olmak için de çok erken ölmüştür.

Kaynaklar

Antisthenes'in Yaşamı

1 DİOG. LAERT. 6, 1 = G. 1
Antisthenes'in oğlu Antisthenes Atinalıydı. Onun safkan Atinalı olmadığı söylenirdi. Bunu yüzüne vuran birine, "tanrıların anası da Frigyalı" dedi. Annesi besbelli ki Trakyalıydı.

2 DİOG. LAERT. 2, 31 = G. 3
Biri Sokrates'e Antisthenes'in Trakyalı bir annesi olduğunu söylediğinde, o şöyle cevap verdi: "Böyle adam gibi adam birinin iki Atinalının soyundan geldiğini mi sandın?"

3 DİOG. LAERT. 6, 1 = G. 3
Antisthenes Tangara savaşında üstün gelince Sokrates'in şöyle demesine neden oldu: "Böyle adam gibi adam birinin iki Atinalının soyundan gelmesi mümkün değildir."

4 DİOG. LAERT. 6, 4 = G. 3
Onun iki özgür yurttaşın soyundan gelmediği yüzüne vurulunca şöyle dedi: "Ben iki güreşçinin soyundan da gelmiyorum, ama yine de bir güreşçiyim."

5 Gnom. Vat. 743n. 10 = G. 5
Kendisinin [gerçek] bir Atinalı olmadığını söyleyerek hakaret eden birine şöyle dedi: "İyi, tamam; ama bugüne kadar hiç kimse bir Korinthoslu ya da Attikalı aslan görmedi, ama o yine de soylu bir hayvandır".

6 Theon prog. 5 = G. 7
Antisthenes Atinalıydı, ama Atina'dan Sparta'ya gittiği zaman şöyle dedi: "Kadınlar bölümünden erkekler bölümüne gelmiş gibi bir izlenim edindim".

7 DİOG. LAERT. 6, 1 = G. 8
O, topraktan doğmuş olmakla övünen Atinalıları gülünç buluyordu. "Hiçbir şey sümüklüböceklerden ve çekirgelerden daha soylu değildir."

8 DİOG. LAERT. 6, 2 = G. 9
Hermippos'a göre Antisthenes, İsthmosluların ulusal şenliğinde Atinalıları küçük düşürmek, Thebailileri ve Spartalıları övmek niyetindeydi. Ama kent devletlerinden büyük bir kalabalığın geldiğini görünce bundan vazgeçti.

9 PLUT. Lyk. 30, 7 = G. 10
Sokratesçi Antisthenes, Thebaililerin Leuktra'da kazandıkları zaferden sonra nasıl gururlandıklarını gördü ve şöyle dedi: "Öğretmenlerini dövdükleri için sevinen küçük çocuklara benziyorlar."

10 DİOG. LAERT. 6, 18 f = G. 37
Antisthenes hastaydı ve ölüm döşeğinde yatıyordu. Ziyaretine gelen Diogenes, "bir dosta ihtiyacın var mı?" diye sordu. Sonra elinde bir hançerle ona yaklaştı. Antisthenes, "beni ağrılarımdan kurtarabilecek bir şey olsaydı keşke" diye inledi. Bunun üzerine Diogenes: "İşte bu" dedi. Antisthenes: " 'Ağrılarımdan' dedim, 'yaşamdan değil!' "

11 DİOG. LAERT. 6, 19 = G. 38
Ben de onun için şöyle bir şiir yazdım:

"Bir köpektin yaşamda Antisthenes ve
öyle bir yaratılışın vardı ki,
yürekleri ağzınla değil, sözlerinle ısırdın.
Ama eriyip gittin işte. Belki biri diyecek ki:
'Neden olmasın? Hades'e inerken bir kılavuzu
olmalı insanın.'"

Öteki Filozoflarla ve Öğrencilerle İlişkisi

12 DİOG. LAERT. 6, 2 = G. 12
Sonra Sokrates'e yanaşan Antisthenes kendini ona karşı o kadar çok müteşekkir hissediyordu ki, öğrencilerine ciddi ciddi Sokrates'in öğrencisi olmalarını salık verdi. Antisthenes Pireus'ta oturuyordu ve Sokrates'i dinlemek için her gün 40 Stad'lık bir mesafeyi yürüyerek kat ediyordu. Antisthenes onun "manevi gücünü" ve "tutkulara karşı direncini" benimsedi ve kendine mal etti; böylece Kinizmi kurmuş oldu.

13 HİERONYM. adv. İovin. 2, 14 = G. 12
İşte Antisthenes. O parlak bir retorik hocasıydı, ama Sokrates'i dinleyince öğrencilerine şöyle dediği rivayet edilir: "Gidin, kendinize bir hoca arayın, ben kendiminkini çoktan buldum." Sonra elde avuçta ne varsa sattı, kendisine sadece bir harmanı ayırarak kazandığı paraları halka dağıttı. Yoksulluğuna ve çektiği zahmetlere, Ksenophon'un *Şölen* kitabı ile kısmen felsefi, kısmen retorik nitelikteki kendi kitapları tanıklık eder.

14 EUS. Praep. ev. 15, 13, 6-8, p. 816 = G. 139
Antisthenes Sokrates'in öğrencisi oldu [...] "Köpek" Diogenes onun öğrencisi oldu [...] ve Krates onları izledi. Stoa okulunu kuran Kitionlu Zenon Krates'in öğrencisiydi.

15 KSEN. symp. 4, 61-64 = G. 13
Sokrates: "Antisthenes sen orospuları iyi yönetiyorsun galiba." Antisthenes: "Bu sanatı bana öğretir misin?" Sokrates: "Elbette, hiç kuşkun olmasın, zira ben senin bu sanata bağlı başka bir sanata da iyice hâkim olduğunu görüyorum". "Hangisiymiş o?" "Pezevenklik". Antisthenes (içerleyerek): "Bu işi yaptığımı nereden biliyorsun Sokrates?" "Kallias'ı deneyimli Prodikos'la birleştirdiğini biliyorum, birinin felse-

feye ilgi duyduğunu, ötekinin paraya ihtiyacı olduğunu anlamıştın. Ben senin, Kallias'ı Elisli Hippias ile birleştirdiğini biliyorum, çünkü o Hippias'tan bellek sanatını öğrenmişti. Bu yüzden o kendine daha çok hayranlık duydu, böylece idrak ettiği güzelliği artık hiç unutmayacaktı. Kısa süre önce Herakleialı konuğumuzu da benim yanımda göklere çıkardın, içimde ona karşı şiddetli bir arzu uyandırdın ve bizi bir araya getirdin. Bu nedenle sana müteşekkirim, çünkü o sevimli, iyi bir insan. Phliuslu Aischylos'u bana övdüğün zamanki gibi burada da bende aynı duyguları uyandırmadın mı? Senin sözlerin yüzünden birbirimize âşık olmadık mı ve birbirimizi aramak için tabanı yanık itler gibi yollara düşmedik mi? Becerdiğin işlere baktığım zaman senin bir pezevenk olduğuna hükmetmek zorunda kalıyorum! Zira kimin kime uygun düştüğünü anlamaya ve birinde ötekine karşı şiddetli bir arzu uyandırmaya ehil olan bir kimse hiç kuşkusuz devletler arasında anlaşmalar da yapabilir ve uygun çiftlerin evlenmelerini sağlayabilir. Bu kişi devlete, dostlarına ve yurttaşlarına rehberlik etmeye büyük ölçüde muktedir olurdu.[5] Ben senin iyi bir pezevenk olduğunu söyledim ve sen içerledin, çünkü beni yanlış anladın." "Hayır, artık yeter, kesinlikle yeter. Ben böyle bir iş yapabilsem ruhum zenginliklerle dolup taşar."

16 Ksen. symp. 8, 4-6 = G. 14

Sokrates: "Ve sen Antisthenes? Kimseyi sevmeyen bir tek sen misin?" Antisthenes: "İşte şimdi her şey biter! Ben seni seviyorum ya, hem de çok". Sokrates (kendini ağırdan satmak ister gibi, şaka yollu): "Lütfen bana zorluk çıkarma. Gördüğün gibi başka işlerim var". Antisthenes: "Evet, pezevenkliği kendin yaptığın zaman bir şeylerle uğraştığını açıkça görüyorum. Sen Daimonion'unu (yol gösterici güç, cin ya da ruh; Sokrates *töresel bir sezgi* anlamında kullanır – Çev. n.), kimi zaman benimle konuşmak zorunda kalmamak için, kimi zaman da başkasını istediğin için, bahane olarak kullanıyorsun." Sokrates: "Ama hayır,

azizim! Beni yerden yere vurma, ne olur bunu yapma! Bana istediğini yapabilirsin; buna katlanırım, dostluk duygularımı kaybetmeden dayanırım; ama sevgini gizli tutmak zorundayız, zira sen ruhumu değil, dış görünüşümün güzelliğini seviyorsun!"

17 DİOG. LAERT. 6, 8; *bkz.* 2, 36 = G. 15
Antisthenes harmanisindeki bir deliği fark edilecek şekilde öne çevirince, Sokrates bunu gördü ve şöyle dedi: "Harmaninin içinden kendini beğenmişliğini (değersizliğini) görüyorum."

18 AEL. var. hist. 2, 11 = G. 16
Sokrates, "Otuzlar"ın egemenliği sırasında saygın Atinalıların nasıl öldürüldüklerini ve despotların zenginleri rahat bırakmadığını görmüştü. Bir gün Antisthenes'le karşılaştığı ve ona şöyle dediği rivayet edilir: "Tragedyalarda izlediğimiz kralları *benzer* şekilde büyük ve önemli birer kişi olmadığımıza üzülüyor musun, hani bilirsin şu Atreus ya da Thyestes, Agamemnon ya da Aigisthos gibi? Hepsi katledildi ve sonları çok kötü oldu [?] iğrenç ziyafetler düzenlediler ve her zaman aşırıya kaçtılar.[6] Ama oyunlarından birinde bütün bir Koro'yu[7] öldürten böylesine delişmen, kendini tutamayan bir tragedya yazarı bugüne kadar görülmedi".

19 Ksen. symp. 2, 10 = G. 18
Antisthenes Sokrates'e: "Bu nasıl mümkün olur? Sen dirayetli birisin ve kanımca mevcut en zor kadınlardan biri olan, ki geçmişte de öyleydi, ileride de öyle olacak Ksanthippe'yi yine de eğitemiyorsun?"

20 DİOG. LAERT. 6, 7 = G. 27
Antisthenes, çalımından yanına varılmayan biri olarak gördüğü Platon'la alay ederdi. Bir gün bir şenlik alayında burnundan soluyan bir at gördü ve Platon'a şöyle dedi: "Sen de benim gözümde kibirli bir at gibisin." Ancak o bunu, Platon

ata hayranlık duyduğu için söylemişti. Bir gün Platon'u hasta yatağında ziyarete gittiğinde, onun kustuğu tasa bakıp, "safrayı görüyorum, ama kibrin izi yok" dedi.

21 DİOG. LAERT. 6, 3 = G. 28
Antisthenes, Platon'un kendisi hakkında pek de iyi şeyler söylemediğini duymuştu. Şöyle dedi: "İyi şeyler yapmak ve iftiraya uğramak krallara özgüdür."

22 STOB. 3, 2, 49 = G. 29
Sokratesçi Antisthenes, aşağılık birinin Platon hakkında ileri geri konuştuğunu duyunca şöyle dedi: "Kes sesini! Ona iftira edersen sana kimse inanmaz ve o seni överse de ona kimse inanmaz."

23 Gnom. Vat. 743n. 13 = G. 30
Platon bir tartışma sırasında çok uzun konuşmuştu; bunun üzerine Antisthenes, "konuşmacı dinleyicinin ölçüsü değildir, tersine, dinleyici konuşmacının ölçüsüdür" dedi.

24 ATH. 5, 220d-e = G. 147
Antisthenes'in Platon'u "Sathon" (erkek cinsel organı; burada: Para karşılığında başkalarıyla yatan oğlan – G. L.) diye tanımlaması ve bu başlıkla bir diyalog yayımlaması kaba ve iğrenç bir davranıştı.

25 DİOG. LAERT. 3, 35 = G. 148
Antisthenes'in kendi eserlerinden bölümler okumaya niyet ettiği ve Platon'u da çağırdığı söylenir. Platon, "hangi konuda okuyacaksın?" diye sorunca Antisthenes, "çelişkisiz önerme üzerine" der. Bunun üzerine Platon: "Sen özellikle bu konuda nasıl yazabilirsin?" dedi ve kendi kendini çürüttüğünü söyledi. Bunun üzerine Antisthenes *Sathon* adını taşıyan bir diyalogda Platon'a saldırdı. Aralarındaki soğuk ilişki devam etti.

26 SİMPL. in Aristot. cat. 208, 28 vd. = G. 149
Önceki filozoflardan bazıları özgülüğü yadsıyor, ama bir şeyin yapısının herhangi bir şekilde olabileceğini kabul ediyorlardı. Örneğin Antisthenes Platon'la tartışırken şöyle diyor: "Azizim Platon, ben gerçi hayvanı görüyorum, ama hayvanlığı değil." Bunun üzerine Platon: "Elbette, hayvanı gören bir göz var sende, ama hayvanlığı gören bir gözün yok."

27 ATH. 5, 220c = G. 141
Kyroi'nin ikinci kitabında Antisthenes, Alkibiades'e serzenişte bulunur ve şöyle der: Sen kadınlarla ilişkilerinde ve yaşam tarzınla yasalara karşı geldin, örneğin Persler gibi annenle, kızınla ve kız kardeşinle yattın.

28 DİOG. LAERT. 6, 13-15 = G. 22
Antisthenes derslerini, kent kapısından pek uzak olmayan "Kynosarges" Gymnasionu'nda veriyordu. Kimileri "Kinizm" adının buradan geldiğini söyler. Kendi takma adı da "Haplokyon"du. Diokles'in anlattığına göre, iki katlı harmani giyen tek kişi Antisthenes'ti ve başka giysisi yoktu. Bir değnek ve heybe de taşırdı. Neanthes, iki katlı harmaniyi ilk onun kullandığını söyler. Sosikrates *Filozof Okulları* adlı eserinin 3. kitabında Aspendoslu Diodoros'un sakal bıraktığını, değnek ve heybe kullandığını yazar. Theopompos, bütün Sokratesçiler arasında hakkında iyi şeyler söylenecek tek kişinin o [Antisthenes] olduğunu belirtir, ve onun çok iyi bir konuşmacı olduğunu, istediği zaman herkesi ustaca sözleriyle yanına çektiğini yazar. Bu özelliği, eserlerinden ve Ksenophon'un *Şölen* adlı kitabından da anlaşılıyor. Stoa Okulu'nu, onun en yürekli biçimiyle kuranın aslında o olduğu sanılıyor. Bu yüzden epigram ozanı Athenaios onlar hakkında şöyle diyor:

"Sizler, Stoa mitini iyi bilenler, en iyi öğretileri,
yani ruhun biricik hazinesinin erdem olduğunu
Kutsal levhalara yazdınız,
Zira sadece o
kurtarmıştır insanların yaşamını ve devletleri.
Başkalarının özlediği hedefi, yani tensel zevkleri
(sadece) anıların kızlarından bir tanesi seçti."[8]

O, Diogenes'in tutkulardan uzak duruşunun, Krates'in itidalinin, Zenon'un metanetinin yolunu gösterdi ve okulun[9] temellerini attı. Ksenophon onun son derece hoşsohbet olduğunu, başka konularda ise olağandışı çekingen davrandığını söyler.

29 DİOG. LAERT. 6, 4 = G. 169
Neden bu kadar az öğrencisi olduğu sorulunca, "onları gümüş değnekle dövüyorum" dedi. Öğrencilerini neden bu kadar sert cezalandırıyorsun diye sorulduğunda, "hekimler de hastalarına aynı şeyi yapıyorlar" diye cevap verdi.

30 DİOG. LAERT. 6, 3 = G. 171
Karadenizli bir delikanlı onun öğrencisi olmak istiyordu ve bunun için nelerin gerekli olduğunu sordu. Antisthenes, "yeni bir not defteri, yeni bir taş kalem ve yeni bir tablet" diye cevap verdi, ama "yeni"yi [= "ve aklı"] vurgulayarak.

31 DİOG. LAERT. 6, 8 f. = G. 172
Phanias *Sokratesçiler Üzerine* adlı eserinde, birinin Antisthenes'e, "nazik, iyi bir insan" olmak için ne yapmalı, diye sorduğunu, onun da "zayıflıklarınla mücadele etmeyi uzmanlardan öğrenmelisin" diyerek cevap verdiğini aktarır [...] Heykeltıraşa modellik yapmak için kendine çeki düzen veren bir delikanlıya sordu: "Heykelin dili olsaydı nesiyle övünürdü?" "Güzelliğiyle" diye cevap verdi beriki. "Ne? Cansız bir nesne gibi aynı şeyden

hoşlanmaya utanmıyor musun?" Karadenizli bir delikanlı, tuzlu balık yüklü gemim limana yanaşır yanaşmaz gelir seni görürüm, diye Antisthenes'e söz verdi. O da boş bir çuval alarak delikanlıyla birlikte, arpa kırması satan bir kadının dükkânına geldi, çuvalı doldurup gidecek oldu. Kadın parasını isteyince, "bu delikanlı, tuzlu balık gemisi yanaşır yanaşmaz paranı verecek" dedi.

32 STOB. 2, 31, 76 = G. 173
Biri, oğlunun hangi dersleri alması gerektiğini sorunca şöyle dedi: "Tanrılarla beraber yaşamak istiyorsa felsefe, insanlarla beraber yaşamak istiyorsa söz sanatı".

33 STOB. 2, 2, 15 = G. 174
Sana karşı çıkan birini sen de ona karşı çıkarak değil, onu aydınlatarak susturabilirsin. Bir deliyi, kendin de delirerek iyileştiremezsin.

Politika

34 ARİSTOT. pol. 3, 13, 1284a, 11-17 = G. 68
Buradan, soya ve iktidara göre eşit olanlar bakımından yasa çıkarmanın gerekli olduğu ortaya çıkıyor. Yasa böyleleriyle [yani olağandışı insanlarla][10] uğraşmaz; zira onların kendileri yasadır. Onlara yasaları kabul ettirmeye kalkışan biri gülünç duruma düşerdi. Çünkü onlar, Antisthenes'e göre, [hayvanların] bir araya geldiği bir toplantıda tavşanların söz alarak herkese eşit pay dağıtılmasını talep etmeleri üzerine aslanların buna karşılık olarak söylediği sözleri söyleyeceklerdi belki.

35 TOB. 4, 4, 28 = G. 70
"İnsan politikaya nasıl yaklaşmalı?" "Tıpkı ateşte olduğu gibi, çok yaklaşma, ki yanmayasın, çok uzaklaşma, ki üşümeyesin."

36 DİOG. LAERT. 6, 5 = G. 71
Bir devlet, artık hayırla şer birbirinden ayırt edilmediği zaman yıkılır.

37 DİOG. LAERT. 6, 8 = G. 72
Antisthenes Atinalılara meclis kararıyla eşekleri at yapmalarını önerdi. Onlar bu öneriyi saçma bulunca şöyle dedi: "Ama aranızda [askerlikten] hiçbir şey anlamadığı halde oylamayla komutan olan var."

38 DİOG. LAERT. 6, 6 = G. 73
Gerçi buğday ayrıkotundan temizlenir, savaşta ehil olmayanlar dışlanır, ama kötüler politikadan uzaklaştırılmazsa bu, anlamsız ve saçma olur.

39 STOB. 4, 9, 10 = G. 74
"Savaş yoksulları ortadan kaldırır." "Evet, ama pek çok da yoksul yaratır."

40 STOB. 4, 8, 31 = G. 75
"Cellat, tanrılara despottan daha saygılıdır". "Niçin?" "Suçlular cellat tarafından, suçsuzlar despot tarafından öldürülür."

41 MAX. CONF. 9, 45 = G. 76
Bir delinin eline bıçak vermekle, kötü birine iktidarı teslim etmek [aynı şekilde] tehlikelidir.

42 PLUT. Alex. M. Fort. aut virt. 2, 3, 336a = G. 77
Antisthenes haklı olarak şöyle der: "İnsan düşmanına cesaret dışında bütün iyi şeyleri dilemelidir. Zira böylece her şey, [şimdi] onlara sahip olanlardan galiplerin mülkiyetine geçer."

43 STOB. 3, 8, 14 = G. 79
Başkalarından korkan kişi bir köledir, ama bunu bilmez.

44 DİOG. LAERT. 6, 2 = G. 85
Bir örneğini Greklerden, ötekini Barbarlardan alarak, büyük Herakles'i ve Kyros'u örnek göstererek çaba harcamanın iyi bir şey olduğunu kanıtladı.

45 EPİKT. 4, 2, 60 = G. 86
Antisthenes ne diyor? "İyi şeyler yapmak, ama kötü nam salmak krallara özgüdür."

46 ARSEN. 502, 13f = G. 87
Kral Kyros'a, neyin mutlaka öğrenilmesi zorunludur, diye soruldu. Şöyle cevap verdi: "Kötüyü unutmak."

47 Gnom. Vat. 743n. 6 = G. 166
Krallardan biri ona, zenginler niçin bilgelere gitmez de hep tersi olur, diye sorunca şöyle cevap verdi: "Çünkü bilgeler yaşam için neye ihtiyacı olduğunu bilir; ötekiler bilmez, zira bilgelikten çok parayla ilgilenmişlerdir."

48 Sokratesçi-Mektuplar No. 8 = G. 206
(Antisthenes'ten Aristippos'a.) Krallarla düşüp kalkmak ve kendini Sicilya ziyafetlerinin hazlarına vakfetmek bir filozofa yakışmaz, o kendi ülkesinde [yaşamalı ve] gönül tokluğu için çaba göstermelidir. Oysa sen, daha fazlasına sahip olmanın, çok para kazanabilmenin ve iktidar sahiplerinden dostlar edinmenin yetenekli kişiler için bir üstünlük olduğunu sanıyorsun. Para vazgeçilmez bir şey değildir, vazgeçilmez olsaydı bile bu şekilde kazanmak pek de hoş değil. Cahiller kalabalığı senin dostun olamaz, hele bunlar kralsa. Sana Syrakusa'dan, Sicilya'dan uzaklaşmanı öneririm. Ama denildiği gibi haz senin için bu kadar çok önemliyse ve aklı

başında insanlara yaraşmayan şeylerden vazgeçemiyorsan, o zaman Antikyra'ya git, boynuz otu iç ve sağlığına kavuş! Bu içecek, Dionysos'un armağanı şaraptan çok daha iyidir; zira şarap senin tehlikeli bir ruh hastalığına yakalanmana neden olur, öteki ise seni ondan kurtarır. Sağlık ve akıl, hastalıktan ve çılgınlıktan ne kadar uzaksa, sen de şimdiki çevrenden o kadar uzak olmalısın. Hoşça kal.

Etik

49 DİOG. LAERT. 6, 1 = G. 11
Önce hatip Gorgias'ın öğrencisi oldu. Diyaloglarının, özellikle de *Hakikat* ve *Felsefeye Giriş* diyaloglarının retorik üslubu buradan gelir.

50 IAMBL. protr. 20 ("Anon. Iamblichi")
I. [1] En iyiyi elde etmek, hedefe ulaşmak için bir kimse hangi konuda çalışmak istiyorsa, ki bu ister bilgelik (felsefe) ister yiğitlik ya da hatiplik isterse kısmen ya da tamamen yararlık olsun, o bunu sadece şu temel üzerinde icra edebilir. [2] Önce iyi olma cevherini doğuştan içinde taşımalı ve bunu kendi iyi yazgısına borçlu olmalıdır; bundan sonrası, yani iyiyi ve güzeli talep eden, çalışmaya istekli biri olmak insanın kendisine kalmıştır, böylece öğrenmeye mümkün olduğunca erken başlamalı ve uzun süre bunun peşini bırakmamalıdır. [3] Bu koşullardan biri bile yerine getirilmezse hedefe, yetkinliğe ulaşmak için o hiçbir şey yapamaz; ama bütün bu koşullar yerindeyse, icra ettiği şey mükemmel olacaktır.

II. [1] İnsanlar tarafından takdir edilmek, böylelikle de olabileceği gibi görünmek için, çalışmaya hemen gençliğinden itibaren başlamalı ve kendisini hiç değişmeyen ölçüde çalışmalarına vermelidir, yoksa bir öyle bir böyle değil. [2] Zira bu yeteneklerden her biri kök salmalı ve başlangıçtan itibaren sa-

hibiyle birlikte gelişmelidir; ancak o zaman hedefe ulaşılır, ün kazanılır, takdir edilir, hem de şu nedenlerden dolayı: İnsanlar ona tamamen güvenir, hiçbir kıskançlık duymaz. Kıskançlıktan dolayı insanlar bazı meziyetlere değer vermez ve onları hak ettikleri gibi dikkate almaz; başkaları ise bu meziyetleri yadsır ve hak etmedikleri serzenişlerde bulunur. [3] Çünkü başkasına saygı göstermek hoş değildir (bunu yaparken kendisinden bir şeylerin eksildiğine inanılır), ama zorunluluk tarafından tamamen yenik düşürülür ve zaman geçtikçe azar azar inandırılırsa, neredeyse irade dışı bir şekilde hayranlardan biri haline gelinir. [4] Aynı zamanda, bu insanın göründüğü gibi olmadığına, aldatma amacı güderek ün kazanmaya çalıştığına ve yaptıklarıyla insanları etkileyerek onları kandırdığına dair bir kuşku başkalarında da kalmaz. [5] Zira insanlar bir defa bir şeye kesin inanırsa artık kıskanmaz ve aldatıldığına inanmaz. [6] Ayrıca her yapılan şey, her girişim için geçen süre, icra edilen mesleği, eğer uzun ve kapsamlı olursa, güçlendirir; kısa bir süre ise bu etkiyi yaratmaz. [7] İnsan kısa sürede konuşma sanatını öğrenebilir ve ona hâkim olabilir, öğretmeninden aşağı kalmayabilir; ama birçok tekil eylemden oluşan bir yetiyi, eğer çok geç başlanmışsa, kısa sürede yetkinleştirmek mümkün değildir, tersine, insan bu yetiyle birlikte yetişip büyümelidir, ve bütün bunlar olurken kötü zihniyetten, hakkında söylenecek kötü sözlerden korunmalı ve iyi şeyler çok çaba harcayarak,[11] özenle yapılmalıdır. [8] Öte yandan kısa sürede kazanılan ünün mahzurlu bir yanı da vardır: Kısa zamanda zengin ya da bilge ya da yararlı ya da cesur olmuş biri genellikle kabul görmez.

III. [1] Bir kimse elde etmeyi arzuladığı hedefe ulaştığı ve ister hatipliğe ister bilime ya da beden gücüne olsun hakkıyla vakıf olduğu zaman bunları iyilik ve yasalar anlamında uygulamalıdır. Ama sahip olduğu üstünlüğü haksızlık, adaletsizlik anlamında kullanırsa, bu, en büyük kötülüktür; böyle bir üstünlüğe sahip olmaktansa olmamak daha iyi olurdu. [2]

Bu yetilerden birine vakıf olan bir kimse onları iyilik için kullanırsa tamamen iyi, kötülük için kullanırsa tamamen kötü bir insan olur. [3] Yetilerini bir bütün olarak kazanmaya çalışan birinin hangi sözler ve edimlerle sivrildiği soruşturulmalıdır: Bunlar insanların birçoğuna yararlı sözler ve edimler olmalıdır. [4] Bir kimse yakınına para vererek iyilik yaparsa, sonra parayı tekrar tahsil ederse kaçınılmaz şekilde kötü bir insan olur. Ayrıca o [ileride de] bağışlamaya ve armağanda bulunmaya devam ederse bitmeyecek kadar çok para biriktiremeyecektir. Parayı tahsil etmekten vazgeçmenin, iyilik yapanın zenginken yoksullaşması, mülk sahibiyken mülksüzleşmesi gibi bir zararı daha vardır. [5] Bir kimse –para dağıtmadan–, hem de zarara uğramadan başarıyla insanlara iyilik yapan biri başka hangi şekilde olabilir? Ve genel olarak: Bir kimse armağanları tükenmeksizin hiç durmadan nasıl bağışta bulunabilir? [6] Bu ise, ancak o sadece yasaları ve hukuku savunursa olur: Devleti ve bireyleri bir araya getiren, bir arada tutan işte budur.

IV. [1] Evet, hepimiz kendimize hâkim olmaya çok dikkat etmeliyiz; her şeyi yozlaştıran parayı küçümseyen bir kimse adaletin en iyi şekilde yerine gelmesi için ömrünü esirgemeden uğraşabilir ancak ve yararlı olmaya çalışabilir. Zira çoğunluk bu iki hususta kendine hâkim olamaz. [2] Onların bu hastalıktan mustarip olmasının nedeni oldukça kesindir: Yaşamı çok severler;[12] yaşamaya özen gösterirler ve varoluş sevgisinden dolayı ona can atarlar, çünkü zamanla buna alışmışlardır. Korkudan titredikleri şeyler yüzünden parayı çok severler. [3] Peki, nedir bu şeyler? Hastalık, yaşlılık, beklenmedik felaketler; kanımca şimdi de yasaların çarptırdığı cezalardan değil –insan bu cezalardan çekinmeli ve kaçınmalıdır–, kölelerin ölmesinden, evdeki hayvanların telef olmasından, bedensel, ruhsal ya da maddi sıkıntılardan (korkuyorlar – Çev. n.). [4] Bütün bunlar, sıkıntıya düştüğü zaman ihtiyaç duyduğu paranın yokluğunu hissetmesin diye herke-

sin niçin zengin olmaya çabaladığını açıklayan nedenlerdir. [5] Ancak yukarıda sayılanlardan hiç de az olmayan ölçüde başka şeyler de insanları para peşinde koşmaya teşvik eder: Şöhret hırsı, karşılıklı rekabet, yarışma, iktidar hırsı. Bize parayı bu kadar sevdiren, işte bunlardır. [6] Oysa gerçek iyi insan yüzeysel süslerle değil, çalışkanlığıyla, yetileriyle takdir edilmeye çalışır.

V. [1] Yaşama sevgisine gelince, şu ilke öne sürülebilir: Yaşlanmadan sonsuza kadar yaşamak –öldürülmek hariç– mümkün olsaydı, o zaman bir kimsenin yaşamına özen göstermesi çok iyi anlaşılabilirdi. [2] Ama uzun yaşayan birinde sadece yaşlılık söz konusu olacağı –akla gelebilecek en kötü şey![13]– ve kimse ölümsüz olmadığı için, insan ömrünü feda etmek –ki ömür geçicidir–, bulunduğu mevkide ölümsüzleşmek, kalıcı bir ün kazanmak yerine, yaşamını sürdürmeye çalışırsa ve adının kötüye çıkmasına katlanırsa, böyle bir insan çok dar görüşlü ve kötü düşüncelere, itkilere alışmış biri olmalıdır mutlaka.

VI. [1] Kimse "daha çoğuna-sahip olmayı-istemek" duygusuna kapılmamalıdır ve "daha çoğuna-sahip olmak" sayesinde icra edilebilen nüfuzun yararlık olduğunu, yasalara boyun eğmenin ise korkaklık sayıldığını sanmamalıdır. Bu tamamen reddedilmesi gereken bir zihniyettir, ve iyinin radikal karşıtına, yani ahlaksal ve maddi çöküşe yol açar. Şöyle ki: İnsanlar doğal olarak tek başlarına yaşayacak durumda değildi; zorunluluğa boyun eğerek bir araya gelip birleştiler ve geçinmek için her şeyi bulup icat ettiler, gerekli becerileri kazandılar. Aynı zamanda yasa tanımayan bir toplulukta yaşamaları mümkün değildi; çünkü böyle bir varoluş herkesin tek başına yaşamasından çok daha kötü olurdu. Bütün bu zorlayıcı nedenlerden dolayı insanlara yasa ve adalet hükmediyor, ve bu durum asla değişmeyecek, çünkü doğa yasasına sıkı sıkıya bağlıdır. [2] Yaratılışı baştan itibaren dıştan yaralanması mümkün olmayacak, hiçbir hastalığa yakalanmayacak şekil-

de, her şeye alışık, bedeni ve ruhu çelik gibi bir insan, yani bir üstün insan mevcut olsaydı, böyle bir insana, elindeki gücün "daha çok sahip olmaya" yeterli olacağı düşünülebilirdi;[14] çünkü böyle birinin cezasız kalmak için yasalara sığınmaya ihtiyacı yoktur. Ama bu, yanlış olurdu. [3] Zira böyle bir insan mevcut olsaydı bile, ki bu elbette mümkün değildir, onun yasa ve hukuk için mücadele etmesi, onları pekiştirmesi ve [tüm] gücünü yasalar ve onların gelişmesi için harcaması gerekirdi; varlığını ancak bu şekilde devam ettirebilirdi; başka türlü hayatta kalması mümkün olmazdı. [4] Çünkü böyle biri olasılıkla ötekileri kendine düşman yapacaktı, insanlar içinde yaşadıkları yasal düzen ve sayıca üstünlükleri nedeniyle hile ya da zorbalıkla onu alaşağı edip boyun eğmeye zorlayacaktı. [5] Böylece kendinde gücün, saf gücün [sadece] yasa ve hukuk sayesinde hayatta kalabileceği görülüyor.

VII. [İamblich bir paragrafı şöyle özetliyor: Yasal düzen ve hukuksuzluk arasındaki fark üzerinde düşünmek de zahmete değer. Bireyler ve toplum için yasal düzen mevcut en iyi şeydir, hukuksuzluk ise en kötü. Zira hukuksuzluktan hemen büyük zararlar doğar. Biz önce yasal düzenin hakiki yararlarının[15] ne olduklarını açıklamak istiyoruz.]

VIII. [1] Yasal düzen önce güven ortamı yaratır, bu durum herkesin yararınadır ve önemli kazanımlar arasındadır. Zira güven nedeniyle herkes paradan pay alır ve bu yüzden az miktarda para tedavül için yeterlidir; bu güven olmaksızın çok miktarda para bile yeterli olmazdı. [2] Yasal düzen sayesinde parayla ve [genel olarak] geçimle ilgili, arzu edilen ve edilmeyen dış koşullar en elverişli şekilde düzenlenir; durumu iyi olanlar bu yüzden kovuşturmaya uğramadan güven içinde mutluluklarının tadını çıkarır; öte yandan durumu kötü olanlar, değiş tokuş ve karşılıklı güven sayesinde durumu iyi olanlardan yardım alır, ve bütün bunlar yasal düzenden kaynaklanan şeylerdir. [3] Ayrıca insanlar yasal düzen sayesinde zamanlarını kısır bir şekilde politi-

kaya ayırmaz, üretici bir biçimde özel işleriyle ilgilenir. [4] Yasal düzen sayesinde insanlar nahoş sorunlardan kurtulur ve hoşlandıkları sorunlarla uğraşır. Çünkü politika en tatsız, özel işler ise en hoş meşguliyetlerdir. [5] Uyumak üzere yatağa girdikleri zaman –tatsız işlerden uzaklaşarak kafa dinlemek– korkmadan ve üzücü dertlere kapılmadan onu [uykuyu] beklerler, ve uyandıkları zaman benzer durumda olurlar, birdenbire telaş ve dehşet içinde yataktan kalkmazlar, insanı rahatlatan bir evreden[16] sonra "insanı tüketen"[17] bir günü beklemek zorunda kalmazlar. Hayır, korkusuzca ve tasalanmadan günlük işlerine giderler, karşılığında iyilik göreceklerine dair haklı bir umutla rahatça çalışmaya koyulurlar. Bütün bunların nedeni yasal düzendir. [6] Savaş insanların başına en kötü dertleri açar: Yıkım, kölelik; yasaları olmayan halklar bunları yasal düzende yaşayanlardan daha çok göze alır. [7] Yasal düzen günlük yaşama elverişli başka birçok yararlı şey sunar ve ortaya çıkan güçlüklerin aşılmasına yardımcı olur. Yasasızlıktan dolayı meydana gelen zararlar şunlardır: [8] İnsan önce özel işleri için vakit bulamaz ve nahoş şeylerle, işi gücüyle değil, politikayla uğraşmak zorunda kalır. Çünkü insanlar birbirine güvenmez ve değiş tokuş yapmaz, para istif edilir ve [aslında] fazla miktarda mevcut olsa da dolaşıma sürülmezse eksikliği hissedilir. [9] Kötü ve de iyi dış koşullar [yukarıda VII, 2'de söylenenlerin] karşıtına neden olur. Zira yasadan yoksun bir devlette refah güvencede değildir, refaha erişmek için çaba harcanır, yoksulluk bertaraf edilmez, tersine, genel güvensizlik ve değiş tokuş noksanlığı yüzünden her yere yayılır. [10] Aynı nedenden dolayı dışarıda savaşlar, içeride ise devrimler daha çok baş gösterir ve bunlar önce pek görülmediyse şimdi gerçekleşir. Politikada başkalarının entrikalarıyla karşılaşıldığı ve bu yüzden çok dikkat etmek, ötekilere karşı dolap çevirmek zorunda kalındığı görülür. [11] İnsan uykudan kalktığı zaman aklına pek de hoş düşünceler gelmez ve uyumak

üzere yatağa girdiği zaman günün hiç de keyifli geçmeyeceğini, korkunç bir gün yaşanacağını bilir. Uyanmak feci, ürkütücü bir hale gelir ve hemen en kötü şeyleri hatırlatır. Ötekilerin yanı sıra bunlar, dediğimiz gibi, yasasızlığın ortaya çıkardığı zararlardır. [12] Despotluk da –ne korkunç bir felaket!– sadece yasasızlıktan kaynaklanır. Kimileri –haksız yere!– bir despotun başka nedenlerden dolayı iktidara geldiğini, insanların kendileri bir şey yapmadan özgürlüklerini kaybettiğini, çünkü despotun onları buna zorladığını düşünür. Bütün bunlar doğru değildir. [13] Kim ki bir despotun yasasızlık ve Daha Çoğuna-Sahip Olmayı-İsteme zemininden başka bir zeminde yetiştiğine inanıyorsa o bir budaladır. Bu durum, eğer herkes kötülüğe eğilim gösterirse vuku bulur. Yasa ve hukuk olmaksızın yaşamak mümkün değildir. [14] Demek ki, bu ikisi –yasa ve hukuk– halkı kendi başına bırakıp ortadan kaybolursa, onu korumak ve sorumluluğunu üstüne almak tek bir kişiye geçer. Halkın çıkarını gözeten yasaları ortadan kaldırmaksızın onu[18] tek bir kişiye emanet etmek nasıl mümkün olabilirdi? [15] Hukuku yok etmek ve herkes için ortak, herkese yararlı yasayı kaldırmak isteyen birinin, eğer bunu gerçekten halkın elinden almayı düşünüyorsa, baştan aşağıya çelikten bir insan olması gerekirdi – birçok kişiye karşı bir kişi! [16] Ötekiler gibi etten [kemikten] bir insan bunu kolay kolay başaracak durumda değildir; öte yandan onlar [halkın] elinden zaten kaybolup gitmişse, bu kişi bir despot olarak iktidarı ele geçirebilirdi. Bu yüzden bazıları, böyle bir şey gerçekleşirse asla farkına varmaz.[19]

51 DİON CHR. or. 13, 12, 13-28 = G. 208

[13] İnsanların neredeyse hepsinin aklı başından gitmiş gibi geliyor bana. Kimse yapması gereken şeyi yapmıyor; anlamlı, daha iyi bir yaşama başlamak için kimse işlediği hatalardan, bilgisizliğinden, manevi şaşkınlığından kurtulmaya çalışmı-

yor. Herkes büyük bir huzursuzluk içinde yerinde sayarak, hiç ilerlemeden ayak sürüyor ve söz konusu olan hep aynı şey: Para, saygınlık, haz. Kimse bunlardan ayrılamıyor ve ruhunu kurtaramıyor. İnsanlar da girdaba kapılmış nesneler gibi: Girdabın içinde savruluyor ve artık dışarıya çıkamıyor.

[14] İnsanlar hakkında, ama ilk başta kendim hakkında buna benzer şekilde düşünüyordum, ve umutsuzluk içinde kimi zaman Sokrates adlı birinin yaptığı eski konuşmaya geri dönüyordum, o bu konuşmayı her yerde, insanların karşısında yüksek sesle ve üzerine basa basa –güreş okullarında, Lykeion'da, iş yerlerinde, pazar meydanında– yorulmadan, bıkmadan tekrarlıyordu, biri, tıpkı deus ex machina (makineden tanrı – Çev. n.) gibi demişti. [15] Elbette konuşmayı kendi marifetim diye göstermedim, sahibini belirttim, içeriğini kelimesi kelimesine ve tam olarak hatırlayamadığım ve bazen fazla bazen eksik söylediğim için kendisinden özür diledim. Yıllarca önce söylenmiş olanları tekrarlıyorsam, sırf bu yüzden sözlerime daha az değer verilmesi gerekmez. "Belki" dedim, "böylece bundan yararlanırsınız, çünkü geçmiş dönemlerde söylenenler ilaç gibi buhar olup uçmamıştır ve etkisini de pek kaybetmemiştir".

[16] Sokrates birçok kişinin aynı yerde toplandığını görünce istemeye istemeye, serzeniş dolu bir şekilde, cesaretle ve sözünü esirgemeden onlara yanaşıyordu: "Ey ahali nereye böyle? Mecbur olduğunuz için başka türlü davrandığınızı bilmiyor musunuz? Aklınız fikriniz [sadece] parada ve para kazanmak, böylece bol bol paraya sahip olmak, çocuklarınıza daha çok miras bırakmak için her çareye başvuruyorsunuz! Ama çocuklarınız ve özellikle kendiniz, yani babalar istisnasız her şeyi ihmal ettiniz. Zira insana yeterli, yararlı olan ve parayı amaç dışı, haksız yere, sizin zararınıza[20] değil, amaca uygun, haklı şekilde kullanmak için onu muktedir kılan eğitimi, öğrenimi bulmadınız, ve paradan önemli bir şey daha var, oğullarınıza, kızlarınıza, karılarınıza, kardeşlerinize ve

dostlarınıza karşı doğru davranmak; onların da size karşı doğru davranmak zorunda olması gibi.

[17] Ana babanızdan Kithara çalmayı, güreşmeyi, okumayı ve yazmayı öğrenir, bütün bunları çocuklarınıza da öğretirseniz daha makul, daha iyi bir devlet yaratacağınıza mı inanıyorsunuz? Ama biri çıkıp da Kithara çalanları, spor hocalarını ve öğretmenleri, hem de kendi alanlarında en iyilerini bir araya getirseydi ve sizin İonya'da yaptığınız gibi, bir kentin ya da bir ülkenin nüfusunu onlardan oluşturseydi acaba size göre nasıl bir devlet ortaya çıkardı, orada nasıl yaşanırdı? Bu devlet, Mısır'daki kadını da erkeği de çerçi olan "çerçiler kenti"nden daha kötü, daha itici olmaz mıydı? Bu halk –yani çocuklarınızın eğitmenleri, spor hocaları, Kithara çalanlar, öğretmenler ve Rhapsodlar, oyuncular, ki onları da buraya dahil etmeli– çok daha gülünç olmaz mıydı?

[18] Şöyle ki: Bir kimse öğrendiği her şeyi, öğrendiği şeye ihtiyacı olduğu zaman becerisini göstermek amacıyla öğrenir. Örneğin dümenci gemiye biner binmez dümenin başına geçerek gemiye yön verir; zira dümenciliği bu amaçla öğrenmiştir. Hekim bir hastayı muayene ettiği zaman onu ilaçlarla ve perhiz önerileriyle iyileştirir; zira o sanatını bu amaçla öğrenmiştir. [19] Peki, siz nasıl yapıyorsunuz? Devlet işlerini görüşürken birileri orada dikilip Kithara mı çalıyor, ötekiler güreşiyor ve yine başkaları Homeros ya da Hesiodos'tan parçalar mı okuyor? Bu konuları başkalarından daha iyi anlıyorsunuz ve bu nedenle uygun kişiler olduğunuzu, kamusal ve özel işlerinizin doğru şekilde üstesinden geldiğinizi sanıyorsunuz. Demek ki, bu umutla devleti yönetiyor, oğullarınızı eğitiyorsunuz, ki günün birinde onlar da kendi çıkarlarını, devletin çıkarlarını korumaya ehil olsunlar, yeter ki "kentleri yerle bir eden Pallas Athena"yı memnun ederek Kithara çalabilsinler ya da bir eşliğinde dans edebilsinler! Ama siz, kendiniz ve vatan için önemli olanı nasıl idrak edeceğinizi, yasaya ve hukuka göre devleti birlik içinde nasıl yöneteceğinizi, kimse-

nin kimseye haksızlık etmeden, birbirine çelme takıp gözden düşürmeden nasıl bir arada yaşayacağını asla öğrenmediniz, hiçbir zaman buna dikkat etmediniz, ve bununla şimdi de ilgilenmiyorsunuz!

[20] Ama Dionysos şenliklerinde düzenli olarak tragedya oyuncularını izliyor, trajik kahramanların başına gelen felaketlere üzülüyorsunuz. Ne var ki, bu felaketlerin, okuma yazma bilmeyen, şarkıları yanlış söyleyen ve güreşmekten haberi olmayan insanların başına gelmediğini hiç mi hiç fark etmediniz. Bir insanın yoksulluğu tragedyalarda asla sahnelenmemiştir. Tam tersine: Bunun için Atreus'tan, Agamemnon'dan, Oedipus'tan söz eden tragedyalara bakmak yeter de artar. Bunlar altına ve gümüşe, toprağa ve hayvan sürülerine fazlasıyla sahip insanlardı, ve aralarından en talihsizinin altın postlu koyunu bile vardı! [21] Evet, çok güzel Kithara çalabilen, hatta esin perileriyle birincilik için yarışan Thamyris'in bu yüzden gözlerine mil çekildi ve üstelik sanatını da kaybetti. Alfabeyi bulmak Palamedes'e de yarar sağlamadı: Buna rağmen, Akha hukukunun aksine, kendi öğrencileri tarafından taşlanarak öldürüldü. Okuma yazma bilmeyenlerin ve bu bilgiye yabancı olanların canına dokunmadılar. Ama Palamedes alfabeyi başkalarına da –en başta elbette Atreusoğullarına– öğretir öğretmez, tıpkı ateşle işaret verilir ve askerleri sayar gibi, –çünkü siz daha önce savaşçı halk olarak, çobanların koyunlarını saydığı gibi iyi sayamıyordunuz–, onu öldürdünüz, ama onun sayesinde daha bilgili ve becerikli oldunuz. [22] Hitabet hocalarının size doğru önerilerde bulunacağına ve bu sanatın insanları becerikli, yetenekli yapacağına inanıyorsanız, o zaman politik sorunlarda kararı niçin onlara bırakmayıp kendinize sakladığınıza şaşırmamak elde değil. Ve siz onları bu kadar adil ve güvenilir buluyorsanız mali işlerinizin yönetimini de niçin onlara devretmiyorsunuz? Bu, gemilerinizdeki kürekçileri ya da kürekçilerin başını dümenci ya da kaptan olarak atamaya benzer."

[23] Bir politikacı ya da bir hatip şöyle bir itirazda bulunabilirdi: Persler birbiri ardına iki kez devasa ordularıyla Atina'ya ve Yunanistan'a yürüdüğü zaman Atinalıların zafere ulaşmasını sağlayan ne de olsa bu eğitimdi. Birincisinde Pers Kralı komutanlarının emrinde bir ordu gönderdi, sonra Serhas'ın bizzat kendi Küçük Asya'dan topladığı tüm savaşçılarıyla birlikte geldi. O (politikacı ya da hatip – Çev. n.) Atinalıların bütün bu düşmanları yendiğini ve gerek stratejide gerekse savaşta her bakımdan onlara üstün olduğunu söyleyebilirdi. Eğer onlar (Atinalılar – Çev. n.) asla kötü, yararsız değil, en iyi eğitimi almamış olsaydı, istisnasız nasıl bu kadar becerikli, yetenekli olabilirdi?

[24] Böyle bir itiraza Sokrates'in cevabı şu olurdu: "Düşman da eğitimsiz değildi ve politik kararlar alma yetisine sahipti. Ordu deneyimli okçulardan, süvarilerden ve avcılardan oluşuyordu, onlarda da sokaklarda çıplak dolaşmak ya da sağa sola tükürmek ayıp sayılıyordu. Ama bütün bunların hiçbir yararı olmadı; çünkü başlarında doğru dürüst komutan, kral yoktu, on binlercesi bir araya gelmişti, hepsi akılsız, hepsi sefil. [25] İçlerinden birinin başında taç vardı ve altın bir tahtta oturuyordu. Bunlar, sanki kötü bir ruh tarafından zorbalıkla ilerlemeye sevk edilmiş gibi, bazıları denize, bazıları dağlardan aşağıya doğru kırbaç darbeleri altında, ölüm korkusuyla titreyerek zorlanmışlardı. Tıpkı güreşmekten anlamayan iki kişinin birbiriyle güreşmesi ve birinin ötekini, ustalıktan değil sadece rastlantı sonucu, bazen iki defa arka arkaya yere yatırması gibi; Pers savaşlarında da kimi zaman Atinalılar, kimi zaman Persler kazanıyordu, örneğin Persler, Spartalıların yardımıyla, Atina surlarını yıkmıştı. [26] Şimdi bana, o günlerde Atinalıların sanattan daha az anladığını, daha az eğitimli olduğunu kim söyleyebilir? Sonra, Konon döneminde Knidos deniz savaşını kazandıkları zaman daha iyi birer güreşçi ve şarkıcı mıydılar?"

Sokrates bu şekilde onlara işe yarar bir eğitim almamış olduklarını kanıtladı. Ancak bu durum, yalnız Atinalılar için değil, geçmişte yaşamış ve günümüzde yaşayan bütün insanlar için geçerlidir. [27] [Doğru] eğitim almadan, yaşamak için neyin söz konusu olduğunu bilmeden, yaşama yeterince hazırlanmadan yine de büyük işler yapmaya kalkışmak; işte bu, onların bile hoşuna gitmeyebilir, zira onlar bilgisiz, eğitimsiz insanları doğru yaşamaya ehil olmadıkları için kınıyordu. Ancak bilgisiz olmayanlar, kumaş dokuyamayanlar, ayakkabı tamir edemeyenler ya da dans edemeyenler değil, "cana yakın, iyi bir insan" olmak için bilinmesi gerekenlerden haberi olmayanlardı.

[28] Sokrates onları, kendilerini iyice incelemeleri ve felsefeye hasretmeleri için bu şekilde teşvik etti, zira o bu tür bir incelemenin felsefe yapmaktan başka bir şey olmadığını biliyordu. "Cana yakın, iyi bir insan" olmak için bu hedefi göz önünde bulundurmak, büyük bir hırsla çalışmak felsefe yapmaktan başka bir şey değildi. Ne var ki, Sokrates bu ifadeyi çok sık kullanmıyordu. Genellikle sadece "iyi insan" olmayı talep ediyordu.

52 DİOG. LAERT. 6, 3 = G. 57
Nasıl bir kadınla evlenmeli diye soran birine, "kadın güzelse ortaksız kalmazsın; eğer çirkinse ıstırap içinde kıvranırsın", diye cevap verdi.

53 DİOG. LAERT. 6, 11 = G. 58
Bilge kişi çocuk yapmak için evlenmelidir, ve bunun için en uygun kadını almalı ve sevmelidir. Zira bilge kişi kimi sevmesi gerektiğini bilir.

54 DİOG. LAERT. 6, 4 G. 60
Kaçan bir zamparayı görünce ona şöyle dedi: "Zavallı adam! Bir Obole'ye ne kadar büyük bir tehlikeden kaçınabilirdin!"

55 DİOG. LAERT. 6, 10 = G. 61
Herhangi bir yerde takıp takıştırmış bir kadın görürse kadının evine gidiyor ve kocasından "atını ve silahlarını" göstermesini istiyordu; bunlar varsa kocası karısının bu lüksüne izin verebilirdi; zira kadın korunmuş olurdu; aksi takdirde süslerinden vazgeçmeliydi.

56 STOB. 3, 10, 41 = G. 80
Kim paraya düşkünse o iyi değildir, bu bir kral ya da sıradan bir yurttaş da olsa fark etmez.

57 XEN. symp. 3, 8 = G. 81
"Sen, Antisthenes neyle gurur duyuyorsun?" "Zenginliğimle." Bunun üzerine Hermogenes: "Çok paran mı var?" "Hayır, yemin ederim ki bir Obolem bile yok!" "Nasıl? O zaman çok toprağın mı var?" "Evet, belki dostumuz Autolykos'a kendini toprakla ovuşturmak için yeter."

58 XEN. symp. 4, 34-44 = G. 82
[34] Sokrates: "Azizim Antisthenes söyle bakalım, bu kadar az şeyin olduğu halde zenginliğinle niçin o kadar çok gururlanıyorsun?" Antisthenes: "Çünkü kanımca efendiler, zenginlik de yoksulluk da ev sahibi olmakla ölçülmez, onlar ruhumuzda yer alırlar. [35] Öyle insanlar görüyorum ki, dünya kadar paraları olduğu halde daha fazlasına sahip olmak için hiçbir çabadan, tehlikeden kaçınmıyorlar. Paylarına düşen mirasın eşit olduğu iki kardeş tanıyorum, birinin yeterli, hatta harcayabileceğinden fazla parası var, öteki ise açlık çekiyor. [36] Ayrıca zenginliğe o kadar çok can atan krallar biliyorum ki, en yoksul dilenciden bile beklenilmeyecek korkunç suçlar işliyorlar. İşte buyurun, sırf ihtiyaçtan dolayı çalıyorlar, evlere giriyorlar, insanları köleleştiriyorlar. Sadece para için evleri yerle bir eden, kitlesel cinayetler işleyen, kentin tüm halkını köle diye satan krallar var.

[37] Diyeceğim o ki, onlara acıyorum, çünkü hepsi ağır hasta. Onların durumu, kanımca durmadan tıkınan,[21] ama asla doymayan birine çok benziyor. Bana gelince, o kadar az[22] şeyim var ki, azı bile bulamıyorum, ama yine de yemek içmek için yeterli olandan fazlasına sahibim, açık havada bizim sevgili milyoner Kallias'tan daha çok üşümeyecek kadar giysim var. [38] Evimdeyken duvarlar bana tıpkı sıcak giysiler gibi ve tavan da sıcak bir örtü gibi geliyor, bir yatağım da var, görevini öyle iyi yerine getiriyor ki, uykudan kalkmak epey zor oluyor. Bedenim cinsel ilişkiye ihtiyaç duyduğu zaman karşıma çıkan ilk kadın bana yetiyor ve laf attığım her kadın beni coşkuyla selamlıyor, çünkü o başkasını istemiyor. [39] Kısacası, bütün bunlar bana öyle çekici geliyor ki, karşılaştığım her şeyde daha fazla değil, daha az eğlence arıyorum, zira bazıları olduğundan daha çekici görünüyor. [40] Zenginliğimin en mükemmel yanı da şu: Biri kalkıp varımı yoğumu elimden alacak olursa, geçimimi sağlamama yaramayacak bir iş kadar aşağılık bir şey tasavvur edemem. [41] Evet, bir defa olsun doğru dürüst şımarmak istediğim zaman pazardan lüks eşya satın almam (bu çok pahalı olurdu), ruhumda depoladıklarımdan alır kullanırım. [Hakiki] haz için, insanın baştan çıkarılmaya karşı metanetle direnip direnmemesi ya da bu lüks eşyaların birinden zevk alıp almaması büyük bir rol oynar, tıpkı bana sunulan bu Thasos şarabını, susamadığım halde içmem gibi. [42] Evet, sanırım tutumlu yaşayan insanlar pahalı her şeyde gözü olanlardan daha dürüst oluyor. Zira elindekiyle yetinen bir kimsenin yakınlarından birinin malında gözü olmaz. [43] Ancak böyle bir zenginliğin insanı nasıl özgür kıldığını düşünmek de zahmete değer. Çünkü bu zenginliği kendisinden kazandığım aziz Sokrates'imiz onu bana ölçerek ve tartarak satmadı, taşıyabildiğim kadarını armağan etti. Bu zenginlikten kendime bir parça bile saklamak istemiyorum, dostlarımın önünde her şeyimi ortaya döküp benim ruh zenginliğimden

pay almalarını sağlıyorum. Evet, benim en seçkin mülkiyetim, bildiğiniz gibi, görmeye değer olanı görmem ve işitmeye değer olanı işitmem için bana her zaman izin veren esin perilerimdir ve –benim için en önemlisi de– bütün günü istediğim kadar Sokrates'le geçirmemdir. Ayrıca o altınlarını hesaplayan insanlara değer vermez, vaktini hoşlandığı kişilerle geçirir."

59 XEN. symp. 4, 2-5 = G. 83

Antisthenes ayağa kalktı ve Kallias'a meydan okuyan bir sesle sordu: "Sence insanların adalet duygusu ruhlarında mı yoksa keselerinde mi?" "Ruhlarında." "Bir kimsenin kesesine para koyduğun zaman onun ruhunu daha adil mi yapıyorsun?" "Evet, hiç kuşku yok." "Ama nasıl?" "Bu kişi geçinmek için gerekli şeyleri satın alacak parası olduğunu bilirse, bir suç işleme tehlikesini göze almayacaktır." "Senden aldığını geri verir mi?" "Hayır, hayır, elbette vermez." "Hiç olmazsa verdiğin para için teşekkür eder mi?" "Hayır, bunu bile yapmaz; tam tersine, parayı almadan önceki halinden daha da saldırgan bir hale gelen insanlar var." "Hayret" dedi Antisthenes ve sanki suçüstü yakalamış gibi ona baktı, "demek ki sen insanları başkalarına karşı adil yapabiliyorsun, ama kendine karşı değil." "Bunda hayret edilecek ne var?" "Görmüyor musun, mimarlar ve inşaat ustaları başkaları için nasıl binalar yapıyorlar, ama kendileri için hiçbir şey yapmayıp kirada oturuyorlar? Seni gidi sofist, benim tarafımdan çürütülmeyi kabul etmek zorundasın!" "Evet, evet" dedi Sokrates, "o kabul etmek zorunda; zira rivayete göre kâhinler başkalarına gaipten haber veriyorlar, ama ileride kendi başlarına neler geleceğini bilmiyorlar."

60 DİOG. LAERT. 6, 5 = G. 88

Adı kötüye çıkmış biri onu övdüğü zaman, "tanrı aşkına, acaba yanlış bir şey mi yaptım?" diye sordu.

61 DİOG. LAERT. 6, 7 = G. 90
Sana hakaret edilirse, taşlandığın zamankinden daha metanetli olmalısın.

62 GREG. NAZ. or. 4, 72 = G. 91
Antisthenes muhteşem biriydi. Şu arsız baldırı çıplaklardan biri onun kaşını gözünü yarmıştı, ve o da kendisine saldıranın adını, onu mahcup edip küçük düşürmek için –heykeltıraşın heykele yazdığı gibi– alnına yazdı.

63 THEMİST. virt. 43, Arapçadan Çev. Gildemeister Buecheler, Rhein. Mus. 27 (1872) 450 f. = G. 96
Sizler rasyonelliğin yüce bir şey olduğunu gerçekten öğrenmek istiyorsanız, o zaman Platon'u ve Aristoteles'i değil, bu yolda rehber olan bilge Antisthenes'i tanık gösteriyorum. Çünkü o şöyle diyordu: "Prometheus Herakles'e dönerek, davranış tarzın çok aşağılık, dünyevi şeylerle uğraşıyorsun, daha önemli olanlara özen göstermeyi bıraktın. Sen, insandan daha yüce olan şeyi öğrenene kadar eksik birisin, ve bunu öğrendiğin zaman insani olanı da öğrenirsin. Ama sadece dünyevi olanı öğrenirsen vahşi hayvanlar gibi yolunu şaşırırsın" dedi. Ne var ki, dünyevi şeylere ilgi duyan ve aklının düşünme gücü, zekâsı bu mahdut, değersiz şeylerle sınırlı kalan Herakles, Antisthenes'in dediği gibi, bir bilge değil, pislikten hoşlanan biridir. Çünkü bütün semavi şeyler yücedir, ve onlar hakkında düşüncelerimiz de yüce olmalıdır.

64 DİOG. LAERT. 6, 104 = G. 98
Kinik öğretinin amacı, *Herakles* adlı eserinde Antisthenes'in dediği gibi, erdemli yaşamaktır.

65 DİOG. LAERT. 6, 105 = G. 99
Onların anlayışına göre erdem öğrenilebilir –Antisthenes *Herakles*'inde böyle diyor– ve kaybolmadan kalır. Bilge kişi

cana yakın ve hatasızdır, kendisine yakın olanlara benzer, hiçbir şeyi rastlantıya bırakmaz.

66 DİOG. LAERT. 6, 6 = G. 100
"Felsefeden kazancın ne oldu?" "Kendimle sohbet edebilmek."

67 PLUT. praec. ger. reip. 15, 811b = G. 100
Antisthenes'le ilgili ilginç bir anekdotun bana büyük yardımı oldu. Bir adet tuzlu balık taşıyarak Pazar yerinden geçerken onu gören biri şaşkınlık içinde kaldı. Antisthenes: "O benim için," dedi.

68 Gnom. Vat. 743n. 12 = G. 104
Erdem kısa konuşur, kötülük hiç durmadan saçmalar.

69 PHİLO ALEX. quod omn. prob. lib. 23 = G. 106
Zeki kişiye katlanmak (zeki kişiyi taşımak) zordur, çünkü aptallık nasıl ki boş, havada kalan bir şeyse, zekâ da somdur, dik başlıdır ve sarsılmaz bir ağırlığı vardır.

70 EPİPHAN. panar. 3, 2, 9 = G. 107
Önce Sokratesçi, sonra Kinik olan Antisthenes şöyle diyor: "Başkalarını kötü şeyler için kıskanmamalı. Bir kentin surları içteki hainler karşısında güvenli değildir, ama ruhun surları sarsılmaz ve tahrip edilmez."

71 DİOG. LAERT. 6, 6 = G. 108
Kafa dengi insanlarla birlikte yaşamak her surdan daha sağlamdır.

72 Plut. cap. ex inim. util. 6, 86b = G. 109
Antisthenes haklı olarak, insanın kurtulmak için ya gerçek dostlara ya da bağnaz düşmanlara ihtiyacı var, dedi. Biri,

hata yaptığımız zaman bize haddimizi bildirir, öteki hakaretleriyle bizi şerden uzak tutar.

73 CLEM. ALEX. strom. 2, 21,130, 7 = G. 111
Kibirden kurtulmak yaşamın amacıdır.

74 Ps.– ACRO in Hor. sat. 2, 2, 95 f. = G. 112
Filozof Antisthenes, sahnede söylenen şarkılardan zevk alan bir delikanlı gördü ve ona şöyle dedi: "Biçare adam, sen daha en güzel şarkıyı, yani methiyeni dinlemedin."

75 DİOG. LAERT. 6, 8 = G. 114
Lüksü öven birine Antisthenes, "düşmanlarımızın çocukları lüks içinde yaşasın!" dedi.

76 MAX. CONF. 27, 25 = G. 116
Şenliğin ne olduğu sorusu üzerine, "patlayana kadar tıkınma nedeni" diye cevap verdi.

77 ASPAS. in Aristot. NE 142, 8-10 = G. 120
Bazıları hazın asla iyi bir şey olmadığını öğretiyor; Antisthenes'in de bu görüşte olduğu söyleniyor. Bu öğretiye göre, haz ne kendinde ne de belirli koşul ve durumda bir değerdir.

78 GELL. 9, 5, 3 = G. 1 22
Hazla ilgili olarak geçmiş dönemdeki filozoflar tamamen farklı görüşteydiler [...] Sokratesçi Antisthenes onu en büyük kötülük diye tanımlıyor. Onun şöyle bir sözü var: "Haz duymaktansa çıldırmayı tercih ederdim."

79 CLEM. ALEX. strom. 2, 20, 107, 2 f. = G. 123
Antisthenes'le aynı fikirdeyim, o şöyle diyor: "Elime geçse Aphrodite'i öldürürdüm, çünkü o birçok güzel, iyi kadını mahvetti." Sevgiyi doğanın bir hatası diye tanımlıyordu,

ama sefiller ise onu yakalandıkları bir hastalık, bir tanrı olarak görüyordu! Böylece o sırf budalalıktan dolayı etki altında kaldıklarını onlara kanıtladı, çünkü hazın özünü tanımıyorlardı. Sevgi tanrı bile sayılsa, yani çocuk yapmak için tanrıların bir armağanı bile olsa ona fazla yaklaşmamalı.

80 STOB. 3, 6, 43 = G. 124
Kapıdan girmeyen haz, dışarıya da zorunlu olarak kapıdan çıkmaz. Demek ki onu kesip atmalı ya da boynuz otuyla tedavi etmeli.

81 STOB. 3, 18, 26 = G. 124
Kapıdan girmeyen hazzı kesip deşmeli ya da boynuz otuyla tedavi etmeli ya da direncini kırmalı. Bu, kısa süren bir parça zevkimiz için cezadır.

82 STOB. 3, 29, 65 = G. 126
İnsan zahmetten *önce* değil, *sonra* gelen haz için çaba göstermelidir.

83 ATH. 12, 513a = G. 127
Antisthenes hazzın iyi bir şey olduğunu söylüyor, ama hemen ekliyordu: "Pişman olmayı gerektirmeyen haz."

84 DİOG. LAERT. 6, 5 = G. 129
Pasın demiri aşındırması gibi, kıskanç kişiyi kendi huyu kemirir.

85 MAX. CONF. 11, 27 = G. 130
Biri, "en kötü hayvanlar hangileridir?" diye sorduğunda, "yabaniler arasında gammazlar, ehliler arasında dalkavuklar" cevabını verdi.

86 *STOB. 3, 14, 7 = G. 131*
Dalkavuklara kurban düşmektense kargalara düşmek daha iyidir; zira kargalar [sadece] bir ölünün bedenini sakatlar, ötekiler ise bir canlının ruhunu.

87 STOB. 3, 14, 19 = G: 132
Fahişeler sevgililerine zekâ ve akıl değil, iyilik sağlık diler; dalkavuk da kurbanlarına aynı şeyi yapar.

88 DİOG: LAERT. 6, 10-13 = G. 134
[10] Erdem öğrenilebilir. [11] Soylu kişi aynı zamanda beceriklidir, yeteneklidir. Erdem mutlu olmaya yeter ve bir Sokrates'in gücünden başka hiçbir şeye ihtiyaç duymaz. Erdem edimlerden oluşur ve fazla söze, bilgiye ihtiyacı yoktur. Bilge kişi kendine yeter, zira başkalarının sahip olduğu şeyler de ona aittir. Ünlü olmamak iyidir ve eşdeğerdir. Bilge kişi egemen yasalara değil, erdem yasalarına göre politika yapmalıdır [...] [12] Diokles şu öğretileri de ona atfeder: Bilgeye hiçbir şey yabancı ve hiçbir şey ulaşılmaz değildir. Bilge cana yakındır. İyiler onun dostudur. Yürekli ve dürüst insanları kendine müttefik yapar. Erdem, elimizden zorla alınamayacak bir silahtır. Bir avuç iyi insanla birlikte bu dünyanın bütün kötülüklerine karşı savaşmak, birçok kötü insanla birlikte birkaç iyi insana karşı savaşmaktan daha iyidir. İnsan düşmanlarını ciddiye almalı, çünkü noksanlarımızı ilk gören onlardır. Dürüst kişilere, yakın bir akrabadan daha çok değer vermelidir. Kadının erdemi erkeğin erdemi gibi aynı şeydir. İyi güzeldir, kötü çirkin. Bütün kötülüklere, sana yabancı olan bir şey gözüyle bak. [13] Akıl en sağlam surdur: Yıkılmaz ve ihanet nedeniyle bile çökertilmez. Surlarımızı, zapt edilmesi mümkün olmayan argümanlarımızın üzerine inşa etmeliyiz.

89 DİOG. LAERT. 6, 103-105 = G. 135

[103] Onların (Kiniklerin ve Stoacıların) ortak olan birkaç öğretisini daha buraya aldım, kanımca bu felsefe de, kimilerinin iddia ettiği gibi, bir yaşam biçimi değil, bir okuldur. Onlar, özellikle de Chionlu Ariston, mantık ve fizikten sarfınazar ederek kendilerini sadece etiğe vakfetmek istiyor [...] Yüksek öğrenimi de reddediyorlar [...] [104] Geometri, Müzik ve benzer şeylerden feragat ediyorlar [...] Onlara göre amaç, erdem gereğince yaşamaktan ileri geliyor [...], tıpkı Stoacılara göre de olduğu gibi; çünkü bu iki okul arasında belirli bir uygunluk mevcut. Bu yüzden Kinizm, erdemin kısaltılması diye tanımlanıyor. Kitionlu Zenon da bu anlamda yaşıyor. [105] Kanaatkâr yaşamı vazediyorlar, ancak yetecek kadar yemek yiyorlar ve sadece harmani giyiyorlar, zenginliği, ünü ve soyluluğu küçümsüyorlar. Hatta bazıları sadece yeşillikle beslenip soğuk su içiyor, herhangi bir barınakta ve Diogenes gibi fıçılarda yaşıyor; Diogenes'in dediğine göre, hiçbir şeyden mahrum kalmamak tanrıların özelliğidir ve tanrıya benzemeye de fazla can atmamalıdır. Öğretilerinde, erdemin öğrenilebilir ve kaybedilemez olduğunu vazediyorlar. Bilge kişi cana yakın olurmuş ve kendisine yakın olanlar değerliymiş, o hiçbir şeyi kadere bırakmazmış. Erdemle kötülük arasında bulunan her şeyi "eşdeğer" diye tanımlıyorlar.

90 STOB. 3, 1, 28 = G. 175

Sohbetsiz bir şenlik ile erdemsiz zenginlik zevk vermez.

91 DİOG. LAERT. 6, 6 = G. 167a

İnsan, gemi batsa bile su üstünde kalan bir yolluk hazırlamalı.

92 DİOG. LAERT. 6, 6 = G. 167b

Kötü namlı kişilerle düşüp kalkıyor diye kınandığında, "hekimler hastalarla da ilişki kuruyor, ama ateşlenmiyorlar."

93 DİOG. LAERT. 6, 5 = G. 168
Notlarını kaybettiği için hayıflanan bir öğrenciye, "onları kâğıtlara değil ruhuna yazmalıydın" dedi.

94 DİOG. LAERT. 6, 4 = G. 178
Orpheus gizemleri törenine ilk defa katılmıştı. Rahip, bu törende kutsananların Hades'te birçok ayrıcalığa sahip olacağını söyleyince, "öyleyse sen niye ölmüyorsun?" diye sordu.

95 PHİLOD. piet. 7a, 3-8 = G. 179
Onun *Physikos* adlı eserinde, soya göre birçok, doğaya göre ise bir tek tanrının mevcut olduğu yazılıdır.

96 CLEM. ALEX. protr. 6, 71, 2 = G. 181
"Tanrı kimseye benzemez; bu yüzden onu bir tek imgede kavramak da mümkün değildir." Bu, elbette Kiniklerin görüşü değildir, bunu söyleyen, Sokrates'in öğrencisi Antisthenes'tir.

97 CLEM. ALEX. protr. 7, 75, 3 = G. 182
Kybele'nin dilenci rahibi ondan sadaka isteyince, o haklı olarak şöyle dedi: "Tanrıların anasına destek vermeme gerek yok; onu tanrılar desteklesin."

98 ANON. Schol. Ven. Zu Hom. I L. 23, 65 = G. 193
Ruhlar, kendilerini sarıp sarmalayan bedenler gibi aynı biçimdedir.

99 DİON CHR. or. 53, 36, 4 f. = G. 194
Zenon'un Homeros'a hiçbir itirazı yoktu, Homeros'un kısmen kendi düşüncesine, kısmen gerçeğe göre yazmış olduğunu söyleyerek çelişkileri ve uyumsuzlukları açıklıyordu. Homeros'un kısmen kendi düşüncesine, kısmen gerçeğe göre yazmış olduğu görüşünü Zenon'dan önce zaten Antisthenes

ifade etmişti, ama ayrıntılarına girmemişti, Zenon ise bütün ayrıntıları ortaya koymuştu.

Mantık, Bilimler, Eğitim

100 ARİSTOT. metaph. 8, 3, 1043b 23 vd. = G. 150
Antisthenes'in yandaşları ile bu türden başka acemilerin formüle ettikleri kuşku belirli bir anlam kazanıyor. Yani onlar bir nesnenin ne olduğunu tanımlamanın mümkün olmadığını iddia ediyor, tanım kavramından "uzun uzun ifade etmeyi" [bir sözcükler dizisini] anlıyorlar. Bir nesnenin vasfının ne olduğunu sadece zihnen kavramak mümkünmüş; örneğin gümüşün ne olduğu değil, sadece kalay gibi olduğu söylenebilirmiş. Bu yüzden, tanımlanabilen ve açıklanabilen nesneler mevcuttur, sözgelimi bileşik nesneler, bunlar duyusal algılanabilir ya da sadece düşünülebilir nesnelerdir; ancak açıklayıcı tanımın bir nesne hakkında bir şeyler ifade etmesi gerektiği zaman, biri madde gibi bir şey, öteki biçim gibi bir şey olmak zorundadır; bu durum, nesnelerin bileşimini sağlayan asli oluşturucu öğeler için geçerli değildir.

101 DİOG. LAERT. 6, 3 = G. 151
"Logos"u ilk defa tanımlayan Antisthenes'ti, "bir "logos" geçmişte var olanı ya da şimdi var olanı açıklayan şeydir" diyordu.

102 ARİSTOT. metaph. 4, 29, 1024b 26 vd. = G. 152
Yanlış olduğu sürece bir ifade, eğer var olmayan bir şeyle ilgiliyse yanlıştır. Bu yüzden her ifade, doğru olandan başkasıyla ilişkilendirilebilirse yanlıştır, örneğin daire kavramı üçgenle ilişkilendirilirse. Bu anlamda her şey hakkında sadece bir tek ifade vardır, yani onun "özü – ne" ["to

ti en einai"]; başka bir anlamda birçok ifade mevcuttur, çünkü kendinde şey ve "etkilenimleri" aynı şeylerdir, örneğin "Sokrates" ve "esin perilerinden etkilenen Sokrates" gibi. Ne ki, yanlış ifade genelde hiçbir şey ifade etmez. Bu yüzden, bir şey hakkında sadece tek bir şey ifade edilir, yani kendi kavramından başka bir şey ifade edilmez, diyen Antisthenes'in sözleri safdilcedir. Buradan [ona göre] bir çelişkinin mümkün olmadığı, hatta fiilen bir yalanın mevcut olmadığı sonucu çıkar.

103 DİOG. LAERT. 9, 53 = G. 154
Antisthenes'in, çelişkinin mevcut olmadığını kanıtlamaya çalıştığı teorisini, Platon'un *Euthydemos*'ta söylediği gibi, ilk defa Protagoras anlatmıştır.

104 ELİAS zu Aristot. cat. 109, 18 vd. = G. 159
Zenon, varolanın hareketsiz olduğunu iddia eden hocasını savunmak üzere, varolanın [gerçekten] hareketsiz olduğunu kanıtlamak için beş argüman öne sürdü. Bunlara itiraz etme konusunda yetersiz kalan Antisthenes ayağa kalktı ve oradan uzaklaştı, zira o görünüşün her karşı-argümandan daha iyi bir itiraz olduğunu düşünüyordu.

105 EPİKT. 1, 17, 10 vd. = G. 160
"Mantık verimsiz bir şeydir." Bunu da ayrıntılarıyla ele almak istiyoruz. Her ne kadar izin verilse de mantık yine de öteki [bilimleri] sınırlayan ve araştıran bir bilimdir; o deyim yerindeyse ölçme ve tartma sanatıdır. Bunu kim söylüyor? Chrysippos değil, Zenon ve Kleanthes mi? Antisthenes de söylemiyor. Peki, şunları yazan kim: "Eğitimin başlangıcı sözcüklerin araştırılmasıdır." Sokrates bunu söylemiyor. Ve Ksenophon, sözcüklerin araştırılmasından, onların tam anlamlarından *başladım*, diyen kimden söz ediyor?

106 DİOG. LAERT. 6, 103 = G. 161
Kinikler bilimleri de reddediyor. Antisthenes, "aklı başında bir kimse okumayı öğrenmemeli, ki böylece gereksiz şeylerle kafası karışmasın," diyor.

107 STOB. 2, 31, 33 = G. 162
En güzel çelengin hangisi olduğunu soran birine, Sokratesçi filozof Antisthenes, "insanın eğitim için aldığı çelenk" diye cevap verdi.

108 STOB. 2, 31, 68 = G. 163
Kim dirayetli bir insan olmak istiyorsa bedenini spor alanında, ruhunu eğitimle çalıştırmalı.

109 Gnom. Vat. 743n. 3 = G. 164
Eğitimsizler uyanıkken görülen rüyalardır.

110 GAL. protr. 6 = G. 165
Antisthenes ile Diogenes haklı. Biri, cahil zenginleri "altın postlu koyunlar" diye tanımlıyordu, öteki uçurumun kenarında yetişen incir ağaçlarıyla karşılaştırıyordu; zira meyveleriyle insanlar değil, sadece kargalar ya da kuzgunlar besleniyor; paralarının da bilgelere bir yararı yok ve onları dalkavuklar harcayıp tüketiyor.

NOTLAR

1 Diog. Laert. 6,15 – 18 =G. 41.
2 Diog. Laert. 2, 64.
3 Diels 37.
4 Dion. Chr. or. 3, 26 – 41.
5 Okuyunuz: "polei kai idiotais philous kai symmachous kektesthai". Finckh ve Bach'a göre: "polisei kai philous symmachois".

6 "ekkykiountai", Casaubonus'a göre: "ekkalyptontai".
7 "choron", Holstenius'a göre: "choiron".
8 Anth. Pal. 9, 496.
9 "scholei"; Georgules'e göre: "polei" ya da "politeiai"
10 *Bkz.* 1284a, 13 vd.
11 "ponoi"; Wilamowitz'e göre: "chronoi".
12 "hoti toute he zoe estin, he psyche", olasılıkla alay ediyor.
13 "kakiston", Brinkmann'a göre: "kakion".
14 "enomise" yerine "nomiseie" diye okuyunuz.
15 "prosphora", Töpffer'e göre: "protera".
16 Friedlaender'in fark ettiği gibi "metallage" "uyku"yu tanımlıyor.
17 "boubrostin", Friedlaender tahrife uğramış "tou gnoston"dan yana.
18 "monarchia".
19 Metin kesin değil.
20 Metin kesin değil.
21 "polla echoi kai".
22 "polla" yerine "oliga" diye okuyunuz.

II. DİOGENES

Giriş

Diogenes MÖ 410-400 yıllarında Karadeniz kıyısındaki Sinop'ta dünyaya geldi. Tam aydınlatılmamış bazı suçlar yüzünden sürgüne gönderildi, Atina'ya gelerek Antisthenes'e katıldı. Kuşkuya yer olmayan bir rivayete göre bir deniz yolculuğu sırasında korsanların eline düştü ve köle olarak Korinthos'a satıldı; burada başarılı bir eğitmen olarak çalıştı. Serbest bırakıldıktan sonra Korinthos'ta ve Atina'da yaşadı. Diyaloglar ve tragedyalar kaleme aldı; ama tragedyaların ona ait olup olmadığı Antikçağda bile tartışmalıydı.

Onun nasıl göründüğünü aşağı yukarı biliyoruz; zira Paris'te bir sikke, birçok oymalı taş, Köln'de bir mozaik, villa Albani'de mermer bir heykel ve aynı müzede bir duvar kabartması (olasılıkla MÖ 4. yüzyılın sonlarından bir tablonun kopyası) vardır. Sikkede profilden (biraz idealize edilerek) betimlenir, saçları kısadır ve sakallıdır. Mermer heykel onu çıplak, öne eğilmiş, göbekli bir şekilde, ama kaslı kol ve bacaklarla betimler; sağ elinde bir değnek, sol elinde bir çanak tutar; yanında, simgesi olan (sonradan tamamlanmış) bir köpek bulunur. Duvar kabartması, Diogenes ile İskender'in tarihi karşılaşmasını saptar: Kral zırhı, miğferi, tuniği ve asasıyla; sakallı Kinik ise fıçıdan dışarıya bakarken, elinde değneğiyle, sağ omuzu çıplak, sol omuzu harmani ile örtülü bir şekilde. Fıçının üstünde bir köpek oturur.

Diogenes Laertios'ta (6, 80) Diogenes'in eserleri iki liste halinde aktarılır. Birinci listeye göre eserler üç öbeğe ayrılır: 1) On üç Diyalog, 2) Mektuplar, 3) Yedi Tragedya. Sotion'a

dayanan ikinci listeye göre, Mektuplar da göz önüne alınırsa, Antikçağda toplam sadece 14 başlık biliniyordu. Her iki listede de sadece *Aristarchos*, *Erotikos*, *Kephalion* ve *Pordalos* adlarını taşıyan eserler yer alır. Diogenes Laertios'un yararlandığı iki kaynak, yani Satyros ile Sosikrates, bütün bu eserlerin Diogenes'e ait olduğunu kabul etmezler. Satyros'a göre Tragedyalar aslında Diogenes'in öğrencisi Philiskos tarafından yazılmıştır; Favorinos ise onların Pasiphon'a (Eretrialı) ait olduğunu söyler. Bu sorunun çözümü mümkün değildir. Tragedyalarda olasılıkla felsefi izler taşıyan dramlar söz konusuydu, tıpkı Herakles'i, Medea'yı, Oedipus'u bu anlamda ele alan Seneca için kabul edildiği gibi. Sotion'un adını verdiği *Chreiai* herhalde daha sonra bir araya getirilmiş anekdotlardan, vecizelerden, atasözlerinden oluşmaktadır.

Kaynaklar

Diogenes'in Yaşamı

111 DİOG. LAERT. 6, 20 f. = G. 2

[20] Diogenes, Sinoplu banker İkesios'un oğlu. Diokles, Diogenes'in babası devlet bankasının müdürüyken sahte para bastığı için, onun da sürgüne gitmek zorunda kaldığını söyler. Eubulides, *Diogenes Üzerine* adlı eserinde bu suçu onun işlediğini ve sürgüne babasıyla birlikte gittiğini yazar. Gerçekten de Diogenes, *Pordalos* adlı eserinde sahte parayı kendisinin bastığını söyler. Başkaları ise, onun bekçiyken bu suçu işlemek üzere ötekiler tarafından ayartıldığını iddia eder. O da, ayartıldığı bu işi yapıp yapmaması gerektiğini Apollon'dan öğrenmek için Delphoi'ye ya da kendi yurdundaki Delos Tapınağı'na gitmiş. Tanrı, devletin darphanesini ona teslim etmiş ve Diogenes ne yaptığının farkına varmadan

sahte para basmış. Suçlu olduğu kanıtlanınca sürgüne gönderilmiş; başkalarına göre, korktuğu için kendi isteğiyle gitmiş. [21] Bazıları da, babasının kendisine teslim ettiği parayı değerinden düşürdüğünü söyler. Baba zindanda ölmüş, oğul ise kaçabilmiş, ancak sahte para basıp basmaması gerektiğini değil, nasıl çok ünlü olabileceğini öğrenmek için Delphoi'ye gitmiş; ve kâhin bu soruya gereken cevabı vermiş.

112 DİOG. LAERT. 6, 56 = G. 4
Sahte para bastığı yüzüne vurulunca, "bir zamanlar benim de bugün senin gibi olduğum günler oldu. Ama sen asla benim bugün olduğum gibi olmayacaksın" dedi. Aynı şeyi yüzüne vuran bir başkasına da şöyle dedi: "Bir zamanlar işerken kendimi zapt edemiyordum, ama şimdi ediyorum."

113 DİOG. LAERT. 6, 49 = G. 11
Biri ona, "Sinoplular seni sürgüne mahkûm etti" dediği zaman şöyle cevap verdi: "Evet, ben de onları orada kalmaya."

114 DİOG. LAERT. 6, 49 = G. 13
Sürgün oluşunu yüzüne vuran birine şöyle dedi: "Ahmak herif! Ben de bu yüzden filozof oldum ya."

115 PLUT. tranqu. An. 6, 467c = G. 14
[Her zaman olumlu düşünmek] en başta alışarak öğrenmek ve üzerinde çalışmak için geçerlidir; tıpkı attığı taşı, köpeği ıskalayarak üvey anneye isabet ettiren, "hiç de o kadar fena değil" diyen biri gibi. Kötü talihi tersine çevirmek elbette mümkündür. Diogenes sürgüne gönderilmişti. "Hiç de o kadar fena değil." Zira sürgünde felsefe yapmaya başladı.

116 Schol. in Lucian. vit. auct. 7 = G. 16
Şu Kinik Diogenes Karadeniz kıyısındaki Sinop'ta doğmuştu, ama bir kalpazan olduğu ve Klearchos'un da hazır bulun-

duğu Kyros seferine katıldığı için serveti elinden alınmış ve sürgüne gönderilmişti. Atina'ya yerleşerek Antisthenes'e yanaştı ve onun ölümüne kadar yanında kaldı. Antisthenes'in ölümünden sonra Korinthos'a taşındı, çünkü yaşam tarzı nedeniyle Atinalıların nefretini üzerine çekmişti. Açık havada, Kraneion'da geceliyor, bir fıçıda barınıyordu. Geçimi için gerekli şeyleri yiyor ve bir Korinthos'ta bir Atina'da yaşıyordu. Kışın hava daha sıcak olduğu için Atina'da, yazın ise o kadar bunaltıcı sıcak olmayan, rüzgârın her iki denizden estiği, serin Korinthos'ta kalıyordu. İnsanların akılsızlığını eleştirerek ve onları aptallıklarından, anlayışsızlıklarından vazgeçirmeye çalışarak, düşündüklerini dobra dobra söyleme alışkanlığındaydı. Prusalı Dion'da, birçok diyaloguyla birlikte Makedonyalı İskender'le olan görüşmesini de okumak mümkün; İskender Peleponnes yolculuğu sırasında Korinthos'a ayak bastığı zaman olmuştu bu görüşme. Diogenes, başına buyruk ve hiçbir şeye aldırış etmeden yaşıyordu, beden sağlığına dikkat etmiyor, çiğneyebildiği her şeye yenebilir gözüyle bakıyordu. İnsanla hayvan arasında basit yiyecekler bakımından hiçbir fark olmadığını iddia ediyordu, böylece çiğ mürekkep balıklarını ve yumurtaları gövdeye indiriyordu, bunlar halkın yeni ay gecelerinde üç yol ağzına bıraktığı "Hekate yemekleri"ydi. Yiyecekleri nasıl bulursa öyle yiyordu, ağır bir mide rahatsızlığına yakalandı ve öldü.

117 DİOG. LAERT. 6, 74 f. ; 29-31; 36 = G. 70

[74] Diogenes köle olarak satılmasına da ağırbaşlılıkla katlandı. Deniz yoluyla Aegina'ya giderken, başlarında Skirtalos'un [Harpalos?] bulunduğu korsanlar tarafından tutsak alındı, Girit'e götürüldü ve köle pazarında satışa çıkarıldı. Çığırtkan, elinden ne iş gelir, diye sorunca, "insanları yönetirim!" diye cevap verdi. Sonra zarif ve şık giysili bir Korinthosluyu gösterdi –bu kişi Kseniades'ti– ve dedi ki: "Beni ona sat; onun bir efendiye ihtiyacı var!" Kseniades onu satın aldı, Korinthos'a

götürüp çocuklarının eğitimini, evin bütün işlerini ona teslim etti. Diogenes görevlerini o denli titizlikle yerine getirdi ki, efendisi her gittiği yerde "evime iyi yürekli bir cin geldi" deyip duruyordu.

[75] Kleomenes *Paidagogika* adlı eserinde, dostlarının Diogenes'i para ödeyerek kurtarmak istediklerini yazar, ama Diogenes onları safdiller diye tanımlayarak şöyle dedi: "Aslanlar bakıcılarının da kölesi değildir, bakıcılar aslanların kölesidir. Zira korkmak kölelere özgüdür ve vahşi hayvanlar insanları korkutur." [...]

[29] Menippos, *Diogenes'in Satılması*'nda şunları yazar: Yakalanıp da satılacağı zaman kendisine, elinden ne iş gelir, diye soruldu. O da "insanları yönetmek" karşılığını verdi, çığırtkana da, "bak bakalım, kendisine bir efendi satın almak isteyen var mı?" dedi. Oturmasına izin verilmeyince, "tamam, balıklar da nasıl yatarlarsa yatsınlar yine de alıcı bulurlar" dedi. [30] Diogenes, "insanların bir tencereyi ya da bir tavayı satın almadan önce onların çıkardığı sesi dinlemesine,[1] ama bir insan satın alırken üstünkörü bir göz atmakla yetinmesine şaşıyorum" diyordu. Onu satın alan Kseniades'e şöyle dedi: "Senin kölen bile olsam *bana* itaat etmelisin, zira bir hekim ya da gemi kaptanı kölen olsaydı onlara da itaat edecektin."

Eubulos *Diogenes'in Satılması* adlı eserinde Kseniades'in çocuklarının nasıl eğitildiğinden söz eder. Diogenes dersler bittikten sonra çocuklara ata binmeyi, sapan kullanmayı ve mızrak fırlatmayı öğretiyordu. Sonraları güreş okulunda, çalıştırıcının onları müsabakalar için yetiştirmesine izin vermedi, onların sadece sağlıklı bir görünüşe ve sağlam bir bedene sahip olmasını istiyordu. Çocuklar ozanların, tarihçilerin ve Diogenes'in eserlerinden birçok bölümü ezberliyordu. Diogenes de bunların bellekte yer etmesine yarayan her çeşit kısaltmayı onlara öğretiyordu. Evde de onları, kendi işlerini görmeye, basit yiyeceklerle yetinmeye, su içmeye alıştırıyordu. Saçlarını kısa kestiriyor, süs eşyası, ayakkabı, iç çamaşırı

kullanmaya izin vermiyordu. Yolda ses çıkarmadan, önlerine bakarak yürümelerini söylüyordu. Onları ava da çıkarıyordu. Çocuklar Diogenes'e saygı duyuyor ve anababalarına karşı onu savunuyordu.[...]

[36] Kseniades onu satın aldıktan sonra Diogenes ona şöyle dedi: *"Haydi, emirlerimi yerine getirmeye bak!"* Bunun üzerine beriki: "Irmakların kaynağı tersine akıyor..."[2] deyince, Diogenes: "Hastayken bir hekim satın almış olsaydın, itaat etmek yerine ona da 'ırmakların kaynağı tersine akıyor' mu derdin?.." diye karşılık verdi.

118 PHİLON quod. omn. prob. lib. 121-124 = G. 74

[121] Kinik filozof Diogenes, korsanlar tarafından tutsak alınınca çok büyük bir ağırbaşlılık ve insani yücelik gösterdi. Ona kötü davrandılar ve yemesi için çok az şeyi bile isteksizce verdiler. Ama o istifini bozmadı ve haydutların acımasızlığına pabuç bırakmadı, onlara şöyle dedi: "Şu işin tuhaflığına bak; insan satmak istediği koyunları ve domuzları iyice yağ bağlayana kadar özenle besiye çeker, ama en soylu varlığı, yani insanı aç bırakır, bir deri bir kemik kalana kadar hiçbir şey vermez, sonra da onu yok pahasına satar!" [122] Yeterli yiyecek verildiği ve öteki tutsaklarla birlikte satıldığı zaman, önce oturup afiyetle yemeğini yedi ve birazını da arkadaşlarıyla paylaştı. İçlerinden biri artık dayanamadı ve huzursuzluğa, endişeye kapıldı. Diogenes ona şöyle dedi: "Tasalanmayı bırak, elinde ne varsa ona güven;

> güzel saçlı Niobe'nin de yemek geldi aklına,
> oysa on iki çocuğu ölmüştü sarayında,
> altı kızı, ergen altı oğlu."[3]

[123] Müşterilerden biri, "elinden ne gelir?" diye sorunca, pişkinlikle "insanlara hükmetmek!" cevabını verdi. Bu cevapta, ruhunun özgürlüğü, soyluluğu ve krallara özgü doğal ağır-

başlılığı görülüyordu. Biraz sonra kendisine yakışır şekilde tasasızca şakalar yapmaya başladı, ötekilerse boyunları bükük endişe içinde kıvranıyordu. [124] Örneğin onun, "dişilik hastalığı"na yakalanmış ve görünüşü bir erkeğe hiç benzemeyen bir müşteriyi fark ederek ona, "beni satın al! Bir erkeğe ihtiyacın varmış gibi görünüyorsun", dediği söylenir. Müşteri de kendi durumunu bildiği için utancından yerin dibine geçmiş; ötekiler Diogenes'in bu cüretine ve hedefini bulan sözlerine hayret etmiş. Böyle bir insanı köle diye tanımlayabilir miyiz? O çok daha özgür ve mutlak bir hükümran değil miydi?

119 JUL. or. 7, 212d – 213a = G. 79

Diogenes yalnız sözlerinde değil, ayrıca yaptığı işlerde de tanrılara saygı göstermiyordu. Atina'yı kendine mesken seçti, ama tanrı onu Korinthos'a gönderince, sahibi serbest bıraktığı halde, artık bu kenti terk etmemesi gerektiğini düşündü. Zira tanrıların, onun iyiliğini istediğine ve onu gelişigüzel, sırf tesadüfen Korinthos'a göndermediklerine inanmıştı; Korinthos'un Atina'ya göre daha çok lükse batmış olduğunu ve daha güçlü, daha cesur bir ahlakçıya ihtiyacı olduğunu gördü.

120 LUKİAN. vit. auct. 6. 11 = G. 80

[6] ZEUS. Sıradakini gönder!

[7] HERMES. Ne? Karadenizli şu pis herifi mi?

ZEUS. Evet, onu.

HERMES. Hey, sen heybeli ve çıplak omuzlu, buraya gel, ötekilerin önünden geç. İşte size cesur, çok iyi, soylu, özgür birini sunuyorum! Kim alıyor?

MÜŞTERİ. Çığırtkan, sen ne diyorsun? Özgür bir insanı mı satıyorsun?

HERMES. Evet.

MÜŞTERİ. Ve sen onun, adam kaçırma suçundan seni mahkemeye vermesinden ve Areopag'a (en yüksek mahkemeye-Çev. n.) celp edebileceğinden korkmuyorsun, öyle mi?

HERMES. Satılacak olup olmaması ona göre aynı şey: Her durum ve koşulda özgür olduğunu sanıyor.

MÜŞTERİ. Bu hırpani kılıklı, üstelik kötü durumdaki adam hangi işe yarardı ki? Olsa olsa ya mezarcı ya da sucu olurdu.

HERMES. Evet, ama onu kapıda bekçi olarak kullanmak da mümkün, bir köpekten çok daha güvenilir biridir. Ayrıca ona "köpek" de diyorlar.

MÜŞTERİ. Nereden geliyor, elinden gelen iş hangisidir?

HERMES. İyisi mi sen kendin sor ona.

MÜŞTERİ. Bezgin bir şekilde önüne bakıyor, yaklaşırsam havlar ya da –tanrı korusun!– belki de ısırır diye korkuyorum. Görmüyor musun değneğini nasıl kaldırıyor, kaşlarını çatıyor ve tehdit edercesine kötü kötü bakıyor.

HERMES. Korkma, uysaldır.

[8] MÜŞTERİ. Önce, azizim, yurdun neresi?

DİOGENES. Her yer.

MÜŞTERİ. Nasıl?

DİOGENES. Önünde bir dünya yurttaşı duruyor.

MÜŞTERİ. Örnek aldığın biri var mı?

DİOGENES. Evet, Herakles.

MÜŞTERİ. O zaman sırtına niçin bir aslan postu almıyorsun? Harmanin her halükârda onunkine benziyor.

DİOGENES. Bu hırpani harmani benim aslan postum ve ben Herakles gibi hazla sürekli savaş halindeyim, ama başkasının emriyle değil, kendi isteğimle, çünkü ben dünyayı tertemiz etmeyi aklıma koydum.

MÜŞTERİ. Amaçladığın şey için seni tebrik ederim. Ama söyle bana, vakıf olduğun şey nedir, bir sanat icra ediyor musun?

DİOGENES. Ben insanların kurtarıcısıyım, ruh hastalıklarının hekimiyim. Ve genel olarak bir hakikat ve açıklık peygamberi olmak istiyorum.

[9] MÜŞTERİ. Tebrikler bay peygamber. Seni satın alırsam bana karşı nasıl davranacaksın?

DİOGENES. Önce seni lükslerinden sıyırıp çıkaracağım, kirli paslı bir harmanî giydirip yoksullukla beraber içeri tıkacağım. Sonra yorulana kadar çalışacak, kuru toprakta yatıp su içecek ve ne bulursan onu yiyip karnını doyuracaksın. Elindeki servetini de denize atmanı öneririm. Ne karınla ne çocuklarınla ne de yurdunla ilgileneceksin; bunların hepsi budalaca şeyler. Baba evine arkanı dönecek ve bir mezarda, çökmüş bir kulede ya da bir fıçıda barınacaksın. Heybeni kuru fasulye ve iki tarafı yazılı kitap tomarlarıyla dolduracağım. O zaman en büyük kraldan bile daha mutlu olduğunu söyleyebileceksin. Kırbaçlansan ve işkenceden geçsen bile bunların hiçbirini eziyetli bulmayacaksın.

MÜŞTERİ. Efendim? Kırbaçlanıyorum ve hiçbir yerim acımıyor, öyle mi? Bende bir kaplumbağanın ya da bir yengecin kabuğu yok!

DİOGENES. Euripides'in ünlü dizesini küçük bir değişiklikle kendine uygulayacaksın.

MÜŞTERİ. Hangi dize?

[10] DİOGENES. "Can acısını dil değil, ruh hisseder."[4] Sahip olman gereken en önemli nitelikler şunlar: Hakikati yüzlerine vurmak için sıradan yurttaştan krala kadar istisnasız herkese karşı küstah ve acımasız olmalısın. Böylece seni sayarlar ve cesur bulurlar. Sözlerin yadırgatıcı olmalı, konuşurken bir köpek gibi hırlamalısın. Yüzün gergin, yürüyüşün böyle bir yüze yakışır şekilde ve bıraktığın izlenim hayvanî, vahşi olmalıdır. Üzerinde saygıdan, edepten, itidalden en ufak bir iz kalmamalı. Utanıp sıkılmayı tamamen bir yana atmalısın. Her zaman kalabalıkların toplandığı yerlere gidip onların tam ortasında sanki yalnızmış gibi ve onlarla hiçbir işin yokmuş gibi davranmalı ve hiçbirini dost, tanıdık saymamalısın, zira bu, otoriteni sarsar. Gizlice yapılmayan şeyleri bile herkesin gözü önünde serbestçe yap, ve cinsel ilişkiye gelince, en gülünç çeşitlerini (?) tatbik et. Son olarak, canın çekiyorsa çiğ bir ahtapot ya

da mürekkep balığı ye ve öl! Sana sağlayabileceğimiz mutluluk bu işte.

MÜŞTERİ. Cehennemin dibine git! Söylediklerin rezilce ve insanlık dışı!

DİOGENES. Evet, ama herkesin ulaşabileceği kadar basit ve ucuz. Bunun için eğitime, konuşmaya, gevezeliğe ihtiyacın yok; üne kavuşmanın en kısa yoludur bu. Sen sıradan bir insan, bir sepici ya da balıkçı, bir marangoz ya da bir kalpazansın belki; ama keramet sahibi biri olman için seni hiçbir şey engelleyemez, yeter ki gereken utanmazlığı ve küstahlığı göster, adamakıllı ve hiç düşünmeden sövmeyi bil.

MÜŞTERİ. Bunun için sana ihtiyacım yok. Ama senden belki bir kayıkçı ya da bir bahçıvan ya da böyle biri olur, eğer şuradaki en fazla iki Obole'ye senden kurtulmak isterse tabi.

HERMES. Al götür onu. Bu müziç heriften kurtulursak sevinirim; o [yeterince] bağırıp çağırdı ve fark gözetmeden herkese sataştı, hakaretler yağdırdı.

121 DİOG. LAERT. 6, 60 = G. 143

"Köpek" lakabını ne yaparak aldığı sorulunca, "bana bir şey verene kuyruk sallarım; vermeyene havlarım; kötüleri ısırırım", diye açıkladı.

122 Gutas 143. 1 (Arapçadan)

"Nasıl bir köpeksin sen?" "Acıkınca bir Meliteaer; karnım doyunca bir Molosser. Bunlar herkesin hayranlık duyduğu köpek cinsleridir; ama onlarla ava çıkmaya kimse cesaret etmez, çünkü bu çok zahmetli ve yorucu olur. Sizler de benimle geçinemezdiniz, çünkü zahmetten kaçınıyorsunuz."

Kendisine niçin "köpek" dendiği soruldu. Şöyle cevap verdi: "Çünkü ben hakikati kötü, yalancı insanların yüzüne vururum ve kendileri hakkında gerçeği söylerim, iyi insanlara kuyruk sallarım, kötülerin suratına hırlarım."

123 DİOG. LAERT. 6, 69 = G. 147
Diogenes her şeyi ortalıkta yapma itiyadındaydı, hatta Demeterlik ve Aphroditelik işlerini de. Bunları yapma nedenini şöyle açıklıyordu: "Yemek yemek saçma değilse, Pazar meydanında da yemek saçma değildir." Sık sık herkesin gözü önünde kendi kendini tatmin eder ve şöyle derdi: "İnsanın açlığı da karnını ovuşturarak geçse keşke!"

124 STOB. 2, 8, 21 = G. 148
"Kaderin bana saldırmak istediğini ve seslendiğini görür gibi oluyorum:

> Sadece sana, azgın köpek, bir tek sana
> İsabet ettiremiyorum!"

125 STOB. 2, 13, 44 = G. 149
O hep şöyle söylerdi: "Başka köpekler düşmanlarını ısırır, bense kurtarmak için dostlarını ısırıyorum!"

126 Gnom. Vat. 743n. 194
Diyalektikçi Polyxenos, bazılarının Diogenes'e "köpek" diye hitap etmesine çok kızmıştı. Diogenes dedi ki: "Sen de bana 'köpek' diyebilirsin; 'Diogenes' benim sadece lakabım. Ben cins bir köpeğim, ama şu da unutulmasın, dostlarını koruyan bir köpek."

127 THEMİST. de virt. 43 vd. Sachau, Arapçadan çev. v. O. Gildemeister
Filozofun her yönden iyi korunmuş olması gerektiği gibi, aynı ölçüde uysallığı ve dayanıklılığı da kendinde barındırması ona yaraşır, zira her ikisi de ruha ait yeteneklerdir, böylece o uysal kişiye uysallıkla davranabilir, kötüyü ise kınayabilir. Atina halkı Diogenes'e "köpek" diyordu, çünkü o kuru toprak üzerinde yatıyor, sokaklarda, kapı önlerinde

geceliyordu; ama Diogenes bu adı seviyordu, çünkü davranış tarzına uygun olduğunu görüyordu. Platon'un köpeklerin doğası hakkında anlattıklarını bilirsiniz, köpeklerin ahlak anlayışında tanıdıklarına kuyruk sallamak ve onları sevmek, tanımadıklarına ise hırlamak, dostu düşmanı ayırmak vardır, ama onlar bunu, hayır ve şer bilincine sahip oldukları için değil, onları ya tanıdıkları ya da tanımadıkları için yaparlar. Filozof da böyle olmalıdır, kendisine bir şey vermeyenden, vermediği için nefret etmemeli, erdem sahibini dost görmelidir ve kendisine yabancı olanı ondaki kötülüğü görerek anlamalıdır. Çünkü köpek, görme alışkanlığı nedeniyle dostunu tanır, filozof ise gözden önce özellikle anlayış gücüyle dostu düşmanı ayırır, dostu kendine çeker, ötekini kendinden uzak tutar, öfkesine kapılmaz, ısırmaz, uyararak onu düzene sokar ve iyileştirir, ısırmak gibi uyarmak da gizli kalmış hataları ortaya, gün ışığına çıkarır. Ama böyle bir köpek sadece tek bir evde tutulmaz ve o yalnız sahibine değil, bütün insanlara bekçilik eder, bunu da insanlar malını mülkünü kaybetmesin diye değil, doğruluktan, dürüstlükten ve birlikten mahrum kalmasın diye yapar.

128 ATH. 13, 611b = G. 151

Soloili Klearchos'la söz birliği ederek özetle denebilir ki, siz kanaatkâr bir yaşam değil, aslında edimlerinizle köpeklere özgü bir yaşam sürdürüyorsunuz. Ama ne ki, köpeğe özgü yaşamın dört özelliği vardır, siz bunlardan en kötüsünü seçtiniz ve uyguladınız. Köpekler görme ve koklama yetileriyle alıştıkları insanları şaşılacak derecede ötekilerden ayırt ederler, insanlarla devamlı birlikte yaşadıkları, evin bekçiliğini yaptıkları için iyilerin yaşamını çok özel bir şekilde korurlar. Köpeğin yaşamına öykünen sizlerde bunların hiçbiri yok. Çünkü siz öteki insanlarla bir arada yaşamıyor, size katılanları ayırt edemiyorsunuz. Görme yetisi bakımından da çok aşağılardasınız, gününüzü gün edip hiçbir şeye aldırış etmiyor-

sunuz. [Köpekte] söz konusu olan, onun huysuz, açgözlü bir hayvan olmasıdır, ayrıca mahrumiyet içinde, sefil bir yaşam sürmesidir; siz özellikle bu ikisini uyguluyorsunuz: Sövüp sayıyor, patlayana kadar tıkınıyorsunuz, üstelik barınacak bir eviniz bile yok.

129 AEL. var. hist. 10, 11 = G. 81
Diogenes'in, karıncа bir yaralanma sonucu ya da başka bir nedenden dolayı omzu ağrıyordu. Ağrısı iyice arttığı için, kazayla omzuna çarpanlardan biri kendisine serzenişte bulunarak, "azizim Diogenes, niçin ölmüyorsun, çektiğin acılardan kendini kurtarmıyorsun?" diye sordu, o da "yaşamda ne yapmasını ve ne söylemesini bilenlere yaşamak yakışır", diye karşılık verdi; bununla o bu insanlar arasında olduğunu ima ediyordu. Ve şöyle devam etti: "Sen ne söylenmesi ve ne yapılması gerektiğini bilmiyorsun; senin için ölmenin bir anlamı var; ama ben bu işlerden anlıyorum, bu yüzden yaşamalıyım."

130 DİOG. LAERT. 6, 34 = G. 83
Ona, "yaşlandın; kendini artık o kadar zorlamana gerek yok", dediler. O, "nasıl? Bir uzun mesafe koşucusu olsaydım, bitiş çizgisine çok az kala daha çok değil de, daha az mı zorlanmalıydım?" diye karşılık verdi.

131 DİOG. LAERT. 6, 51 = G. 84
Yaşamda en hüzünlü şey nedir, diye sorulunca, "yaşlı olmak ve sefalet çekmek" dedi.

132 ARSEN. 209, 14vd. = G. 86
Biri, sürgünde öleceğim, diye dövünüp duruyordu. Bunun üzerine Diogenes, "niçin kendine eziyet ediyorsun budala? Her noktadan Hades'e giden yol eşit uzaklıktadır", dedi.

133 DİOG. LAERT. 6, 68 = G. 87
Ölümün bir kötülük olup olmadığı sorulunca, "mevcudiyeti hissedilmezse nasıl bir kötülük olabilir ki?" diye cevap verdi.

134 PLUT. cons. ad Apoll. 12, 107e = G. 88
Kinik Diogenes'in şu sözleri de çok yerinde. Uykuya dalmıştı ve ölümü yaklaşmıştı, hekim onu uyandırdı ve herhangi bir şikâyetinin olup olmadığını sordu. "Hayır" dedi, "kardeş kardeşi karşılıyor" – uyku ölümü.

135 DİOG. LAERT. 6, 79 = G. 92
Demetrios'un *Adaşlar* adlı eserinde anlattığına göre, İskender'in Babylon'da öldüğü gün Diogenes de Korinthos'ta, 113. Olimpiyat'ta yaşlı bir adam olarak ölmüş.

136 DİOG. LAERT. 6, 76 – 78 = G. 94 – 97
[76] Ölümü hakkında değişik söylentiler var. Kimileri onun çiğ ahtapot yediğini, safra kesesi sancısına yakalandığını ve bu yüzden öldüğünü iddia eder. Kimileri de bilinçli olarak nefesini tuttuğunu anlatırlar. Örneğin Megalopolisli Kerkidas *Meliamblar*'ında böyle der:

> "Evet, o yok artık, şu ünlü,
> Elinde değneği, harmanisi çift katlı
> Aither'de otlayan
> Sinoplu adam.
> Dişlerini ve dudaklarını sıkıştırıp
> nefesini tuttuğu için
> yukarıya yükseldi.
> Çünkü o gerçekten Zeus'un oğlu
> ve gökyüzünün köpeğiydi."[5]

Başkaları da onun bir ahtapotu köpeklerle paylaşmak istediğini ve bacağından ısırılarak öldüğünü söyler. Antisthenes'in

Filozoflar Okulu adlı eserinde anlattığına göre, dostları onun nefesini tuttuğunu tahmin ediyordu. Diogenes, Korinthos dışındaki Kraneion'da, spor meydanında yaşıyordu. Dostları her zamanki gibi ziyaretine gelmiş ve onu harmanisine sarınmış bir şekilde bulmuştu. Ancak o uykucu ve uyuşuk biri olmadığı için, hâlâ uyuduğuna ihtimal vermediler. Harmaniyi açtıkları zaman onu cansız buldular ve bunu kendisinin yapmış olmasını akla yakın gördüler, çünkü o yaşamını uzatmak istemiyordu. Bunun üzerine dostları arasında, onu kim gömecek diye bir tartışma çıktı; hatta iş kavgaya kadar vardı. Kent yöneticileri ve önemli kişiler ortaya çıkarak onu İsthmos yoluna açılan kapının dışında toprağa verdiler.

137 HİER. adv. iovin. 2, 14 = G. 99

Ölümü de onun cesaretini ve serinkanlılığını kanıtlar. Yaşı iyice ilerlemişti, Yunanistan'da halkın büyük katılımıyla kutlanan Olimpiyat oyunlarını izlemek için yola düştü. Söylenenlere göre şiddetli bir hummaya yakalandı ve bir kenara kıvrıldı. Dostları onu bir binek hayvanına ya da arabaya bindirmek istedi, ama o reddetti, bir ağacın gölgesine çekilirken şöyle dedi: "Beni bırakın, siz devam edin, gidin oyunları izleyin. Gece bana ya zafer ya da yenilgi getirecek. Hummayı yenersem oyunları izlemeye gelirim, ama humma beni yenerse Hades'e inerim." Gece yarısı gırtlağına bastırarak şöyle dedi: "Ölmüyorum; ölümde hummayı dışlıyorum."

138 AEL. var. hist. 8, 14 = G. 100

Sinoplu Diogenes ölümcül derecede hastayken ve artık yürüyecek halde değilken, spor meydanının yakınındaki küçük bir köprüden atladı ve bekçiye şöyle buyurdu: "Öldüğümü görürsen beni İlissos'a[?] fırlat." Ölüme ve gömülmeye hiç önem vermiyordu.

139 DİOG. LAERT. 6, 79 = G. 101
Bazılarının dediğine göre Diogenes ölüm döşeğindeyken, her hayvan ondan payını alsın diye ölüsünü herhangi bir yerde bırakmalarını ya da bir çukura atıp üzerine biraz toprak serpmelerini ya da "kardeşleri" kendisinden bir şeyler alsın diye İlissos'a[?] atmalarını buyurmuş.

140 DİOG. LAERT. 6, 31 f. = G. 102
Eubulos, Diogenes'in Kseniades'in evinde yaşlandığını ve öldüğünü, onun çocukları tarafından toprağa verildiğini anlatır. Kseniades ona nasıl gömülmek istediğini sorunca, o "yüz üstü" dedi. Kseniades "niçin?" diye sordu. "Çünkü çok yakında alt üstüne getirilmiş olacak." Makedonlar egemenliği çoktan ele geçirdiği ya da önceleri önemsizken şimdi iktidarda oldukları için böyle diyordu.

141 STOB. 4, 55, 11 = G. 103
Diogenes, "beni köpekler parçalarsa cenaze törenim Hyrkan töresine göre, akbabalar yerse Baktrian töresine göre olsun; hiçbir hayvan bana yaklaşmazsa çok daha güzel, mevcut en muhteşem cenaze törenini ZAMAN üstlensin: Güneş ve yağmur aracılığıyla" diyordu.

142 STOB. 3, 6, 36 = G. 104
Zenginler[6] kendilerini banyolarda gevşeterek ya da cinsel hazdan eriyerek daha sağken ya da çabuk çürümemek için güzel kokularla ya da balla tahnit ettirerek ölümde tefessüh ediyor!

143 PAUS. 2, 2, 4 = G. 107
Korinthos'a gelindiği zaman yol boyunca kent kapısı yakınlarındaki öteki mezarların yanı sıra Greklerin "köpek" dediği Diogenes'in mezarı görülür.

144 ANTİPATER Anth. Pal. 7, 65 = G. 112
Burası mert karakterli Diogenes'in, çetin, kanaatkâr bir ömür sürmüş bilge "köpek"in mezarı. Onun sadece bir heybesi, çift katlı harmanisi vardı ve ona kendiyle yetinen kanaatkârlığın silahı olan bir değnek eşlik ediyordu. Kof beyinliler, bu mezardan uzaklaşın, bu Sinoplu adam Hades'te bile her hayırsızdan nefret eder!

Öteki Filozoflarla İlişkisi

145 DİON CHR. or. 8, 7, 1 – 4 = G. 584
[1] Diogenes memleketi Sinop'tan sürgüne gönderilince, en yoksuldan bile ayırt edilemeyecek bir halde Atina'ya geldi. Orada Sokrates'in dostlarıyla karşılaştı: Platon, Aristippos, Aischines, Antisthenes ve Megaralı Euklides. Ksenophon, Kyros seferine katıldığı için sürgünde yaşıyordu. Kısa süre sonra onları küçük görmeye başladı, ama Antisthenes'le ilişkisini sürdürdü, ancak onun kişiliğinden çok öğretisini beğeniyordu; bu öğretiyi doğru ve herkes için çok yararlı buluyordu. [2] İnsan olarak Antisthenes'i söylediklerıyle karşılaştırınca, onu iradesizlikle suçluyor ve bir borazana benzetiyordu: O kadar çok gürültü çıkarıyor ki, kendi sözlerini duymuyor. Antisthenes bu tür eleştirilere göz yumuyordu, çünkü bu adama büyük bir hayranlık duyuyordu. [3] "Borazanı" mazur göstermek için o da Diogenes'i bir yabanarısıyla karşılaştırıyordu: Kanatlarıyla gerçi çok az ses çıkarıyor, ama o denli kötü sokuyor. Diogenes'in böyle çok açık konuşmasına seviniyordu, tıpkı seyisler gibi, onlar da azgın, ama cesur ve çalışmaya istekli bir hayvanı devraldıkları zaman onun tezcanlı doğasıyla uzlaşırlar, ama hantal, muymuntı atlara hiç değer vermezler. [4] Kimi zaman gerilimi artırır, kimi zaman da gevşetmeye çalışırlar. Tıpkı sazın tellerini geren ve bunu yaparken de kopmasın diye dikkat eden saz yapımcıları gibi.

146 DİOG. LAERT. 6, 21 = G. 19
Diogenes Atina'ya gelince Antisthenes'e yanaştı. Antisthenes öğrenci istemediği için onu geri çevirdi, ama Diogenes'in ısrarları üstün geldi. Bir defasında Antisthenes değneğini kaldırarak onu tehdit etti, ama o kafasını uzattı ve şöyle dedi: "Vur! Beni kovacak kadar yeterince sert bir odun asla bulamayacaksın; bana söyleyecek bir şeylerin olana kadar [kalıyorum]." O andan itibaren onun öğrencisi oldu ve basit bir yaşam sürmeyi amaç edindi; öyle ya o bir mülteciydi.

147 PLUT. quaest. conv. 2, 1, 7, 632e = G. 20
Minnettarlık sezdiren bir serzeniş safdilce bir alay gibi etki yaratır. Diogenes de Antisthenes hakkında şöyle diyordu:

> "Paçavralar giydirdi bana, evden dışarıya attı beni,
> dilenci gibi yaşamaya mahkûm etti."[7]

Diogenes şöyle deseydi etkisi daha az olurdu: "O beni bilge, kanaatkâr ve mutlu yaptı."

148 EPİKT. 3, 24, 67vd. = G. 22
[...] Diogenes hep şöyle diyordu: "Antisthenes'in beni özgürlüğüme kavuşturduğu günden bu yana köle değilim artık." Antisthenes onu özgürlüğüne nasıl kavuşturdu? Bakın, Diogenes ne diyor: "O bana, benim olanla benim olmayan arasındaki farkı, aile bireylerinin, akrabaların, dostların, saygınlığın, samimi arkadaşların, belirli bir yerde kalmanın, evet bütün bunların benimle bir ilgisinin olmadığını öğretti. Benim olan nedir? Düşüncelerimi uygulamak. Onları uygularken kimsenin buna karışamayacağını, onu etki altına alamayacağını, engelleyemeyeceğini, düşüncelerimi istediğimden başka türlü uygulamak için beni kimsenin zorlayamayacağını o kanıtladı bana."

149 EPİPHAN. panar. 3, 2, 9 = G. 304
Karadeniz kıyısındaki Sinop kentinden gelen Kinik Diogenes Antisthenes'e katıldı. O şöyle diyordu: "İyi, bilgelere özgüdür, geriye kalanlar sadece boş laftır."

150 DİOG. LAERT. 6, 25f. = G. 55
Bir defasında Platon'un tepeleme yiyecek dolu bir ziyafet sofrasından [sadece] zeytin aldığını gördü. "Ah" dedi, "bu tür sofraların çekiciliğine kapılıp Sicilya'ya giden filozofumuz şimdi önüne koyulanların tadını çıkarmıyor mu?" Platon: "Tanrı yardımcım olsun ki Diogenes, ben orada da zeytin ve benzeri şeylerle beslenmeyi bırakmıyordum", diye cevap verdi. Bunun üzerine Diogenes: "Bunun için Syrakusa'ya mı gitmek zorundaydın? Yoksa o zamanlar Attika'da zeytin yetişmiyor muydu?" dedi. Favorinus *Renkli Haberler*[8] adlı eserinde bunu Aristippos'un söylediğini belirtir.

Başka bir defasında Diogenes kuru incir yerken Platon çıkageldi ve sordu: "İzin var mı?" Bunun üzerine Diogenes: "Evet, birkaç tane alabilirsin." Platon aldı ve yedi. O zaman Diogenes şöyle dedi: "'Birkaç tane alabilirsin' dedim, yoksa 'hepsini yut' demedim."

Bir gün Platon Dionysios'un yanından gelen dostlarını davet etti. Diogenes halıların üzerinde gezinerek şöyle dedi: "Platon'un gururunu (kendini beğenmişliğini) [kenospoudia] çiğniyorum." Bunun üzerine Platon: "Azizim Diogenes, sen gururlu görünmek istemiyorsun, ama senden o kadar çok kendini beğenmişlik [typhos] yayılıyor ki!" Başkalarına göre Diogenes şöyle demiş: "Platon'un çalımını [typhos] çiğniyorum." Bunun üzerine Platon: "Evet, ama başka çeşit bir çalımla." Sotion, IV. Kitabında[9] Platon'un şöyle dediğini yazar: "Diogenes, şimdi tam bir köpek gibi davranıyorsun."[10]

Diogenes başka bir gün Platon'dan incir istedi, o da bir çanak dolusu inciri ona gönderdi. Diogenes şunları söyledi: "Sana 'iki iki daha ne eder?' diye sorulsaydı, 'yirmi' mi der-

din? Ne senden isteneni veriyorsun ne de sorulan soruları cevaplıyorsun." Böylece o Platon'la, sanki o bir boşboğazmış gibi alay ediyordu.

151 DİOG. LAERT. 6, 58 = G. 56
Bazıları şu sözleri ona atfeder: Platon bir gün Diogenes'in zerzevat yıkadığını gördü ve şöyle dedi: "Dionysios'a yağ çekmiş olsaydın zerzevat temizleme gereğini duymazdın." O da usulca karşılık verdi: "Evet, sen de zerzevat yıkamış olsaydın Dionysios'a yağ çekmeyi gerekli bulmazdın."

152 DİOG. LAERT. 6, 41 = G. 57
Bir gün Diogenes yağmurdan sırılsıklam olmuş bir vaziyette dikilmiş duruyordu. Çevredekiler ona acımıştı, orada bulunan Platon şöyle dedi: "Ona gerçekten acımak istiyorsanız buradan uzaklaşın." Böylece onu ün kazanma hırsına kapılmakla suçluyordu.

153 DİOG. LAERT. 6, 67 = G. 58
Biri onun dilencilik yapmasını kınadı ve şöyle dedi: "Platon dilenmiyor!" Bunun üzerine Diogenes:

> "O da dileniyor, ama o
> 'başını senin kulağına eğer, duymasın diye
> ötekiler'"[11]

154 AEL. var. hist. 24, 33 = G. 59
Platon bir konuşma yapıyordu. Diogenes de oradaydı, ama onu pek dinlemiyordu. Ariston'un oğlu öfkeyle bağırdı: "Beni dinle, köpek!" Ama beriki hiç oralı olmadı: "Evet, [ben bir köpeğim], ama [en azından] beni sattıkları yere dönmedim" dedi. Bununla Platon'un Sicilya yolculuklarını ima ediyordu. Anlatılanlara göre Platon, Diogenes'in "kudurmuş bir Sokrates" olduğunu söylüyordu.

155 Gnom. Vat. 743n. 445 = G. 60
Diogenes, Platon'u Pazar meydanında yemek yemeye çağırdı. Bunun üzerine Platon, "senin yapmacıksız tarzın eğer bu kadar yapmacık olmasaydı ne kadar da çekici olurdu", dedi.

156 STOB. 3, 13, 68 (Themist. anima'dan) = G. 61
Diogenes haklı mıydı? O Platon hakkında şöyle diyordu: "Bu adamın bize ne yararı var? Bu kadar uzun zamandır felsefe yapıyor, hâlâ hiç kimseyi incitmedi." Bu konuda başkaları karar versin, ama filozofların konuşmaları, yaralıları iğneleyebilecek kadar –tıpkı bal gibi– tatlı olmalıdır belki.

157 DİOG. LAERT. 6, 40 = G. 63
Platon'un, insanı "tüyleri olmayan iki ayaklı canlı varlık" diye tanımlaması övgüyle karşılandı. Bunun üzerine Diogenes tüyleri yolunmuş bir horozu okula getirdi ve şöyle dedi: "İşte Platon'un insanı." Bu yüzden "geniş pençeli" diye bir tanım da eklenmişti.

158 STOB. 3, 13, 45 = G. 64
Diogenes Platon'a, "yasaları mı yazıyorsun?" diye sordu. Beriki evet deyince, "İlginç. Sen *Devlet*'i de yazmıştın?" "Elbette." "Nasıl yani, *Devlet*'in Yasalar'ı yok muydu?" "Vardı." "Yasalar'ı niçin bir kez daha yazıyorsun o zaman?"

159 DİOG. LAERT. 6, 34 = G. 502
Diogenes bir gün hatip Demosthenes'i aşevinde yemek yerken yakaladı. Demosthenes içeri çekilmek isteyince, "böylece daha çok aşevinin içinde olacaksın!" dedi. Bazı ziyaretçiler Demosthenes'i görmek istiyordu. Diogenes orta parmağını dikine uzatarak şöyle dedi: "Alın bakalım, işte size şu Atinalı demagog!"

160 DİOG. LAERT. 6, 75f. = G. 137
Bu adamın şaşılacak derecede ikna gücü vardı: Konuşmasıyla istediği zaman herkesi yanına çekerdi. Anlatılanlara göre Aeginalı Onesikritos adında biri, oğlu Androsthenes'i Atina'ya yolladı, oğlan Diogenes'i dinledikten sonra orada kaldı. Bunun üzerine babası öteki oğlunu, yukarıda adı geçen Philiskos'u gönderdi; ama Philiskos da ayrılamayıp orada kaldı. Sonunda üçüncü olarak kendisi geldi ve felsefe de öğrenmek için oğullarına katıldı. İşte, Diogenes'in sözlerindeki büyü bu denli güçlüydü.

161 Suda s. v. "Hipparchia" = G. 139
Antisthenes'in dinleyicisi "köpek" Diogenes'ti, Krates onun izleyicisi oldu.

162 Eus. praep. ev. 15, 13, 8, p. 816c = G. 139
Hipparchia, Achaialı Bryson'un öğrencisiydi, başkalarına göreyse Diogenes'in.

163 DİOG. LAERT. 6, 57 = G. 506
Hatip Anaksimenes çok şişmandı. Diogenes gelip ona şöyle dedi: "Biz zavallılara da göbeğinin birazını ver, hem sen hafiflersin hem de bize yararlı olabilirsin." Bir gün Anaksimenes konuşurken Diogenes bir salamura balığını havaya kaldırıp gösterdi ve dinleyicilerin dikkatini dağıttı. Beriki kızınca, "sadece bir Obolos tutarındaki balık Anaksimenes'in tartışmasını perişan etti!" dedi.

164 ARSEN. 197, 8vd. = G. 507
Anaksimenes'in köleleri onun eşyalarını taşıyordu bir gün. Diogenes baktı baktı ve sordu: "Bütün bunlar kimin?" Köleler, "Anaksimenes'in" dedi. Bunun üzerine Diogenes: "Bu kadar çok malının mülkünün olmasından ve kendini zapt edememesinden utanmıyor mu?"diye karşılık verdi.

165 DİOG. LAERT. 6, 48 = G. 118
Hegesias, Diogenes'e eserlerinden birini kendisine ödünç vermesini rica edince, Diogenes şöyle dedi: "Azizim Hegesias, zavallı adam! Sen resmedilmiş incirlere değil, gerçek incirlere de mi el uzatıyorsun? Ama gerçek çileciliği hor görüyor ve yazılı çileciliğin üstüne atılmak istiyorsun!"

Politika

166 LUKİAN. hist. conscr. 3 = G. 25
Azizim bunu görüp işitince, Sinoplu adamla ilgili anlatılan anekdot aklıma geldi. Şöyle ki, kral Philipp ordularıyla yaklaşmaktadır. Korinthoslular korku içinde hazırlanmaya başlar: Biri silahları elden geçirir, başkası taş toplar, bir üçüncüsü surları onarır, yine bir başkası göğüs siperine payanda vurur; herkes amaca uygun bir iş yapar. Diogenes bunu görür (onun yapacak bir işi yoktur; kimse ona herhangi bir şey için ihtiyaç duymaz), yırtık pırtık harmanisini kuşanır ve barındığı fıçıyı Kraneion'da büyük bir şevkle bir aşağı bir yukarı yuvarlamaya başlar. Tanıdıklarından biri sorar: "Ama Diogenes bunu niçin yapıyorsun?" Şöyle cevap verir: "Ben mi? Bu kadar çok çalışan adam arasında bir tek benim tembel olduğuma dair bir izlenim bırakmamak için fıçımı yuvarlıyorum!"

167 PLUT. exil. 16, 696b – c = G. 27
Acaba Diogenes açık sözlü değil miydi? Kral Philipp Greklere karşı sefere çıktığında Diogenes onun ordugâhına geldi ve casus diye tutuklanarak kralın karşısına çıkarıldı. "Evet" dedi o, "senin açgözlülüğünü, akılsızlığını gözlemlemeye geldim. Bir anda tacını ve yaşamını tehlikeye atmana ramak kaldı."

168 PLUT. exil. 12, 604d = G. 30
Diogenes şöyle diyor: "Aristoteles kahvaltısını Philipp'in işine gelirse yapar, Diogenes ise Diogenes'in işine gelirse."

169 PLUT. Alex. M. fort. aut. virt. 1, 10, 331d – 332c = G. 31 Filozofu niteleyen, onun ruh bilgeliğini sevmesi, özellikle bilgeleri saymasıdır. Bu, başka hiçbir hükümdarda olmadığı gibi İskender için geçerlidir. Aristoteles'le ilişkisi ve bütün dostları arasından Eudaimonikçi Anaksarchos'a en büyük değeri vermesi epeydir konuşuluyordu. [...] Birçok yazar İskender'in, "köpek" Diogenes'in öğrencisi Onesikritos'u vergi memurlarının başına geçirdiğini anlatır. Diogenes'le görüşmesi Korinthos'un yakınlarında olmuştu. Bu adamın yaşam tarzı ve ilkeleri İskender'de o denli şaşkınlık ve dehşet yaratmıştı ki, sık sık onun adını anıyor ve şöyle diyordu: "İskender olmasaydım, Diogenes olmak isterdim." Yani: "Edimlerimle felsefe yapmasaydım, teoriyle meşgul olurdum." Şunu söylemiyordu: "Kral olmasaydım, Diogenes olmak isterdim", bunu da: "Zengin ve Argeas'ın ardılı olmasaydım" (zira o yazgısını bir bilgenin yaşamına, kürkü ve tacı heybeye ve harmaniyeye yeğ tutmuyordu), "İskender olmasaydım, Diogenes olmak isterdim" diyordu. Bu demektir ki, "Hellas'ı Doğu ile birleştirmeye, uygarlığımızı götürmek için ülkeleri fethetmeye, dünyanın sınırlarını keşfetmeye, Makedonya'yı Okyanusa kadar genişletmeye, Grek ruhunun tohumlarını atmaya, tüm insanlara adalet ve barış getirmeye karar vermemiş olsaydım bile, yine de her şeye seyirci kalarak safahata dalmaz, iktidarımın tadını çıkarmazdım, tersine, Diogenes'in yalın yaşam idealine öykünerek yaşardım. Ancak beni bağışla Diogenes, ben Herakles gibi olmak isterdim, Perseus'u kendime örnek alıyorum ve ecdadım olan soyumun temellerini atan tanrının, yani Dionysos'un izinden giderek bir kez daha Greklerin Hindistan'da zafer dansı yapmalarını görmek ve Kafkasların ötesindeki ormanlarda, dağlarda yaşayan insanlara Dionysos şenliklerini hatırlatmak istiyorum! Orada da tamamen bağımsız, azami kanaatkârlık felsefesi tarafından biçimlendirilmiş kutsal adamlar varmış, kendilerini tamamen tanrıya adamışlar ve Diogenes'ten çok daha yalın

bir yaşam sürüyorlarmış, hatta bir heybeye bile ihtiyaçları yokmuş. Çünkü onlar toprağın kendilerine her zaman başka, her zaman taze bir şekilde sağladığı besinleri reddetmiyorlar; içme suyunu ırmaklar sunuyor; ağaçlardan dökülen yapraklar ve yerdeki bitkiler barınak işlevi görüyorlar. Sayemde bu insanlar Diogenes'le ve Diogenes onlarla tanışmış olacak. Ben de parayı yeniden basmalıyım ve Doğu'yu Grek uygarlığı aracılığıyla yetkinleştirmeliyim!"

170 PLUT. Alex. 14, 2, 671d – e = G. 32
İskender'e tanıştırılan birçok devlet adamı ve filozof ona başarılar diliyordu, İskender bu davranışı, Korinthos yakınlarında yaşayan Sinoplu Diogenes'ten de bekliyordu. Ama Diogenes onu hiç umursamayıp Kraneion'da avareliğin tadını çıkardığı için, İskender'in kendisi onun ayağına kadar gitti. Diogenes bu kadar büyük bir kalabalığın yaklaştığını görünce yerinden biraz doğruldu ve gözlerini İskender'e dikti. İskender onu nazikçe selamladı ve kendisi için bir şey yapıp yapamayacağını sordu. Bunun üzerine beriki, "evet, güneşimden biraz uzaklaş", dedi. Söylenenlere göre İskender bundan çok etkilendi, ve bunu kendine bir hakaret sayması mümkün olduğu halde, bu adamın onuruna, yüceliğine hayran kaldı, oradan uzaklaşırken maiyetinin alaycı, iğneleyici sözlerini keserek şöyle dedi: "Yeter, İskender olmasaydım, Diogenes olmak isterdim."

171 Gnom. Vat. 743n. 104 = G. 35
Diogenes kendisinden bir Drahme isteyince İskender, "bu hiç de bir krala yakışır armağan değil" dedi. Bunun üzerine beriki, "o zaman bir Talent ver." İskender, "bu da bir Kinik ricası değil," karşılığını verdi.

172 DİOG. LAERT. 6, 63 = G. 36
Atinalılar İskender'e Dionysos adını vermişti. Bunun üzerine Diogenes, "iyi, tamam, beni de Serapis yapın" dedi.

173 Gutas 37. 1 (Arapçadan)
Atinalıların İskender'e elçiler yolladığı anlatılır. İskender bundan [Diogenes'e] söz eder ve ekler: "Benden istediklerini her şeyi yaptım, yine de bana karşı düşmanlık beslemeye devam ediyorlar. Onları hoşnut etmek için ne yapabilirim?" Diogenes: "Sanırım onları senin ölümünden başka hiçbir şey hoşnut etmeyecek."

174 Gutas 39. 1 (Arapçadan)
Diogenes uykudayken İskender onu ziyarete geldi, ayağıyla dürterek şöyle dedi: "Kalk, biraz önce senin kentini ele geçirdim." Bunun üzerine Diogenes, "bir krala kentleri zapt ediyor diye serzenişte bulunamazsın, ama eşeğin yaptığı bir şeyi reddedebilirsin", diye karşılık verdi.

175 Gutas 43. 1 (Arapçadan)
İskender bir defasında bir somun getirilmesini istedi. Eline alıp kokladı ve filozoflara uzatarak "nasıl kokuyor?" diye sordu. Onlar bir cevap bulamayınca Diogenes'e verdi. Diogenes somunu aldı, kokladı ve şöyle dedi: "Onun kokusu yaşamın kokusudur."

176 ARSEN. 210, 94 = G. 49
İskender'in huzurunda Diogenes'in yaptığı konuşma: "Biri tanrısal öteki insani olmak üzere iki çeşit öğrenimin mevcut olduğunu bilmiyor musun? Tanrısal olanı büyük, güçlü ve kolaydır, insani olanı küçük ve zayıftır, birçok tehlikeye ve hiç de az olmayan yanılgılara maruzdur. Ancak yine de birini ötekiyle birleştirmek gereklidir(?). Kitleler [sadece] sonuncuyu öğrenim diye bilir –oysa o kanımca [sırf] bir oyundur– ve Fars, Grek, Arap, Fenike dillerini iyiden iyiye inceleyen, çok kitap okuyan birini en bilge ve en kültürlü kişi sayar. Ama böyle bir kişinin kötü, korkak, paraya can atan biri olduğu meydana çıkarsa, o zaman bilgisinin

ve kendisinin metelik etmediği söylenir. Eğitimin başka bir çeşidine eskiler kimi zaman "öğrenim", kimi zaman "cesaret" ve "ruh yüceliği" diyordu. Ve böylece eskiler <...> "kültürsüz", iyi bir eğitim almış ve cesur olanlara ise "kültürlü" dediler, örneğin büyük Herakles gibi. Kim bu [gerçek] öğrenimi almışsa ve [üstelik] yetenekliyse, o biraz dinledikten, birkaç kez en önemli, en anlamlı konulara vakıf olduktan, bunları ruhunda koruduktan sonra ötekileri de kolaylıkla özümseyecektir. O zaman bunları hiçbir olay, hiçbir insan, hiçbir Sofist kendisinden alamaz. Hayır, söylenceye göre kendini yakan Herakles gibi, onu da yakacak olsalar bile inandıkları ruhunda kalacaktır, tıpkı yakılan ölülerin, bedenleri alevler tarafından tamamen kül haline getirildikten sonra güya dişlerinin yanmadan kalması gibi. O [yeniden] öğrenmek zorunda değildir, sadece hatırlaması yeterlidir: [Her şeyi] hemen bilir ve tekrar idrak eder, çünkü o başlangıçtan itibaren inandığı bu şeyleri içinde taşır. O, deyim yerindeyse yolu [zaten] bilen biriyle karşılaştığı zaman ona bu yolu kolaylıkla gösterecektir. O bu yolu tanır tanımaz çabucak devam eder. Ama bilgisiz, çalım satan bir Sofistle karşılaşırsa, bu Sofist onu dolaştırır durur, bazen doğuya, bazen batıya, bazen de güneye, çünkü kendisi yolu bilmez, sadece tahminler yürütür, çünkü kendisi uzun süre önce başka çalım satanlar tarafından yanlış yola sevk edilmiştir. Bu durum, avdan anlamayan ve iz süremeyen, eğitilemeyen, disiplinsiz köpeklere benzer: Onlar başkalarını, sanki bir şey biliyor ve görüyormuş gibi, havlamalarıyla, hareketleriyle yanlış yola sevk ederler, ve birçoğu onların peşinden koşar, en aptalları da anlamsızca havlayanların arkasından. Aralarından dilsiz olanlar, konuşmayanlar sadece kendilerini aldatır, ama öncellerine öykünen en budalalar, kendini zapt edemeyenler çıkardıkları gürültüyle aldatırlar, ötekiler[?] [...] Bu tür insanlara özellikle Sofist denen kişiler arasında rastlanır."

177 DİOG. LAERT. 6, 44 = G. 50
Perdikkas, eğer yanına gelmezse Diogenes'i öldürmekle tehdit edince, Diogenes, "bunda gerçekten bir olağanüstülük yok; bunu bir bokböceği ya da zehirli bir örümcek de yapabilirdi", dedi. Gerçekten tehdit edecekse, "sen olmadan da yaşayabilir ve mutlu olabilirdim" demeliydi.

178 DİOG. LAERT. 6, 50 = G. 53
Biri ona, "Dionysios dostlarına nasıl davranıyor?" diye sordu. Diogenes, "şarap tulumları gibi, doluları tavana asıyor, boşalanları fırlatıp atıyor", diye karşılık verdi.

179 PLUT. Tim. 15, 8, 243c = G. 54
Platon, artık Korinthos'ta Dionysios'un ziyaretine gidemiyordu, çünkü Dionysios çoktan ölmüştü, ama Sinoplu Diogenes Dionysios'la [orada] ilk defa buluştuğunda ona şöyle dedi: "Dionysios, sen böyle yaşamayı gerçekten hak etmedin." Dionysios yaklaştı ve "sen çok iyi birisin Diogenes; bahtsızlığımı sen de benimle birlikte hissediyorsun", dedi. "Nasıl?" diye karşılık verdi Diogenes, "yoksa sana acıdığımı mı sanıyorsun? Tam tersine, senin gibi köle ruhlu birinin Syrakusa sarayında yaşlanacak, eğlence ve lüks içinde ölecek durumda olmayışına, bunların yerine aramızda dolaşmasına öfkelendim!"

180 DİOG. LAERT. 6, 63 = G. 355
"Nerelisin?" – "Dünya yurttaşıyım."

181 PHİLODEM. rhet. fr. inc. XI = G. 3 56
Hatta bazı filozoflar, kadınların ve çocukların –hem oğlanların hem kızların– egemenlere birlikte ait olmaları gerektiğini açık seçik belirtmiştir.

182 ARSEN. 209, 26vd. = G. 357
"Bir makam sahibi olunca hangi politikayı izlemeli?""Ateşle olduğu gibi; çok yaklaşma, ki yanmayasın; çok uzaklaşma ki, üşümeyesin."

183 DİOG. LAERT. 6, 50 = G. 358
Bir gün iktidar sahibi biri ona, "heykel için hangi tunç daha uygundur?" diye sordu. Bunun üzerine Diogenes, "Harmodios ile Aristogeiton'un [heykellerinde] kullanılan tunç!", diye karşılık verdi.

184 PLUT. an seni sit ger. resp. 1, 783c – d = G. 359
Dionysios'a birinin dediği gibi, tek başına egemenlik "güzel bir kefen" değildir, tersine, tiranın haksızlık üzerine kurulmuş bu egemenliği bırakamaması olgusu, onu deyim yerindeyse kendisi için klasik bir felakete çevirir. Sonradan Diogenes, Dionysios'un, tek başına egemenken sıradan ölümlü haline gelmiş oğlunu gördüğünde isabetle şöyle dedi: "Ne yapıyorsun, sana yakışmıyor Dionysios. Sen böyle serbestçe ve korkmadan burada aramızda yaşayamazsın; sen ömrünü, yaşlanana kadar daha çok baban gibi orada, tiranın sarayında, dört duvar arasında geçirmelisin."

185 PHİLOD. Stoic. = Papyr. Hercul. Nr. 339, col. XIII; XV vd. ed. T. Dorandi, Cron. Erc. 12, 1982, 91 vd. = G. 126
[...] Onlar, [Stoa] okulunun Sokrates'e ve de Antistheenes ile Diogenes'e dayandığını söylüyor; bu yüzden onlar [Stoacılar] da kendilerine Sokratesçi denmesini istiyor <...>[12] Ama içimizden bazıları Diogenes'e atfedilen *Devlet*'in gerçekliğinden kuşku duyduğu, onun [bağnaz] Stoacılıktan saptığını söylediği için, eserin, bu niteliğine karşın, eser listelerinin ve kitaplıkların iddia ettiği gibi gerçekten de Diogenes'e ait olduğunu onaylamak gerekiyor. Kleanthes *Giyinme Tarzı Üzerine*[13]) adlı eserinde ona değinir, eseri över, genel bir özetini verir

ve ayrıntılarına girer. Chrysippos *Devlet ve Yasa* başlıklı makalesinde bundan söz eder <... ötekilerin de devlet konulu yazılarında olduğu gibi?> O, *Devlet*'inde silahlanmanın beyhudeliğinden söz eder ve Diogenes'in de bu görüşü savunduğunu ekler, Diogenes bu görüşünü sadece kendi *Devlet*'inde yazmış olabilirdi. Chrysippos *Kendisi Nedeniyle Seçilmemesi Gereken Şeyler* adlı eserinde, zarların yasal para olması gerektiğini Diogenes'in belirlediğini söyler. Bu, sözünü ettiğimiz eserde ve *Aklı Başka Türlü Anlayanlara Karşı* adlı eserin 1. Kitabında yer alır. Chrysippos *Doğaya Uygun Yaşam*'da da esere ve içerdiği tanrıtanımaz cümlelere değinir ve bu düşüncelere katılır. *Güzel ve Haz* başlıklı eserinin 4. Kitabında eserden ve içeriğinden övgüyle söz eder. *Doğruluk* adlı eserinin 3. Kitabında yamyamlıktan öğreti olarak bahseder <...>, belki *Ödevler*'in 7. Kitabında da buna gönderme yapar[14] <...> Diogenes *Atreus*'ta, *Oedipus*'ta ve *Philiskos*'ta, kendi *Devlet*'inde yer alan itici, tanrıtanımaz görüşlerin birçoğunu kendi düşüncesi olarak tanımlar. Antipater *Felsefe Okullarına Karşı* adlı eserinde Zenon'un *Devlet*'ine ve Diogenes'in kendi *Devlet*'inde açıkladığı öğretilerine değinir, ve bu öğretilerin tutkudan uzak oluşundan çok güçlü bir şekilde etkilenir. Başkaları ise şunları söyler: "*Devlet* Sinoplu adamın değil, başkasınındır, zira haylazın biri <... kitabı yazdı ve yazarını Diogenes diye tanıttı? ... Diogenes'e ait bir eserin söz konusu olduğu baştan sona kadar açık ve seçiktir?..>"

Biz şimdi bu insanların soylu düşüncelerini buraya aktarmak ve bunu yaparken de görüşlerinin açıklanışına elden geldiğince az zaman ayırmak istiyoruz. Bu kutsal kişiler köpek gibi yaşamak istiyor, kendilerini zapt etmeden, arsızca konuşuyor, ortalıkta saygısızca kendi kendilerini tatmin ediyor, çift katlı harmaniye giyiyor, [genç] erkeklere tecavüz ediyor, hem de onları ister sevsinler, ister <sevmesinler, onlar da ister kendi istekleriyle teslim olsunlar, isterse gerektiğinde zorlanmış olsunlar?>, ço-

cukların herkese ait olması <...>, onlar kendi kız kardeşleriyle, analarıyla, yakın akrabalarıyla, erkek kardeşleriyle, oğullarıyla cinsel ilişkiye giriyor. Cinsel tatmin söz konusu olunca, zor kullanma gereğini duydukları zaman bile, hiçbir kan bağına riayet etmiyorlar. Erkekler kadınlara yanaşıyor ve onlarla birleşmek için bütün kandırma yeteneklerini sergiliyor, eğer bir kadın bulamazlarsa, pazarda buna istekli olanlara başvuruyor. Erkeklerin ve kadınların tecavüze uğraması böyle oldu(?): Evli erkekler kendi kadın köleleriyle cinsel ilişkiye girmeli, evli kadınlar kocalarını terk edebilmeli ve hoşlandıkları başka bir erkekle çekip gidebilmeli. Kadınlar, erkekler gibi aynı giysilerle dolaşmalı ve erkeklerden farksız olarak aynı işlerle uğraşmalı. Onlar [kadınlar] yarış sahasında ve spor meydanında çıplak çalışmalı ve herkesin gözü önünde erkeklerle birlikte tamamen çıplak spor yapmalı <...> Ölüler <... > olsa olsa birlikte yemek yemeli <...> gömülmeden <...> sabır ve sebat etmek <...> İnsan [?] kendi babasını öldürmeli. Bizim bildiğimiz hiçbir anayasa, hiçbir yasa üstlenilmemeli. Bütün [güya normal?] insanların çocuksu, çılgın, deyim yerindeyse hasta olduğu bilinmelidir <...> İnsan dostlarını sahte, vefasız, tanrıları ve kendini düşman olarak görmeli <...> güvensizlik <...>. Her bakımdan suçlu, böylece iyi ve adil bulduğu şeylerin hiçbiri doğal olarak iyi değil. Haklı olarak <...> zararlı ve adil olmayan hakkında <...> çocuksu ve çılgın [?] <...> erkeklerden ve kadınlardan <...>

Etik (Genel)

186 DİOG. LAERT. 6, 38 = G. 7

Rastlantıya cesaretle, yasaya doğayla, tutkuya akılla karşılık vermeli.

187 EPİKT. 1, 24, 6 f. = G. 265
[6] Gönderdiğin casus Diogenes bize başka şeyler anlattı. Ölümün bir kötülük, bir yüz karası olmadığını söyledi. Ün, dedi, yolunu şaşırmışların boş laflarıdır. [7] Bu casusun ıstırap, haz[15] ve yoksulluk hakkında söyledikleri <...> çıplaklık her kürklü giysiden daha iyidir ve kuru toprak en iyi döşektir. Ve savlarına kanıt olarak kendi cesaretini, sarsılmaz dinginliğini, özgürlüğünü, ama mükemmel, tıkız bedenini de gösterdi. "Tehdit eden düşman yok", dedi, "her yerde barış hüküm sürüyor." "Ne demek istiyorsun, Diogenes?" – "Bakın", dedi, "vuruldum mu? Yaralandım mı? Birini kovalayıp kaçırdım mı?"

188 DİOG. LAERT. 6, 35 = G. 266
Ben koro yönetmenlerini taklit ediyorum: Onlar, ötekilerin [yani, şarkıcıların] doğru tonu bulması için biraz yüksek tondan ses verirler.

189 DİOG. LAERT. 6, 64 = G. 267
Herkes tiyatrodan dışarıya çıkarken o içeriye giriyordu. Niçin, diye sordular. Şöyle cevap verdi: "Ömrüm boyunca bunu yapmaya uğraşıyorum."

190 DİOG. LAERT. 6, 47 = G. 268
Pis bir hamam hakkında [dedi ki]: "Burada yıkananlar nerede temizleniyor?"

191 DİOG. LAERT. 6, 63 = G. 269
Pis yerlere girip çıkıyor diye kınanınca, "evet", dedi, "güneş kenefleri de aydınlatıyor, ama kirlenmiyor."

192 DİOG. LAERT. 6, 41 = G. 272
Gündüz vakti bir fener yakıp, "insan arıyorum", dedi.

193 DİOG. LAERT. 6, 32 = G. 278
Bir defasında, "hey, insanlar!" diye bağırdı. Birkaç kişi etrafında toplanınca, değneğiyle onlara vurarak, "'insanlar' dedim, yoksa 'süprüntü' değil" dedi. Hekaton *Chreiai* adlı eserinin 1. Kitabında böyle anlatıyor.

194 DİOG. LAERT. 6, 35 = G. 276
İnsanların büyük çoğunluğu için akıl hastalığı bir parmak sorunudur. Eğer biri orta parmağını yukarıya doğru uzatarak yürürse deli, ama işaret parmağını uzatırsa normal sayılır.

195 DİOG. LAERT. 6, 70 f. = G. 291
[70] [a] Diogenes'e göre çileciliğin, ruhsal ve bedensel olmak üzere, iki biçimi vardır. [b] Bunlar,[16] sürekli yapılan alıştırmalarla kazanılan tasarımlar aracılığıyla insanın kendini rahatça erdem çalışmalarına vakfetmesini mümkün kılar. [c] Bu biçimlerden biri, öteki olmaksızın eksik kalır, zira sağlık ve güç hiç de az bir meziyet sayılmaz, ve bu, beden gibi ruh için de geçerlidir. [d] O, alıştırma yapmaktan kolayca erdemle meşgul olmaya geçildiğini kanıtlıyordu. [e] El işlerinde ve öteki işlerde uzmanların alıştırma yaparak nasıl olağanüstü bir beceri kazandığı görülüyor, tıpkı flüt çalanların ve atletlerin sürekli çalışarak kendi alanlarında temayüz etmeleri gibi. Eğer çileciliklerini ruhlarına da aktarmış olsalardı, çabaları yararsız ve eksik kalmazdı. [71] [f] Gerçekten de yaşamda çilecilik olmadan doğru dürüst hiçbir şey yapılamaz; çilecilik her şeyi aşmaya ehildir. [g] Bu yüzden, mutlu yaşamak için, yararsız çabalar yerine, doğaya uygun olanlar seçilmelidir. [h] İnsanlar akılsızlıkları yüzünden mutsuzdur. [i] Zira hazzı küçümsemek, daha önce bu konuda alıştırma yapılmışsa, kendi yönünden en büyük hazzı sağlar. Tıpkı haz dolu bir yaşama alışmış olanların, gönülsüzce karşıt yaşam tarzına uymaları gibi, böylece karşıt yaşam tarzını uygulayanlar çok daha büyük bir zevkle hazzı küçümserler. [j] İşte Diogenes

bunları öğretiyordu, ve görünüşe göre böyle de yaşıyordu, ve o [yazılı] yasalara doğal yasalar gibi aynı geçerliği tanımayarak gerçekten de "sahte para basmıştı". [k] ve yaşamının, tıpkı Herakles'in yaşamı gibi aynı özelliklere sahip olduğunu söylüyordu, çünkü onun için özgürlükten başka hiçbir şey söz konusu değildi.

196 STOB. 3, 7, 17 = G. 292
Hedefi cesaret [?], ruhun, bedenin [gerçek] gerginliği olmayan hiçbir çaba iyi değildir.

197 Apostol. 16, 61a = G. 295
"Onaylansa da onaylanmasa da çirkin çirkindir."

198 MAX. CONF. 36, 20 = G. 296

> "Eğer doğru düşünürsen, yeni doğanlara
> acımalısın, çünkü onları birçok dert bekliyor,
> ama acılarından kurtulmuş biri gömülünce,
> ona rahmet oku ve memnun ol."

199 Gutas 296. 1 (Arapçadan)
Biri ona yaklaştı ve sordu: "Diogenes, ne arıyorsun?" Diogenes, "sükûnet" dedi. "Peki, buldun mu?"
"Onu bu dünyada bulamayacağımı buldum" diye karşılık verdi.

200 MAX. TYR. or. 32, 9 = G. 298
Evet, ama ünlü Diogenes de hazzı fıçıda yaşıyor. Erdem de aynı zamanda ortaya çıkarsa, hazzı göz ardı etmemelisin. Diogenes fıçısının tadını çıkarıyordu, Serhas Babylon'un. Diogenes arpa ekmeğinin tadını çıkarıyordu, Sybarit [Smindyrides] kan çorbasının. O her yerden fışkıran kaynakların tadını çıkarıyordu, Kambyses sadece ondan içtiği Choaspes'in. O gü-

neşin tadını çıkarıyordu, Sardanapal kürkünün. O değneğinin tadını çıkarıyordu, İskender mızrağının. O heybesinin tadını çıkarıyordu, Krezüs hazinelerinin. Ve hazzı hazla karşılaştırırsan Diogenes'inki üstün gelir. Zira bu adları sayılan kişiler hazın tadını her zaman acıyla karışmış olarak çıkarıyordu. Serhas, yenildiği için hayıflanıyor; Kambyses, yaralandığı için sızlanıyor; Sardanapal, yandığı için ahlayıp ofluyor; Smindyrides, kovulduğu için teselli bulmuyor; Krezüs, tutsak düştüğü için ağlıyor; İskender, savaş yapamadığı için öfkeleniyor! Buna karşılık Diogenes'in hazzı ne şikâyet, ne ahlayıp oflama, ne gözyaşı, ne öfke tanır. Sen hazzını acı diye tanımlıyorsun, çünkü hazzın doğasını kendi doğanla ölçüyorsun – yanlış bir ölçü! Böyle bir şey yaptığın zaman acı çekersin, ama Diogenes onun tadını çıkarır. Hatta en sadık bir âşığın Diogenes kadar haz vermediğini iddia etmek cesaretini gösteriyorum! Ev, ocak onun umurunda değildi; zira bir evi çekip çevirmek ona yük olurdu. O politikayla ilgilenmiyordu, çünkü politika çok kötü bir şeydi. Evlenmeyi aklına bile getirmiyordu, Xanthippe hakkında işittikleri yeterdi. Çoluk çocuğa karışmayı düşünmüyordu; Kleinias'ın[17] oğlunu görmüştü. Hayır, her sıkıcı yükten uzak, kaygısız, özgür, tasasız, korkusuz, endişesiz bir şekilde tüm dünyayı, sanki tek bir evmiş gibi kendi dünyası haline getirdi, ve böylece tamamen caiz, sınırsız, kısıtlanmamış hazlara kendini veren biricik insan oldu.

201 Gnom. Vat. 743n. 181 = G. 300
Gerçek haz, ruhun dinginlik ve neşe durumunda bulunmasından ileri gelir. Bu olmazsa Midas ile Krezüs'ün hazineleri yararsızdır. Kim ciddi –ya da ufak– bir sorun yüzünden tasalanırsa, o mutlu değil, mutsuzdur.

202 MAX. TYR. or. 36, 5 f. = G. 299
Ancak, bu imgeleri müsterih olarak mitlere bırak ve Kronos döneminde; [dünyanın] başlangıcında değil, Zeus ile Apollon'un

kurtardığı bu acımasız çağın tam ortasında yaşamış olan bir adama geç. O ne Atinalı ne de Spartalıydı; Solon'un okulundan gelmiyordu ve Lykurg'un eğitiminden geçmemişti.

(Zira erdemler ne yerel ne de yasal olarak uyumlu hale getirilir), o Karadeniz kıyısındaki Sinop'tan geldi. Apollon'a akıl danıştıktan sonra bunalıma yol açacak her şeyi bir yana attı, bağlarından kurtuldu, hükümdarlardan korkmadan, yasalar tarafından zorlanmadan, politika yapmak zorunda kalmadan, çocukların eğitimi için tasalanmadan, evlilik tarafından engellenmeden, çiftçilik yapıp canı çıkana kadar çalışmadan, askerlik hizmetinin ağırlığına maruz kalmadan, alışveriş yerlerinde devamlı dolaşmadan, tıpkı akıllı bir kuş gibi yeryüzünde özgürce gezip tozdu. Hayır, o bütün bu insanlara, bütün bu meşguliyetlere gülüyordu, bizim küçük çocuklara, ciddi ciddi zarlarla oynarlarken, dövüşürlerken, kazanıp kaybederlerken güldüğümüz gibi. O bir kral gibi yaşıyordu, hiçbir şeyden korkmuyordu ve kendisini özgür hissediyordu, kışı ne Babylon'da geçiriyor ne de yazın Metleri rahatsız ediyordu, kendini mevsimlere göre ayarlayarak Attika'dan İsthmos'a ve İsthmos'tan tekrar Attika'ya gidiyordu. Onun sarayları tapınaklar, spor alanları ve kutsal korulardı; serveti büyük, güvenli ve tehlikeden uzaktı: Tüm yeryüzü ve verdiği meyveler, topraktan fışkıran kaynaklar insanları Lesbos ya da Chios şarabından daha iyi besler. O [açık] havaya alışıktı ve bundan hoşlanıyordu, tıpkı aslanlar gibi; Zeus mevsimlerinden kaçmıyordu ve kışın sıcaklık, yazın serinlik yaratmaya çalışarak yapay çarelerle onlara karşı koymuyordu, evrenin doğasına o denli alışmıştı ki, bu yaşam tarzı sayesinde sağlıklı, güçlü ve çok uzun bir ömür sürdü. Onun ilaca, demire, ateşe [tıbbi önlemlere], Cheiron'a, Asklepios'a, gaipten haber veren kâhinlere, kefaret rahiplerine, büyücülere ihtiyacı yoktu. Grekler,

> "korkunç Ares'in başlarına
> getirdiği",[18]

savaşa girip herkes herkese karşı yürüdüğünde, yalnız o barıştan yana çıkıyor, savaşanların arasında elinde silah olmadan, yan tutmadan duruyordu. Egemenler ve [onların] muhbirleri onu esirgiyordu, çünkü o kötülere hesap soruyordu, ama Sofist argümanlarıyla değil –bu, birine hesap sormanın en kötü biçimidir–, edimlerle, her zaman uzlaşarak; bu da, hesap sormanın en başarılı, en barışçıl tarzıdır. Bu yüzden ne Meletos, ne Aristophanes, ne Anytos, ne de Lykon ona karşı çıkıyordu. [6] Diogenes, Apollon'un bahşettiği, Zeus'un onayladığı, akıllı insanların hayran kaldığı böyle bir yaşam tarzına kendi isteği olmadan nasıl karar verebilirdi ki? Ya da [bir kimsenin içinde bulunduğu] bunalımın davranışa geçme kararından başka bir şey olduğunu mu ve bireyin özgürce takdirinden kaynaklanmadığını mı kabul etmeli?[19] Yeni evlenmiş birine sor: "Niçin evleniyorsun?" "Çünkü çocukları severim." Çocukların babasına sor: "Onları niçin dünyaya getirdin?" Soyumun devamı için. Savaşa giden birine sor. Daha çok parasının olmasını ister. Çiftçiye sor. [Bol] mahsulünün olmasını ister. Tüccara sor. Kâr etmek ister. Politikacıya sor. Saygınlık kazanmaya can atar. Büyük çoğunluğu arzuladığı hedeflere asla ulaşamaz, bunun tam tersi meydana gelir; zira başarı bir kimseye, istem ya da yetenek aracılığıyla *değil, dua ederek nasip* olur. Böyle bir hedefe ulaşmaya çalışan herkes mutlaka herhangi bir bunalıma duçar kalacaktır ve isteği dışında acı olaylara katlanacaktır, hem de başına bu belayı kendisinin açtığını bilmediği için değil.[20] Böyle bir insanın "özgür" olduğu hâlâ söylenebilir mi? Örneğin ünlü bir politikacının?[21] Sen, onun birçok efendisi [seçmen] olan bir köle olduğunu söylüyorsun. Ya bir avukatın? Sen, onun hoşgörüsüz yargıçların kölesi olduğunu söylüyorsun. Hükümdarın? Sen, onun gem vurulmamış hazların kölesi olduğunu söylüyorsun. Generalin? Sen, onun istikrarsız talihin kölesi olduğunu söylüyorsun. Kaptanın? Kuralsız bir sanatın kölesi. Filozofun? İyi de, hangisini kastediyorsun?

Sokrates'e saygım çok büyük, ama onun ne dediğine bir bak: "Ben yasaya boyun eğiyor, kendi isteğimle zindana giriyorum ve gönüllü olarak bu zehri içiyorum." Azizim Sokrates, ne dediğine dikkat et. Kendi isteğinle mi teslim oluyorsun?[22] Yoksa arzu etmediğin bir kader karşısında [sadece] metanetini mi koruyorsun?[23] "Yasaya boyun eğerek" – "Hangi yasaya? Eğer o Zeus'un yasasıysa, yasa koyucuya razı oluyorum. Solon'un yasasıysa, Solon hangi bakımdan Sokrates'ten daha iyi? Platon da bana şunun cevabını versin, felsefi inancı ne durumda, acaba onu[24] hiçbir şey sarsmıyor mu, ne Dion'un sürgüne gidişi, ne Dionysios'un tehditleri, başka çaresi kalmadığı için baştan aşağıya dolaştığı ne Sicilya denizi ne de İyon denizi? Ksenophon aklıma geldiği zaman, onun yaşamının da yanılgılarla ve önlenemez dönüşümlerle dolu olduğunu görüyorum – zorla götürüldüğü bir savaş, hiç istemediği bir komutanlık, ağırbaşlılıkla katlandığı bir sürgün. İnsan Diogenes gibi yaşarsa, diye iddia ediyorum, bu tür bunalımlardan kaçınmak mümkündür; onun yaşamı Lykurg'un, Solon'un, Artakserkses'in ya da İskender'in yaşamından çok daha yücedir. O yüksek anlamda Sokrates'ten daha özgürdü, çünkü asla mahkûm olmadı, asla zindana düşmedi ve asla trajik yazgısı yüzünden övülmedi.

203 STOB. 4, 29, 19 (= 4, 29, 57) = G. 302
"En soylu kimdir?" – "Serveti, ünü, hazı, yaşamı hor gören kişi. Karşıt kutupların üstünde, yoksulluğun, şöhretsizliğin, meşakkatin, ölümün üstünde bulunan kişi."

204 DİOG. LAERT. 6, 24 = G. 303
O hep, "yaşam için insanın anlayış gücüne ya da ipe ihtiyacı var", diyordu.

205 STOB. 3, 24, 14 = G. 305
Kim daha az korkmalı, kim

"kötülüğün bilincinde olmayan"

birinden daha cesur olmalı?

206 STOB. 3, 8, 15 = G. 305
Bir kimseyi, kendisine yaklaştığını gördüğü bütün "feci" şeyler, başına gelenlerin verdiği zarardan daha çok sarsmaya münasiptir. Korku o denli fenadır ki, bazıları olacakları önceler: Gemisi fırtınaya yakalanan insanlar, gemi batana kadar beklemez, daha önce intihar eder [düşman tarafından etrafı sarılan başkaları, başlarına kötü bir şey gelmeyeceğini bildikleri halde, aynı şeyi yapar].

207 STOB. 3, 22, 40 = G. 306
Şişinmek tıpkı altın kaplı silaha benzer: İçi dışına uymaz.

208 MAX. CONF. 69, 18 = G. 308
"En zor şey nedir?" – "Kendini bilmek, zira bencillikten dolayı insan kendine bir [şeyler ekler]."

209 DİOG. LAERT. 6, 55 = G. 310
"Yaşam kötüdür." – "Yaşam değil, *kötü* yaşamak!"

210 Exc. e ms. Flor. Joh. Dam. 2, 31, 22 = G. 313
Akılsızlar için hakikat acı ve nahoştur, yalan ise tatlı ve hoştur. Bu, kanımca, gözlerinden rahatsız olanlara benzer: Işık onlara ağrı verir, ama karanlık ağrısız ve hoştur, çünkü görmelerini yasaklar.

211 DİOG. LAERT. 6, 27 = G. 314
Bir defasında ciddi konulardan söz ediyordu, ama dinlemek için kimse gelmedi. Bunun üzerine kuş gibi ötmeye başlayınca ahali hemen etrafına toplandı. "Biri saçmalar saçmalamaz koşa koşa gelirsiniz, ama ciddi şeyler söz konusu olunca ağırdan alıp umursamazsınız" diye onlara çıkıştı.

212 STOB. 2, 31, 61 = G. 315
Kendini tamamen bir başkasına vakfedersen, bu sefer kendini ihmal edersin.

213 STOB. 3, 6, 17 = G. 317
(Serenos'un notlarından.) Servetlerini bir odaya kol demirleriyle, kilitlerle ve mühürlerle kapatan, ama bedenlerini birçok pencere ve kapıyla, yani ağız, cinsel organ, kulaklar ve gözlerle açanları alaya alıyordu.

214 DİOG. LAERT. 6, 65 = G. 319
Kof beyinlinin biri harpını akort etmeye çalışıyordu. O bunu gördü ve şöyle dedi: "Sesleri tahtayla uyumlu kılmaya, ama ruhunu yaşama uydurmamaya utanmıyor musun?"

215 DİOG. LAERT. 6, 64 = G. 320
Doğru şeyler söyleyip yapmayanlar, hiçbir şekilde bir kithara'dan farklı değildir: Kithara hiçbir şey duymaz ve algılamaz.

216 DİOG. LAERT. 6, 39 = G. 324
Ayaklarına koku sürüyor ve açıklıyordu: "Koku insanın başından havaya yükselir, ayaklardan ise burna dolar."

217 DİOG. LAERT. 6, 66 = G. 325
Koku sürmüş birine şöyle dedi: "Dikkat et, başındaki güzel koku yaşamına mahzurlu bir şeyler katmasın sakın."

218 STOB. 2, 46, 13 = G. 328
"İnsanda en çabuk ne yaşlanır?" – "Minnettarlık."

219 ANTON. 2, 32, 61 = G. 330
Hekimler emilen ilaçlardaki acılığı balla ve bilgeler somurtkan insanların sözlerini kahkahalarla tatlılaştırır.

220 PLUT. tranqu. an. 20, 477c = G. 464
Şu aşağıdaki sözleri mükemmel buluyorum. Diogenes Sparta'dayken ev sahibinin bir şenlik için büyük bir şevkle hazırlandığını gördü. Şöyle dedi: "İyi bir insan için her gün bir şenlik değil midir?"

221 AESOP. 65 = G. 331
Diogenes'in yolculukları. "Köpek" Diogenes yolculuklarından birinde suları kabarmış bir ırmağın kıyısına geldi ve orada kaldı, çünkü karşıya nasıl geçeceğini bilmiyordu. Bu konuda deneyimi olan biri onun duraksadığını gördü ve yanına gelerek ona yardımcı oldu. Diogenes adamın iyiliğine şaştı ve yardımı için onu ödüllendirmesine müsaade etmeyen yoksulluğundan yakındı. Diogenes hâlâ düşünürken adam karşı kıyıya geçemeyen bir başkasını gördü, koşarak gitti ve onu da karşıya geçirdi. Bunun üzerine Diogenes ona yaklaştı ve şöyle dedi: "yaptığın şey için sana hâlâ müteşekkir olduğumu sanma. Gördüğüm kadarıyla sen bunu kendi özgür iradenle yapmıyorsun, tersine, sen hastasın." Öykü şunu açıkça gösteriyor: Yalnız iyiyi değil, üstelik uygun olmayanı da iyilik diye yapan biri, hayırsever değil, budala adını hak eder.

222 DİOG. LAERT. 6, 69 = G. 389
Bir gün bir okula girdi ve birçok Musa (esin perisi) heykeli, ama birkaç öğrenci görünce, "Tanrıları da hesaba katarsan, çok öğrencin var, hoca", dedi.

223 DİOG. LAERT. 6, 38 = G. 391
Biri uzun süre sesli okuyordu ve [nihayet] kitap tomarının sonuna geldi, böylece tomarın yazılı olmayan kısmını görmek mümkün oldu. Diogenes, "cesaret, arkadaşlar! Kara göründü!" diye bağırdı.

224 DİOG. LAERT. 6, 51 = G. 423
"En kötü hangi hayvan ısırır?" – "Yabaniler içinde muhbir, evciller içinde dalkavuk."

225 STOB. 3, 3, 51 = G. 427
"Sen akılsızsın!" – "Hayır, ben akılsız değilim; sizinkinden başka olan bir aklım var."

226 Gnom. Monac. Lat. 23, 1 = G. 439
Gizler üzerine: Ağızdan çıkmamış sözün değeri ölçülemez.

227 DİOG. LAERT. 6, 54 = G. 461
Mahkemeleşen iki kişiyi dinledi ve ikisini de mahkûm etti: "*Sen* gerçi çaldın, ama *sen* hiçbir şey yitirmedin."

228 DİOG. LAERT. 6, 45 = G. 465
Biri aslan postuyla gururlanıp duruyordu. Diogenes, "yüz aklığının giysisine saygısızlık etmeyi bırak!" dedi.

229 DİOG. LAERT. 6, 34 = G. 467
Biri onu yemeğe çağırınca reddetti: "Son defasında bana teşekkür etmediniz."

230 Teles 10, 6 – 11, 1 STOB. 3, 1, 98'de
Her durum ve koşuldan en iyiyi çıkarmaya bak. Sen yaşlandın, gençlik zevklerini bir yana bırak. Elin ayağın tutmaz oldu, spor yapmayı sağlıklılara bırak[26] Diogenes gibi yap: Biri onu itince yere düştü, çünkü eli ayağı tutmuyordu. Buna rağmen hiç etkilenmedi ve adama bir sütunu göstererek şöyle dedi: "Azizim, *işte* sana bir rakip! *Onu* devir!"

231 EPİKT. 2, 3, 1 = G. 470
Biri Diogenes'ten bir tavsiye mektubu yazmasını rica etti. Diogenes, haklı olarak şöyle dedi: "O sana baktığında senin bir

insan olduğunu bilecektir. Eğer deneyim iyi ile kötü arasında ayrım yapmayı ona öğretmişse, senin iyi biri mi yoksa kötü biri mi olduğunu da bilecektir. Ama bunu öğrenmemişse, ona bin kere de yazsam hiçbir yararı olmaz.

232 ANTON. 1, 39, 55 = G. 471
Bir kurt çobanların çadırına yaklaştı ve onların koyunlardan birini yediğini gördü. "Eğer bunu *ben* yapsaydım, nasıl da bağırıp çağırırdınız!" dedi.

233 DİOG. LAERT. 6, 74 = G. 472
Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere olağanüstü hazırcevap biriydi.

234 DİOG. LAERT. 6, 69 = G. 473
"Hayatta en güzel şey nedir?" – "Konuşma özgürlüğü."

235 MARCUS AURELİUS 11, 6, 4 = G. 474
Tragedyadan sonra, konuşma özgürlüğünden eğitim amacıyla yararlanan Eski Komedi rağbet gördü ve özellikle sözünü esirgememesi nedeniyle insanlara kendi çıkarları için çalım satmaktan sakınmalarını hatırlattı. Bunu, benzer bir amaçla Diogenes de üstlendi.

236 STOB. 3, 34, 16 = G. 475
Dion'un çıtkırıldım delikanlılarından. Diogenes, çevresinde toplanan delikanlılardan birine bir soru yöneltti. Delikanlıdan ses çıkmadı. Bunun üzerine Diogenes şöyle sordu: "Neyi söylemek ve ne zaman söylemek, ne zaman susmak ve kimin karşısında susmak gerektiğini bilmek tek ve ayrı insanın sorunu değil mi?"

237 DİON CHR. *or.* 8, 6 *f.* = G. 476
Keskin dilli ve hazırcevap olmakla ünlüydü. İnsanların bilmeden Karadeniz'den gelen balın tadına bakmak istemesi ve ağızlarına

alır almaz, acı ve iğrenç bir tadı olduğu için, tekrar tükürmeleri gibi, Diogenes'ten tadımlık almak isteyen ve sırf merak yüzünden ona yanaşan insanlar vardı; ama iş karşılıklı konuşmaya gelince arkalarını dönüyor ve kaçıyorlardı. Eğer o başkasını azarlarsa seviniyorlar, ama kendileri söz konusu olunca[27] korkmaya başlıyor ve oradan uzaklaşıyorlardı. O kimi zaman yaptığı gibi alay eder ve şakalaşırsa müthiş eğleniyorlar, ama heyecanlanarak ciddi konulardan söz edince, açıksözlülüğü onlara fazla geliyordu. Neredeyse küçük çocuklar gibi davranıyorlardı; uysal köpeklerle oynamaktan hoşlanıyorlardı; ama köpek azgınlaşıp yüksek sesle havlayınca, dehşete kapılıyorlar ve korkudan neredeyse ölecek hale geliyorlar.

238 DİOG. LAERT. 6, 68 = G. 489
Bir gün bir genç kızın gözünü tedavi etmeye çalışan zampara Didymos'a şöyle dedi: "Dikkat et, gözü tedavi ederken göz bebeğini örselemeyesin."

239 Gutas 593 (Arapçadan)
Öğrencilerine şöyle diyordu: "Hatalarınızı sevgiyle, günahlarınızı duygudaşlıkla düzeltin."

240 Gutas 594 (Arapçadan)
Eğer bir kimse sana olan sevgisini iyi bir öğütle birleştirirse, sen de ona olan sevgini itaatle birleştirmelisin.

241 Gutas 597 (Arapçadan)
Ruh ince ve naziktir, bedense dayanıklı ve sıkıdır. Nazik olan sıkı tarafından korunur –bir lambadaki fitilden çıkan ışığı lambanın dış etkilerden koruması gibi–, ama acılar [ruhu] alt ederse beden de bundan etkilenir ve yaralanır.

242 Gutas 600 (Arapçadan)
İnsanları ürküten muazzam olaylar değildir, onları ürküten, olaylar karşısında duydukları korkudur.

243 Gutas 613 (Arapçadan)
Dünya yolcuların pazar meydanıdır. Kim akıllıysa oradan mutlaka ihtiyaç duyduklarından başka hiçbir şey satın almamalıdır, aksi takdirde onu kayıp ve pişmanlık tehlikesi bekler.

244 Gutas 614 (Arapçadan)
Öğrencilerine şunları söylemeyi itiyat edinmişti: "Hayvanlar gibi yaşamayın; onların sahipleri gibi olmayın(?); eğer sözlerinizle ve edimlerinizle mükemmel bir filozof olmak istiyorsanız [içinizdeki] soğukkanlılığı ağırbaşlılıkla geliştirin, öfke ateşini kendinize hâkim olarak söndürün, haksızlığı iyilik yaparak aşın, intikam hırsının yerine bağışlamayı geçirin."

245 DİOG. LAERT. 6, 29 = G. 277
İnsan dostlarına elini uzatmalı, ama yumruk yapmadan.

246 Gnom. Vat. 743 n. 197 = G. 415
Dostlarından birinin kötü davrandığını işitti. "Bu çok saçma" dedi, "bir deniz yolculuğu yapmak istediğimiz zaman özenle ve tamamen kusursuz bir yol arkadaşı seçeriz. Ama doğru düzgün yaşamaya teşebbüs ettiğimiz zaman herhangi bir hayat arkadaşıyla yetiniriz."

247 STOB. 2, 33, 10 = G. 416
"Dost nedir?" – "İki bedende tek ruh."

248 Anecd. Gr., Boiss. 1, 125, 3 f. = G. 417
Başından çok şey geçmiş biri için sadece bir tek kurtuluş yolu vardır: İyi bir dost.

249 Anecd. Gr., Boiss. 1, 125, 5 f. = G. 418
Bir kimse bir dost hakkında kötü konuşursa ve sen de ona inanırsan, sanki [kendin] o dosta kara çalmış gibi olursun.

250 DİOG. LAERT. 6, 68 = G. 419
Biri ona, "dostlarının sana karşı gizli bir maksadı var", dedi. Şöyle karşılık verdi: "Evet, insan dostlarına ve düşmanlarına karşı aynı şekilde davranmak zorunda kalırsa elden ne gelir?"

251 PLUT. quom. adul. ab amico internosc. 36, 74c = G. 420
Selameti arayan kişinin ya iyi bir dostu ya da amansız bir düşmanı olmalıdır: Biri ona akıl verir, öteki haddini bildirir.

252 PLUT. quom. adulesc. poet. aud. deb. 4, 21e = G. 421
Biri şöyle yazmıştı:

> "Kötüye karşı kötülük hiç de yararsız
> bir silah değildir"

bununla adeta kötüye uymayı talep ediyordu. Buna karşılık Diogenes'in bir sözü hatırlanabilir. Diogenes, insan düşmana karşı kendini nasıl savunabilir, sorusuna karşılık, "iyi ve özü sözü bir insan olmakla" diye karşılık verdi.

253 STOB. 3, 14, 14 = G. 422
Dalkavukluğun üzerinde, tıpkı bir mezar taşı gibi, sadece "dostluk" sözcüğü yazılıdır.

254 ARSEN. 208, 21 vd. = G. 428
Hainin biri onun hakkında kötü sözler sarf etmişti. Bunun üzerine şunları söyledi: "Şimdi senin düşmanın olduğuma seviniyorum; zira sen düşmanlarına değil, dostlarına zarar veriyorsun."

255 Gnom. Vat. 743 n. 179 = G. 429
Biri gelip ona, "X senin hakkında kötü sözler söylüyor", dedi. Bunun üzerine Diogenes, "hayret etmene gerek yok; o iyi söz söylemeyi asla öğrenmedi" diye karşılık verdi.

256 DİOG. LAERT. 6, 54 = G. 430
"Birçok kişi sana gülüyor." – "Ama ben hiç de gülünç değilim."

257 Cod. Ottobon. Gr. 192, f. 206v = G. 432
"X senden hiç de iyi söz etmiyor." – "X ben yokken de bana dayak atabilir."

258 Cod. Vat. Gr. 1144, f. 216v = G. 433
Biri onu, "sarhoşsun ve saçma sapan konuşuyorsun", diye kalayladı. O, "ayıkken saçmalayacağımı mı sanıyorsun?" diye karşılık verdi.

259 İOANN. SARİSB. Policr. 3, 14, 9 = G. 434
Bir dostu, "herkes seni kınıyor" diye haber verdi. O şöyle açıkladı: "Bilgeliğin budalalardan darbe alması zorunludur; zira kötü söz çıkan ağızlar, kulp takmak istedikleri kişinin daha iyi olduğunu kanıtlar."

260 Cod. Vat. Gr. 633, f. 119v = G. 435
Sık sık kendi kendine şöyle diyordu: "Kitle seni övüyorsa, buna layık olmadığını düşün; ama [seni] kimse [övmeyip] kınıyorsa, kendini tamamen [övgüye] layık gör."

261 Gnom. Monac. Lat. 24, 3 = G. 438
Biri, bir dostunun Diogenes'i sövgü dolu sözlerle andığını söyledi. O da şöyle dedi: "Dostumun bunları söyleyip söylemediği kuşkulu; ama senin söylediğin kesin."

262 DİOG. LAERT. 6, 41 = G. 456
Biri ona bir tokat aşk edince, "tanrım" dedi, "miğfer takmayı nasıl unutmuş olabilirim!"

263 DİOG. LAERT. 6, 41 = G. 457
Ona bir direkle çarpıp sonra "dikkat, değmesin!" diyen birine sordu: "Ne o, bana bir daha mı çarpmak istiyorsun?"

264 DİOG. LAERT. 6, 66 = G. 457
Biri elindeki direkle ona sertçe dokundu, sonra da "dikkat, değmesin" diye bağırdı. Bunun üzerine Diogenes değneğiyle ona vurdu ve bağırdı: "Dikkat, değmesin!"

265 Arsen. 208, 18 vd. = G. 458
Kel kafalının biri ona hakaret ediyordu. Bunun üzerine Diogenes, "sana hakaret etmek istemiyorum, ama böyle berbat bir kafadan kaçabildikleri için saçlarını kutlarım" dedi.

266 Gutas 350. 1 (Arapçadan)
Bir defasında başkalarıyla birlikte bir deniz yolculuğuna çıkmıştı. Kuvvetli bir rüzgâr esmeye başladı, ve yolcular bir o tarafa bir bu tarafa savruldu. Suçu ona attılar ve "bu olanlar senin kör talihin yüzünden" dediler. O da, "ben bir kişiyim, siz ise yüz kişisiniz; bir kişinin kör talihi nasıl olur da yüz kişinin uğurundan daha etkili olabilir?" dedi.

267 OLYMPİODOR. in Plat. Gorg. 476a, p.2 2, 2 N. = G. 2 70
İyi bir insan hakarete uğrarsa, gerçi hakaret vuku bulmuştur, ama ona bir fenalığı dokunmaz; o bu hakareti hiçe sayar. Diogenes'e de biri hakaret etmişti, ve bir başkası ona, "Diogenes bu adam sana hakaret etti" dedi. Diogenes, "kimse bana hakaret edemez ve beni alaya alamaz", diye karşılık verdi.

268 DİOG. LAERT. 6, 27 = G. 280
Biri, "Yunanistan'ın neresinde dürüst ve mert erkekler var?" diye sordu. O, "erkekler hiçbir yerde, ama delikanlılar Sparta'da" cevabını verdi.

269 STOB. 3, 13, 43 = G. 281
Bir Atinalı onu, Spartalıları [Atinalılardan] daha yüksek bir aşamada gördüğü, ama orada oturmadığı için, sorguya çekti. O, "evet" dedi, "[hastalarını] iyileştirmeye çalışan hekim de sağlıklıların yanında kalmıyor."

270 DİOG. LAERT. 6, 58 = G. 282
Bir gün Sparta'dan Atina'ya dönüyordu. Biri, "nereden? nereye?" diye sordu. O, "erkekler kısmından kadınlar kısmına" dedi.

271 STOB. 2, 15, 43 = G. 283
Ölçülü davranma ve kendine hâkim olma konusunda bir konuşma yapıyordu. Atinalılar alkışlayarak tezahürat yapınca, "Tanrı canınızı alsın! Davranışınızla bana karşı gelmeyin", diye bağırdı.

272 STOB. 3, 7, 46 = G. 285
Megaralıların kentin çevresini yüksek surlarla çevirdiğini gördü ve şöyle dedi: "Zavallı biçareler! Surlarınızın yüksekliğiyle değil, karşınıza dikilecek [adamlarla] ilgilenin."

273 DİOG. LAERT. 6, 57 = G. 286
Myndos'a gelip de kent kapılarının büyük, kentin ise küçük olduğunu görünce, şöyle dedi: "Kapayın kapıları Myndoslular! Yoksa kent sizden kaçacak!"

274 AEL. var. hist. 9,28 = G. 287
Spartalının biri Hesiodos'un şu dizesinden takdirle söz ediyordu:

> "Komşu kötü olmasaydı, hiçbir öküz
> telef olmazdı."[28]

Diogenes bunu duydu ve şöyle dedi: "Evet, Messenieliler ve *onların* öküzleri telef oldu, ve *siz* onların komşusuydunuz."

275 AEL. var. hist. 9, 34 = G. 288
Olympia'ya geldiğinde orada şenlik için toplananlar arasında gösterişli giysileriyle Rodoslu birkaç delikanlı gördü. Güldü ve "kendini beğenmişlik!" dedi. Sonra gözüne, yırtık pırtık, kirli giysileriyle birkaç Spartalı ilişti ve "başka çeşit bir kendini beğenmişlik!" dedi.

Yoksulluk ve Zenginlik

276 CLEM. ALEX. strom. 2, 119, 5 f. = G. 135
Lüks, yaşamdaki zevklere önü alınmaz şekilde düşkün olanların hırs dolu tamahkârlığının, anlamsızca bolluk içinde yüzmelerinin bir çeşidinden başka bir şey değildir. Diogenes tragedyalarından birinde üstüne basa basa şöyle açıklar:

> "Haz, sizin yüreklerinizi kadınsı, kirli
> lüksle tıka basa doldurdu,
> ve en ufak bir çaba bile zor geliyor"[29]

ve böyle devam ediyor; gerçi ifade itici, ama haz düşkünleriyle ilgili olarak yerinde.

277 APUL. apol. 22 = G. 152
Sen, filozoflara heybeleri ve değneklerinden dolayı takaza edecektin: Demek ki, süvarilere madalyalarından dolayı, piyadelere kalkanlarından dolayı, bayraktarlara sancaklarından dolayı, hatta muzaffer komutanlara beyaz dört atın çektiği arabalarından ve palmiye dallarıyla süslü togalarından dolayı, öyle mi? Ancak bunlar (heybe ve değnek – Çev. n.) Platon okulunun donanımı arasında değil, tersine, Kiniklerin

simgesi. Ama, krallar için taç, komutanlar için komutanlık pelerini, rahipler için takke, kâhinler için asa neyse, Diogenes ile Antisthenes için de heybe ve değnek odur. Her halükârda Diogenes, Büyük İskender'le egemen olmanın gerçek tarzı konusunda tartışırken değneğinden sanki bir asaymış gibi gurur duyuyordu. Evet, Herakles'in bile –bu güruhun kullandığı eşya sana çok kirli, pis geliyor–, diyorum ki, dünyayı baştan aşağıya kat eden, yeryüzünü vahşi hayvanlardan temizleyen, halklara boyun eğdiren Herakles'in, evet bu tanrının bile, ülkeleri dolaşırken, hizmetleri nedeniyle gökyüzüne kabul edilmeden kısa süre önce, üzerinde giysi olarak sadece bir post, elinde de bir değnek vardı.

278 PLUT. an vitios. ad infel. suff. 3, 499c – d = G. 153
Büyük bir servetten, evden, bankadan, lüks bir yaşamdan vazgeçmek, harmani ve heybeyle, her gün ekmek için dilenmekle yetinmek ister misin? Bu, Diogenes için mutluluğa giden yoldu, Krates için özgürlüğe ve üne.

279 ANTİPHİL. BYZ. Anth. Pal. 16, 333 = G. 156
Heybe, harmani, suyla yoğrulmuş
ekmek, ayakların önünde dayanılan bir değnek,
bir de toprak çanak: bunlar Kinik bilgeye
yaşamak için
yetip de artıyordu bile, ama hâlâ fazla bir şeyler
vardı yine;
avuçlarıyla su içen bir çoban
görünce,
"kırık çanak niçin taşıyayım seni yanımda boşuna?"
dedi kendi kendine.

280 Suda s. v. "zoe pithou" ("fıçıda yaşam") = G. 171
Mütevazı ve kıt kanaat yaşayanlar hakkında, [örneğin] gözde barınağı bir fıçı olan filozof Diogenes hakkında deniyor ki.

281 PLUT. prof. in virt. 5, 77e – f = G. 172
Sinoplu Diogenes'in de, [...] tam da Atinalılar bir şenlik düzenlediği sırada, filozof olduğu söylenir. Masrafı devletçe karşılanan yemekler ve tiyatro gösterileri vardı, Yurttaşlar birbirini davet ediyordu ve bütün gece devam eden ziyafetler, resmi geçitli şenlikler düzenliyordu. Ama o pazar meydanının bir köşesinde harmanisine sarınarak uyumaya çalışıyordu. Orada uzanmışken, kendisini rahatsız eden ve bunaltan düşünceler geliyordu aklına. O en ufak bir zorunluluk olmaksızın kendini eziyetli, doğal olmayan bir yaşama hasretmişti ve şimdi tamamen yalnızdı, bütün iyi şeylerden yoksundu. Tam o sırada bir fare yaklaşmış, onun ekmeğinden dökülen kırıntıları kemirmeye başlamıştı. Bu durum onu yeniden cesaretlendirdi, kendi kendini azarlayıp kötüledikten sonra şöyle dedi: "Sen ne diyorsun Diogenes? Artıkların şu fareyi besliyor, ve o bu artıklarla mükemmel yaşıyor, ama sen, büyük düşünür, sarhoş olup da yumuşak, renkli yastıklarda yatmadığın için hayıflanıyor ve yakınıyorsun!"

282 DİOG. LAERT. 6, 40 = G. 173
Fareler usulca onun masasına sokulmuştu. "İşte bak, Diogenes bile asalak besleyebiliyor!" dedi.

283 DİOG. LAERT. 6, 22 f. = G. 174
Kimilerine göre, içinde uyuduğu için zorunluluğa boyun eğerek harmanisini ikiye katlayan ilk kişi oydu. İçine yiyeceğini koyduğu bir heybesi de vardı. Her şey için, yemek yemek, uyumak, konuşmak için her yer ona elverişliydi. Zeus revakına ve Pompeium'a dikkati çekerek, Atinalıların bunları, içinde yaşayabilsin diye *kendisi* için inşa ettiklerini söylüyordu. [23] Değneğine hasta olduğu zaman dayanırdı; sonraları onu sürekli kullanmaya başladı, ancak kent içinde değil, yollara düştüğü zaman; onunla birlikte heybesini de [yanında taşıyordu]. Olympiodoros,[30] hatip Polyeuktos

ve Aischrion'un oğlu Lysanias böyle anlatıyorlar. Bir gün birini kendisine küçük bir ev bulması için görevlendirmişti, ama adam ağırdan alınca, mektuplarında kendisinin de doğruladığı gibi, Metroon yakınlarında bir fıçıya evi gibi yerleşti. Yazın kızgın kumlarda yuvarlanıyor, kışın karla kaplı heykelleri kucaklıyor ve bu şekilde kendini alıştırıyordu.

284 HİER. adv. İovin. 2, 14 = G. 175
Antisthenes'in en ünlü yandaşı büyük Diogenes'ti, İskender'den daha kudretli ve insan doğasını aşmış biriydi [...]. Ünlü kişiler hakkında haberler kaleme [almış] olan Satyros şunları yazıyor: Diogenes soğuğa karşı çift katlı harmani kullanıyordu; yiyeceklerini sakladığı bir de heybesi vardı; çelimsiz bedeninin sarsaklığı yüzünden de bir değnek kullanıyordu, ve yaşlandığında hep ona dayanıyordu. Ona, "hemerobios", "günü gününe yaşayan" diyorlardı; o sırada neye ihtiyacı varsa birinden dileniyor ve böylece besleniyordu. Kent kapılarının dışındaki avlularda ve sundurmalarda yaşıyordu. Bir fıçıya girdiği zaman, şakayla, mevsimlere ayak uyduran ve yuvarlanan bir evinin olduğunu söylüyordu. Zira kışın fıçının girişini güneye, yazın kuzeye çeviriyor ve güneş ne taraftaysa evini ona göre hemen değiştiriyordu. Su içmek için bir süre tahta bir çanak kullanmıştı, ama avuçlarıyla su içen bir çocuk görünce çanağını yere attığı ve şöyle dediği söylenir: "Doğanın da bir çanağı olduğunu bilmiyordum."

285 DİOG. LAERT. 6, 34 = G. 176
Karda çıplak ayakla bata çıka yürüyordu.

286 PLUT. apophth. Lacon. 16, 233a = G. 177
Spartalının biri, "köpek" Diogenes'in kış ortasında bronz bir heykeli kucakladığını gördü ve "üşümüyor musun?" diye

sordu. Beriki hayır deyince, "yaptığın şeyde o kadar fevkalade olan nedir?" dedi.

287 DİOG. LAERT. 6, 81 = G. 179
Athenodoros *Peripatoi*[31] adlı eserinin 8. Kitabında, Diogenes'in bedeninin, yağlandığı için, her zaman parlak göründüğünü yazar.

288 DİOG. LAERT. 6, 51 = G. 1 81
İnsan karnının, yaşamın Charybdis'i olduğunu söyler dururdu.

289 STOB. 3, 6, 40 = G. 182
İnsanlar haz duydukları için yer, ama bu aynı nedenden dolayı yemeye son vermek akıllarına gelmez.

290 STOB. 3, 6, 41 = G. 182
Başkaları yemek için yaşar, bense yaşamak için yerim.

291 DİOG. LAERT. 6, 40 = G. 1 83
Biri, "ne zaman yemek yemeli?" diye sordu. Diogenes, "zenginsen istediğin zaman, yoksulsan bulduğun zaman" diye karşılık verdi.

292 ARİSTOT. pol. 3, 10, 1411a, 24 f. = G. 184
"Köpek", Attika aşevlerini "yığınsal yemlenme" diye tanımlıyordu.

293 DİOG. LAERT. 6, 58 = G. 186
Pazar yerinde yemek yediği için kınanınca şöyle dedi: "Evet, ama ben tam da pazar yerindeyken acıktım."

294 Gutas 186. 1 (Arapçadan)
Anlatıldığına göre, o bir gün bir fırının önünden geçiyordu. Fırıncı ekmek pişiriyordu, ve Diogenes bir ekmek alıp yedi.

Ertesi gün tekrar geldi ve fırıncının ekmek pişirdiğini gördü. Yemek için bir ekmek aldı; o zaman fırıncı ona, "daha dün yemiştin" dedi. Bunun üzerine Diogenes, "bugün de yemek istiyorum, çünkü sen her gün pişiriyorsun, ve ben her gün acıkıyorum" diye karşılık verdi.

295 Gnom. Vat. 743 n. 196 = G. 187
Yemeklerini niçin Stoa'da yediği sorulunca, şöyle cevap verdi: "Gemicilerin ve başka meslek sahiplerinin yemeklerini iş yerlerinde yediklerini görüyorum."

296 DİOG. LAERT. 6, 35 = G. 188
Biri elinden ekmeğini düşürüp yerden kaldırmaya utanınca Diogenes ona bir ders vermek istedi. Bir testinin sapına ip bağlayarak onu Kerameikos (çömlekçiler sokağı – Çev. n.) boyunca yerde sürükledi.

297 DİOG. LAERT. 6, 56 = G. 189
Bilgenin çörek yiyip yemediği sorulunca, "her çeşit çöreği" dedi, "ama başka insanlar gibi <değil>."

298 DİOG. LAERT. 6, 50 = G. 191
Diogenes, sefih, derbeder birini aşevinde zeytin yerken gördü ve ona şöyle dedi: "Kahvaltını böyle yapsaydın, akşam bu şekilde yemek yemeye gerek duymazdın."

299 ARSEN. 210, 1 vd. = G. 192
Bir şölende kendisine fazla şarap verilince, şarabı çanağından yere döktü. Bazıları bunu hoş görmedi. "Ama şarabı içip bitirseydim" dedi, "yalnız şaraba değil, bana da yazık olurdu!"

300 DİOG. LAERT. 6, 54 = G. 193
"Hangi şarabı zevkle içersin?" – "Başkalarının şarabını."

301 DİOG. LAERT. 6, 66 = G. 194
Meyhanede içiyor diye kınanınca, "iyi ama, saçlarımı da berberde kestiriyorum" diye karşılık verdi.

302 STOB. 3, 6, 37 = G. 195
Fazla yiyecek bulunan evlerde fareler ve gelincikler de eksik olmaz. Aşırı beslenen bedenler de böylece hastalıkların birçoğuna[32] yakalanır.

303 Gutas 195. 2 (Arapçadan)
Biri ona şöyle dedi: "Sen bezgin, ihmalkâr, başarısız, her şeyden yoksun bir şekilde yaşama telaşı içindesin, ve sözde esenliği, hayali saygıyı, umut edilen bir iktidarı arıyorsun. Oysa benim işim tıkırında, zira ben sağladığım hazlarda, güzel kadınlarla ilişkilerimde ve katışıksız şarabı içerken ölçülü davranıyorum." Onun cevabı şu oldu: "Eğer bu dediğin gibiyse, kendimi pis, itici domuzların, eşeklerin ve aç vahşi hayvanların alışkanlıklarından uzak tutar ve saf meleklere, ışıklı varlıklara [yıldızlara] öykünürsem bana bir zararı dokunur mu? Ama bu benim dediğim gibiyse, artık alıştığın bayağı zevklerden ve duyusal hazlardan uzak kalırsan, kendi seçtiğin yaşam tarzı sana zarar verecek ve pay almaya hazır olmadığın manevi hazlardan mahrum kalmak zorunda olacaksın. O zaman haklı olarak pişmanlık ve acı duyacak, kendini iyi hissetmeyeceksin, bense haklı olarak mutluluğa, sevince ve ruh huzuruna kavuşacağım."

304 Gutas 195. 3 (Arapçadan)
"Eğer bu dünyadan sadece sana kâfi geleni istersen, bunun en küçük parçası senin için yeterli olur; ama kâfi gelenden fazlasını istersen, hiçbir şey senin için yeteli olmayacak."

305 ARSEN. 209, 11 = G. 220
Servet, talihin kusmuğudur.

306 STOB. 4, 31, 88 = G. 221
Erdem, zengin bir devlette de bir [zenginin] evinde de kendine yer bulamaz.

307 STOB. 4, 32, 11 = G. 223
Yoksulluk felsefenin doğal ders kitabıdır. Felsefenin teorik olarak kanıtlamaya çalıştığı şeyi, yoksulluk edime ve hakikate dönüştürür.

308 STOB. 4, 32, 12 = G. 224
Değersiz adamın biri, yoksulluğunu Diogenes'in yüzüne vurmuştu. Beriki, "bugüne kadar yoksulluğu yüzünden işkenceden geçmiş birini hiç görmedim, ama işlediği suçlardan dolayı pek çoğunu", diye karşılık verdi.

309 DİOG. LAERT. 6, 51 = G. 227
"Altının rengi niçin soluktur?" – "Çok insan onun peşinde olduğu için."

310 DİOG. LAERT. 6, 50 = G. 228
Para hırsı bütün kötülüklerin yurdudur.

311 STOB. 3, 10, 45 = G. 229
Paraya can atan kişi suya müptela biri gibidir. Suyla dolu olduğu halde hep içmek ister. Para düşkünü de, bol parası olduğu halde, hep daha fazlasını ister. İnsan can attığı şeyden ne kadar çok temin ederse, bu şeye olan düşkünlüğü de o kadar çok artar.

312 STOB. 30, 10, 57 = G. 230
Para hırsına kapılanların yaşamla ilişkisi, sanki yaşam bir bıçakmış gibidir: Her şeyi sapından tutarlar.

313 Cod. Pal. Gr. 297 n. 71, fol. 118r = G. 231
Para canlısı birini gömüyorlardı. Diogenes baktı ve şöyle dedi: "Şuradaki yaşamaya değmeyen bir ömür sürdü ve böylelikle başkalarına geçimlerini sağlayacak para bıraktı."

314 DİOG. LAERT. 6, 47 = G. 232
Cahil bir zengin altın postlu bir koyundur.

315 DİOG. LAERT. 6, 47 = G. 233
Bir hovardanın evinde "satılık" yazısını gördü ve şöyle dedi: "Bu kadar çok işret meclisinden sonra sahibini büyük bir zevkle kusacağını biliyordum."

316 DİOG. LAERT. 6, 46 = G. 234
Paraya ihtiyacı olduğu zaman dostlarına şöyle diyordu: "Sizden sadaka istemiyorum, [biraz] iade etmenizi talep ediyorum."

317 DİOG. LAERT. 6, 28 = G. 237
Dürüst insanları parayı aştıkları için öven, ama aynı zamanda zenginlere imrenenleri gözüm tutmaz.

318 DİOG. LAERT. 6, 87 = G. 238
Diokles'e göre o Krates'i, topraklarını koyunlara bırakması ve parasını da denize atması için ikna etmiş.

319 STOB. 3, 10, 60 = G. 239
"Köpek" Diogenes, yaşlı zengin bir kadına âşık olmuş gibi yapan birini görünce şöyle dedi: "Onun kadında gözü yok, kadına dişlerini geçirmiş."

320 STOB. 3, 19, 62 = G. 240
Kendilerine sık sık büyük miraslar kalan kişilere, "büyük çapta dilenciler" diyordu.

321 Gnom. Vat. 743 n. 180 = G. 241
"Zengin insan kimdir?" – "Kendiyle yetinen."

322 STOB. 4, 31, 48 = G. 242
Zenginlerin birçoğu, geçit vermeyen yerlerde, uçurumların üzerinde yetişen ağaçlar ve asma çubukları gibidir. İnsanlar onların meyvelerini toplayamaz, sadece kargalar ve benzeri hayvanlar yer. Zenginler böylece servetlerini makul, amaca uygun bir şekilde kullanmaz, tersine, dalkavuklara ve fahişelere, rezilcesine hazlara ve boş hayallere feda eder.

323 Gnom. Monac. Lat. 46,1 = G. 2 43
Hırsızın biri gece yarısı onun başının altından para kesesini çekip almaya uğraşıyordu. Farkına varıp şöyle dedi: "Al onu zavallı herif, bırak bari ikimiz de uyuyalım!"

324 PLUT. vit. pud. 7, 531f = G. 247
Kerameikos'ta dolaşıyor ve heykellerden sadaka istiyordu. Şaşkınlıkla bakanlara, "terslenmeye, reddedilmeye alışıyorum" dedi.

325 DİOG. LAERT. 6, 62 = G. 248
Biri ona bir armağanda bulundu ve bu yüzden övgü aldı. "Ama ben armağanı hak ettim, beni övmüyor musunuz?"

326 DİOG. LAERT. 6, 49 = G. 249
Birinden sadaka isterken -ki bunu sıkıntıya düştüğü için ilk defa yapıyordu- şöyle dedi: "Başkasına verdiysen, bana da ver; vermediysen benden başla."

327 DİOG. LAERT. 6, 59 = G. 250
Asık suratlı birinden sadaka istedi, ama adam, "peki, ama beni buna ikna edebilirsen" dedi. Bunun üzerine Diogenes, "seni bir şeye ikna edebilseydim, kendini asmaya ikna ederdim", karşılığını verdi.

328 DİOG. LAERT. 6, 56 = G. 251
Cimrinin birinden sadaka istedi. Beriki uzun süre tereddüt etti. O zaman Diogenes şöyle dedi: "Be adam, senden geçimim için katkıda bulunmanı istiyorum, yoksa cenaze masraflarım için değil."

329 DİOG. LAERT. 6, 62 = G. 252
Adamın biri ona bir harmanı vermişti, şimdi de geri istiyordu. Bunun üzerine Diogenes, "armağan ettiysen artık benim; ama ödünç verdiysen hâlâ kullanıyorum", dedi.

330 DİOG. LAERT. 6, 67 = G. 253
Hovardanın birinden bir Mina istedi. O da, "neden başkalarından bir Obolos, ama benden bir Mina istiyorsun?" diye sordu. Bunun üzerine Diogenes, "başkalarından daha sonra da bir şeyler almayı umut ediyorum, ama senden tekrar alıp alamayacağımı tanrılar bilir" dedi.

331 MENİPP. epist. 1 = G. 254
Siz açlık ve susuzluk çekmekle, kuru toprakta yatmakla doğru yapıyorsunuz; zira Spartalı yasa koyucu Lykurg'a uygun olarak çıkarılmış Diogenes yasası bunu böyle emreder. Ama içinizden biri bu yasaya boyun eğmezse o sırasıyla hastalığa, hasete, acıya ve bütün öteki [felaketlere] teslim edilecek, ve gut hastalığına, ses kısıklığına yakalanacak ve alttan gök gürültüsü gibi ses çıkaran osuruklar onu rahat bırakmayacak , çünkü Sinoplunun adil, tanrısal yasasını ihlal etti!

332 AEL. var. hist. 4, 11 = G. 256
Diogenes hep şöyle derdi: "Sokrates bile lüks içinde yaşadı, evceğizine kapanıyordu, yatakçığında [dinleniyordu] ve ara sıra şık terlikler giyiyordu."

333 SEN. benef. 5, 4, 3 = G. 258
Bütün hazların iktidar alanı dışında yaşayan, insani bir arzunun neredeyse hiç etkilemediği, mutluluğun bile hiçbir şey bahşedemediği insanlar mevcut. Hayırseverliğe gelince, zorunlu olarak Sokrates tarafından yenildiğimi söylemeliyim, bir de zorunlu olarak Diogenes tarafından, o meteliği olmaksızın Makedonların hazineleri arasında yürüyor ve kralın servetini ayakları altına alıyordu.

334 PLUT. prof. in virt. 6, 78d = G. 260
Diogenes, Korinthos'tan Atina'ya ve Atina'dan tekrar Korinthos'a yaptığı yolculukları Pers kralının ikametgâhlarıyla karşılaştırıyordu: İlkbaharda Susa'da, kışın Babylon'da, yazın Medien'de.

335 BASİL. ad iuv. 8 = G. 261
Diogenes'in tüm insani şeyleri hor görmesi beni çok etkiliyor. O, "ben Pers kralından çok daha zenginim, çünkü yaşamak için ondan daha az şeye ihtiyacım var", diyordu.

336 DİOG. LAERT. 6, 38 = G. 263
Tragedyadaki tüm ilençlerin başına gelmiş olduğunu söyler dururdu:

> "Yurtsuz, evsiz barksız bir mülteciyim ben,
> serseri ve dilenciyim, günü gününe yaşarım ben."

337 DİOG. LAERT. 6, 60 = G. 321
Sefahat düşkünleri uçurum kenarında yetişen incir ağaçlarına benzer; insanlar onların meyvelerini tadamaz, ancak kargalarla akbabalar yer.

338 DİOG. LAERT. 6, 35 = G. 323
Değerli şeyler yok pahasına, değersizlerse pahalı satılıyor. Bir heykel için üç bin ödenirken, bir ölçek arpa kırması iki bakır meteliğe gidiyor.

Özgürlük ve Kölelik

339 DİOG. LAERT. 6, 43 = G. 76
Olimpiyat oyunlarında tellal, "erkeklerin galibi Dioxippos", diye bağırınca, Diogenes, "hayır, o kölelerin galibi, bense erkeklerin" dedi.

340 Gnom. Vat. 743 n. 195 = G. 180
Kendilerini midelerine, cinsel organlarına ve uykuya teslim edenlere üç kat köle diyordu.

341 Gutas 196. 4 (Arapçadan)
Ona, "kaç kölen var?" diye sordular. "Efendileriniz kadar" cevabını verdi. Bununla öfkeyi, ihtirası ve bu ikisinden kaynaklanan bütün kötü eğilimleri kastediyordu.

342 DİOG. LAERT. 6, 66 = G. 318
Köleler efendilerine, kötüler de ihtiraslarına hizmet eder.

343 DİOG. LAERT. 6, 44 = G. 322
Sık sık yüksek sesle şöyle diyordu: "Tanrılar bize külfetsiz bir yaşam bahşetti, ama biz onu gözden kaçırıyoruz, çünkü tatlı çöreklere, güzel kokulara ve bunlara benzer şeylere can atıyoruz!" Bu nedenle, sandallarını kölesine giydirten birine, "talihe bak, iyi ki burnunu da silmiyor; kollarını kaybedersen bu da olabilir" dedi.

344 Gutas 232. 1 (Arapçadan)
Bir defasında halka açık bir hamama gitmişti, orada etrafını birçok kişinin çevirdiği, ona masaj yapan, su döken, hizmet eden zengin birini gördü; adam hiç kımıldamadan, bir şey yapmadan duruyordu. Diogenes ona, "senin yerine hamama girecek birini bulamadığına gerçekten şaşırdım" dedi.

345 Gutas 353. 1 (Arapçadan)
Ona, "Grek kralları Pers krallarından daha mı soylu?" diye sordular. Şöyle cevap verdi: "İhtiraslarına ve kişisel durumlarına[?] hükmedenler [bir hükümdar olarak] tanrının halefidir. İnsanlara hükmeden despotlara gelince, hazlarına ve ihtiraslarına yenik düşerlerse, sıradan, değersiz insanlar haline gelirler, nereden gelirlerse gelsinler ve hangi halktan olurlarsa olsunlar fark etmez."

346 EPİKT. 3, 22, 80 = G. 290
Onun büyüklüğünün bilincinde değil miyiz, ve karakterini nasıl kazandığını görmüyor muyuz? Bir de çağdaşlarımıza bakalım, hepsi kapı önlerinde boş boş oturan, ona hiçbir şekilde öykünmeyen asalaklar ya da "işkembeden atanlar" değil de nedir?

347 EPİKT. 3, 24, 64 – 70 = G. 290
[64] Dinle, bu kadar yardımsever ve sevecen olan, insanların esenliği için bu kadar çok acıya ve mahrumiyete isteyerek katlanan Diogenes kimseyi sevmiyor muydu? [65] Peki, nasıl seviyordu? Tıpkı Zeus'un hizmetinde biri gibi, özenli, şefkatli, aynı zamanda tanrı adına. [66] Bu yüzden tüm yeryüzü istisnasız onun yurduydu. Tutsak alındığı zaman Atina'yı, tanıdıklarını ve dostlarını özlemedi, korsanların güvenini kazandı, onları doğru yola getirmeye çalıştı. Daha sonra satıldığında, önceleri Atina'da nasıl davrandıysa Korinthos'ta da öyle davrandı, tutsaklık onu Perrhaiberlere kadar atmış olsaydı, yine aynı şekilde davranırdı. [67] Bu şekilde [gerçek] özgürlüğüne kavuştu. Şöyle söyleyip duruyordu: " Antisthenes'in beni özgürlüğüme kavuşturduğu günden bu yana köle değilim artık." [68] O özgürlüğüne nasıl kavuştu? Kulak ver, bakalım ne diyor: "O bana neyin benim olduğunu, neyin olmadığını öğretti. Servet benim değil. Akrabaların, komşuların, dostların, ünün, tanıdıkların, mekânların, kalına-

cak yerlerin – bütün bunların benimle ilgisi yok." [69] "Sana ait olanlar nedir?" – "Düşüncelerimi uygulamak." Bu bana düşüncelerim üzerinde kayıtsız şartsız ve baskı olmaksızın tasarruf edebileceğimi kanıtladı. Düşüncelerimi istediğim gibi uygulamama kimse engel olamaz ve uygulamamak için kimse beni zorlayamaz. [70] Benim üzerimde kimin nüfuzu var? Philipp'in mi? İskender'in mi? Perdikkas'ın mı? Pers kralının mı? Bu nüfuz onlara nereden gelirdi? [Beni boyunduruk altına almakla değil], zira kim biri tarafından boyunduruk altına alınırsa, önce olgular tarafından alınmalıdır.

348 EPİKT. 4, 1, 152 – 157 = G. 293

[152] Diogenes özgürdü. Nasıl? Soyu özgür yurttaştan geldiği için değil (zira böyle bir şey söz konusu değildi), çünkü kendisi özgürdü, çünkü her çeşit köleleştirme olanağının gizini açığa vurmuştu ve köle yapmak için herhangi birinin ona kanca atma tehlikesi yoktu. [153] Sahip olduğu her şeyden kolayca ayrılabiliyordu; her şey sanki üzerine yapışmış gibiydi. Eğer bir şey üzerinde hak iddia ettiysen, o kendi hakkını savunmak yerine her şeyi sana bırakırdı. Bacağını da mı? Evet, bacağını da. Çelimsiz bedenini de mi? Evet, çelimsiz bedenini de, tanıdıklarını, dostlarını, yurdunu da, hepsi bir. O bunları nereden aldığını, hangi koşullarda kendisine verildiğini biliyordu. [154] O doğal atalarını, yani tanrıları ve gerçek yurdunu [kozmosu] asla kimseye bırakmazdı ve kimsenin onlara bağlılıkla hizmet etmesine izin vermezdi. Yurdu için ondan başka hiç kimse gönüllü olarak ölümü göze almazdı. [155] Çünkü o Bütün [yani kozmos] için bir şeyler yapıyormuş gibi bir izlenim yaratma hevesinde değildi, o varolmuş her şeyin oradan geldiğini ve onun [yurdun] esenliği için vuku bulduğunu, yöneten tarafından bize emanet edildiğini düşünüyordu. [156] Bu nedenle bak o ne diyor ve yazıyor: "Bu yüzden aziz Diogenes, Pers kralıyla ve Sparta [kralı] Archidamos'la istediğin gibi konuşabilirsin." [157] Acaba o özgür bir ana babadan

geldiği için mi? Atinalılar ve Spartalılar kölelerden geldikleri için mi krallarla istedikleri gibi konuşamıyor ve onlara hitap edemiyor? Soru: *"Sen bunu niçin yapabiliyorsun?"* – "Çünkü ben zavallı bedenime *benim malım* diye bakmıyorum, çünkü hiçbir şeye ihtiyacım yok, çünkü başka hiçbir şeyin değil, sadece yasanın benim için bir anlamı var." Bunlar ona özgür bir insan olma olanağını tanıdı.

349 EPİKT. 4, 1, 30 – 32 = G. 294

[30] Bir yerde Diogenes de şöyle diyordu: "Özgürlüğü kazanmak için sadece tek bir hile var: Neşe içinde ölmek." Pers kralına şunları yazıyordu: "Sen Atinalıların *devletini* köle yapamazsın, tıpkı balıkları yapamadığın gibi." [31] "Ne! Onları yakalayamayacağımı mı düşünüyorsun?" "Yakalasan bile balıklar gibi ellerinden kayıp gider ve kaçarlar. Bir Atinalıyı yakaladığın zaman o ölüdür, ve yakalandıkları zaman balıklar da ölür. Bu kadar zahmete girmek niye?" [32] Bu, ciddi olarak her şeyin özünü aramış ve beklenildiği gibi bulmuş olan özgür bir insanın sesidir.

350 DİOG. LAERT. 6, 67 = G. 440

"Kölelere niçin *'andrapoda' deniyor?"* – "Çünkü ayakları *[podes] insan [andres]* ayağıdır, ama ruhları da böyle sorular *soran* seninki gibidir."

351 DİOG. LAERT. 6, 55 = G. 441

Ona kaçan kölesini aramasını salık verdiler. "Manes'in Diogenes olmadan yaşayabilmesi, Diogenes'in ise Manes olmadan yaşayamaması gülünç"dedi.

352 SEN. tranqu. an. 8, 3 – 7 = G. 441 A

Bion, kelin kafasından saç koparıldığı zaman saçları gür olanınkinden daha az acımaz, diye çok güzel söylüyor. Bu durum doğallıkla yoksullar ve zenginler için de geçerlidir; ıstırap ay-

nudır; zira herkesin parası bedenine yapışmıştır, hissedilmeden onu oradan zorla almak mümkün değildir. Ancak bir şey kaybetmektense kazanmamaya daha kolay katlanılır ve bu pek de kötü değildir, bu yüzden talihi asla yaver gitmeyen kişilerin, talihin yarı yolda bıraktığı kişilerden daha neşeli olduğunu görebilirsin. Muhteşem bir ruh yüceliğine sahip Diogenes bunu gördü ve kendisinden hiçbir şeyin zorla alınamayacağı bir aşamaya kadar geliştirdi. Sen buna yoksulluk, düşkünlük, sefalet diyebilirsin; bu güvenliğe, istediğin her çeşit küçük düşürücü adı verebilirsin. Kaybedecek bir şeyi olmayan başka biri mevcut olduğu sürece, X'i ya da Y'yi mutlu diye övmeyeceğim. Yanılabilirim, ama bütün bu açgözlülerin, dolandırıcıların, haydutların ve hırsızların arasında başına bir şey gelmesi mümkün olmayan tek kişi olmak krallara özgü bir şeydir. Diogenes'in mutluluğundan kuşku duyan bir kimse aynı şekilde tanrıların sağlık durumundan da kuşkulanabilir – onlar, acaba toprakları, bahçeleri, yabancılarca işlenen değerli çiftlikleri, pazarda kâr getiren yatırımları olmadığı için mutsuzlar mı? Servete tapmaya utanmıyor musun? Şöyle etrafına bir bak, tanrıların servetinin olmadığını görürsün: Onlar her şeyi verir ve hiçbir şeyleri yoktur. Yüzeysel zenginliği üzerinden atan birini yoksul mu sayarsın, yoksa tanrılara eş mi tutarsın? Pompeius'un serbest bıraktığı kölesi ve Pompeius'tan daha zengin olduğu için utanmayan Demetrios'u mutlu diye övecek miydin? Onun zenginliği daha önce iki hizmetkârdan ve büyükçe bir odadan ileri geliyordu; Sonraları ise, tıpkı bir komutana ordusundaki asker mevcudunun bildirilmesi gibi, kölelerinin sayısı her gün kendisine bildiriliyordu. Diogenes'in sadece bir kölesi vardı ve o da kaçmıştı, ona, "kölen şurada" dedikleri zaman, onu geri getirmek için zahmete girmeye değmez, "Manes'in Diogenes olmadan yaşayabilmesi, Diogenes'in ise Manes olmadan yaşayamaması bir rezalettir" dedi. Sanırım şöyle demek istiyordu: " Kader, sen kendi işine bak! Diogenes'i rahat bırak. Kölem mi kaçtı? Hayır: Nihayet özgürüm!"

353 DİOG. LAERT. 6,52 = G. 442
"Kadın ya da erkek bir kölen var mı?" –"Hayır." –"Öldüğün zaman seni kim gömecek?" –"Evimi kim almak istiyorsa."

354 DİOG. LAERT. 6, 52 = G. 443
Kaçak bir köle bir kuyunun kenarında oturuyordu. Diogenes onu gördü ve şöyle dedi: "Dikkat et delikanlı, içine düşmeyesin."

355 DİOG. LAERT. 6, 28 = G. 444
Eğlence ve zevk düşkünü efendilerini gören kölelerin leziz yiyeceklere saldırmaması insanı şaşırtıyor.

356 PHİLO quod omn. prob. lib. 157 = G. 445
Azat edilmiş bir kölenin bilgiçlik tasladığını ve birçok kişinin de onu kutladığını görünce, insanların anlayışsızlığına, muhakemesizliğine hayret etti ve şöyle dedi: "Bu durum, sanki biri, kölelerinden birinin bu andan itibaren dil hocası ya da müzisyen ya da geometrici olduğunu ilan etmesine benziyor, hem de onun bu sanatlardan rüyasında bile bir şey anlamamasına karşın. Böylece sırf ilân etmek onu nasıl ki uzman yapmıyorsa, özgür bir kişi de yapmaz –bu bir mucize olurdu–, sadece onun artık bir köle olmamasına neden olur."

Din

357 DİOG. LAERT. 6, 42 = G. 326
Dini merasimle yıkanarak arınan birini gördü ve şöyle dedi: "Zavallı adam, dilbilgisine karşı işlenen günahlar gibi yaşamdaki günahlardan da yıkanarak kurtulmanın mümkün olmadığını bilmiyor musun?"

358 DİOG. LAERT. 6, 43 = G. 327
Gördükleri rüyalar yüzünden korkuya kapılanlar hakkında şöyle diyordu: "Uyanıkken yaptıkları şeyler üzerinde hiç kafa yormuyorlar, ama uykuda gördükleri düşsel çehreler onlara büyük üzüntü veriyor!"

359 DİOG. LAERT. 6, 42 = G. 334
Eczacı Lysias ona, "tanrılara inanıyor musun?" diye sordu. Bunun üzerine Diogenes, "Nasıl inanmamalıyım ki, senden nefret ettiklerini kabul etmek zorundayım", karşılığını verdi. Başkalarına göre bunu Theodoros söylemiş.

360 CİC. nat. deor. 3, 33, 82 - 34, 83
İnsanları yukarıdan gözleyen tanrıların yargısına göre [hayır ile şer arasında] hiçbir fark bulunmadığını görmüyor musun? Her halükârda Kinik Diogenes, bir zamanlar başarılı bir haydut olan Harpalos'un, uzun süre talihi yaver gittiği için, tanrılara adak adadığını söyleyip duruyordu.

361 EUS. praep. ev. 4, 2, 12 f., p. 136 a – b = G. 336
[12] Bu argümanların bütününe –daha fazlası da var– bakıldığında, ne tanrıların ne de kesinlikle tanrısal olmayan varlıkların ["cinlerin"] değişik kentlerdeki kehanetlerden sorumlu olduklarını söylemek mümkündür, tersine, söz konusu olan şaklabanların yalanlarıdır. [13] Evet, Greklerde de bu düşünceyi savunan felsefe okulları vardı, yani Aristoteles'in öğrencileri ve daha sonra Peripatetikçiler, Kinikler ve Epikurosçular. Bu insanların, pagan kültürüyle yetişmiş ve adı geçen varlıkların tanrılar olduğunu deyim yerindeyse daha beşikte babalarından öğrenmiş olmalarına karşın, bu yalanları yutmamaları doğrusu beni hayrete düşürdü; onlar kehanet yerlerinin ve herkesin can attığı kehanetlerin yalnız yararsız değil, üstelik zararlı olduklarını iyice vurgulayarak ve inandırıcı bir şekilde kanıtladılar.

362 TERT. ad nat. 2, 2 = G. 337
Ona, gökyüzünde neler olup bittiğini sordular. "Ben hiç orada bulunmadım", dedi. "Tanrılar var mı?" sorusuna, "bilmiyorum, ama mevcudiyetleri yararlı olur", karşılığını verdi.

363 Exc. Vindob. n. 33 = G. 338
Diogenes: Öğrenmeye başladıysan tanrının ışığında ilerle.

364 DİOG. LAERT. 6, 39 = G. 339
Atinalılar onu kutsanması için sıkıştırıyor ve kutsanmışların Hades'te özel haklara sahip olacağını söylüyordu. O zaman şöyle dedi: "Agesilaos ile Epameinondas çamurda yuvarlanmak zorunda kalırken, ciğeri beş para etmez birinin kutsandı diye Bahtiyarlar Adasında yaşaması gülünç olurdu!"

365 STOB. 3, 39, 92 = G. 340
Medea, zehir karan bir cadı değil, çok akıllı bir kadındı. Bünyeleri lüks yaşamdan dolayı zayıflamış rahatına düşkün insanları alır, spor alanlarında sıkı bir çalışmayla ve buhar banyolarında güç kazandırarak onları forma sokardı. Bu yüzden ortalıkta, onun bu insanları kazanda gençleştirdiğine dair dedikodular dolaşıyordu.

366 DİOG. LAERT. 6, 38 = G. 341
O Asklepios'a, biri yüz üstü kapaklandığı zaman üstüne çullanıp pataklayan bir kavgacı[33] armağan etti.

367 DİOG. LAERT. 6, 59 = G. 342
Samothrake'deki adakların [çokluğuna] şaşıran birine şöyle dedi: "Kurtarılmamış olanlar da bir şeyler adamış olsaydı, adakların sayısı çok daha fazla olurdu."

Bazılarına göre bu sözleri Meloslu Diagoras söylemiştir.

368 DİOG. LAERT. 6, 63 = G. 343
Oğulları doğduğu için kurban kesen birilerine, "çocuğun ileride ne olması gerektiği konusunda kurban kesmiyor musunuz?" diye sordu.

369 Gutas 343. 1 (Arapçadan)
O adamın birinin dua ettiğini ve tanrıya bilgelik bağışlaması için yalvardığını gördü ve şunları söyledi: "Kendini eğitmek için ciddi şekilde uğraşsaydın, bilgelik sana bağışlanmış olurdu."

370 DİOG. LAERT. 6, 37 = G. 344
Bir gün bir kadının oldukça uygunsuz bir şekilde kendini tanrı heykellerinin önünde yere attığını gördü. Bu abartılı tanrı-korkusunu onun aklından çıkarmak için –Pergeli Zoilos böyle diyor– yaklaştı ve şöyle dedi: "Kadın, tanrının arkanda durabileceğini –çünkü her yer onun mevcudiyetiyle doludur– ve gocunabileceğini düşünmedin mi?"

371 DİOG. LAERT. 6, 28 = G. 345
İnsanların sağlıklı kalmak için tanrılara kurban kesmesi, ama özellikle kurban bayramında sağlıklarını gözetmeksizin tıkınmaları onu çok rahatsız ediyordu.

372 DİOG. LAERT. 6, 48 = G. 346
Aşırı boşinançları olan biri ona, "bir vuruşta kafanı ikiye ayırırım", dedi. Bunun üzerine o "evet, ben de sol tarafımdan hapşırıp seni tir tir titretirim" diye karşılık verdi.

373 DİOG. LAERT. 6, 39 = G. 347
Aşağılık bir hadım evinin girişine şu yazıyı yazdırmıştı:

> "Hiçbir kötülük bu eve girmesin!"

Diogenes, "O zaman ev sahibi hangi girişi kullanacak?" diye sordu.

374 DİOG. LAERT. 6, 61 = G. 348
Ağaçtan incir topluyordu; bekçi onu, "geçenlerde burada bir adam kendini astı", diye uyarınca, "iyi, ben de onu arındırayım bari" dedi.

375 DİOG. LAERT. 6, 64 = G. 349
Tapınakta yemek yerken ona pis ekmek verilmişti. Ekmeği fırlatıp attı ve "pis şeyler tapınağa girmemeli" dedi.

376 DİOG. LAERT. 6, 42 = G. 350
Yanlış dua ettikleri[34] için insanları kınıyordu: "Aslında [iyi] olanları değil, kendilerine iyi görünen şeyleri istiyorlar."

377 STOB. 4, 44, 71 = G. 351
Başına bir aksilik geldiği her defasında şöyle diyordu: "Kader iyi ki beni tek bir *adamın* amiri yaptın." Böyle durumlarda ıslık çalarak [ya da kendi kendine şarkı söyleyerek] oradan uzaklaşıyordu.[35]

378 THEMİST. in Aristot. an. post. 56, 30 – 32 = G. 352
Diogenes ile Sokrates yüce ruhlu insanlardı. [Kaderlerine] katlanamadılar diye onlarla kimse alay etti mi? Asla, hiç kimse, tam tersine, çünkü onlar kaderden daha yüceydiler.

379 DİON CHR. or. 64, 47, 17 f. = G. 352
[17] Sokrates [...] birçok nedenden dolayı kendini talihli sayıyordu, çünkü izan sahibi bir insandı ve Atinalıydı. [18] "Köpek" Diogenes ise, kaba ve hiç de nazik olmayan bir şekilde kaderden daha güçlü olmakla övünüyordu: "Kader oklarını bana gönderiyor, ama hiçbiri hedefini bulmuyor." Bu denli küstah bir filozofa katlanmam mümkün değil. [Diogenes] kader hakkında doğru olmayan şeyler söyleme. O seni bulmuyor, çünkü bulmak *istemiyor;*

bulmak isterse nerede olursan ol kolaylıkla bulur. Birkaç önemli konuyu burada kısaca sıralamak istemiyorum: Perslerin boyunduruğu altına girmek, Korinthos'ta Dionysios, Sokrates'in mahkûm edilmesi, Ksenophanes'in sürgüne gönderilmesi, Pherekydes'in öldürülmesi, Anaxarchos'un talihi. Kader kaç okla bu kadar zor hedefleri vurdu [Diogenes]! O seni sürgüne gönderdi, Atina'ya attı, Antisthenes'in yanına verdi, Girit'e sattı. Ama değnek, heybe, yoksulluk ve ihtiyaç içinde bir yaşam bu kibri senin aklına koyduysa, bunun için kadere müteşekkir olmalısın, çünkü onun teveccühüyle sen bir filozofsun!

380 DİOG. LAERT. 6, 72 f. = G. 353
"Her şey bilgelere aittir", diyordu ve yukarıda ayrıntılarıyla açıklandığı gibi, aşağı yukarı şu kanıtları öne sürüyordu: "Her şey tanrılara aittir; tanrılar bilgelerin dostudur; dostlar her şeyini birbiriyle paylaşır; demek ki her şey bilgelere aittir."

381 DİOG. LAERT. 6, 51 = G. 354
İyiler tanrıların suretleridir.

382 DİOG. LAERT. 6, 45 = G. 462
Tapınaktan bir kupa çalmış adamın birini tapınak bekçileri yakalamıştı. Diogenes bunu gördü ve "büyük hırsızlar küçük hırsızları götürüyor" dedi.

383 CLEM. ALEX. strom. 7, 4, 25, 1 = G. 463
Tokmağa sarılmış bir yılan bulan biri hayretler içinde kalmıştı. "Hayret etme", dedi Diogenes –haklı olarak!–, "bir tokmağın uzanmış bir yılana sarıldığını görseydin, bu çok daha tuhaf olurdu."

Cinsellik, Sevgi, Kadınlarla İlişkiler

384 JUL. or. 9 (6), 16, 198c – 199a = G. 196
Hal böyleyken: Her şeyden uzak durmanın ne kadarı daha iyidir! Bu sana kolay gelmiyorsa, Diogenes ile Krates'in bu konuda koydukları kuralları hafife almamak gerekir:

> Sevgi açlığı geçirir, eğer bu işe yaramazsa,
> bir ip.

İnsanlara basit yaşamın yolunu göstermek için büyük adamların böyle yaşadıklarını bilmiyor musun? "Çünkü", diyor Diogenes, "arpa ekmeği yiyen birinden bugüne kadar bir despot çıkmamıştır, ama bol bol yiyip içenlerden pek çok."

385 GALEN. loc. affect. 6, 15 = G. 197
Kendine hâkim olma ve kişisel disiplin söz konusu olduğunda, Kinik Diogenes –ki bunda herkes söz birliği ederen perhizkâr kişiydi. Ancak o da cinsel hazlara kapılmıyor değildi, çünkü spermlerin boşalmaması nedeniyle ortaya çıkan ağrılardan kaçınmak istiyordu, yoksa spermlerin boşalmasına bağlı haz duygusu ona iyi bir şeymiş gibi göründüğü için değil. Anlatılana göre, o bir defasında bir fahişeyi evine çağırmıştı, kadın gecikince cinsel organını eline alıp ovuşturarak spermleri boşalttı. Biraz sonra kadın boy gösterince onu kovdu ve şöyle dedi: "Elim çoktan düğün şarkısını söyledi!"

386 DİOG. LAERT. 6, 51 = G. 198
Sevgi işsiz güçsüzler için bir meşguliyettir.

387 DİOG. LAERT. 6, 67 = G. 199
Sevgililer haz peşindedir, ama ne yazık ki sonuçsuz kalır.

388 DİOG. LAERT. 6, 54 = G. 200
"Hangi yaşta evlenmeli?" – "Gençken henüz erken; yaşlılıkta artık geç."

389 Gutas 200. 1 (Arapçadan)
Kadınlar [topluluğundan] sarfınazar ettiği için onu kınıyorlardı. Bunun üzerine, "hazzı aldatmak, bağımlıları çekip çevirmek için çareler bulmaktan daha kolay geliyor bana" dedi.

390 ARSEN. 197, 6 f. = G. 201
"Yaşamda kötü olan nedir?" – "Güzel bir kadın."

391 DİOG. LAERT. 6, 52 = G. 202
Bir gün bir zeytin ağacında asılı kadınlar gördü ve şöyle dedi: "Keşke bütün ağaçlar böyle meyveler verse."

392 DİOG. LAERT. 6, 51 = G. 203
Kadının birini tahtırevanda taşıyorlardı. O baktı ve şöyle dedi: "Kafes hayvana uygun değil."

393 ARSEN. 197, 15 f. = G. 204
İki kadını konuşurken görünce, "kara yılan engerekten ödünç zehir alıyor." dedi.

394 Pap. Sorb. 826 = G. 205
Okuma öğrenen bir kadın gördü ve "burada hangi kılıç bileniyor!" dedi.

395 İnscr. Hercul. n. 264 Della Corte = G. 206
Kinik Diogenes ırmakta sürüklenen bir kadın gördü. <Biri, "onu kurtarmalıyız!" diye bağırıyordu.> Ama Diogenes, "bırak, daha kötü olan kötünün içinde sürüklensin." dedi.

396 Gnom. Paris. n. 2 = G. 206 B
Diogenes, güzel ama çok kısa boylu bir kadını görünce, "al işte sana yarım kötülük," dedi.

397 Cod. Vat. Gr. 96 f. 88v, n.7 = G. 206 B
O, güzel ama çok kısa boylu bir kadını görünce, "güzellik küçük, kötülük büyük" dedi.

398 Cod. Vat. Gr. 96 f. 88v, n. 7 = G. 208
Tek gözlü bir kadın gördü ve "al işte sana yarım kötülük" dedi.

399 DİOG. LAERT. 6, 63 = G. 208
Fahişeler kralların kraliçeleridir, çünkü krallar onların istediklerini yaparlar.

400 DİOG. LAERT. 6, 66 = G. 210
Bir fahişenin peşine takılan birine şöyle dedi: "Zavallı adam, ondan mahrum kalmak daha iyiyken niçin onu elde etmeye çalışıyorsun?"

401 Gutas 210. 1 (Arapçadan)
Adamın birinin bir kadına evlenme teklif ettiği sırada o da oradaydı ve şöyle dedi: "İnsanın başına birçok dert açan gösterişsiz bir eğlence."

402 DİOG. LAERT. 6, 62 = G. 211
Bir fahişenin oğlunu kalabalığa taş atarken görünce, "dikkat et de babana isabet etmesin" dedi.

403 Cod. Bodl. Bar. 50 f. 108r, n. 6 = G. 211 B
Adamın biri Kinik Diogenes'i genelevden çıkarken gördüğü için kınadı. Beriki, "ne yani? *Senin* evinden mi çıkmalıydım?" diye karşılık verdi.

404 DİOG. LAERT. 6, 60 = G. 212
Phryne, Delphoi'de altın bir Aphrodite heykeli diktirmişti. Diogenes heykele şu yazıtın yazılmasını önerdi: "Greklerin hovardalığını hatırlamak için."

405 ATH. 13, 588c = G. 213
Aristippos, hatip Demosthenes ve köpek Diogenes Lais'i (bir fahişe – Çev. n.) seviyordu.

406 CLEM. hom. 5, 18, 147 = G. 213
Antisthenes'in öğrencisi Diogenes herkesin gözü önünde Lais'le rahatça cinsel ilişkiye girip karşılığında onu sırtında taşımadı mı?

407 TERT. apol. 46, 10 = G. 214
Fahişe Phryne'nin, üzerine uzanan Diogenes'in aşk ateşi nedeniyle heyecana geldiğini de biliyorum.

408 LUXORİUS epigr. 374 = G. 215
Bir Diogenes imgesi üzerine. O şehvetlidir, ve fahişenin biri sakalının tellerini koparırken Cupido onun kıçına işiyor.

> Fahişe Lais Diogenes'i gülünç duruma düşürüyor,
> ve lütufkâr Venüs sakalının tellerini koparıyor.
> Ne ahlaksal gücü ne de iffetli yaşam tarzı
> filozofu, liyakatini güçlü[36] bir şekilde göstermekten
> alıkoyuyor.
> Biçare, şimdi başkalarında sık sık kınadığı
> şeyi yapıyor.
> En kötüsü de şu: Büyük filozofların üstüne işeniyor!

409 ARSEN. 197, 19 vd. = G. 217
Süslenmiş yaşlı bir kadın gördü ve şöyle dedi: "Bütün bunlar yaşayanlar içinse yavaş yürü, ölüler içinse acele et."

410 THEODORET. aff. 12, 48 f. = G. 279
Sinoplu Diogenes de Antisthenes'in okulunu seçmişti, sözlerine inanılacak olursa, şevkle felsefe öğrenmeye çalışmış, ama hazzın kölesi olmuştu, herkesin gözü önünde fahişelerle cinsel ilişkiye giriyordu ve görenlere kötü örnek oluyordu. Biri bu yüzden onu sorguya çekip, "sen ne yapıyorsun Diogenes?" deyince, adı kötüye çıkmış bu küfürbazın şöyle cevap verdiği söylenir: "Başarabilirsem, bir insan yapıyorum, aşağılık herif!" İşte o hiç çekinmeden kendini hazza böyle bırakıyordu.

Delikanlılarla İlişkiler

411 LİB. progymn. 1, 2, 10 = G. 388
Eğer o [öğrenci] içerken ölçüyü kaçırmak isterse, ona asla izin verme azizim. Ve o saygısızca uzun uyursa, sarsarak uyandır. Eğer o açık açık tembelliğe eğilim gösterirse, uyandır ve bakışlarını, duruşunu, sesini dikkatle gözle, ki yakışıksız bir etki bırakmasın. Ötekilerin önünde onu uyarmayı dene, eğer direnirse terbiyesini ver, itidal hatırına, hoşgörülü cezalandırmaktansa sert görün. İşte kırbaç orada! Adamakıllı indir sırtına. Değneğinden de korkmalı. Korkmuyorsa, sen benimkinden kork.

412 DİOG. LAERT. 6, 64 = G. 392
Oğlunu ona getiren bir baba, "o çok yeteneklidir ve kusursuz bir karaktere sahiptir" dedi. Bunun üzerine Diogenes, "Öyleyse bana niçin ihtiyaç duyuyor?" diye karşılık verdi.

413 DİOG. LAERT. 6, 48 = G. 393
Şenlikte bir delikanlı konuşma yapıyordu. Diogenes koynuna doldurduğu Mısır baklalarını ahalinin gözü önünde hırsla atıştırıyordu. Herkes ona bakınca şöyle dedi: "Hayret! dikkatinizi oraya vermeyip nasıl da bana bakıyorsunuz."

414 STOB. 4, 26, 23 = G. 394
"Babalar ve oğullar nasıl iyi geçinebilirler?" – "Biri, ötekinin kendisinden bir şey istemesini beklemeyip daha önce verirse. Oğluna bir lütufta bulunan ve karşılığında bir iyilik görmeyen babanın çabucak öfkeleneceği bellidir. O zaman oğul bilgiçlik eder ve babadan bir şey istemeyi haysiyetine yediremez."

415 PLUT. (?) lib. ed. 3, 1d – 2a = G. 395
Bir kadına yanaşarak ondan bir çocuk yapmak isteyen biri, cinsel ilişkiye ya tamamen ayıkken ya da fazla şarap içmeden girmelidir. Zira sarhoş bir babanın döllediği çocuk genellikle şarap içmeye ve sarhoş olmaya eğilimli olur. Bu yüzden Diogenes, tamamen kendinden geçmiş ve hezeyan içinde bir genci görünce, "delikanlı, baban seni sarhoşken döllemiş" demiştir.

416 DİOG. LAERT. 6, 65 = G. 396
Babasından küçümseyerek söz eden bir oğlana, "senin [bu kadar çok] gururlanmana neden olan insan hakkında böyle küçümseyici sözler söylemeye utanmıyor musun?" dedi.

417 DİOG. LAERT. 6, 58 = G. 397
Şevkle felsefe çalışmaya devam eden bir delikanlıya, "tebrikler; bedeninin takdirkârını ruhunun güzelliğine sevk ediyorsun" dedi.

418 PLUT. (?) lib. ed. 7, 5c = G. 398
Bir filozofla ilişkide belki onun uyarıları dikkate alınmış olmalıydı ve her halükârda Diogenes'in, gerçi ifade ediliş tarzı itici, ama yerini bulan, bizi uyaran şu sözleri akılda kalmalıydı: "Delikanlı geneleve git ve ucuzla pahalı arasında bir fark olmadığını öğren."

419 DİOG. LAERT: 6, 54 = G. 399
Yüzü kızaran bir delikanlı gördü ve şöyle dedi: "Yaşa! Erdemin rengi işte böyledir."

420 DİOG. LAERT. 6, 61 = G. 400
"Kendini satan bu oğlan nereden geliyor?" – "Tegea'dan" dedi Diogenes.

421 DİOG. LAERT. 6, 46 = G. 401
Bir delikanlı hamamda "kottabos" oynuyordu. Diogenes ona, "ne kadar iyi oynarsan, [senin için] o kadar kötü" dedi.

422 DİOG. LAERT. 6, 46 = G. 402
Birkaç zengin adamla yemeğe giden bir delikanlı gördü. Onu tuttuğu gibi dostlarına götürdü ve delikanlıya onların himayesine girmeyi salık verdi.

423 DİOG. LAERT. 6, 65 = G. 403
Bir defasında kadın gibi davranan bir delikanlı gördü ve şöyle dedi: "Utanmıyor musun? Kendini küçük düşürmeye karar vermişsin. Doğa seni erkek olarak yarattı ve sen kendini bir kadın olmaya zorluyorsun."

424 DİOG. LAERT. 6, 54 = G. 405
Delikanlılardan birinin süslendiğini gördü ve ona şöyle dedi: "Erkekler içinse şansın yok, kadınlar içinse haksızlık ediyorsun."

425 CLEM. ALEX. paid. 3, 3, 19, 3 = G. 406
Kıllar erkek doğasının simgesidir; buna aykırı hareket etmek suçtur. Sakalını, bıyığını keserek güzelleşmek –bunları söyledikçe ateş başıma çıkıyor–, bir zampara için kadınlar neyse erkekler için öyle olan bir eşcinselin belirgin özelliğidir. Her ikisini de devletimizden mümkün olduğunca uzağa sürmeli.

426 Gnom. Vat. 743 n. 177 = G. 407
Bir delikanlının üzerindeki pahalı giysilerden dolayı gururlandığını fark etti ve şöyle dedi: "Evladım, bir koyunun meziyetlerinden gurur duymayı bırak."

427 Cod. Paris. Gr. 1168 n. 14 = G. 407 B
"Köpek" Diogenes koku sürmüş bir delikanlı gördü ve ona şöyle dedi: "Başındaki güzel koku ahlaki yaşam tarzının kötü şöhretini örtüyor."

428 JUL. or. 9 (6), 15, 197b – d = G. 408
İçimizdeki hayvanı ehlileştirmeden ve onu içimizdeki tanrıya ya da daha çok tanrısal-olana boyun eğer hale getirmeden önce kitlenin düşüncesini inatla umursamamalıyız. Zira bunu Diogenes'in izleyicilerinden birçoğu ihmal etti[37] ve açgözlü,[38] itici olup, herhangi bir hayvandan daha iyi değildiler. Bunun benim kendi teorim olmadığını kanıtlamak için önce Diogenes'in ne yaptığını anlatmak istiyorum. Birçoğunuz bunu gülünç bulacak, ama bu bana epey ciddi görünüyor. Diogenes'in de hazır bulunduğu bir kalabalığın içinde delikanlının biri yüksek sesle osurunca Diogenes değneğiyle ona vurdu ve şöyle dedi: "Seni gidi domuz! Henüz herkesin içinde böyle davranmanı haklı gösterecek bir şey başarmadın, ama düşüncelerimize ne kadar az önem verdiğini daha şimdiden gösteriyorsun." Kitlenin, kendileri için binlerce defa talihsizlik olan düşünceleriyle pençeleşmek için herkesin,[39] soyunmadan ve nihai mücadeleye başlamadan önce haz duygusuna ve güdülere hâkim olması gerektiğine bu denli inanmıştı.

429 DİOG. LAERT. 6, 47 = G. 409
Kendisine göz açtırmayan [hayranlarının] çokluğundan yakınan bir delikanlıya, "sen de doğal olmayan huyunu gözler önüne sermeyi kes" dedi.

430 DEMETR. eloc. 261 = G. 410
Diogenes güzel bir delikanlıyla güreşirken cinsel organı harekete geçti. Beriki korktu ve uzaklaşmak istedi. Bunun üzerine Diogenes, "korkma evladım, ben bunun gibi değilim" dedi. Hazırcevaplık gülmeye yol açar, ve üstü kapalı vurgu etkili olur. Genel olarak Kinik öğretinin özünü hem kuyruk sallayan hem de ısıran bir [köpekle] karşılaştırmak mümkündür.

431 DİOG. LAERT. 6, 65 = G. 411
Yakışıklı bir delikanlının müstehcen sözler sarf ettiğini duyunca, "fildişi bir kından kurşun bir hançer çekmeye utanmıyor musun?" dedi.

432 DİOG. LAERT. 6, 33 = G. 412
Metrokles *Anekdotlar*'ında şunları anlatır: "Bir defasında Diogenes yarısı traşlı kafasıyla gençler için düzenlenmiş bir şölene katılmış ve dayak yemişti. Bunun üzerine kendisine dayak atanların adını bir levhaya yazarak boynuna astı ve ta ki herkes onlara öfkelenene, kendilerinden sıkı sıkıya hesap sorana kadar öyle dolaştı."

433 DİOG. LAERT. 6, 45 = G. 413
Bir çarmıha taş atan delikanlıya Diogenes, "aferin" dedi, "hedefine ulaşacaksın."

434 Suda s. v. Diog. n. 1145 = G. 414
Diogenes'in bir oğlu vardı ve âşık olmuştu, hoşgörüsüz bir baba olarak o oğlanın bu uçarılığını mazur görmüyordu, ama iplerini kısa tutmak ve zapt etmek istedikçe onun bu tutkulu isteğini daha da artırdı. Bunalımı giderek kötüleşiyordu ve Diogenes engel çıkardıkça aşk alevi iyice körükleniyor, delikanlı yakalandığı hastalıktan daha çok mustarip oluyordu. Durumun iyice kötüye gittiğini gören Diogenes Delphoi'ye doğru yola düştü. Keder ve acı içinde kâhine, "oğlum tekrar

sağlığına kavuşacak mı?" diye sordu. Pythia, karşısındaki yaşlı, zihnen her bakımdan normal olmayan ve bir aşığın içine düştüğü zor durumu anlayışla karşılamayan adama baktı ve şöyle cevap verdi:

> "Uçan gençliğinde ruhunu, Aphrodit'in çekici dikenlerinden dolayı alevler sardığı zaman
> oğlun âşık olmaya son verecek.
> Şimdi sen şiddetli öfkeni yumuşatmalı ve artırmamalısın, [oğluna] engel olmamalısın, zira yaptıkların ilkelerinle çelişiyor.
> O durulduğu[40] zaman, zehir de hemen unutulmuş olacak,
> peşinden koştuğu hayali boşa çıkacak, içindeki şiddetli arzu yatışacak."

Diogenes bunları duyduğu zaman hem içi daralmış hem de yüreği umutla dolmuştu, oğlunun ruhsal dengesi için yine de böylesine tutarlı bir kefil bulmuştu. Aynı zamanda o da kendini düzeltti ve davranışları daha ılımlı, daha yumuşak oldu. Benzer bir durumu Sophokles'in tragedyasındaki Haimon'da da görmek mümkündür. O Antigone'ye âşık olmuş ve hoşgörüsüz babası Kreon'la mücadele etmişti. Çünkü –gönlü hem babadan hem de aşkından yana olduğu halde– o da hastalığına [[bir kılıçla]] son vermişti.

Felsefe ve Eğitim

435 DİOG. LAERT. 6, 63 = G. 360

"Felsefenin ne yararını gördün?" – "Başka hiçbir şey olmasa da en azından kaderin her çeşit cilvesine karşı hazırlıklı olmayı öğrendim."

436 Gnom. Vat. 743 n. 182 = G. 361
Aristippos ona, "felsefenin ne yararını gördün?" diye sordu. O, "bir Obolos'um bile yok, ama ben yine de zenginim" karşılığını verdi.

437 DİOG. LAERT. 6, 65 = G. 362
"Felsefe için uygun biri değilim." – Diogenes: "İyi yaşamak için hiçbir şeye önem vermiyorsan, ne demeye yaşıyorsun ki?"

438 STOB. 3, 33, 14 = G. 363
Biri, "ben filozofum" dedi, ama Sofistlere özgü tuzak sorular sormaya başladı. Bunun üzerine Diogenes: "Sefil herif! Filozofun yaşamındaki en iyi şeyi pisliğin içine sürüklüyorsun ve bir de filozof olduğunu iddia ediyorsun!" dedi.

439 DİOG. LAERT. 6, 64 = G. 364
"Hiçbir şey bilmiyorsun, ama yine de felsefe yapıyorsun" – "Sanki bir şeyler biliyormuşum gibi yapmam da felsefe yapmaktır."

440 DİOG. LAERT. 6, 56 = G. 366
"İnsanlar niçin dilencilere sadaka verir de, filozoflara vermez?" – "Çünkü [günün birinde] topal ya da kör olma olasılığını hesaba katarlar, ama felsefe yapma olasılığını hiç düşünmezler."

441 DİOG. LAERT. 6, 36 = G. 367
Adamın biri onun gözetimi altında felsefe yapmak istiyordu. Diogenes ona bir tuzlu balık verdi ve arkasından gelmesini istedi. Beriki utandı ve balığı fırlatıp attı. Bir süre sonra Diogenes onunla karşılaşınca gülmeye başladı ve şöyle dedi: "Bir tuzlu balık dostluğumuzu sona erdirdi!" Diokles bunu şöyle anlatıyor: Biri ona, "bizim öğretme-

nimiz ol, Diogenes!" dedi. Diogenes adama, taşıması için yarım Obolosluk bir parça peynir verdi. Beriki buna yanaşmayınca, "yarım Obolosluk bir parça peynir dostluğumuzu sona erdirdi" dedi.

442 STOB. 2, 31, 75 = G. 377
"Dünyaya ağır gelen yük nedir?" – "Cahil bir insan."

443 MAX. CONF. 44, 15 = G. 378
Eğitimsiz güzeller tıpkı sirke içeren koku kapları gibidir.

444 Cod. Neap. II D 22, Nr. 49 = G. 378
Kitaplardan, sadece insana gerçekten yarar sağlayan şeyleri kullanmalı, tıpkı kemikler gibi: İliği kullanılır, gerisi köpeklere atılır.

445 Cod. Neap. II D 22, Nr. 51 = G. 378
Cahil insanlarla birlikte başarılı olmaktansa, eğitimli insanlarla başarısız olmayı yeğlerim.

446 GALEN. protr. 6 = G. 379
Antisthenes ile Diogenes tamamen haklıydılar. Biri cahil zenginleri, "altın postlu koyunlar" diye tanımlıyordu, öteki onları uçurumun kenarında yetişen incir ağaçlarıyla karşılaştırıyordu, çünkü onların meyvelerini insanlar değil, kargalarla kuzgunlar yiyor, ve servetleri de kültürlü insanlara bir yarar sağlamayıp dalkavuklar tarafından israf ediliyordu.

447 DİOG. LAERT. 6, 68 = G. 380
Eğitim gençler için ölçülülük, yaşlılar için avuntu, yoksullar için zenginlik, zenginler için süstür.

448 STOB. 2, 31, 92 = G. 381
Eğitim altın bir çelenk gibidir: Saygınlık kazandırır ve pahalıya mal olur.

449 STOB. 2, 31, 87 = G. 382
Eğitmek çömlekçilik gibidir. Toprak yumuşak olduğu sürece çömlekçi onu istediği gibi biçimlendirir, tanzim eder; ama bir kez yandı mı, ona biçim vermek artık mümkün olmaz. Gençken sıkı bir eğitimden geçmemiş olanlarda da durum böyledir; bir kez büyüyüp yetişkinlik çağına gelince onların biçimini değiştirmek artık mümkün olmaz.

450 MAX. CONF. 16, 12 = G. 383
Bir ölüyü tıbben tedavi etmeye ve yaşlı birine akıl vermeye kalkışmak tek ve aynı şeydir.

451 STOB. 3, 1, 55 = G. 384
"İnsan nasıl kendi kendinin öğretmeni olur?" – "Başkalarında eleştirdiklerini, özellikle kendinde de eleştirerek."

452 PLUT. an virt. doc. poss. 2, 439d = G. 386
Çocuğun biri lezzetli yiyecekleri gövdeye indiriyordu. Diogenes öğretmene bir tokat indirdi. O haklı olarak kabahati, [terbiyeli davranmayı] öğrenmemiş olanda değil, ona bunu öğretmemiş olanda arıyordu.

453 Pap. Mich. İnv. 41 = G. 387
"Esin perilerinin yeri neresidir?" – "Eğitimlilerin ruhları."

454 STOB. 2, 31, 74 = G. 316
Masanın üstündekileri görmek için lambaya yağ dökmek, ama makul, anlayışlı biri olmak ve yaşamda neyin önemli olduğunu kavramak için harcama yapmaktan kaçınmak anlamsızdır.

455 EPİKT. 3, 21, 18 f. = G. 477
Evet, ama gençlerle ilgilenildiği zaman bilge olmak belki yeterli değil: Bunun için insanın hazır olması, özel bir kabiliyetinin, tanrı hakkı için, doğru bir bünyesinin olması, ve bu görevi üstlenmek için özellikle tanrıdan öğüt alması gerekir, tıpkı tanrının Sokrates'e insanları sınava çekme ve çürütme görevini, Diogenes'e krallara özgü bir şekilde onlara hadlerini bildirme, Zenon'a da onları eğitme ve aydınlatma görevini vermesi gibi.

Bilimler ve Sanatlar

456 DİOG. LAERT. 6, 103 = G. 368
Kinikler mantığın ve fiziğin adını bile duymak istemiyor –tıpkı Chioslu Ariston gibi– ve sadece etikle ilgileniyorlar. İnsanın,

> "evinde iyi kötü neler olup bittiğini"

araştırması gerekir diyorlar. Bazıları bunun Sokrates için özellikle tipik olduğunu söylüyor, ama Diokles bu sözleri Diogenes'e yakıştırıyor.

457 DİOG. LAERT. 6, 109 = G. 369
Kinikler geometri, müzik ve benzer bilimlerle ilgilenmek istemiyor. Diogenes, kendisine bir saat gösteren birine, "çok yararlı, insan yemeğe geç kalmaz" diyordu.

458 DİOG. LAERT. 6, 39 = G. 371
Adamın biri uzun uzadıya gökyüzü olaylarından bahsediyordu. Diogenes, "Gökyüzünden ne zaman döndün?" diye sordu.

459 STOB. 2, 1, 23 = G. 372
Bir astronom pazar yerinde bir levha üzerindeki yıldız resimlerini gösteriyor ve şöyle diyordu: "Bunlar yolunu şaşıran yıldızlardır." Diogenes bunu duyunca,"yalan söylemeyi kes", diye karşılık verdi, "yolunu şaşıran onlar değil, bunlar." Böylece orada bulunan dinleyicilere gönderme yapıyordu.

460 STOB. 2, 31, 118 = G. 373
Bir geometrici Diogenes'i "eğitimsiz" ve "bilgisiz" diye tanımladı. Beriki, "Cheiron'un Achilleus'a öğrettiklerini öğrenmediğim için kusura bakma" dedi.

461 DİOG. LAERT. 6, 27 f. = G. 374
Dilbilimcilerin Odysseus'un katlandığı acıları araştırmalarına, ama kendi acıları hakkında hiçbir şey bilmemelerine şaşıyordu. Müzikçiler lirin tellerini akort etmekten anlıyor, ama kendi ruhsal eğilimlerinde bir şeyler doğru gitmiyor. Astronomlar güneşi, ayı gözlemliyor, ama ayaklarının ucundakileri gözden kaçırıyor.

462 DİOG. LAERT. 6, 24 = G. 375
Günlük yaşamda kaptanları, hekimleri, filozofları gördüğüm zaman, insan bana tüm canlı varlıkların en akıllısı gibi geliyor. Ama sonra düş yorumcularını, kâhinleri ya da bunları ciddiye alanları ya da toplumsal konumlarından ya da servetlerinden gurur payı çıkaranları görünce, bana insandan daha akılsız hiçbir şey yok gibi geliyor.

463 JOH. CHRYS. adv. opp. vit. monast. 3, 12 = G. 376
Biz [Hıristiyanlar] "başkalarının bilgeliği"ni alaya alıyor ve budalalık sayıyoruz, ama "başkalarının" arasındaki bilgeler de bilginliğin, yüksek öğrenimin hiçbir işe yaramadığı konusunda söz birliği ediyordu. Bu yüzden pek çoğu bunlarla özel olarak ilgilenmiyordu; hatta bazıları onları tamamen hor görüyordu; ömürlerini "bilgisizlik" içinde geçiriyor ve kendilerini felsefe

alanında özellikle etiğe vakfediyordu. Bu alanda sivrildiler ve böylelikle ün kazandılar. Örneğin Anacharsis ile Diogenes bununla [yani yüksek öğrenimle] ciddi olarak ilgilenmediler.

464 DİOG. LAERT. 6, 49 = G. 446
"Atletler niçin bu kadar vurdumduymaz oluyor?" – "Bedensel yapıları domuz ve sığır etinden de ondan!"

465 DİOG. LAERT. 6, 62 = G. 447
Yeteneksiz bir güreşçi hekimlik yapıyordu. "Bu ne demek oluyor?" diye sordu Diogenes, "seni yenenleri şimdi öldürmek mi istiyorsun?"

466 DİOG. LAERT. 6, 49 = G. 448
Eski bir Olimpiyat birincisi koyun otlatıyordu. "Azizim", dedi Diogenes, "Olympia'dan Nemea'ya çok çabuk gelmişsin."

467 STOB. 3, 4, 111 = G. 450
Gerçi sonuna kadar güreşen, sonuna kadar koşan birçok insan görüyorum, ama sonuna kadar namuslu, anlayışlı birini görmüyorum.

468 STOB. 3, 5, 39 = G. 451
"Atletlerin ve şarkıcıların iştahlarını ve arzularını, bedenlerinin ve seslerinin hatırına kısmalarına karşın, böyle bir şeyden *ölçülülük* hatırına vazgeçmemeleri dehşet verici."

469 PLUT. curios. 12, 521 = G. 452
Diogenes, bir arabayla önünden geçen ve seyirciler arasındaki güzel bir kadından bakışlarını alamayan Olimpiyat birincisi Dioxippos'u izliyordu. Adam gözünü kadından ayırmıyor ve ona doğru dönüyordu. O zaman Diogenes şöyle dedi: "Bir kadının bu denli [büyük] bir atletin boynunu nasıl yerinden çıkardığına bakın."

470 DİOG. LAERT. 6, 47 = G. 453
İri yarı bir şarkıcıyı herkes ıslıklıyor, bir tek Diogenes alkışlıyordu. "Niçin?" sorusuna karşılık, "böyle bir adam haydut değil de şarkıcı olduğu için", diye cevap verdi.

471 DİOG. LAERT. 6, 48 = G. 454
Dinleyicileri durmadan kaçıran bir şarkıcıyı Diogenes, "günaydın, horoz!" diye selamladı. "Niçin horoz?" – "Ötüşün insanları uyandırdığı için."

472 DİOG. LAERT. 6, 67 = G. 455
Beceriksiz bir okçuyu görünce, "bari beni vurmasın" diyerek, gitti hedefin yanına oturdu.

473 DİOG. LAERT. 6, 38 f. = G. 479
Biri ona boynuzları olduğunu "kanıtladı". Diogenes alnına dokunup "ben göremiyorum" dedi. Yine biri, hareket yoktur, diye iddia etti. O zaman ayağa kalktı ve çevrede dolaşmaya başladı.

474 GELL. 18, 13, 7 f. = G. 480
Platon okulundan bir diyalektikçinin yukarıda sözü edilen paralojizmlerden (safsatalardan) birini Diogenes'e müstehzi bir şekilde açıkladığını ve onun da adama şakayla nasıl haddini bildirdiğini anlatmak istiyorum. Diyalektikçi, "Ben ne isem, sen o değilsin, öyle mi?" diye sordu. Diogenes, evet, dedi. Beriki, "ben bir insanım", diye devam etti. Diogenes bunu da kabul etti. Diyalektikçi buradan şu sonucu çıkardı: "Demek ki, sen bir insan değilsin!" Diogenes, "ancak bu yanlış", dedi, "ama doğru olmasını istiyorsan, önce benden başla."

475 DİOG. LAERT. 6, 104 = G. 497
Kendisine müzik icra eden [ya da müziğin değerini vurgulayan?] birine şöyle dedi:

"Kentler ve bir ev sadece düşünceler aracılığıyla iyi kurulur, yoksa şarkı söyleyerek ve müzik aleti tıngırdatarak değil."

476 DİOG. LAERT. 6, 41 = G. 501
Politikacılar ayaktakımının uşağı, irinli çıbanların çelenkleridir.

477 DİOG. LAERT. 6, 28 = G. 504
Hatipler kendileri için doğruluğun söz konusu olduğunu iddia ediyor, ama doğru davranmıyor; cimriler paradan küçümseyerek söz ediyor, ama onu her şeyden çok seviyor.

478 DİOG. LAERT. 6, 51 = G. 505
Tatlı söz baldan bir ilmektir.

Diogenes Hakkında Yargılar

479 THEOPHİL. ad Autolye. 3, 4 = G. 134
Sen bu kadar çok okudun: Zenon'un, Diogenes'in ve Kleanthes'in eserlerindeki konular hakkında ne düşünüyorsun? Bu [filozoflar] yamyamlığı öğretiyorlar, kendi çocukları tarafından pişirilip yenen babalardan söz ediyorlar, ve biri bu iğrenç yemekten payına düşeni reddedip attığı zaman, ötekiler yemeği ağzına sürmeyen bu çocuğu yiyor. Tanrılara, ana babalarını kurban etmelerini sonra da yemelerini öğreten Diogenes'in sesinden daha kötü söven bir ses var mıdır?

480 DİOG. LAERT. 10, 8 = G. 508
Epikuros, Kinikleri "Greklerin düşmanları" diye tanımlıyordu.

481 DİOG. LAERT. 7, 91 = G. 512
Poseidonios *Etik*'inin I. Kitabında şöyle diyor: "Erdemin gerçek olmasının kanıtlarından biri, Sokrates'in, Diogenes'in ve Antisthenes'in yandaşlarınca öğretilen ilerlemeden ileri geliyor."

482 CİC. off. 1, 35, 128 = G. 515
Kiniklere ve –eğer yaşamışlarsa– aslında Kinik olan Stoacılara kulak vermemek gerekir. Onlar bizimle alay ediyor, bizi paylıyor, çünkü biz gerçeklikte ayıp olmayan şeyleri ağızdan çıkınca itici buluyoruz, ama öte yandan [gerçekten] ayıp olanların adını söylemekten çekinmiyoruz. Hırsızlık, sahtekârlık, zina ayıptır, ama ağızdan çıkınca itici değildir. Çocuk döllemek, aslında meşrudur, ama sözle ifadesi iticidir. Onlar edep ve terbiyeye karşı ayrıntılı bir şekilde bu anlamda argümanlar gösteriyor.

483 SEN. epist. 29, 1 = G. 516
Dostum Marcellinus'u soruyor ve onun nasıl olduğunu öğrenmek istiyorsun. O beni görmeye pek gelmiyor, çünkü hakikati duymaktan korkuyor, oysa bu tehlike artık kalktı: İnsan hakikati sadece onu duymaya hazır olana söylemeli. Bunu, Diogenes'te ve öteki Kiniklerde insan sık sık kendi kendine soruyor. Onlar karşılarına çıkan herkesi doğru yola getirme özgürlüğünü kendilerinde buluyor. Bunu yapmaya mecbur muydular?

484 PLİN. nat. 7, 19, 79 f. = G. 517
Adı bilgeye çıkmış Sokrates'in yüz ifadesi hep aynı, [kimi zaman] neşeli, [sonra tekrar] öfkeli değil. Bu ruh hali arada sırada belirli bir katılaşma, insanın duygularını bastıran doğasının sert, boyun eğmez bir hoşgörüsüzlüğü halinde donuklaşıyor. Böyle insanlara Grekçede "apatheis" [tutkusuz] denir, ve onların pek çoğu bilinir, ne gariptir ki aralarında çok önemli bir filozof, yani Kinik Diogenes, ayrıca Pyrrhon, Herakleitos ve Timon da var, bu sonuncusu o denli ileri gitmişti ki, tüm insanlardan nefret ederdi.[41]

485 TATİAN. or. ad Gr. 25, 1 = G. 522
Sizin filozoflarınız özel, görkemli bir iş başarıyor mu? Saçlarını omuzlarına döküp sakal uzatıyorlar, hayvan pençelerini

yanlarında taşıyorlar ve hiçbir şeye ihtiyaçları olmadığını iddia ediyorlar. Oysa Proteus'a göre, heybeleri için bir sepiciye, harmanileri için bir dokumacıya, değnekleri için bir oduncuya ve çöreğe[42] çok düşkün oldukları için bir fırıncıya bile ihtiyaçları var. Be adam, "köpeğe" öykünüyorsun, ama tanrıyı taklit etmiyorsun; sen hayvana öykünmeye geçiverdin. Herkesin içinde tüm ikna gücünle bağırıp çağırıyorsun, kendi kendini itham ediyorsun, ve bunu kabul etmediğin zaman (?) sövüp sayıyorsun, felsefe yapman senin için bir para kazanma sanatına dönüşüyor.

486 ORİG. c. Cels. 7, 7 = G. 523
Logos, her şeye hükmeden tanrının elçisi olarak, Antisthenes'in, Krates'in ve Diogenes'in "esnekliği"nin ["eutonia"] [sırf] bir eğlence olduğunu kanıtlayan insanları seçer.

487 ORİG. c. Cels. 3, 50 = G. 523
Filozoflar da, iyilik yapmaya teşvik etmek için, kendilerini dinleyen birçok insanın çevrelerinde toplanmasını dileyebilirdi. Bunu özellikle birkaç Kinik yaptı; onlar karşılarına çıkan herkesle alenen tartışıyordu.

488 LACT. epit. 34, 4 – 6 = G. 524
"Köpekler" korosuyla birlikte her şeyi hor görerek bir "en yüce yetkin erdem"e inanan Diogenes, geçimini namusuyla çalışarak sağlamaktansa, dilenmeyi ya da hiçbir şeye sahip olmamayı yeğliyordu. Kuşkusuz, bilgenin yaşamı ötekilere bir örnek olmalıdır. Ama herkes bu insanların "bilgeliğine" öykünecek olsaydı, devletin hali ne olurdu? Ama belki de bu aynı Kiniklere, kadınlarla alenen cinsel ilişkiye girerek, ahlaklı bir davranış örneği sergilemeleri için izin verilmişti! Edepli davranmayı terk ettikten sonra, onların hâlâ nasıl bir "erdem"i temsil ettiklerini anlamıyorum.

489 AUG. civ. 14, 20 = G. 525

Şu köpek filozoflar –Kinikleri kastediyorum– bunu idrak etmediler. İnsanların utanma duygusuna karşı neyi ileri sürüyorlar? Kendi köpeksi –yani kirli, edepsiz– düşüncelerinden başka hiçbir şeyi. Örneğin şu: İnsanın karısıyla birlikte yaptığı için doğru olan şeyi herkesin gözü önünde yapmaktan utanmıyorlar ve evlilere özgü cinsel ilişkiyi meydanlarda, sokaklarda sergiliyorlar. Ama doğal utanma duygusu yine de bu yolunu şaşırmış düşünceye üstün geldi. Zira böylelikle okulunun saygınlık kazanacağına, utanmazlığının insanlar üzerinde güçlü bir etki yaratacağına inandığı için Diogenes bunu şöhret tutkusundan dolayı bir defa yapmış olsa bile, daha sonraki Kinikler bundan vazgeçtiler, ve utanma duygusu –başkalarından çekiniliyordu– sapkınlık karşısında ağır bastı; köpeklere heves etmek istenmiyordu. Bu yüzden sanırım o ya da kendilerinden söz edilen başkaları, yorgan altında nelerin olup bittiğinden haberi olmayan insanların gözü önünde, hiç de hoş olmayan bir şekilde haz duymaktansa, cinsel ilişkide bulunurmuş gibi yaptılar. Çünkü tutkunun kendinden utandığı yerde, filozoflar da, cinsel ilişkiye hazır olmalarının görülmesinden utanmaz. Bugün de, aramızda yaşayan Kinikler vardır.

490 JOH. CHRYS. in Epist. 1 ad Cor. homil. 35, 4 = G. 526

Giysimiz ve yiyeceğimiz varsa, der Paulus,[43] bundan hoşnut olmalıyız, [ama] paçavralar içinde dolaşan ve işe yaramaz hıçılarda barınan şu Sinoplu adam gibi değil. O birçok kişiyi etkiledi, ama kimseye bir yararı dokunmadı. Paulus'un yaptıkları bununla karşılaştırılamaz; o tüm şefkatini başka çeşit bir erdem halinde gösterdi. Rezilcesine bir yaşam süren, herkesin içinde edepsizce davranan, hastalıklı bir şöhret tutkusuna kapılan Kinik bunu hor görüyordu. Zira, "o niçin bir hıçıda yaşıyordu?" diye sorulsa, "sırf şöhret tutkusundan!" cevabı dışında başka bir cevap bulunmayacaktır.

491 JOH. CHRYS. de S. Babila c. JULİANUS 9 = G. 527
Gördün mü, filozoflarınızın "mucizelerini" çocukça bir ruh halinin eserleri diye kanıtladığım zaman övünmek istemedim? Tamam, Sinoplu da ölçüyü kaçırmıyordu, kendine hâkim oluyor ve resmi bir evliliği reddediyordu. Ama sen, nasıl ve hangi şekilde, diye de eklemelisin. Hayır, hiçbir şey eklemeyeceksin; sen, bu nasıl bir ölçülülük, ne kadar çirkin, ne kadar iticiydi demektense, onun ölçülülüğünü övmekten vazgeçeceksin. Ötekilerin gevezeliklerine, sonuçsuz çabalarına, utanmazlıklarına da değinebilirdim elbette. O zaman söyle bana, Stagirit'in yaptığı gibi erkek tohumlarının tadına bakmak ne dereceye kadar yararlıdır? Stoa okulunun kurucusunun kural haline getirdiği analarla ve kız kardeşlerle cinsel ilişkiye girmek ne gibi bir yarar sağlar? Akademi'nin başkanına, öğretmenlerine ve bunlardan daha çok hayranlık duyulan bütün ötekilere gelince, onların çok daha utanmaz olduklarını kanıtladım. Ciddi bir sorun diye, felsefelerinin oluşturucu öğesi diye gördükleri oğlancılığı ortaya çıkardım ve bütün alegorilerinden yoksun bıraktım.

492 GREG. NAZ. carm. 1, 2, 10, 218 vd. = G. 528
Sinoplu "köpeğin" adını duymayan kaldı mı?
O (başka ne demeli ki?) kanaatkârdı
ve tamamen ölçülü yaşadı
bunu kendi isteğiyle yaptı, yoksa tanrı
yasasına uyduğu, umut beslediği için değil.
Sahip olduğu tek şey değneğiydi,
kentin tam ortasında, açık havada bir evi,
kendisini sert rüzgârlardan koruyan yuvarlak bir fıçısı vardı,
ve altın tavanlı bir saraydan çok daha değerliydi.
Tanrı ne verdiyse onu yiyor, geçimini çalışarak kazanmıyordu.

Diogenes'e Atfedilen Mektuplar

493 Epist. 3 = G. 533
(Hipparchia'ya.) –Bir kadın olarak!– canla başla felsefeyle ilgilendiğin ve katılığı yüzünden erkekleri bile ürküten okulumuza katıldığın için sana hayranım! Baştan başlayıp hedefe ulaşana kadar çalış. Eğer [her şeyi] anlayan Krates'i terk etmez ve felsefenin velinimetleri olan bizlere sık sık yazarsan, bunu başaracağını çok iyi biliyorum. Zira mektupların anlaşma bakımından yararı, kişilerin karşılıklı konuşmalarından hiç de az değildir.

494 Epist. 4 = G. 534
(Antipater'e.) Makedonya'ya gelme çağrına icabet etmediğim ve "Attika baharatlarını" senin sofrana yeğ tuttuğum için sakın bana gücenme. Bunu kibirden ve şöhret tutkusundan dolayı yapmıyorum. Bunlar, kitlenin gözünde yüce görünmek için başkalarının belki başvuracağı nedenlerdir, ama bir krala "hayır" diyebilirlerdi! Makedonya sofralarına kıyasla "Attika baharatlarını" sağlıklı, midevi buluyorum. Elimde avucumda ne varsa onları korumak istediğim için "hayır" dedim, yoksa kibirden dolayı değil. Lütfen beni mazur gör. Eğer bir koyun olsaydım, ikna olmaya yanaşmamamı mazur görürdün, zira bir koyun bir kral gibi aynı yiyeceklere ihtiyaç duymaz. O halde bırak herkes elinden nasıl geliyorsa öyle yaşasın, seni gidi şanslı çocuk. İşte bu gerçekten krallara özgü olandır, yoksa tersi değil.

495 Epist. 6, 2 = G. 536 (Parça)
(Krates'e.) Doğa güçlüdür. Gerçi yanlış düşünce doğayı yaşamdan uzaklaştırdı, ama biz onu insanları kurtarmak için geri getiriyoruz.

496 Epist. 7 = G. 537 (Parça)
(Hiketas'a.) Oğlunun azla yetinmemesine, başkalarına, Greklere ve Grek-olmayanlara yarayan [yanlış] fikirlerden kendini

kurtarmasına sevin. Lakabım ["köpek"] önce gerçeklere uymuyor, ikincisi o bir simge olarak çok saygın. Zira bana yeryüzünün değil, "gökyüzünün köpeği" diyorlar, çünkü ben kendimi onunla kıyaslıyorum; ben yanlış fikirlere göre yaşamıyorum, doğaya uyuyorum, Zeus'un emrinde özgürüm ve İyi'yi en yakınıma değil, ona atfediyorum.

497 Epist. 9 = G. 538
(Krates'e.) Tüm servetini halk meclisine getirdiğini ve ülkene bağışladığını duydum. Tam ortada durup şöyle demişsin: "Krates'in kölesi Krates, Krates'i azat et!" Bu bağışa bütün yurttaşlar sevinmiş diye duydum, böyle bir insan yarattığım için bana hayran kalmışlar ve Atina'dan gelmemi istemişler. Ama sen benim kararımı biliyordun ve onu engelledin. Şimdi, servetini bağışlayacak kadar makul olduğun için seni övmeliyim, ve [yanlış] fikirleri umduğumdan daha çabuk alt etmen beni çok etkiledi. Ama mümkün olduğunca çabuk gel, çünkü senin başka bakımdan hâlâ "birlikte alıştırma yapmaya" ihtiyacın var, ve farklı düşünenler arasında geçirdiğin her gün tehlikeli olur.

498 Epist. 10 = G. 540 (Parça)
(Metrokles'e.) Yalnız giysilerinden, adından, ahlaki yaşam tarzından dolayı değil, üstelik geçimini dilenerek sağlamandan dolayı da gurur duymalısın Metrokles [...] Sokrates şöyle söyler dururdu: "İyiler talep etmez, geri verilmesini ister. Her şey, tanrılara olduğu gibi onlara da aittir." Bunu şu şekilde kanıtlamaya çalışıyordu: "Tanrılar her şeye sahiptir; dostlar [tüm] zenginlikten pay alır; iyi insan, tanrının dostudur: Bu yüzden [zaten] sana ait olan şeyi [sadece] talep edersin."

499 Epist. 11 = G. 541
(Krates'e.) Pazar meydanındaki heykellerden sadaka istemelisin, zira bu da iyi bir alıştırmadır. Heykellerden daha duy-

gusuz insanlarla karşılaşacaksın, ve senden daha çok dilenci rahiplerin, edepsizlerin mevcut olduğuna şaşmamalısın. Zira herkes uzakta olana değil, kendisine yakın olana değer biçer. Kitleye kendini saydıran filozoflar değil, dilenci rahiplerdir.

500 Epist. 12 = G. 542
(Krates'e.) Kitle, kısa yoldan [gerçek] mutluluğa ulaşılacağını duyduğu zaman, bizim felsefeyi hedef edinmemiz gibi, o da bu sözümona mutluluğa ulaşmaya çalışıyor. Ama yarı yolda bunun ne kadar zor olduğunu görünce, çok güçsüzmüş gibi, geri çekiliyor ve kabahati kendi iradesizliğinde değil, bizim "duygusuzluğumuz"da buluyor. Bırak bu insanları kendi arzularıyla birlikte uyusun! Zira onlar kesinkes bunu istiyor. Onlar bu yaşamda, suçunu üzerimize atarak bizi kınadıkları acılardan daha ağır acılara, onları yakışık almayan bir şekilde akla gelen her çeşit bunalımın kölesi yapan acılara katlanmak zorunda kalacaklar. Ama sen başladığın alıştırmalara devam et, hazza ve kedere karşı tüm gücünle diren, çünkü biz her ikisine karşı aynı derecede savaşmak, durum ve koşullara[44] engel olmak için buradayız, zira biri [haz] insanı kötüye götürür, öteki [keder], korkulduğu için, insanı iyiden uzaklaştırır.

501 Epist. 15 = G. 545
(Antipater'e.) Yırtık pırtık, iki katlı bir harmanı ve bir heybe taşımakla özel bir iş başarmadığımı söyleyip duruyormuşsun. Bütün bunlarda hayret edilecek bir şey olduğunu gerçi ben söylemiyorum. Ama tutarlı olarak icra edilen her şey iyidir. Zira insan bu basit yaşam tarzıyla yalnız bedenini değil, onunla birlikte ruhunu da dayanıklı hale getirmelidir. İnsan fazla söz vermemeli ve yetersiz işler yapmamalı, ne ki öğretinin, yaşam tarzına uygun olduğunu kanıtlamalı. İşte ben bunu yapmaya ve böylece kendi kendimin tanığı olmaya [?] çalışıyorum. Belki de sen, Atinalıları ya da Korinthosluları [tanık] göstermemi bekliyorsun. Bu tanıklara güvenilmez.

Kendi ruhumu tanık gösteriyorum, çünkü yanıldığım zaman onu aldatmam mümkün değil.

502 Epist. 21 = G. 551
(Amynandros'a.) Dünyaya geldik diye ana babamıza müteşekkir olmaya gerek yok, çünkü var olan her şey doğal şekilde meydana geldi. Bizi biz yapan şey için de [onlara şükran borçlu] değiliz, zira bunun nedeni öğelerin karışımındadır. Evet, maksatları, [iyi] niyetleri için de onlara şükran borçlu değiliz. Çünkü dölleme, [yalnızca] hazzın söz konusu olduğu cinsel birleşmenin bir sonucudur, yoksa dölleme maksadıyla yapılmaz. Bu sözleri ben, "duygusuzluğun" tellalı olan ben söylüyorum! Bu sözler, yanılsamaya teslim olan yaşamla çelişir, ve size biraz katı gelse de, doğa, hakikat tarafından ve yanılsamanın değil yararlığın peşinden gidenlerin yaşam tarzı tarafından onaylanacaktır.

503 Epist. 22 = G. 552
(Agesilaos'a.) Yaşam, şu mektubu bitirene kadar devam edeceğine inanmadığım güvensiz bir şey benim için. Heybe, buna uygun bir ambar. Geleneksel tanrı inancı insani kavrayış yetisini aşıyor. Bildiğim bir tek şey var ve o da kesin: Oluşu yok oluş izler. Sırf öylece uçup gideceklerini bildiğim için, bu zavallı bedenimiz hakkında beslediğimiz boş umutları üfleyip uzaklaştırıyorum ve seni, insan ufkunun dışına çıkıp derin düşüncelere dalmayasın diye uyarıyorum.

504 Epist. 25 = G. 555
(Hippon'a.) Ölüm ve gömülme üzerine ne düşündüğümü bildirmemi istemişsin. Seni "ölümden sonra yaşam" hakkında aydınlatmazsam tam bir filozof olamayacağını düşünüyorsun. Sanırım, erdemle, doğayla uyum içinde yaşamak ve bunun da bizim iktidarımız dahilinde olması yeterlidir. Zira doğumdan önce var olan şey nasıl ki doğaya devredildiyse,

yaşamdan sonrakini de ona terk etmek gerekir. Bizi o yarattı, yok edecek de odur. "Sonra" ne olacak diye korkuya kapılmana gerek yok, çünkü hiçbir şey hissetmeyeceksin artık. Ruhumu teslim ettiğim zaman değneğimi yanımda bırakmaları için talimat verdim, ki böylece güya bana kötü davranacak hayvanları kovabileyim.

505 Epist. 26 = G. 556 (Parça)
(Krates'e.) Harmanini aslan postu, değneğini lobut, seni besleyen heybeni toprak ve su olarak gör. Böylece kaderden daha güçlü olan Herakles'in ruhu sende tekrar hayat bulacaktır.

506 Epist. 28 = G. 558
[1] ("Köpek" Diogenes siz Greklere lanet okuyor!) Benim ağzımdan çıkmasa da size zaten [lanet okundu]. Sizin sadece dış görünüşünüz insana benziyor; içiniz birer maymun. Sizde her şey sırf görünüş; hiçbir şey bilmiyorsunuz. Bu yüzden doğa sizden intikam alıyor. Kendiniz için yasalar icat ederek hiç görülmemiş bir şekilde kendinizi bir şey sandınız. Onlar [yasalar] içinize iyice yerleşmiş kötülüğe delalet ediyor. Ömrünüzü baştan sona barış içinde geçireceğinize, öteki alçaklara çok iyi uyan birer alçak olarak savaşta geçiriyorsunuz. Başkaları sizden biraz daha şık giyindiği ya da daha çok parası olduğu ya da kendini daha akılda kalıcı ifade ettiği ya da daha iyi eğitim almış olduğu zaman hasedinizden çatlıyorsunuz. [2] Sağduyuya dayanarak karar vermiyorsunuz, olasılık, inanılırlık, herkes tarafından kabul edilebilirlik alanında yozlaşarak alıyorsunuz kararlarınızı, her şeye bir kulp takıyorsunuz, ama hiçbir şey bilmiyorsunuz, tıpkı atalarınız gibi, bilgisizlik ve anlayışsızlıktan dolayı kıvrandığınız için kendinizi gülünç duruma düşürüyorsunuz, iyi ki de böylesiniz. Sizden yalnız "köpek" değil, doğa bile nefret ediyor. Evlilikten önce ve sonra çok az seviniyor, çok fazla kederleniyorsunuz, çünkü evlenirken zaten mahvolmuşsunuz ve

hoşnut değilsiniz. Savaşta açgözlülükten dolayı, sözümona barışta [uydurma] suçlamalar nedeniyle kaç insan öldürdünüz –hem de nasıl insanlar!– [3] Birçoğu çarmıhta asılı değil mi? Pek çoğu cellat tarafından idam edilmedi mi? Başkaları zehir çanağını içerek boşaltmaya mahkum edilmedi mi? Yine başkaları işkencede can verdi, çünkü suçlu oldukları söyleniyordu. Ey caniler, bu insanları öldürmektense, eğitmek gerekmez miydi? Bizim gerçekten de cesetlere ihtiyacımız yok, meğer ki onları kurbanlık hayvan gibi yemek isteyelim, ama siz caniler bilin ki, bizim iyi insanlara ihtiyacımızın olduğu kesin! Siz okuma yazma bilmeyenleri, müzikten anlamayanları eğitiyorsunuz, ki böylece, onlara ihtiyacınız olduğu zaman, elinizin altında bulunsun. Niçin yasaları çiğneyenleri eğitmiyor ve dürüst insanlara ihtiyaç duyduğunuz zaman onlardan yararlanmıyorsunuz? Çünkü bir kenti ya da bir ordugâhı yağmalamak istediğiniz zaman yasaları çiğneyenlere de ihtiyacınız var. [4] Ve bu o kadar kötü bile değil, ama[45] zorla "iyilik" yaptığınız zaman, daha iyi olanın nasıl bir ganimet haline geldiğini görmek mümkün, ve elinize düşenin hali harap, sizi gidi insanlık dışı yaratıklar! Spor alanlarında sözümona Hermes şenliğini ya da Panathen'leri kutladığınız, pazar yerinin tam ortasında yiyip içtiğiniz, kendinizi kaybedecek kadar sarhoş olduğunuz,[46] ve kadınlarla, oğlanlarla cinsel ilişkide bulunduğunuz [?] zaman [...] Sonra tanrılara da hakaret ediyor, bunu hem gizlice hem de alenen yapıyorsunuz. "Köpek" bununla ilgilenmiyor, ama bütün bunlar sizin için büyük önem taşıyor. [5] "Köpeklerin" doğal, gerçek bir ömür sürmesine engel çıkardığınıza göre, onlara karşı suç işlemeden durmanız mümkün olacak mıydı? Ben, "köpek", sizleri sözlerimle cezalandırıyorum, ama doğa hepinizi aynı şekilde gerçekten cezalandırıyor, çünkü o korktuğunuz ölüm hepinizin başının üstünde sallanıyor. Yoksullukları nedeniyle sağlıklı olan pek çok dilenci gördüm, ve hasta olan zenginler, çünkü onlar lanet ola-

sı midelerine ve cinsel organlarına hâkim olamıyordu. Bu ikisine yaranmak için yaşarsanız, kısa bir haz isteğinden sonra uzun süren acılar hissedeceksiniz. [6] Ne eviniz ne de evin içindeki sütün başlıkları işinize yarayacak, altın ve gümüş yataklarda yatarak ıstırabınıza katlanacaksınız ve bu size müstahaktır. Ey öteki alçaklara çok iyi uyan siz alçaklar, sebzeyle birlikte lezzetli yiyecek artıklarını bile yemeye gücünüz kalmayacak! Aklınız başınızda olsaydı –ki sarhoş olduğunuz zaman bu söz konusu değil– bilge Sokrates'e ve bana itaat ederek yaşlı genç hepiniz toplanır ölçülü olmayı öğrenirdiniz ya da kendinizi asmayı! Zira bir ziyafette vuku bulmaması gereken şeyler yaşamda da başka türlü olamaz, siz orada tamamen sarhoş olana kadar [o kadar çok içiyorsunuz ki], baş dönmesine, mide ağrılarına yakalanıyor, aciz, çaresiz kalıyor, başkaları tarafından taşınıyorsunuz. [7] Böyle bolluk içinde yaşar ve ne kadar iyi şeyin güya size ait olduğunu düşünürseniz, o zaman sizin hekim dediğiniz devletin cellatları gelir, mideye giren her şeyi <...>, onlar böyle söylüyor ve yapıyor. Sizi keserler, yakarlar, sargılarla sararlar, size dıştan ve içten kullanmak üzere ilaç verirler ve doğru olanı yaparlar. Sağlığınıza kavuşunca hekim denen bu adamlara müteşekkir olmazsınız, tanrılara şükredilmesi gerektiğini düşünürsünüz; ama sağlığınıza kavuşmazsanız, suçu hekimlerin üzerine atarsınız. Her ne olursa olsun benim payıma acıdan çok sevinç, bilgisizlikten çok bilgi düştü. [8] Çünkü ben bilge Antisthenes'le karşılaştım ve uzun süre onunla düşüp kalktım. O sadece kendisini tanıyanlarla görüşüyordu,[47] doğadan, akıldan, hakikatten haberi olmayanlardan uzak duruyordu. Bir mektupta dendiği gibi, "köpeklerin sözlerini anlamayan çocuksu yaratıklar"la ilgilenmiyordu. Siz barbarsınız, [ta ki] Grek adabını öğretene ve gerçek bir Grek olana kadar size lanet okuyorum. Bulunduğunuz yere ve yaşam tarzınıza gelince, o barbar denen halklar [sizden] çok daha uygar. Siz, sözümona Grekler, Grek-

olmayanlara karşı savaşıyorsunuz, ama Grek-olmayanlar, sizin gibi iddiasız bir şekilde ülkelerini savunmayı zorunlu görüyor. Size hiçbir şey yetmiyor. Çünkü yanlış eğitildiğiniz için şöhret düşkünü ve anlayışsızsınız.

507 Epist. 29 = G. 559

(Dionysios'a.) Kendine dikkat etmeye karar vermişsin; bu yüzden sana birini yollamak istiyorum, –tanrı hakkı için– o ne Aristippos'a ne Platon'a benziyor, elimin altında bulunan Atinalı bir eğitmen. Bakışları hiddetli, çok hızlı yürüyor ve elinde insanın canını iyice yakabilecek bir kamçı var. Tanrı hakkı için, o sana her saat istirahat edilmeyeceğini, yataktan erken kalkılacağını öğretecek ve seni korkularından, ürkütücü hayallerinden kurtaracak. Bunlardan mustarip olduğun sürece, sadece bekçilerin ve sarayının duvarları sayesinde güvende olduğun vehmine kapılıyorsun. Oysa bütün bunlar, onların seni durmadan bunaltmasının nedenidir, ne kadar sıkı güvenlik önlemleri alırsan, o kadar kötü ruhsal sıkıntılar çıkar ortaya buradan. [2] O bütün bunları yok edecek, sana cesaret verecek ve seni bu iradesizliğinden kurtaracak. Zira özgür olmayan bir insan ne işe yarar? Kim ömrünü korku içinde geçirirse, bu onun için tam da bir köleliktir! [Platon ve Aristippos gibi] insanlarla düşüp kalktığın sürece, bu kötülüklerin hiçbiri yakanı bırakmayacak. Ama "çıplak omuzlu adamı" kabul edersen, o seni iyice zayıflatacak, içki âlemlerine bir son verecek, kendisinin sürdüğü yaşam tarzını sana öğretecek, işte o zaman kurtulmuş olacaksın, zavallı adam. [3] Ama şimdi, seni kökten yıkacak, yok edebilecek adamlar bulmuşsun! Çünkü onlar, sana nasıl bir iyilik yapacaklarına değil, yiyecek bir şeyler elde etmeye bakıyor, ve kendi çıkarları peşinde koşuyor. Karşılaştığın güçlüklerin hiçbirini üstlenmiyor, ama servetini yiyip bitiriyor ve karakterini bozuyorlar. Hellas'ın tam ortasında ve her yerde söylenen şu ünlü dizeleri duymayacak kadar da sağırsın:

"İyi insanlardan iyi şeyler öğreneceksin,
ama kötülerle
düşüp kalkarsan, şu azıcık aklını da
kaybedersin."[48]

<...> [4] Zavallı adam, senin için, atalarından miras kalan despotlara özgü yaşam tarzından daha ağır bir yük ve seni durmadan yıkıma götürenlerden başka hiçbir şey yok. Ama seni mutlakiyetçilik denen bu "kutsal hastalık"tan kendi isteğiyle kurtaracak hiç kimseyi bulamazsın. Her bakımdan bir çılgın gibi davranıyorsun; bundan kendini uzak tutabilseydin kurtulmuş olacaktın. Ne ki, çevren durumunun ne kadar kötü olduğunu görmüyor, hastalığın sende ne kadar uzun zamandır ve derinde yer aldığını kendin de fark etmiyorsun. Bu yüzden kırbaca ve bir efendiye ihtiyacın var, hem de sana hayranlık duyan ve dalkavukluk eden birine değil. Yani: Böyle bir insandan ne beklerdin? Sana ne yararı olabilirdi? Sadece seni bir at ya da öküz gibi kırbaçlar, aklını başına getirir ve gerekli öğütleri verirse. [5] Hastalığın iyice ağırlaşmış ve ilerlemiş. Şimdi kesmek, yakmak, ilaç almak ivedilikle gerekli değil miydi? Sen her zaman küçük bir çocuk gibi kendine "büyükbaba" ya da "dadı" getirtiyordun, ve onlar sana, "ye, benim küçüğüm, hatırım için; biraz daha fazla al!" diyor. [Yeryüzünün] bütün erkekleri ve kadınları bir araya gelip sana ilenseydiler, hastalığını daha da kötüye götüremezdin. Ne diyorsun? Kesinlikle incir yapraklarını hâlâ kemirmezdin, bir koyun gibi kendini olgun meyvelerden güç bela ayırırdın. Aziz dostum, sen sevinemezsin, sen sağlıklı olamazsın.

508 Epist. 30 = G. 560

(Hiketas'a.) Babacığım, ben Atina'ya geldim. Sokrates'in dostunun [Antisthenes'in] "mutluluğu öğrettiğini" duyar duymaz oraya gittim. Tam o sırada [mutluluğa] götüren iki yol hakkında konuşuyordu; fazla değil, [sadece] iki yol ol-

duğunu söylüyordu: Kestirme ve sapa yol. Herkes seçtiği yola adımını atmakta serbesttir. Bunu duyunca önce sustum, ama ertesi gün oraya gidip bize bu iki yolu açıklamasını rica ettim. Memnuniyetle yerinden kalktı, bizi kente ve kenti geçerek doğrudan doğruya Akropolis'e götürdü. [2] Akropolis'in karşısında durduğumuz zaman bize, yukarıya çıkan iki yol gösterdi. Biri kısaydı, ama dik ve sarptı, öteki uzun, ama rahat ve zahmetsizdi [...].[49] Ve şöyle dedi: "Bunlar Akropolis'e çıkan iki yol, ve mutluluğa götüren yollar da tıpkı bunlar gibi. Herkes istediğini seçsin, ben rehberlik yaparım." Ötekiler [yollardan] birinin sarplığından ve zahmetli oluşundan korktular ve o yolu seçmekten vazgeçtiler, ondan kendilerini uzun ve rahat yoldan götürmesini rica ettiler. Bense güçlüklerle başa çıkacağımı hissettim ve rahat olmayan, sarp yolda karar kıldım, çünkü mutluluğu bulmak için acelesi olanlar, kılıçların ve alevlerin arasından geçmek zorundadır. [3] Ben bu yolda karar kıldıktan sonra, o giysilerimi üstümden çıkardı, bana iki katlı bir harmani giydirdi, sırtıma bir heybe astı, içine ekmek, biraz içecek, bir kupa ve bir çanak koydu. Dışına da bir yağ kabı ile bir törpü bağladı; bir de değnek verdi elime. Böylece donanmış oldum. "Bana niçin iki katlı harmani giydirdin?" diye sordum ona. "Birlikte yapacağımız çalışmayla seni iki türlü hazırlamak için: Yaz sıcağına ve kış soğuğuna", diye cevap verdi. "Niçin?" dedim, "tek katlısı da aynı işi görmez mi?" –"Hayır, hiç de değil" dedi, "yazın gerçi sana kolaylık sağlar, ama kışın insanlık dışı acılar verir." –"Sırtıma niçin bir heybe astın?" –"Her yere evini de birlikte taşıyasın diye." –"Kupayı, çanağı niçin heybeye koydun?" –"Bir şeyler içmek zorunda olduğun ve hardalın olmadığı zaman baharata, başka bir baharata ihtiyaç duyacağın için." –"Yağ kabını ve törpüyü niçin bağladın?" –"Biri yorgunluğa, öteki kire karşı iyi gelir." –"Peki ya, değnek niçin?" –"Korunmak için." –"Kimden?" –"Ozanlardan; tanrılar da bu iş için onu kullanır."

509 Epist. 31 = G. 561 (Parça)
[Mektup Phainylos'a yazılmıştır, ama Pankratiastçı Kichermos'la ya da Titormos'la yapılan bir görüşmeyi anlatır.] [4] "Bu gibi şeylere [spora] bir daha dönmemek üzere elveda de Kichermos, ve artık Pankration'da, başkalarına karşı dövüşme. Pek yakında, belirli bir yaşa geldiğin zaman, artık onlarla baş edemeyeceksin. Hayır, gerçekten iyi şeylerle meşgul ol ve insanların değil, feleğin[50] sillesine, yumrukların değil, yoksulluğun, önemsizliğin, alt sınıflardan gelmenin, sürgünlüğün sillesine dayanmayı öğren. Bu gibi şeylere değer vermemeye alıştığın zaman, mutlu yaşayacak ve sükûnet içinde öleceksin. Ama tersini yaparsan, yaşamını sefil bir varoluş halinde güç bela sürdüreceksin." Ona bunları açıklayınca elindeki palmiye dalını yere attı ve başındaki çelengi çıkardı, artık kendi yolunda gitmeye hazırdı.

510 Epist. 33 = G. 563 (Parça)
(Phainomachos'a.) [Diogenes İskender'le yüzleşir] [3] Yoksulluk, insanın parasının olmamasından ileri gelmez. Dilenmek kötü bir şey değildir. Ama her şeye sahip olmayı istemek, hem de zorla –ki bu sende söz konusudur–, işte budur yoksulluk. Bu yüzden su kaynakları, toprak, hatta keçi postları yoksulluğumun yardımcılarıdır, ve yoksul olduğum için kimse bana karşı karada ve denizde savaşmaz, ben nasıl doğduysam –sana şunu diyeyim ki– öyle yaşıyorum. Ama ne toprak ne de su senin düzeyindeki insanların yardımcısıdır: [4] Siz bunları, <boş, değersiz>[51] oldukları için hor görüyorsunuz, ve gökyüzüne yükselmek istiyorsunuz. [...]

511 Epist. 36 = G. 566 (Parça)
[4] "Ama yoksulluk tanrıların gözünde bir kötülük değil midir?" diye Kyzikoslu bir yurttaş bana sordu. Ben de ona, "yoksulluğa bir kötülük dersen, o neye neden olur?" diye sordum –"açlığa" dedi, "soğuğa, hor görülmeye" – [5] "Ha-

yır, bunların hiçbiri, [soğuk da], açlık da yoksulluktan gelmez. Çünkü açlığı gideren ve soğuktan koruyan birçok şey toprakta yetişir. Örneğin hayvanlar çıplaktır, ama soğuğu hissetmez." –"Evet, ama doğa hayvanları böyle yaratmıştır", karşılığını verdi. "Akıl da insanları böyle yaratır" dedim. [...]

512 Epist. 37 = G. 567 (Parça)
(Monimos'a.) [Diogenes Rodos'ta Lakydas'ın konuğudur.] [3] [...] ve aşağıya Lakydas'ın evine gittim. Ev, bizim doğal taleplerimize yeten mütevazı bir şekilde değil, kitlenin[52] saygı gösterdiği yanlış düşüncelere uygun olarak epey masraf edilerek döşenmişti. Sedirlerin üzerinde pahalı örtüler, yanında bir kısmı Parias[53] mermerinden, bir kısmı akçaağaçtan yapılmış masalar vardı, üzerleri gümüş tabak çanakla doluydu. Hizmetçiler el yıkama tasları ve başka alet edevatla masaların önünde dikiliyordu. Bunları gördükten sonra şöyle dedim: "Azizim Lakydas, aslında ben her şeyden bir parça almak için konuğun olarak buraya geldim. Ama sen, düşmanların yaptığı gibi, tüm cephaneliğini bana karşı sürüyorsun. Şimdi bunların hepsini ortadan kaldırsınlar, ve biz, Homeros'un *İlyada*'sındaki kahramanlar gibi,

'taşra öküzlerinin postları üzerine',

ya da Spartalılar gibi hasırların üzerine uzanalım. Bırak da bedenimiz alışık olduğu altlık üzerinde dinlensin. Ve tek bir hizmetçi bile bize hizmet etmek için orada durmasın. Ellerimiz bu iş için yeter ve doğa onları bize bunun için verdi. İçecek kupalarımız topraktan yapılmış olmalı, ince ve ucuz, kaynak suyu içmek ve ekmek yemek istiyoruz; baharatımız tuz ya da hardal olsun. Böyle yemek yemeyi Antisthenes'in okulunda öğrendim, ama değersiz olduğu için değil, tam tersine başka her şeyden üstün olduğu için, ve mutluluğa götü-

ren yolu, her çeşit mal mülkten çok daha değerli bu yolu daha çabuk bulabilmemizi sağladığı için." [...]

513 Epist. 38 = G. 568

[1] Oyunlar ertelenince sen Olympia'dan gittin. Ama ben gösterileri zevkle izlediğim için, geriye kalan şenlik gösterilerini de görmek için orada kaldım. Herkesin toplandığı pazar meydanında bir aşağı bir yukarı dolaştım ve dikkatimi önce satıcılara, sonra rhapsodlara, filozoflara, kâhinlere verdim. Adamın biri doğa ve güneş enerjisi hakkında fikir beyan ediyordu ve herkes de onu ciddiye alıyordu, ama ben ortaya çıkıp şöyle dedim: "Hocam, gökyüzüne yaptığın yolculuktan ne zaman döndün?" Sustu, cevap veremedi. Çevresindekiler uzaklaştı; orada tek başına kaldı ve astronomi çizimlerini bir kutuya doldurdu. [2] Sonra bir kâhine gittim. Kalabalığın ortasında oturuyordu ve başında, ne de olsa kehanet sanatının temellerini atmış olan Apollon'unkinden daha büyük bir çelenk vardı. Yaklaştım ve ona, "sen birinci sınıf mı, yoksa berbat bir kâhin misin?" diye sordum. O, birinci sınıf olduğunu söyledi. Bunun üzerine değneğimi kaldırdım ve "peki iyi, şimdi ne yapacağım? Cevap ver: Sana vuracak mıyım, evet mi hayır mı?" dedim. Kısaca düşündükten sonra, "hayır" diye cevap verdi. Güldüm ve değneğimi sırtına indirdim. Çevredekiler bağrışmaya başladı. "Niçin bağırıyorsunuz?" diye sordum, "ne kadar berbat bir kâhin olduğu ortaya çıktı ve bu yüzden dayağı yedi." [3] Çevredekiler onu da yalnız bırakıp uzaklaştı, bunları duyan pazar meydanındaki öteki insanlar, [oluşturdukları] çevreden ayrılıp o andan itibaren [benim] peşimden gelmeye başladı. Bana katılanlar, sıklıkla yaptığım gibi metanet konusunda konuştuğum zaman, beni dinliyordu ve metanet gösterdiğim ya da [genel olarak] yaşam tarzıma sadık kaldığım zaman, genellikle onlar da benimle beraberdi. Bu yüzden bazıları bana para, bazıları da maddi değeri olan şeyler getirdi, ve birçoğu beni yemeğe çağırdı. Ölçülü yaşa-

yanlardan bünyeye yaralı olan şeyleri alıp kabul ettim, kötülerden bir şey istemiyordum. Bana ilk defa müteşekkir olanlardan tekrar aldım, müteşekkir olmayanlardan bir daha asla. [4] Bana arpa ekmeği vermek isteyenlerin kanılarını[54] gözden geçirdim, ve onlara yararlı olabildiysem ekmeği almayı kabul ettim; başkalarından hiçbir şey istemedim, çünkü karşılığını vermeden birinden bir şey istemeyi yanlış buluyorum. Herkesle değil, Pers kralı gibi yaşayan bakıma muhtaçlarla yemek yedim. Örneğin çok zengin bir ailenin genç oğlunu ziyaret ettim ve salona rahatça yerleştim, her taraf tablolarla, altınla süslenmişti, öyle ki insanın tükürebileceği boş hiçbir yer yoktu. [5] Boğazıma bir şey takıldı, hafifçe öksürdüm, etrafıma baktım, başka bir yer bulamadığım için delikanlının üstüne tükürdüm. O öfkeden küplere bindi, ama ben şöyle dedim: "Ne yani, bay XY (ona adıyla hitap ettim), bunu yaptığım için kendine değil bana kızıyorsun, çünkü duvarları ve tabanı süslerle doldurmuşsun, tükürülecek yer olarak bir tek sen kalmışsın." Bunun üzerine o, "eğitim eksikliğimi eleştirdiğini anlıyorum; ama bunu sana ikinci defa söyletmeyeceğim. [Şu andan itibaren] hep bir adım arkanda olacağım" dedi. Daha ertesi gün servetini akrabalarına dağıttı, heybesini alıp harmanisini katladı ve peşimden geldi. Bütün bunları sen Olympia'dan ayrıldıktan sonra gerçekleştirdim.

514 Epist. 39 = G. 569

[1] Sen "ikametgâhı nakletmeyi" de düşünmek zorundasın, ve bunu, yaşadığm müddetçe ölmeyi, yani bedenden ruhu ayırmayı alışarak öğrenirsen yapacaksın. Kanımca, Sokrates'in yandaşları ölümü böyle, [yani "ikametgâhı nakletmek"] diye tanımlıyordu. Bu alıştırma çok basit. Filozof olarak, doğaya ve geleneğe uygun şekilde, ölümün[55] senin için ne anlama geldiğini düşün ve incele. Zira ruh bedenden, başka deneyimler sırasında değil, sadece ölümde ayrılır, eğer o [ruh] görür, işitir, koku ve tat alırsa, aynı en yük-

sek noktaya tutturulmuş gibi, bedene bağlı kalır. Ölmeyi alışarak öğrenmezsek üzücü bir sonu karşımızda buluruz, çünkü ruh [kaderinden] şikâyetçi olur ve sanki sevdiği bir oğlandan ayrılmak zorunda kalmış gibi ahlayıp oflayarak çözülür.[56] [2] Zira o oraya, her ne olursa olsun bir hedefe doğru dereler, tepeler, uçurumlar aşarak, ta ki son noktaya ulaşana kadar rehbersiz salıverilir. Filozofların ruhlarıyla karşılaştığı zaman,[57] bu ruhlar ondan kaçar, çünkü onun, her şey üzerindeki egemenliği kötülere bırakarak yaşamda çok suç işlediğini ve böylece ahlakça bozulmuş yönetimlerdeki gibi büyük haksızlıklar yapmaya zorlanmış olduğunu sanırlar. Ama biz doğru dürüst alıştırma yaparsak, yaşam kolay, ölüm acısız, yolumuz çok hoş olacaktır. Zira onunla karşılaşan [öteki] ruhlar onu rahat bir yoldan götürür ve değerli bir ganimet gibi aşağıda iyiler hakkında hüküm veren yargıcın karşısına merasimle çıkarır. Ve bedeni geride bırakmak, yalnızlığa alışık olduğu için, ona acı vermez. [3] Bu nedenle bu tür ruhlar Hades'te çok özel bir saygı görür, çünkü onlar bedeni sevmiyordu. Egemen kanıya göre, bedeni seven ruhlar kötüdür ve özgür değildir, ötekiler ise iyi ve etkileyicidir –çünkü onlar her şeye hükmederek yaşar ve konumları gereğince emirler verir–, bu yüzden doğru ve kolay icra edilecek işlere girişirler, yoksa bununla çelişen şeylere değil, bedenin, hazzı yem gibi kullanarak, ruhu sanki bir balıkmış ya da değersiz öğenin egemenliği altındaki herhangi bir hayvanmış gibi baştan çıkarmasına[58] yol açacak şeylere değil. [4] [Ama bir defa] ölümü alıştırma yaparak öğrenirsen, "ikametgâhının" yerini buradan oraya "nakletmek" zorunda kaldığın zaman, bu alıştırma sana eşlik edecek. Önce yaşamın hoş ve keyifli olacak, zira uyruk değil, hükümran olarak özgür yaşayacaksın, ve kısa süre sonra bedene ait her şeyi üzerinden sıyırıp atacaksın [...],[59] ve bu, bütünün uyum içinde olmasına [yol açar?]: İnsan susup ses çıkarmaz, hükmeder ve tanrıların, ölçülü olan insanlar için ve ölçüsüz

yaşamdan, –önemli, kutsal değil, önemsiz ve bayağı gerekçelerle insanlara ve hayvanlara misilleme yapmayı, hırsızlığı, cinayeti amaçlayan bir yaşamdan– sakınan insanlar için hazır bulundurduğu şeye bakar. Çünkü açgözlülük, patlayana kadar yemek, içmek değeri olmayan şeylerdir ve bu durumu hayvanlarla karşılaştırmak mümkündür.

515 Epist. 40 = G. 570 (Parça)
(İskender'e.) [1] [...] Hükmü altına girdiğin yanlış tasarımlardan seni –bir hekimin hastasını tamamen iyileştirmesi gibi– kurtaracak bir insana güven. [...] [3] Azizim, kendini suçla ve yüreğini daha çok dinle. [...] [5] [İnsan] kötülük görmemeyi, kötülük yapmamayı [amaç edinmelidir]. Sana "hoşça kal!" ya da "kendinden hoşnut ol!" diye yazma hakkına sahip değilim, ta ki kendin böyle olana ve böyle insanlar arasında bulunana kadar.

516 Epist. 42 = G. 572
(Fahişe[60] Melanippe'ye.) Düğün şarkısını sen gelmeden önce kendi elim söylemeye başladı, ve şunu iyice anladım ki,[61] insan cinsel isteklerini midenin isteklerinden daha kolay tatmin edebiliyor. Zira Kinizm, bildiğin gibi, doğanın araştırılmasıdır. [...]

517 Epist. 44 = G. 574
(Metrokles'e.) Ölçülülüğü ve metaneti yalnız ekmek, su, saman çuvalı, harmanî değil, şöyle ifade edecek olursam, "çobanın eli" de öğretir. Bir de şu tarih öncesinin ünlü sığır çobanı hakkında bir şeyler bilseydim! Şiddetli arzu hissettiğin zaman [eli] unutma! Çünkü o bizim yaşam düzenimize aittir. Kadınlarla, çok zaman alan sefih ilişkilerden tamamen vazgeçmelisin.[62] Elini kullanmayı Pan'dan[63] öğrenmiş olanlardan sen de öğrenmelisin. Sana, bu yüzden "köpek" ya da daha kötü bir şey derlerse, aldırma!

518 Epist. 45 = G. 575
(Perdikkas'a) Mektup yazarak beni tehdit ettiğin için utanmalısın! Hâlâ Eriphyle'nin altında durduğuma ve –ne ayıp!– rüşvet aldığıma inanamıyorum. Sen bunu iddia ediyor ve bana hakaret etmeye devam ediyorsun. Ama senin ölüm tehditlerin bir böceğin tehditleridir. Eğer bunu yaparsan ne kadar acı çekeceğini bilmiyorsun. Çünkü benimle ilgilenen biri var burada, o haksızlık yapanlardan hesap sorar, yaşamda bir defa, ölümde on defa misilleme yapar! Bunları sana, tehditlerinden korktuğum için değil, benim yüzümden bir suç işlemeni istemediğim için yazıyorum.

519 Epist. 47 = G. 577
(Zenon'a.) İnsan evlenmemeli ve çocuk yetiştirmemeli, zira bizim cinsimiz zayıf, çocuklar insani zayıflığı dertlere boğar. Arzudan[64] dolayı evlenen ve çocuk yetiştiren biri, bunun ne kadar meşakkatli[65] olduğunu anladığı zaman pişman olacaktır; oysa daha başlangıçta bundan kaçınabilirdi. Tutkulardan kurtulmuş ve kanaatkâr bir ömür sürmek için elinde avucundakileri yeterli bulan bir kimse, evliliği ve çocuk yapmayı reddedecektir. "Ama o zaman insan soyu tükenecektir, sonraki kuşaklar nereden gelecek?" diye soracaksın. Keşke budalalık yeryüzünden kaybolsa ve herkes bilge olsaydı! Ama böylece, ikna edebildiğim sadece bir kişi yalnız kalacak belki, insanların geri kalanı çocuk yapmaya [devam] edecek. Ama insan soyu tükenseydi bile, o zaman da, böcek ya da yabanarısı soyu tükenecekmiş gibi şikâyetçi olmak gerekmez miydi? Nesnelerin gerçek doğasını gözlemlememiş insanlar işte böyle konuşuyor.

520 Epist. 49 = G. 579
(Arouekas'a [?]) Kendini bil (o zaman iyileşeceksin), eğer bir ruh hastalığına, örneğin deliliğe yakalandıysan kendine bir hekim bul ve özellikle bunun tersine ulaşmayasın diye tanrılara

yalvar [...] Vakit geçirmeden gel, şarap seni bekliyor, gecikirsen bozulacak [?]. Gel! Yalnız benim için değil, bütün ötekiler için de paha biçilmez bir dost olacaksın. En içten dileklerimle – ama sadece sana yazdıklarımı gerçekten de yaparsan.

NOTLAR

1 Birçok metinde "kompoumen", ama Stephanus'un izlediği Z'de "skopoumen", yani "iyice inceleyerek".
2 Eurip. Med. 410.
3 Hom. İly. 24, 602 – 604.
4 Eurip. Hippol. 612.
5 Pow. 1.
6 "plousious", Meineke'ye göre: "polkous".
7 Kayıp bir tragedyadan (TGF 394p. 914).
8 Bar. 77.
9 Wehrli 15.
10 "ton kyna, Diogenes, oun prospoiei" Donzelli.
11 Hom. Odys. 1, 157 (= 4, 70).
12 Metin kesin değil.
13 Metin kesin değil.
14 Metin kesin değil.
15 "hedones"e karşılık Elter "odynes"i, "acı"yı önerir.
16 Metin kesin değil.
17 "ton kleiniou", Markland'a göre: "ta deina".
18 Hom. İly. 3, 132.
19 Metin ve çeviri kesin değil.
20 "kakon", Reiske'ye göre: "agathon".
21 "demagogos" burada "demagog (halk avcısı)" anlamında değil, tarafsız gibi görünüyor.
22 "hekon eikeis", Reiske'ye göre: "hekon".
23 Reiske "euprepos" yerine "aprepos" diye de okur.
24 Ya da "onu" (eril), Heinsius "auten" yerine "auton" der.

25 "strateias", Markland'a göre: "stratias".
26 "yük taşımayı" ve "boyunduruğu kendi üstüne almayı" Wilamowitz metinden çıkarır.
27 "autoi" yerine "hautois" diye oku.
28 Hes. erg. 348
29 TGF 808, 2
30 Stephanus, "Athenodoros" diye okur.
31 "gezinmek" ya da "gezinirken konuşmak".
32 "pleistas", Jacobs'a göre: "isas".
33 Ya da "yumrukçu", "pykten", Casaubonus'a göre: "plekten".
34 "euches", Casaubonus'a göre: "tyches".
35 "anechorei", Hense'ye göre: "anephonei".
36 "fortiter", Klapius'a göre: "turpiter".
37 "zelotai easantes", Hertlein'a göre: "zelosantes".
38 "pantorektai", Wyttenbach'a göre: "pantoraiktai".
39 "prin", Hertlein'a göre: "kai triton".
40 "eltheis" yerine "elthei".
41 Metin kesin değil.
42 "plakounton", Schanz'a göre: "ploutounton".
43 1 Tim 6, 8.
44 "pragmata", Schafstaedt'e göre: "prota".
45 "alla", Giannantoni'nin eki.
46 "perainete" yerine "paroineite", ancak metin hâlâ düzeltilmemiştir.
47 "dieile" yerine "dielege".
48 Theogn. 1, 35 dev.
49 "kathistas", bozuk olmak gibi görünüyor.
50 "tyches", Cobet'ye göre: ""psyches".
51 Boissonade'ın yaptığı ek.
52 "hoi polloi", Hertlein'a göre: "hoi alloi".
53 "ek Parias lithou", Buecheler'e göre: "bariasnoou".
54 "doxas", Wilamowitz'e göre: "doreas".
55 "thanatos", Boissonade'a göre: "ouch houtos".
56 "hotan...entychei" buraya ait değil, Z. 14'te "pheugousi"den önce gelecek, "hotan"ın da silinmesi gerekecek.

57 Buraya Z. 11 f.'deki şu sözler gelecek:"hotan de kai philosophon psychais entychei"

58 "hiesthai", Buecheler'e göre: ""hedesthai".

59 Hercher metinde boşluk olduğunu tahmin eder.

60 "pornei", Cobet'ye göre: "sophei".

61 "egignoskon", Buecheler'e göre: ""egignoske".

62 Metin kesin değil.

63 "panos", Schafstaedt'e göre: ""pantos".

64 "di'epikourian" yerine "di'epithymian".

65 "plea", Hertcher'e göre: "pleionon".

III.
ÖĞRETİNİN YAYGINLAŞMASI

1. KRATES

Giriş

Thebaili Krates MÖ 368 yılında dünyaya gelmiş ve 285'te ölmüştür. Ailesi zengindi, böyleyken Kinizmi "kabul ettiği" söylenir. Aynı şekilde iyi bir aileden gelen güzel Hipparchia Krates'e âşık oldu ve evlenerek peşinden gitti; onu Krates'in öğrencisi diye saymak mümkündür; Hipparchia'nın yanı sıra Monimos'un, Metrokles'in ve (kesin olmasa da) Borysthenesli Bion'un adları geçer. Stoacı Chioslu Ariston'un, hem Zenon'dan hem de Bion'dan etkilendiği için, Krates'le kişisel bir ilişkisi olduğu da varsayılabilir.

Krates parodiler, ayrıca tragedyalar, alegorik bir şiir olan *Pera*'yı (heybe), basit yaşamı öven bir methiye, mersiyeler ve mektuplar (onun adıyla günümüze gelenler kesinlikle gerçek değildir) yazmıştır.

Krates ile Hipparchia, Farnesina Villası'ndaki (bugün Roma'da Museo Nazionale'deki) küçük bir tabloda betimlenmiştir. Söz konusu tablo, olasılıkla Hellenizm dönemindeki daha büyük bir tablonun kopyasıdır. Saçı başı biraz dağınık duran Krates'in elinde boğumlu bir değnek, ucunda bir çuvalla heybe bulunan ağaçtan bir omuzluk vardır. Giysileri Kinik harmanisi ve de bir posttur. Hipparchia oldukça şık giyinmiştir ve başının üstünde bir sepet taşır. Elini, kocasını izlemek istediğini belirtircesine ona doğru uzatmıştır.

Kaynaklar

Yaşamı ve Düşünceleri

521 DİOG. LAERT. 6, 85 = G. 1
Krates, Thebaili Askondas'ın oğlu. O da "köpek"in ünlü öğrencilerinden biriydi. Ama Hippobotos onun, Diogenes'in değil, Achaialı Bryson'un öğrecisi olduğunu söyler.

522 DİOG. LAERT. 6, 87 f. = G. 4
[Rodoslu] Antisthenes'in *Diadochai* adlı eserine göre Krates, bir tragedyada Telephos'u elinde bir sepetle ve perişan bir halde görünce, kendini Kinik felsefeye yakın hissetti. Malını mülkünü sattı –nitekim o soylu kişilerdendi– ve eline geçen iki yüz Talent'i yurttaşlarına dağıttı. Kendini adamakıllı felsefeye verdi, komedya ozanı Philemon onu şöyle anar:

> "Yazın her zaman kalın bir harmani giyerdi
> –Krates gibi olmak isterdi– kışın da paçavra."[1]

Diokles'in anlattığına göre, Diogenes Krates'i, topraklarını koyunların otlamasına bırakmaya ve gümüşlerini denize atmaya ikna etmiş. [...] Akrabaları defalarca gelip onu bu yoldan çevirmeye çalışıyordu, ne ki o değneğiyle onları kovalıyordu – ne adamdı ama! Magnesialı Demetrios, onun bir bankere şu koşulla bir hesap açtırdığını anlatır: Çocukları "sıradan insanlar" olursa, parayı onlara verecek, ama filozof olurlarsa, halka dağıtacak, çünkü filozof olarak bu paraya ihtiyaçları olmayacak. [...]

523 Gnom. Vat. 743 n. 387 = G. 4
Ölürken Thebaililere şu koşulda otuz Talent bıraktı: "Oğlum bana layık olduğunu kanıtlarsa, paraya ihtiyacı olmayacak; layık olmazsa, bu da ona yetmeyecek."

524 Suda s. v. "Krates" = G. 4
O servetini tasfiye etti ve eline geçen parayı bir bankaya yatırarak şöyle dedi: "Çocuklarım filozof olursa, parayı halka verin, olmazlarsa, çocuklara verin." [...] Topraklarını otlasınlar diye koyunlara bıraktı, bir sunağa çıkıp şöyle seslendi: "Thebaili Krates Krates'i kölelikten azat ediyor [...]."

525 APUL. flor. 14 = G. 5
Bunu ve buna benzer şeyleri o bir yandan Diogenes'ten duymuştu, öte yandan onlar kendi düşünceleriydi de; her ne olursa olsun, o pazar meydanına koştu ve tüm servetini sanki bir pislik yığınıymış gibi yere attı, halk çevresinde toplanınca yüksek sesle, "Krates Krates'e özgürlüğünü veriyor!" dedi. O andan itibaren sadece tek başına değil, üstelik çıplak, her şeyden bağımsız ve ömrünün sonuna kadar mutlu bir şekilde yaşadı.

526 SİMPL. in Epikt. ench. 5 = G. 6
Yoksulluk pek de kötü bir şey değil; aksi takdirde Thebaili Krates'e de kötü bir şeymiş gibi gelirdi. Ama o servetini doğduğu kente bıraktı ve şöyle dedi:

"Krates, Krates'in elindeki avucundaki bütün parayı alıyor."

Böylece o kendini özgür hissetti ve özgürlüğe kavuşmasını kutlamak ister gibi, başına bir çelenk taktı, oysa servetini yoksullukla değiştirmişti.

527 EPİPHAN. panar. 3, 2, 9 = G. 16
Boiotia'daki Thebai kentinden gelen ve bir Kinik olan Krates, insanın servetinin olmaması özgürlüğün [başlangıcıdır] der dururdu.

528 PLUT. quaest. conv. 2, 1, 6, 632e = G. 18
Her eve girip çıkan ve [her yerde] saygıyla karşılanan filozof Krates'in adı "çilingir"e çıkmıştı. Alayları karıncayı bile in-

citmiyordu ve kınayıp azarladığı zaman [da] hatır sayarlığı sözlerinden anlaşılıyordu.

529 APUL. flor. 22 = G. 18

Diogenes'in öğrencisi ünlü Krates Atina'da çağdaşları tarafından bir ev-tanrısı gibi saygı görüyordu. Hiçbir evin kapısı ona kapalı değildi, hiçbir aile reisi, Krates'in rahatsız etmeden etkili olmak için karışamayacağı bir gizini ondan saklamazdı, o bütün aile içi anlaşmazlıklarda ve çekişmelerde arabuluculuk, hakemlik yapardı. Ozanların anlattığına göre, bir zamanlar Herakles kahramanca cesareti sayesinde insan ve hayvan kılığındaki korkunç canavarları yenmiş ve yeryüzünü onlardan temizlemişti. Bu felsefeci Herakles de insan ruhundaki öfkeye, hasede, açgözlülüğe, şehvete ve tüm öteki korkunç, caniyane itkilere karşı savaşta aynı şeyleri yapıyor. O, doğuştan Thebaili, ki söylenceye göre Herakles de orada dünyaya gelmişti, yarı çıplak, elinde değneğiyle bütün bu hastalıkları insanın ruhundan kovuyor, aileleri arındırıyor, kötülüğe boyun eğdiriyor. O gerçek Krates olmadan önce Thebai'nin soylular sınıfına aitti: Soylu bir aile, bir hizmetçiler ordusu, etkileyici karşılama salonuyla donatılmış bir ev, şık giysiler, geniş topraklar. Ancak o servetinin yaşamda kendisine bir korunak, bir dayanak sunmadığını, her şeyin değişmeye tabi ve güvensiz olduğunu idrak edince, bütün bunların mutlu olmak için hiçbir anlam taşımadığını anladı.[2]

530 Suda s. v. Krates = G. 19

O Maroneialı Hipparchia ile evlendi ve bu evliliğe bir "köpek evliliği" dedi. Hipparchia'dan Pasikles adında bir oğlu oldu.

531 DİOG. LAERT. 6, 88 f. = G. 19

[88] Eratosthenes, Krates'in Hipparchia'dan [...] Pasikles adında bir oğlu olduğunu yazar. Oğlan 19 yaşına gelince, onu bir fahişenin evine götürdü ve şöyle dedi: "İşte baban böyle

ilişkide bulunuyor. [89] Zina yapanlar ise bir tragedyadaki kişiler gibi ilişkide bulunur: Onların ödülü sürgün ve ölümdür. Kibar fahişelerin oynaşları bir komedyadaki kişiler gibi ilişkide bulunur, zira onların, hovardalıktan ve sarhoşluktan dolayı, akıllarının nasıl başlarından gittiği temsil edilir.

532 Muson. STOB.'ta 4, 22a, 20 = G. 20
Adamın biri, "bana göre, evlilik, bir kadınla birlikte yaşamak, insan felsefe yapmak istiyorsa, bir engeldir" dedi. Musonius şöyle karşılık verdi: "Pythagoras için bir engel değildi, Sokrates için de, Krates için de. Hepsinin birer karısı vardı. Ve başkalarının onlardan daha iyi felsefe yaptığını kimse iddia edemez. Kuşkusuz Krates'in bir evi, eşyası, serveti yoktu, ama buna rağmen evliydi. Barınacak yeri olmadığı için, gününü gecesini –karısıyla beraber!– Atina'nın kamuya açık revaklarında geçiriyordu."

533 EPİKT. 3, 22, 76
"Ama Krates evlendi." – "Sen bir aşk evliliğinden söz ediyorsun, ve hakkında yargıya vardığın kadın ikinci bir Krates'ti!"

534 SEXT. EMP. Pyrrh. hyp. 3, 24, 100 = G. 21
Kinik felsefe yandaşlarının ve Kitionlu Zenon'un, Kleanthes'in, Chrysippos'un öğrencilerinin, bunun [yani sodomizmin] [etik] açısından önemsiz olduğunu açıklamalarında şaşılacak ne var? Bir kadınla alenen cinsel ilişkiye girmek, bize uygunsuz bir davranış gibi gelse de, Hindistan'ın bazı halkları arasında ayıp sayılmıyor. Filozof Krates'in anlattığına göre, onlar kimseye aldırış etmeden herkesin gözü önünde cinsel ilişkiye giriyor.

535 CLEM. ALEX. strom. 4, 19, 121, 6 = G. 23
Bir kadın Kinik de hatırlıyorum; adı Hipparchia, Maroneia'dan geliyordu ve Krates'in karısıydı. Onlar somaki mermerli revakta "köpek evliliği" yapmıştı.

536 APUL. flor. 4 = G. 24
O kadar çok seviliyordu ki, soylu, genç bir hanım ondan daha genç, daha zengin talipleri geri çevirdi ve özgür iradesiyle onu kendine koca seçti. Krates sırtındakileri çıkarıp –oldukça büyük bir kamburu[3] vardı– heybesini, değneğini, harmanisini yere bırakınca, kadına şöyle dedi: "Bütün eşyam bu, ne kadar güzel olduğumu da gördün; iyi düşün, sonradan yakınmak için bir nedenin olmasın." Ama Hipparchia her şeye razıydı, "ben daha önce ve uzun süre bunu düşündüm; tüm yeryüzünde senden daha zengin, daha güzel bir koca bulamazdım; beni istediğin yere götürebilirsin" dedi. Bunun üzerine Krates onu Stoa'ya götürdü ve orada, bu kalabalık yerde güpegündüz onun yanına uzandı, eğer Zenon, öğretmeninin özel yaşamını çevredeki kalabalığın bakışlarından korumak için, çabuk davranıp harmanisini üstlerine örtmemiş olsaydı, onunla –kadın da onun gibi kendini kaptırmıştı– herkesin gözü önünde cinsel ilişkiye girecekti.

537 DİOG. LAERT. 6, 93 = G. 26
Menandros da *İkiz Kız Kardeşler* adlı eserinde Krates'ten şöyle söz eder:

> "Sırtına bir harmani alıp benimle uzaklara gideceksin,
> tıpkı Krates'in karısının Kinik kocasıyla yaptığı gibi."

Kendisinin söylediği gibi kızını öğrencilerine eş olarak veriyordu,

> "onu otuz günlüğüne deneme evliliği için verdi."

538 DİOG. LAERT. 6, 90 = G. 27
Fahişelere durmadan söver dururdu, ama aynı zamanda onların beddualarına karşı hazırlıklı olurdu.

539 PLUT. Alex. M. fort. aut virt. 2, 3, 336c – d = G. 28
Krates Delphoi'de fahişe Phryne'nin altından bir heykelini gördü ve şöyle seslendi: "İşte Greklerdeki hafifmeşrepliğin zafer anıtı duruyor orada."

540 PLUT. coni. praec. 26, 141 = G. 29
[...] Krates, "çünkü süs eşyası neyi süslüyorsa odur. Kadını süsleyen, onu daha iffetli yapan şeydir. Bunu ne altın, ne zümrüt ne de yakut değil, sadece ağırbaşlılığı, alçakgönüllülüğü ve görgüyü belli ettiren şey başarabilir" der dururdu.

541 DİOG. LAERT. 6, 88 = G. 30
Diokles, Krates'in ailesinin canını İskender'in, ve Hipparchia'nın ailesinin canını da Philipp'in [bağışladığını?] yazıyor.

542 DİOG. LAERT. 6, 93 = G. 31
İskender ona, "doğduğun kenti yeniden inşa etmemi ister misin?" diye sordu. Bunun üzerine Krates, "Niçin? Belki başka bir İskender gelir ve onu tekrar tahrip eder" diye karşılık verdi. [Bununla o], şöhretsizliğin ve yoksulluğun kendi [gerçek] yurdu olduğunu ve kıskançlığın tuzak kurmadığı Diogenes'le aynı kentte yaşadığını [söylemek istiyordu].

543 ATH. 10, 422c – d = G. 33
Kinik Krates, Phaleronlu Demetrios'a, kendisine ekmek dolu bir heybeyle birlikte bir testi şarap yolladığı için serzenişte bulunuyor ve şöyle diyordu: "Keşke kaynaklar ekmek de getirseydi!"

544 PLUT. quom. adul. ab amico internosc. 27, 69c – d = G. 34
Phaleronlu Demetrios yurdundan sürülmüş, küçük düşmüş ve oldukça mütevazı bir durumda Thebai'de yaşadığı zaman, Krates'in kendisini görmeye gelmesinden pek hoşlanmamış-

tı, zira Kinik'in hoşgörüsüz konuşma tarzına, sert sözlerine kendini hazırlıyordu. Oysa Krates ona hoşgörülü davrandı ve [tamamen genel olarak] sürgün üzerine konuştu, sürgünün kötü bir şeye neden olmayacağını, güvensiz, hatta tehlikeli politik bir makamı terk etmekten yakınmanın bir işe yaramayacağını söyledi. Aynı zamanda onu cesaretlendirdi ve avuttu. Bunun üzerine Demetrios'un sesi açıldı ve dostlarına şöyle dedi: "Bir zamanlar işimden gücümden başka bir şeyi gözüm görmediği ve böyle bir insanla tanışacak vaktim olmadığı için ne kadar da üzgünüm."

> "Bir dost sözü kederde sana bir iyiliktir,
> ama budalalar için uyarmak fazla gelir."[4]

545 DİOG. LAERT. 6, 89 = G. 36

Favorinus *Anılar* adlı eserinin II. Kitabında onun hakkında hoş bir öykü anlatır. Bir spor okulunun yöneticisinden bir ricada bulunmuş ve adamı kaba etlerinden tutmuştu. Beriki kızınca Krates şöyle dedi: "Ne oluyor? Orası da dizlerin gibi sana ait değil mi yoksa?"

Kusursuz bir insan bulmak mümkün değildir, der dururdu, tıpkı her narın içinde çürük bir tanenin bulunması gibi.

Şarkıcı Nikodromos'u o kadar çok kışkırttı ki, beriki yumruğu indirip onun gözünü morarttı. Bunun üzerine alnına, üzerinde "Nikodromos'un eseri" yazılı bir etiket yapıştırdı.

546 DİOG. LAERT. 7, 24 = G. 38

Tyroslu Apollonios, Krates'in Zenon'u harmanisinden nasıl yakaladığını ve Stilpon'un yanından uzaklaştırmaya çalıştığını anlatır. Bunun üzerine Zenon şöyle demiş: "Azizim Krates, bir filozofu tutmak istediğin zaman, bunu kulakları aracılığıyla yapmalısın. Beni ikna et ve oradan yakala. Beni zorlarsan, [sadece] bedenim senin yanında olacak, ama ruhum Stilpon'un yanında."

547 DİOG. LAERT. 7, 2 – 4 = G. 38

Daha önce değinildiği gibi,[5] Zenon bir süre Krates'i dinledi. Sonra, deniyor, Stilpon'u da dinlemiş ve Timonides[6] *Dion* adlı eserinde, onun on yıl Ksenokrates'i ve on yıl da Polemon'u dinlediğini söyler [...].

Zenon'un Krates'le karşılaşması şöyle olmuş: Fenike'den deniz yoluyla Pire'ye gelirken erguvan [erguvan renkli kumaş?] yüklü gemi batar. Bunun üzerine o yukarıya, kente gider ve bir kitapçı dükkânına girip oturur; o günlerde otuz yaşındadır. Ksenophon'un *Sokrates'ten Anılar* adlı eserinin II. Kitabını okuyunca neşelenir ve "Sokrates gibi insanları nerede bulurum?" diye sorar. [3] Tam da o sırada Krates geçmektedir yoldan; kitapçı onu gösterir ve "peşinden git" der. O günden itibaren Krates'in derslerine katılır, onun içinde genel olarak felsefe yapmak için güçlü bir eğilim de vardır zaten, ama "Kinik utanmazlıkları"na uyum sağlayamayacak kadar utangaçtır. Krates onu bundan kurtarmak ister ve Kerameikos sokağı boyunca taşıması için eline bir tas mercimek çorbası verir. Krates Zenon'un sıkıldığını ve tası saklamaya çalıştığını görünce, değneğiyle vurup tası ikiye ayırır. Zenon kaçmak ister ve bu arada çorba bacaklarından aşağıya doğru süzülür. Krates, "bu kadar çabuk nereye, benim küçük Fenikelim, sana kötü bir şey olmadı ki!" diye seslenir. [4] Böylece o bir süre Krates'in derslerine katıldı, ve *Devlet* adlı eserini yazdığı zaman, kimileri şakayla onun "hâlâ köpek kuyruğuyla"[7] yazdığını söyledi. *Devlet*'in yanı sıra [...] *Krates'ten Anılar*'ı [...] da yazdı. Sonunda Krates'ten ayrıldı ve yirmi yıl boyunca yukarıda adları geçen filozofların derslerine katıldı. Bu yüzden onun şöyle dediği söylenir: "Geminin batması benim için büyük bir kazançtı!". Bazıları bunu Krates'le ilişkilendirir.

548 EUS. praep. ev. 14, 5, 11 f., p. 729b – d (Numenios'tan, Leem. 2) = G. 39

Arkesilaos ile Zenon Polemon'un öğrencisi oldular; bu yazının sonunda onların adını tekrar anacağım. Zenon'un önce

Ksenokrates'e, sonra Polemon'a katıldığına, ama öte yandan "köpek" Krates'ten de ders aldığına değindiğimi hatırlıyorum. Ancak Stilpon tarafından ve Herakleitos'un yandaşlarınca verilen derslerin onu etkilediği de göz önüne alınmalıdır. Ama Polemon'un öğrencileri birbirine düşünce, o ötekilere karşı mücadelede Herakleitos'u, Stilpon'u ve Krates'i kendi yanına çekmeyi başardı. Zenon, Stilpon'un etkisiyle bir mücadeleci, Herakleitos'un etkisiyle hoşgörüsüz, Krates'in etkisiyle de bir Kinik oldu.

549 DİOG. LAERT. 6, 91 f. = G. 40
Kitionlu Zenon Anekdotlar'ında, başka şeylerin yanı sıra, Krates'in büyük bir umursamazlıkla harmanisinin üstüne koyun postu diktiğini yazar. Görünüşü genel olarak iticiydi, ve beden eğitimi yaptığı zaman, insanlar ona gülerdi. Ellerini yukarıya kaldırmayı ve şu sözleri söylemeyi alışkanlık haline getirmişti: "Cesaret Krates! Bunlar gözlerin ve tüm bedenin için! Seninle alay eden bu insanların bir hastalık tarafından nasıl sarsılacağını, seni mutlu sayacağını ve tembellikleri yüzünden kendilerine lanet okuyacağını göreceksin."

550 PLUT. vit. aer. alien. 8, 831e = G. 46
Thebaili Krates, herhangi bir yükümlülük ve borç altına girmeyi gerektirmeyen sekiz talent değerindeki bir servetten feragat etti, çünkü o ticarete, sıkıntıya ve telaşa tahammül edemiyordu, harmanisini, heybesini aldı ve yoksulluk felsefesinde kendine sığınacak bir yer buldu.

551 PLUT. tranqu. an. 4, 466e = G. 46
Krates heybesi ve harmanisiyle ömrünü, sanki bir bayram günüymüş gibi, şakalaşarak ve gülerek geçirdi.

552 DİOG. LAERT. 6, 92 = G. 47
İnsan felsefede o denli ilerlemeli ki, komutanlar kendisine birer merkep güdücü gibi görünmeli.

553 İambl. STOB.'ta 3, 5, 47 = G. 4 9
Krates'in kanısına göre, hazzı belirli sınırlar içinde tutan düzenli bir yaşam aileleri kurtarır, devletleri kurtarır.

554 STOB. 3, 5, 52 = G. 51
Krates Pazar yerine gidip satıcılara ve müşterilere baktı. "Bu insanlar", dedi, "birileri ötekilerin tam karşıtını yaptığı için birbirini kutluyor. Bense başka olduğum için kendimi kutluyorum: Ben ne satıcıyım ne de müşteri."

555 STOB. 3, 14, 20 = G. 52
Peşinden birçok dalkavuğun geldiği zengin bir delikanlıya Krates şöyle dedi: "Delikanlı, yalnızlığın beni acındırıyor."

556 STOB. 4, 33, 27 = G. 53
Krates: "Ünlü olmamın nedeni zenginliğim değil, yoksulluğumdur."

557 STOB. 3, 15, 10 = G. 54
Zenginlerin ve hovardaların serveti uçurum kenarındaki bir incir ağacı gibidir. Ondan insanlar değil, sadece kargalar ve yırtıcı kuşlar yararlanır; zenginler ve hovardalardan da yalnız fahişeler ve dalkavuklar bir şeyler alır.

558 DİOG. LAERT. 6, 92 = G. 54
Dalkavukları çevresine toplayanlar, kurtların arasına düşmüş buzağılar gibi yalnızdır. Onlar birbirine yakışan değil, kötü niyetli varlıkların arasına katılırlar.

559 Gnom. Vat. 743 n. 383 = G. 60
Krates: "Şiir sanatı geniş ölçüde intihal yapıyor; gereksiz üslup araçlarıyla ve bir yığın vecizeyle bezeniyor."

560 THEM. virt. 59 Mach = G. 63
Filozof [sıkı] çalışarak alıştırma yapmalıdır; zira beden sağlığını böyle kazanır ve [sabahtan] akşama kadar içerek, yiyerek bedenlerine zarar verenlerin çabucak pes ettikleri zahmetlere kolaylıkla katlanır. Onlar Krates gibi yaşamalıydılar: Krates, her gün belirli bir mesafe koşmayı alışkanlık haline getirmişti; "ben dalağım, karaciğerim ve göbeğim için koşuyorum" diyordu.

561 THEM. virt. 41 Mach = G. 63
Krates zayıf bünyeliydi, ama Karystoslu Glaukos'tan hiç de aşağı kalmıyordu. Yani bir insanın tüm gücünü kuvvetini, kendi bedenini boş bırakmaksızın, zihnine veriyordu ve bu gücün kaynağı oradaydı.

562 MAX. CONF. 27,30 = G. 64
Krates, şarap içerek ve et yiyerek kaslarını şişiren genç bir atlet gördü, ve ona şöyle dedi: "Garip adam, hapishanenin duvarlarını güçlendirmeye son ver."

563 DEMETR. eloc. 170 = G. 66
Makul insanlar da zaman zaman uygun bir fırsatta, bir şenlikte örneğin, ya da bir şölende şakalar yapmaya ve lüksü aşırı derecede sevenlere hakaretlerde bulunmaya cesaret edecektir; [...] sözgelimi Krates'in *Yemek Pişirme Sanatı* da böyledir; onun *Mercimek Yemeğine Övgü*'sünü de hovardalardan biri okumalıydı. Kinikler genellikle bu üslubu kullanıyor. Bu tür şakalar, anekdotların ve vecizelerin işlevini üstleniyor.

564 APUL. flor. 20
Krates [...] yergiler kaleme aldı.

565 DİOG. LAERT. 2, 118 = SH 347 = G. 67
Stilpon bir defasmda kışın Krates'in soğuktan nasıl mustarip olduğunu gördü ve şöyle dedi: "Azizim Krates, sanırım senin

yeni bir harmaniye ihtiyacın var." Krates öfkelendi ve kaleme aldığı bir parodide Stilpon'a saldırdı:

> "Çok büyük acılardan mustarip Stilpon'u da gördüm ben,
> evet, Typhoeus'un sessizliğe gömüldüğü Megara'daydı,
> şevkle tartışıyordu, ve çevresinde bir yığın öğrenci vardı;
> peki, konu neydi? 'Erdem' (ama harflerin yeri
> değiştirilmeliydi)."

566 DİOG. LAERT. 6, 85 = SH 350 = G. 70
Aşağıdaki eğlencelik şiir de onundur:

> "Şarap kızılı dumanların ortasındaki kentin Heybe'dir adı,
> güzel ve verimli, ama oldukça yoksul ve kirli,
> ne asalak budalaların, ne de fahişe kalçalarından
> zevk alan şehvet düşkünlerinin düşer buraya yolu.
> Oysa bu kent kekik, ekmek, sarmısak ve incirle dolu,
> insanlar savaşmaz birbiriyle bunlar için,
> kimse sarılmaz silaha para ve ün için."

567 DEMETR. eloc. 259 = G. 70
Komedi'deki gibi, şakayla karışık olsa da belirli bir ciddiyet gözden kaçmaz, ve Kiniklerin üslubu [böyledir], örneğin Krates'in dizelerinde [kanıtlandığı] gibi: [No: 566, Dize 1].

568 CLEM. ALEX. strom. 2, 20, 121, 1 f. = SH 352 = G. 71
Thebaili Krates diyor ki:

> "Bunlara hükmeder o ve sevinir sahip olduğu
> için, köle olmaz altına ve aşk duygularına,
> tatlı arzulara, zorbalık eğilimiyle birlikte olanlara."

Sonunda şunu ekler:

"Özgür olan ve köleleştirici hazlara boyun eğmeyen herkes
İlelebet süren egemenliği sever, özgürlüğü sever."

569 PLUT. tuenda san. praec. 7, 125f = SH 353 = G. 72
Krates'in kanısına göre, bir devlet özellikle lüks ve savurgan yaşam tarzı yüzünden çökebilir ve bir kişinin egemenliğine girebilir. Şakayla şöyle uyarıyordu:

"Mercimek yemekleriyle yetin,
yoksa gelir yıkım [...]"

Bunu herkes iyi ezberlemeli: "Mercimek yemekleriyle yetin!" İnsan, lahana sarması ve balık yemeye [cüret] etmektense ve aşırı doyarak bedende karışıklığa, sıkıntılara ve ishale yol açmaktansa, genel olarak tere ve zeytinle yetinmeli.

570 PLUT. laud. ips. 17, 546a – b = SH 357 = G. 74

"Yediğim, içtiğim her şey aittir bana,
aşkın verdiği hazları zevkle tattım,
ama büyük bir zenginlikten ayrılmak
zorunda kaldım."

Bu dizelere Krates kendi dizeleriyle çok zekice karşılık verdi:

"Aittir bana aklımla kazandıklarım,
esin perilerinin soylu armağanını hatırladım,
ama büyük zenginliği yıktı kibir baştan aşağıya."

571 DİOG. LAERT. 6, 92 = SH 356 = G. 75
Öleceğini hissedince, kendi kendine şu şarkıyı söyledi:

"Terk ediyorsun yaşamı sevgili kambur,
belin bükülmüş yılların yükü altında
gidiyorsun Hades'in yurduna."

Çünkü onun zamanla [iyice] kamburu çıkmıştı.

572 STOB. 3, 14, 16 = SH 361 = G. 77
Krates dalkavuklara, "yemekte baş sallayanlar" diyordu.

573 Anth. Pal. 10, 104 = SH 361 = G. 77
Filozof Krates'ten kanaatkârlığa övgü:

"Yaşa sen, hükmeden tanrıça, bilgelerin aşkı ve büyük sevinci,
sevimli kanaatkârlıksın sen, ışıl ışıl parlayan ölçülülüğün çocuğu.
Her zaman haktan yana olan takdir eder senin erdemini.
[...]"

574 DİOG. LAERT. 6, 86 = SH 362 = G. 78
Krates'in çok iyi bilinen bir "Hesaplaşma"sı da vardır:

"Aşçıya on mina ver, hekime bir drahmi,
Dalkavuğa on talent, danışmana – hiçbir şey.
Fahişeye bir talent, ve üç obol de
filozofa. [...]"

575 DİOG. LAERT. 6, 86 = SH 363 = G. 79

"Sevgi açlığı giderir, o olmazsa, zaman;
ve bu da işe yaramazsa – ilmek."

576 DİOG. LAERT. 6, 98 = SH 364 = G. 80
O, en yüksek anlamda felsefi niteliği olan tragedyalar da yazmıştır, örneğin aşağıdaki dizelerin [kanıtladığı] gibi:

"Vatanım bir kule, bir ev değildir benim:
Tüm yeryüzüdür benim yurdum, kentim,
ve olmaya hazırdır her zaman benim meskenim."

577 STOB. 4, 50, 66 = SH 366 = G. 82

"İyi bir mimar, yani zaman büktü belimi,
ama yarattığı her şey mecburen güçten düşmeli."

578 STOB. 4, 50, 8 = SH 368 = G. 85
Krates'ten ya da Antiphanes'ten:

"Büyük bir kötülük diye yakınıyorsun yaşlılıktan,
ama cezasını ölüm veriyor bu yaşa ulaşmayanın.
Hepimiz iple çekiyoruz onu, ama gelince de,
'eyvah' diyor, doğaya müteşekkir olmuyor insan."

579 DİOG. LAERT. 2, 25 = Philemon, PCG 105 = G. 86
Krates sık sık şu dithyrambos'u ezberden okurdu:

"Gümüş tabak çanağın, erguvan kumaşın
yaşama değil, yalnız tragedya yazarlarına vardır yaran."

Kuşkulu Metinler

580 Anth. Pal. 9, 359
İnsan yaşamda hangi yolu seçer?
Pazar nifak ve kötü hareketlerle dolu, evde tehdit eder
kaygılar seni;
Toprak zahmete sokar, deniz korkuyla çevreler;
Ve servetin varsa gurbette korkuya kapılırsın,
Eğer yoksa bir üzüntü kaplar seni; evlilik
Baş ağrısı verir, bekârsan daha da yalnız kalırsın;

Çocuklar külfettir, çocuksuz olmaksa yarım yaşamaktır;
Gençler akılsız, yaşlılar ise zayıftır.
Yalnız iki şey istenebilir: Hiç doğmamış olmak ya da
doğar doğmaz tekrar ölmek.

Krates'e Atfedilen Mektuplar

581 DİOG. LAERT. 6, 98 = G. 87
Krates'in mektuplardan oluşan bir kitabı da vardır, bu mektuplarda üst düzeyde felsefe yapar; üslubu Platon'u hatırlatır.

582 Epist. 2 = G. 89
(Öğrencilere.) Yaşam için gerekli şeyleri herkesten istemeyin, ve onların size vermek istediği her şeyi alıp kabul etmeyin (zira erdemin kötülük tarafından desteklenmesi doğru bir şey değildir), sadece felsefeye vakıf olanlardan alın; sonra size ait olanların iadesini talep etmeniz mümkün olacaktır, ve kimse başkalarına ait bir şeyi talep ettiğinizi düşünmeyecektir.

583 Epist. 3 = G. 90
(Öğrencilere.) Ruhla ve bedenle sadece gerekli olduğu kadar ilgilenin, ve dış görünüşe bu kadar bile önem vermeyin. Zira mutluluk hazdan (onun yüzünden dış görünüşe ihtiyaç duyarız) ileri gelmez: Erdem, dış görünüşle ilgili herhangi bir şey olmadan da mükemmeldir.

584 Epist. 4 = G. 91
(Hermaiskos'a.) Çalışmayı erek edinsen de ondan kaçınsan da fark etmez, – çalış! Zira çalışmamakla çalışmanın [kendisinden] kaçınamazsın: Tam tersine, onu takip edersin.

585 Epist. 5 = G. 92
(Öğrencilere.) Yasa iyidir, ama felsefenin üzerinde değildir. Yasa bizi haksızlık yapmamaya zorlar; felsefe ise bize bunu öğretir. Bir şeyi gönüllü değil de zor altında yapmak ne kadar iyi değilse, yasa da aynı ölçüde felsefeden daha iyi değildir. Bu yüzden felsefeyle ilgilenin ve politikayı bırakın, çünkü insanlara haksızlık yapmamayı öğreten şeyi anlamak, onları buna zorlayan şeyi anlamaktan daha iyidir.

586 Epist. 6 = G. 93
(Öğrencilere.) Felsefe yapmak sizin için nefes almaktan daha önemli olmalıdır (zira felsefenin başardığı gibi iyi yaşamak, nefes almanın neden olduğu sadece yaşamaktan çok daha büyük ölçüde ulaşmaya değer bir hedeftir), hem de başkaları gibi değil, tıpkı Antisthenes'in temellerini attığı ve Diogenes'in tamamladığı gibi. Bu şekilde felsefe yapmak size pek hoş gelmese de, hedefe çok daha çabuk götürür. Diogenes'in her zaman dediği gibi, mutluluk yolunda insan alevlerin arasından da geçmelidir.

587 Epist. 7 = G. 94
(Zenginlere.) Asın kendinizi! Fasulyeniz, inciriniz, suyunuz, Megara'dan gelme mintanlarınız var, büyük ölçüde ticaret ve tarım yapıyorsunuz ve hain, despot, canisiniz, rahatça yerinizde oturacağınıza her çeşit suçu işliyorsunuz. Biz ise tamamen barış içinde yaşıyoruz, çünkü Sinoplu Diogenes bizi her çeşit kötülükten kurtardı. Bizim hiçbir şeyimiz yok, ama her şeyimiz var, sizin ise her şeyiniz var, ama kavgacılığınız, kıskançlığınız, korkularınız ve kibriniz yüzünden hiçbir şeyiniz yok.

588 Epist. 10 = G. 97
(Lysis'e.) Azizim Lysis, Eretria'daki müsabakadan bu yana senin devamlı sarhoş olduğunu duydum. Eğer bu doğruy-

sa, bilge Homeros'un şu sözlerini yabana atmamak yerinde olur:

"Çelmişti şarap ünlü at adam Eurytion'un da aklını..."[8]

ve o güçlü, insan üstü Tepegöz'ün de. Demek ki şarap, bizden bu kadar güçlü ve iri olanları rahatsız ediyorsa, bizi de rahatsız eder mi dersin? Hem de çok kötü bir şekilde diyorum ben. Şarabın, senin başına bir kötülük getirmemesini istiyorsan, benim önerim onu doğru dürüst içmeyi öğrenmelisin. [2] Zira doğru kullananları kudurtmadığı ve çıldırtmadığı için mızraba pes edilmemesi gerektiğini düşünmek, ve şaraba hem boyun eğmeyi hem de onu doğru tüketebilmeyi düşünmek saçmadır. <...> Ya da mızrabın bu kadar güçlü bir etkisi mi var? [Özellikle o zaman] insan onu özenle tüketmeli. Ölçülü insanların içinde onu kendine hâkim olarak tüketmeyi dene, ki böylece, her ne kadar çok değer vermesen de, tanrı armağanı başına vurmasın, eğer bu armağana saygı duyarsan, sana verdiği memnuniyetin tadını pişmanlık duymadan çıkarabilesin ve ondan yararlanabilesin [...].[9]

589 Epist. 11 = G. 98

(Öğrencilere.) İhtiyaçlarınızı *en aza indirgemeye* alışın (bu sizi tanrıya yaklaştırır, tersi ise ondan uzaklaştırır), tanrılar ve akılsız yaratıklar arasında duran sizler o zaman değersiz cinsle değil, daha yüksekteki cinsle eşit hale gelmeyi [başaracaksınız].

590 Epist. 12 = G. 99

(Orion'a.) Taşra yaşamı insanı iyi, kent yaşamı ise kötü yapmaz, sadece iyi ya da kötü insanlarla ilişkilerdir insanı belirleyen. Eğer oğullarının kötü değil, iyi olmasını istiyorsan, onları taşraya değil bir filozofun okuluna, yani bizim de gittiğimiz ve doğru olanı öğrendiğimiz yere gönder. Zira erdem,

alıştırma yapılması gereken bir şeydir: O ruha, kötülük gibi kendiliğinden gizlice girmez.

591 Epist. 13 = G. 100
(Eumolpos'a.) Diogenes'in harmanisi gösterişsiz, ama güven vericidir, onu kim sırtına geçirirse, Kartaca esvaplarını giyenlerden daha güvenilir olur; onun yaşam tarzı, Perslerin yaşam tarzından daha yalın, daha sağlıklıdır, varoluşu eziyetlidir, ama Sardanapal'ın varoluşundan [da] daha özgürdür. [...]

592 Epist. 14 = G. 101
(Gençliğe.) Arpa ekmeği yemeye ve su içmeye alışın, ağzınıza ne balık ne de şarap koyun, çünkü bunlar, Kirke'nin zehirleri gibi, yaşlı erkekleri hayvana ve delikanlıları kadına çevirir.

593 Epist. 15 = G. 102
(Öğrencilere.) Yalnız bütün kötülüklerin en kötüsü olan haksızlık ve ölçüsüzlükten değil, üstelik onların doğurduğu hazdan da kaçının. Başka hiçbir şeyin değil, [ister] hissedin [ister] ümit edin, tamamen onların üzerinde yoğunlaşın. Yalnız manevi değerlerin en yücesi olan kendine hâkimiyete ve sebata ulaşmayı değil, üstelik onların yarattığı ağır çalışmayı da hedef edinin, ve zahmetli olduğu için ondan kaçmayın. Daha az değeri olan bir şeyle[10] değiştirecek miydiniz? [...]

594 Epist. 16 = G. 103
(Öğrencilere.) Kinik felsefesi Diogenes'in felsefesidir, bu felsefenin ilkelerine göre çaba gösterenlere "köpek" denir, "köpek-olmak" mutlaka felsefe yapmak demektir [ya da felsefeye giden kısa yol]. Bu nedenle bu addan çekinmenize gerek yok ve bu yüzden harmani ile heybe taşımaktan kaçınmayın, zira onlar tanrıların silahlarıdır.[11]

595 Epist. 19 = G. 106
(Patrokles'e.) [...] Kiniği Kinik yapan giysi değil, giysiyi giysi yapan Kiniktir. [...]

596 Epist. 21 = G. 108
(Köpek Metrokles'e.) "Köpek" [adından] korktuğun sürece sana böyle hitap edeceğim. Bence sen ondan hâlâ korkuyorsun. Ve bir mektupta sen kendin bana "köpek" diyordun. Eğer korkma huyundan vazgeçer ve sadece aklını başına toplarsan, böyle [yani doğru] şeyler yapmayı da öğreneceksin ayrıca. Çünkü mutluluğa giden yol konuşma nedeniyle uzundur, ama günlük alıştırmalar, edimler nedeniyle kısadır. [...]

597 Epist. 24 = G. 111
(Tesalyalılara.) İnsan at için değil, at insanlar için yaratılmıştır. Atlar için değil, kendiniz için zahmete girin; aksi takdirde kesinlikle atlarınız çok değerli, ama kendiniz değersiz olacak.

598 Epist. 26 = G. 113
(Atinalılara.) Diogenes'in, her şey iyilere aittir, demesine ve size gelip hiçbir şey istememesine, ama bazı şeylerin iadesini talep etmesine şaşırmayın! Zira her şeyin tanrıya ait olduğuna şaşmayın, tam tersine: Siz hepiniz, rüyanıza giren ve kurban talep eden tanrıya mutlaka bir kurban kesilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz. Helios'un sizden bir şey istediğini değil, bazı şeylerin iadesini talep ettiğini de söylüyorsunuz. Demek ki, her şeyin tanrıya ait olduğunu kabul ediyorsanız, onun bazı şeylerin iadesini talep etmesine de öfkelenmemelisiniz. İyilerde de durum böyledir. Şunu kabul edin ki, her şey tanrıya aittir, her şey dostların ortak malıdır ve sadece iyiler tanrının dostudur, ama o sizden bir obolos istediği zaman, sanki size ait bir şeyden ayrılmak zorunda kalıyormuş gibi yakınıyorsunuz.

599 Epist. 33 = G. 120
(Hipparchia'ya.) Senin doğurduğunu ve her şeyin yolunda gittiğini duydum, çünkü bana hiçbir şey söylemedin. Tanrıya ve sana şükürler olsun! Anlaşıldığına göre sen, zahmetin sonucu olarak insanın zahmet çekmediğine inanmışsın! Yoksa gebeliğin sırasında bir atlet gibi alıştırma yapmasaydın, doğum bu kadar kolay olmazdı. Kadınların birçoğu gebelik sırasında güçten düşüyor ve doğurdukları zaman da, eğer yaşarlarsa, hastalıklı çocuklar dünyaya getiriyor. [...]

600 Epist. 35 = G. 122
(Aper'e.) Çok sayın bay! Kısa ve öz, her duruma uyan eski bir kehanet vardır. Şöyle ki: Kaçınılmaz olandan kaçmaya çalışma. Çünkü kaçınılmaz olandan kaçmaya çalışan bir kimse, her halde biçarenin biri olmalıdır ve ulaşılamayanı arzu eden bir kimse de, onu asla elde edemez. Ben belki de sana eski kafalı ve kılı kırk yaran biri gibi geliyorum ve kendimi asla savunmak istemiyorum. Peki, istersen beni hor görebilirsin, ama şu yaşlı adamı dinle! Çünkü ben kendi deneyimlerimden öğrendim ki, biz insanlar [tam da] sorunsuz bir ömür sürmek istediğimiz [zaman] eziyet çekiyoruz. [2] Oysa bu, olanak dışı bir şeydir. Çünkü biz kaçınılmaz olarak bedenimizle ve insanlarla birlikte yaşamak zorundayız, ve sorunların birçoğu, birlikte yaşadığımız insanların makul olmayışından ve bedenimizden ortaya çıkmaktadır. Demek ki, bir kimse bu ilkelerle uyum içinde yaşarsa [?], o zaman o dertsiz ve korkusuz ve de mutlu olur! Ama o bunu da [?] idrak etmezse, boş umutlara ve isteklere kapılıp gider. Eğer sen kitlenin yaşam tarzını beğeniyorsan, onların öğütlerini dinle, çünkü onlar bu işleri daha iyi bilir. Ama bir Sokrates'in, bir Diogenes'in yaşam tarzını beğeniyorsan, trajik yazgıları başkalarına bırak ve bu insanları kendine örnek al.

NOTLAR

1 PCG 134 [136] – "hos Krates ei", Cobet'ye göre: "enkrates ei".
2 Metin kesin değil.
3 "auctiore", Oudendrop'a göre: "aucto".
4 Eurip. TGF 962.
5 Diog. Laert. 6, 105.
6 Croenert "Timokrates"ten yana.
7 "eti tei", Gomperz'e göre: "epi ten".
8 Hom. Odys. 21, 295.
9 Metin kesin değil.
10 "cheiro", Capelle'ye göre: "kreitto".
11 Metin kesin değil.

2. METROKLES

Giriş

Maroneialı Metrokles Hipparchia'nın kardeşiydi, yani o da aynı soylu aileden geliyordu. Metrokles önce Theophrastos'un ve Ksenokrates'in derslerini dinledi, sonra da Krates'e katıldı. Teles (40 f.), Bion'dan aktararak, Krates'e katılmasının onun yaşam tarzında hangi değişikliğe yol açtığını anlatır. Metrokles, anekdot ve vecize karışımı olan Chreia'nın ("yaşamın felsefi ihtiyaçları") mucidi sayılır, ve bu tarz, ilk Kiniklerden günümüze ulaşan metinleri niteler.

Kaynaklar

601 DIOG. LAERT. 6, 94 f. = G. 1

Hipparchia'nın kardeşi Metrokles önce peripatetikçi Theophrastos'un derslerine katıldı. Theophrastos onu öyle sık boğaz etti ki,[1] bir defasında tefekkür çalışmasının tam ortasında osuruverdi, sonra o kadar utandı ki, eve kapanıp açlıktan ölmek istedi. Krates bunu duyunca, evdekilerin çağrısı üzerine oraya gitti, ve kasten kuru fasulye yedi; böylelikle ve öğütleriyle, onun kötü bir şey yapmadığını kendisine gösterdi; eğer osuruk doğal yoldan çıkmamış olsaydı, bu çok garip bir durum olurdu; sonunda kendisi de benzer bir harekette bulunarak osurdu ve Metrokles'e yeniden cesaret verdi. O günden sonra Metrokles onun derslerine katıldı ve iyi bir filozof oldu. [95] Hekaton, Metrokles'in kendi eserlerini yaktığını ve şöyle söylediğini aktarır:[2]

> "Bunlar sadece gece yarısı[3] düşlerinin dokuduğu şeyler."[4]

Başkalarına göre o Theophrastos'un ders notlarını ateşe atmış ve şöyle demiştir:

"Buraya gel Hephaistos, sana Thetis'in ihtiyacı var şimdi."

O şunları söyleyip dururdu: "Bazı şeyleri, örneğin bir evi parayla satın almak mümkündür; eğitim gibi bazıları içinse zaman, gayret ve sebat gerekir. Servet, doğru kullanılmazsa zararlıdır." Metrokles yaşlılığında kendini boğarak öldürdü.

602 PLUT. an vitios. ad inf. suff. 3, 499a – b = G. 3
Çırılçıplak orada duran ve dışarıdan hiçbir şeye ihtiyaç duymayan yoksulluk kadere, insanları nasıl oluyor da mutsuz ve cesaretsiz yapabiliyorsun, diye sormalı. "Kader, sen yoksulluğu tehdit mi ediyorsun? Metrokles sana gülüyor, o ki kışın özel hamamlarda,[5] yazın tapınak avlularında uyur ve böylece kışı Babylon'da, yazı Media'da geçiren Pers kralına mutluluk yarışında meydan okur."

603 DİOG. LAERT. 6, 95 = G. 6
Theombrotos ile Kleomenes onun öğrencileriydi; Theombrotos [daha sonra] İskenderiyeli Demetrios'un, Kleomenes de İskenderiyeli Timarchos'un ve Ephesoslu Echekles'in öğretmenleriydi. Ancak Echekles, ilerde sözünü edeceğimiz Menedemos gibi, Theombratos'un derslerine de katılmıştı. Ünlü Gadaralı[6] Menippos da onların arasındaydı.

NOTLAR

1 Metin kesin değil: Menagius "diephtharto"nun yerine "edysopeito"yu önerir.
2 Gomoll 23.
3 "nykteron", Nauck'a göre: "nerteron".
4 Adesp. trag., TGF 285.
5 "pribatois", Usener'e göre: "probatios".
6 Menaguis "Sinop"tan yana.

3. HİPPARCHİA

Giriş

Maroneialı Hipparchos hakkında bildiğimiz çok az şey fragmanlar halindedir. Soylu bir aileden geliyordu ve olasılıkla kardeşi Metrokles'in aracılığıyla onun öğretmeni olan Krates'le tanışmıştı. Krates'e âşık olan Hipparchia, ana babasının karşı çıkmasına ve Krates tarafından pek de teşvik edilmemesine rağmen onunla evlendi. Bu "köpek evliliği" özel bir durum sayılır, çünkü birçok Kinik evlenmeyi reddeder. Hıristiyan Theodoret, Krates'in tutkudan gözünün karardığını, kendi "görkemli ilkeler"inin aksine davrandığını söyler; oysa Krates kamburunu göstererek Hipparchia'yı tutkularından kurtarmak istiyordu.

Kaynaklar

604 DİOG. LAERT. 6, 96 – 98 = G. 1

Metrokles'in kız kardeşi Hipparchia da [Kinik] öğretisine kendini kaptırdı. Her ikisi de Maroneialıydı. Hipparchia Krates'i, öğretisini ve yaşam tarzını sevdi, servet, soyluluk, güzellik, kendisine talip olanlar umurunda değildi. Krates onun her şeyiydi. Hatta ana babasını, eğer kendisini ona [eş] olarak vermezlerse, intihar etmekle tehdit etti. Anababası Krates'e, kızlarını bu işten vazgeçirmesi için yalvardı, ve o [elinden gelen] her şeyi yaptı. Ama onu razı edemeyince, ayağa kalktı, soyundu, karşısına geçip şöyle dedi: "Bak bakalım, müstakbel kocan neye benziyor, bu da onun serveti. Her şeyi çok iyi düşün; eğer benim alışkanlıklarımı da paylaşmak istemezsen[1] eşim olamazsın." [97] Genç kız onun lehinde karar verdi, Kra-

tes gibi giyindi, onun, kocasının peşine takıldı, onunla alenen cinsel ilişkiye girdi ve davetlere de katıldı. Bir defasında Lysimachos'un düzenlediği bir şölende yer aldı, ve burada "ateist" lakaplı Theodoros'u, şu paralojizme başvurarak küçük düşürdü: "Eğer Theodoros, kimsenin haksızlık diye tanımlayamayacağı bir şey yaparsa, Hipparchia da, kimsenin haksızlık diye tanımlayamayacağı aynı şeyi yapabilir, öyle değil mi? Şimdi, Theodoros kendi kendine vurursa bir haksızlık yapmış olmaz; demek ki, Hipparchia da Theodoros'a vurursa haksızlık yapmış olmaz." Bunun üzerine Theodoros ne diyeceğini bilemedi; sadece Hipparchia'nın eteğini kaldırdı, ama Hipparchia ne ürktü ne de rahatsız oldu; oysa ne de olsa bir kadındı. [98] Sonra Theodoros ona,

> "'dokuma tezgâhını terk eden mekik'[2]

sensin demek ki?" deyince, o da şöyle cevap verdi: "Evet, benim, Theodoros, ama ömrümü dokuma tezgahının başında geçirmek için değil de, kendimi eğitmek için aldığım kararın yanlış olduğuna inanma hakkına sahip değilsin."

NOTLAR

1 Metin kesin değil.

2 Eurip. Bakch. 1236.

4. MENEDEMOS

Giriş

Aynı adı taşıyan Eretriali filozoftan ayrı olarak Kinik Menedemos Anadolu'nun batısından geliyordu, önce bir Epikurosçunun, Lampsakoslu Kolotes'in, sonra da Metrokles'in (ya da Krates'in?) çömezi sayılan Kinik Echekles'in derslerine katıldı. Menedemos, Bion'un ve Menippos'un çağdaşıydı. Kinik öğretisini kabul ettikten sonra, konuşmalarının büyük bölümünü Herculaneum'daki papirus tomarlarından eline geçirdiği eski öğretmeni Kolotes'e karşı mücadeleye girişti. Menedemos bir eserinde, Epikurosçuların, şiir sanatını reddettikleri zaman, kendileriyle çelişkiye düştüklerini kanıtlıyordu. Başka bir eseri de "bilge kişi mercimeğini kendi pişirir" başlığını taşıyordu. Ayrıca Kolotes'ten öğrendiğimize göre, Menedemos bir Kinik olarak Stoacılığa yakın olduğu halde, bazı Stoacılar onu "saf ve budala" diye tanımlamıştır.

Kaynaklar

605 DİOG. LAERT. 6, 102 = G. 1

Menedemos, Lampsakoslu Kolotes'in öğrencisiydi Hippobotos'un anlattığına göre, o denli gariplikler yapıyordu ki, Eriny kılığına girerek, insanların işlediği cürümleri gözlemlemek üzere Hades'ten gönderildiğini iddia ediyor, oraya döndükten sonra bunları tanrılara bildireceğini söylüyordu. Üstü başı şöyleydi: Ayakuçlarına kadar uzanan koyu gri bir pelerin, belinde mor bir kemer, başında 12 burç işlenmiş Arkadya işi bir şapka, ayaklarında tragedya oyuncularının giydiği kalın tabanlı kunduralar, upuzun bir sakal, elinde dişbudak ağacından bir değnek.

5. THRASYLLOS

Giriş

Büyük Antigonos'un çağdaşı olarak Thrasyllos 4. yüzyılın son çeyreğinde yaşamıştır. Ancak onu kralla ilişkilendiren anekdotları adını anmadan Plutarkos (vitios. pud. 7, 531f) ve Seneca (benef. 2, 17, 1) anlatmıştır.

Kaynaklar

606 PLUT. reg. et imp. apophth. 15, 182e = G. 1
Kinik Thrasyllos, Antigonos Kyklops'tan bir drahmi istedi. Beriki, "hayır, bu krallara özgü bir sadaka değil", dedi. Bunun üzerine o: "Peki, o zaman bir talent ver." Antigonos, "hayır, bu da bir Kinik talebi değil", diye karşılık verdi.

6. MENİPPOS

Giriş

Gadaralı Menippos, Diogenes, Bion, Epiktetos ve birçok başka filozof gibi Helen soyundan gelmiyordu. Geç Helenizm ve imparatorlar döneminde, Meleager üzerinden Oinomaos'a kadar süren bir Kinik geleneğinin ayakta kaldığı Gadara'da dünyaya gelmişti. Monimos, Bion ve Epiktetos gibi Menippos da başlangıçta köleydi. Tahminen MÖ 350 ile 270 yılları arasında yaşamıştır. Korinthos'ta Kraneion'u, Atina'da Lykeion'u mesken tutmuştur. Thebai'de Krates'in öğrencisiydi, ama Metrokles'le de yakın ilişkiler içindeydi. Çağdaşları Bion ile Phliuslu Timon düşünceleri bakımından ona çok yakındılar. Tüm Kinik ilkelerine karşılık onun para kazanmaya ilgi duyduğu konusunda kuşkuya yer yoktur, ama servetini nasıl kazandığı belli değildir, zira Diogenes Laertius iki farklı kaynağı izler. "Dilenerek" ("aiteon") pek doğru değildir; o daha çok çalışkan bir iş adamı gibi görünüyor.

Kısa Yaşam (Vita) 13 eserin adını verir, bunlar arasında *Hades'e Yolculuk*, *Şölen* ve *Diogenes'in Satılması* yer alır. *Hades'e Yolculuk*, kısmen Lukianos'tan (*Menippos, Nekyomanteia, Charon* ve *Ölülerle Konuşmalar*'dan) kısmen de Varro'nun Menippos hicvi *İntihar*'dan ve Horatius'tan (sat. 2, 5) alınarak yinelenmiş olabilir.

Lukianos *Nekyomanteia* adlı eserinde Menippos'a (Odysseus'u, Herakles'i ve Orpheus'u örnek alarak) Hades'e, Teiresias'ın gölgesinden akıl alarak, nasıl indiğini anlattırır. Bir Kaldeli bu girişimi için onu giydirir ve ona şapka, aslan postu ve bir lir verir. Uzun süre dolaştıktan sonra kâhinle karşılaşır ve ona, hangisi en iyi yaşamdır, diye sorar. Bu soru, en yüce iyi sorusundan sonra bütün felsefe okullarında çok tartışılmış bir sorudur. Menippos bu noktada onların tartışmalarını ala-

ya alabilirdi. Teiresias güldü ve onu bir kenara çekip kulağına, "Hiçbir iş yapmayan birinin ("idiotes") yaşamı en iyisidir" diye fısıldadı. Tahminlere göre bu motif, Menippos'un *Nekyia* adlı eserinden kaynaklanır. Bu eser nedeniyle kuşkusuz Horatius da (sat. 2, 5) Odysseus'u bir kez daha Hades'e göndermeyi düşünmüştür, ama bu defa Teiresias'tan mirasa konma sanatını öğrenmesi için. Kinikleri örnek alan kahraman maddi yönden iflas etmiştir ve onun acilen paraya ihtiyacı vardır. Kahramanın bu karikatürü, belki Menippos'un ya da Kinizmin son dönemdeki temsilcilerinden birinin buluşudur.

Eserin kazandığı başarı, tahminlere göre, Menippos'un bir de *Gökyüzüne Yolculuk* adlı bir kitap yazmasına neden olmuştur; bu eserin izlerini Lukianos'un *İkaro-Menippos*'unda, Varro'nun birçok Menippos hicvinde, Seneca'nın *Tanrısal Claudius'un Kabaklaşması*'nda, belki de Lukianos'un *Tanrıların Toplantısı*'nda, *Zeus'un Çürütülmesi*'nde ve *Trajik Zeus*'unda somut olarak görmek mümkündür. Burada geleneksel Helen tanrı inancı ile değişik felsefe okullarının tanrı öğretisini eleştirel açıdan aydınlatma fırsatı doğmaktadır.

Menippos'un özelliğini oluşturan eserler "Menippos Hicivleri"dir, bunlar şiirle düzyazı karışımı, ama aynı zamanda –"spoudaiogeloion" anlamında– şaka ile ciddiyet karışımı eserlerdir. Bu eserlerin daha sonraki yazarlar üzerindeki etkisi dikkate değer: Aralarından Gadaralı Meleager, Varro, Seneca ve Petronius'un adlarını sayabiliriz.

Marcus Aurelius, Menippos'un eserlerini büyük bir zevkle okumuş gibidir (6, 47). Ona göre Menippos, konuya hâkim olarak insanın günlük varoluşuyla alay etmesini bilen biridir.

Kaynaklar

607 DİOG. LAERT. 6, 99 – 101

Achaikos'un Etik adlı eserinde dediği gibi, Fenikeli Menippos da bir Kinik ve köleydi. Diokles'e göre, onun efendisi Karade-

niz bölgesinden Baton adlı biriydi. O[1] para kazanma hırsının itkisiyle o kadar ahlaka aykırı bir şekilde yaşadı ki, sonunda özgürlüğünü satın alıp Thebai yurttaşı olabildi. Ciddiyetten çok uzaktı; eserleri nüktelerle, latifelerle doludur ve çağdaşı Meleager'i hatırlatır. Hermippos, onun bir günlük vadeyle borç para verdiğini ve takma adını da buradan aldığını iddia eder. Nitekim o gemi sahiplerine borç veriyor ve bunu da rehinlerle güvence altına alıyordu. Bu şekilde büyük bir servet kazandı [100]. Sonunda bir tertibe kurban düştü, her şeyini kaybetti ve umutsuzluğa kapılıp kendini asarak yaşamına son verdi. Ben de onun için şaka yollu şu şiiri yazdım:

> "Fenikelidir kendisi, ama bir Girit köpeğiydi,
> Her gün alırdı tefeci faizi –ve adı da böyleydi–
> Menippos hani, adı sana tamamen yabancı değildir belki.
> Bir gün soyuldu Thebai'deki büyük evi,
> Malı mülkü, parası gitti her şeyi, hoş bir Kinikti
> Ama astı kendini."

Bazıları, kitaplarının ona değil, Dionysios ile Kolophonlu Zopyros'a ait olduğunu, bu ikisinin onları sırf eğlenmek için yazdıklarını ve altına, iyi bir tüccar olduğu için, onun adını eklediklerini iddia eder. [101] Menippos adında altı kişi vardı. [...] Kinik Menippos 13 eser kaleme almıştır: *Hades'e Yolculuk* (*Nekyia*), *Vasiyetler* (*Diathekai*), *Şaka Yollu Tanrı Mektupları* (*Epistolai kekompseumenai apo tou ton theon prosopou*), *Fizikçilere, Matematikçilere ve Dilbilgicilere Karşı; Epikuros'un Doğum Günü ve Kutladığı Yirminci Yılı Üzerine* ve öteki eserler.

NOTLAR

1 "zon", Reiske'ye göre: "aiteon".

7. PHİLİSKOS

Giriş

Aiginalı Philiskos, kardeşi Androsthenes'ten önce, eğitim görmek üzere babası Onesikritos tarafından Atina'ya gönderildi, burada olasılıkla Stilpon'un derslerine de katıldı. Her iki kardeş Diogenes'e yanaştı ve sonunda babaları da onları izledi. Antikçağda Philiskos, Diogenes'in adıyla bilinen tragedyaların gerçek yazarı sayılıyordu; başkalarına göre bu tragedyalar Pasiphon adında birinin eserleriydi.

Kaynaklar

608 Suda s. v. Philiskos No. 359 = G. 1
Aiginalı Philiskos Büyük İskender'e okuma yazma öğretti. O "köpek" Diogenes'in öğrencisiydi, Hermippos'a[1] göreyse Stilpon'un. Aralarında *Kodros*'un da bulunduğu diyaloglar kaleme aldı.

609 Suda s. v. Philiskos No. 362 = G. 1
Aiginalı Philiskos şenlikler için Atina'ya geldi, Diogenes'i dinledi ve filozof oldu. Babası, onu geri getirsin diye kardeşini yolladı, ve onun başına da aynı şeyler geldi. Bunun üzerine ikisini de almak için babaları geldi, ve o da filozof oldu. "İyi" lakaplı Phokion da onun [yani Diogenes'in] öğrencisi oldu. [...]

NOTLAR

1 Wehrli 37.

8. MONİMOS

Giriş

Diogenes Laertius'un anlattıkları (7, 82 - 83), tarihsel bilgilerden ayırt edilmesi pek mümkün olmayan romanlara özgü öğeler içerir. Monimos'un köle olduğunu, sonra Krates'e katıldığını aktaran kısımlar inandırıcıdır. Ama ona Diogenes'i anlattığı söylenen Kseniades, Diogenes'in sahibiyle hiç de aynı kişi değildir. Korinthos'ta Kseniades adında bir filozof yaşamıştı, ama modern araştırmalar yaşadığı yılları MÖ 5. yüzyıl diye kaydeder. Ne var ki bu kesinlikle saptanmamıştır, adı geçen Kseniades'e atfedilen öğretiler –örneğin bütün kanılar yanlıştır– Monimos hakkında bildiklerimizle örtüşür. O yaşamı, insanların düşlerinde ya da çılgınlık anlarında gördükleri imgelerle ve tiyatro sahnesinin dekorlarıyla karşılaştırıyordu. Başka eserleri dışında, *Üstü Kapalı Ciddiyetle Eğlenmeler* adlı bir eserinin ve de bir *Protreptikos*'unun olduğu söylenir.

Kaynaklar

610 DİOG. LAERT. 6, 82 f. = G. 1

Syrakusalı Monimos Diogenes'in öğrencisiydi, Sosikrates'in aktardığına göre, Korinthoslu bir bankerin hizmetinde çalışıyordu. Diogenes'in sahibi Kseniades onunla sık sık görüşüyor, bu adamın (yani Diogenes'in – Çev. n.) olağandışı edimlerini ve sözlerini anlatıp duruyordu, böylece Monimos onu sevmeye başladı. Bir gün ansızın çıldırmış gibi yaparak, bankerin masasındaki madeni paraları ve gümüşleri birbirine karıştırmaya başlayınca, bankacı onu işten attı. Ardından o da hemen Diogenes'e katıldı. Sık sık da Kinik Krates'in pe-

şinden gidiyor, onu taklit ediyordu, bu yüzden banker onu böyle görünce çıldırdığına iyice inandı. Monimos, komedya yazarı Menandros'un adından söz etmesine neden olacak kadar ün kazanmıştı; *Hippokomos*[1] adlı oyununda Menandros şöyle der:

> "A: Azizim Philon, Monimos adında bir bilge vardı, ama pek de ünlü değildi. B: Şu heybeli adam mı? A: Hayır, şu üç heybeli olan. Ama, tanrı hakkı için, o 'kendini bil' ile ya da bilinen başka uzsözle karşılaştırılabilecek hiçbir şey söylemedi. Hayır, bu pis dilenci yoluna devam etti, ve bütün kanıların buhardan başka bir şey olmadığını öne sürdü."

O [insanların] kanılarını hor görme konusunda tamamen ciddiydi ve [sadece] bilgeliğe ulaşmaya çalışıyordu. Üstü kapalı bir ciddiyetin karıştığı *Eğlenmeler* adlı bir eser, ve ayrıca *İçgüdüler Üstüne* ile *Felsefeye Giriş* kitaplarını yazdı.

611 STOB. 2, 31, 88 = G. 5
Cahil olmaktansa kör olmak daha iyidir. Kör bir çukura düşer, cahil ise uçuruma.

NOTLAR

1 "Seyis", K.-Th. 215.

9. ONESİKRİTOS

Giriş

Diogenes'in öğrencisi Astypalaialı Onesikritos, İskender'in Hindistan seferine, önce kraliyet gemisinde dümenci, sonra da komutan olarak katıldı. O ayrıca Nearchos'un (MÖ 326'dan sonra), İndus Irmağı'nı, denize döküldüğü yerden Basra Körfezi'ne kadar araştıran ve de İchthyophagen sahillerine uzanan keşif yolculuğuna da katıldı. Onesikritos, kral ölünce hemen İskender'in Öyküsü başlıklı bir kitap yazdı, kitapta kahramanını bir düşünür ve kültür yayıcı olarak betimliyordu. Eserden, daha sonraki coğrafyacılar, tarihçiler ve etnograflar epey yararlandı, ama kitap çok da eleştirildi. Nearchos, daha gerçekçi haberleriyle bu imgeyi düzeltmeye çalıştı.

Kaynaklar

612 DİOG. LAERT. 6, 84 = G. 1

Kimileri Onesikritos'un Aigina'da dünyaya geldiğini, kimileri de Astypalaialı olduğunu iddia ediyor. O, Diogenes'in önde gelen öğrencilerinden biriydi. Yaşamının gidişini Ksenophon'unkiyle karşılaştırmak mümkündür. Ksenophon, Kyros'un çıktığı sefere katıldı, o İskender'inkine. Ksenophon, *Kyros'un Eğitimi*'ni, o *İskender'in Eğitiliş Tarzı*'nı kaleme aldı. Biri Kyros'a, öteki İskender'e birer methiye yazdı. Hatta üslup olarak da birbirine benziyorlardı, ancak taklitçi örnek aldığı kişinin gerisinde kalıyordu.

613 PLUT. Alex. M. fort. et virt. 1, 10, 331e = G. 3

İskender'in, "köpek" Diogenes'in öğrencisi Onesikritos'u gemilerindeki dümencilerin komutanı olarak atadığını birçok yazar anlatır.

614 PLUT. Alex. 65, 1 f., 701c – d = G. 3
İskender Onesikritos'u, Gymnasion'da kendi başlarına sakin bir yaşam süren en ünlü sofistlere kendisini ziyaret etmeleri ricasıyla yolladı. Onesikritos, Diogenes'in öğrencisi bir filozoftu. Kalanos [sofistlerden biri] ona, harmanisini çıkarmasını, kendisini çıplak [ya da: üzerinde çok az giysiyle] dinlemesini, kendini beğenmiş ve tepeden bakar bir şekilde emretmiş, aksi takdirde Zeus'un elçisi bile olsa onunla konuşmayacağını söylemiş. Dandamis ise onu nazikçe karşılamış ve Onesikritos'un Sokrates, Pythagoras ve Diogenes hakkında anlattıklarını bir güzel dinlemiş; daha sonra Onesikritos şöyle demiş: "Bence, onlar yetenekli insanlardı, ama yasalara çok büyük bir saygı göstererek yaşıyorlardı."

615 STRAB. 15, 1, 63 – 65 = FGH 134 F 17 = G. 4 (sadece kısmen)
[63] Onesikritos anlatıyor: "İskender beni şu 'sofistler'le konuşmaya yollamıştı. Onların çıplak dolaştıklarını, sabırlı ve dayanıklı olduklarını, kendilerine çok değer verildiğini, hiçbir çağrıya uymadıklarını, edimlerinden ve söylediklerinden yararlanmak isteyenlerin kendilerine gelmelerini talep ettiklerini duymuştu. Benim gönderilmem işte böyle oldu, çünkü o [İskender], kendisinin gitmesinin yakışık almayacağını düşünüyordu, ama onları da kendi âdetlerine aykırı davranmaları için zorlamak istemiyordu. Kentten [Taksile] 20 stad [yaklaşık 5 km] uzaklıkta 15 kişiyle karşılaştım, çıplaktılar ve akşama kadar değişik konumlarda –ayakta, otururak, uzanmış– hareketsiz duruyorlardı; sonra kente geri döndüler. Güneşin sıcaklığı katlanılacak gibi değildi, öğle vakti [onlardan başka] kimse çıplak ayakla yere basamazdı. [64] Onlardan biri olan Kalanos'la konuştum; o daha sonra kralın peşinden Pers ülkesine gitmiş ve orada geleneksel tarzda –odun yığını üzerinde yakılarak– ölmüştü. Ama o gün bir kayanın üstüne uzanmıştı. Yaklaştım ve ona, sizin [Gymnasion sofist-

lerinin] bilgeliğini duyduğu için kralın beni yolladığını, kendisine bilgi vereceğimi ve bir itirazınız yoksa benim de sizi dinleyeceğimi söyledim. Kalanos, üzerimde bir harmani, başımda geniş kenarlı bir şapka ve ayaklarımda uzun çizmeler olduğunu fark etti ve gülmeye başlayıp şöyle dedi: 'Bugün nasıl ki her taraf toz topraksa, geçmişte her yer arpa ve buğday unuyla doluydu. Suların fışkırdığı kaynaklar, süt, bal, şarap, hatta zeytinyağ akan başka kaynaklar da vardı. Aşırı doyan ve lükse batan insanların aklı başından gitti. Zeus bu durumdan hiç hoşlanmadı, her şeyi ortadan kaldırdı ve onları ağır işlerde çalışarak ömürlerini sürdürmeye mecbur etti. Ölçülülük ve erdemin her çeşiti yaygınlaşınca iyi şeyler tekrar fazlalaştı. Ama şimdi bıkkınlık ve kibir günleri yine kapımızda, ve mevcut her şeyin ortadan kaybolma tehlikesi var.' O böyle konuştuktan sonra, dinlemeye [devam etmek] istiyorsam, giysilerimi çıkarmamı, konuşmaya katılmak için çıplak olarak aynı taşın üzerine uzanmamı istedi. Ben duraksayınca, onların en yaşlısı ve en bilgesi Mandanis ona çıkıştı ve kibirli olduğunu söyledi, oysa o biraz önce kibri yeren bir konuşma yapmıştı. Sonra Mandanis beni yanına çağırdı ve şöyle dedi: 'Krala hayranım. Çok büyük bir krallığı yönettiği halde bilgelik hususunda çaba gösteriyor. Ben onu silahlar içinde bir filozof olarak tamamen yalnız görüyorum. Eğer bu denli büyük bir güç sahibi biri, iyi niyet sahiplerini ölçülü olmaya ikna ederse, gönülsüz olanları da buna zorlarsa, bu durum, toplumun esenliği anlamında gerçekten çok iyi olurdu. [Söylenenlerin] önemi konusunda kanıt gösterecek durumda olmadığım için özür dilemeliyim, ama ben, dil bilmek dışında kitlenin yapabileceğinden daha fazlası elinden gelmeyen üç çevirmen aracılığıyla anlaşmak zorundayım. Tam da şunu kabul etmek iyi olabilirdi: Çamurun arasından temiz su yavaşça akar.' [65] Söyledikleri şu amacı güdüyordu: En iyi felsefe, ruhu hazdan ve musibetten kurtaran felsefedir. Musibet ["lype"] ile cefa ["ponos"]

aynı şey değildir: Biri zararlıdır, öteki bizim için iyidir. İnsan, bedenini cefa çekene kadar ["pros ponos"] çalıştırır, böylece Düşünme ["gnomai"] güçlenir. İnsan böylelikle politik tartışmalarda sükûnetini muhafaza ederdi, devlet içinde ve özel yaşamda herkese yararlı olurdu. 'Ben şimdi Taksile'ye de, İskender'e boyun eğmesini önereceğim, çünkü İskender ondan üstünse bunu yapmalıdır, yok değilse onu islah edebilir.' O bunları dedikten sonra sordu: 'Siz Greklerde de bu tür düşünceler açıkça söyleniyor mu?' 'Evet, Pythagoras derslerinde aynı şeyleri söylüyor ve canlı varlıklara dokunmayı yasaklıyor, derslerine katıldığım Sokrates ile Diogenes de böyle diyorlar' diye karşılık verdim. Bunun üzerine Mandanis: 'Genel olarak oldukça makul insanlar, ama bir hata işlediler: Ahlakı doğadan üstün tuttular. Bunu yapmasaydılar, benim gibi çıplak ve oldukça basit yaşamaktan utanmazlardı. En güzel ev, döşenmeye en az ihtiyacı olan evdir. Biz doğayı iyice araştırdık, yağmuru, kuraklığı, salgın hastalıkları önceden haber verebiliriz.' Onlar kente geri döndüler ve pazar meydanında birbirinden ayrıldılar. İncir ya da üzüm taşıyan biriyle karşılaşırlarsa, para ödemeden alıp yiyorlardı; taşınan mal zeytinyağsa üstlerine döküp yağlanıyorlardı. Zenginlerin evleri, hatta kadınlar kısmı da onlara açıktı; içeriye giriyorlar ve akşam yemeğine katılıyorlardı. Hastalık onlar için en büyük yüz karasıydı; eğer biri hasta olacağından korkarsa, ateşte yakılarak intihar etmeyi seçiyordu: Odunları üst üste yığıyor, yağlanıyor, odunların üzerine çıkıp oturuyor, yığını ateşe verdiriyor ve ta ki kömür haline gelene kadar hareketsiz kalıyordu."

10. PHOİNİX

Giriş

Kolophonlu Kinik ozan Phoinix 3. yüzyılın ilk yarısında yaşadı ve başka eserlerin yanı sıra, İskender'in komutanlarından Lysimachos'un (MÖ 287 ile 281 yılları arasında) yakıp yıktığı yurdu Kolophon için bir ağıt yazdı. O, Menandros'un daha genç bir çağdaşıdır. Strassburg'taki bir papirus (MÖ 3. yüzyılın ortaları), Kerkidas'ın tedarik ettiği bir antolojiden bir bölüm içerir, burada Phoinix'in de adı geçer. Elimizde Phoinix'ten kalan bir dizi başka fragman vardır ve bunlar kısmen Heidelberg papirüs'ünden, kısmen dolaylı aktarılmıştır. *Kargaların Şarkıcıları* ("koronistai") görünüşe göre türkülere benzeyen dilenci ya da halk şarkılarının bir araya getirilmiş halidir. Burada ortaya belki Kinizmle bir bağlantı çıkar: Eski bir halk göreneği edebi yönden biçimlendirilerek yetkinleştirilmiş ve Kinik düşüncelerini yaymaya yaramıştır.

Kaynaklar

616 ATH. 12, 530e = POW. 1

Bir zamanlar, duyduğuma göre, Ninos adında bir Asurlu yaşamıştı, Hazar denizinin kumlarından çok altını ve başka şeyleri vardı. Başını kaldırıp yıldızlara bakmaz, güneş diskini [?] araştırmazdı, büyücünün yanında kutsal ateşi, âdet olduğu üzere, canlandırmazdı; değnekle tanrıya da dokunmazdı. O bir hatip ["mythietes"], bir yargıç değildi, [askeri] silah altına çağırmaktan, sayı saymaktan anlamazdı, ama yemekten, içmekten ve aşktan çok iyi anlardı; başka her şeyi kayalıklar-

dan aşağıya attı. Öldüğü zaman arkasında, bugün Ninos'un ve kayıp mezarın [?] olduğu yerde herkese özlü birkaç söz bıraktı:

> "Dinleyin Asurlular, Medler, Korakslar, yukarı bataklıkların uzun saçlı Sindleri, sizlere söyleyecek bazı şeylerim var! Ben, Ninos, uzun süre önce bir zamanlar bir nefestim ve şimdi hiçbir şey değilim, yani toprak oldum. Yediğim, [içtiğim], şarkı söylediğim, âşık olduğum şeyler kaldı elimde;[1] Servetimi düşman askerleri alıp götürdü, tıpkı Bakkhaların bir keçi yavrusunu çiğ çiğ [parçalayıp yemeleri] gibi. Bense, Hades'e giderken yanıma ne altın ne at ne de gümüş araba aldım; bir zamanlar mücevher bezeli alınlık taşıyan ben, bir toprak yığını olarak burada yatıyorum."

NOTLAR

1 Metin kesin değil.

IV.
MANEVİ GÜÇ OLARAK KİNİZM

BİON

Giriş

Borysthenesli Bion MÖ 335 yılında Olbia'da bir tuzlu balık satıcısı ile bir fahişenin oğlu olarak dünyaya geldi. Babasının işlediği bir suç yüzünden bütün aile köle olarak satıldı. Yaşlı bir hitabet öğretmeni çocuğu satın aldı ve onun eğitimiyle ilgilendi. 315 yılında Bion Atina'ya geldi ve değişik filozofların derslerine katıldı: Akademi'nin başkanı Ksenokrates'in, Peripatos'un yöneticisi Thephrastos'un, Kinik Krates'in, "ateist" Theodoros'un ve başkalarının. Böyle bir eğitim süreci hiç de alışılmışın dışında değildi; Kinik Metrokles de Theophrastos'un, Ksenokrates'in, Krates'in ve Stoa'nın kurucusu Zenon'un derslerine böyle katılmış, Krates ile Ksenokrates'in yanında yer almıştı. Bu kişiler, o günlerin en önemli, başta gelen öğretmenleriydi. Bion'a yakın çağdaşları arasında Metrokles'in adı sayılabilir. Ayrıca o Arkesilaos'la ve Eritrialı Menedemos'la da tanışmıştı, ama olasılıkla daha geç, Pella'daki sarayda. Birkaç yıl sofistler gibi gezgin öğretmen olarak faaliyet gösterdi, derslerini yalnız para ödeyen (bazen de ödemeyen) öğrencilere değil, Kinizme yandaşlar kazanmak için, açık alanlarda geniş bir dinleyici kitlesine de veriyordu. Uğradığı yerlerden biri de Rodos'tu. Makedonya'ya ve Yunanistan'ın bir bölümüne hükmeden kral Antigonos Gonatas'ın (MÖ 320-240) çağrısı üzerine, 276 yılında Pella'ya gitti. Bion, geçirdiği sonuncu hastalığı sırasında inançlarındaki bir çeşit dinsel değişimden sonra MÖ 245 yılında Chalkis'te

öldü. Yukarıda adları geçen filozofların yanı sıra, görünüşe göre, orta dönem komedyalarının ve yeni komedyaların ozanları (Antiphanes, Menandros, Philemon), ama kesinlikle Menippos da onu etkilemiştir.

Bion'un eserleri daha Antikçağda iki türe ayrılmıştı: "Notlar" ve "Diatribeler". Bu ayrım edebi biçimlendirmenin derecesine dayanıyordu. Bion kimi zaman, bir düzyazı türü olan Diatribe'nin adeta yaratıcısı sayılır; bunu tam karşılayan bir ifade yoktur, "makale", "deneme", "dünyevi vaazlar" diyenler vardır. Teles, yer yer kısaltmasına karşın Bion'un dersleri hakkında iyi bir fikir verir; Horatius'n Satir'leri ile Seneca'nın Mektuplar'ı da Bion'a minnettardır. Eserlerinden biri, tipik bir Kinik konusu olan *Kölelik Üzerine* adı altında bilinir. Bu eserde, Philon'un *Her İyi İnsan Özgürdür* başlıklı makalesinin ve Libanios'un *Kölelik Üzerine* adlı konuşmasının ortak kaynağı görülmüştür. Ayrıca yukarıda değinilen Philon'un eserinden önce, günümüze kalmamış başka bir eseri gelir: *Her Kötü İnsan Bir Köledir*, aynı şekilde Kiniklere özgü bir tema. Ayrıca doğrulanmış başka bir eserinin adı *Öfke Üzerine*'dir, olasılıkla Gadaralı Philodem'in ve Seneca'nın aynı adlı makaleleri üzerinde etkili olmuştur. Bunlardan başka Plutarkos'un *Boşinanç Üzerine* başlıklı incelemesinin kaynağının Bion'un bir eseri olduğu kabul edilir, ve Teles'ten (s. 30) de *Ölülerin Gömülmesi Üzerine* adlı bir eser ortaya çıkarılmıştır.

Kaynaklar

617 Heidelb. Pap. = POW. 6

[Budala zenginlere]

[Maddi] servet fanilerden birçoğunun hiçbir işine yaramıyor, Poseidippos; onlar daha çok zihnen kavradıkları şeyi bu servetten koparıp almalıdır sadece. Aramızdaki çok iyiler açlıktan bol bol geğiriyor, ama ne yenebilir ne de yabani incir olanlar zengin

oluyor. İnsanın servetini hangi amaç için kullanması gerektiğini anlamıyorlar, ki bu, en başta sorulacak [soru] olmalıydı. Hayır, onlar kesin karar verip azmettikleri zaman, döşemeli ve bakır taşından dört sıra sütunlu avlusu olan, pahalı evler satın alıyorlar.[1] [...] Bu tür insanlara, Poseidippos, çok değerli evler satın almak kısmet oluyor, ama kendilerinin üç kuruşluk değeri yok. Hem de [onların birer taş] olduğu ve [sadece] taşları düşündüğü göz önüne alınırsa, tamamen haklı olarak.

618 DİOG. LAERT. 4, 46 f. = Kind. F 1 A

Bion Borysthenesliydi. Anababası ile onu felsefeye sevk eden durum ve koşullar hakkında Antigonos'a kendisi bilgi verir, çünkü beriki ona,

> "Kimsin, nereden geliyorsun? Yurdun neresi?
> Anan baban kim?"[2]

diye sormuştur. Birilerinin kendisine kara çaldığını fark ederek [krala] şunları anlatır: "Babam burnunu koluna silen –böyle diyerek tuzlu balık satıcısını tanımlıyordu– azat edilmiş bir köleydi, ve Borysthenesliydi, hiçbir saygınlığı olmayan [kelimesi kelimesine: yüzü olmayan, yani kişiliksiz] bir adamdı, ancak efendisinin acımasızlığının izini yüzünde taşıyordu. Anam, böyle bir erkeğin mutat olduğu üzere evleneceği bir genelev kadınıydı. Babamın gümrük harçlarını ödememesi yüzünden, bizimle birlikte [her şey], evde ne var ne yoksa satılmıştı. Genç ve hoş bir çocuk olduğum için beni bir hatip satın aldı, ve o ölünce her şeyi bana miras kaldı. Onun bütün kitaplarını yaktım, bütün paramı son meteliğine kadar toplayıp Atina'ya gittim ve orada felsefe öğrendim.

> Bilesin ki, böyle bir soydan ve kandan geldiğim için övünmeye hakkım var.[3]

İşte ben böyleyim. Perrsaios ile Philonides'in hakkımda yaptıkları araştırmayı sürdürmelerine gerek yok. Beni, benden öğren ve tanı."

619 DİOG. LAERT. 4, 47 = Kind. F 1 A
Bion gerçekten de bir yandan çok esnek ve becerikli, çok yönlü bir sofistti, felsefeyi yerin dibine batırmak isteyenlere pek çok olanak sunuyordu. Öte yandan kimsenin hatırını kırmayan biri de olabiliyor ve kibri üzerinden suyla arınır gibi atıp uzaklaştırabiliyordu.

620 DİOG. LAERT. 4, 47 = Kind. T 7
Arkasında pek çok eser, ama felsefi içerikli aforizma da bıraktı.

621 DİOG. LAERT. 4, 47 f. = Kind. F 58
Örneğin, bir delikanlıyı avlamaya çalışmadı diye kınanınca, "yumuşak peyniri oltayla yakalayamazsın" dedi.

622 DİOG. LAERT. 4, 48 = Kind. F 24
En çok kim dert çekmek zorundadır, sorusuna "en çok kim başarılı olmak istiyorsa" karşılığını verdi.

623 DİOG. LAERT. 4, 48 = Kind. F 61 A
Evlenmeli mi sorusuna karşılık, cevabı –zira bu sözler de ona yakıştırılıyor– şu oldu: "Çirkin birini alırsan bu bir ilenç olur, yok, güzel birini alısan ziyaretçin çok olur."

624 DİOG. LAERT. 4, 48 = Kind. F 62 A
Yaşlılık kötülüğün sığınağıdır, çünkü hepsi pire gibi oraya sıçrar, der dururdu.

625 DİOG. LAERT. 4, 48 = Kind. F 22
Yanlış kanı acıların anasıdır.

626 DİOG. LAERT. 4, 48 = Kind. F 54
Güzellik yabancı bir manevi değerdir.

627 DİOG. LAERT. 4, 47 = Kind. F 46
Para nesnelerin siniridir.

628 DİOG. LAERT. 4, 48 = Kind. F 45
Mülklerini israf eden birine, "Amphiaraos'u toprak yuttu, ama sen toprağı yuttun" dedi.

629 DİOG. LAERT. 4, 48 = Kind. F 23
Felakete katlanamamak büyük bir felakettir.

630 DİOG. LAERT. 4, 48 = Kind. F 71
Hem duyusal algıdan yoksunlarmış gibi ölüleri yakanları, hem de hâlâ duyusal algıları varmış gibi onlarla birlikte yanlarına koydukları şeyleri yakanları ayıplayıp reddediyordu.

631 DİOG. LAERT. 4, 49 = Kind. F 57
Sık sık, kendi gençliğinden gelen güzelliği başkasına armağan etmek, başka birinin güzelliğinden zevk almaktan daha iyidir, diyordu; zira bu, beden ve ruh için zararlıdır.

632 DİOG. LAERT. 4, 49 = Kind. F 5°
Sokrates'e kin güdüyor ve onun hakkında şöyle diyordu: "Eğer o Alkibiades'i arzu ettiyse, ama çekingen davrandıysa, budalanın biriydi; ama arzu etmediyse, davranışı hiç de olağandışı değildi."

633 DİOG. LAERT. 4, 49 = Kind. F 66
Hades'e giden yolu bulmak kolaydır: Çünkü insan bu yolu gözü kapalı kateder.

634 DİOG. LAERT. 4, 49 = Kind. F 60
Alkibiades'e karşı bazı itirazları vardı: "Delikanlıyken kadınların erkeklerden, genç bir erkek olduğunda ise erkeklerin kadınlardan vazgeçmesine neden oldu."

635 DİOG. LAERT. 4, 49 = Kind. F 5
Rodos'ta, Atinalılar hitabet sanatını öğrenirken, o felsefe dersleri veriyordu. Biri ona bu yüzden sitem etmeye kalkışınca, şöyle dedi: "Gelirken yanımda buğday getirdim, şimdi de arpa mı satmalıyım yani?"

636 DİOG. LAERT. 4, 49 = Kind. F 5
Hades'tekiler, delikli olanlarla değil de sağlam kaplarla su taşımak zorunda olsaydılar, cezaları çok daha ağır olurdu.

637 DİOG. LAERT. 4, 50 = Kind. F 74
Kendisine mahkemede ivedilikle yardım etmesi için yalvaran müziç bir gevezeye, "sana bu iyiliği yapmak istiyorum, ama kendin ortalıkta görünmez, yalnız sözcülerini gönderirsen" dedi.

638 DİOG. LAERT. 4, 50 = Kind. F 79
Sicilleri pek temiz olmayan insanlarla birlikte bir deniz yolculuğuna çıktığı zaman, korsanların eline düşmüşlerdi. Adamlar, "bizi tanırlarsa bittik" diye bağrıştılar. O ise, "sizi tanımazlarsa ben bittim" dedi.

639 DİOG. LAERT. 4, 50 = Kind. F 20
Kendini bir şey sanmak, ilerlemenin önüne çıkan bir engeldir, der dururdu.

640 DİOG. LAERT. 4, 50 = Kind. F 36
Zengin bir cimri hakkında şöyle dedi: "Bu adam servetine değil, serveti ona hükmediyor."

641 DİOG. LAERT. 4, 50 = Kind. F 37
Cimri kişi, sanki kendisininmiş gibi servetinin üstüne titrer, oysa ondan, başkasına aitmiş gibi çok az yararlanır.

642 DİOG. LAERT. 4, 50 = Kind. F 65
Gençlikte cesur olunur, yaşlılıkta ise akıl olgunlaşır.

643 DİOG. LAERT. 4, 51 = Kind. F 12 A
Görme duyusunun öteki duyulardan üstün olması gibi, akıl da öteki niteliklerden çok üstündür.

644 DİOG. LAERT. 4, 49 = Kind. F 63
"İnsan yaşlılığı kötülememeli, zira hepimiz ona ulaşmak istiyoruz" der dururdu.

645 DİOG. LAERT. 4, 51 = Kind F 48
Somurtarak bön bön bakan haset birine, "başına bir kötülük mü geldi, yoksa başka biri bir iyilik mi gördü, bilmiyorum" dedi.

646 DİOG. LAERT. 4, 51 = Kind. F 53
Alt tabakanın soyu konuşma özgürlüğü için kötü bir eştir;

> "ne kadar cesur olursa olsun,
> insanın özgürlüğünü elinden alır."[4]

647 DİOG. LAERT. 4, 51 = Kind. F 49
Dostlarımızı, nasıl olurlarsa olsunlar, mutlaka muhafaza etmeliyiz, ki böylece davranışlarımız, kötülerle düşüp kalkıyormuş ya da iyilere göz dağı veriyormuşuz gibi görünmesin.

648 DİOG. LAERT. 4, 49 = Kind. T 19
Başlangıçta Akademi'ye devam etme kararını vermişti, ama daha o zaman Krates'in derslerine katılıyordu; sonra harmani

giyip bir de heybe alarak Kinik yaşam tarzına uyum sağladı. Aksi takdirde onu, tutkulara karşı direnç kazanma anlamında değiştirecek başka ne vardı ki? "Ateist" ve tam anlamıyla bir sofist olan Theodoros'u dinledikten sonra onun tarafını tuttu. Daha sonra da Peripatetikçi Theophrastos'un derslerine katıldı.

649 DİOG. LAERT. 4, 52 = Kind. T 11
Gösterişe düşkündü ve dikkatleri üzerine çekmeye çalışırdı, kimi zaman kaba ifadeler kullanarak her şeyi ustalıkla gülünç hale getirmeyi bilirdi. Üslubu her çeşit yazı türüne uyduğu için, Eratosthenes'in onun hakkında şöyle dediği anlatılır: "Felsefeye ilk defa çiçekli bir giysi giydiren Bion'dur."

650 DİOG. LAERT. 4, 52 = Kind. F 7
Parodiler konusunda da yetenekliydi. Örneğin onun kaleminden çıkmış şu dizeler vardır:

> "Değerli Archytas, harp'ın oğlu, kendini
> beğenmişliğiyle mutlu,
> en tiz tel hangisidir tartışmasında insanların en bilgilisi..."

651 DİOG. LAERT. 4, 53 = Kind. F 8
Genel olarak müzik ve geometriyle alay etme alışkanlığındaydı.

652 DİOG. LAERT. 4, 53 f. = Kind. T 3
Çok para harcardı, bu yüzden kent kent gezer ve kimi zaman bir gösteri düzenlerdi. Örneğin Rodos'ta, denizcileri okul üniforması giymeye ve peşinden gelmeye ikna etti. Onlarla birlikte spor salonuna girince herkesi hayrette bıraktı. Eğlenmek ve sevgileri aracılığıyla kendini güvence altına almak için, çocukları da evlat ediniyordu. Ama o aynı zamanda çok bencil biriydi ve "dostların her şeyi ortaktır" sözünü önemle belirtirdi. Bu yüz-

den, birçok genç ondan ders aldığı halde, onun adını alan tek bir öğrenci yoktur. Buna rağmen bazılarını fuhuş yapmak için baştan çıkarmıştır. Yakın dostu Betion'un Menedemos'a şöyle dediği söylenir: "Baksana, Menedemos, gece Bion'la çok yakın oldum, ama başıma olağandışı hiçbir şeyin gelmediğini düşünüyorum." Tanıdıklarına, Theodoros'la ilişkisinin sonucu olan gerçek ateistçe sözler sarfederdi.

653 DİOG. LAERT. 4, 54 = Kind. T 5

Hastalandığı zaman, tanrıya karşı işlediği günahları pişmanlık duyarak telafi etmeye ve muska takmaya razı edildiği, öldüğü kent Chalkis'te anlatılır. Hastabakıcı sayısının azlığı durumunun çok kötüleşmesine yol açtı, sonunda Antigonos ona iki köle gönderdi. Favorin'in *Çeşitli Haberler*'de anlattığı gibi, kendisi de onun peşinden bir tahtırevanla geldi.

654 DİOG. LAERT. 4, 55 f. = Kind. F 1

Ben de onun ömrünün sonu için eleştirel birkaç söz söyledim: "İskit topraklarındaki Borysthenes, duyduğumuza göre tanrının varlığını yadsıyan Bion'u yarattı. Bu düşüncesinde kalmaya devam etseydi, şöyle söylenebilirdi: 'Kendisine iyi göründüğü için böyle düşündü; yanlıştı, ama böyle karar vermişti.' Ama hayır, tanrıları yadsımış, bir tapınağa bile dönüp bakmamış, tanrılara kurban kesen insanları bu kadar çok alaya almış bu adam, şimdi ağır bir hastalığa yakalandığı, ölmekten korktuğu için, ne yapıyor? Tanrıların burnunu güzel kokularla, yağ kokusuyla ve ocağın, sunakların, masanın üstündeki günlük kokularıyla doldurmuyor yalnızca; 'hata işledim; geçmişte olanlar için beni affedin' demiyor yalnızca; hayır, büyülü sözlerini söyleyebilsin diye isteyerek boynunu yaşlı bir [cadıya] uzatıyor, kollarını hurafeye inanarak köstebe şeritlerle bağlıyor, kapının üstüne karadiken ve defne dalları asıyor – her şeye hazır, ama ölmeye değil! Tanrılar sanki Bion onlara inandığı için varoluyormuş gibi, tanrıya özgü olan bir

bedel karşılığında satın almak isteyen bir budala! Ne büyük bir yanılgı! Ve sonra bu sümüklü tamamen kömür haline gelince, elini uzatıyor ve 'selam sana, selam Pluton!'" diyor.

655 PLUT. vit. pud. 7, 531e = Kind. T 4
Antigonos artık yaşlandığı ve Bion da ona durmadan baskı yaptığı zaman, Antigonos dayanamayıp şöyle dedi: "Zorbalığa ve zorunluluğa bir Talent verin!"

656 HOR. epist. 2, 2, 59 f. = Kind. T 14
Sen [lirik] şiirlerden zevk alıyorsun, başkası iambos'la eğleniyor, yine bir başkası Bion tarzındaki sohbetlerden ve siyah tuzdan hoşlanıyor.

657 DİOG. LAERT. 4, 14 = Kind. T 22
Ksenokrates, Bion'un kendisiyle alay ettiğini duyunca, "buna bir karşılık vermeyeceğim; tragedya komedyaya cevap verecek kadar alçalmaz" dedi.

658 DİKAİOKLES Numen.'de, des Places 25 = EUS. praep. ev. 14, 6, 6 = Kind. T 23
Dikaiokles'in[5] Diatribe'lerinde iddia ettiklerine inanamıyorum: "Felsefenin üzerine saldıran ve her çareye başvurarak felsefeyi eleştirmekten geri durmayan Theodorosçulardan ve sofist Bion'dan duyduğu korku nedeniyle, [Arkesilaos] başına bir iş gelmesin diye, düşüncesini açıkça belirtmekten çok çekindi, bunun yerine, tıpkı bir mürekkep balığı gibi mürekkebini, yani 'düşüncenin saklı tutulması'nı çevreye yaydı."

659 PLUT. (?) lib. educ. 10,7c = Kind. F 3
Filozof Bion da nükteli bir şekilde şöyle diyor: "Penelope'ye yanaşamayıp hizmetçilerle yatan talipler gibi, felsefeyle başa çıkamayanlar da başka –değersiz– çalışmalar sırasında körlenip giderler."

660 STOB. 3, 4, 52 = Kind. F 5 A
Odysseus'un, yolunu şaşırdığı için başından geçen serüvenlerini araştıran bilgeler kendi hatalarıyla meşgul olmuyor ve yanılgılarının, özellikle yararsız çalışmalar uğruna zahmet çekmekten ileri geldiğini anlamıyor.

661 STOB. 2, 1, 20 = Kind. F 6
Deniz kıyısındaki balıkları görmeyen, ama gökyüzündekileri tanıdığını iddia eden astronomlar özellikle gülünç oluyor.

662 PLUT. Pythiae oracul. 5, 396e = Kind. F 10
Pauson'dan, yerde yuvarlanan bir at resmi çizmesini istediler; o bunun yerine dörtnala giden bir at resmi çizdi. Siparişi veren kişi itiraz edince, Pauson güldü ve resmi baş aşağı çevirdi. Daha önce aşağıda olan şimdi yukarıdaydı ve hâlâ bir at görülüyordu, ancak dörtnala gitmek yerine yerde yuvarlanıyordu. Bion, teoriler de tersine çevrildiği zaman, bu durumun görüldüğünü söyler.

663 Stob. 4, 6, 22 = Kind. F 11 A
İyi köleler özgürdür, kötü özgürler ise ihtirasların kölesidir.

664 Gnom. Vat. 162 = Kind. F 13
Akıl, her türlü malın satışa sunulduğu bir dükkândır, ölçülülük ise bir işliktir.

665 ATH. 10,421e – f = Kind. F 14
Borysthenesli Bion haklı olarak şöyle der dururdu: "İnsan sofradan değil, düşünmekten zevk almalıdır."

666 PLUT. quomodo quis suos in virt. sent. prof. 11, 82e = Kind. F 15
Bion ile Pyrrhon'un sözleri hiç kuşkusuz, etiksel ilerlemenin göstergesi olarak değil, daha iyi, daha yetkin bir duruş diye

değerlendirilebilirdi. Zira o, bu kadar çok kara çalınan öğrencileri, aşağıdaki sözleri, sanki biri onlara söylüyormuş gibi, bu şekilde algılarlarsa, buna ilerleme derim diyordu:

"Bana hiç de kötü ve akılsız biri gibi gelmeyen sen,
ey yabancı,"[6]
"kal sağlıcakla ve her zaman tanrıların armağanlarına
sevin [...]."[7]

667 DİON CHR. or. 66, 26 = Kind. F 18
Dion, kitlenin hoşuna gitmek mümkün değildir, diyor, meğer ki insan bir çörek ya da Thasos şarabı olsun. Bu bana çocukça geliyor.

668 DİOG. LAERT. 2, 117 = Kind. F 25
Krates'in, Stilpon'a "tanrılar, kendilerine saygı gösterince ve yakarınca seviniyorlar mı?" diye sorduğu, Stilpon'un da buna şöyle karşılık verdiği anlatılır: "Budala! Böyle şeyleri bana sokakta değil, yalnızken sor." Tanrıların mevcut olup olmadığı sorulunca Bion'un da aynı şekilde cevap verdiği söylenir: "Sefil moruk, önce şu kalabalığı kovmayacak mısın?"

669 PLUT. sera num. vind. 19, 561c = Kind. F 27
Kötü insanların çocuklarını cezalandıran bir tanrı, dedesi ya da babası hasta olduğu için torununu ya da oğlunu tedavi eden bir hekimden çok daha gülünçtür.

670 CLEM. ALEX. protr. 4, 56, 1 = Kind. F 29
İşte sizin tanrılarınız, [gelecek kuşakları] meydana getiren suretler, ve sonra şu "miskin, buruşuk, şaşı Litailer", Zeus'un değil, Thersites'in kızları, bence Bion da tam yerinde şöyle demiştir: "İnsanlar Zeus'tan, kendilerine mükemmel çocuklar vermesini, eğer kendileri bunu yapabilecek durumda değillerse, hangi hakla isteyebilir?"

671 *PLUT. superst. 7, 168d = Kind. F 30*
Boşinançları olan adam çuvala ya da kirli paçavralara sarınmış dışarıda oturuyor. Kimi zaman çırılçıplak çamurda yuvarlanıyor, işlediği bazı günahları ve suçları itiraf ediyor; örneğin bir zamanlar şunu yemiş, bunu içmiş ya da tanrının izin vermediği bir yola girmiş gibi. Ama her şey yolunda gittiği ve boşinançla ilgili hafif bir durum söz konusu olduğu zaman, evden dışarıya çıkmıyor, kükürde bulanıp, büyüyle anmıyor, ve yaşlı kadınlar o sırada üstlerinde bulunan giysileri, sanki bir çiviymiş gibi, ona asıyor ya da bağlayıp raptediyor.

672 *CLEM. ALEX. strom. 7, 4, 24, 5 = Kind. F 31 A*
Yiyecek bir şey bulamadığı için bir farenin çuvalı kemirerek bir delik açmasında şaşılacak ne var? Arkesilaos'un şakayla iddia etme cesaretini gösterdiği gibi, eğer çuval fareyi kemirseydi, buna şaşılırdı.

673 *DİOG. LAERT. 2, 135 = Kind. F 32*
Bion hiç durmadan kâhinlere saldırıyordu. Bunun üzerine Menedemos, "ölüleri tekrar öldürüyorsun" dedi.

674 *SEN. benef. 7, 7, 1 = Kind. F 33*
Bion bir defasında herkesin tanrılara karşı suç işlediğini, bir defasında da kimsenin böyle bir suç işlemediğini mantıklı bir şekilde kanıtladı. O herkesin kayalıklardan aşağıya atlamasını isterse, şöyle diyor: "Tanrılara ait şeyleri alan, kendi için kullanan, onlardan yararlanan herkes tanrılara karşı suç işler. Her şey tanrılara aittir. İnsan bir şey aldığı zaman, tanrılardan almış olur, çünkü her şey onlara aittir; demek ki, kim bir şey alırsa, tanrılara karşı suç işler." Sonra da, insanın ceza görmeden tapınakları yıkabileceğine ve Kapitol'ü yağmalayabileceğine karar verirse, şöyle diyor: "Tanrılara karşı suç işlemek diye bir şey yoktur; zira insanların aldığı her şey, tanrılara ait bir yerden, [yine] tanrılara ait başka bir yere nakledilir."

675 STOB. 3, 10, 37 = Kind. F 35 A
Sofist Bion, "para hırsı bütün kötülüklerin merkezidir" der dururdu.

676 STOB. 4, 31c, 87 = Kind. F 38 A
Kim servet kazanmak için ciddi şekilde çaba harcarsa gülünç olur. Serveti talih verir, hasislik korur, hayırseverlik de ondan kurtulur.

677 STOB. 4, 41, 56 = Kind. F 39 B
Raslantı zenginlere servetlerini armağan etmedi, [sadece] ödünç verdi.

678 STOB. 4, 32a, 33 = Kind. F 42 A
Hiçbir işe yaramayan lime lime olmuş bir para kesesi, yine de para saklamaya yarar. Yararsız zenginler de böyledir: Onlar [sadece] servetlerine göre değerlendirilir.

679 STOB. 4, 5, 23 = Kind. F 43 A
Yüksek bir makamda bulunan namuslu bir insan, görev süresi sona erdiği zaman zengin değil, saygın biri olmalıdır.

680 SEN. tranqu. an. 8, 3 = Kind. F 44
Bion nükteli bir şekilde şöyle dedi: "Kelin saçının yolunması, sık saçlı birininkinin yolunmasından daha az nahoş değildir. Bilmelisin ki, bu, yoksullar ve zenginler için de geçerlidir. Zenginler aynı azabı çeker, çünkü servetlerine düşkündürler ve bu servet ellerinden alınırsa acıyı çok iyi hissederler."

681 PLUT. quomodo adul. ab amico internosc. 16, 59a = Kind. F 50
Bion hakkında şu iddiada bulunmak çocukça ve ahmakçaydı: "Bir kimse topraklarını överek mümbit ve verimli hale getirmek isterse, zahmet çekerek toprağı sürmek yerine bunu

yapsaydı, bir hata işlemiş olmazdı. Bu durumda bir kimseyi övmek de, eğer bu kişi kendisini öven insan için yararlı ve verimliyse, pek yersiz olmaz." Çünkü toprak, övülmekle daha kötü olmaz; ama bir kimseyi yanlış ve haksız yere öven biri onu dumana boğar ve yok eder.

682 PLUT. vit. pud. 18, 536a = Kind. F 51
Kulaklarını dalkavuklara ödünç veren [insanlar var] [...], bu yüzden Bion da böyle insanları, kulplarından tutup kolayca taşınabilen amforalara benzetir.

683 PLUT. quomodo adulese. poetas audire deb. 4, 22a = Kind. F 52 A
Bion'un *Theognis*'teki şu satırlara getirdiği yorum da hoştur:

> "Yoksulluğun kurbanı olanlar hiçbir şey söyleyemez
> ve hiçbir şey yapamaz, çünkü dilleri adeta tutulmuştur"[8]

[Bion diyor ki:] Sen kendin yoksulsun; nasıl olur da böyle saçmalarsın ve bizim canımızı sıkarsın?

684 STOB. 4, 21b, 23 = Kind. F 55
Güzelliğin güç sahibi olduğu söylenir. Bion bu konuda şöyle der: "Heyhat! Bir tel saç tarafından tahrip edilen bir güç!"

685 PLUT. amat. 24, 770b = Kind. F 56
Sofist Bion, yakışıklı delikanlıların sakallarını, âşıkları baskıcı[9] bir egemenlikten kurtardığı için, "Harmodios ile Aristogeiton" diye tanımlayarak kendini çok daha kabaca ifade ediyordu.

686 Gnom. Vat. 163 = Kind. F 64
Yaşlılık yaşamın kalıntısıdır.

687 Gnom. Vat. 160 = Kind. F 67
Ölüm hakkında iki çeşit bilgi vardır: Doğumdan önceki ve uykudan önceki zaman.

688 CİC. Tusc. 3, 26, 62 = Kind. F 69
Bu düşünce [yani insanın, ölülerin ardından abartılı bir şekilde yakınmak zorunda olması] değişik itici yas biçimlerine yol açıyor: Kirli giysilerle dolaşmak, yüzü gözü tırmalamak, göğsü, başı yumruklamak, dizleri dövmek gibi. Bu yüzden Homeros'ta ve aynı şekilde Accius'ta büyük Agamemnon "kederden [...] uzun saçlarını yolar." Bu nedenle Bion'un bununla ilgili çok bilinen bir nüktesi vardır: "Şu budala kral, sanki kel olsaydı bu kedere daha iyi katlanabilecekmiş gibi saçını başını yoluyor!"

689 STOB.'da Teles 3, 40, 8 = Kind. F 70
Cenaze törenleri etrafındaki mücadeleler birçok tragedya yaratmıştır.

690 SEN. tranqu. an. 15, 4 = Kind. F 72
İnsan, bizleri neşeli ya da kederli yapan nedenleri göz önüne getirirse, Bion'un söylediklerinde haklı olduğunu anlayacaktır: "İnsanı meşgul eden her şey tamı tamına onların başlangıcına benzer; ahlaki yaşam tarzları, ana rahmine düşmelerinden daha arı ve daha ciddi değildir; hiçlikten gelirler ve hiçliğe dönerler."

691 Gnom. Vat. 157 = Kind. F 75
Biri, "Sözlerinin niçin sana bir yararı olmuyor?" diye sordu. Bunun üzerine o, "en etkili ilaçları içeren kutular da onlardan kendilerine bir yarar sağlamıyor" dedi.

692 PLUT. soll. anim. 7, 965a – b = Kind. F 76
Oyun oynarken ya da eğlence sırasında insanın oyuna zevkle katılan bir arkadaşı olmalıdır, yoksa oyunlarında –diyordu

Bion– kurbağalara taş atan çocuklar gibi değil: Kurbağalar ise şaka olsun diye değil, ciddi ciddi ölüyor.

693 Gnom. Vat. 159 = Kind. F 77
Şarabın elden ele dolaştığı[10] bir toplantıda, delikanlılardan birinin katılmadığı bir tartışma açıldı. Bion ona, "iyi yetiştirilmiş olduğun halde susuyorsan, bu, iyi yetiştirilmemişsin demektir; ama iyi yetiştirilmemiş olduğun için susuyorsan, bu, iyi yetiştirilmişsin demektir" dedi.

694 JOH. DAM. exc. flor. 2, 13, 97 = Kind. F 78 B
Hesiodos'un kastettiği anlamda üç çeşit öğrenci vardır: Altından, gümüşten ve bronzdan. Altından olanlar, hem verip hem de öğrenenlerdir; gümüşten olanlar, verip de hiçbir şey öğrenmeyenlerdir; bronzdan olanlar, gerçi öğrenirler, ama hiçbir şey vermezler.

695 Gnom. Vat. 743 n. 156 = Kind. F 80
"Ne zaman yemek yemeli?" – "Zenginler ne zaman isterse; yoksullar ne zaman bir şeyler bulursa."

NOTLAR

1 10. ve 11. satırların yeri değiştirilmeli; izleyen metin kesin değil.
2 Hom. Odys. 19, 325.
3 Hom. Ily. 6, 211.
4 Eurip. Hipp. 424.
5 Wilamowitz'e göre "Diokles".
6 Hom. Odyss. 6, 187.
7 Hom. Odyss. 24, 402.
8 Theogn. 177 dev.
9 "an chalepes", Wilamowitz'e göre: "hama kales".
10 "para poton", Hense'ye göre: "para panton".

2. KERKİDAS

Giriş

Megalopolisli Kerkidas MÖ 290 ile 220 yılları arasında yaşadı, yani Bion'dan ve Phoinix'ten daha genç gibi görünüyor. Krates gibi o da varlıklı bir aileden geliyordu. Politikacı, diplomat ve yüksek rütbeli komutan olarak hizmet verdi. Meliambos'larından büyük bir bölümü, MS 2. yüzyılın Oxyrrhynchos papirüslerinden birinde günümüze kalmıştır. 6. Parçaya göre "subscriptio" onu "köpek Kerkidas" diye tanımlar; daha sonra Kinizmi kesinlikle kendine yaşam tarzı seçmiştir.

Kaynaklar

696 Meliambus 4 = Pow. 4

<Kader niçin> Ksenon'un, şu pisboğaz karabatağın kesesini boşaltıp, yararsızca akıp giden parasını *bize* vermiyor? Eğer bir kimse tanrıdan, bir kuruş için canını verecek hilebaz bir tefeciden başka bir şey olmayan bu değersiz hayvandan ya da servetini çarçur eden ıslah olmaz savurgandan ahlaksızca elde ettiği servetini zorla elinden almasını ve düşüncesizce israf edilen bu paraları, gerekli şeyler için eziyet çeken ve tabağındakileri [hâlâ] başkasıyla paylaşan birine vermesini isteseydi (çünkü tanrının, aklındakileri gerçekleştirmesi kolaydır), tanrıyı ne engelleyebilirdi. Yoksa Dike'nin gözleri bir köstebek gibi kör mü? Acaba Phaeton'un gözü şaşı mı? Işıldayan Thetis'i sis mi örttü? Onlar ne işitiyor ne de görüyorsa nasıl tanrı olabilirler? Evet, gerçekten de, yüce şimşek toplayıcı [Zeus] Olimpos'un tam ortasında teraziyi dengede tutuyor,

ve terazi hiçbir yana meyletmiyor. Homeros'un İlyada'da söylediği işte budur, kader günü geldiği zaman terazinin kefesi şanlı şöhretli kahramanlar tarafına meyledecek. İyi de, teraziyi dümdüz dengede tutan [tanrı], kefeyi niçin benim tarafıma hiçbir zaman meylettirmiyor? Ama Zeus'n kefesi, Mysialılardan en uzakta olan Brygialılar [yani Makedonyalılar] lehine –ki daha fazla konuşmaya cesaret edemiyorum– ne kadar da çok aşağılara iniyor! Hak ettiğimiz gibi mükâfatlandırılmak için hangi tanrıları, hangi tanrıçaları bulacağız? Her şeyi meydana getirmiş, bizi yaratmış olan Kronos'un oğlu [Zeus], birileri için üvey baba, ötekiler için [gerçek] baba gibi görünüyor. Bu sorunu astrologlara bırakmak daha iyi olurdu, çünkü bu, umarım ki, onlar için büyük bir sorun teşkil etmez. Biz ise Paian'a (deva bulan tanrı; Asklepios – Çev. n.) ve "bana iyi şeylerden ver"e (zira o bir tanrıçadır) ve de yeryüzünde Nemesis'e (öç tanrıçası – Çev. n.) başvurmalıyız. Siz insanlar, eğer tanrı uygun bir rüzgâr estirirse, ona saygı gösterin [...], ama serveti [...] talihi [...] derinlerden dışarıya kusan ani bir fırtına koparsa [...].

697 Meliambus 5 = Pow. 5

Damonomos, biri demişti ki, Aphrodit'in oğlu yanaklarını gizemli bir şekilde titreterek iki çeşit hava akımı gönderir; sen hiç de deneyimsiz biri değilsin. Bir kimsenin üzerine sağ yanağından hayırseverlikle ve dostça üflediği zaman, bu kişi aşk gemisini, ölçülülüğün ve ikna edişin dümeniyle korkusuzca yönlendirir. Ancak [Eros] sol yanağını harekete geçirirse ve [bir kimsenin üzerine] arzulardan oluşan bir kasırga, azgın bir fırtına üflerse, bu kişinin önünde zorlu, heyecanlı bir yolculuk vardır. Haklısın, Euripides: Bu iki rüzgârdan bizim için elverişli olanı seçmek ve Kypris'in bizi gönderdiği yere doğru ölçülülükle ve ikna edişin dümeniyle dosdoğru gitmek daha iyi değil mi? [...] kadınlara düşkün kişi [?..] acı veren pişmanlık [?], ancak pazar meydanının Aphrodit'i [...] ne yapmak

istersen, neyi arzu edersen, hiçbir şeyi dert etmemek için, onu bir Obolos için öldürür ve kendini Agamemnon'un damadı gibi görürsün.

698 Meliambus 7 = Pow. 7
Ölümün alt ettiği faniler, gözlerini genellikle isteksiz kapar. Sen her zaman göğsünün içinde, tüm dertlerin bol bol beslediği cesur, yenik düşmemiş bir yürek taşıyordun. Böylece iyi şeyler senin gözünden hiçbir zaman kaçmadı, ve içinde, esin perilerinin en yumuşak ganimet parçalarını[1] korudun; sen ki azizim, esin perilerinin mükemmel bir avcısı ve balıkçısıydın, ama şimdi saçına iyice ak düştü [...] ve saygıya değer bir sakalın var, yaşamın, makul bir şey, yaşına uygun bir şey arıyor, ona tatlı dil, güler yüz göster, çünkü onun önünde sona götüren geniş bir yol var, ama yine de cesur ol. [...]

699 Meliambus 16 = Pow. 16
Kerkidas bir yerde haklı olarak, pisboğazın tıkındığı bütün pahalı yiyecekler ayakyoluna sızar ve artık yiyecek değildir, diyordu, o ise bir tabak basit yemeği her şeyden çok seviyordu ve kendisi tuz yerken ve lüksün tuzunu hâlâ tükürürken, lüks içindeki insanlara gülüyordu.[2]

700 KERKİDAS (?), Choliamben auf Pap. Lond., Bodl. = Pow. 17
Günümüz insanlarının ahlakını yalnızca bir an için gözlemleyen herkes, gözlemlediği insanlara lanet okuyacak ve onlardan nefret edecektir. Ama ben, saygı duygusunun insanları terk ettiğini ve hiçbir şekilde takdir görmediğini sana öğretmek için, –çünkü sen yararlı yazarların eserlerinin tembel bir dinleyicisi değilsin– çok büyük bir gayret sarf edeceğim. İnsanlar, Harpyiler gibi, çarpık parmaklarıyla her taştan cüretkârca kazanç elde etmeye çalışıyor. Herkes kendine, yağmalayacağı bir av bölgesi arıyor, suya dalıyor ve avının

peşinden yüzüyor, bu arada dostunu, kardeşini, karısını cellata teslim ediyor, ama kendi üç kat sefil yaşamını kurtarmak istiyor. Onlar için kutsal hiçbir şey yok; böyle insanlar denizde yürüyor, karada yelken açıyor, ve hepsi etrafa şu sözleri yayıyor: "Kâr etmeye bak, azizim, yazın da kışın da; her yerde kâr et! Kimseye saygı gösterme, kimsenin hatırına bakma; yoksa herkes sana gülecekti."

Bazıları da şöyle diyor: "Bir şey almak söz konusuysa <... uzat> elini, vermek söz konusu olursa çek geriye [?]", pek çoğu da şöyle söyleyecektir: "Bir şey elde ettiğin zaman daima kendini kutla, çünkü dostla dolu bir dünyan olur sonra; zenginsen tanrılar bile seni sever, ama hiçbir şeyin yoksa, kimse seninle ilgilenmez; yoksulsan, kendi annen bile senden nefret eder." Bana gelince, azizim, ben bugünkü yaşam tarzını lanetliyorum, böyle yaşayan insanlardan nefret ediyorum ve git gide [daha çok] nefret edeceğim, çünkü varoluşumuzu baş aşağı edenler bunlardır. Bir zamanlar hüküm süren saygı ve doğruluk, gerçekten de, artık hiçbir zaman geri dönemeyecekleri yere gidip kayboldular. Güvensizlik yaşıyor [...] ve utanmazlık hüküm sürüyor ve Zeus'tan daha güçlü. Yeminler öldü, tanrılar tahtlarından feragat etti. Alçaklık insanların sırtından besleniyor [?] ve civanmertliğin tuzunu tükürüp attı. Kimse Hera'yla bile evlenmek istemiyor, çünkü o da dilenmek zorunda [...], insanlar, biraz servet sahibiyse, yeterli parayı yanında getirirse, genelevden bir Lydialıyı seçmeyi tercih edecektir.

701 KERKİDAS (?), Choliamben auf Heidelb. Pap. = Pow. 18 [...] <kazandıklarını> her yönden <buraya doğru> zorlukla taşıyorlar, ve tanrı korkusu olmadan, adalet tanrıçasının hatırına bakmadan, olsa olsa onlarla alay ederek, daha çok kazanmak için her şeyi göze almayan bir tek akraba, dost yok. İnsan [böyle] canavarların arasında nasıl yaşayabilir diye hayretle kendi kendime soruyorum [...] Sadakatsizlik [...] bu hoş, çe-

kici [...]. Tanrılarla konuşmak için mevcut en iyi sözleri biliyorum ben: Midenin [hazları ve zevkleri tarafından] sırtımın yere getirilmesine izin vermem ben, kanaatkâr yaşarım [...], çünkü kazanç elde etmek yeterince zahmetli [...], tıpkı bir Kandaulon gibi diyebilirim. Zira ağza giren her şey, karınca, çiğnediğin sürece [orada] kalır; geçip gittikten sonra [...] uçuruma [...] gider her şey [...].[3] Yani benim yediğim kadar [?] sen de çekinmeden ye, ayrıca sakın ağa yakalanma. Bana gelince, Parnos, ben yalnız bu ilkelere uymakla kalmam, midemi de, dizginleri hisseden bir at gibi, zaptederim ve kendimi basit bir yaşam sürmek için zorlarım. Biraz para harcamaya heveslenirsem, yorulana kadar çalışırım. Bir tutam tuz benim için en büyük hazdır, ve beni, kötülük nedeniyle insanlara asla nasip olmayan doğruluğun meyvesi gibi başka hiçbir şey bu kadar çok sevindirmez. [...] Çünkü bir tanrı vardır, evet, bunu gören, sonunda tanrısal olanın utanmasına izin vermeyen ve herkese hak ettiği alınyazısını dağıtan bir tanrı vardır. Bana gelince, Parnos, ben kendimle yetinmek, namuslu bir insan sayılmak istiyorum, ve [çok] fazla işe el atmak istemiyorum, ki böylece düşmanlarım, "bir gemi dolusu tuz, nereden geldiyse, oraya geri döndü." diyemesinler. [...]

NOTLAR

1 "habra...knodala".

2 "gelo", K.F.W. Schmidt'e göre: "telos".

3 Metin kesin değil.

V.
TELES

Giriş

Teles, 3. yüzyılın ortalarında yaşamış ve etkili olmuştur. O Atinalı ya da Megaralıydı, ama bir süre (sürgün olarak mı?) Megara'da yaşadığı ve tahminlere göre orada ders verdiği kesindir. En çok Bion'u örnek alıyordu (sözcüğü sözcüğüne alıntılardan daha fazlası bu sonucu çıkartıyor), ama Diogenes'in, Krates'in, Sokrates'in ve olasılıkla derslerine katıldığı Megaralı Stilpon'un adlarını da sayıyordu. Özgün bir düşünür olmamasına karşın, Teles, Helen Diatribelerinin baştemsilcisidir, ve ilk Kiniklerin verdiği dersler gibi birbirine bağlı dersler (ki "felsefi vaazlardan" söz edilir) hakkında iyi bir fikir verir. Bunun nedeni, öncüllerinden kalanların genellikle parça parça, anekdotlar ve Apophthegmeler halinde olmasıdır, Teles'den ise ne de olsa yedi uzun fragman kalmıştır, ancak bunlar başlangıçtaki biçimiyle değil, Thedoros'un derlemesi olarak günümüze ulaşmıştır. Theodoros, belki MS 1. yüzyılda yaşamış Kiniklerden biridir; ancak onun MS 1. ya da 2. yüzyılda yaşamış olduğunu söyleyenler de var. Bu derlemeyi, Johannes Stobaios (MS 5. yüzyıl) kendi antolojisine almıştır. Antoloji iki anonim fragman da içerir (Flor. 4, 91, 34 ve 4, 93, 84), Her ikisi de *Zenginlik ve Erdem Arasında Karşılaştırma* başlığını taşır, birincisinde zenginlik savunulur, ikincisinde zenginliğe saldırılır. Bu iki fragman, üslup açısından olduğu gibi, Teles'ten alınmış parçalardan da farklılıklar gösterir. Geniş ölçüde Bion'a bağımlı olmasına karşın, Teles onun hakkında biraz düzeltilmiş bir imge sunar. Belki de öğrencilerini göz önüne alarak itici, kaba, şaşırtıcı ifadeleri, Horatius'un tanım-

ladığı gibi "siyah tuz"u atlamış ya da yumuşatmış gibidir. Demek ki, içinde Bion'dan alıntılar bulunan ya da sonradan da etkisi görülen başka metinler de göz önüne alınmalıdır, özellikle Horatius'un yergileri ve mektupları. Teles'in dili, muhtemelen MÖ 3. yüzyılda konuşulan Grekçeye yakındır. Bu dil Attika dilidir, ama ortak dilin (Koine) habercisidir.

Kaynaklar

Varlık ve Görünüş

702 TELES, Hense 3 f.

[3] A: Doğru gibi görünmek, doğru olmaktan daha iyidir deniyor. İyi gibi görünmek, iyi olmaktan daha mı iyidir? B: Elbette. A: Oyuncular, iyi oyuncu gibi göründükleri için mi, yoksa gerçekten iyi oldukları için mi iyi oynuyor? Kithara çalanlar, iyi birer müzisyen gibi göründükleri için mi, yoksa iyi birer müzisyen oldukları için mi iyi çalıyor? B: İyi müzisyen oldukları için. A: Genel olarak: [İnsan] iyi gibi göründüğü için mi, yoksa iyi olduğu için mi [başarılı olur]? B: İyi olduğu için. A: İnsanların iyi yaşamasını sağlayan şeyler, iyi yaşamamalarına neden olan şeylerden daha iyidir. Bu yüzden iyi olmanın, iyi gibi görünmekten daha iyi olduğu düşünülür; zira doğru gibi görünen değil, doğru olan iyidir. Peki, insanlara göründükleri şekliyle öteki değerlerde durum nasıldır? Onlarla çevrili olmayı mı, yoksa çevriliymiş gibi görünmeyi mi tercih edersin? Onlara sahip olmayı mı, yoksa sahipmiş gibi görünmeyi mi? Örneğin: Görebilmeyi mi, yoksa görür gibi görünmeyi mi tercih edersin? [4] Sağlıklı olmayı mı, yoksa sağlıklı gibi görünmeyi mi? Zengin olmayı, dostlarının olmasını mı, yoksa öyleymiş gibi yapmayı mı? Ruhla ilgili şeylere gelince, anlayışlı olmayı mı, yoksa anlayışlı gibi görünmeyi mi tercih edersin? Neşeli,

gözüpek, korkusuz, cesur olmayı mı, yoksa öyle gibi görünmeyi mi? Doğruluk söz konusu olunca, doğru gibi görünmektense doğru olmayı tercih etmez misin? B: Hayır, ben aslında cesur olmaktansa cesur gibi görünmeyi tercih ederim. A: Ama cesur gibi görünen birine karşılık cesur olan kişi aynı zamanda korkusuz ve neşeli değil midir? B: [Ne de olsa] beni adam yerine koyacaklar. A: Evet, seni cepheye de yollayacaklar, teke tek çarpışmak zorunda bırakacaklar, talihinin ters dönmesini sağlayacaklar, ve bu başına gelir gelmez, [Greklerin] Aias'a güldükleri gibi sana da gülecekler. O zaman sen, tehlike karşısındaki bir korkak olarak ne hissedeceksin? Tutsak alındığın ve bir kahraman sanıldığın zaman, seni ayaklarından ve bileklerinden zincire vuracaklar ve sana kimse güvenmeyecek. Hayır, seni zindana atacaklar, eğer işkence yaparlarsa dayağa katlanacaksın. Gerçeği itiraf etsen bile, sana kimse inanmayacak, insan üstü biri sayılmak istediğin için, alay ettiğini sanacaklar. Sonra derini yüzüp işkence yapacaklar, kızgın demirlerle dağlayacaklar. Kahraman olarak, insan üstü biri olarak görünmek için nelere katlanmak zorunda kalacağını görüyor musun şimdi? Ama sen –sokak hatipleri gibi– birini sadece yalandan yapıyor, ötekini gizli tutuyorsun.

Kendine Yeterlik Üstüne

703 TELES, Hense 5 – 19

[5] İyi bir oyuncunun, ozan tarafından kendisine verilen her rolün altından başarıyla kalkmak zorunda olması gibi, iyi bir insan da, kaderin kendisine verdiği rolü oynamak zorundadır. Çünkü, bir ozan gibi Bion der ki, kader birine başrolü, başkasına küçük bir rol, bazen bir kral, bazen de bir serseri rolünü verir. Eğer sen yardımcı oyuncuysan, başrol oyuncusu olmak istememelisin, aksi takdirde her şeyi birbirine karıştırırsın.

[6] O diyor ki: Sen hükümdar, ben de uyruk olarak işimizi iyi yapıyoruz. Sen birçok kişiye hükmediyorsun, bense öğretmeni olduğum bu bir kişiye. Sen zenginsin ve bol bol bağışta bulunuyorsun, ben neşe içinde, bir köle gibi boyun eğmeden, talihime küsmeden, bana armağanlar vermene engel olmuyorum. Sen [sahip olduğun] birçok şeyin tadını zevkle çıkarıyorsun, bense pek az şeyin. Zira insanı besleyen pahalı eşyalar değildir, diyor o, ve onlardan kendi çıkarımız için yararlanmak mümkün değildir, ama az olandan, ucuz olandan yararlanmak, ölçüyü aşmadan ve yanılsamaya kapılmadan mümkündür.[1]

Bu yüzden Bion şunu da diyor: Nesneler bizim gibi konuşabilseydiler ve kendilerini haklı gösterebilseydiler, bir kölenin, kutsal bir yerde oturduğu zaman, kendini haklı göstermek için efendisine söyleyeceği şeyleri söylemezlerdi: "Benden alıp veremediğin nedir? Senin malına mülküne hiç el uzattım mı? Verdiğin görevlerin hepsini yerine getirmedim mi? [7] Gelirimin bir bölümünü düzenli olarak sana teslim etmedim mi?" Ve yoksulluktan yakınan bir kişiye de yoksulluk şöyle diyebilirdi: "Benden alıp veremediğin nedir? İyi şeylerden yoksunsan, bu benim suçum mu? Ölçülülükten? Doğruluktan? Cesaretten? En gerekli şeylerden mi yoksunsun? Sokaklar sebzeyle, çeşmeler suyla dolu değil mi? Toprak yeterli, yapraklar yatak olduğu kadarıyla sana bir barınak sunmuyor muyum? Bana karşı neşeli olamaz mısın? Yaşlı kadınların bir dilim arpa ekmeği yedikleri zaman [memnuniyetten] kendi kendilerine şarkılar mırıldandıklarını görmüyor musun? Sana ucuz, kanaatkâr bir katığı, yani açlığı sunmuyor muyum? Aç insan büyük bir zevkle yemiyor mu, ve en az da bulamadığı içeceğin yokluğunu hissetmiyor mu? Yoksa çörek yemeye ve Chios şarabı içmeye mi can atılıyor? [8] Bu gibi şeyler sadece lüks düşkünlüğünden dolayı aranmıyor mu? Sana, kışın hamamlarda yazın tapınaklarda, bedava barınaklar sunmuyor muyum? Ama Diogenes ne diyor: " İyi havalanmış ve muh-

teşem Parthenon'un bana sunduğu gibi böyle bir barınak nerede bulursun?"

Yoksulluk sana bunları söylerse, nasıl bir karşılık verebilirsin? Sanırım, benim dilim tutulurdu. Ama biz suçu, kendi kötü, zavallı mizacımız dışında herkese, yaşlılığa, yoksulluğa, karşımıza çıkan insanlara, güne, saate, çevreye atmayı tercih ederiz. Bu nedenle Diogenes der ki: "Ben kötülüğün sesini duydum, ve o kendi kendini suçladı:

'Bunda yok başka kimsenin suçu, asıl suçlu benim'"[2]

[9] Gözleri bağlanan birçok kişi suçu kendinde değil, durum ve koşullarda bulur. Buna karşılık Bion der ki: "Nasıl ki insan bir hayvanı [yanlış] tuttuğu zaman ısırılırsa –yılanı tam ortasından tutarsan ısırılırsın, ama boynundan tutarsan bir şey olmaz– durum ve koşullarda da söz konusu budur. Yanlış bir zihniyet sahibiysen, acı hissedeceksin; ama durum ve koşulları Sokrates gibi kavrayıp yorumlayabilirsen, hiçbir şey hissetmeyeceksin. Eğer onları başka türlü alırsan, ıstırap çekmek zorunda kalırsın, hem de durum ve koşullardan dolayı değil, kendi karakterin ve yanlış fikirlerin yüzünden."

[10] Bu nedenle insan, durum ve koşulları değiştirmeye değil, kendini onlara nasılsalar o şekilde uydurmaya çalışmalıdır, tıpkı denizcilerin yaptığı gibi: Onlar rüzgârı ve denizi değiştirmeye çalışmaz, öğelere uyum sağlamak için, kendilerini hazırlar. "Hava açık, deniz sakin!" – hemen küreklere sarılırlar. "Rüzgâr arkadan esiyor!" – yelkenleri açarlar. "Rüzgâr ters esiyor!" – yelkenlere camadana vururlar ve tekneyi sürüklenmeye bırakırlar. Sen de durum ve koşulları bu şekilde göz önüne almalısın ve onlardan yararlanmalısın. Yaşlıysan, gençlere göre olanın peşine düşme. Güçsüzsen, güçlülerin taşıdığı yükü kaldırmaya ve sırtına almaya uğraşma. Diogenes gibi yap: Biri ona çarpıp da ensesinden yakaladığı ve o da formda olmadığı zaman, bu kişiyle gü-

reşmeye yanaşmıyordu, [11] berikine sütunu gösterip şöyle diyordu: "Azizim, onun karşısına geç ve sırtını yere getir." Devam edelim: Yoksul düştüysen, zenginlerin yaşam tarzına öykünmeye uğraşma, hava koşullarına karşı kendini nasıl koruyorsan –güzel havada üstüne ince, soğukta kalın giysiler alman gibi–, servet karşısında da öyle davran: Çok paran varsa açıl, hiçbir şeyin yoksa masraflarını kıs. Ancak biz, lüks için çok para harcarsak, çalışmayı bir talihsizlik[3] ve ölümü bütün kötülüklerin en kötüsü diye görürsek, elimizdekilerle yetinmeyiz. Eğer sen [kendini], hazzı hor gören, zahmete girmekten çekinmeyen, ne şöhrete ne de şöhretsizliğe önem veren, ölümden korkmayan biri haline getirirsen, o zaman istediğin her şeyi, ıstırap çekmek zorunda kalmadan yapacak durumda olacaksın. Bu nedenle [her zaman dediğim] gibi, [12] durum ve koşullarda nahoş, can sıkıcı bir şeylerin bulunduğunu söyleyenleri anlayamıyorum, ki bunlar ister yaşlılık, yoksulluk, ister yaban ellerde yaşamak olsun. Zira Ksenophon isabetle şöyle der: "Sana, servetlerini bölüşmüş ve biri çok büyük bir yoksulluk, öteki ise refah içinde yaşayan iki kardeş gösterirsem, insanın, suçu paranın değil, başka bir şeyin üstüne atması gerektiği açıklığa kavuşmaz mı?" Ben de sana, biri memnun ve dertlerden uzak, öteki ise tamamen umutsuz, yoksulluk içinde ve sürgünde yaşayan iki yaşlı insan gösterebilirim; o zaman insanın, suçu, yaşlılığın, yoksulluğun, yaban ellerde yaşamanın değil, başka bir şeyin üstüne atması gerektiği açıklığa kavuşmaz mı? Atina'nın pahalı bir kent olduğunu iddia eden bir adama Diogenes'in ne yaptığını [biliyor musun]? [13] Adamı alıp koku satan bir dükkâna götürdü ve satıcıya, "sekizde birlik kırkboğum yağı kaç para?" diye sordu. "Bir Mine" dedi satıcı. Bunun üzerine Diogenes, "bu kent pahalı!" diye bağırdı. Sonra onu bir kasaba götürüp dana paçasının fiyatını sordu. "Üç Drahmi." Yine, "bu kent pahalı!" dedi. Ardından yüncülere gitti. "Koyun yünü kaç para?" diye sordu. "Bir

Mine." "Bu kent pahalı!" Oradan Mısır baklasının satıldığı pazara gitti. "Bir ölçek bakla kaça?" "Bir bakır metelik." Bunun üzerine, "bu kent ucuz!" diye bağırdı. Sonra kuru incire: "İki bakır metelik." Ardından mersin meyvesine: "İki bakır metelik." "Bu kent ucuz!" İşte durum böyle: Bir kent tek kelimeyle ucuz ya da pahalı değildir; bir kimsenin nasıl yaşadığına bakar; böyle yaşarsa pahalı, başka türlü yaşarsa ucuzdur. Durum ve koşullarda da söz konusu budur: İnsan onlara, [Diogenes gibi] razı olursa, bu koşullar kendisine elverişli, kolay katlanılabilir, ama onlara başka türlü yaklaşırsa zor gelir. [14] "İyi de, yoksulluk bana yine de nahoş, zor bir şey gibi geliyor, ve insan zenginleri değil, yaşlılığa katlanan yoksulları takdir etmeli [...]" Yoksullukta bu kadar can sıkıcı, nahoş olan nedir ki? Krates ile Diogenes yoksul değil miydi? Ama yine de varlıklarını zahmetsizce devam ettirdiler, çünkü yanılsamalara kapılmadılar ve basit, kanaatkâr yaşadılar.

Paran yok mu, yalnız borcun mu var? "Midye ve fasulye, bir de bunların yanında giden şeyleri topla", der Krates [15] "eğer bunu yaparsan, yoksulluğu alt etmenin arıtını kolayca dikeceksin." İnsan daha çok kimi[4] takdir etmeli: Yaşlılığına yoksulluk içinde neşeyle katlananı mı, yoksa zenginlik içinde neşeyle katlananı mı? Zenginliğin ya da yoksulluğun aslında ne olduğunu saptamak hiç de o kadar kolay değildir.[5] Bazıları yaşlılıkta servetinden yararlanmayı bilmez ve [...][6] yoksulluktan pek de soylu bir şekilde değil ve ıstıraplı [?]. Zenginler için servetlerini cömertçe ve bol bol kullanmak kolay değildir, yoksullar için de yoksulluğa cesurca katlanmak [kolay değildir]. Her ikisi de bir kişilik sorunudur: Servetiyle başa çıkan bir kimse, karşıtıyla da başa çıkar.[7]

İşler herhangi bir şekilde ilerlerse, insan yoksul olarak da yaşama tutunmalıdır; ama hiç ilerlemiyorsa, bir şenlikten ayrılır gibi zahmetsizce veda etmelidir. Bion diyor ki: "Nasıl ki ev sahibi kirayı alamadığı, kapıyı söktürüp damı yıktırdığı

ve kuyuları kapattığı için, evden atılıyorsak, ev sahibi olarak doğa da gözümüzü, kulağımızı, el ve ayaklarımızı bizden aldığı zaman, [16] ben de bu sefil bedenden dışarıya fırlatılacağım. Burada daha fazla kalmam, hiç kin gütmeden, bir ziyafetten ayrılır gibi yaşama veda ederim, ve vakti geldiğinde

'adımımı atıp tekneye çıkarım'"

Oyunun yalnız giriş bölümünü değil, ortasını ve sonunu da mükemmel oynayan iyi bir oyuncu gibi, iyi bir insan da yaşamın başlangıcını, ortasını ve sonunu aynı şekilde mükemmel [oynar]. Benim, şu eskimiş harmaniyi üstümden çıkarmam [ve artık giymemem] gibi, bir değeri kalmamış yaşamımı da etrafta sürüklemem,[8] ona dikkat ve özen göstermem. Hayır, eğer mutlu olamıyorsam, giderim.

[17] Sokrates'te de durum böyleydi. İsteseydi, zindanı terk etmesi elindeydi. [...] Yargıçlar ona, [kendisi için] bir para cezası saptamasını emrettiği zaman, onları hiç umursamadı, yemeklerini kent yönetimine ait aşevinde [ömür boyu] yeme dileğinde bulundu. Kendisine üç günlük bir süre tanınmasına karşın, güneşe bakarak hâlâ tepenin üstünde durup durmadığını [görmek için], üçüncü günün son saatine kadar beklemedi, [daha ilk günde] cesaretle baldıran kasesini içerek boşalttı (Platon'un dediği gibi), bunu yaparken de yüzünün ne ifadesini ne de rengini değiştirdi: Neşeyle ve soğukkanlılıkla kaseyi alıp boşaltıverdi, tam sonunda birkaç damla etrafa serpiştirdi ve "bu da güzel Alkibiades için!" dedi. [18] İşte görüyorsun, o ne kadar sakin ve neşeliydi. Oysa başkasını ölürken gördüğümüz zaman, tüylerimiz ürperir. Ölümünden bir gece önce o kadar derin bir uykuya dalmıştı ki, neredeyse uyandırmak mümkün olmamıştı. Belki bizden biri de [böyle] uyuyacaktır <...>

Karısının iğneleyici sözlerine müsamaha ile katlanıyordu ve bağrış çağrışlarına aldırmıyordu. Kritobulos, "böyle bi-

riyle birlikte yaşamaya nasıl dayanıyorsun?" diye sorduğu zaman, o da "evindeki kazların bağırmalarına nasıl katlanıyorsun?" diye sordu. "Onlara aldırış etmiyorum." "Evet, ben de aynı şekilde bu kadına aldırış etmiyorum; onu, sanki bir kazmış gibi dinliyorum." Bir defasında Alkibiades'i yemeğe çağırmıştı; kadın hışımla odaya girip masayı devirdi. [19] Sokrates ise bağırıp çağırmadı, sinirlenmedi ve şikâyet etmedi: "Böyle bir şeye katlanmak zorunda kalmam nasıl bir sefalettir [...]" Bunun yerine, yere dökülenleri topladı, ve Alkibiades için tekrar masanın üstüne koydu. Beriki hiç tepki vermeyip başı önünde orada oturunca [çünkü çok mahcup olmuştu], Sokrates, "Biz devam edelim; bu durumda Ksanthippe öfkesinden bizi parçalayacakmış gibi görünüyor."

Birkaç gün sonra o, "soylu kuş" içeriye girip çanaklardan birini yere düşürdüğü zaman, Alkibiades'in evinde yemekteydi. Bu defa Sokrates başını utançla yere eğmiş orada oturuyor ve yemek istemiyordu. Alkibiades ise güldü ve ona, sırf kuş içeriye girdiği ve çanağı yere devirdiği için mi yemek istemediğini sordu. "Elbette", dedi Sokrates. "Birkaç gün önce Ksanthippe masayı devirdiği zaman, sen de yemek istemiyordun, ve şimdi, kuş çanağı devirdikten sonra, benim de bir şeyler yiyecek durumda olduğumu mu düşünüyorsun? Karımla budala bir kaz arasında bir fark olduğunu mu sanıyorsun? Evet, masayı bir domuz devirmiş olsaydı sinirlenmezdin, ama domuz gibi bir kadına her halde öfke duyardın!"

Sürgün Üstüne

704 TELES, Hense 21 – 32

[21] Sürgünün insan ruhunu uyuşturduğunu iddia eden birine karşı, haklı olarak bir sanatçı örneği verilebilirdi. Yaban ellere düştüğü için, flütü daha kötü çalmayan ya da oyunculuğa elverişli olmayan biri, daha kötü bir danışman da olmayacak-

tır. Sürgünü başka bakımdan kötü bulan birine karşı, kısa süre önce alıntıladığım Stilpon'un şu sözlerini tekrarlamak yeter:

[22] Sen ne diyorsun? Sürgün hangi ahlaksal değerleri elimizden alıyor? Bunlar hangi değerlerdir? Ruhun, bedenin değerleri mi ya da dışsal değerler mi? Sürgün bizden makul düşünmeyi mi, doğru davranmayı mı, esenliği mi alıp götürüyor? –Hayır, kesinlikle değil. –Yoksa cesareti, doğruluğu ya da başka bir erdemi mi? –Hayır, onları da değil. –Ya da bedensel bir değeri mi? Ama insan yaban ellerde de, yurdunda olduğu gibi, sağlıklı ve güçlü olamaz mı, iyi görüp işitemez mi, hatta kimi zaman çok daha büyük ölçüde? –Evet, kuşkusuz. –Sürgün senden dışsal değerlerden birini alıp götürüyor mu? Birçok kişi sürgüne gönderildikten sonra, maddi durumlarının göze çarpacak kadar düzeldiğini görmediler mi? Amyntor, Phoinix'i Dolopia'dan sürdüğü zaman, o mülteci olarak Tesalya'ya gitmedi mi?

> "vardım kral Peleus'un yanına [...],
> Beni mal mülk sahibi etti,
> bir hayli er verdi buyruğuma."[9]

Büyük Themistokles şöyle diyordu: "Evladım, eğer kaybetmemiş olsaydık, kaybetmiş olacaktık." [23] Bu tür alınyazıları bugün bol bol mevcut. O halde sürgün hangi değerleri elimizden alıyor? Onun suçu hangi kötülükten ileri geliyor? Ben hiçbir kötülük görmüyorum. Tam tersine: Bazı bakımlardan biz, ister sürgünde olalım, ister yurdumuzda kalalım, kendi mezarımızı kazıyoruz. Evet, ama bir sürgün yönetici olamaz diyorlar; ona kimse güvenmez; onun konuşma özgürlüğü yoktur. Tersine, bazıları kralların emriyle kentlerdeki askeri mevkilere komuta ediyor; halkın tamamı onlara emanet ediliyor; yüklü armağanlar ve aylıklar alıyorlar. Ünlü Lykinos, güney İtalya'dan sürülmüş olmasına karşın, bizdeki askeri mevkilerin komutanı değil miydi? Bizim ülkemiz olmasına

karşın, Lykinos'un emirlerini yerine getirmedik mi? Yalnız geçmişten değil, günümüzden de örnekler verelim: Spartalı Hippomedon, şimdi Ptolemaios'un emri altında Trakya'da genel vali olarak görev başında değil mi? Atinalı Chremonides ile Glaukon onun sahibi ve danışmanı değil mi? Ve son olarak [...],[10] kendisine emanet edilen parayla ve bu parayı istediği gibi harcaması için aldığı yetkiyle önemli bir görevi yerine getirmek üzere gönderilmedi mi?

Ancak sürgünler kendi ülkelerinde söz sahibi değil. – [24] Evet, ama bu, evde kalan kadınlar, çocuklar, gençler ve yaşlı erkekler için de geçerlidir. Ancak bu durum, onları rahatsız etmiyor, yoksa ediyor mu? Buna üzülmüş olsaydılar, o zaman "hadım" olmazlar mıydı? Bir kralla sıradan bir insan arasındaki fark nedir? Sen gücü kuvveti yerinde birçok erkeğe hükmedersin, ben eğitmen olarak az kişiye, gençlere ve sonunda yalnız kendime hükmederim. Zira aynı deneyimler nedeniyle insan, kitleleri ya da bireyleri kendi yanına çekebilir, resmi bir görev alabilir ya da evde bir zanaat icra edebilir, başka ülkelerde yaşayabilir ya da yurdunda kalabilir. Aynı yaşam deneyimleriyle [donanmış] bir kimse, yönetici ya da resmi görevi olmayan biri olarak da başarılı olabilir. Eğer ben yönetici olmak yerine, resmi görev almayan biri olursam, ne fark eder?

Ne var ki, ülkeye dönmene engel olundu. – Güzel, ama şimdi benim de Thesmophorion'a girmeme engel oluyorlar, ve Enyalios tapınağı kadınlara kapalı, kimse "yanına yaklaşılmaz"a giremez. [25] Buna öfkelenmek çocukça değil mi? Belirli zamanlarda Gymnasion'a gitmeme izin vermiyorlar; o zaman hamama gidiyor, yağlanıyorum ve Gymnasion'daki gibi güreşiyorum. Şimdi burada da böyle yapıyorum: Yurdumu yanına yaklaşılmaz bir bölge olarak görüyorum; Evimi değiştirdim ve başka yere yerleştim. Bir gemiden başka bir gemiye geçebilir, ve yine de hedefe ulaşabilirim. Böylece bir kentten başka bir kente taşınabilir ve yine

de mutlu olabilirim. Kötü insanlarla birlikte olmadığım sürece, bu benim için bir kayıp, bir yüz karası değildir. Bu durum, beni, benim gibi özü sözü bir, dürüst bir adamı sürgüne gönderenler için değil de, gerçekten benim için mi bir yüz karasıdır? Philemon'un çok hoş bir sözü vardır. Bir gün bir [dram] yarışmasına başarıyla katıldığı zaman, birkaç [yurttaş] ona gelip şöyle dedi: "Günündeydin, Philemon." O, "evet, sadece seyrettiğiniz için öyle düşünüyorsunuz; ama ben her gün sanatımın ustasıyım."

Dinle, [ahlak bakımından] senden aşağıda insanlar tarafından sürgüne gönderilmek saçma [sözcüğü sözcüğüne: sarhoşluk] değil mi? – [26] Evet, yoksa iyi, soylu insanlar tarafından mı sürgüne gönderilmeyi tercih edersin? Bu, senin için çok daha fazla bir yüz karası olmaz mıydı? Zira iyi insanlar, akla ve doğruluğa aykırı davranarak kimseyi sürgüne göndermez; aksi takdirde [kendileri] adil olmazdı.

Böyle insanlar tarafından açık ve gizli oyla [yurttaşlık] onurundan yoksun bırakılmak, bir yüz karası olmaz mıydı? – Kuşkusuz senin için değil, onları açık ya da gizli oyla yargıç seçmiş olanlar için bir yüz karası. En iyi hekim [Megara kentindeki görevinden] uzaklaştırılıp, yerine bir eczacı seçilmiş olsaydı, durum tıpkı böyle olurdu. Sana göre bu, seçimi yapan resmi makamlar için değil de, hekim için mi bir yüz karası, bir talihsizlik olurdu?

Evet, ama insan vatanı için içtenlikle çaba harcamışsa ve şimdi de vatanının kendisine düşmanca, nankörce davrandığını görürse, bu bir talihsizlik olmaz mı? Talihsizlik mi? İnsanların, daha önce bilinmeyen karakterlerini öğrenmenin daha çok bir talih olduğunu söylemek doğru olmaz mı? Örneğin karının kötü niyetli ve ikiyüzlü olduğunu ve bunu da daha önce bilmediğini anlarsan, minnettar olursun; aynı şekilde, kölenin bir hırsız ve durmadan kaçmaya çalışan biri olduğunu anlarsan, her zaman tetikte olursun. Ancak, vatanının alçak ve nankör olduğunu

tespit edersen, talihsiz olduğunu mu düşünürsün ve minnettar olmaz mısın?

[27] Her şeye rağmen insanın doğup büyüdüğü topraklarda yaşaması, karumca, muhteşem bir şey. – Belki doğduğun ve büyüdüğün evde yaşamak da, her ne kadar çürük ve harap, her an yıkılabilecek durumda olsa bile, öyle değil mi? Hep üzerinde doğduğun ve çocukluğundan bu yana yolculuk yaptığın teknede mi kalmak istiyorsun, üstelik bu sadece bir kayıksa ve tehlikesizce yirmi kürekli bir tekneye geçebilecekken, paralanana kadar kürek çekmek zorunda kalsan da mı? Ayrıca Kythereliysen, Mykonoslu ya da Belbinalıysan insanlar seni yerden yere vurur.

Ancak yine de denir ki, insanın doğup büyüdüğü topraklarda yaşaması muhteşem bir şeydir, [hatta] kentlerin birçoğu yıkılmış, sakinleri tanınmaz olsa bile; insanın kendi yurdunda yaşamasının muhteşem, çekici bir yanı da vardır, ki böyle söylemek mümkündür.[11] [28] Pek çok kişi, onların sadece yarı yurttaş olduklarını yüzlerine vurur ve şöyle der:

> *"Yurttaş olmayan, yarı yurttaş sen, bu ülkeyi köleleştirdin ve onun efendisi oldun."*

Sen, Thebai'nin kurucusu Kadmos'a hayranlık duyuyor ve tam yurttaş olmadığım için beni yerden yere vuruyorsun. Herakles'i en büyük kahraman diye övüyoruz ve aynı zamanda yarı yurttaş olmayı bir yüz karası mı sayıyoruz? Herakles Argos'tan kovuldu, gidip Thebai'ye yerleşti. Spartalıların gözünde böyle şeyler bir kusur değildir, tersine onlar kendi yaşam tarzlarına uyan ve buna bağlı kalan kişiyi, ister bir yabancı ya da bir Helot'un (Sparta devletinin kölesi – Çev. n.) oğlu olsun, sayarlar ve kendi en iyi yurttaşlarıyla eş tutarlar. Ama yaşam tarzlarına bağlı kalmayanı, isterse bir kralın oğlu olsun, Helotların arasına atarlar, ve bu kişi tüm yurttaşlık haklarını kaybeder.

[29] Ne var ki, yurt toprağına gömülmeye izin verilmezse, bu, onur kırıcı bir durum olur, yoksa olmaz mı? Peki ama, en iyilerin sık sık başına gelen böyle bir şey nasıl onur kırıcı olabilir? Yoksa, en kötülere [de] sağlanan bu şey, bir onur mudur? Konuşmasında Atinalılara saldırdığı için Sokrates takdir edilir: "Kendilerinden bu kadar gurur payı çıkardığınız komutanlar herhangi yabancı bir ülkede üstünkörü gömüldüler, demokrasinin ayaktakımı ise devlet mezarlıklarında yatıyor."

Ama yine de yabancı bir ülkede gömülmek onur kırıcı, yurdunda gömülmek ise onur verici sayılır. – Senin düşüncene göre, mezarının yabancı bir diyarda olması ile yurt topraklarında olması arasındaki fark nedir? Atinalı sürgünlerden birinin nükteli bir sözü var. Adamın biri ona hakaret edip şöyle dedi: "Sen günün birinde kendi yurdunda bile değil, tanrıtanımaz Atinalılar gibi Megara'da gömüleceksin." Bunun üzerine beriki, "Evet, Megara'da, tıpkı tanrıdan korkan Megaralılar gibi." Fark nereden ileri geliyor? Aristippos'un sözlerini tekrarlarsak, Hades'e giden yol her noktadan eşit uzaklıkta ve çok benzer değil mi? [30] Ve seni hiç gömmeseler, bundan sana ne? Ama cenaze için girişilen mücadeleler, Bion'un dediği gibi, birçok tragedyanın doğmasına neden olmuştur; örneğin Polyneikes de şu görevi verir:

> "Anacığım, sen, ve kız kardeşim benim, yurt toprağına
> gömün beni, yakıp yıkmış olmama karşın,
> bana bir parça yurt toprağı vermesi için,
> yakarışlarınızla yumuşatın şu öfkeli kenti."

Eğer sana "yurt toprağı" verilmez de, yaban ellerde gömülürsen, ne önemi var? Ya da Charon sadece[12] Thebai'den çıkıp Hades'e mi gider?

"Yurt tepelerinde güvende olmak güzel."

[31] Ama sen "güvende" değil de, gömülmeden [orada yatacak] olsaydın, bunda rahatsız edici ne olurdu? Ateşte yakılmak, bir köpek tarafından yenmek, toprağın üstünde kuzgunlar tarafından didiklenmek ya da yeraltında kurtlar tarafından [kemirilmek] arasında ne fark var?

"Anacığım benim, kapat ellerinle gözkapaklarımı benim."

Ama anan onları kapatmazsa ve sen gözlerin, ağzın açık ölürsen, bunda utanacak ne var? Açık denizde ya da bir savaşta öldüğün zaman gözlerini kapatıyorlar mı? Hayır, bütün bunlar çocukça hareketler gibi görünüyor <...> Biz [ölülere] bakmaktan, dokunmaktan çekiniyoruz [...] ama başkaları onları mumyalıyor, sanki güzel bir şey, bir çeşit güvenceymiş gibi [32] ölülerini evde saklıyor. Onların töreleri bizimkilerden işte bu kadar farklı.

Yoksulluk ve Zenginlik

705 TELES, Hense 33 – 44

[33] Servet kazanmak, bana göre, bizi mahrumiyet ve zaruretten kurtarır. – Ne münasebet? Bazılarının servetinin çok olduğunu, ama el açıklığından yoksun olmaları ve cimrilikleri yüzünden ondan yararlanamadıklarını görmüyor musun? Priamos da bir tahta oturmaya cesaret edememişti,

[34] "Sarayda birçok taht olmasına karşın,
tozun toprağın içinde yuvarlanarak yerde
oturmuştu",

serveti çok olan, ama el açıklığından yoksun olmaları yüzünden onun tadını çıkarmayan, ona dokunmayan böyle insanlar var. Hayır, fareler ve karıncalar onlardan daha çok tüketiyorlar. Tıpkı [[topraklarının sınırında, önüne yiyecek ve içecek koyan yaşlı bir hizmetçiyle birlikte]] Laertes'in tek başına yaşlı bir kadınla beraber taşraya çekilmesi, her şeyi kendine çok görmesi ve parasız kalması gibi; oysa öte yandan (Penelope'nin – Çev. n.) talipleri büyük [Odysseus'un] servetini [yiyip bitiriyordu...] Ozanın sözlerine göre Tantalos da bir gölün içinde duruyor ve meyveler başının üstünde sallanıyordu, ama su içmek ve meyve koparmak için,

> "çabaladıkça yaşlı adam, her defasında",

göl kuruyordu [ve meyveleri]

> [35] "rüzgâr karanlık bulutlara kadar yükseğe savuruyordu",

işte bazı insanların cimriliği, güvensizliği de şarabı, yiyecekleri ve meyveleri, "bulutlara kadar" değil ama, kısmen pazar meydanına, kısmen aşevlerine savuruyor, ve bu insanlar [bütün] bunlara sahip olmak istedikleri halde, onların tadını çıkarmıyor. Başka biri onu yemeğe çağırırsa bir güzel saldırıyor, ancak kendisi, [bu kadar çok] serveti olmasına karşın, kimseye bir şey sunmuyor; sırf cimrilikten dolayı kesesinin ağzını sımsıkı bağlıyor. Biri onu evden dışarıya atmak istediği zaman, onu kendine düşman görüyor; ama [deyim yerindeyse] kendi kendini evden dışarıya atarsa, kendini düşman saymıyor. İlk [Kinikler], bence bu sorunları nükteli bir şekilde ele almıştı: Bir kimseyi doymak bilmez açgözlülükten, cimrilikten ve kibirden kurtarmayan şey, mahrumiyet ve zaruretten de kurtarmaz; Bu şeylerin hiçbiri onu doymak bilmez açgözlülükten, cimrilikten ve kibirden kurtarmaz [yani onu

mahrumiyetten ve zaruretten hiçbir şey kurtarmaz]; [36] zira bu durum onun karakterini değiştirmez, tıpkı yoksulluğun, artık zengin olmayan ve yoksul düşen en aklı başında kişinin karakterini de değiştirmemesi gibi. Böylece servet kazanmanın [bir insanın] karakterinden çok cilt rengini, endamını, dış görünüşünü değiştirdiği iddia edilebilirdi. Demek ki bir kimse açgözlü, cimri, kibirli ve darkafalı kaldığı sürece, mahrumiyet ve zaruret onun yakasını bırakmayacaktır.

İnsan, sahip olduğu şeyden yoksun olabilir mi? – Bion, bankaların parası olduğu halde, paradan nasıl yoksun oluyor? diye soruyor. Bankalar kendilerine ait olmayan şeye sahiptir; böylece onlar da kendilerine ait olmayan şeye sahiptir. Bir kimse bir şeyi kısa bir süre için sana emanet ederse, bu tür bir sahip-oluş sahip-olmayışla aynı şeydir, çünkü onu kullanmak için hiçbir olanağın yoktur. Ya da sahip-olmayış ile bu şekilde sahip-oluş arasındaki fark neredeydi? [Bu durum] Phorkys'in kızlarının başına gelenler gibidir, onlar müşterek kullandıkları gözü başkasına emanet etmişlerdi, ama kendileri çitlere takılıp çukurlara düşmüş, çamura bulanmışlardı, çünkü önlerini göremiyorlardı, gözü, Perseus [gelene ve] onu alıp götürene kadar, saklansın diye emanet bırakmışlardı. [37] İnsanın hiç yiyeceğinin olmaması ile [bir Suriyeliye] balık ve güvercin, Mısırlıya köpek eti, Greke insan başı [verilirmiş gibi] ağza koyulmayacak kadar kötü yiyeceğinin olması acaba bir rol oynar mı? Zira bu tür yiyeceği olan bir kimse, hiç yiyeceği olmayan biri gibi aynı ölçüde mahrumiyet çeker. Böyle bir servetin sağladığı yarar hangisidir? İyi, senin paran var, ama cimriliğin, dargörüşlülüğün yüzünden ondan yararlanmıyorsun. Bu nedenle eskiler de isabetle şöyle der: "Kullanmak ["chremata"] için parası olan, ve istif etmek ["ktemata"] için parası olan insanlar vardır." Bazıları elinde avucunda ne varsa kullanır, bazıları istif eder, harcamaz ve başkalarını da buna iştirak ettirmez. Bir kral ya da [başka bir] hükümdar servetini kilit altına aldığı zaman, ona kimse elini

süremez; [38] bazı insanların servetlerini, kendi cimrilikleri, güvensizlikleri de bu şekilde kilit altına alır ve el sürmelerine izin vermez, böylece servetlerinin onlara hiçbir yararı olmaz, mahrumiyet ve zaruret çekerler; oysa çok şey isterler, ama para harcayamazlar.

Bu yüzden Krates de kendisine, "filozof olursam kazancım ne olacak?" diye soran birine şu cevabı verdi: "Kesenin ağzını rahatça açacak, elini içine daldıracak ve parayı cömertçe dağıtacak durumda olacaksın; oysa şimdi ne yapıyorsun, bahane arıyor, duraksıyorsun ve elleri kötürüm olmuş biri gibi titriyorsun. Kesen dolu olursa, onu [olduğu gibi] kabul edeceksin, eğer boşsa, bu sana ıstırap vermeyecek, ve bir defa para harcamaya karar verdiysen, bunu kolaylıkla yapabileceksin, elinde avucunda bir şey kalmadığı zaman, hiçbir şeyin yokluğunu hissetmeyeceksin, yaşamda, ulaşamadığın şeylere istek duymadan ve başına gelenlere öfkelenmeden, elindekilerle yetineceksin."

[39] İnsan kendini ya da bir başkasını mahrumiyetten ve zaruretten kurtarmak isterse, o zaman zenginlikte gözü olmamalıdır. Çünkü bu durum, der Bion, su içmeye doymayan birinin susuzluğunu gidermek isteyen bir kimsenin, bu hastalığını tedavi etmeden, [bütün] çeşmeleri ve ırmakları, içmesi için ona vermesine benzer. Böyle olunca, hasta iyileşmek yerine patlayana kadar içecektir. Zenginliğe can atan birinin de, açgözlü, şöhret düşkünü olduğu ve boşinançlara saplandığı sürece, gözü doymayacaktır. [...] Demek ki, sen oğlunu mahrumiyetten ve zaruretten esirgemek istiyorsan, zengin olsun diye onu Ptolemaios'a [40] yollama, yoksa geri geldiği zaman herkese karşı kibirlilik taslar, ve sen hiçbir şekilde amacına ulaşamazsın. Onu [[Akademi'ye]] Krates'e yolla daha iyi: O, zengin bir gözü-doymazı basit, cömert bir insan haline getirmeyi biliyordu. Büyük Metrokles, söylenildiği gibi, şunları anlatıyor: "Ben [daha] Theophrastos'tan ve Ksenokrates'ten ders alırken evden bana bir yığın şey gönderiyorlardı, ama yine de mahrumiyet ve zaruret çekme korkusu içinde yaşı-

yordum. Krates'in derslerine katılmaya başladığım zaman, [artık] hiçbir şey göndermemelerine karşın, ben hâlâ ek olarak başka şeyler ediniyordum, çünkü daha önce mutlaka tamir görmemiş ayakkabılarım, ayrıca bir harmanim, bana eşlik eden kölelerim, büyük bir evim, mümkün olursa kır gezilerinde yemek için beyaz ekmeğim, müstesna et yemeklerim, [41] tatlı şarabım olmalıydı, hem de sadece en pahalısından,[13] yeri geldiğinde davetlere katılmalıydım. Zira bu yaşayış tarzını onlar [Peripatetikçiler ve Akademiciler] toplumsal konumlarına uygun buluyorlardı." Metrokles, Krates'in derslerine katılmaya başlayınca bunlardan hiçbiri kalmadı! Yaşam tarzında daha kanaatkâr oldu, yırtık pırtık bir harmaniyle, arpa ekmeği ve sebzeyle yetinirdi, önceki yaşam tarzını aramaz ve yenisinden de rahatsız olmazdı. Biz soğuğa karşı daha kalın bir harmani giyeriz, o ise harmanisini ikiye katlayıp –adeta iki harmani giymiş gibi– dolaşırdı. Yağlanma gereği duyduğu zaman hamama gidip artık yağlarla yağlanırdı. Kimi zaman bakır kazanların [kaynadığı] ocaklara gider, üzerine birkaç damla yağ damlattığı balıklarını kızartır ve oturup kahvaltısını yapardı. Yazın tapınaklarda, kışın hamamlarda yatardı. Önceleri zaruret çekmişti, şimdi ise eksik bir şeyi yoktu, çünkü sahip oldukları ona tamamen yetiyordu, ve köle de istemiyordu. Diogenes der ki, " Manes'in Diogenes olmadan yaşayabilmesi, Diogenes'in ise Manes olmadan bir şey becerememesi epey garip olurdu." [42] Ama sen [oğluna]

"bu kadar çok para verirsen"[14]

Ve onu övüngen, şöhret düşkünü, açgözlü hale getirirsen, hiçbir şey elde etmezsin. Zira Philemon çok ilginç bir şekilde şöyle diyor:

"O, başka türlü değil, başka bir zenginlik bulur",[15]

Ve bu zenginlik aynı kaldığı sürece, o hoşnut olmaz, ve hiçbir şey ona yetmez, her zaman mahrumiyet ve zaruret çekecek şekilde birçok değişik şey onu tahrik eder, arzularını kamçılar.

> "Kötü kişinin gözü asla doymaz [...]"[16]

Çocukken hemen delikanlı olmak, delikanlıyken kısa pelerinini (chlamys) tekrar üstünden çıkarmak ister, ve erkeklik çağına gelince, yaşlanmak için acele eder. "Yaşam" der, "hiç de yaşamaya değmiyor: Askerlik hizmeti, vergiler, politik faaliyet – insanın kendine vakti kalmıyor." Şimdi yaşlıdır ve gençliğindeki güzel günleri özlemektedir:

> "Gençlik benim için her zaman hoş ve değerli,
> ama yaşlılık Etna'dan daha eziyetli",[17]

[43] ve çocukluk yıllarından, mutlu günler diye sitayişle söz eder. Diyelim ki, o bir köledir. Mümkün olduğunca çabuk özgür olmak ister. "Bunu elde edersem" der, "her şeyim olur." Azat edilir; hemen bir köle almak ister. Bir tane alınca, çabucak ikinciyi ister; zira "bir çiçekle bahar olmaz" der. Sonra bir ev[18] ve biraz toprak sahibi, ve daha sonra Atina yurttaşı olmak [ister], resmi bir görev üstlenmek, ardından kral ve İskender gibi ölümsüz olmak ister. Bunları başarırsa, her halde Zeus olmayı da ister! Böyle bir insan nasıl olur da zaruret çekmeyebilirdi? Bu tür isteklerden kurtulmak için ne kadar paraya ihtiyaç duyar? Geniş topraklara hükmeden ve çok geliri olan krallar bile, yine de sıkıntılı bir durumdadır, bu yüzden mezarları yağmalar, tapınakları soyar, insanları nedensiz yere sürgüne gönderirler. Çünkü egemenliğin bazı yükümlülükler getirdiğini sanırlar, ve iktidarlarını terk etmeyi, kişisel masraflarını kısmayı istemezler. Ayrıca istemedikleri birçok şeyi yapmaya zorlandıklarını fark ederler. Eğer bir kimse bütün

bunları aşabilseydi, [44] bolluk içinde, [gerçek] zenginlik içinde yaşayabilirdi. Zira Krates çok isabetli şekilde şöyle der:

> "Heybenin, bir ölçek dolusu Mısır baklasının,
> ve tasasız bir ruhun nasıl bir güç ve kuvvete
> sahip olduğunu, bilmiyorsun."

Evet, dalkavuklar ve evet efendimciler olmadan, bir heybe, Mısır baklası, sebze ve su ile[19] tasasız olmak gerçekten de muhteşem ve önemli bir şeydir.[20]

Zenginlik ve Yoksulluk

706 TELES, Hense 45 – 48

[45] Yoksulluk felsefe yolunda bir engeldir, zenginlik ise bir avantajdır. – Doğru değil. Sence kaç kişi zenginliği, kaç kişi de yoksulluğu nedeniyle felsefeden uzak kalmıştır? Genellikle filozofların tamamen meteliksiz, zenginlerin ise [zengin oldukları için] özellikle bu yüzden işlerinin çok olduğunu [yani felsefeye vakit ayıramadıklarını], görmüyor musun? Çünkü Theognis'in sözleri hiç de fena değil:

> "Aşırı tıkınmak, açlık çekmekten çok daha kötüdür."[21]

Bana, –zenginliği nedeniyle değil–, yoksulluğu nedeniyle felsefe öğrenmekten uzak kalmış bir kişi gösterebilir misin? İnsanın, yoksulluk tarafından [46] metanetle [her şeye] katlanma zorunda bırakıldığını, zenginlik tarafındansa tam tersi bir durumun söz konusu olduğunu, görmüyor musun? Zira canının çektiği her şeyi kolaylıkla elde edebilen biri, kanımca, çaba harcamaya ya da bir şeyler aramaya önem vermez, ahlaksızlığının suç ortağı olan zenginliğiyle hiçbir zevkten vaz geçmez. Devam edelim: İşleri çok olduğu için zenginlerin fel-

sefe öğrenmekten uzak kaldığını, hiçbir işi olmayan yoksulların ise felsefe öğrenmeye can attığını görmüyor musun? Zenon anlatıyor: "Krates, bir ayakkabı tamircisinin dükkânında Aristoteles'in *Protreptikos*'undan parçalar okuyordu. Aristoteles eserini Kıbrıs kralı Themison'a ithaf ediyor ve şöyle yazıyordu: 'Kendini felsefeye adamak için kimse senden daha iyi koşullara sahip değil, zira sen zenginsin, servetini bu amaç için kullanabilirsin; ayrıca çok saygın birisin.' Krates [yüksek sesle] okurken, tamirci işine devam ediyor, ama onu can kulağıyla dinliyordu. Bunun üzerine Krates tamirciye şöyle dedi: 'Azizim Philiskos, sanırım senin için bir Protreptikos yazacağım, çünkü sen felsefe yapmak için, Aristoteles'in eserini ithaf ettiği kişiden daha iyi koşullara sahipsin.'"

Ayrıca [şu da göz önüne alınmalıdır]: Kölenin biri kendi [47] geçimini sağlıyor ve efendisine kirasını teslim ediyor; şimdi özgür bir yurttaş kendi geçimini sağlayamayacak durumda mı olacak? Bu tür dertlerden şikâyetçi olmayan meteliksiz kişi, özellikle hiçbir şeyi olmadığı için, bence felsefe öğrenmeye çok daha uygun görünüyor. Örneğin bir savaş çıktığı zaman o sadece kendine bakma ihtiyacını duyar, zengin biri ise başkalarıyla da ilgilenmek zorundadır. Bu yüzden Sophokles, Oedipus'a şunları söyletirken hiç de haksız değildi:

> "Çünkü siz bir kişi için acı çekiyorsunuz, oysa ben kendim için, kent için, senin için yakınmak zorundayım."[22]

Onlar (zenginler – Çev. n.) olayların nasıl geliştiğini gördüğü halde, onların durumlarının, yoksul oldukları için, yine de kötü olduğunu düşünür.

Zenginlerin yoksullardan daha saygın olduğu da söylenir kentlerde. Bunu iddia edenler, büyük bir yoksulluk içinde yaşayan Aristeides'in Atinalılar arasında en saygın kişi olduğu-

nu her halde duymadı. Atinalılar [kendilerine boyun eğmiş] devletlerden vergi almak istedikleri zaman, bu göreve onu atadılar, çünkü vergilerin değerini, ondan başka hiç kimsenin daha adil bir şekilde tayin edemeyeceğini düşündüler. Ayrıca en zengin Atinalı Kallias'ın Aristeides ile akrabalarına olan güveninin, Aristeides'in Kallias ile akrabalarına olan güveninden daha çok olduğunu [hiç işitmemişler]. Aristeides'e göre Kallias'ın serveti, Kallias'a göre Aristeides'in yoksulluğundan çok daha sevimsiz ve utandırıcıydı. Devam edelim: Spartalı Lysander'den daha saygın ve çok büyük hürmet görmüş başka biri var mıydı? Ama o kızını çeyizsiz evlendirmek zorunda kalmıştı. Böylece, yoksul olan ve zenginlerden daha fazla saygı gören, istediğin kadar çok kişinin adını saymak mümkün. Euripides, Eteokles hakkında "meteliksiz bir delikanlı"yken söylediği sözlerde pek de haksız değil,

"ancak Argivlilerin kenti onu gözü gibi koruyor."[23]

Haz En Yüce Ahlaksal Değer Değildir

707 TELES, Hense 49 – 51

[49] Krates der ki, insan mutlu bir yaşamı hazın üstünlüğü bakımından ölçmek isteseydi, kimse mutlu olamazdı. Hayır, yaşamımızda geçirdiğimiz evrelere bakarsak, daha çok acının ağır bastığını görürüz. Önce, ömrümüzün yarısı, yani uykuda geçirdiğimiz zaman ne acı ne de haz doludur. Sonra yaşamın ilk evresi, çocukluk yılları eziyetlidir. [50] Çocuk acıkmıştır – dadı onu yatağa yatırır. Çocuk susamıştır – dadı onu yıkar. Çocuk uyumak ister – dadı ona çıngırak çalar.

Dadının elinden kurtulur kurtulmaz, onu özel eğitmenler, spor hocaları, öğretmenler, müzik ve resim hocaları devralır. Büyümeye başlamıştır: Şimdi hesap, geometri ve binicilik hocaları gelir. [[Hepsi ona bir güzel sopa çeker.]] Sabahın kö-

ründe uyandırırlar; boş zamanı yoktur. Neredeyse on sekiz yaşındadır, ve şimdi de gözetmenden, beden eğitimi, eskrim hocalarından, okul müdüründen korkmalıdır. Hepsi ona dayak atar, onu gözetim altında tutar, ensesinden yakalar. Bu dönemi atlatmış ve yirmi yaşına girmiştir. Ama hâlâ spor okulu yöneticisinden çekinmeli, ona uymalı, üstüne üstlük komutanlardan da korkmalıdır. Nöbet tutmaları emredilince, o ve arkadaşları bu görevi yerine getirirler; gece nöbeti tutmaları emredilince, o ve arkadaşları gece nöbeti tutarlar. Gemilerin yüklenmesi emredilince, o ve arkadaşları gemileri yüklettirirler.

Şimdi en iyi çağında bir erkek olmuştur. Askerlik yapar, devlet adına elçilik heyetlerine katılır, politik bir görev üstlenir, komutan olur, tiyatroda bir oyunun dekorlarını yapar, bir spor şenliği düzenler. "Ben henüz çocukken yaşam ne kadar da güzeldi" der. En güzel yılları geride kalmış, yaşlanmaya yüz tutmuştur. İnsanlar ona tekrar bir çocuk muamelesi yapar, ve o gençlik günlerini özleyerek yakınır:

> "Gençlik benim için her zaman hoş ve değerli,
> ama yaşlılık Etna'dan daha eziyetli."[24]

[Mutluluk] hazın üstünlüğü bakımından ölçülmek istenirse, bir insanın mutlu yaşamış olduğu nasıl söylenebilir, işte ben bunu anlamıyorum.

Bunalımlar Üstüne ya da Durum ve Koşullara Uymalı

708 TELES, Hense 52 – 54

[52] Kader bir [oyun] yazarı gibidir: Çeşit çeşit rol yaratır – gemisi batan kazazede, dilenci, ünlü kişi, şöhretsiz insan rolleri gibi. İyi insan, yazarın kendisi için yarattığı her rolün hakkını

vermelidir. Sen, gemin batmış bir kazazedeysen –kazazedeyi iyi oyna; sen zengindin, ama şimdi yoksulsun– yoksulu iyi oyna,

> "küçük şeylere de büyük şeylere de hazırlanın",

ve Laertes gibi, ilk karşına çıkan giysiyle, yiyecekle ve köleyle yetin

> [53] "önüne yiyecek ve içecek koyan yaşlı bir hizmetçiyle birlikte."[25]

O, yerde bir çuvalın üstünde yatıyordu,

> "serer kendine yerde, dökülen yapraklarla dolu bir yatak."[26]

Zira insan lüks düşkünü olmak istemiyorsa, rahat, sağlıklı yaşamak için bunlar yeter;

> "çünkü ahlaksal değer, midenin öğüttüklerinden ileri gelmez",[27]

ayrıca bir harmanideki kıvrımların düzeninden ya da yumuşak bir yataktan da. Euripides isabetle şöyle der:

> "Bir kimse çok yemek istiyorsa, refah insanı mucit yapar",[28]

ve bu, yalnız yemek için değil, üstelik kokular ve müzik için de geçerlidir. Durum ve koşullar elverişli değilse insan lükse düşkün olmamalıdır, denizcilerin yaptığı gibi rüzgâra, durum ve koşullara dikkat etmelidir: Elverişliyse yararlanmalı, elverişsizse hiçbir işe girişmemeli. Savaş çıktığı zaman atı olan bir kimse, süvari olarak savaşa katılır; tepeden tırnağa silahlanmış

sa, Hoplit (ağır silahlarla donanmış yaya asker – Çev. n.) olarak savaşır; hiçbir şeyi yoksa hafif silahlarla savaşır. [54] Düşman saldırır ve isabetli atışlar yaparsa, hafif silahlı olduğun için, karargâha çekilip korunursun. Burada [yani genel olarak yaşamda] da durum böyledir: Zaman zaman seni açlık,[29] zaruret, hastalık tehdit ederse, günde *bir* öğün yemekle yetin, kölelerden sarfınazar et, yırtık pırtık bir harmaniyle örtün, ve sonuçta sığınılacak bir tek yer kalır – Hades!

Tutkulardan Kurtulmalı

709 TELES, Hense 55 – 62

[55] Örneğin bir narın "tohumsuz" ya da bir insanın "boyunsuz" ya da "göğüs kafessiz" olduğu söylenir. Acaba bir insanın "ağrısız" ya da "korkusuz" olduğu da söylenebilir mi?

Aynı örneklere başvurmayı ve nar hakkında, onun "tohumsuz" olduğu ve bir kimse hakkında, onun "boyunsuz" ya da "göğüs kafessiz" olduğu hangi anlamda söylenmiştir diye sormayı istiyoruz muyuz? Aynı anlamda bir kimsenin "hatasız" ya da "hasetsiz" olduğu da söylenebilir mi? Bir durumda, onun "göğüs kafessiz" olduğu söylenir, ama göğüs kafesi olmadığı için değil, bu kişi ne göğüs kafessiz ne de göğüs kafesli olmadığı için. Bir kimsenin, hiç aklı ve ruhu olmadığı için değil de, ne akıllı ne akılsız, ne ruhsuz ne ruh sahibi olmadığı için "akılsız" ya da "ruhsuz" olduğu söylenebilir mi? "Göğüs kafessiz" kişinin gerçi bir göğüs kafesi var, ama kötü bir göğüs kafesi, dendiği zaman, bu, gerçi ruh sahibi olan, ama kötü bir ruha sahip "ruhsuz" kişi için de geçerli midir? "Akılsız" kişi hakkında, onun aklı var, ama kötü bir akıl, demek mümkün müdür? Yoksa insanın kendini böyle bir şeye inandırması saçma mı olurdu?

[56] Hatasız kişinin hatadan, haset ya da kıskanç olmayan kişinin hasetten ya da kıskançlıktan masun ve tarafsız ya da

şikâyetsiz kişinin bu şeylerden masun olması gibi, ağrısız ya da korkusuz kişi de ağrıdan ve korkudan masun mudur? O zaman mutlu kişi de tutkulardan ve heyecanlardan masundur. Acı, ağrı çeken ve korkuya kapılan bir insan yaşamdan nasıl zevk alabilirdi? Ve zevk almıyorsa nasıl mutlu olabilirdi? Ağrı onu etkilerse, endişe ve korku nasıl olur da [onu etkileyemezdi]? Zira bu [ruhsal devinimler] mevcutsa, korku, ağrı, öfke ve merhamet nasıl eksik olabilirdi? Bu duygular şu anda mevcutsa, insan ağrı hisseder, onları öncelerse korku duyar. Haksız yere başına böyle şeyler gelenlere merhamet edilirken, öte yandan bile bile böyle şeylere karışanlara kızgınlık, öfke ve güvensizlik duyulmaz mı? Nefret edilen bir kişinin başarılı olduğu görülürse, o kıskançlığın ve hasetin hedefi olur, ve durumunun kötü olduğu anlaşılırsa, zarara uğradığı için sevinilir. Istırap içinde bir kimse, tutkulardan masun olabilir mi? Eğer bir tutkudan masun değilse, tutkusuz olabilir mi? Mutlu kişi bu şekilde [yani tutkusuz] olmalıdır, böylece o, eğer gerçekten kendi ölümünden korkmuyorsa, ne bir dostunun ne de bir çocuğun ölümüne karalar bağlar. [57] Yoksa onların ölümünü metanetle, cesaretle karşılamayan insanların korkak olduklarını mı düşünüyorsun? Cesur, pervasız kişi, Sokrates gibi, kavga etmeden, kin gütmeden cesurca kendi ölümüne katlanmamalı mı? Yoksa başkasının ölümünü, insan kendi ölümünden daha üzüntü verici diye mi hissetmeli? Bir kimse kendine aynı derecede değer vermez, kendini sevmez mi? Bir yandan,

> "sen ki anasın, ama bırakma
> gözyaşların yanaklarını ıslatsın",[30]

diye ivedilikle yakaran bir kadına hayran kalınırken, öte yandan bu öğüde uyan kadın [kamu]oyu tarafından katıyürekli diye tanımlanacaktı. Herkes, cesur oldukları için Spartalı kadınları över. Bu kadınlardan biri, oğlunun düşmanın önün-

den kaçtığını ve güvende olduğunu duymuştu. Bunun üzerine o, oğlunun güvende olduğunu öğrenen ve [58] "aferin oğlum, sen benim için kurtuldun!" diye yazacak olan Atinalı bir kadın gibi yazmadı ona. Hayır, tam tersine, [Spartalı kadın şöyle yazardı]: "Seninle ilgili kötü bir haber yayılmış durumda; bunu ya temizle ya da bir daha ortalıkta görünme!" Bunun anlamı: As kendini! Ulak gelip kadına, "oğlun savaşlarda öldü", dediği zaman, Spartalı başka bir kadın, "nasıl öldü?" diye sordu, ulak, "bir kahraman gibi, anacığım" diye karşılık verdi. Bunun üzerine anası, "güzel, ben seni Sparta için doğru ve iyi şeyler yapasın diye doğurdum evladım" dedi. Kadın ağlamadı, hiç durmadan yakınmadı, oğluyla gurur duyuyordu, çünkü gözünü kırpmadan [öldüğünü] biliyordu onun. Evet, şu öteki Spartalı kadın, ne kadar da soylu! Oğulları savaştan kaçmış ve kadının yanına, eve gelmişti. Kadın, "kaçaklar, nereye?[31] Peydahlandığınız yerde ortadan kaybolmak mı istiyorsunuz?" dedi ve eteğini kaldırarak onlara gösterdi. Bizim kadınlarımızın böyle bir şey yapabileceğini düşünebiliyor musun. [59] Oğullarının güvende olduğunu gördükleri zaman sevinmezler miydi? Onlar [Spartalı kadınlar] sevinmezdi, [oğullarının] gözlerini kırpmadan ölüme atıldıklarını [duymayı] tercih ederdi. [Bu yüzden] Spartalıların mezar taşında şunlar yazar:

> "Yaşamayı da ölmeyi de iyi bir şey diye görmemeli,
> ama insan her ikisini de yolu yordamıyla ve şerefiyle
> yerine getirmeli [iyi olan budur işte]."[32]

Bir dostun öldüğü zaman, orada oturup peşinden ağlamak, onun yasını tutmak ve üstelik kendini de harap etmek akıl dışı –ve ayrıca anlamsız– değil mi? Yas tutanların [?] gözünde bir dereceye kadar filozof olmak istiyorsan, dostuna ölümünden *önce* acımalı ve ağlamalıydın, çünkü sen dostunun fani ve bir insan olduğunu her zaman biliyordun. Stilpon diyor

ki: "Bir kimse ölenlere duyduğu sevgiden dolayı yaşayanları ihmal ederse, bu, onun yanlış düşündüğünü kanıtlar."[33] Bir köylü böyle bir şey yapmaz: Ağaçlarından biri kuruduğu zaman, ötekileri de kesmez, kalanlarla ilgilenir ve böylece uğradığı zararı telafi etmeye çalışır. [60] Biz de organlarımıza karşı böyle davranmayız: Bir kimse gözlerinden birini kaybettiği zaman, ondan ötekini de çıkarmasını istemek saçma olurdu, ve onun bir ayağı sakatsa, öteki ayağının da sakatlanmasını [istemeyecektir], ve bir dişi düşerse, ötekileri de çektirmeyecektir. Hayır, bu gibi durumlarda böyle davranmak akılsızlık olurdu. Oğlun ya da karın öldüğü zaman, kendini –sen henüz hayattasın ya!– ihmal edecek ve üstelik geride kalanları gözden çıkaracak mıydın? Sevdiğin bir dostunun oğlu ya da karısı ölürse, onu teselli edecek [ve ona], düşüncene göre, bu duruma bir erkek gibi cesaretle göğüs germesi ve şikâyetçi olmadan katlanması gerektiğini [söyleyecektin]. Ama aynı felaket senin başına gelirse, çok büyük bir ıstırap çekmen gerektiğini düşünüyorsun![34] Hayır, sakin bir şekilde değil, zor, ıstıraplı bir durumda kendisine hâkim olması, isyan etmemesi, yaşamın yaşamaya değmediğini düşünmemesi için cesaretlendirmek istediğin başkalarına karşı olduğu gibi, [kendine karşı da bu şekilde davranmalısın, ama daha az bir hoşgörüyle], ve olumsuz gibi görünenlerin karşısına olumlu düşünce tarzını çıkarmalı ve şöyle dengelemelisin: "Dostum artık yaşamıyor." Evet, ama o yaşadı! Ve sen, o yaşadığı için mutlu değil, öldüğü için mutsuz olmak istiyorsun. [61] Onun sana bir ölü olarak artık bir yararı dokunmayacağı için, yaşamda sana ne ifade ettiğini düşünerek mutlu olacağına, kendini yiyip bitiriyorsun. "Evet, kuşkusuz, ama o bir daha gelmeyecek." Elbette, ama o on bin yıl önce de, Troya savaşı sırasında da, büyükdedenin yaşadığı günlerde de yoktu. Bu seni kederlendirmiyor, ama gelecekte artık burada olmaması sana üzüntü veriyor. "Evet, onun artık bana bir yararı olmayacağı için işte." İyi, ama henüz hayatta olan oğluna [ve dos-

tuna] kendini üzüntüye sokarak, kendinden vererek sağladığın destekten şimdi sen de yoksun kalıyorsun. Zira, Sokrates diyor ki, güzel bir kadınla evlenen bir kimse, yaşamda bundan daha çok zevk alır mı, yoksa ıstırap mı çeker ve bu kişinin çocukları, dostları varsa, bu ona mutsuzluktan çok mutluluk mu verir bilinmez.[35] Ayrıca dostun yabancı diyarlarda bulunsaydı ya da asker olsaydı ya da bir elçilik heyetine katılsaydı ya da bir andını yerine getirmek zorunda kalsaydı, hasta ya da yaşından dolayı güçten düşmüş olsaydı, yine sana bir yararı dokunmayacaktı. Bütün bunlara heyecanlanıp telaşlanmak istiyorsan, kocakarılara ne kalır? Bir yandan dostunun, yerine getirmek zorunda olduğu ve görev olarak kabul ettiği askerlik hizmetini ya da bir yolculuğu aynı şekilde görmek, örneğin yolculuğa çıkmadığı zaman serzenişte bulunmak, öte yandan da yolculuğa çıktığı ya da askerlik hizmeti yaptığı zaman kızmak saçmalıktır. [62] Kaptanlardan biri isabetle şöyle diyordu: "Her şeye rağmen, [ben batsam bile] Poseidon düz omurga üstünde!" Dürüst bir kimse kadere de böyle söyleyebilirdi: "Her şeye rağmen, pısırık biriyle değil, bir erkekle [karşılaşırsın]!"

NOTLAR

1 Metin kesin değil.
2 Hom. İly.1, 335.
3 Metin kesin değil.
4 "tina", Meineke'ye göre: "ti".
5 Metin kesin değil.
6 Metinde olasılıkla boşluk var.
7 Metin kesin değil.
8 Metin kesin değil.
9 Homeros, İly. 9, 479 vd.
10 Bir ad eksik; Meineke'nin tahminine göre Chremonides.

11 Metin ve rol dağılımı kesin değil.
12 "monon", Gesner'e göre: "men".
13 "panta", Wyttenbach'a göre: "hina".
14 Bir Pentametre'den bölüm (kimden?).
15 Philemon K. 531.
16 Theogn. 109.
17 Eurip. Herakl. 637 vd.; Cic. Cato 2.
18 "domon", Jakobs'a göre: "dyo".
19 Gaisford "meta"yı ekliyor.
20 Metin kesin değil.
21 Theogn. 605.
22 Soph. OT 62 vd.
23 Eurip. Hik. 873 dev.
24 Eurip. Herakl. 637 vd.
25 Hom. Odyss. 1, 191.
26 Hom. Odyss. 11, 194.
27 Eurip. Hik. 865.
28 TGF 892.
29 "limos", Jakobs'a göre: "polemos".
30 TGF 548.
31 "poi", Meineke'ye göre: "pou".
32 PLG III 516.
33 Stilpon 32.
34 Metin kesin değil.
35 Metin kesin değil.

VI.
MEKTUP BİÇİMİNDE KİNİZM PROPAGANDASI

Giriş

Kiniklerden Antisthenes, Diogenes ve Krates'e atfedilen mektupların yanı sıra, Kinizm düşüncesini yayan ünlü kişilerin adı altında toplanmış mektuplar da mevcuttur. Bunlar arasında Anacharsis mektupları, Herakleitos mektupları, birkaç Hippokrates mektubu (özel. No: 17), Sokrates mektupları (Sokrates'in kendisine, ama Antisthenes'e de atfedilir) bulunmaktadır. Biz burada sadece birkaç örnek verebiliriz. Malzeme geniş kapsamlıdır, ve Grek mektup-literatüründeki Kinizm düşüncesinin araştırılması zahmete değer bir çaba olurdu. Mektupların ya da bir araya getirilenlerin tarihini saptamak zordur, belirli merkezlere bağlamak da hemen hemen olanak dışıdır. Metinlerin pek çoğu olasılıkla Helenizm döneminde kaleme alınmıştır, ama o günlerde hâlâ ulaşılabilen eski söylencelerden de yararlanılmıştır; örneğin Sokrates mektupları, tahmin edildiği gibi, kayıp Sokrates diyaloglarındaki düşünceleri değerlendirir.

"Soylu vahşi" Anacharsis seçkin bir İskitti, MÖ 6. yüzyılda Yunanistan'a giderek, kendisi gibi, yedi bilgeden biri sayılan Solon'u güya ziyaret etmişti. Anacharsis, MÖ 4. yüzyıla ait ve Kinizm yönsemelerini içeren bir romanın kahramanı olmuştur. O, Helen kültürüne hayrandı, ama sürdükleri yaşam ona fazlasıyla lüks geliyordu, doğaya dönmeleri için onları uyarıyordu. Ama aynı zamanda Grek törelerinden birçok şeyi benimsemiş ve onları ülkesinde de uygulamaya çalışmış gibidir; belki de bu yüzden kendi yurttaşları tarafından öldürülmüştür. Onun adını taşıyan mektuplardan birçoğu olasılıkla MÖ 3. yüzyılda kaleme alınmıştır.

Kaynaklar

Anacharsis Mektupları

710 Reuters Nr. 4
Haset ve tutku, kaba bir ruhun belirgin göstergeleridir. Haset, bir dostun, bir yurttaşın durumu iyi olduğu zaman insanın öfke duymasına, tutku da boş sözlere umut bağlamasına neden olur. İskitler bu tür insanların takdir edilmesine izin vermez. Başkalarının durumu iyi olduğu zaman sevinirler, ve mülkiyeti kendilerine iyi gerekçelendirilmiş gibi görünen şeyleri elde etmeye çalışırlar. Nefret, haset ve keyfimizi kaçıran [genel olarak] her çeşit tutkudan tüm gücümüzle tiksiniriz, çünkü söz konusu olan ruhun düşmanlarıdır.

711 Reuters Nr. 5
Ben İskit harmanisi ile örtünür, ayakkabı olarak ayaklarımın derisini kullanırım; barınağım tüm yeryüzüdür; en güzel yemeklerim süt, peynir ve ettir; katığım da açlık. Pek çok kimsede bulunmayan esin perilerine sahip olduğum için, ihtiyaç duyduğun zaman bana gel. Sizi mest eden armağanların yerine sana başkalarını veririm. Onları Kartacalılara ver ya da duyduğun minnettarlıktan dolayı tanrılara ithaf et.

712 Reuters Nr. 6
Senin çok paran ve bir de para kesen var, benimse okla yayım. Bu yüzden sen bir kölesin, bense özgür bir insan. Senin birçok düşmanın var, benimse bir tane bile yok. Ama param işe yaramaz diye atarsan ve yay ile sadak taşımak, İskitler gibi yaşamak istersen, o zaman her şey senin emrine amade olacak.

713 Reuters Nr. 8
Ruhu nedeniyle köpek soylu bir canlı varlıktır, çünkü kendisine yapılan iyiliği hatırlar. İyilikte bulunan kişinin evine

bekçilik yapar ve ölene kadar düzeni sağlar. Ama sen, mahkemesinde insanla eşit olan köpeğin iyiliklerinden daha aşağıdasın. Şimdi kendi kendime soruyorum, öfkeli olduğum zaman, sana iyilik yapan kişiye bir aslanın zihniyetiyle karşılık verdiğin zaman, kime adil davranacaksın. O halde, seninle sürdürdüğüm ilişkiyi korumaya çalış. Zira yararlı unutlar böyle bir insandan doğar.

714 Reuters Nr. 9

(Kroisos'a.) Grek ozanları betimlemelerinde kozmosu Kronos'un oğulları arasında paylaştırır, birinciye gökyüzünü, ikinciye denizleri, üçüncüye de karanlığı [Hades'i] ayırır. Bu durum, Greklerin özel çıkarları için tipik bir örnek oluşturur. Ortak mülkiyet nedir bilmedikleri için, kendi kusurlarını da tanrıların üstüne attılar. Ama yeryüzünü bunun dışında tuttular ve herkesin ortak kullanımına bıraktılar.

Bu düşüncenin nereye götüreceğini bir kez olsun düşünelim. Grekler, bütün tanrıların insanlar tarafından saygı görmesini ve onların insanlar[1] için iyi şeyleri veren, kötü şeyleri savan tanrılar olmasını istediler. Yeryüzü artık tanrıların ortak mülküydü, ama başlangıçta insanların da. Zamanla bu yasa ihlal edildi ve kutsal bölgeler, herkese ait olmasına karşın, tanrıların mülkü olarak tanımlandı. Buna karşılık tanrılar insanlara uygun armağanlar verdi: Kavga, haz, darkafalılık. Bunların birbirine karışması ve birbirinden ayrılmasıyla insanlık için bütün kötülükler ortaya çıktı: Toprağı sürmek, ekmek, maden ocaklarında çalışmak, savaşlar. Çünkü onlar tarlaya her çeşit tohumu ekiyor ve karşılığında çok az mahsul alıyor; çeşitli sanatlar vasıtasıyla kısa ömürlü lüks eşyalar yaptılar. Renk renk değerli taşlar için toprağı şevkle kazdılar ve bunları harika bir şey diye gördüler. Bu sefil sanatı hatırlayan ilk insanı çok mutlu diye övdüler. Kendilerini, çocuklar gibi aldattıklarını bilmiyorlar. Önce, pahalıya mal olan emek[2] yüzünden hiç değer vermediler, sonra da emeğin[3] kendisine.

Pek çok kişiye ıstırap veren bu kötülük, duyduğuma göre senin ve başkalarının da başına gelmiş. Bilgeliği ne ölçüsüz servet ne de mülk satın alabilir. Zira birçok gereksiz şeyle doldurulan bedenin hastalıklarla dolu olduğu söylenir. Kim sağlıklı olmak istiyorsa ona, elden geldiğince çabuk boşalması önerilir. Zevkleriniz ölçüyü aştığı için şimdi bedenlerinizi tedavi eden hekimleriniz var, ama ruhlarınızı eden yok. Sana oluk oluk altın aktığı zaman, bu, altına [yanlış] değer biçmeyi de beraberinde getirdi, altını senden çalmak istiyenlerin yüreği haset ve hırsla doldu. Hastalığın iyileşmiş olsaydı, sağlıklı olur, özgürce konuşabilir ve hükmedebilirdin. Zira bir kralın sağlığı buradan ileri gelir, ve sen bunu manevi servet olarak kazanmış olsaydın, iyi şeyleri de kazanmış olman kimseyi şaşırtmazdı. Oysa hastalık seni yakaladı, çünkü kendine hâkim olamadığını gördü ve özgür bir insanı köle haline getirdi. Ama cesaretini kaybetme, ve bir orman yangınını gözünün önüne getir: Yanan ağaçlar küle dönüşür, yanmayanlar ise ormanı besler. Önceki kötülüklerin, sana ve elindekilere sahip olanlara geçti. Sadece bekle, ıstırapla tanışma sırası onlarda.

Başımdan geçen şu olayı dinle.

Büyük bir ırmak İskit topraklarından akar; ona Tuna derler. Tüccarların teknesi bu ırmakta bir kum yığınına oturmuştu. Hiçbir şey yapamayınca, ağlayıp sızlanarak oradan uzaklaştılar. Olan biteni anlamayan korsanlar boş tekneleriyle yanaştılar ve ne var ne yoksa hepsini kendi teknelerine yüklediler, ne ki çaldıkları mallarla birlikte sorunları da yüklediklerini fark etmediler. Çünkü şimdi boşalan tekne suda yükselmiş ve yolculuğa hazır hale gelmişti; çaldıkları mallarla yüklü olan korsanların teknesi ise karaya oturana kadar hızla batmıştı.

Bu durum, serveti olan herkesin başına her zaman gelebilir. İskitler bütün bunlarla kendileri arasına mesafe koymuştur. Topraklar herkese aittir. Toprağın gönüllü verdiğini alırız, gizlediklerini bırakırız. Sürülerimizi vahşi hayvanlardan koruruz, karşılığında süt ve peynir alırız. Başkalarına karşı

değil, gerektiğinde sadece kendimizi savunmak için silah taşırız. Ancak bugüne kadar hiç gerekli olmadı. Zira olası bir saldırgan için biz hem savaşçı hem de ödülüz, ve böyle bir ödül hemen hemen kimseyi kendine çekmez. Vereceğim öğüdü sana, sonuca bak, diyerek Atinalı Solon vermişti; o bununla bir anlık başarıyı değil, her şeyden önce ömrünü mutlu bir şekilde sonlandırmanı kastediyordu. Ama o bunu açık açık ifade etmiyordu; öyle ya o bir İskit değildi. Ama sen, bunu uygun bulursan, öğüdümü Kyros'a ve bütün hükümdarlara naklet. Çünkü bu öğüt, iktidarlarını kaybetmiş olanlardan çok, iktidarda olanlara yarar.

NOTLAR

1 "anthropous" yerine "anthropois" diye oku.
2 "ponoi", Hercher'e göre: "nomoi".
3 "ponon", Hercher'e göre: "nomon".

Herakleitos Mektupları

715 Mondolfo Nr. 4 (Parça)

[1] Siz insanlar, hiçbir şey bilmiyorsunuz. Önce bize, tanrı nedir, söyleyin bakalım, ki böylece bir kimsenin inançsız olduğunu iddia ettiğiniz zaman size inanabilelim. [2] Tanrı nerededir? Tapınaklara mı kapatıldı? Evet, işte sizin dindarlığınız: Tanrıyı karanlıkta saklamak! Bir kimse, kendisine "taştan" denilseydi gücenirdi, peki, tanrıyı "kayadan yapılmış" diye tanımlamak yerinde olur muydu? Kara cahilsiniz siz. Tanrının bir zanaatçının ürünü olmadığını, hiçbir mermer kaidenin ona yetmediğini, sadece kutsal *bir tek* bölgeyle sınırlanmayıp, canlı varlıklarıyla, bitkileriyle ve yıldızlarıyla tüm kozmosun onun tapınağı olduğunu bilmiyor musunuz? [...] [5] Eğer [gerçek] tanrıya bir sunak inşa edilmezse, o zaman o bir tanrı değil midir? Sahte bir tanrıya bir sunak inşa edilirse, o zaman o bir tanrı mı olur? Yani taşlar tanrının kanıtları mıdır? Hayır, eserler onu kanıtlamalıdır: Güneş, gece ve gün onu kanıtlar; mevsimler onu kanıtlar; ekin veren toprak onu kanıtlar; ayın dönüş hareketi onun eseridir, onun semavi kanıtıdır.

716 Mondolfo Nr. 5 (Parça)

[2] Herakleitos hastalığa boyun eğmez, o manevi duruşuyla hastalığı alt eder. Böylece evrende nemli-olan kurur, sıcak-olan soğur. Bilgim doğadaki yolları tanır, hastalığın sonunu da [yani, hastalığı sonlandıran çareyi de] bilir. Ancak [sızıntılı] beden daha önceden [yani, onu iyileştirebilmemden önce] fazlalık suyla dolacak olursa, o zaman kaderin derinliklerine batacaktır. Ama ruh batmaz, ölümsüz olduğu için gökyüzüne savrulur. Aither'deki yerler beni kabul edecektir, ve ben [oradan] Efeslileri gammazlayacağım. Ben [artık] insanların değil, tanrıların arasında politika yapacağım ve başkaları için

sunaklar inşa etmeyeceğim, başkaları benim için [sunaklar inşa edecek]. Euthykles beni, tanrıtanımazlık yüzünden ihbar etmekle tehdit etmeyecek, ben onu öfkemle tehdit edeceğim. [3] İnsanlar Herakleitos'un her zaman hoşnutsuz olmasına şaşırıyor; ama insanların daima kötü olmasına şaşırmıyor. Ahlak bozukluğunuzu biraz olsun terk edin, hemen gülmeye başlayacağım. Ancak ben şimdi hastalığım sırasında daha uysal oldum, çünkü insanları görmüyorum, tamamen yalnızım, hastayım. Belki ruhum da bu hapishaneden yakında kurtulacağını seziyor, enkaz haline gelmiş bu bedenden dışarıya bakıyor ve aşağıya inmeden önceki, durmadan akan ve ölen bu bedenle sarmalanmadan önceki, yukarıdaki yurdunu hatırlıyor, başkaları, sümüksü maddeden, safradan, ahlâtlardan ve kandan oluşan, sinirlerle, kemiklerle ve etle güçlendirilmiş bu bedenin yaşadığını düşünse bile. Zira tutkularımız bize cezayı [yaşam dediğimiz şeyi] kurnazca sezdirmeseydi, bedenden çoktan vazgeçip onu geride bırakmaz mıydık?

717 Mondolfo Nr. 7 (Parça)

[4] Ben başkaları için bir yasayım, ama tek başıma olduğum için [tüm] kenti dayaktan geçirerek terbiye etmeye gücüm yetmiyor. Hiç gülmediğim için şaşırıyorsunuz, bense insanlar güldüğü için şaşırıyorum, çünkü yaptığınız haksızlıklar almış başını gidiyor; oysa haksızlık yaptığınız için bakışlarınız umutsuz ve hüzünlü olmalı. [Bir kez olsun] barış hükmettiği zaman, zimmetinize para geçirdikten, kadınları baştan çıkardıktan, dostlarınızı zehirledikten, tapınakları yağmaladıktan, fuhuşa teşvik ettikten, açıkça yalan yere yemin ettikten, insanlara işkence yaptıktan sonra dilinizi silah olarak kullandığınız mahkemede kavga etmediğiniz zaman, gülmek için bana bir fırsat vermiş olursunuz, oysa herkes kendine özgü kötülüklerle dolu. [5] İnsanların böyle şeyler yaptıklarını, giysilerinizi, saçınızı, sakalınızı ihmal ettiğinizi, ya da çocuğunu zehirlerken yakalanan bir kadını, ya da genç beylerin ellerine

geçen mirası saçıp savurduklarını, ya da karısı elinden alınan bir yurttaşı, ya da bir gece şenlikte zorla ırzına geçilen bir kızı, ya da henüz kadın olmamış bir fahişenin kadın hastalıklarına yakalandığını, ya da sapıklığı nedeniyle tüm kentin biricik âşığı haline gelmiş delikanlıyı, ya da koku yapmak için zeytinyağın çarçur edilmesini, ya da ziyafetlerde parmak[1] marifetiyle dolu midelerin boşaltılmasını, ya da ziyafetler için harcanan ve mideden geçip giden paraları gördüğüm zaman, gülmem mi gerekir [...].

NOTLAR

1 "ken ou menas dia daktylon plesmonas", Doehner'e göre: "ginomenas dia daktylion paroinias".

718 Köhler Nr. 6

[Sokrates'ten bir dosta ve öğrencilere] Bana havale ettiğin gibi her iki konuk dostla ilgilendim ve dostlarımız arasında, davanızı halkın karşısında savunacak birini buldum. O sana bir iyilik yapmak istediği için seve seve yardım edeceğini söyledi.

Hakkında nükteli bir şekilde yazdığın para kazanma ve başka şeyler konusuna gelince, bazılarının bana serzenişte bulunması belki de yanlış değil, şöyle ki, önce başkaları servet kazanmak için uğraşırken ben yoksulluğu seçtim, sonra pek çok kişiden armağanlar alabilecekken, sadece yaşayan dostların armağanlarını değil, ölmüş olanların vasiyetle bıraktıklarını da baştan reddettim. [Benim gibi] böyle davranan birinin başkaları tarafından deli sayılmasına şaşmamalı.

[2] Ancak yaşamının sadece bu veçhesine değil, öteki veçhelerine de bakmak gerekir. Para harcama konusunda [birçok kişiye göre] başka türlü davranır gibi görünüyorsam, para kazanma konusunda da başka türlü olduğuma kimse şaşmamalı. En basit yiyecekler, yaz kış aynı giysiler bana yetiyor ve hele ayakkabıya hiç ihtiyacım yok. Şanda, şöhrette gözüm yok, sadece ölçülü ve adil olmak istiyorum. Lüks bir yaşamdan vazgeçmek istemeyen ve yalnız yıl boyunca değil, aynı gün içinde giysi değiştiren, yasak zevklere düşkün olan [insanlar var]. [3] Doğal ten rengini bozan ve yapay renklerle süslenen kişiler gibi, herkese yaraşan erdemin gerçek parıltısı da kayboldu ve bu kişiler, bağışlarla, herkese açık yemeklerle onay isteyerek dalkavukluğa dayanan [şöhrete] sığınmaya çalışıyor. Bu yüzden birçok eksiklerinin olduğu anlaşılıyor, zira onlar az parayla yaşayamazlar; çevresindekiler, övgülerinin karşılığını almadıkları zaman, onları onaylamaya hazır değil.

Bu iki konu bakımından yaşamımdan şikâyetim yok ve herhangi bir konuda yanılırsam, düşüncemde ısrar etmeyi istemem. Bunu daha iyi olanların, ötekini ise çoğunluğun onayladığını çok iyi biliyorum. [4] Tanrının niçin mutlu ve bahtiyar olduğu konusunu da sık sık düşündüm ve onun, hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı için bizden üstün olduğunu anladım. Zira çok az şeye ihtiyaç duymak, ama yine de [her şeyden] tat almak her zaman mükemmel bir mizacın göstergesiydi. En bilge kişiye benzeyenin bilge olduğu, en mutluyu örnek alanın da mutlu olduğu açıktır. Zenginlik böyle bir etkide bulunabilseydi, herkes zenginliği seçerdi; ama bunu sadece erdem başarabildiği için, gerçek iyiyi ihmal ederek görünüşün arkasına saklanmak budalalık olurdu. [5] Şimdiki durumumun daha iyi olmadığına beni kolaylıkla kimse inandıramaz.

Çocuklarıma gelince –onların geleceğini düşünmem gerektiğini söylemiştin– bu konuda ne düşündüğümü herkes bilmeli. Kanımca mutlu bir yaşam için sadece tek bir çıkış noktası vardır: Akıl sahibi olmak. Akıl sahibi olmayan, ama altına ve gümüşe umut bağlayan bir kimse, bana göre, önce sahip olduğunu sandığı manevi değerden yoksundur, sonra yoksulluğun baskısı altında, hemen olmasa da, daha sonra aklını başına toplar, başkası ise mutlu olma kuruntusuyla gerçek yaranı gözden kaçırır ve lüksten, israftan dolayı rüşvet alır, böylece zaten kaybettiği insan onuruna yaraşan gerçek manevi değerlerden değil, üstelik daha iyi bir gelecek için beslenen avutucu umutlardan da yoksun kalır. [6] İlişkiler konusunda çok bilmiş insanların dalkavukluklarına ve duyu organlarıyla ruha nüfuz ederek ruhtaki güzel ve makul her şeyi yavaş yavaş uzaklaştıran tutkuların büyüsüne kapılan böyle bir insanın kurtarılması ve erdemli olması düşünülemez.

Çocuklarımıza bağladığımız umutların sadece kendilerine dayandığını ve iyi birer insan olmazlarsa sefalet çekerek acınacak bir şekilde yok olup gideceklerini ve kötülüklerine uygun cezalara katlanmak zorunda kalacaklarını yalnız sözlerle

değil, edimlerle de açıkladığımız için onlara eğitimle ilgili örnekler yerine budalalık örneği bırakmaya bizi zorlayan nedir? [7] Gerçi yasa, bir çocuğun ergenlik çağına kadar anababası tarafından desteklenmesini emreder. Ama yurttaşlardan biri oğullarına öfkeyle, sadece mirası sabırsızlıkla beklediklerini söyleyebilirdi: "Rahatça ölmemi bile istemiyor musunuz? Öldüğüm zaman siz, hayatta kalanlar destek mi talep ediyor ve ölümden daha edilgin bir yaşam sürmeye utanmıyor musunuz? Hayır, size göre servetim ölümümden sonra başkaları için yeterince çok; oysa sahip olduklarınız yaşamaya bile yetmeyecek." [8] Bu kişi oğullarına belki biraz kabaca çıkışacak, bir baba ve yurttaş olarak sözünü esirgemeyecektir.

Söylendiği gibi servetim pek fazla değil, ama aslında zenginlerinkinden hiç de o kadar çok geride kalmaz. Bu yüzden çocuklarıma altın değil, buna karşılık altından daha değerli bir şey bırakacağım: Namuslu, dürüst dostlar. Eğer bu dostlar vefalı çıkarsa, çocuklar yaşam için gerekli hiçbir şeyden yoksun kalmaz, ama çocuklara kötü davranırlarsa, parayı çok daha kötü yerlere kullanacakları açıktır. [9] Sen şimdi bazı insanların ihmalkârlığını düşünüyor ve kararımı yanlış buluyorsun. Bu konuda şunları söylemek istiyorum: Birincisi, herkes dostlarına karşı eşit davranmaz; bazıları, ölmüş olsalar da onları dilinden düşürmez. İkincisi, dostlarımız olasılıkla bize sataşan insanlar gibi değildir, yaptığımız iyilikten şimdi de daha sonra da yararlanırlar. Bir kimseye kısa süreli bir iyilikte bulunmuşsan, sadece kısa süren bir karşılık bekleyebilirsin; uzun bir süreyi kapsayan iyilikler, sağladığı yarara uygun bir karşılık verilmesine de neden olur. [10] Dostlarıma karşı davranışımın, onlar ilerleme kaydederken, hep daha güzel göründüğünü söyleme cesaretini gösteriyorum. Bu yüzden onlardan bir karşılık talep etmiyorum; felsefe için dostluktan daha uygun başka bir karşılık yoktur. Sofistlerden farklı olarak, sahip olduğum şeyi kaybedeceğim diye korkmuyorum: Bu şey eskidikçe kendini yeniliyor, ve yaşlılıkta iyice parla-

yıp aydınlanıyor. Bu yüzden öğrenciler tarafından en çok ona değer veriliyor, ve onun sahibi [tıpkı] bir baba [gibi] seviliyor. Yaşadığı sürece insan onun sahibine saygı gösterir, ölümünden sonra minnettarlıkla anar. Arkasında bir aile üyesi bıraktıysa, bir oğul, bir kardeş gibi kendi ailesine kabul eder, ve onun için elden gelen her şeyi yapar, zira akrabalıktan tamamen farklı olarak, kendini ona herhangi bir şekilde bağlı hisseder. [11] Durumu kötüye giderse, istense bile kendi haline bırakılmaz, çünkü kandaşlarımızı terk etmeye yüzümüz tutmaz. Ruh beraberliği bizi, ölenin oğluna bir kardeşmiş gibi yardım etmeye zorlar; zira bu beraberlik bize babasını hatırlatır ve oğlu için bir şey yapmamayı yüzkarası sayar.

Şimdi ne düşünüyorsun? Ben sana hâlâ, servetimi yönetmekten ya da kendilerine para bırakmadığım için ölümümden sonra çocuklarının en gerekli şeylerden yoksun kalmamasını sağlamaktan aciz biri gibi mi geliyorum? Ama onların parasıyla ve kendileriyle ilgilenecek insanlar bırakıyorum. [12] Bugüne kadar, [çok] parası olduğu zaman daha iyi bir insan olunacağını henüz kimse iddia etmedi. Hayır, gerçek dost bu yüzden gerçek altından çok daha değerlidir, çünkü o altını her elini uzatana değil, sadece sınanmış dostlara verir; üstelik sadece yaşamsal ihtiyaçlarla değil, ilgili kişinin [?] sözcüğü sözcüğüne: özellikle sahibinin] ruhuyla da ilgilenir ve erdemin[1] araştırılmasına, insanî hiçbir yarar sağlamaksızın, katkıda bulunur. Bunun ayrıntılarını görüştüğümüz zaman açıklayacağım; söylediklerim şimdilik sorularına kısa bir cevap olarak yetebilir.

719 THEOPHYLACTİ ep. 22, Hercher 769

(Antisthenes'ten Perikles'e) Philipp'in oğlu İskender başarılarından dolayı hiç de gururlanmıyor, o talihin özünü felsefi açıdan ele alıyor ve fazlasıyla övülmeye [de] ilkesel olarak izin vermiyor. Savaşta talihi yolunda gitmediği için Darius yerde yatıyordu, ama İskender onu görünce düşmanının üzerini bir harmanî ile örttü ve böylece erdeminin ve talihinin üs-

tünlüğünü kanıtladı. Emri altındakiler bu yüzden İskender'e serzenişte bulundu ve yaptığı iyilik kralın suçlanmasına neden oldu. İskender bir filozof olarak, görünüşe göre, kaderin belirsizliğinden korkuyordu. Bu yüzden, kazanılan başarılar arka arkaya kendisine bildirildiği zaman şöyle dedi: "Zeus, iyilerin arasına bir de felaket karıştır!" Anlayış sahibi İskender kendini zafer sarhoşluğundan korumayı biliyordu. Yani sen, her zaman bir dönüm noktasıyla sınırlı olan kaderi henüz tanımıyorsan, deneyimlerden hareketle çok yakında öğrenecek ve acı çekerek bilgiye ulaşacaksın. Ama dikkafalı biriysen ve gözlerin kapalıysa, cezan ağır olacak ve hataların, bilgisizliğin için cezanı çekmek zorunda kalacaksın.

720 THEOPHYLACTİ ep. 29, Hercher 771
(Herakleides'ten Antisthenes'e) Öfken henüz yatışmadı Antisthenes. Bana hâlâ kızgınsın ve öfkeni nazik sözlerinin altında gizliyorsun, tıpkı kıvılcımlar saçan harlı ateşin külün altında için için yanmaya bırakılması gibi. Yüreğini can sıkıntısından arındır artık: Bu, sana gönderdiğim haberdir. Aksi takdirde denizden daha insafsız olursun; zira dalgalarının taşkın hiddeti yağ ile yatıştırıldığı zaman denizin öfkesi yumuşar ve denizcilere dost yüzünü gösterir.

721 Köhler Nr. 8 = G. 206
(Antisthenes'ten Aristippos'a) Vaktini despotlarla geçirmek ve Sicilya'daki ziyafet masalarından kalkmamak bir filozofa yakışmaz. O daha çok kanaatkâr bir şekilde ülkesinde yaşamalıdır. Oysa sen, büyük servetler kazanmanın ve en güçlü iktidar sahiplerinden dostlar edinmenin yetenekli kişiler için bir üstünlük olduğunu sanıyorsun. Ne ki, servet gerekli değildir, gerekli olsaydı bile, bu şekilde kazanmak iyi olmazdı. Cahillerden pek çoğu asla senin dostun olmayacak, hele söz konusu despotlarsa. Bu yüzden Syrakusa'yı ve Sicilya'yı terk etmeni öneriyorum. Ama dendiği gibi, haz senin için bu

kadar çok önemliyse ve aklı başında insanlara yaraşmayan şeylerden vazgeçemiyorsan, Antikyra'ya git, bol bol boynuz otu iç; bu sana iyi gelecek ve Dionysos'un şarabından daha etkili olacak. Zira şarap aşırı çılgınlığa neden olur, öteki ise onu iyileştirir. Sağlık ve akıl, hastalıktan ve akılsızlıktan ne kadar ayrılıyorsa, durumun da o kadar belirgin şekilde düzelecek. Hoşça kal.

NOTLAR

1 "logon aretes", belki metinde bir yanlışlık var.

VII.
İMPARATORLAR DÖNEMİNDE KİNİZM

1. DEMETRİOS

Giriş

Kinik Demetrios, Neron ile Vespasian'ın hüküm sürdüğü dönemde yaşadı. Papirius Fabianus'un öğrencisiydi ve daha sonra Stoacı Attalos'a katıldı. Seneca ona hayrandı, ve görünüşe göre Demetrios, Neron'a karşı "Stoa muhalefeti"nin ideologlarından biriydi. Onun, Thrasea Paetus ve Helvidius Priscus ile, imparatora karşı gelen bu iki seçkin muhalifle dost olduğu bilinir. Anlatılanlara göre o Thrasea ile ruhun özü ve ölümde bedenden ayrılışı konusunu tartışmıştır,[1] bu, filozofların ölüm karşısında ele aldıkları bir konudur (Sokrates, genç Cato, Seneca). Demetrios'un, Thrasea'ya intiharı sırasında yardım ettiği söylenir. Epiktetos, onun Neron için şöyle dediğini aktarır: "Sen beni ölümle tehdit ediyorsun, ama seni doğa tehdit ediyor."[2] Vespasian onu öteki filozoflarla birlikte sürgüne gönderdi, çünkü o rejim olarak monarşiyi reddetmişti. Demetrios inancına bağlı kalınca, Vespasian kendisine meydan okunduğu hissine kapıldı, ama ona şu haberi gönderdi: "Seni idam etmem için beni kışkırtıyorsun, ama ben havlayan bir köpeği öldürmem."[3] Onun bir Roma imparatoruna karşı çıkışı, Diogenes'in İskender karşısındaki davranışını hatırlatıyor. Korinthos'ta, kendisini saygıyla dilinden düşürmeyen Favorin'le ilişki kurdu. Keramet sahibi Tyanalı Apollonios'la olan dostluğunu Philostrat, "Biyografi"sinde bir roman gibi işlemiştir, ama kesinlikle uydurma değildir.

Kaynaklar

722 SEN. benef. 7, 1, 3 – 2, 1

[3] Kinik Demetrios –en büyüklerle karşılaştırıldığında bile, bence büyük bir insan– şöyle der dururdu: "Henüz eline geçmemiş birçok şeyi öğrenmektense, yaşama kurallarının bilgece olanlarından çok azına sahip olmak daha yararlıdır, ama bunlar somut ve pratikte uygulanabilir olmalıdır. [4] En iyi güreşçi" diyor, "rakibe karşı çok ender uygulanabilen bütün tutma şekillerini ve oyunları iyice öğrenmiş olan değil, bu oyunlar üzerinde büyük bir özenle çalışan ve yakaladığı her fırsatta onları hızlı ve sert bir şekilde tatbik edendir (zira söz konusu, onun ne kadar bildiği değil, kazanmak için neyin yeterli olduğunu bilmesidir); aynı şekilde felsefede de iç açıcı çok şey var, ama zaferi belirleyen çok az şey. [5] Gelgit'in hangi yasalara göre vuku bulduğunu, her yedinci yılın insanda niçin iz bıraktığını, Stoa'nın genişliğinin, uzaktan bakıldığı zaman oranlarını korumayıp sonunda daraldığını, böylece sütunlar arasındaki aralıkların kaybolduğunu bilmesen de, ikizlerin ayrı ayrı döllendiğini, ama tek bir cinsel ilişkiden iki doğum meydana geliyor ve birden fazla gebelik oluyormuş gibi birlikte doğduğunu, aynı zamanda doğmuş insanların kaderlerinin niçin değişik olduğunu ve doğumları birbirine bu kadar yakın kişiler arasında niçin dünyalar kadar fark olduğunu bilmesen de, yoksun kaldığın ya da yararlı olmayan bu tür bilgilerden vazgeçmek sana çok zarar vermeyecektir. [6] Hakikat çok derinde gizlidir. Doğanın bir üvey ana gibi davranmasından şikâyetçi olmamalıyız, zira yararlığı sadece ve sadece meydana çıkarılınca anlaşılan şeyi keşfetmek zordur: Bizi daha iyi bir insan, mutlu yapan her şeyi doğa iyice görülebilir şekilde ve çok yakına koymuştur. [7] Eğer ruhun, kaderin sillelerine fazla önem vermiyorsa, korkuyu aştıysa ve büyük bir hırs ve umutla aşırı servet kazanmaya çalışmayıp

kendi içindeki hazineleri bulmayı öğrendiyse, eğer ruhun, tanrılardan ve insanlardan korkmayı bir yana bırakıp insanlardan çok değil, tanrıdan ise hiç korkulmaması gerektiğini biliyorsa, yaşamı zenginleştiren, ama aynı zamanda bir ıstırap haline getiren her şeyi hor görüyorsa ve birçoğu için bir son olan ölümün kötülüğün kaynağı olmadığını anlayacak noktaya ulaştıysa, eğer sen ruhunu erdeme hasrettiysen ve erdemin sana gösterdiği yolu kolay buluyorsan, eğer sen toplumun esenliği için doğmuş sosyal bir varlık olarak dünyayı herkes için biricik mesken diye görüyorsan, eğer sen vicdanını tanrılara açtıysan ve başkalarından çok kendine saygı duyarak her zaman, deyim yerindeyse, halkın içinde yaşıyorsan – işte o zaman sen, saldırılardan korunan, yere sağlam basan, mavi bir gökyüzünün altında yaşayan, yararlı ve zorunlu bilgileri en üst aşamada kazanmış bir insansın. Başka her şey boşa zaman geçirmektir; zira ruh bir defa güvenli bir sığınak bulursa, kişiliğe güç değil, süs katan bu alanlarda da gezinebilir."

[2, 1] Dostum Demetrios, gelişen bir kimsenin iki eliyle birden sıkıca tutması, elinden asla bırakmaması, daha çok bağlanması ve kendinden bir parça haline getirmesi gereken şey işte budur, diyor. Bu kişi her gün alıştırma yaparak yararlı ilkeleri kendinden ortaya koyacak, onları her zaman ve hemen hazır bulacak, hayırla şer arasındaki temel farkı çabucak meydana çıkaracak duruma gelmelidir.

723 SEN. benef. 7, 8, 2 – 11, 2

Sana Sokrates'i, Chrysippos'u, Zenon'u ve ötekileri hatırlatmak istemiyorum; bunlar kuşkusuz büyük insanlar, ve haset eskileri övmeye engel olmadığı zaman daha da büyüyorlar. Az önce Demetrios'tan söz etmiştim. Karımca doğa kendisini, ne bizim onu bozabileceğimizi ne de onun bizi düzeltebileceğini[4] kanıtlamak için çağımıza bağışladı; inkâr etmesine karşın aklına koyduğu her şeyde tutarlı bir sebatkârlık, bü-

yük cesaret gerektiren her şeye yaraşır, ölçülü, dengeli ve üslup açısından iddialı olmayıp muhteşem bir zekâyla [dolu] ve içinden geldiği gibi konusunun peşini bırakmayan bir belâgat sahibi, bilgeliği yetkinlik aşamasında bir insan. Hiç kuşkusuz ona bu yaşam tarzını, bu belâgati, yüzyılımız ne bir örnekten ne de bir sitemden yoksun kalsın diye, öngörü bağışlamıştır. Eğer tanrılardan biri tüm servetimizi, kimseye bağışlamamak koşuluyla Demetrios'a devredecek olsaydı, eminim ki o reddedecek ve şöyle diyecekti: "İnsanın artık kendini kurtaramayacağı bu yükün altına girmeyeceğim. Benim gibi özgür insanların, varoluşun bataklığına iyice batmasına göz yummayacağım. İnsanların talihsizliğini niçin bana devrediyorsun? Bağışlama niyetinde olsaydım bile onların hepsini bir defada kabul etmeyecektim, zira ben orada, başkalarına verilmesi bana düşmeyen birçok şey görüyorum. Halkların ve kralların gözünü kör eden şeyleri önümde görmek, kanınızın, yaşamınızın bedelini incelemek istiyorum. Önce lüks ganimetleri önüme serin, ve sen onları bana sırayla gösterebilirsin, daha iyisi hepsini üst üste yığabilirsin. Desenleri büyük bir özenle işlenmiş bir kaplumbağa kabuğu görüyorum, ayrıca muazzam paralar karşılığında satın alınmış ve kendilerini bu kadar çekici yapan renk zenginlikleri, boyalarla işleme[5] tabi tutularak akçaağaç[6] gibi görünecek şekilde artırılan tam anlamıyla çirkin ve tembel hayvanların kabuklarını da görüyorum. Bir senatörün serveti tutarında ve zavallı ağaç ne kadar çok boğumlu olursa o kadar pahalı olan tahta masalar görüyorum. Kırılganlığı fiyatını artıran kristal kaplar görüyorum, zira budalaların bütün bu nesnelerden aldığı zevk, aslında ürkütmesi gereken tehlikeyle birlikte artıyor. Akikten kaplar görüyorum: Tekrar kusmak için içindeki şarap değerli taşlarla bezeli kaplardan içilmeyecek olsaydı, lüks o zaman çok bayağı olurdu. Her bir kulak için yapılmış inciler görüyorum, hem de tek tek değil; çünkü kulaklar yük taşımaya alışık; hayır, onlar çifter çifter ve her çiftin üzerine başkaları yerleştirilmiş.

Kadınların çılgınlığı, kulaklarında iki üç servet sallanmadığı zaman, erkeklerinkine yeterince baskın çıkmıyor. Bedeni ya da utanma duygusunu örtmeye yaramayan ipek giysiler –eğer onlara giysi denebilirse– görüyorum; böyle şeyler giyen bir kadın, çıplak olmadığına vicdan rahatlığıyla yemin edemez. Bu tür şeyler, karılarımız, halka açık yerlerde gösterdikleri gibi, yatak odasında artık âşıklarına göstermesin diye, halkların sırtından çıkarılan, ticarette bile bilinmeyen muazzam paralar karşılığında sağlanıyor.

Senin için söz konusu tamahkârlık mı? Senin altının, bu kadar çok şeyin yüksek fiyatından baskın çıkmıştır! Sözünü ettiğim her şeyin değeri daha yüksek ve bedeli daha ağır. Şimdi senin hazinelerini, her iki değerli maden külçesini ele almak istiyorum, ki bunlara duyduğumuz tamahkârlık konusunda emin değilim. Ama bize yararlı olabilen her şeyi var eden toprak onları gömdü ve sakladı, sanki zararlı maddelermiş gibi, yerin üstüne çıkarılırsa insanlar için bir ilenç olacaklarmış gibi, tüm ağırlığıyla üstlerini örttü. Altın ve gümüş gibi demirin de, birbirimizi öldürmek için hiçbir araçtan, hiçbir ödülden yoksun kalmayalım diye, aynı karanlıktan çıkarıldığını görüyorum. Ve onun yine de belirli bir tözü var hâlâ; ama manevi göz[7] için bir yanılma olan başka şeyler var. Senetler, belgeler, değerli evraklar, mülkiyeti yansıtan hayaller, aklı boş vaatlerle hoşa gider bir şekilde boşa çıkarmaya çalışan tamahkârlığın gizlendiği tenha yerler görüyorum. Peki, bu nedir? Faiz nedir? Takvim ve tefecilik nedir? İnsani tamahkârlığın taşkınlıkları için icat edilmiş sözcükler!

Doğa, altını ve gümüşü yerin iyice derinlerine gizlemediği ve üzerine kimsenin uzaklaştıramayacağı kadar büyük bir ağırlık koymadığı için yakınabilirdim. Ama senin hesapların, muhasebe işlerin, satın alınabilen zaman, karlı yüzde 12 – bütün bunlar nedir? Gönüllü üstlendiğimiz, karakterimize bağlı olan, içinde göz önünde tutulacak somut hiçbir şey olmayan bir kötülük, tamahkârlığın boş düşleri.[8] Sahip olduğu büyük

servetine, zincirli kölelerin işlediği geniş topraklarına, tüm eyaletleri, krallıkları otlak olarak kullanan hayvanlarına, savaşçı bir ulustan daha büyük bir hizmetçiler ordusuna, büyük kentlerden daha çok yer tutan özel saraylarına sevinen zavallı adam! Servetini yatırdığı ya da uğruna saçıp savurduğu bütün bunları özenle gözden geçirdiği ve gururlandığı zaman, elindekileri hâlâ sahip olmak istedikleriyle karşılaştırırsa – o yoksul biridir! Beni bırak, ve gerçek zenginliğimi geri ver. Ben bilgelik ülkesini biliyorum: O büyüktür, güvenlidir; herkese ait olan her şey benim aklımda."

Gaius Caesar kendisine peşin iki yüz bin altın teklif ettiği zaman Demetrios güldü ve reddetti, çünkü bu miktar ona, geri çevirmiş olduğu için övünebilecek kadar fazla görünmemişti. İmparator ona [bu şekilde] saygı göstermek ya da [tersine] rüşvet vermek istediği zaman nasıl da hastalıklı bir zihniyet sergilemişti! Ben bu olağandışı insana tanıklık etmeliyim; Gaius'un çılgınlığını hayretle karşıladığı zaman çok önemli şeyler söylediğini duydum, oysa imparator bu kadar az miktarda parayla onu etkileyebileceğini sanmıştı. Demetrios, "beni [gerçekten] baştan çıkarmak isteseydi" diyordu, "bana hükmü altındaki tüm ülkeyi teklif ederek denemeliydi."

724 SEN. vita beata 18, 3

[Hiç durmadan övmek istediğim şey] sürdüğüm yaşam değil, –biliyorum ki– sürmem gereken yaşamdır; erdemi saymak ve arada uzun mesafe bulunsa da, salyangoz hızıyla olsa da onun peşinden gitmek [istiyorum]. Bir Rutilius'un, bir Cato'nun bile masun olmadığı kötülüğün herhangi bir şeye zarar vermemesini mi beklemeliyim? Kinik Demetrios'u yeterince yoksul bulmayan böyle insanların gözünde çok zengin görülmeye mi kızmalı? Bu insanlar, doğanın her çeşit ihtiyaçlarına karşı mücadele eden, sadece mülkiyeti reddetmiş öteki Kiniklerden daha yoksul olan, mülkiyette de gözü olmayan bu son derece dinamik adamın yeterince muhtaç durumda

olmadığını iddia ediyor! Oysa onun, erdem bilgisinin değil, muhtaçlık bilgisinin tarafını tuttuğu açıkça görülüyor.

725 SEN. epist. 20, 8 f.
[8] Kendini, dışına düşemeyeceğin küçük şeylerle sınırla ve bunu istekle, seve seve yapman, bu mektubun vakit geçirmeden yerine getireceğim katkısı, eseri olacak. [9] Bana yan gözle bakabilirsin, ama şimdi Epikuros da benim için seve seve para ödeyecek. "Konuşman, bir yatağın üstünde, kaba saba bir harmaninin içinde muhteşem bir etki yaratacak; zira o zaman her şey yalnız söylenmekle kalmayacak, üstelik denemeye tabi tutulacak." Ben her halükârda dostum Demetrios'un söylediklerini, onu çıplak ve ancak yetişecek kadar saman bir yatakta gördüğüm zaman, tamamen başka şekilde dinliyorum: Zira o sadece bir öğretmen değil, üstelik hakikatin de tanığıdır.

726 SEN. epist. 62, 3
İnsanların en iyisi Demetrios'u yanımda taşıyorum ve onunla, yarı çıplak bu adamla konuşuyorum; ona hayranım; kürkler içindeki beyleri hiçe sayıyorum. Ayrıca ona niçin hayran olmamalıyım? Hiçbir eksiğinin olmadığını görüyorum. Bir kimse her şeyi hor görebilir, kimse her şeye sahip olamaz. Zenginliğe giden en kısa yol zenginliği hor görmektir. Ancak dostum Demetrios, her şeyi hor görür gibi değil, başkalarının servet kazanmasına izin verir gibi yaşıyor.

727 SEN. epist. 67,14
Tasasız, kaderin saldırılarına maruz kalmamış bir yaşama "ölü deniz" diyen dostum Demetrios geldi aklıma. Seni heyecanlandıran hiçbir şeyin olmaması, sana savaş ilan etmeleri, saldırmaları nedeniyle ruhunun sağlamlığını deneyebileceğin şeylere sinirlenmektense vaktini umursamadan boşa geçirmek – işte bu sükûnet değil, rahatına düşkünlüktür!

728 SEN. epist. 91,19
Korku, uzlaşmadan meydana çıkar. İnsan böylece ölümden, iftira gibi korkar. Sözlerden korkan bir insandan daha budala olan nedir? Dostum Demetrios isabetle şöyle der dururdu: "Bir görgüsüzün sözleri benim için bağırsaklardan çıkan osuruklar gibi aynı anlama gelir. Böyle bir sesin aşağıdan ya da yukarıdan çıkıp çıkmaması acaba beni ilgilendirir mi?"

729 SEN. prov. 3, 3
Dostum Demetrios'un birbirinden muhteşem o kadar çok sözü var ki, örneğin şu –ben de onun yanındaydım, ve bu sözler hâlâ kulaklarımda çınlıyor–: "Ömrü boyunca bir aksilikle karşılaşmamış insandan daha talihsiz hiçbir şey yok gibi geliyor bana."

NOTLAR

1 Tac. Ann. 16, 34.
2 Epikt. 1, 25, 22.
3 Dio Cass. 65, 13, 1 – 3.
4 "corrigi", Gruter'e göre: "corripi".
5 "sublitis", Erasmus'a göre: "subditis".
6 "aceris", Blümner'e göre: "veri".
7 Haase, "oculorum animus" yerine "animorum oculus" diye okur.
8 "inanis" yerine "inania" diye oku.

2. DİON CHRYSOSTOMOS

Giriş

Asıl adı T. Flavius Cocceianus Dio olan Dion Chrysostomos'a Bitinya'daki doğduğu kent Prusa nedeniyle Prusalı Dion deniyordu; "altın ağız" ("chryso – stomos") takma adı ilk defa 3. yüzyılda konuşma sanatıyla ilgili bir makalede geçer. Dion, MS 40 yılında doğmuş, olasılıkla Bitinya'da retorik eğitimi görmüş, 62 yılından 65 yılına kadar muhtemelen Roma'da Musonius'tan felsefe dersleri almış ve o günlerde belki Epiktetos'la tanışmıştır. Musonius gibi o da imparator Titus'la dostluk kurmuştu. 71 yılında filozofların sürgüne gönderilmesini onayladı, Yakın Doğu'yu gezdi, Domitian döneminde kendisi sürgüne gönderildi, Borysthenes'e, Tuna'nın sınır bölgelerine ve birçok yere yolculuklar yaptı. Nerva onun Prusa'ya dönmesine izin verdi; Trajan ona karşı müsait davranıyordu. Dion 111 yılında öldü.

Günümüze ulaşan 80 konuşmasının en azından üçü gerçek değildir (No: 37 ve 64 neredeyse kesinlikle öğrencisi Favorinus'a aittir). Kayıp bir eserinde Kiniklere saldırmış gibidir; ama ilke olarak Kinizme değil, Epiktetos ile Julianus gibi, gözden düşmüş çağdaşlarına karşı cephe almıştır.

Kaynaklar

Egemenlik Üstüne (Parça)

730 DİON CHR. or. 4 = G. 584 (Diogenes)

[1] Anlatılanlara göre, özellikle fazla vakti olmayan İskender, çok vakti olan Diogenes'le bir defa buluşmuştur. Biri,

Makedonya'nın ve başka birçok ülkenin kralıydı, öteki ise Sinoplu bir sürgün. Birçok kişi bu karşılaşmayı anlatır ve yazar, İskender'i takdir ederek över, çünkü sayısız insana hükmeden, döneminin en güçlü adamı olan o, yoksul ama akıllı ve feleğin çemberinden geçmiş biriyle konuşmayı, onuruma yakışmaz diye, reddetmemiştir. [2] Zira insanlar, mutlak iktidarın ve otoritenin akla değer verdiğini gördüğü zaman sevinir ve gerçekten meydana gelmiş bu tür olaylar yalnız anlatılmakla kalmaz, [3] üstelik abartılır ve onlara bir şeyler eklenir, hatta açıkgözler, bu kişilerin sadece zekâsına değer verildiği izlenimini bıraksın diye onları servet, saygınlık, bedensel güç gibi şeylerden soyutlar. Benim başka yükümlülüklerim olmadığı için, şimdi bu karşılaşmanın olasılıkla nasıl geçtiğini anlatmak istiyorum.

[4] Bilindiği gibi İskender olağanüstü hırslı ve şöhret düşkünüydü ve hem Grekler hem barbarlar üzerinde mümkün olduğunca büyük bir etki yaratmayı düşünüyordu, ve yalnız yeryüzündeki bütün insanlardan değil, mümkünse kuşlardan, dağlardaki vahşi hayvanlardan da saygı görmek istiyordu. [5] Başkalarını küçümsüyor ve bu bakımdan kendisiyle boy ölçüşecek kadar muktedir saymıyordu, ne Pers kralını ne İskit kralını ne de Yunanistan'da bir kişiyi ya da bir kenti. [6] O, lüksün ve tembelliğin neredeyse bütün insanları bozmuş olduğunu ve onların kâr hırsına kapıldıklarını, sefahate daldıklarını gözlemliyordu. Ancak Diogenes'in sözleri ve edimleri, sürgün yaşamına nasıl katlandığı kulağına gelirse, kimi zaman onun yoksulluğuna ve basit yaşam tarzına tepeden bakıyordu –o henüz çok gençti ve gururlu, kibirli bir kral olarak yetiştirilmişti–, [7] ama genellikle cesareti ve metaneti, özellikle de şöhreti nedeniyle onu takdir ediyor ve kıskanıyordu, Grek halkı onu olduğu gibi kabul ediyor, takdir ediyordu, ne kadar kıskanılsa da kimse ona heveslenmiyordu. [8] İskender herhangi bir yere gitmek ve dilediği bir şeyi yerine getirmek istediği zaman Makedonyalı askerlere, Tesel-

yalı atlılara, Trakyalılara, Paionilere ve bir yığın insana ihtiyaç duyuyordu, Diogenes ise tek başına ve tamamen güven içinde canı nereye isterse oraya gidiyordu, yalnız gündüzleri değil, üstelik geceleri de. [9] İskender, tasarladıklarını gerçekleştirmek için yığınla altına ve gümüşe ihtiyaç duyuyordu; hatta Makedonyalıları ve Grekleri kendine bağlamak istediği zaman, hükümdarları ve büyük kalabalıkları konuşmalarıyla, armağanlarıyla kazanmak zorundaydı. [10] Diogenes'in, kimseye boyun eğerek yaklaşmaya, dalkavukluk yapmaya ihtiyacı yoktu, o herkese hakikati söylüyordu, bir kuruş parası olmadığı halde istediği şeyi yapıyor ve yolundan asla şaşmıyordu, tek başına kendisine en iyi ve en mutlu gelen bir yaşam sürüyordu, yoksulluğunu İskender'in egemenliğiyle ya da Medlerin ve Perslerin servetiyle asla değiştirmezdi.

[11] İskender, böyle rahat ve tasasız yaşayan, üstelik şöhreti [kendisinden] hiç de az olmayan bir adamın daha üstün olmasına içerlediği için, belki de bu adamla görüşmekten kendine bir kazanç çıkaracağını düşündüğü için, uzun süredir onu görme ve onunla buluşma arzusu duyuyordu. [12] Korinthos'a ayak bastığı zaman ve Greklerin elçilerini kabul ettikten, bağlaşıklarıyla öteki işlerini bitirdikten sonra çevresindekilere, biraz kafasını dinlemek istediğini söyledi ve gitti – Diogenes'in kapısına gittiğini söylemem mümkün değil, çünkü onun ne küçük ne büyük bir kapısı vardı, zenginler gibi kendi evi, ocağı da yoktu, [13] kentler onun barınağıydı, halka açık alanlarda, tanrılar için yapılmış tapınaklarda yaşıyordu, tüm yeryüzünü kendi ocağı olarak görüyordu, zaten yeryüzü bütün insanların ocağı ve besleyicisi değil midir. [14] Diogenes o gün Kraneion'daydı ve yalnızdı, zira Sofistler gibi çevresinde öğrenci kalabalığı, flütçü, dans hocası yoktu. Orada otururken İskender yaklaştı ve onu selamladı. Diogenes ise ona bir aslan gibi tehdit edercesine baktı ve biraz kenara çekilmesini istedi, zira o sırada güneşte ısınıyordu. [15] Mevcudiyetinden yılmayan bu adamın pervasızlığı ve soğukkan-

lılığı İskender'in üzerinde hemen büyük bir etki yarattı. Çünkü cesur kişi cesurla dost olur, ama korkak biri onu kuşkuyla karşılar ve bir düşman gibi ondan nefret eder, değersiz birine ise hoş geldin der, ondan hoşlanır. Bu yüzden bazıları hakikati ve açıksözlülüğü, bazıları da dalkavukluğu ve yalanı sever; biri, hoşlandığı şeyleri, öteki de hakikati söyleyenlere kulak verir.

[16] Kısa bir sessizlikten sonra Diogenes ona, kim olduğunu ve niçin kendisine geldiğini sordu. "Yoksa bana ait bir şeyi almak için mi?"

"Nasıl?", diye sordu İskender, "paran mı var? Ya da verebileceğin başka şeylerin mi?"

Bunun üzerine Diogenes: "Evet, hem de çok değerli şeyler, ama senin bunlardan pay alabileceğine emin değilim. Elbette onlar 'kılıç ve leğen',[1] alaşımlı kupalar, Pers kralı Darius'unkiler gibi koltuklar ve masalar değil."

[17] "Dinle" dedi İskender, "yoksa sen kral İskender'i tanımıyor musun?"

"Adını birçok kişiden duydum" dedi Diogenes, "sanki kargalar uçuşuyormuş gibi, ama onu tanımıyorum, çünkü fikirlerini çok iyi bilmiyorum." – "Ama şimdi" dedi İskender, "onun fikirlerini de öğrenebilirsin, zira sana beni tanıma fırsatını vermek ve seni görmek için buradayım." – [18] Diogenes, "ancak gözleri hasta olanların ışığı zar zor görmesi gibi, sen de beni güçlükle görebilirsin. Bana şunu de: Sen, hakkında bir piç olduğu söylenen İskender misin?" diye karşılık verdi. Kral bir anda öfkesinden kıpkırmızı oldu, ama kendini tuttu; şimdi de bu kaba saba herifle konuşmaya başlamış olmaktan pişmanlık duyuyordu. [19] Diogenes onun kızgınlığını hissetti ve zarlarla oynayan çocuklar gibi atışını[2] değiştirmek istedi. İskender ona, "bana piç demek aklına nereden esti?" diye sorunca, Diogenes şöyle cevap verdi: "Nereden mi esti? Anlatılanlara göre annen de sana böyle diyordu. Yoksa senin babanın Philipp değil de, bir ejderha ya da tanrı Amun ya

da herhangi bir tanrı, yarı tanrı[3] ya da bir hayvan olduğunu Olympia söylemedi mi. Bu durumda senin bir piç olman gerekir.

[54, Geel tarafından buraya alınmıştır] Yoksa iki değişik cinsten gelen bir horoza piç demiyor musun? Sana, bir tanrı ile bir fani arasındaki fark, safkan bir horozla [sıradan bir] horoz arasındaki farktan daha büyük değil gibi mi geliyor? Eğer soyun, dendiği gibi, böyleyse sen de, böyle bir horoz gibi, bir piçsin. Ama özellikle bu karışımdan dolayı belki dünyanın en büyük savaşçısı olacaksın."[4]

[20] Bunun üzerine İskender gülümsedi ve çok sevindi, Diogenes ona artık kaba biri değil, büyük bir diplomat, pohpohlamayı bilen biri gibi görünüyordu.

"Peki, iyi" dedi, "sen bu öyküyü gerçek mi yoksa gerçek dışı mı buluyorsun?"

[21] "Bunu söylemek mümkün değil" diye karşılık verdi Diogenes. "Eğer kendini tutabilirsen ve tanrısal sanata hâkim olmayı bilirsen, o zaman Zeus'un oğlu olmanı hiçbir şey engellemez. [22] Sanıldığı gibi, Zeus'un tanrıların *ve* insanların babası olduğunu Homeros da söyler, ancak kölelerin, hainlerin ve değersiz kişilerin değil. Ama sen bir korkak, bir zevk düşkünü ya da köle ruhluysan, ne tanrılara ne de iyi insanlara yakın olursun. [23] Bir zamanlar Thebai'de 'cüzamlı' denen kişilerde soylarının işareti olarak bir ben vardı; sanırım o bir engeldi. Böyle bir beni olmayanlar 'cüzamlı' sayılmıyordu. Zeus'un oğullarının da, soylarının Zeus'tan gelip gelmediğine karar verebilecekleri tanımaya yarayan böyle bir işareti ruhlarında taşıdıklarına inanmıyor musun?" İskender bu cevap üzerine çok sevindi.

[24] Sonra İskender ona, en iyi kral nasıl olunur, diye sordu. Diogenes ona sert sert baktı ve şöyle dedi: "Kötü bir namuslu adam olunamayacağı gibi kötü bir kral da olunmaz. Zira kral insanların en iyisidir, çünkü o en cesur, en adil, en iyiliksever kişidir ve hiçbir dert ve tasaya, hiçbir aşırı isteğe

yenik düşmez. [25] Yoksa sen, bir arabayı kullanamayacak durumdaki birinin arabacı olduğunu mu sanıyorsun? Dümencilikte deneyimi olmayan birinin dümenci olduğunu mu? Hekimlik sanatından anlamayan birinin hekim olduğunu mu? Bütün Grekler ve barbarlar bunu iddia etseydiler ve terk edilen çocukların, kim oldukları bilinsin diye, boyunlarına kurdele bağlanması gibi, ona alınlık, asa, taç verseydiler bile, bu mümkün değildir. İnsan sadece bir dümenci tarzında dümenci, krallara özgü bir tarzda kral olabilir."

[26] İskender, krallık sanatından habersiz biri gibi görünebileceğini düşünerek endişelenmişti ve "sence bu sanatı kim öğretebilir? Onu öğrenmek için nereye gitmeliyim?" diye sordu.

[27] Diogenes şöyle cevap verdi: "Olympia'nın söyledikleri doğruysa ve sen gerçekten Zeus'un soyundan geliyorsan bu sanata zaten hâkimsin. Zira bu sanatı, herkesten önce ve en iyi şekilde bilen, isteyene öğreten odur. Öğrettiği herkes 'Zeus'un oğlu'dur ve öyle adlandırılır. [28] Yoksa onların, hükmetmeyi öğreten Sofistler olduğunu mu düşünüyorsun? Hayır, Sofistlerin pek çoğu, nasıl hükmetmek gerektiğini bilmek bir yana, yaşamayı bile bilmez. Biri tanrısal, öteki insani olmak üzere iki çeşit eğitimin olduğunu bilmiyor musun? [29] Tanrısal olanı büyük, güçlü ve kolaydır, insani olanı ise küçük ve zayıftır, tehlikelerle doludur, yanılgısız değildir. Ancak sonuçta doğru bir şeyler ortaya çıkacak olursa onu da ötekilerin önüne geçirmek gerekir. [30] Birçok kişi bu insani tarza 'eğitim' diyor ve galiba onun 'çocuklar için' olduğunu düşünüyor. Pers, Grek, Suriye, Fenike edebiyatını ayrıntılarıyla inceleyen ve çok kitap okuyan birini en bilge, en kültürlü kişi sayıyorlar. Ama böyle insanların arasında işe yaramaz biriyle, bir korkakla ya da bir cimriyle karşılaştıkları zaman, bunun duruma ve insanlara karşı[5] bir kanıt oluşturmadığını söylüyorlar. Öteki tarza bazen [mutlak] 'eğitim', bazen de 'yiğitlik' ve 'ruh yüceliği' diyorlar. [31] Bu yüzden, bu iyi eğitimi almış ve yiğit bir ruhu olanlara önceleri 'Zeus'un oğlu' adını

veriyorlardı, çünkü onlar büyük Herakles gibi eğitilmişlerdi. Soylu olan ve bu eğitimi alan herkes, eğitimin öteki alanlarını da kolaylıkla özümser; temel, en önemli disiplinlerde zaman zaman biraz ders almak ona yeter, artık onlara vakıf olmuştur ve ruhunda yer vermiştir. [32] Ve ileride hiç kimse, hiçbir zaman-dilimi, hiçbir Sofist ondan bunları çalamayacaktır, hatta o ateşle yakıp ruhundan çıkarmayı denese bile. Kendini yaktığı anlatılan Herakles gibi onu da yakacak olsaydılar, inandıkları ruhunda kalacaktır, tıpkı yakılan ölülerin, bedenleri alevler tarafından kül haline getirildikten sonra dişlerinin yanmadan kalması gibi. [33] Zira o öğrenmek zorunda değildir; sadece hatırlaması yeterlidir. Sonra bütün bu ilkeler bilincindeymiş gibi her şeyi hemen bilir ve kavrar. Ayrıca: Deyim yerindeyse yolu bilen biriyle karşılaştığı zaman, bu kişi ona yönünü hemen gösterebilir ve o, yönünü öğrendikten sonra çabucak yürümeye devam eder. Ama bilgisiz, çalım satan bir Sofistin eline düşerse, [34] bu Sofist onu yorulana kadar dolaştırır durur, Sofistin kendi de yolu bilmeyip, sadece tahminler yürüttüğü halde, onu bazen doğuya, bazen batıya, bazen güneye sürükler, zira kendisi de daha önce böyle dolandırıcılar tarafından yanlış yola sevk edilmiştir. Bu durum, av sırasında olanlara benzer: Eğitilmemiş, disiplinsiz köpekler iz süremez ve algılamaz, ama sanki iz sürmüş ve algılamış gibi davranıp havlayarak ötekileri yanıltır ve birçoğu –doğallıkla en aptalları– anlamsızca havlayanların peşinden gider. [35] Sürüdeki sessiz [ve] havlamayan köpekler sadece kendilerini yanıltır, ama en azgınları, en budalaları birincileri taklit eder ve yüksek sesle havlayarak ötekileri yanıltmak için yarışır. Sofist denen kişilerde de durum buna benzer: Kimi zaman büyük bir budalalar kalabalığı onların peşine takılır. Ve bir Sofistin şehvetli bir hadımdan hiçbir farkı olmadığını sen de anlayacaksın."

[36] Son sözler üzerine İskender, Sofistin bir hadımla olan benzerliğinin nereden ileri gelebileceğini şaşkınlıkla kendi

kendine ve ona sordu. Diogenes şöyle karşılık verdi: "Çünkü en utanmaz hadımlar kadınlara düşkün ve erkek olduklarını öne sürer, kadınları rahatsız eder ve onlarla yatar, ne var ki, günler geceler boyu birlikte olsalar bile ortaya hiçbir şey çıkmaz. [37] Sofistler arasında da, yaşlanmış ama hâlâ bir şey öğrenmemiş olanlarla karşılaşabilirsin ve tartışmalarda, Homeros'un anlattığına göre açık denizde sürüklenen Odysseus'tan çok daha çaresiz kalırlar, ve içlerinden biri, söylediği ve de işittiği şeyler nedeniyle işe yarar bir adam haline gelen kahraman gibi, Hades'e daha kolay inebilirdi. [38] Sen bu yeteneğinle, çok bilgili biriyle karşılaşırsan, onun bildiklerini ve sanatını kavramak için sana bir tek gün yetecektir ve kılı kırk yararak icat edilmiş safsatalara ve teorilere gerek kalmayacaktır. Ama Zeus'un[6] öğrencisi değilsen ve yapman gereken kısa, öz ve tüm açıklığıyla söyleyen öğretmenin Zeus ile karşılaştırılabilecek biri değilse, ömrünü uyku uyumadan ve beslenmeden lanet olası Sofistlerle geçirsen de, bunun sana hiçbir yararı olmaz. [39] Bunu ilk söyleyen ben değilim, benden önce Homeros söylemişti. Yoksa sen Homeros'un destanlarını bilmiyor musun?"

Bunun üzerine İskender, İlyada'nın tamamını ve Odysseia'nın da büyük bölümünü ezbere bildiği için kendine övünme payı çıkardı; bu yüzden hayretle sordu: "Homeros bundan nerede söz ediyor?" – "Minos'a 'Zeus'un arkadaşı' dediği[7] yerde" diye karşılık verdi Diogenes. [40] "Yoksa 'arkadaş olmak' 'birlikte düşüp kalkmak' demek değil mi? Demek ki Homeros, Minos'un, Zeus'un yoldaşlarından biri olduğunu söylüyordu, sanki ona Zeus'un öğrencisi demek istemiş gibi. Sen şimdi Minos'un, öğrenmeye can atan yoldaşı olarak Zeus'la, doğruluk ve bir kralın görevleri üzerine değil de, başka şeyler hakkında konuştuğunu mu sanıyorsun? Üstelik Minos, söylendiği gibi, krallar arasında en adil olamıydı. [41] Ve sonra: Homeros kralları 'Zeus'un beslediği' ve 'Zeus'un dostları' diye tanımladığı zaman, besin değil de, be-

nim öğüt, ders diye nitelendirdiğim başka şeyleri kastetmiyor mu? Yoksa Homeros'un, kralların Zeus tarafından, bilgi ve hakikatle değil de, bir sütanne gibi sütle, şarapla, yemeklerle beslenmiş olduklarını söylemek istediğini mi düşünüyorsun? [42] Homeros dostluktan, tam da iki kişinin aynı şeyi istemesini ve düşünmesini anlıyordu, ki bundan bir çeşit muvafakat doğuyordu. Bu, insanlarda da söz konusu gibi görünüyor: Dostlar büyük ölçüde birbiriyle anlaşıyor ve genel olarak aralarında hiçbir fikir ayrılığı olmuyor. [43] Zeus'la dost ve aynı düşüncede olan biri hiç kötü ve utanç verici bir şeyi arzu edebilir mi? Homeros da, bir kralı 'halkların çobanı' diye övdüğü zaman, bunu demek istiyordu. [44] Zira çobanın tek görevi, koyunlarına bakmak, onları muhafaza etmek ve korumaktır, yoksa öldürmek, kesmek ve derilerini yüzmek değil. Onun, koyunları satın aldığı zaman bir kasap gibi[8] büyük bir sürüyü önüne kattığı görülmüştür, ama bir kralın egemenliği ile bir despot arasındaki gibi bir kasapla bir çobanın görevleri arasında muazzam bir fark vardır. [45] Örneğin Serhas ile Darius, Perslerden, Medlerden, Sakelerden, Araplardan ve Mısırlılardan oluşan büyük bir orduyu Susa'dan buraya, Yunanistan'a ölüme gönderdikleri zaman bir kral gibi mi, yoksa kurbanını mezbahaya götüren bir kasap gibi mi davrandılar?"

[46] Bunun üzerine İskender, "herhalde Pers kralını kraldan saymıyorsun?" dedi.

Diogenes gülümsedi: "küçük parmağımdan fazla değil, İskender" – "Ben ona boyun eğdirirsem" diye sordu İskender, "o zaman büyük bir kral olamayacak mıyım?"

"Olacaksın", dedi Diogenes, "ama bu yüzden değil. Çünkü çocuklar, adını kendilerinin koyduğu 'kralcılık' oyunu oynadıkları zaman, galip gelen asla gerçek bir kral değildir. [47] Çocuklar, galip gelenin, yani kralın bir ayakkabıcının ya da bir marangozun oğlu ve babasının zanaatını öğrenmek zorunda olduğunu, ama ötekilerle oynamak için evden kaçtığını çok iyi bilir, ancak o yine de, özellikle şimdi ciddi bir meşgalesi

olduğuna inanır. [48] Sahibinden kaçmış bir kölenin de ['kral' olduğu] görülür. Belki siz krallar da benzer şeyleri yapıyorsunuz: Her birinizin yanında savaşa susamış oyun arkadaşları var: Bir yanda o ve Perslerle Küçük Asya halkları, öte yanda sen ve Makedonlarla Grekler. Çocuklar gibi birbirinize top atarak isabet ettirmeye çalışıyorsunuz ve isabet alan kaybediyor, şimdi sen Darius'a nişan alıyorsun, o da sana; belki sen isabet ettirir ve onu oyundan çıkarırsın, zira ben seni ondan daha iyi bir nişancı olarak görüyorum. [49] Sonra daha önce onun yanında olanlar senin tarafına geçer ve önünde eğilir, sana herkesin kralı der." İskender kendini tekrar haksızlığa uğramış hissetti ve öfkelendi. Çünkü o, Avrupa'nın, Küçük Asya'nın, Libya'nın ve Okyanus'taki bütün adaların kralı olamayacaksa yaşamak istemiyordu. [50] Onun için söz konusu, Homeros'un anlattığına göre Hades'teki Achilleus için söz konusu olanın tam tersiydi. Achilleus, ırgat olarak yaşamayı tercih ederim diyordu,

> "bütün geçmiş göçmüş ölülere kral olacağıma
> varlıksız, yoksul bir çiftçinin yanında ırgat olaydım".[9]

Buna karşılık İskender, kanımca, [ötekiler arasında] sadece bir tanrı olmaktansa, ölmeyi ve ölülerin üçte birine hükmetmeyi tercih ederdi, meğer ki öteki tanrıların da kralı olabilsin. [51] Belki Zeus'u küçümsemezdi, çünkü insanlar ona kral diyordu. Bu yüzden Diogenes ona sert bir şekilde haddini bildirmişti.

Diogenes ya da Erdem Üstüne

731 DİON CHR. or. 8, 7 = G. 584 (Diogenes)

[1] Diogenes memleketi Sinop'tan sürgüne gönderilince, en yoksul dilenciden bile ayırt edilemeyecek bir halde Atina'ya geldi. Orada Sokrates'in dostlarıyla karşılaştı, aralarında

Platon, Aristippos, Aischines, Antisthenes ve Megaralı Euklides vardı; Ksenophon, Kyros seferine katıldığı için sürgünde yaşıyordu. Kısa süre sonra onlara sırtını döndü, ama Antisthenes'e yanaştı, ancak onun kişiliğinden çok sözlerine değer veriyordu; sadece sözlerini doğru ve insanlara yardım etmek için uygun buluyordu. [2] İnsan Antisthenes'i sözleriyle karşılaştırdığı zaman onu iradesizlikle suçluyor, bir borazana benzetiyordu; bütün gücüyle üfleyip ses çıkarıyor, ama kendi işitemiyor. Antisthenes böyle sözleri hoş görüyordu, çünkü bu adamın tarzına büyük bir hayranlık duyuyordu. [3] 'Borazanı' mazur göstermek için o da Diogenes'in bir yabanarısı olduğunu söyleyip duruyordu; kanatlarıyla çok az ses çıkarıyor, ama çok kötü sokuyor. Diogenes'in bu şekilde açık konuşmasından hoşlanıyordu, tıpkı seyisler gibi, onlar da azgın, ama cesur ve çalışmaya istekli bir atın tezcanlı mizacına katlanırlar, hantal, mıymıntı bir ata dayanamazlar ve hiç değer vermezler. [4] Antisthenes kimi zaman gerilimi artırıyordu, kimi zaman da gevşetiyordu, tıpkı sazın tellerini geren ve bunu yaparken de tel kopmasın diye dikkat eden saz yapımcıları gibi. Antisthenes öldükten sonra Diogenes Korinthos'a taşındı, çünkü ötekilerin hiçbirini ilişki kuracak kadar değerli bulmuyordu. Orada bir konut kiralamadan ya da bir dostun yanına yerleşmeden, açık havada Kraneion'da yaşadı. [5] Çünkü burada, liman ve fahişeler yüzünden birçok insanın bir araya geldiğini görmüştü, ayrıca Korinthos adeta Yunanistan'ın dört yol ağzında bulunuyordu. Diogenes şöyle diyordu: "Yardım etmek için hastaların çok olduğu yere giden iyi bir hekim gibi, aklı başında bir kimse de, ahmaklıklarını yüzlerine vurmak ve yola getirmek için akılsızların çok olduğu yere gitmelidir." [6] İsthmos oyunları sırasında herkes gibi o da oraya gitti. Büyük şenliklerde, insanları yolculuk yapmaya ve hayal kurmaya iten motifleri, onların amaçlarını gözlemlemeyi severdi. [7] Öte yandan isteyen herkesle konuşmaya

hazırdı. Şöyle der dururdu: "Şaşılacak şey. Diş hekimi olduğumu söyleseydim, dişini çektirmek isteyen herkes bana gelirdi, göz hastalıklarını iyileştirmeyi vaat etseydim, bütün göz hastalıklarını sıralayacaklardı; dalak, damla hastalıklarına ya da nezleye karşı bir ilaç bildiğimi iddia etseydim aynı şey olacaktı. [8] Ama beni dinlemek isteyenlere, ahmaklıklarından, kötülüklerinden ve taşkınlıklarından kurtarma sözü verdiğim zaman, kimse beni dikkate almıyor, çok daha zengin olabileceği halde kimse benden kendisini iyileştirmem için dilekte bulunmuyor. Sanki ruh hastalıkları bedensel hastalıklardan daha az sıkıntı veriyormuş, sanki büyümüş bir dalağın ya da çürük bir dişin acısı, ahmak, bilgisiz, korkak, düşüncesiz, eğlence düşkünü, bağımlı, öfkesi burnunda, huysuz, kötü, tek kelimeyle tamamen tefessüh etmiş bir ruhun acılarından daha kötüymüş gibi!"

[9] Özellikle o günlerde Poseidon tapınağı yakınlarında, sefil birçok Sofistin nasıl bağrıştığını ve karşılıklı küfürleştiğini, sözde öğrencilerinin nasıl kavga ettiklerini, birçok yazarın can sıkıcı yazılarını ve ozanların şiirlerini nasıl okuduklarını, etraftakilerden nasıl alkış aldıklarını, birçok hokkabazın hünerlerini sergilediğini, birçok kâhinin alametleri yorumladığını, adı kötüye çıkmış sayısız avukatın hukuku tersine çevirdiğini, sayıları hiç de az olmayan çerçilerin ellerindeki malları nasıl satışa çıkardığını gözlemlemek mümkündü. [10] İnsanlar doğallıkla ona da geliyordu, ama aralarında bir tek Korinthoslu bile yoktu. Onda yararlanacakları ne vardı ki? Onu zaten her gün Korinthos'ta görüyorlardı. Çevresinde toplananlar yabancılardı, ve her biri birkaç söz söyledikten ya da işittikten sonra, sorguya çekilmek zorunda kalma korkusundan dolayı, hemen uzaklaşıyordu. [11] "Ben bu hususta bir Sparta köpeği gibiyim", diyordu Diogenes, "büyük şenliklerde teşhir edildiği zaman herkes onunla oynamak, onu okşamak ister; ama ne işe yarayacağını bilmediği için kimse satın almak istemez."

[12] Biri ona, "sen de yarışmaları izlemek için mi geldin?" diye sordu. "Hayır, katılmak için", diye cevap verdi." Beriki güldü ve sordu: "Senin rakiplerin kim?" Bunun üzerine Diogenes kendine özgü bakışıyla şöyle karşılık verdi: "Çok tehlikeli, yenmesi çok zor rakipler, hiçbir Grek onlarla göz göze gelemez – ancak bir koşucu, güreşçi, atlayıcı, yumrukçu, kargı ya da disk atıcı değil, insanın aklını başına getiren rakipler." [13] Beriki, "peki, kim onlar?" diye sordu. Diogenes şöyle cevap verdi: "Gün boyunca midelerini dolduran, geceleri horlayan ve aşırı ince belli, zayıf, çelimsiz gülünç insanlara yenilen kibirli oburların alt edemediği iğrençlikler. [14] Yoksa sen bu yağ tulumlarının bir işe yaradığını mı sanıyorsun? Onları kentin dışına atmalı, arınma ritüellerine tabi tutmalı, sınır dışına kovmalı, hatta daha iyisi: Onları öldürmeli, tıpkı büyük deniz hayvanlarının etiyle yapıldığı gibi kesmeli ve yemeli; sonra tuzlu suda kaynatmalı, yağlanmak istendiği zaman, bizim Karadeniz'deki domuz yağı[10] gibi, yağını eritmeli. Çünkü kanımca böyle insanlar bir domuzunkinden daha değersiz bir ruha sahip. Yüce ruhlu biri, iğrençlikleri en tehlikeli rakibi olarak görür ve gece gündüz hiç durmadan onlara karşı fedakârca mücadele eder, hem de keçiler gibi maydanoz için ya da bir zeytin dalı ya da çam dalı için değil, mutluluk ve erdem için, ve yalnız Elealılar ya da Korinthoslular oyunların başladığını ya da Tesalyalılar toplantı zamanını duyurdukları zaman değil, ömrü boyunca. O rakiplerinin hiçbirinden çekinmez, kader karşıma keşke başka bir rakip çıkarsaydı, diye dilekte bulunmaz, [16] sırayla hepsine meydan okur, aç açına mücadeleye girişir, soğuğa ve susuzluğa katlanır, gerektiğinde kırbaç darbeleri altında metanetini kanıtlar, bedenini kesip dağladıkları zaman hiçbir zayıflık belirtisi göstermez. Yoksulluk, sürgün, lekelenmek gibi şeyler onu ürkütmez, onları birer ayrıntı sayar ve çocukların zarlarla ya da renkli toplarla eğlenmesi gibi, genellikle mükemmel bir insan da onlarla eğlenir.

[17] Elbette" diye devam etti, "bu aykırılıklar değersiz kişilere korkunç, aşılmaz şeyler gibi görünür. Ama bir kimse onlara değer vermez ve cesurca saldırırsa, onların güçlü insanları alt etme konusunda aciz, korkak olduklarını görecektir, tıpkı kaçan herkesi kovalayıp ısıran, bazen de yakaladığında parçalayan köpekler gibi, ama karşısına dikilip mücadele edince korkarak kenara çekilirler ve sonuçta uysallaştıkları zaman kuyruk sallarlar. [18] İnsanların büyük çoğunluğu bu rakiplerden çok çekinir, daima kaçarak onlardan sakınır, tehlikeye göğüs germez. Bu durum deneyimli yumrukçularda olduğu gibidir: Rakiplerinden önce davranırlarsa hiç isabet almazlar, hatta rakip yere düşerse, karşılaşmayı genellikle kazanırlar; Ama korkarak geri çekilirlerse, en sert yumruk darbelerine maruz kalırlar. İğrençlikler, eğer onlara değer vermezsek ve cesaretle üstlerine gidersek, bize çok fazla bir şey yapamazlar. Ama uzak durur ve geri çekilirsek, o zaman çok daha büyük ve güçlü bir şekilde ortaya çıkarlar. [19] Yangında da aynı şeyi gözlemlemek mümkündür: Kararlı şekilde üstüne gidersen, hemen söner; ama dikkatle ve korkuyla yaklaşırsan, çocukların kimi zaman şaka olsun diye ateşi diliyle söndürmesi gibi, ağır yanıklara maruz kalabilirsin. Bu rakipler adeta her çeşit mücadeleye girişen atletler gibidir: Vururlar, boğazını sıkarlar, çekip çekiştirirler ve kimi zaman öldürürler. [20] Ancak hiç de önemsiz olmayan bir mücadele daha, başka, ürkütücü, büyük ve tehlikeli bir savaş daha vardır: Hazza karşı savaş. Bu savaş, Homeros'un betimlediği savaş gibi değildir:

> 'Gemiler önünde çetin savaş hızlandı yeni baştan.
> Savaşıyorlardı keskin baltalarla, çifte keserlerle,
> koca kılıçlarla.'[11]

Hayır, o böyle bir savaş değil; zira haz karşımıza aleni bir zorbalıkla çıkmaz, felakete yol açan büyülere ve hileye başvurur, tıpkı Kirke'nin, Odysseus'un yoldaşlarını büyüyle uyutma-

sı, sonra da onları domuza, kurda ve başka hayvanlara çevirmesi gibi. Hazda durum şöyledir: Onun bizi mahvetmek için sadece *tek bir* planı yoktur, üstelik bize çeşit çeşit tuzaklar kurar: Görme, işitme, koku ve tat alma, dokunma duyuları vasıtasıyla, hatta yiyecek ve içeceklerle, aşk oyunlarıyla bizi uykudayken de uyanıkken de baştan çıkarmaya çalışır. [22] Bir düşmana karşı olduğu gibi ona karşı nöbetçiler dikmek ve sonra uyumaya gitmek mümkün değildir; özellikle o zaman saldırmayı sever, uyku nedeniyle ruhu zayıflatır ve uysallaştırır, ama kendisini hatırlatan kötü, uğursuz rüyalar da gönderir.

[23] İğrençlikler genel olarak dokunma duyusuyla aktarılır ve insana bu biçimde yaklaşır, haz ise sahip olduğumuz bütün duyular vasıtasıyla. İnsan iğrençliklere karşı çıkmalı ve onlarla mücadele etmelidir, hazdan ise mümkün olduğunca uzak durmalı ve gerekli olmadığı sürece onunla ilişkiye girmemelidir. [24] Bu durumda en güçlü kişi, hazdan en çabuk uzaklaşan kişidir.[12] Zira tamamen pençesine düşmeden hazzın üzerinde durmak ya da uzun süre onunla vakit geçirmek mümkün değildir. Büyüsüyle bir kez ruhu alt edip yenerse, işler Kirke'de olduğu gibi devam eder. Değneğinin hafif bir darbesiyle kurbanlarını domuz ağılına sürer ve oraya kapatır. [25] O andan itibaren insan ömrünün geri kalanını domuz ya da kurt olarak geçirir. Haz, çeşit çeşit zehirli yılan ve haşarat yaratır. Bunlar hazzı ziyaret ederler, daima kapısının önünde yatarlar, onu isterler, ona itaat ederler ve boş yere her çeşit iğrençliğe katlanırlar. [26] Zira haz onlara egemen olup onlar tarafından ele geçirilince, onları nefret uyandıran, katlanılmaz iğrençliklere teslim eder.

Hazza ve iğrençliklere karşı inatla sürdürdüğüm savaş işte budur, ama bu sefil insanlardan hiçbiri beni dinlemiyor: Anladıkları tek şey atlayıcılar, koşucular ve dansçılar. [27] Herakles savaşır ve zahmet çekerken bakmıyorlar, ilgi duymuyorlardı, olasılıkla o günlerde de Zethes, Kalais, Peleus gibi

atletlere, öteki koşuculara ve güreşçilere hayran kalıyorlardı. Bazıları onlara güzelliklerinden dolayı, bazıları da örneğin İason ve Kinyras'ınki gibi zenginliklerinden dolayı hayranlık duyuyordu. [28] Hatta Pelops hakkında fildişinden omuzları olduğu söylenir, sanki altın ya da fildişi elli ya da elmas ya da zümrüt gözlü bir insan bir işe yararmış gibi? Nasıl bir ruha sahip olduğu kimseyi ilgilendirmiyordu. Herakles'in çektiği zahmetler ve savaşları onlarda merhamet uyandırıyordu; ona bütün insanların 'en çok zahmet çekeni' dediler; bu yüzden işlerini ve savaşlarını 'ıstırap yolu' diye tanımladılar, sanki ağır işlerle dolu bir yaşam bir ıstırapmış gibi. Ancak ölümünden sonra ona bütün ötekilerden daha çok saygı gösteriyorlar, onun bir tanrı olduğuna inanıyorlar ve tanrıça Hebe ile birlikte oturduğunu iddia ediyorlar. Hepsi, yaşamlarının ıstırap içinde geçmemesi için ona, en büyük acılara katlanmış olan ona dua ediyor!

[29] Ciğeri beş para etmeyen Eurystheus'un, Herakles'in efendisi olduğu ve emirleri onun verdiği iddia edilir; ama kimse Eurystheus için dua etmedi ve kurban kesmedi. Herakles ise tüm Avrupa'yı ve Küçük Asya'yı boydan boya kat etti ve yine de hiçbir hususta bu atletlerle kıyas edilmezdi. [30] Eğer o böyle iri bir bedeni birlikte sürükleseydi, tepeleme et yığınlarını gövdeye indirmek zorunda kalsaydı ve derin bir uykuya dalmış olsaydı nereye varırdı? Hayır, o uyumuyordu ve bir aslan gibi çevik ve hareketliydi, keskin gözleri ve kulakları vardı, ne sıcak ne soğuk umurundaydı, yatağa, harmaniye, yorgana ihtiyacı yoktu, kirli bir postla örtünüyor, iyilere yardım ederken, kötüleri cezalandırırken açlık kokuyordu. [31] Trakyalı Diomedes rengârenk giysisiyle tahtta oturuyor, bütün gün içiyor ve har vurup harman savuruyordu, konuklarına ve uyruğuna karşı kaba davranıyordu ve büyük bir harası vardı; bu yüzden Herakles kalın sopasıyla onu eski bir fıçı gibi paramparça etti. Geryoneus'un büyük bir sığır sürüsü vardı ve tüm Batı'nın en zengin, en kibirli

insanıydı; Herakles onu kardeşleriyle birlikte öldürdü ve sığırları kovaladı. [32] Busiris ile tam da özenle çalıştığı sırada karşılaştı; o bütün gün tıkınıyordu ve güreş sanatını çok iyi bilmekle gururlanıyordu. Herakles onu şiddetle yere vurdu, tıka basa dolu bir çuval gibi patlattı. Amazonların kraliçesi ona işve yapmış ve güzelliği karşısında yenileceğini sanmıştı; ama o kadının kemerini çözdü, onunla yattı ve güzelliğinin kendisini alt edemeyeceğini, bir kadın için mülklerinden asla uzak kalamayacağını ima etti. [33] Prometheus ile –kanımca bir çeşit Sofist– kamuoyu onu yerden yere vururken karşılaştı: Övüldükçe karaciğeri büyüyüp şişiyordu, kınandıkça da küçülüp tekrar büzüşüyordu. Herakles ona acıdı, aklını[13] başına getirdi, kibir ve şöhret hırsından kurtardı. Böylece onu sağlığına kavuşturup yoluna devam etti.

O bütün bu edimlerle Eurystheus'a bir iyilikte bulunmamıştı. [34] Sadece koparıp yanında getirdiği altın elmayı, Hesperidlerin elmasını ona verdi; çünkü ihtiyacı yoktu. Şöyle dedi: "Al şunu ve defol. Altın elmanın insana bir yararı yok; Hesperidlere de bir yararı olmamıştı."

Ama sonunda, artık iyice yaşlanıp güçten düştüğü ve eskisi gibi yaşayamamaktan korktuğu zaman –üstelik, tahminime göre, bir hastalığa da yakalandığı için– insani bir kararla en iyi önlemi aldı: Evinin bahçesine kuru odunlardan bir yığın yaptı ve böylece alevlerin kendisini hiç rahatsız etmediğini kanıtladı. [35] Ancak, sadece büyük, yüce görevleri yerine getirdiğine dair bir izlenim bırakmamak için, [bir kez daha?] yollara düştü ve Augias'ın ahırlarını, yıllar yılı birikmiş hayvan pisliklerinden bir güzel temizledi. O, vahşi hayvanlara ve suçlulara karşı olduğu gibi, kamuoyuna karşı da mücadele edilmesi gerektiğini düşünüyordu." [36] Diogenes bu şekilde konuşurken, çevresinde büyük bir kalabalık duruyor ve sözlerini büyük bir zevkle dinliyordu. Olasılıkla hâlâ Herakles'in son görevini düşünürken sözlerini kesti, yere oturdu ve uygunsuz, edebe aykırı bir şey yaptı. Kalabalık hemen öfkele-

nerek onun aklını kaçırmış olduğunu söyledi. Ve Sofistler de, yılanı görmeyen su birikintisindeki kurbağalar gibi, yeniden bağrışmaya başladı.

Diogenes ya da İsthmos Konuşmaları

732 DİON CHR. or. 9, 8 = G. 585 (Diogenes)

[1] Oyunlar başladığı zaman Diogenes de İsthmos'a gitti; galiba o günlerde Korinthos'ta yaşıyordu. Büyük şenliklere seve seve katılıyordu, ama kitleninkinden farklı olan nedenleri vardı, atletleri görmek ve tıka basa yemek için değil, kanımca, daha çok insanları ve budalalıklarını gözlemlemek için. İnsanların, gerçek karakterlerini en çok şenliklerde ve geniş toplantılarda gösterdiğini biliyordu; Savaşta, seferde tehlikelere maruz kalındığı ve korkulduğu için onu gizlemek kolay oluyordu. [2] Ayrıca insanları iyileştirmenin daha kolay olacağını düşünüyordu, çünkü bedensel hastalıklar da, belirtileri gizli kalmayıp ortada olursa, hekimler tarafından daha kolay tedavi edilebilirdi; insan böyle bir durumda hastayla ilgilenmezse, hasta çok kısa bir süre sonra ölüp gider. Bu yüzden o geniş kitlelerin katıldığı toplantılara gitmeyi alışkanlık haline getirmişti. [3] Sert, iğneleyici karakteri yüzüne vurulduğu zaman, her defasında şakayla şöyle diyordu: "Ama köpekler de insanların toplandığı yerlere gidiyor ve kimseye bir zararı dokunmuyor; sadece kötülük yapanlara ve suçlulara havlayıp saldırıyor; sahipleri sarhoşluk uykusuna yattığı zaman nöbet tutup onları koruyor."

[4] Halka açık şenliklerde boy gösterdiği zaman, Korinthoslular ona önem vermiyordu; zaten kentte ve Kraneion'un yakınlarında onu her zaman görebiliyorlardı. Çünkü insan her zaman gördüğü ve istediğinde yanına gidebileceğini düşündüğü biriyle çok az ilgilenir; ama arada sırada gördüğü ya da daha önce hiç görmediği birine hemen yanaşır. Bu nedenle

Korinthoslular Diogenes'ten çok az yararlanıyordu: Aralarında yaşayan bir hekime danışmayıp onu kentte görmenin yeteceğini düşünen hastalar gibi davranıyorlardı.

[5] Kendisini görmek isteyenler genellikle çok uzaklardan, İonya'dan, Sicilya'dan, İtalya'dan, hatta Libya'dan, Massilia'dan ve Borysthenes'ten gelenlerdi: Ancak kendilerini düzeltmekten çok[14] başkalarına anlatmak için, en azından onu bir süre dinlemek istiyorlardı. [6] Çünkü o, keskin dilli ve hazırcevap biri olarak ünlenmişti. İnsanların, bilmeden Karadeniz'den gelen balın tadına bakmak istemesi ve ağızlarına alır almaz tiksinerek tekrar tükürmeleri gibi, sırf merak yüzünden Diogenes'ten tadımlık almak isteyenler vardı, ama Diogenes onları sorguya çekince arkalarını dönüyor ve kaçıyorlardı. [7] Eğer o başkasını azarlarsa eğleniyorlar, ama sıra kendilerine gelince korkuyla geri çekiliyorlardı. Kimi zaman severek yaptığı gibi şakalaşıp alay ederse, kendilerini kaybediyor ve müthiş eğleniyorlardı, ancak o heyecanlanarak ciddi konulardan söz edince, açıksözlülüğüne katlanamıyorlardı. Uysal köpeklerle oynamaktan hoşlanan çocuklar gibi davranıyorlardı, ama köpek azgınlaşıp yüksek sesle havlayınca, dehşete düşüp korkudan ölecek hale geliyorlardı.

Diogenes bu durumda da her zamanki gibi davranıyordu; insanların onu övmesi ya da kınaması önemli değildi; kendisini görmeye geldikleri zaman zenginlerle ve ünlülerle de, bir komutanla ya da bir hükümdarla da, ama önemsiz kişilerle, yoksullarla da konuşuyordu. [8] Bu insanlar kimi zaman saçmalayınca onları dikkate almıyor, ama gösteriş yapmak, zenginliklerinden, soylarından ya da nüfuzlarından dolayı gururlanmak istedikleri zaman aman vermeden üstlerine gidiyor ve ağızlarının payını veriyordu. Bazıları onu, insanların en bilgesi diye takdir ediyor ve övüyordu, bazıları da onun deli olduğunu söylüyordu, başkaları ise onu dilenci, değersiz biri diye hor görüyordu; bazıları ona sövüyordu; [9] aralarında, bir köpeğe atar gibi, önüne kemik atarak hakaret etme-

ye çalışanlar da bulunuyordu, bazıları yaklaşıp harmanisini çekiştiriyordu; ona katlanamayan ve öfke duyan çok insan vardı. Penelope'nin taliplerinin Odysseus'la alay etmesi gibi, onu da alaya alıyorlardı. O da insanların küstahlığına, taşkınlığına –ancak birkaç gün için– katlanmak zorunda kalıyordu. Ve Diogenes her bakımdan ona (Odysseus'a – Çev. n.) benziyordu, zira aslında o, bir dilenci gibi yırtık pırtık giysiler içinde olsa da, bir kraldı, bir efendiydi; zevk ve sefa içinde yaşayan, kendisinin kim olduğunu bilmeyen kölelerle ve uşaklarla da vakit geçiriyordu, ve sarhoş olan, budalalıklarından ve bilgisizliklerinden dolayı aklını kaybeden insanlara sabırla katlanıyordu.

[10] İsthmos oyunlarını düzenleyenler, yöneticiler ve sorumlular genel olarak[15] utanç içindeydiler ve onun yanına yaklaşmaya çekiniyorlardı; hepsi önünden sessizce geçiyor ve ona sadece kötü kötü bakıyorlardı. Ancak o ileri gidip başına çam dalından bir çelenk takınca, Korinthoslular kendisine uşaklar vasıtasıyla, çelengi çıkarmasını ve yasak şeyler yapmaması gerektiğini bildirdi. [11] Bunun üzerine o, çelenk takmayı niçin ötekilere değil de kendisine yasakladıklarını sordu. Aralarından biri, "çünkü sen hiçbir yarışmada galip gelmedin, Diogenes" diye cevap verdi. – "Tam tersine" diye karşılık verdi, "hem de birçok zorlu rakibi yendim, şimdi şurada güreşen, disk atan, yarışan köleleri değil, [12] mücadele etmesi her bakımdan daha zor olan rakipleri: Yoksulluk, sürgün, şöhretsizlik, ayrıca öfke, acı, açgözlülük ve hayvanların en zapt edilemeyeni, hem sinsi hem de korkak olan haz. Onunla mücadele etme, onu ruh gücüyle yenerek alt etme hakkını hiçbir Grek, hiçbir yabancı kendinde göremez, benden başka hepsi –Persler, Medler, Suriyeliler, Makedonyalılar, Atinalılar, Spartalılar– bu savaşta yenilir ve başarısız kalır. [13] Şimdi benim bu çelengi hak ettiğime inanmıyor musunuz, yoksa onu benden almak ve en çok et yiyen birine mi vermek istiyorsunuz? Bunu, sizi gönderenlere bildirin

ve kendilerinin yasak şeyler yaptığını söyleyin: Onlar hiçbir yarışmada galip gelmeden çelenk takıp dolaşıyorlar. İsthmos oyunlarını, başıma kendim çelenk takarak, görkemli hale getirdiğimi de söyleyin; bunun, insanlar değil, keçiler uğruna mücadele edilmesi gereken bir ödül olduğunu söylemeyi de unutmayın."

[14] Daha sonra atletlerden birinin yarış alanını terk ettiğini gördü, etrafını insanlar kuşatmıştı, onu yerde yürütmeyip omuzlarında taşıyorlardı, tezahürat yaparak kalabalığın peşinden gidenler vardı, bazıları sevinçle havaya sıçrıyor ve ellerini göğe uzatıyordu, bazıları da ona çiçekten hevenkler ve şeritler atıyordu. Atlet nihayet yanına yaklaşınca Diogenes, ona çevresindeki bu curcunanın ne anlama geldiğini ve ne olduğunu sordu. Beriki, "erkekler iki yüz metre yarışını kazandım," dedi. Diogenes, "peki bunun anlamı ne?" diye sordu, "rakiplerinden daha hızlı koşarak biraz daha akıllı olmadın, eskisine göre daha ölçülü ve daha az korkak da olmadın; ileride acıya daha az duyarlı olmayacaksın, daha az iddialı, daha az tasasız yaşamayacaksın." [16] "Elbette değil, ama ben Greklerin en hızlısıyım." – "Evet ama bir tavşandan ya da bir geyikten daha hızlı değil ve bu hayvanlar bu kadar hızlı olmalarına karşın, bütün hayvanların en ürkeği ve en korkağıdır. Onlar insanlardan, köpeklerden, kartallardan korkarlar ve acınacak bir ömür sürerler. Çabukluğun bir korkaklık belirtisi olduğunu bilmiyor musun? Ne rastlantıdır ki, özellikle en hızlı hayvanlar aynı zamanda en korkakları oluyor. [17] Birçoğundan daha yavaş olan ve kötüleri, koşarak yakalayamayan Herakles ise bu yüzden önünden kaçanlara karşı kullanmak için ok ve yay taşıyordu." – "Evet ama ozanın dediği gibi, Achilleus hem hızlı hem de çok cesurdu." – "Achilleus'un hızlı olduğunu nereden biliyorsun? Bütün gün peşinden koşmasına karşın Hektor'a yetişememişti.[16] En değersiz hayvana bile yenildiğin bir konuda çalım satmaya utanmıyor musun? Sanırım sen bir tilkiye bile yetişemezsin.

Aradaki fark ne kadardı?" – "çok azdı Diogenes, ama galibiyetimin en güzel yanı da buydu." – "Öyle mi, demek ki sadece bir adım farkla talih senden yana oldu?" – "Evet, ama yarış alanı birinci sınıf koşucularla doluydu." – "Tepeli tarla kuşları iki yüz metrelik bir mesafeyi ne kadar çabuk kateder?" – "Ama onların kanatları var!" – [19] "Bu durumda en iyi şey hızlı olmaksa, tepeli bir tarla kuşu olmak insan olmaktan çok daha iyi olurdu. O zaman mitte anlatıldığı gibi, başlangıçta insan olan, sonra kuşa dönüştürülen bülbüle ve hüthüt kuşuna üzülmeye ihtiyaç kalmazdı." – "Ancak bir insan olarak ben, insanların en hızlısıyım." – "Nasıl? Karıncalarda da birinin ötekilerden daha hızlı olduğunu kabul etmememiz mi gerekiyor? Ama bu yüzden onlara hayranlık duyuluyor mu? Bir kimsenin karıncaya, hızlı olduğu için hayranlık duyması sana gülünç gelmez miydi? [20] Bütün koşucular kötürüm olsaydı, bir kötürüm olarak kötürümleri yenmiş olmaktan gurur duyar mıydın?"

Diogenes koşucuyla bu şekilde konuşarak onu, dinleyenlerin gözünden düşürdü; Adamcağız gücenik ve daha çok boynu bükük bir şekilde oradan uzaklaştı. Ve böylece Diogenes insanlara hiç de az olmayan bir hizmette bulundu. O nerede haksız yere gururlanan ve sudan nedenlerden dolayı akıl dışı davranan birini görürse azarlıyor, ağzının payını veriyordu ve onun biraz olsun aklını başına getiriyordu, tıpkı kabarık, şişmiş yerlerin iğneyle delinmesi ya da bıçakla açılması gibi.

[21] Bu vesileyle o, birbirine bağlı, dövüşen, çifte atan iki at ve büyük bir izleyici kalabalığı gördü. Sonuçta atlardan biri pes etti, bağını koparıp kaçtı. Bunun üzerine Diogenes ortaya çıkarak, yerini koruyan ata çelenk taktı ve onu "İsthmos galibi" ilan etti, çünkü o "çifte atma zaferi" kazanmıştı. Herkes bağrışarak gülmeye başladı, pek çoğu Diogenes'i alkışladı ve yarışmacılarla alay etti. Hatta kalacak yer bulamayanların ya da yerleri kötü olanların yarışmaları izlemeden dönüş yolunu tuttuğu söylenir!

Diogenes ya da Köleler Üstüne

733 DİON CHR. or. 10, 9 = G. 586 (Diogenes)

[1] Diogenes bir defasında Korinthos'tan Atina'ya giderken yolda bir tanıdığına rastladı ve ona, nereye gittiğini sordu. O bu soruyu, dostlarının sorunlarına ilgisiz kalmadığını herkese göstermek isteyen ve cevabını alır almaz yoluna devam eden pek çok kişinin yaptığı gibi aynı anlamda sormuyordu. Hayır, Diogenes de berikine ne yaptığını, öğüt verebilmek, bazı şeyleri önermek, bazılarını yasaklamak için bir hastaya niyetini soran bir hekim gibi soruyordu. [2] Tanıdığı, "aslında kâhinlere sormak için Delphoi'ye gidiyorum Diogenes, ama tam da Boiotia'dan geçerken yanımdaki kölem kaçtı, şimdi Korinthos'a gidiyorum, belki onu orada bulurum" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Diogenes kendine özgü ciddiyetiyle şöyle dedi: "Gülünç! Sen tanrıdan yararlanmak istiyorsun, ama bir köleden bile yararlanamıyorsun. [3] Yoksa bir şeyden doğru yararlanacak durumda olmayanlar için kölelerden yararlanmanın daha kolay ve daha az tehlikeli olduğunu düşünmüyor musun? Ve bu köleyi niçin arıyorsun? O kötü biri değil miydi?" – "Evet, içlerinden en kötüsü; üstelik ben ona hiçbir şey yapmadım, ayrıca o [benim özel uşağımdı, buna rağmen kaçtı." – "Belki de seni kötü bir efendi saydığı için.][17] Zira seni iyi bir efendi olarak görseydi kaçmazdı." – "Galiba yapardı, çünkü o kötü biriydi Diogenes."

"Bu durumda o seni kötü biri olarak gördüğü için kaçardı ve senin ona bir kötülük yapmanı istemezdi; ama sen, kötü biri olduğunu iddia etmene rağmen onu arıyorsun, besbelli ki sana kötülük yapabilsin diye. [4] Ya da ister Frigyalı, Atinalı, ister özgür ya da köle olsun kötü insanlar efendilerine ve onlarla ilişkisi olan herkese zarar vermiyor mu? Üstelik insan kötü olan ve kaçmış bir köpeği bile aramaz; tam tersine, geri gelirse kovalar. Ama kötü bir insandan kurtulunca, buna hiç sevinmez, sırf onu ele geçirmek için her olanağı seferber eder,

dostlarıyla yazışır, yolculuğa çıkar, büyük masraflara girer. [5] Ne dersin, sence kötü köpekler kötü insanlardan daha çok mu zarar verir? Kuşkusuz, anlatılanlara göre, Aktaion kötü, hatta kuduz köpekler tarafından öldürülmüş. Ancak kaç kişinin kötü insanlar tarafından yok edildiğini söylemek mümkün değil: Sıradan insanlar, krallar, kentler; bunların bazıları kendi hizmetçileri, bazıları askerler ve muhafızlar, bir kısmı sözümona dostlar, bir kısmı da oğulları, kardeşleri, karıları tarafından. [6] Eğer bir kimse kötü bir insandan kurtulmayı başarırsa, bu, büyük bir kazanç değil midir? Yoksa onu aramalı ve onun peşinden mi koşmalı? Bu, tıpkı insanın bir hastalığı, ondan kurtulduktan sonra tekrar bedenine geri getirmek için kovalamasına benzer."

Beriki şöyle dedi: "Söylediklerin elbette doğru Diogenes, ama karşılaşılan bir haksızlığı cezalandırmadan bırakmak çok zor. Çünkü, gördüğün gibi, ben ona hiçbir şey yapmadım, buna rağmen o beni terk etme cesaretini gösterdi. Üstelik evimde kölelerin yaptığı işleri yapmıyordu, miskin miskin oturuyor, yemeğini yiyordu; tek görevi yolculuklarda bana refakat etmekti."

[7] Diogenes, "bu durumda sen ona haksızlık yapmadın mı?" diye sordu. "Onu, bir şeyler yapmak ya da öğrenmek zorunda bırakmadan, evinde tuttun ve böylece karakterinin tamamen bozulmasına neden oldun. Zira hiçbir şey yapmamak ve avarelik akılsızların karakterini başkalarınınkinden daha çok bozar. Demek ki o, kötü bir insan olma nedeninin sen olduğunu anlayınca, avarelik, uyumak, yemek yemek ve hep değersiz biri olmak yerine çalışmak için, haklı olarak senden kaçtı. Sen, bir insanı daha kötü bir hale getirmeyi belki bağışlanabilir bir suç sayıyorsun. Ancak amansız, kötü niyetli bir düşmanmış gibi, özellikle böyle bir insandan kaçmamalı mı?"

Adam, "ne yapmalıyım?" diye sordu, "başka hizmetçim de yok." [8] Diogenes şöyle cevap verdi: "Sandaletlerin ayağını vurduğu ve yara yaptığı zaman ne yapardın? Mümkün

olduğunca çabucak çıkarıp yalın ayak yürümeye devam etmez miydin? Ve sorun kendiliğinden çözülürse onları ayağına geçirip tekrar giymez miydin? Kimi zaman yalın ayak yürümek kötü sandaletlerle yürümekten daha rahattır. Böylece kölesi olmayan birçok insan kölesi olanlardan daha rahat ve zahmetsiz yaşıyor. [9] Zenginlerin ne kadar çok dert içinde olduğunu görmüyor musun? Bazıları kölesi hastalandığında ona ihtimam göstermek ve hekimlerle hastabakıcıların eline bakmak zorunda kalıyor. Zira köleler bir hastalığa yakalandıkları zaman, kısmen disiplinsizlikten, kısmen de başlarına bir şey gelirse kendilerinin değil, efendilerinin zarar göreceğini düşündüklerinden kendileriyle çok az ilgileniyor. Bir kısmı kölelerini her gün kırbaçlıyor. Bazıları onları zincire vuruyor, bazıları da, kaçtıkları zaman peşine düşüyor. İstedikleri zaman öyle kolayca yolculuk yapamıyorlar, evde kalırlarsa rahat yüzü görmüyorlar. [10] Ve en gülüncü de şu: Çektikleri sıkıntılar kimi zaman, bir tek kölesi bile olmayan yoksullarınkinden daha büyük oluyor. Onları kırkayaklarla karşılaştırmak mümkün –ne olduklarını biliyorsun değil mi?–, bu kadar çok ayakları olmasına karşın sürüngenlerin en yavaşıdır. Doğanın herkese, ihtiyaçlarına yeten bir beden vermiş olduğunu bilmiyor musun? Yürümek için ayaklar, çalışmak ve beden bakımı için eller, görmek için gözler, işitmek için kulaklar. [11] Ayrıca doğa bunlara doğru orantılı mide de yaratmıştır; kimsenin, kendi temin edebileceğinden fazla yiyeceğe ihtiyacı yoktur: Bu, tamamen yeterli, en iyi, en sağlıklı ölçüdür. Normal bir elden daha çok parmağı olan bir el güçsüzdür, ve fazla parmağı olan, ötekini de doğru dürüst kullanamayan böyle bir insan bir çeşit sakat sayılır. Böylece çok ayağı, çok eli, çok midesi olan biri de hiçbir işe yaramazdı ve yapması gereken şeylerden hiçbirini daha iyi değil, çok daha kötü ve büyük bir zahmetle yapardı.

[12] Şimdi senin", diye Diogenes devam etti, "sadece *bir* kişinin geçimini sağlamaya ihtiyacın var, daha önce iki kişi-

nindi; şimdi, rahatsızlanırsan sadece kendine bakman gerekir, daha önce hastalandığı zaman onunla da ilgilenmek zorundaydın. Evde yalnız olduğun için, acaba benden bir şeyler çalacak mı diye ya da uyuduğun zaman, acaba o uyanık mı ve bir kötülük yapar mı diye tasalanmana gerek yok. Bütün bunları hesaba katmalısın. Evet, ve bir karın varsa, o daha önce seninle ilgilenmeyi gerekli bulmuyordu; evde bir hizmetçinin olduğunu görüyordu; ve seninle kavga ederek ya da birçok talepte bulunarak mutlaka asabını bozuyordu. Şimdi ise huysuzluğu azalacak ve seninle daha çok ilgilenecek. [13] İnan ki evde bir köle olursa çocuklar şımarık, tembel, küstah oluyor, çünkü kendilerine hizmet eden biri var ve ona tepeden bakabiliyorlar. Ama kendi başlarına kalırlarsa, çalışkan ve başarılı oluyor, ana babalarıyla ilgilenmeyi küçük yaşta öğreniyorlar."

"Ne var ki, ben yoksul bir adamım Diogenes. Köle sahibi olmak benim bir işime yaramıyorsa, onu satmak isterim."

Diogenes, "birincisi: Kötü bir köle satarak başkasını aldatmaya utanmıyor musun?" diye sordu, "Zira ona ya hakikati söyleyemezsin ya da köleni başından atamazsın. [14] İkincisi: Bir kimse değersiz bir giysi ya da bir âlet, hasta, işe yaramaz bir hayvan satarsa, onu geri almak zorundadır; yani bundan eline hiçbir şey geçmez. Başkasını aldatmayı başarsan ve o da kölenin kötülüğünü fark etmese bile, eline geçen para seni korkutmuyor mu? Zira senden daha kurnaz bir tüccara rastlarsan belki bu parayla çok daha kötü bir köle satın alacaksın. Ya da eline geçen parayı zarara uğrayacağın başka şeylerde kullanacaksın. Çünkü para her zaman sahibine yararlı olmaz, genellikle açtığı zararlar çok daha fazladır, yoksulluktan çok daha ağır felaketlere neden olur, özellikle de aklı kıt olanlarda. [15] Önce, her şeyden yararlanmanı ve yaşamını düzene sokmanı sağlayabilecek şeyler için ciddi olarak zahmete girmeyi istemez misin? Aklını başına toplamadan önce, para kazanmak ya da mal mülk sahibi olmak ya da bir atlı araba, bir

tekne ve köleler satın almak ister misin? O zaman sen onların kölesi olacaksın, onların yüzünden acı çekmek, boşu boşuna birçok zahmete girmek zorunda kalacaksın ve en ufak bir yararlarını görmeden endişelenecek, üzüleceksin. [16] Şuradaki hayvanların ve kuşların insanlardan nasıl da çok daha tasasız, rahat, çok daha sağlıklı ve güçlü yaşadıklarını görmüyor musun? Ve hepsi de ömürleri yettiği kadar yaşıyor, ama ne elleri ne de insan gibi akılları var. Ancak yine de [bunu ve] öteki mahzurları telafi eden bir ayrıcalıktan yararlanıyorlar: Hiçbirinin malı mülkü yok."

"Diogenes, sanırım, köleyi serbest bırakacağım, meğer ki rastlantı sonucu elime düşsün."

"Tanrı aşkına", diye bağırdı Diogenes, "bu sözlerinle sanki şöyle demek ister gibisin: Isıran ve çifte atan bir atı aramayacağım, ama tesadüfen yoluma çıkarsa, ısırılmak ve çifte yemek için ona yaklaşacağım."

[17] "Peki, bunu bırakalım. Tanrıyla niçin ilişkiye geçmemeliyim?" – "Eğer elinden gelirse tanrıyla ilişkiye geçmeni sana yasaklıyor muyum? Ben asla bunu demedim, eğer insan nasıl yapacağını bilmiyorsa, bir tanrıyla, bir insanla ve kendiyle ilişkiye geçmesinin zor, hatta olanaksız olduğunu söylüyorum. Bir kimse atlarla ilişkiye geçmesini bilmiyorsa, sana göre o atlarla uğraşmalı mı?" –"Hayır." –"Bunun için zorlanacak olsaydı, yarardan çok zarar görmez miydi?" –"Doğru." – [18] "Başka bir örnek: Köpeklerle nasıl ilişki kuracağını hiç bilmeyen biri onlarla meşgul olabilir miydi? Yoksa 'onunla ilişki kurmak' 'ondan yararlanmak' anlamına gelmiyor mu" –"Sanırım geliyor." –"Demek ki bir kimse bir şeyden zarar görürse, zarar verene karşı [doğru] davranmamış mı oluyor?" –"Kesinlikle." –"Demek ki, bir kimse köpeklerle ilişki kurmaya çalışırsa ve bunu nasıl yapacağını bilmezse, cezasını çekecektir." –"Evet, elbette." –"Yani o [gerçek anlamda] da onlarla ilişkiye geçmiyor, sonuç bedensel zarar olursa ilişkiye geçmekten söz edilemez. Ve bu durum yalnız köpekler

ve atlar değil, öküzler ve katırlar için de geçerlidir. Seni iyice hayrete düşürecek bir şey daha: Deneyimsiz insanlar bir eşeğe ya da bir koyuna karşı bile nasıl davranacağını bilmiyor. [19] Yoksa, koyun yetiştirmekten ve eşek sürüsü beslemekten bazılarının yarar sağladığını, bazılarının da zarar gördüğünü bilmiyor musun?" –"Biliyorum." –"Neden dolayı? Çünkü söz konusu ister eşek ya da domuz ister herhangi bir hayvan olsun, bilgisizler ceza çekmek zorunda kalıyor, deneyimliler ise yarar sağlıyor." –"Öyle görünüyor."

"Devam edelim: Aynı düşünceler eşyalar için de geçerli değil mi? Müzisyen olmayan biri eline Kithara aldığı zaman, sırf denemeye kalkışsa bile gülünç duruma düşmez mi? Başarılı olamaması bir yana, Kithara'yı bozup tellerini koparmaz mı? [20] Acemінin biri flüt çalmak ve sahneye çıkmak isteseydi, ceza olarak taşlanmaz ve üstüne üstlük flütünü kırmazlar mıydı? Dümen kullanmasını bilmeyen biri dümene geçerse, tekneyi kesinlikle batırmaz mı, böylece kendisinin ve öteki yolcuların ölmesine neden olmaz mı? Ya da bir kargıyı, bir kalkanı kullanmak? Korkak, deneyimsiz bir kişiye yararı dokunur mu? Onları kullanmayı denerken, yalnız silahları değil, yaşamını da kaybetmez mi?"

"Kabul Diogenes. Ama sen bütün bu sorularınla hiç umut ışığı bırakmıyorsun." – [21] "İnsanın, ihtiyacı olan şeyi duyarken umut ışığı bırakmamak, saçma bir yolculuğa çıkmaktan daha iyi değil mi? Böylece hemen hemen her şeyde, eğer pratik deneyim eksikse, bütün çabalar zor gelir, ve sorun ne kadar önemliyse zarar o kadar büyük olur. Yoksa sen, bir eşekle ilişki kurmanın, bir atla ilişki kurmakla aynı şey olduğunu mu düşünüyorsun?" –"Elbette değil." –"Ve bir insanla ilişki kurmakla bir tanrıyla ilişki kurmak aynı şey midir?" –"Buna cevap verme gereğini duymuyorum, Diogenes." –"Kendini tanımadan kendiyle ilişki kurabilecek biri var mıdır?" – "Nasıl olacaktı ki?" –"Zira kim bir insanı tanımıyorsa, o insanla ilişki kurabilir mi?" –"Hayır, mümkün değil." –[22] "Bu

yüzden kendini tanımayan biri kendiyle de ilişki kuramaz." –"Galiba." –"Delphoi'deki 'kendini tanı' yazısını hiç duydun mu?" –"Elbette." –"Tanrı çok açık bir şekilde herkesten bu talepte bulunmuştur, çünkü onlar kendilerini tanımıyor." – "Öyle görünüyor." –"Ve bütün bu herkesten biri sen de olabilir misin?" –"Doğallıkla." –"Yani sen de kendini tanımıyorsun?" –"Herhalde çok az." –"Eğer kendini tanımıyorsan, bir insanı da tanımazsın; bir insanı tanımazsan, onunla ilişkiye de geçemezsin; ve sen bir insanla ilişkiye geçemediğin halde, bir tanrıyla ilişkiye geçmeye çalışıyorsun, ki bu, tespit ettiğimiz gibi, çok daha önemli ve zordur.

[23] Devam edelim: Apollon'un Attikaca ya da Dorca konuştuğunu mu sanıyorsun? İnsanlarla tanrılar aynı dili mi konuşuyor? Hayır, burada büyük bir fark var: Troya'daki Skamandros ırmağının adı tanrılarda Ksanthos'tur, Kymindis kuşu Chalkis'tir, Kentin önündeki, Troyalılarca Batieia denen semtin adı 'Sema Myrines'tir. Bilmece gibi kehanetler de buradan gelir, ve birçok kişiyi yanıltmıştır. [24] Homeros için Delphoi'de Apollon'la görüşmeye gitmenin hiçbir tehlikesi yoktu, çünkü o iki dil biliyordu ve sözcük dağarcığına hâkimdi, biraz Persçe, Medce ya da Asurca bilen ve böylece bilgisizleri aldatan insanlar gibi sadece birkaç sözcüğü değil, her şeyi gerçekten anlamıştı. Tanrı senin anladığından başka bir şeyi kastederse korkmaz mısın? Chrysippos'un âşığı ünlü Laios'un da başına aynı şey gelmişti: [25] Anlatılanlara göre, o Delphoi'ye gelerek tanrıya, nasıl çocuk sahibi olabileceğini sordu. Kehanet ona çocuk sahibi olmamasını ya da olursa terk etmemesini emretti. Ancak Laios o kadar akılsızdı ki, tanrıyı her iki konuda da yanlış anladı ve bir oğul sahibi oldu, ama onu yetiştirip büyütmedi. Sonra tüm sarayı başına yıkıldı, çünkü hiç anlamadığı halde Apollon'la ilişki kurmaya çalışmıştı. Zira o kehaneti yanlış anlamasaydı, Oedipus'u terk etmez ve o da sarayda büyür, Laios'u öldürmezdi, çünkü Laios, Oedipus'un kendi oğlu olduğunu bilirdi. [26] Lidyalı

Karun'un hikâyesini mutlaka duymuşsundur, tanrıya itaat ettiğini düşünerek Halys ırmağını geçti, egemenliğini kaybetti, zincire vuruldu ve az daha canlı canlı yakılıyordu. Yoksa sen, bu kadar zengin, birçok insana hükmeden, Solon'la ve başka birçok bilgeyle görüşen Karun'dan daha akıllı olduğunu mu sanıyorsun? [27] Annesini öldürmesi için kendisini kışkırtan tanrıyı, çıldırarak suçlayan Orestes'i sahnede izleyebilirsin. Ama Apollon'un, kendisine danışanlara kötü ya da çirkin görevler verdiğine inanmamalısın. Hayır, dediğim gibi, insanlar tanrıyla ilişki kuracak durumda değil, ama yine de bunu deniyorlar ve suçu kendilerinde değil, onda arıyorlar. Eğer beni dinlemek istiyorsan, tetikte ol ve önce kendini tanımak için uğraş. Akıllandığın zaman, eğer istiyorsan, kehanete danışabilirsin. [28] Ancak, makul biriysen, karımca kehanete danışmana hiç gerek yok. Çünkü tanrı sana doğru yazma ve okuma görevini verseydi ve senin de alfabeden haberin olmasaydı, bunu yapamazdın. Oysa alfabeyi bilen biri tanrının talebi olmadan da doğru yazacak ve okuyacaktır. Tanrının önerdiği, ama senin hiç anlamadığın başka şeylerde de yetersiz kalacaksın. Doğru yaşamayı da, eğer bunu bilmiyorsan ve Apollon'u her gün rahatsız etsen de, o da sadece senin için zaman ayırsa da başaramayacaksın. Ama makul biriysen, neyi nasıl yapman gerektiğini kendin idrak edeceksin.

[29] Oedipus konusunda bir şey daha söylemeyi unuttum: O Delphoi'ye kehaneti öğrenmeye gitmedi, orada, kâhinlik sanatıyla kendisine büyük acılar çektiren Teiresias –çünkü o da makul biri değildi– ile buluştu. Oedipus, kendi annesiyle yatacağını ve ondan çocukları olacağını öğrendi. O bunu belki de gizli tutmalıydı ya da yasal olarak Thebai'de uygulamalıydı; bunu yapacağına, önce bütün dünyaya duyurdu ve sonra da heyecana gelerek, çocuklarının hem babası hem kardeşi, aynı kadının hem kocası hem de oğlu olduğunu yüksek sesle ilan etti. [30] Horozlar böyle bir şey karşısında heyecanlanmaz, köpeklerle eşekler de, Küçük Asya'nın en seçkinleri

sayılan Persler de. Sonunda Oedipus gözlerine mil çekti ve sanki gözleri görürken dolaşamazmış gibi, ülkede şaşkın şaşkın dolaştı." Beriki bunları duyunca şöyle dedi: "Diogenes, sen Oedipus'u dünyanın en budalasıymış gibi gösteriyorsun; ama Grekler, talihin gerçi onun yüzüne gülmediğine, ancak bütün herkesten çok daha akıllı olduğuna inanır; nihayetinde Sfenks'in bilmecesini tek başına o çözdü."

[31] "Ne?" diye gülerek bağırdı Diogenes, "Sfenks'in bilmecesini o mu çözmüş? Sfensk'in, sorduğu soruyla cevabı 'insan' olan çözümünü ona belli ettiğini bilmiyor musun? Ama Oedipus insanın ne olduğunu söylemedi, zaten bilmiyordu. 'İnsan' diyerek soruyu cevaplandırdığını sandı, tıpkı bir kimsenin 'Sokrates kimdir?' sorusuna, tek kelimeyle 'Sokrates' diye cevap vermesi gibi. Sfenks'in aptallıkla aynı anlama geldiğini birilerinden duymuştum. [32] O daha önceleri Boiotialıları da felakete sürüklemişti ve bugün de, hiçbir bilgiye göz yummayarak sürüklemeye devam ediyor; insanların en aptalı da zaten Boiotialılar. Ötekiler onların ne kadar aptal olduğunu en azından sezerken, kendini bilge sanan ve bunu Thebaililere de inandıran Oedipus'un sonu feci oldu.

Zira aptal olan ve bilge olduğuna inanan biri, ötekilerden çok daha acınacak haldedir. Bunlar arasında Sofistler soyu da vardır."

NOTLAR

1 Hom. Odyss. 17, 222.
2 "bolen", Capps'a göre: "psychen".
3 "hemitheon", Capps'a göre: "anthropon".
4 Metin kesin değil.
5 Metin kesin değil; belki "pros" sözcüğünü eklemek gerekir.
6 Capps, "Dios"tan sonra "homiletou" sözcüğünü ekler.
7 Hom. Odyss. 19, 178 dev.

8 Capps, "hos" sözcüğünü ekler.
9 Hom. Odyss. 11, 490 dev.
10 "delphakon", Capps'a göre: "delphinon".
11 Hom. İly. 15, 696; 711 dev.
12 Wilamowitz "kratistos" sözcüğünü çıkarır.
13 "phrenosas", Cohoon'a göre: "phobesas".
14 "mallon de" sözcüklerinin eklenmesi gerekir.
15 "holos", Herwerden'e göre: "homos".
16 Hom. İly. 22, 21.
17 Boşluk Casaubonus tarafından doldurulur.

3. EPİKTETOS

Giriş

Epiktetos, MS 55 yılında bir kölenin oğlu olarak Hierapolis'te (Frigya) dünyaya geldi, Neron'un yazmanı ve daha sonra kendisini azat eden Epaphroditos'un kölesi oldu. C. Musonius Rufus'un derslerine katıldı, Domitian döneminde (MS 92) öteki filozoflar gibi İtalya dışına sürüldü ve felsefe öğretmeni olarak Nikopolis'e (Epirus) yerleşti. Öğrencileri arasında, adının özellikle belirtilmesi gereken, İskender'in-tarihçisi Arrian da vardı. Arrian, hocasının notlarına göre düzenlediği dersleri (Diatriben) 12 kitap halinde yayımladı, bunların dördü günümüze ulaşmıştır; ayrıca bir *Elkitapçığı* (*Encheiridion*), derslerden Arrian'ın derlediği 53 kısa parça da bugüne kalmıştır. Epiktetos MS 120 yılında öldü.

Epiktetos, Kinizmi betimlerken (3, 22 ve 4, 8, 30–43'te bir özet) hangi kaynaklardan yararlanmıştır? İlk Kiniklerin etiğindeki temel düşünceleri ona olasılıkla öğretmeni Musonius aktarmıştır. O, Musonius'un temsil ettiği Stoacılığın, ilk Kinizmin değişmiş bir biçimi ve gelişmiş hali olduğunu kesinlikle biliyordu. Diogenes Laertius'un, *Filozofların Yaşamları* adlı eserinin 6. Kitabında kullandığı anekdotlara ve vecizelere olasılıkla o da ulaşmıştı. Bundan başka Satyros'un Kinik Diogenes biyografisini okumuş olması ihtimal dahilindedir, ve belki çağdaşı Plutarkos'un Krates-Biyografisini de biliyordu. Kinizm düşüncelerini aktaran başka bir çağdaşı olarak, muhtemelen Musonius'tan ders aldığı günlerde tanıştığı Dion Chrysostomos akla gelebilir.

Epiktetos, gerçek Kiniklerin, kendi içinde pürüzleri giderilmiş bir imgesini kısıtlı bir alanda betimlemeyi başarmıştır. Bu imgeyi iyice belirtmek için (Lukianos ve imparator Julia-

nus gibi), her gün gözlemleyebildiği sahte Kiniklerden yararlanmıştır. İnsanların eğiticisi ve örnek filozof olarak Sokrates Kinik özellikleriyle donatılır; Epiktetos da, Dion (or. 12,16 – 28) ve Plutarkos'un adı altında günümüze ulaşan *Çocukların Eğitimi Üzerine* başlıklı eserin yazarı sahte-Platoncu Kleitophon gibi aynı yolu izler.

Kaynaklar

Kinizm Üstüne

734 EPİKT. 3, 22

[1] Görünüşe göre kendini Kinizme hasretmeye istek duyan öğrencilerinden biri ona sordu: "Kinik nasıl bir insan olmalı ve görevinden ne anlamalı?" Epiktetos cevap verdi: "Bu konuyu aceleye getirmeden ele almak istiyoruz. [2] Ancak sana şimdiden şunu söyleyebilirim ki, tanrı olmaksızın böyle bir görevle uğraşan bir kimse tanrıdan nefret eden biridir ve herkesin gözü önünde yakışıksız davranmaktan başka bir şey istemez. [3] Zira iyi yönetilen bir evde de biri dışarıdan gelip öyle kolayca 'yönetici ben olmalıyım' diyemez. Aksi takdirde evin efendisi onun küstahça emirler verdiğini fark eder ve görürse, yakasına yapışır ve onu kırbaçlar. [4] Bu büyük devlette de durum böyledir. Çünkü burada da, her şeyi ve herkesi düzene koyan bir efendi vardır. [5] 'Sen güneşsin; sen kendi yörüngende yılları ve mevsimleri yaratabilir, meyveleri yetiştirebilir ve olgunlaştırabilirsin, rüzgârları harekete geçirebilir ve yatıştırabilirsin, insanların bedenini bir kararda ısıtabilirsin. Haydi, yörüngene git.' Ve en büyüğünden en küçüğüne kadar o[1] böyle devam eder. [6] 'Sen bir buzağısın. Bir aslan ortaya çıkarsa işini yap [yani, kaç], aksi takdirde halin kötü olur. Sen bir boğasın. Onun karşısına çık ve savaş; çünkü bu

senin rolün, sana uyar, bunu yapabilirsin. [7] Troya'ya karşı orduyu sevk etmeye ehilsin. Agamemnon ol. Sen, Hektor'la göğüs göğüse çarpışmaya dayanacak kadar güçlüsün. Achilleus ol.' [8] Ancak Thersites ortaya çıksaydı ve başkomutanlık üzerinde hak iddia etseydi, onu ele geçiremezdi, ya da ele geçirseydi birçok tanığın gözü önünde küçük düşer, mahcup olurdu.

[9] Sen de bu işi iyice düşünmelisin. O sana göründüğü gibi değil: [10] 'Ben daha şimdiden yırtık pırtık bir harmani giyiyorum ve ileride de giyeceğim; daha şimdiden sert bir yatakta yatıyorum ve ileride de yatacağım. Bir heybe ve değnek bulup dilenerek dolaşmaya ve karşıma çıkan herkese sövüp saymaya başlayacağım. Saçlarını kökünden kestirmiş birini ve aynı şekilde ustalıkla yapılmış saçlarıyla ya da erguvan rengi giysileriyle çalım satan bir başkasını görürsem, onu tersleyeceğim.' [11] Eğer böyle diyor ve sorunu bu şekilde tasarlıyorsan, bundan elini çekmen daha iyi olur; onunla uğraşma; o sana göre değil. [12] Ama bu işi, nasılsa öyle tasarlıyorsan ve kendini buna layık görüyorsan, önünde duran görevin önemi hakkında kendine hesap ver.

[13] Sana gelince, ilk olarak şimdi yaptığın gibi ileride de artık bu şekilde davranmamalısın, tanrıyı ve insanları itham etmemelisin. Arzularının kökünü tamamen kurutmalısın, sadece iradene boyun eğen şeylerden kaçınmalısın. Kin, öfke, haset ve merhamet sana yabancı olmalı. Hiçbir kadın ya da şöhret ya da delikanlı, hiçbir çörek sana güzel görünmemeli. [14] Çünkü şunu bilmelisin: Ötekiler böyle bir şey yaparsa, karanlığa sığınırlar ve onların duvarları, evleri, gizlenmek için birçok olanakları vardır. Kapıyı kapatır, yatak odasının önüne bir bekçi dikerler: 'Biri gelirse, ona beyefendinin dışarıya çıktığını ya da vakti olmadığını söyle.' [15] Bir Kinik ise bütün bu önlemlerden feragat etmek ve bunların yerine kalkan olarak onur duygusunu geçirmek zorundadır; aksi takdirde çırılçıplak kalır ve güpegündüz mahcup olur. Senin evin, kapın, yatak odasının

önündeki bekçin, sığınacak karanlığın işte budur! [16] Çünkü o yaşamından hiçbir şeyi gizlememelidir (aksi takdirde zaten yanlış bir yol tutmuştur, bu yanılgı, üzerinde sadece gökyüzü bulunan ve özgür Kinik'i başarısızlığa uğratmış, sırf yüzeysel şeylerden korkutmaya, gizlenme ihtiyacı hissettirmeye başlamıştır), eğer istiyorsa o bunu hâlâ yapabilir. Zira nerede ya da nasıl gizlenebilirdi? [17] Herkesin öğretmeni, eğitmeni olan o tesadüfen yakayı ele verirse, neleri sineye çekmek zorunda kalmaz ki! [18] Bu şeylerden korkarak yaşayan birinin, öteki insanlara canı gönülden yön vermek için hâlâ[2] cesareti var mıdır? Yoktur, mümkün değildir.

[19] Önce, yönetici organını şu ilkelere göre ıslah etmelisin: [20] 'Düşüncem şimdi benim için bir malzemedir, tıpkı marangozun kerestesi, ayakkabıcının köselesi gibi. Görevim, düşüncelerimden doğru yararlanmaktır. [21] Zavallı bedenim beni hiç ilgilendirmiyor. Organları da ilgilendirmiyor. Ölüm mü? İster tamamen, ister organlardan biri için, ne zaman isterse gelsin. [22] Sürgün mü? Beni nereye fırlatabilirler? Evrenin dışına değil. Nereye gidersem gideyim, güneş de, ay da, yıldızlar da, rüyalar da, kehanet de, tanrılarla birliktelik de oradadır.'

[23] İkincisi: Gerçek Kinik bu şekilde hazırlanmışsa, bununla yetinmemelidir, insanlara, hayır ve şer konusunda yanlış yolu izlediklerini, hayrın ve şerrin özünü onun bulunmadığı yerde aradıklarını, bulunduğu yeri ise görmediklerini kanıtlamak için Zeus'un ulağı olarak gönderildiğini bilmelidir; o, Chaironeia savaşından sonra Philipp'in huzuruna çıkarılan Diogenes gibi, gizli şeyleri ortaya çıkaran biri olmalıdır. [24] Çünkü Kinik gerçekten de, insanlara dost ve düşman olan şeylerin gizli taraflarını ortaya çıkarır. [25] Ve bunları arayıp bulduktan, keşfettikten sonra geri dönüp, olmadığı halde düşman diye nitelenme korkusuna kapılmadan ve kendi düşüncelerinden herhangi bir şekilde çekinmeden, şaşkınlığa düşmeden hakikati anlatmalıdır.

[26] Sonra: Fırsat çıktığı zaman sesini yükseltebilmeli, sahneye çıkarak Sokrates gibi seslenebilmelidir: 'Heyhat! Ey insanlar! Nereye gidiyorsunuz? Ne yapıyorsunuz, sefil yaratıklar? Körler gibi el yordamıyla bir aşağıya bir yukarıya yürüyüp duruyorsunuz. Doğru yoldan saptınız, başka bir yolda gidiyor, rahatı ve huzuru başka yerde, yanlış yerde, bulunması mümkün olmayan yerde arıyorsunuz ve biri size rehberlik yapmak istediği zaman, ona inanmıyorsunuz.' [27] Onu niçin dışarıda arıyorsunuz? Aradığınız şey bedende değil. Bana inanmıyorsanız, Milon'a,[3] Offelius'a bakın. Mal mülkte de değil. Bana inanmıyorsanız, Karun'a, bugünün zenginlerine bakın, yaşamları nasıl da umutsuzluk içinde. Yüksek devlet memurluklarında da değil. Aksi takdirde iki, üç kez konsüllüğe seçilenlerin mutlu olması gerekirdi. Ama değiller. [28] Bu konuda kime inanmalıyız, bu kişilerin durumuna dışarıdan bakan ve kurduğunuz hayallerden dolayı körleşen sizlere mi, yoksa onların kendilerine mi? [29] Onlar ne diyor? Yakındıkları, sızlandıkları, vehme kapıldıkları zaman dinleyin onları, özellikle konsüllükleri, saygınlıkları, rütbeleri yüzünden mutsuz ve tehlikeye maruzlar. [30] Monarşide de değil. Aksi takdirde Neron da Sardanapal da mutlu olurlardı.

Ancak, Sardanapal ve Neron'dan daha saygın biri olmasına karşın Agamemnon bile mutlu değildi. Ötekiler yatağında horlarken o ne yapıyordu? 'Başındaki saçları kökünden yoluyordu.'

Kendisi ne diyor?

'[...] böyle dolaşmalıyım ortalıkta,'

diyor, ve

'[...] huzursuzum ben; yüreğim
göğsümden çıkmak istiyor'.

[31] Zavallı adam! Nedir seni kötü hissettiren? Malın mülkün mü? Hayır; altın ve tunç bakımından zenginsin. Sağlığın mı? Hayır.[4] Sende yolunda gitmeyen ne? İşte, sende her zaman savsaklanmış ve yok olmuş olan şey, bizim arzu etmemizi ve kaçınmamızı, istememizi ve istememememizi sağlayan şeydir. [32] Bu şey ne dereceye kadar savsaklanmıştır? Bu şey İyi'nin özünü tanımıyor, oysa doğa onu bunun için yarattı, neyin ona (Agamemnon'a – Çev. n.) ait, neyin yabancı olduğunu da bilmiyor. Ve kendisine yabancı şeylerden birinin durumu kötüye gidince şöyle diyor: "Vay halime, Grekler tehlikede!" [33] (Ruhun zavallı yönetici organı! Biricik savsaklanmış ve bakımsız kalmış şey!) "Troyalılar onları kılıçtan geçirdi, hepsi ölmek zorunda!"

Troyalılar kılıçtan geçirmeseydi zaten ölmek zorunda kalmayacaklar mıydı?

"Evet ama hepsi bir defada değil."

Aradaki fark nerede? Çünkü ölüm bir kötülükse, hepsinin bir defada ya da teker teker ölmesi de keza bir kötülüktür. Bedenle ruhun ayrılması dışında başka bir şey mi vuku bulacak?

"Hayır."

[34] Bütün Grekler öldüğü zaman, çıkış yolu sana kapalı mı? Ölmek için özgür değil misin?

"Evet."

O zaman niçin sızlanıyorsun?

"Ama ben bir kralım ve Zeus'un asasını taşıyorum."

Mutsuz bir kral yoktur, aynı şekilde mutsuz bir tanrı da. [35] Peki, sen nesin? Bir çoban, gerçekten de. Zira koyunlarından birini kurt kaptığı zaman bir çoban gibi ağlıyorsun. Senin tarafından hükmedilmeye göz yumanlar koyunlardır. [36] Zaten sen buraya niçin geldin? Arzuladığın, kaçındığın, istediğin, istemediğin şeyler mi tehlikede?

"Hayır, ama kardeşimin karısını kaçırdılar."

[37] Kocasını aldatan bir kadından kurtulmak büyük bir kazanç değil mi?

"Troyalıların bizimle alay etmesine göz mü yummalıyız?"

Ne biçim insanlarsınız? Aklı başında mı, yoksa akılsız mı? Akıllıysanız, onlara karşı niçin savaşıyorsunuz? Akılsızsanız, bundan size ne?

[38] "Eğer bunlardan değilse, İyi nereden ileri geliyor? Lütfen bunu bize söyle, sayın ulak ve gizli şeyleri ortaya çıkaran kişi."

Sizin tahmin etmediğiniz ve aramak istemediğiniz yerden. Çünkü gerçekten isteseydiniz, onu kendiniz bulurdunuz ve dışarılarda şaşkın şaşkın dolaşmaz, sanki sizinmiş gibi yabancı diyarları ele geçirmeye çalışmazdınız. [39] Kendinize dönün, hangi düşüncelere sahip olduğunuzu iyice araştırın. İyi'den ne anlıyorsunuz? Huzur, mutluluk duygusu, hiçbir engelin olmaması. İşte gördün mü, bundan içgüdüsel olarak yüce bir şey anlamıyor musunuz? Önemli bir şey? Bozulmamış bir şey? [40] Huzuru, engellenmemeyi hangi alanda aramak gerekir? Özgür olmayanda mı, yoksa özgür olanda mı?

"Özgür olanda"

İnsan bedeninin, hummanın, gut hastalığının, göz iltihaplanmalarının, dizanterinin, despotluğun, ateşin, demirin, kısacası kendisinden güçlü her şeyin kölesi olduğunu bilmiyor musunuz?

"Evet, biliyoruz, bir köle."

[41] Şimdi, bedende herhangi bir şey nasıl engellenmemiş olabilir? Doğal olarak ölü, toprak, çamur olan bir şey nasıl yüce, önemli bir şey olabilir? Yani? Özgür olan hiçbir şeyiniz yok mu?

"Galiba yok."

[42] Yanlış görünen bir şeyi onaylamak için sizi kim zorlayabilir?

"Hiç kimse."

Peki, doğru görünen bir şeyi onaylamamak için [sizi] kim [zorlayabilir]?

"Kimse."

İşte, içinizde doğal olarak özgür bir şeyin mevcut olduğunu görüyorsunuz. [43] Arzu etmek ya da kaçınmak, bir şeye zihnen hazırlanmak, bir şey yapmaya niyet etmek – aranızdan kim, yararlı ya da[5] uygun olan şey tarafından oluşturulmuş bir düşünceye sahip olmadan bunları yapabilir?

Demek ki sizde burada da engellenmemiş ve özgür olan bir şey var. [44] Siz biçareler! Onun üzerinde çalışmalısınız, bu nedenle kendinizle ilgilenmelisiniz, İyi'yi orada aramalısınız.

[45] "Peki ama, elinde avucunda hiçbir şey olmayan, çıplak, evsiz barksız perişan yaşayan, kölesi, yurdu olmayan biri nasıl olur da huzurlu bir ömür sürebilir?"

[46] Bak, tanrı size birini gönderdi, o bunun mümkün olduğunu edimleriyle kanıtlayacak. [47] "Bana bakın: Ne evim ve yurdum, ne malım mülküm ve kölem var. Yerde yatıyorum, küçük bir arazim yok, sadece yeryüzü, üzerimde gökyüzü ve yırtık pırtık bir harmanim var. [48] Neyim eksik? Tasasız, korkusuz, özgür değil miyim? Sizden biri, erişemediğim bir şeyi arzu ettiğimi ya da kaçınmak istediğim bir şeyin başıma geldiğini ne zaman gördü? Bir tanrıya ya da bir insana ne zaman serzenişte bulundum? Bir kimseden ne zaman şikâyetçi oldum? İçinizden biri beni bezgin bir çehreyle gördü mü? [49] Sizin çekindiğiniz ya da hayran olduğunuz kişilerle ilişkilerim nasıl? Kölelerle olduğu gibi değil mi? Bana bakan biri, kendi kendinin kralını ve efendisini gördüğüne inanmaz mı?"

[50] Bunlar [gerçek] bir Kinik'in sözleri; bu onun karakteri ve duruşu. Ama hayır: [Bunun yerine] bir heybe, bir değnek, kuvvetli bir çene, ve verilen her şeyi yutmak ya da istif etmek, karşısına çıkanlara patavatsızca sövüp saymak ya da sırtını dönmek! [51] Bu kadar önemli bir göreve nasıl hazırlanman gerektiğini görüyor musun? Önce bir ayna al, omuzlarına bak, kalçanı ve bacaklarını iyice incele. Olimpiyat oyunları için kaydını yaptırmalısın, yoksa rasgele sönük, üçüncü de-

receden oyunlar için değil. [52] Olimpiyatlarda insan sadece yenik düşünce çekip gitmez, önce sırf Atinalıların, Spartalıların, Nikopolitlerin değil, cümle âlemin gözü önünde mahcup olmak zorunda kalır; ikincisi, kolayca çekip giden biri, yola getirilmeyi ve yola getirilirken susamayı, terlemeyi ve toz yutmayı göze almak zorundadır.

[53] Bu işi iyi düşün; kendini tanı; tanrıya danış; tanrı olmaksızın buna cesaret etme. Zira o sana bu maksatla öneride bulunursa bil ki, senin büyümeni ve[6] dayağa katlanmanı ister. [54] Çünkü bu, Kinik yaşam tarzına dokuyarak eklenmiş çok şık bir desendir: Kinik, bir eşek gibi eziyet çekmelidir ve sonra da kendisine eziyet edeni, sanki kardeşiymiş, herkesin babasıymış gibi sevmelidir. [55] Ama hayır: Biri sana eziyet ederse, Pazar meydanının ortasına gelerek bağır: "Ey Sezar, senin barışçı egemenliğinde nelere katlanmak zorundayım! Biz Konsül'ü görmeye gidiyoruz!" [56] [Gerçek] bir Kinik için, kendisini gönderen ve hizmetinde olduğu kişiden, yani Zeus'tan kim farklıdır, Sezar mı, yoksa genel vali mi? O Zeus'tan başkasına mı seslenir? Başına ne gelirse gelsin, kendisini Zeus'un çalıştırarak yetiştirdiğinden emin değil mi? [57] Oysa Herakles, Eurystheus tarafından çalıştırıldığı zaman, kendisini acınacak durumda görmedi, tam tersine, üstlendiği görevleri hiç duraksamadan yerine getirdi. Ama Zeus tarafından denenen ve çalıştırılan bu Kinik bağırıp çağıracak, yakınacak mı ve Diogenes'in asasını taşımak için hak mı iddia[7] edecek? [58] Hummadan kıvranan onun (Diogenes'in – Çev. n.), önünden gelip geçenlere ne dediğini duy: "Domuzlar! Durmak istemiyor musunuz? Hayır, lanet olası atletleri mücadele ederken görmek için Olimpiyatlara giden bu uzun yolu yayan tepiyorsunuz; ama humma ile bir insanın arasındaki mücadeleyi görmek istemiyorsunuz." [59] Kaderin sillelerinden gurur duyan ve yoldan geçenlere bir seyirlik sunmak isteyen böyle bir insan, kendisini göndermiş ve yakışık alma-

yan bir şekilde kötüye kullanmış olan tanrıya hemen serzenişte bulunurdu! O, tanrıya neyi takaza etmeliydi? Erdemli davranmış olmasını mı? Kimi ona şikâyet etmeliydi?[8] Erdemini daha görkemli şekilde kanıtladığını mı? [60] Peki, o yoksulluk, ölüm, zahmet hakkında ne diyor? Mutluluğunu hangi bakımdan Pers kralınınkiyle karşılaştırıyor? Aslında ona göre bunu karşılaştırmak asla mümkün değildir. [61] Çünkü bir yerde huzursuzluk, keder, korku, yerine getirilmemiş arzular, başarısız kalmış kaçınmalar, haset, kıskançlık olursa, mutluluğa giden yol nerededir? Düşüncelerin tembel olduğu yerde, bütün bunlar zorunlu olarak oradadır."

[62] Delikanlının biri ona, "hastalandığım ve bir dostum da iyileştirmek için beni çağırdığı zaman, çağrıya uymalı mıyım?" diye sorunca, Epiktetos şöyle dedi: "Bir Kinik'in[9] dostunu nereden buluyorsun? Haklı olarak senin dostun sayılması için, onun ikinci bir Kinik olması gerekir. Onun asada, egemenlikte payı olmalıdır ve bu dostluğa layık olacaksa, tıpkı Antisthenes'in dostu Diogenes ve Diogenes'in dostu Krates gibi, buna layık bir hizmetkâr olmak zorundadır. [64] Yoksa onun yanına giden ve selam veren herkesin onun dostu ve onu evinde ziyaret etmeye layık biri olduğunu mu sanıyorsun? [65] Böyle bir kanıya vardıysan ve düşüncelerin buysa, kendine düzgün bir pislik yığını ara, üzerine oturunca ateşin çıkabilsin, yalnız kuzey rüzgârına karşı korunaklı olsun ki, üşütmeyesin. [66] İzlenimime göre sen başka birinin evine gidip uzun süre beslenmek istiyorsun. Böyle bir şeyi yapmaya nasıl cesaret edebiliyorsun?"

[67] Delikanlı, "Kinikler, ilkesel olarak evlenmek ve çocuk sahibi olmak ister mi?" diye sordu.

"Eğer sen bana bilgelerle dolu bir kent verirsen, Kinik olmak kimsenin aklına kolay kolay gelmez. Zira o bu yaşam tarzını ne için üstlenecekti ki? [68] Evlenmek ve çocuk sahibi olmak için onu hiçbir şeyin engellemediğini bir an için kabul

edelim. Karısı tıpkı onun gibi olacaktır, aynı şekilde kayınbabası da, ve çocuklar bu anlayışla yetiştirilecektir. [69] Ama durum ve koşullar şimdi nasılsa öyle ve savaş günleriyle karşılaştırılabilir halde olduğu için, Kinik'in de dikkati dağılmamalı, kendini tanrının hizmetine vermeli, insanların arasına karışacak durumda olmalı, özel yükümlülükler nedeniyle engellenmemeli, nazik, iyi bir insan olma niteliğini kaybetmeden ihmal edemeyeceği kişisel ilişkiler tarafından eli kolu bağlanmamalı, ki bu ilişkilere riayet etmek, tanrıların habercisi, ulağı, çığırtkanı olarak üstlendiği göreviyle uyuşmayacaktı. [70] Çünkü o kayınbabasına, karısının öteki akrabalarına ve karısına karşı olan sorumluluklarını yerine getirmek zorunda kalacaktı. Sonuçta hastabakıcılık yapmak, geçimlerini sağlamakla yükümlü olacaktı.[10] [71]Öteki sorumlulukları bir yana bırakırsak, çocuğu yıkamak için içinde su ısıtabileceği bir kazana ihtiyacı olacak. Çocuk dünyaya geldiği zaman bezlere, yağa, bir yatağa, bir su kabına [bir yığın alet edevat!] gerek duyacak. Bunlara ek olarak başka işler ve dikkati dağıtan şeyler. [72] Sonuçta, toplumun esenliği için gerekli boş zamanı olan,

'halk için endişelenen, ve bazı şeylerle ilgilenen',

o kral nerede kalır, ki onun ötekilere göz kulak olması, yani evlilere, çocukların anababalarına bakması gerekirdi, kimin karısına iyi, kimin kötü davrandığını, kimlerin kavga ettiğini, hangi evde her şeyin yolunda gittiğini, hangisinde gitmediğini görmesi, bir hekim gibi dolaşarak nabızları yoklaması gerekirdi. [73] "Senin ateşin var, senin başın ağrıyor, sende gut hastalığı var. Sen perhiz yapmalısın, sen yemelisin, sen yıkanmamalısın. Sen ameliyat olmalı, sen dağlanmalısın." [74] İnsanın özel yükümlülükler yüzünden eli kolu bağlanınca boş zaman nerede kalır? O, çocuklarına giysiler almak zorunda değil mi? Evet, onları okula yazı tahtasıyla, taş kalemle, not

defteriyle[11] göndermeyecek ve önce bir yatak hazırlamayacak mı? Çünkü onlar anasının karnından doğar doğmaz Kinik olamazlar. (Eğer o bunları yapmasaydı, çocukları bu şekilde öldürmektense, doğdukları gibi terk etmesi daha iyi olurdu). [75] Bak, biz Kinik'i hangi duruma sokuyoruz, krallığından nasıl yoksun bırakıyoruz!" – [76]"Evet, kuşkusuz, ama Krates de evliydi."

"Sen şimdi aşkla ilgili bir durumdan ve ikinci bir Krates olan bir kadından söz ediyorsun. Oysa biz sıradan, ortalama bir evliliği tartışıyoruz ve tartışmamızdan, bugünkü durumda evliliğin aslında Kinikler için ulaşmaya çalışılacak bir hedef olduğu sonucu çıkmaz."

[77] "Bu durumda o toplumun devamını nasıl sağlayacak?" diye sordu delikanlı. "Tanrı aşkına! İnsanlığa daha büyük iyiliği kim yapıyor? Dünyadaki yerlerine iki, üç sümüklü çocuk bırakanlar mı, yoksa ellerinden geldiği kadar insanların nasıl yaşadığına, neyle ilgilendiğine, görevleri olduğu halde neyi ihmal ettiğine göz kulak olanlar mı? [78] Thebaililer çocuklarını arkada bırakanlara, çocuk sahibi olmadan ölen Epaminondas'tan daha yararlı mı oldu? 50 yumurcak dölleyen Priamos'un ya da Danaos'un ya da Aiolos'un toplumun esenliğine katkısı Homeros'unkinden daha fazla mıydı? [79] Biri komutan olur ya da bir eser kaleme alır, ve bu durum onu evlenmekten, çocuk sahibi olmaktan alıkoyar, Kinik'in krallığı bir karşılık, bir bedel olmadığı halde, çocuksuz kaldığı için ödüllendirilmeyeceğini düşünmeyecek midir? [80] Acaba onun yüceliğini hiç fark etmiyor muyuz? Diogenes'in karakteri hakkında uygun, makul bir fikrimiz yok mu? Bugünün [Kiniklerine], şu 'ziyafet masasında oturmaya alışmış kapıcılara' bir bakalım, onlar büyük öncüllerini, başka hiçbir konuda değil, olsa olsa arada bir[12] osurarak taklit ediyorlar. [81] Aksi takdirde onun [Kinik'in] evlenmek ve çocuk sahibi olmak istememesi bizi rahatsız etmez ve şaşkınlığa da düşürmezdi. Dinle! Bütün insanlar onun (Diogenes'in – Çev. n.) çocuklarıydı, erkekleri oğulları gibi, kadınları da kızları gibi gö-

rüyor. Bu anlayışla herkesle meşgul oluyor, hepsiyle ilgileniyor. [82] Yoksa onun, karşılaştığı insanlara sırf sırnaşıklıktan dolayı sövüp saydığını mı düşünüyorsun? Hayır, o bunu bir baba, bir kardeş gibi ve hepimizin babası olan Zeus'un hizmetkârı olarak yapıyor.

[83] Eğer istiyorsan, onun politika yapıp yapmaması gerektiğini de sor bana. Budala! İçinde faaliyette bulunduğu devletten daha büyük bir devlet mi arıyorsun? [84] Bütün insanlarla, Atinalılarla, Korinthoslularla, Romalılarla para kaynakları ve gelirler hakkında değil, barış ve savaş hakkında da değil, mutluluk ve talihsizlik, başarı ve başarısızlık, kölelik ve özgürlük hakkında konuşması gerektiği zaman, Atinalılardan [sadece] bir kişiyle mi gelirler ve para kaynakları hakkında konuşacak? [85] Bir kimse bu denli geniş politik bir toplumda politika yapıyorsa, onun politikayla ilgilenmesi gerekip gerekmediğini mi soruyorsun bana? Yüksek bir devlet memurluğu görevini üstlenmesinin gerekli olup olmadığını da sor bana. Ve ben sana yine aynı şeyi söyleyeceğim: Şaşkın! Hangi mevki, şimdi onun bulunduğu mevkiden daha yüksek olabilirdi?

[86] Ancak böyle bir insanın buna uygun bir beden yapısı da olmalı. Bir kimse veremli, sıska, renksiz görünürse, kanıtları artık aynı izlenimi bırakmaz. [87] Çünkü o, bilgisizlere sadece kendi ruhsal niteliklerini göstermekle, onların çok değer verdiği şeyler olmadan da güzel, erdemli bir ömür sürmenin mümkün olduğunu kanıtlamakla kalmamalı, üstelik bünyesiyle de açık havada basit, sade bir yaşamın bedene hiçbir zarar vermediğini göstermelidir. [88] Diogenes'in yaptığı gibi, 'bakın, bunu ben de bedenim de kanıtlıyor' demeli. O etrafta dolaştığı zaman ışıl ışıl parlıyordu ve özellikle bedeniyle insanların dikkatini çekiyordu. [89] Merhamet uyandıran bir Kinik dilenci etkisi bırakır. Herkes ondan yüz çevirir, kimse onu hoş görmez. İnsanları uzaklaştırmaması için ortalıkta kir pas içinde de görünmemeli, bakımsız dış görünüşü bile temiz ve çekici olmalı.

[90] Ayrıca Kinik doğal olarak zarif ve hazırcevap olmalıdır (aksi takdirde o bir züppeden başka bir şey değildir), ki böylece ortaya atılan her şeye hemen yerinde bir karşılık bulabilsin. [91] Örneğin Diogenes'e, "tanrılara inanmayan Diogenes misin sen?' diye sorduklarında, o şöyle karşılık verdi: 'Ben seni tanrılardan nefret eden biri olarak gördüğüm için, bu nasıl mümkün olabilir ki?' [92] Başka bir defasında ise, Diogenes uyurken İskender ona yaklaşıp şöyle dedi:

> 'Bütün gece uyumamalı
> başkalarına öğüt veren biri',

Bunun üzerine o, hâlâ uykudayken şöyle karşılık verdi:

> 'Halkların ve bu kadar çok derdin emanet
> edildiği kişi.'

[93] Ama her şeyden önce onun ruhunu yöneten organı güneşten daha aydınlık olmalı; yoksa o kaçınılmaz olarak bir oyuncu ve kendisi hatalı olduğu halde başkalarına akıl vermek isteyen bir hilekâr haline gelir. [94] Şimdi bak, durum nasıl. Bu kralara ve hükümdarlara özel muhafızlar ve silahlar, insanları doğru yola getirmeleri ve suç işleyenleri cezalandırmaları için, kendileri suçlu olsalar bile, yetki ve güç[13] veriyor, Kinik'e ise bu yetkiyi ve gücü, silahlar ve özel muhafızlar yerine, sadece kendi vicdanı bahşediyor. [95] İnsanların esenliği için gözcülük edip çalıştığını, gönül rahatlığıyla uykuya yattığını ve daha büyük bir iç huzuruyla uykudan kalktığını, her şeyi tanrıların dostu olarak, onların hizmetkârı olarak, Zeus'un egemenliğinden pay alan biri olarak düşündüğünü,

> "ey Zeus, benim önceden belirlenmiş kaderim, bana
> yol göster!"

ve

"tanrılar böyle olmasından hoşlanıyorsa, her şey öyle olsun"

sözlerine her yerde başvurabileceğini anladığı zaman, [96] açıksözlülükle kardeşlerine, çocuklarına, akrabalarına genel olarak hitap etme cesaretini niçin bulmasın?

[97] Bu zihniyeti taşıyan bir kimse bu yüzden ne sırnaşık ne de meraklı olur; çünkü o, insanların sorunlarını denetleme görevini üstlendiği zaman, başkalarının işine burnunu sokmaz, sadece kendi işiyle [ilgilenir]. Aksi takdirde, askerlerini teftiş eden, denetleyen, yoklayan ve disipline uymayanı cezalandıran bir askeri birlik komutanının da "meraklı olduğunu" iddia edebilirsin. [98] Ama sen bir parça çöreği koltuğunun altında saklar ve aynı zamanda başkalarının vicdanına seslenirsen, sana sadece şunu söyleyebilirim: Bir köşeye çekilip çaldığın şeyi tıkınmayı tercih etmez misin? [99] Başkalarının sorunları seni ne ilgilendirir? Sen kimsin ki? Kılavuz hayvan mı? Arıların kraliçesi mi? Onlara doğanın bağışladığı üstünlüğün işaretini göster bana. Ama sen bir erkek arıysan ve arılar üzerinde egemenlik iddia ediyorsan, tıpkı arıların erkek arıyı öldürmesi gibi, yurttaşlarının da seni öldüreceğini düşünmüyor musun?

[100] Kinik'in acıya katlanma yetisi de, birçok kişiye duygusuzlukmuş gibi, bir taşmış gibi görünecek kadar büyük olmalı elbette. Kimse ona sövüp sayamaz, kötülük yapamaz, hakaret edemez. O, herkes istediği gibi yararlanabilsin diye sefil bedeninden feragat etmiştir. [101] Çünkü güçsüzlerin zorunlu olarak güçlülere yenik düştüğünü asla unutmaz, hem de güçlülere boyun eğen ve gücü daha az olan sefil bedeninin daha zayıf olması hususunda. [102] Demek ki o yenilebileceği bir mücadeleye asla girmez, gücünün yetmediği şeylerden kaçınır ve kölelere özgü şeyleri talep etmez. [103] Ama özgürce karar vermenin ve düşüncelerden [doğru] yararlanma-

nın [mümkün] olduğu yerde, onun kaç tane gözü olduğunu göreceksin; denebilir ki, bin gözlü Argos onun yanında kör kalır. [104] Acaba tasvip edişi çok erken ve vakitsiz mi, seçimi keyfi mi, arzuları sonuçsuz mu, boşuna mı kaçınıyor, niyeti gerçekleşemez mi? [Kendinden] hoşnut mu, ilkel bir zihniyet mi, yoksa haset duyguları mı sergiliyor? [105] İşte, onun bütün dikkati ve düşünce yoğunluğu burada serpilip gelişiyor; başka konulara gelince, sırt üstü yatıp horluyor. Onun iç huzuru mükemmeldir. Özgürce karar vermeyi elinden alacak kimse ve [onun için] bir despot da yoktur. [106] Fakat acması beden için? Evet. Ya sefil birkaç pılı pırtı için? Evet; ve yüksek mevkiler, şan şöhret için de. Bunlar onu ilgilendirir mi? Bir kimse onu bununla korkutmak isterse, şöyle der: "Uzaklaş! Çocuklarının yanına git! Maskeler onları korkutuyor, ama ben onların topraktan yapıldığını ve içlerinin boş olduğunu biliyorum."

[107] İşte, aklına koyduğun teşebbüsün mahiyeti böyle. Eğer kararlıysan –tanrı sana acısın– kararını biraz daha ertele ve önce buna ehil olup olmadığını gözden geçir. [108] Zira bak, Hektor da Andromache'ye şöyle diyordu:

> "Hadi sen eve git, bak işlerine,
> geç tezgâhına, mekiğinin başına,
> savaşla biz uğraşacağız, başta ben,
> ve ... bütün erkekler." [14]

[109] Evet o, kendi yeteneklerini ve yetersizliklerini işte bu kadar iyi biliyordu."

NOTLAR

1 "diabainei", Kronenberg'e göre: "diakinei".
2 "eti tharrein hoion t'esti", Reiske'ye göre: "epitharrein hoion t'esti".
3 Reiske'ye göre: "myron".
4 Metnin, Capps'a göre değiştirilmiş biçimi.
5 Wolf, "me" sözcüğünü çıkarır.
6 "kai", Kronenberg'e göre: "e".
7 "hos axioi", Reiske'ye göre: "axios".
8 "epi tini kategoresei", Upton'a göre: "hoti kategorei".
9 "kynikou", Meibom'a göre: "kynikon".
10 "ekkaleitai", Billerbeck'e göre: "ekkleietai".
11 "titlaria", Du Cange'a göre: "tillaria"; Billerbeck sözcüğü çıkarır.
12 "ei meti ara", Eitrem'e göre: "e ei hoti ara".
13 Blass, "dynasthai"den önceki "kai" sözcüğünü çıkarır.
14 Hom. İly. 6, 490 dev., kısaltılmış.

4. FAVORİNUS

Giriş

Favorinus MS 80 – 90 yılları arasında Arelate'de (güney Fransa'daki Arles'de) dünyaya geldi ve 150 yılında öldü. Anadili Latince olmasına karşın, (tahminlere göre Marsilya'da eğitim görerek) erkenden çok kayda değer bir yetenek, Grekçe konuşma ve yazma yeteneği kazandı. Roma'da, öğrencisi sayıldığı Dion Chrysostomos'a katıldığı söylenir. Atina ve Korinthos'ta geçirdiği günler belgelerle kanıtlanmış ve her iki kentte de onun heykeli dikilmiştir. İmparator Hadrian ona karşı bir süre iyi davrandı, ama sonra Ephesos'ta Hadrian'ın başka bir gözdesiyle, Sofist Antoninus Polemon ile zıtlaştı ve Hadrian tarafından Chios adasına sürgüne gönderildi. O bu cezadan, *Sürgün Üstüne* adlı eserinde söz eder.

Polemon'u ve Favorinus'un sürgüne gidişinin olası arka planını kısaca ele alalım. Polemon MS 90 yılında doğmuş ve 145'te intihar etmiştir. Biz onu esas olarak *Fizyonomi* adlı eseriyle tanırız, burada Favorinus'un dış görünüşü ve karakteri çok kinci şekilde betimlenir,[1] eser olasılıkla 130 ile 140 yılları arasında kaleme alınmıştır. Polemon, Hadrian'ın kendisine karşı iyi davranmasına bir süre sevindi, ne ki bu durum Favorinus ile bir rekabete de yol açtı. Her iki "Sofist", Atina yolculuğunda (128) imparatora eşlik etti, hatta Polemon imparator tarafından Olympieion'un açılış törenine yardımcı olmakla görevlendirildi. Favorinus ile Polemon imparatorla birlikte yolculuğa devam ederek Ephesos'a geldiler; orada işe Hadrian'ın da karıştığı çatışma patlak verdi. Bu ağır sürgün cezasını, Favorinus'un itham edildiği çok büyük bir suçla açıklamak mümkündür sadece. Polemon, rakibini betimlediği eserinde Favorinus'un keramet sahibi olduğunu ve aşk bü-

yüsü yaptığını iddia eder. Polemen bunu sadece (daha sonra, 158'de, Apuleius'un yargılanması gibi), Favorinus yargılandıysa iddia edebilirdi. Eğer bu doğruysa duruşma Favorinus için pek de iyi geçmemiş olmalı: İdam cezasından kurtuldu, ama onun için bir çeşit af olan sürgünden değil. Antoninus Pius cezayı kaldırdı ve Favorinus herkesin övgüsünü alan bir öğretmen ve yazar olarak Roma'da yaşamını sürdürdü, burada Herodes Atticus (*bkz.* Lukianos'un *Demonax* adlı eseri), Fronto, Gellius ve Plutarkos ile ilişki kurdu, hatta şövalyelik zümresine yükseltildi.

Favorinus, Borysthenesli Bion ve Prusalı Dion gibi, tipik bir Kinik değildir, daha çok "renkli bir yazar"dır. Onu, rakibi Polemon gibi, İkinci Sofizmin temsilcisi saymak mümkündür. Kinik Demonax ona pek değer vermez; kendisi Demetrios'un hayranıdır.

Favorinus çok okumuş biriydi ve alıntıların, imalı sözlerin kanıtladığı gibi eşsiz bir belleğe sahipti. Üç şeyden özellikle gurur duyuyordu: Doğuştan Romalı olmasına karşın, Grekçe konuşan ve yazan, Grekler tarafından hayranlıkla karşılanan biri olmasından; hermaphrodit (yani hadım; Lukianos'un *Hadımlar*'ındaki "Bagoas" adlı kişi olması ihtimal dahilindedir) olmasına karşın, zina ile suçlanmasından; ve bir imparatoru gücendirdiği halde, daha sonra saygınlık içinde yaşamasından.

Favorinus, yazar olarak 100 ya da 200 yıl öncesine göre bugün daha iyi anlaşılabilir. Birincisi, son yüzyıldaki üslup analizleri, Dion Chrysostomos'un eserindeki 37. ve 64. Konuşmaların öğrencisi Favorinus'un kaleminden çıktığını inandırıcı şekilde göstermiştir. İkincisi, 1930'dan bu yana, Vatikan'daki bir papyrus sayesinde *Sürgün Üstüne* adlı eserinin büyük bölümü bilinmektedir.

Günümüze ulaşan eser başlıkları, doğrudan doğruya halka değil, bir okul felsefesi olmaksızın eğitimlilere hitap eden Kinizm eğilimli bir felsefe için tipiktir: *Astrologlara Karşı* (bu

başlık Kiniklerin Mantık eleştirisine uymaktadır), *Yıkanmanın Yararları Üstüne, Halk Bilgeliği Üstüne, Dua Üstüne, Yaşlılık Üstüne, Sokrates ve Aşk Sanatı, Homeros'un Felsefesi Üstüne, Platon Üstüne, Plutarkos ya da Akademi'nin Özü, Alkibiades'e Karşı, Anılar, Her Çeşit Araştırmalar* (Diogenes Laertius yararlanmıştır), *Kader Üstüne* (= Dion Chr. or. 64) vs.

Bu tür bir yazarlık onu, tanışmış olduğu ve eserlerinden birini kendisine ithaf ettiği Plutarkos ile birleştirir. Konuların seçimi, malzemenin zenginliği, birçok kaynağın değerlendirilişi, çalışma tarzı, kimi zaman da üslup Plutarkos'u hatırlatır.

Kaynaklar

Çeşitli Konular

735 POLEMON physiogn., Förster I, 160, 6 ss. = Bar. Test. 3
Gözler açık olur, mermer gibi ışıldarsa ve bakışlar keskinse utangaçlığa delalet etmez. Bu ise, iğdiş edilmeyip, dünyaya testisleri olmadan gelmiş bir hadım gibi, başka erkeklere benzemeyen erkeklerin gözlerinde yaşayan cevherdir. Kelt ülkesi denen yerden gelmiş biri dışında, böyle bir kimseyle karşılaşıp karşılaşmadığımı bilmiyorum. O, ihtiraslı, aşırı derecede zevk düşkünü biriydi, çünkü tamamen ahlaksız bir insana ait olan gözleri, biraz önce betimlediğim gözlere benziyordu. Şimdi sana onun beden yapısını anlatmak istiyorum. Çıkık bir alnı, yumuşak yanakları, geniş bir ağzı, uzun ince bir boynu vardı, baldırları yağlı, ayakları etli etliydi. Bağırışı [?] tıpkı bir kadının bağırışı gibiydi [?], ve kolları, bacakları, parmakları da aynı şekilde yumuşaktı; dik yürüyemiyordu, bütün organları pörsümüştü. Bedeninin bakımına büyük özen gösteriyordu, gür saçlarını iyice uzatıyor ve bedenini merhemlerle ovuyordu, şehveti ve cinsel ilişki isteğini uyaran her

çeşit maddeyi kullanıyordu. Sesi, kadın sesi gibiydi, ipincecik dudakların arasından[2] çıkıyordu. Bütün faniler arasında, dış görünüşü ve gözleri ona bezeyen birini daha önce hiç görmedim. İşte o böyle biriydi, açık saçık şakalar yapmaya cüret ediyordu, ve aklından geçen her şeyi uygulamayı alışkanlık haline getirmişti. Grekçeyi ve telaffuzunu iyi öğrenmişti, ondan yararlanıyordu ve kendisine "Sofist" diyorlardı. Kentleri ve pazar yerlerini dolaşıp duruyor, şerri göstermek, kötüyü aramak üzere insanları çevresinde topluyordu. Ayrıca o çok kurnaz bir büyücüydü ve ölüleri canlandıracağını[3] söyleyip insanları aldatarak mucizeler [?] vaat ediyordu. Böylece onları kendine çekiyor, kadını erkeği akın akın onu görmeye geliyordu. Erkeklere, kadınları kendilerine gelmeleri için zorlayabileceği yalanını söylüyordu ve erkeklerle ilgili olarak aynı şeyi kadınlara da yutturuyordu. O bunu gizlice duyuruyor ve onaylıyordu [?]. O mükemmel bir suç öğretmeniydi; ölümcül zehir çeşitleri topluyordu. Onun bütün dehası, bu gibi şeyleri çok iyi bilmesinden ileri geliyordu.[4]

736 GELL. 5, 11, 2 vd. = Bar. Test. 34

[2] Biri Bias'a, evlenmeli miyim, yoksa bekâr olarak mı yaşamalıyım, diye sordu. Bias buna şöyle cevap verdi: "Ya güzel ya da çirkin bir kadınla evleneceksin. [3] Eğer güzelse ortaksız kalmazsın, çirkinse ıstırap içinde kıvranırsın. İnsan ne birini ne ötekini seçmeli, yani evlenmemeli."

Ancak bunu tersine çevirmek mümkündür: "Güzel bir kadınla evlenirsem, ıstırap çekmem; çirkin biriyle evlenirsem, ortağım olmaz; demek ki, evlenmeli." [4] Ama bu, başka bir yönden tersine çevrildiği için, bir çelişki gibi değil, daha çok kaba ve zayıf görünüyor. [5] Zira Bias, evlenenlerin kaçınılmaz olarak katlanmak zorunda kalacağı zararlar yüzünden evlenilmemesi gerektiğini iddia ediyor. [6] Oysa sonucu tersine çeviren biri, ortaya çıkan zarardan kendini koruyamaz, meydana çıkmayan zarardan kurtulduğunu söyler. [7] Bias'ın

ortaya attığı önermeyi savunmak için, evlenen bir kimsenin her iki zarardan, yani "ortaksız kalmamak" ya da "ıstırap içinde kıvranmak"tan birine katlanmak zorunda kalması yeterli olur.

[8] Ancak öğretmenim Favorinus, Bias'ın çıkardığı ve ilk bölümünde "ya güzel ya da çirkin bir kadınla evleneceksin" denen bu sonucu duyunca şöyle dedi: "Seçenek ne mantıksal ne de doğru, çünkü birbirinden ayrılan olanaklardan birinin doğru olması zorunlu değildir, bu sadece gerçek bir seçenek için söz konusudur. [9] Zira "güzel" ve "çirkin" açıkça uç durumları tanımlıyor. [10] Oysa bu iki uç arasında Bias'ın tamamen ihmal ettiği üçüncü bir olanak daha var. [11] Çünkü en güzel kadınla en çirkin kadın arasında, çok güzel olmanın tehlikesinden ve çok çirkin olmanın iticiliğinden uzak bir ortalama kadın mevcuttur; [12] ki Quintus Ennius eseri *Melanippe*'de,[5] insanın "ortaksız" ve "ıstırap çekmeden" sahip olacağı bu tip kadını, çok seçkin bir sözcükle "dengeli" diye tanımlar." [13] Favorinus, bu sakin, gösterişsiz güzelliğe –tanrı hakkı için! hiç de uygunsuz kaçmayan– "evliliğe elverişli" diyordu. [14] Ennius yukarıda adı geçen tragedyasında, "dengeli" görünen kadınların iffetlerini koruyacaklarını söyler.

737 GELL. 17,19, 1 – 6 = Bar. Test. 43

[1] Favorinus'tan duyduğuma göre, Epiktetos şöyle diyordu: "Filozofluk taslayanların birçoğu, sadece 'konuşmaktan başka bir şey yapmayan' filozoflar cinsindendir". [2] Arrian'ın kaleme aldığı *Konuşmalar*'a göre onun söylediği şeyler çok daha acımasız ve sertti. [3] Arrian şunları yazıyordu: "Zira Epiktetos, utanıp sıkılmadan, gereksiz bir gayretkeşlikle, ahlakça bozulmuş, küstah ve kendinden emin şekilde akılsızca konuşarak kendi ruhuyla değil, başka şeylerle ilgilenen birini fark ettiği zaman ve böyle bir insanın araştırma yapmak istediğini, felsefeye el attığını,

fizikle ilgilendiğini, diyalektik alıştırmaları yaptığını, bu tür bazı teorileri denediğini ve iyice araştırdığını görünce, tanrıları ve insanları yardıma çağırıyordu ve bu çağrıların arasında ona çıkışıyordu: 'Be adam, bunları neyin içine atıyorsun? Kabın temiz olup olmadığını düşün. Çünkü sen bunları gururunun içine atarsan, kaybolmuş say ve [orada] çürürlerse, idrara, sirkeye ya da çok daha kötü şeylere dönüşürler.'" [4] Bu durumu, filozofların en büyüğünün kullandığı sözlerden daha etkili, daha isabetli başka sözlerle ifade etmek mümkün değildir: Felsefi eserlerin ve öğretilerin yanlış ve yoz bir insanın ruhuna işlemesi, onların iğrenç, pis kokular saçan bir kaba dökülmesi gibidir ve bu öğretiler değişir, dönüşür, çürür, –Epiktetos'un Bir Kinik üslubuyla dediği gibi– idrar ya da çok daha kötü bir şey haline gelir. [5] Ayrıca büyük Epiktetos şöyle der dururdu –ki ben bunu Favorinus'tan da duymuştum–: Ötekilerden çok daha kötü ve dehşetli olan iki kötü huy vardır, yani hoşgörüsüzlük ve ölçüsüzlük: Katlanılması gereken haksızlığa göz yumulmaz ve katlanılmazsa, ya da kaçınılması gereken şeylerden, hazlardan kaçınılmazsa. [6] "Bu yüzden" diyordu o, "şu iki sözcüğü emir olarak dinleyip kabul ederek göz önüne almalı ve ona uymalıdır; sonra hataların büyük bölümünden kurtulmuş olunur ve çok sakin bir ömür sürülür." Bu iki sözcük, diyordu o, şunlardır: "Katlan ve sakın."

738 STOB. 4, 1025 H. = Bar. Fr. 14

Haz konusunda tartışmak isteyen bir kimse, bütün aklı başında insanların değer verdiği ve adma sevinç, neşe, ağız tadı dediği tarza değinmeyi unutmamalıdır. Bu tarz, doğru kararların ve yararlı bilgilerin sonucudur. Yaşlı bir insan bazı şeyleri hatırlayabilir, bunlara ve sahip olduğu şeylere sevinebilir ve bu arada, her şeye hükmeden kader beni elimdekilerden yoksun bırakamaz diyebilir.

739 STOB. 4, 1025 H. = Bar. Fr. 15
Bir hazine bulan yetmiş yaşındaki Boiotialı bacağını kaldırdı, osurdu ve yoluna devam etti, zira hazine ona hiçbir şey ifade etmiyordu. Yaşlılıkta para hırsı ve işgüzarlık işte böyle son bulur.

740 STOB. 4, 1025 H. = Bar. Fr. 13
Gönüllü olarak hazdan kaçınan biri bilgedir, hazza ihtiyaç duymayan biri ise mutludur. Yaşlılık her ikisi için de elverişlidir: İnsanların daha makul olmasına ve eğlenceyle daha az ilgilenmesine neden olur.

741 STOB. 4, 1072 H. = Bar. Fr. 16
Bizler birer göçmen gibiyiz. Aralarından anlayışlı olanlar hemen yola koyulur, yola çıkmak istemeyen ötekiler ise bunu mecbur kalarak yapar.

742 STOB. 4, 467 = Bar. Fr. 18
Ruhumu bir tutku kapladı ve ben bunun ne olduğunu bilmiyorum. Bu konuya vakıf olanlar, onun aşk olduğunu söylüyor. Kıskanç, akılsız tanrı sana katlanamayan zayıf bir bedene girdin. Önünde geri çekiliyor ve yenildiğimi ilan ediyorum, ben senin askerin değilim.

743 GELL. 2, 1, 1 = Bar. Fr. 97
[1] Sokrates'in, gönüllü olarak beden gücünü artırma hareketlerinin yanı sıra, kaderin sillelerine karşı dayanmak için, aşağıdakileri yapma alışkanlığında olduğunu duyduk.

[2] Onun, genellikle bütün gün ve bütün gece, gün doğumundan ertesi gün doğumuna kadar, gözünü kırpmadan, hareketsiz, ayaklar aynı yerde, yüzü ve bakışları sabit bir noktaya çevrilmiş, aklı ve ruhu bedenden ayrılmış gibi düşüncelere dalmış bir şekilde durduğu söylenir. [3] Favorinus, bu ada-

mın güçlü yönlerini tartışırken sık sık buna değinir ve şöyle derdi: "O genellikle gün doğumundan ertesi gün doğumuna kadar, bir ağaç kütüğü gibi öylece dururdu."

744 STOB. 4, 472 = Bar. Fr. 101
Başkasını, bir çıkar umarak öven biri ciddiye alınmamalı.

745 STOB. 3, 473 = Bar. Fr. 102
Aktaion'un, kendi beslediği köpekler tarafından öldürülmesi gibi, dalkavuklar da kendilerini besleyenleri yer bitirir.

746 STOB. 4, 299 = Bar. Fr. 103
Ağa yakalanan ve giderek orada sıkışıp kalan bir hayvan gibi, Yunanistan'da bir despotun önce bir kente, sonra kentten kaleye, sonra bir eve, sonra bir odaya çekilmek zorunda kaldığını gözlemlemek mümkündür. Ama bir insan kaçarak tanrının gözünden kaybolabilir mi? Hayır, nereye kaçarsa kaçsın Dike (öç tanrıçası – Çev. n.) onu bulacaktır.

747 STOB. 4, 783 = Bar. Fr. 105
İki çeşit yoksulluk vardır: Biri, insanın kendi düşüncesine, öteki kadere dayanır. Kadere, armağan vererek, [bir hazine] bularak, çalışarak, kanaatkâr davranarak çare bulunabilir, düşünceye dayanan yoksullukta ise bu söz konusu değildir. Zira ihtiyaçları, ötekininki gibi aynı değildir. Biri etrafta dolaşır ve "sadaka için avuç açar",[6] öteki ne "bir ekmek kırıntısı ne de bir parça yiyecek" ister. [...]

748 STOB. 3, 641 = Bar. Fr. 106
Yaşlı birinin [?] her gün bir buzağıyı havaya kaldırdığı ve sonunda bir öküzü taşıdığı söylenir.

749 STOB. 4, 392 = Bar. Fr. 107
Rahatına düşkün bir delikanlı babası tarafından tarlada çalışmaya zorlandı ve kendini astı. Yazı tahtasına şunları yaz-

muştu: "Çiftçilik sonu gelmeyen bir iş ve [yine de] bir sonuca götürmüyor: İnsan biçmek için ekiyor; ekmek için biçiyor. Bütün bu döngü saçma."

750 STOB. 3, 240 = Bar. Fr. 108
Favorinus diyordu ki: "İnsanlar kimi zaman gülünç, kimi zaman iğrenç, bazen de acınacak halde oluyor. Gülünç olanlar, her tehlikeyi hiçe sayarak büyük işlere girişenlerdir, iğrenç olanlar, hedefine ulaşanlardır, acınacak haldekiler, başarısız kalanlardır. Hiçbiri gıpta etmeye değmez."

751 STOB. 4, 946 = Bar. Fr. 109

> "Eğer bir insansan, yarının ne olacağını asla önceden söyleme;
> mutlu birini görürsen, onun ne kadar mutlu kalacağını hiçbir zaman söyleme."

Ozanın, Skopadların tamamen çöküşünü örnek olarak anlattığı gibi, bir hanedan sonunu da söyleme. Evet, kentler de ansızın yerle bir oldu, biri yangın, öteki deprem nedeniyle, yine bir başkasını denizin dalgaları yuttu. Helike nerede? Yutuldu. Bura nerede? O da yutuldu. İki Grek kenti yok oldu, tıpkı yelken açmış [?]. [...]

752 Corp. Paris. 371 Elter = Bar. Fr. 116
Firavun Amasis, oğlunu kaybetmiş bir dostuna şu avutucu sözleri yazıyordu: "Oğlun henüz dünyada yokken üzülüp yas tutmadın; şimdi ise, o artık burada olmadığı için yas tutuyorsun."

753 Corp. Paris. 371 Elter = Bar. Fr. 118
Biri, insanlardan nefret eden Timon'a sordu: "Niçin herkesten nefret ediyorsun?" Timon, "Kötülerden nefret etmek için

sağlam nedenlerim var, ötekilerden ise, kötülerden nefret etmedikleri için nefret ediyorum."

754 DİOG. LAERT. 2, 67 = Bar. Fr. 120
Biri Aristippos'un yüzüne tükürdü, ve o sesini çıkarmadı. Bu yüzden kınanınca şöyle dedi: "Evet, ama balıkçılar bir kaya balığı [?] yakalamak için sırılsıklam olmaya katlanıyor, ben bir insan yakalamak için buna katlanmayayım mı?"

755 Favorinus A, DİON CHR. or. 37'den, "Korinthoslulara"
[25] İnsan [...] bir Romalı, hem de halktan biri değil, bir şövalye ise, Greklerin yalnızca dilini değil, üstelik düşünme ve yaşam tarzını, modasını o kadar iyi, o kadar başarılı bir şekilde özümsemiştir ki, bunu daha önce hiçbir Romalı, doğru söylemek gerekirse, günümüzdeki hiçbir Grek başaramamıştır; zira Greklerden en iyileri, görüldüğü gibi, geçerli Roma durum ve koşullarına uyum sağlıyor, sözü edilen ve Greklik lehine herkesi teşvik etmiş bu kişi ise, buna karşılık sadece Grek sayılmak ya da Grek olmak için malını mülkünü, konumunu, kısacası her şeyi tehlikeye atıyor; siz ise özellikle bu adamın heykelinin dikilmesini istemiyor musunuz? [26] Aslında her kentte böyle birinin olması gerek: O Romalı olarak tamamen Grek, hem de kentiniz gibi Grek olduğu için sizde; Attikaca konuştuğu için Atina'da; tutkuyla spor yaptığı için Spartalılarda; kendini felsefeye vakfettiği ve Greklerin birçoğunu birlikte ders almaya teşvik ettiği, hatta, birçok yabancıyı da yanına çektiği için sonuçta bütün kentlerde. [27] Görünüşe göre o sırf bu amaçla tanrılar tarafından gönderilmiş olmalı: Greklere, insan ün kazanmak isterse, eğitimle doğum arasındaki farkın ne kadar küçük olduğuna bir örnek vermek için; Romalıları, kibirden dolayı eğitimi ihmal etmesinler diye uyarmak için; Keltleri, Grekçe eğitimin ulaşılabilirliği ve bir barbarın bu kişi bakımından umutsuzluğa kapılmasının gereksiz olduğu konusunda cesaretlendirmek için. İşte bu ne-

denlerden dolayı –kimsenin gözünden düşmemek için daha fazlasını saymak istemiyorum– benim heykelimi diktiler.

756 Favorinus B, DİON CHR. or. 64'ten, "Talih Üstüne"
[1] İnsanların talihi suçlamasını, ben aslında talihe yapılmış çok büyük bir koltuklama olarak görmek istiyorum. Onlar insani alandaki gizemli dönüm noktalarını talihe dayandırıyor. Akıldan yoksun oldukları için, giriştikleri bir işte başarısız kalınca, burada talihin kendilerine bir oyun oynadığını düşünüyorlar, zira kanılarına göre, talih isteseydi onlardan hiçbir şeyi esirgemezdi. [...]

[27] Talih, Karun'a altın, Kandaules'e bir kadın, Peleus'a bir kılıç, Nestor'a bir kalkan, Pterelas'a sarı saçlar, Nisos'a kızıl bir bukle, Alkibiades'e güzellik, Sokrates'e bilgelik, Aristeides'e adalet, Spartalılara toprak, Atinalılara deniz bahşetti. Ve sonra bunları sırayla geri alıp başkalarına verdi. İnsan ömrü her gün uğradığı ani değişiklikleriyle tamamen büyük bir gösteri gibidir.

Sürgün Üstüne (Parçalar)

757 STOB. 4, 977 = Bar. 96, I
Gerçek ruh yüceliğiyle ve felsefeyle beslenmiş bir kimse, gönül ferahlığını ruhunda yarardan daha yukarıda tutar. Ama talihsiz durum ve koşullarda başkaları tarafından avutulmayı istemek gönül ferahlığı alanını [?] aşar.

758 Bar. 96, IX, 1 – 3
[1] Ölülerin mevcut olmadığı noktasından hareket edilirse, buradan onların hiçbir yerde var olamayacağı sonucu çıkar. Ama Platon ile Homeros'un peşinden gidilir ve ruhun ölümsüzlüğüne inanılırsa, o zaman Homeros'un şu sözlerine de inanmalıdır: Odysseus, Kimmer'lerin ülkesinde, koyun kes-

mek için çok derin olmayan bir çukur kazmıştı ve aynı yerde, sanki o çukura gömülmüşler gibi, bütün ölülerin konuştuklarını duymuştu: İthaka'da ölmüş olan annesini; Troya önündeki mezarında yatan Achilleus'u; henüz gömülmemiş olan Elpenor'u; ne düşünce tarzı ne de soyundan dolayı onur duyan Aias'ı; ayrıca Salmoneus'un kızı Tyro'yu; Amphion'un kızı Chloris'i; nasıl ve nerede öldüklerini bilmediğimiz başka birçok kadını. [2] Atinalılar için yurdunda gömülmek çok önemliydi. Ben bu sonucu Polyandreion'dan, ayrıca şu olgudan çıkarıyorum: Atinalılar Theseus'u henüz hayattayken yurdundan kovdular ve 400 yıl sonra cesedini Skyros'tan geri getirdiler, sonunda Delos'taki mezarları temizlediler, çünkü adada gömülmek ve orada ölmek bir cürüm olurdu. Kekrops'u Akropolis'e, Erechtheus'un kızlarını [Athena] Polias'ın hemen yanına gömdüler. [3] Mısır'daki Anka kuşuna da ben sadece gülebilirim: O, kuşaklar boyunca yurdundan uzakta yaşıyor, sanki bir kuşu gömmek için yeryüzünde yeterince yer yokmuş gibi, ölmek üzere sadece bir gün için Mısır'a geri geliyor; oysa Enkelados ve Typhon için Sicilya'da küçük bir yer yetmişti.

759 Bar. 96, X, 1 – 4

[1] Ben de yurdumu herkes gibi çok severim ve ondan isteyerek asla vazgeçmem. Ama enine boyuna düşünürsem, onun, atalarımızın yerleştiği ve üzerinde yaşadığı topraklardan başka bir şey olmadığını saptarım. Demek ki burası doğmuş olduğumuz ülke değildir kesin olarak, zira başka yerlerde doğmuş olanların birçoğu başka ülkeleri anayurtları olarak görüyor. [2] Ancak atalarımızın yakından tanıdığı topraklar anayurdumuzsa, aynı düşünceyi izleyerek, şu anda içinde yaşadığımız ülkeyi sevmemeli miyiz? Çünkü bir kimsenin içinde yaşadığı ülke, kendisine, atalarının yaşadığı ülkeden daha yakındır ve aynı şey benim çocuklarım için de geçerlidir, üstelik benim mecburen kaldığım ülkeyi kendi anayurt-

ları yapmak için, onların çok daha fazla nedenleri var. [...] [4] Ama birkaç kişi çıkıp da ülkenin yerlisi olduğunu düşünür ve bu konuda hayale kapılırsa, onlar tek kelimeyle küstahtır. Zira fareler ve öteki ikincil cinsler doğrudan doğruya topraktan meydana gelirler, ama bir insanın soyunun insanlardan gelmemesi, insan onuruna yakışmaz. Ancak bu kişiler, toprağa bu nedenle ötekilerden daha sıkı bağlı olduklarını düşünüyorsa, yine de, sanki bir delikten çıkmış gibi, bu bir parçacık toprak için deli divane olmamalı, tüm yeryüzüne yayılmalıdır, toprak bütün varlıkların anası, sütanasıdır.

760 Bar. 96, XI, 1 – 4

[1] "Baba ile ananın bir günü,
biricik insan soyu olarak dölledi bizi.
Tek bir tanrı bağışladı insanlara güneşteki ortak
paylarını ve muhafaza etti güneşi."

Bu konuda ek birkaç söz söylenebilirdi. [2] Çünkü tanrı yüzen hayvanlara ortak yurtları olarak denizi, kanatlı hayvanlara ortak mekân olarak gökyüzünü ayırdı, doğaları nedeniyle toprağa bağlı canlıların altlarına toprağı sağlam bir zemin olarak serdi, üstlerini gökyüzüyle örttü ve etraflarını Okeanos ile çevirdi. [3] Böylece kuşlar, balıklar ve yeryüzündeki bütün öteki canlılar da tanrının kendilerine ayırdığı bölgelerde yaşıyorlar. Sadece insanlar açgözlülüklerinden dolayı yeryüzünü kısımlara ayırdılar, tanrı armağanını parçaladılar ve aralarına sınırlar çektiler: Küçük Asya, Avrupa ve Libya'yı denizlerle, komşu bölgeleri sıradağlarla, ülke insanlarını duvarlarla, yurttaşları evlerle, öteki sakinleri kapılarla, aynı odada oturanları sandıklar ve dolaplarla ayırdılar. [4] Bu şekilde savaşlar çıktı, kentler kuşatıldı, "hanedanlar çöktü", insanlar köleleştirildi, bunun için komşu ülkelere saldırıldı, kimi zaman da ülke içinde savaşlar yapıldı. [Ardından örnekler sıralanıyor.]

761 Bar. 96, XII, 1 f.
[1] Turnalar bizden daha hoşgörülü düşünüyor. Trakya'dan Mısır'a uçuyorlar ve Trakya'yı yurtları olarak, Mısır'ı da sürgün yeri diye değil, değişerek kışın ve yazın kalınacak yerler olarak görüyorlar. Pigmeler hakkında anlatılanlar uydurulmuş bir masaldır. Kaderin bizi bir yerden başka bir yere savurması gibi, kış turnaları Trakya'dan kaçırıyor. Bir kuş ne Pigmeler ne de başka bir kuş tarafından yerinden edilir; bir balık, bir sahil ya da bir kaya yüzünden başka bir balığa pusu kurmaz, denizin, içinde yaşadığı kısmını kendi yurdu sayar. [2] Öte yandan ben, böyle bir canlının izinden giden insanların meziyetlerini yadsımak istemiyorum. Örneğin Atinalılar gemilerine bindikleri zaman yalnız Attika'yı değil, toprağı da terk ediyor, çünkü özgürlük onlar için kale surlarından, taş evlerden çok daha önemliydi; sahip oldukları her şey, kahramanca ve başarıyla savaşabildikleri yerlerdeydi. [Başka örnekler sıralanıyor.]

762 Bar. 96, XIX, 5 – 6
Bütün şu seçkin ataların izini sürerken Prometheus'ta ilkçamurla ya da Deukalions'ta taşlarla karşılaşacağını bilmiyor musun? Bütün bu işaretleri kaldırmak ve bir yana bırakmak, kendini bize olduğun gibi çıplak göstermek istemiyor musun, ya da daha iyisi: Çıplak değil, kürk yerine yoksulluğu taşıyarak, iktidar [nişanları] ve [rahiplik] kuşakları yerine iktidarsızlıkla taçlanarak? Dürüst bir insan sana hayranlık duyar ve saygı gösterirse, git ve kendinden başlayarak soyluluğunu onaylattır. O zaman kendinden gurur duymana gerek kalmaz, ama kendini küçük de görmemelisin, zira gerçek, ebedi, kaybolmayan yüceliğin buradan ileri geldiğini göreceksin.

763 Bar. 96, XXII, 1
Bir kimse bize, sözgelimi şöhret, saygınlık, yüksek makamlar, zenginlik, beden gibi şeyleri ödünç vermiş ve belli bir süre

için kullanımımıza bırakmışsa, süre dolunca da geri istemişse, alacaklıya kızmamız ve kendi mülkünün kullanma hakkını belli bir süre bize bıraktıktan sonra, şimdi başkalarının kullanımına sunmak ve ödünç vermek istiyor diye müteşekkir olmamamız mı gerekir? Tam tersine: Biz iyilik bilir, vazifeşinas borçlular olarak görülmek ve özellikle bu bakımdan kötü niyetli borçlulardan ayrılmak istiyoruz, onlar yabancı şeyleri istemeye istemeye, ahlayıp oflayarak, mecburen ve aslında sadece baskı altında kusup dışarıya atarlar. Hayır, biz bunu neşeyle ve seve seve yapmak istiyoruz, bu borçtan kurtulmamız gerektiğini biliyoruz. [Yalnız] yüksek makamları, şöhreti, zenginliği terk edersek, bu öyle pek fazla bir şey değildir; ama ona bedeni, yaşamı geri verirsek tamamen özgür oluruz, ancak o zaman yabancıya ait şeyleri eksiksiz iade etmiş oluruz.

764 Bar. 96, XXVIII, 1 f.

[1] Gönül ferahlığı tacını ele geçirme mücadelesinde geriye başka, çok tehlikeli bir rakip daha kalıyor, yani özgürlük. Bu rakip büyük bir olasılıkla, sürgünlük yaşamımın katlanılmaz ve tamamen istem dışı olduğuna, bir adada hapsedildiğime, tüm [...] varoluşumu, özel yaşamımı Medlere ait hayvanat bahçesinde tutulan bir hayvan gibi kaybettiğime inanmam için bana tahsis edildi. Kyros, bu hayvanların sıska, uyuz ve güçsüz, düzlüklerde yaşayanların ise özgürlükleri sayesinde ve kimse onları bir yere kapatmadığı için besili olduklarını söylüyor. [2] Böyle sözler Kyros'a yakışır, o bir Persliydi ve büyük bir küstahlıkla ürkek, besili hayvanları avlamayı isterdi, ama özgürlüğüne kavuşmaya çalışan, özgür yaşamanın sadece [boş] bir sözden ibaret olmayıp, bir anlam taşıdığına inanan bir insan için geçerli olan şudur: Cesur bir insanın ruhu, ne bir denizle, ne hapishane duvarlarıyla, ne Ares'in zincirleriyle, ne Akrisios'un tunç sarayıyla, ne Hephaistos'un demiriyle, ne de her şeyi çevreleyen Okeanos'la kuşatılabilir, tersine, bu ruh zincire vurulduğu ve kapatıldığı yerden kaç-

mak istemez (çünkü kaçmak ve yasalara ya da tanrı emirlerine ya da yasalara boyun eğen Sokrates'in emirlerine karşı gelmek ona yasaklanmıştır), bu ruh orada bile serbest, duvarlarla çevrelenmemiş, hiçbir zincirin ağırlaştırmadığı özgür bir ömür sürer.

765 Bar. 96, XXVI, 1 f.
Gönül ferahlığına sahip olmak isteyen bir kimse, mutlu olduğu zaman daha az mutlu olanlara, mutsuzken kendisinden daha mutsuz olanlara bakmalıdır. Eğer sen mutluyken bakışlarını durumu senden daha iyi olanlara ve mutsuzken durumları hiç de kötü olmayanlara çevirirsen, her zaman hüzünlü ve kıskanç olacaksın. Zira kıskançlık, başkalarının mutluluğundan hoşnut olmamaktır.

NOTLAR

1 Test. 3 Bar.
2 "praediti" yerine "prodiit" diye oku.
3 "mortuos"tan önceki "et" sözcüğünü çıkar.
4 Metin kesin değil.
5 Fr. 253 R.
6 Hom. Odyss. 17, 222.

5. DEMONAX

Giriş

Kıbrıslı Demonax olasılıkla MS 80 ile 90 yılları arasında dünyaya geldi ve ömrünün büyük bölümünü Atina'da geçirdi. Öğretmeni Agathabulos, Lukianos'tan pek hoşlanmayan, renkli bir kişiliğe sahip Peregrinus Proteus'un da öğretmeniydi. Agathabulos, görünüşe göre 120 ile 130 yılları arasında Mısır'da (yani İskenderiye'de) faaliyette bulunmuş olmalı. Atina'da Favorinus ile görüşmüş (101 ile 106 yılları arasında), ama ona özel bir değer vermemiştir. Favorinus'un parlak öğrencisi Herodes Atticus hakkında vardığı yargı da çelişkilidir.

Demonax'ın yaşamını ve düşüncelerini, gerçi onu şahsen tanımış olan Lukianos'un Biyografi'sinden öğreniyoruz. Ama Stobaios, Johannes Damascenus, Antonius ve Maximus Confessor de onun özdeyişlerini bir araya getirmiştir. Demek ki o kesinlikle Lukianos'un buluşu değildi (betimlemesi, Ksenophon'un, eseri *Kyros'un Eğitimi*'ndeki üslubuna benzeyen, tarihselden çok roman gibi olmasına karşın), bir rastlantı sonucu edebi olarak, adı geçen metinlerde karşılaşılan tarihi bir kişilikti.

Kaynaklar

Özdeyişler

766 Mullach 2, 351 – 357

1) Hazdan alıp uzaklaştırdığın kadarını erdeme ekleyeceksin.
2) Kötü huyları olan birinin başkalarının erdemlerini övmesi yakışık almaz.
3) Sadece bedenleriyle ilgilenip kendilerini ihmal edenleri o şu sözlerle kınıyordu: "Evin sakinleriyle değil, yalnız evle ilgileniyorlar."
4) Senin eğitimin başkalarına örnek olmalı; böylece şer sana yabancı olacaktır.
5) Sizler birer fanisiniz: Tanrıları aşan şeyleri düşünmeyin.
6) Ona sordular: "Kozmos'ta canlı var mı? O yuvarlak mı?" Şöyle karşılık verdi: "Kozmos hakkında gereksiz sorular soruyorsunuz, ama düzensiz yaşamınızla ilgilenmiyorsunuz."[1]
7) Sofistin biri ona serzenişte bulunuyordu: "Benim hakkımda niçin kötü şeyler söylüyorsun?" O şöyle cevap verdi: "Çünkü hakkında kötü şeyler söyleyen birini küçümsemezsin."
8) Biri ona sordu: "Felsefe yapmaya ne zaman başladın?" "Kendimi mahkûm etmeye başladığım zaman."
9) Dilinden çok kulaklarını kullan.
10) Cahiller oltayla yakalanmış balıklar gibidir.
11) Düşmanlar insana dostlardan daha az zarar verir. Düşmanlardan korkulur ve onlara karşı tetikte olunur; dostlara ise insan içini döker ve böylece onlar tarafından gafil avlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalır.

12) Bir dostun sana açtığı sırlarını, o senin düşmanın olduktan sonra da açığa vurma, aksi takdirde düşmana değil, dostluğa ihanet edersin.
13) Kendisine her sırrını açamadığın bir kimseyi dost edinme.
14) Bu yaşamı asla yaşamayan, büyük bir gayretle bunu değil, sanki kendileri için belirlenmiş gibi, başka bir yaşamı yaşamak için hazırlanan insanlar var.
15) Geri çekilmek gerçek cesurların, talihsizlik de zeki insanların kanıtıdır.
16) Kentleri anıtlarla, ruhları bilgiyle süslemeli.[2]

NOTLAR

1 Sözcük oyunu: "kosmos" "düzen" anlamına gelir, "akosmia" bunun karşıtıdır.

2 Uyak: "anathemasi / mathemasi".

6. LUKİANOS

Giriş

"Antikçağ Voltaire"i diye tanımlanan büyük hicivci Samosatalı Lukianos MS 120'de Samosata'da (bugünkü Samsat) dünyaya geldi ve Antiochia'da (Antakya) ya da Küçük Asya'nın bir sahil kentinde retorik ve felsefe eğitimi gördü. Yunanistan'ı, İtalya'yı, Makedonya'yı, belki de güney Fransa'yı ve başka ülkeleri gezdi, uzun süre Atina'da yaşadı. Mısır'da idari kademelerde görev aldı, 180 yılında öldü. Onun adı altında günümüze 100 kadar eser kalmıştır. Bunlardan bazıları olasılıkla gerçek değildir; *Kinik* adlı eseri tartışmalıdır.

Kendisi bir Kinik olmamasına karşın, Lukianos çok verimli bir kaynaktır. Kinizmin ilk dönemleriyle ilgili olarak özellikle *Ölülerin Diyalogu*,[1] ayrıca *Okulların Artırılması* adlı eserleri, çağdaş Kinikler konusunda da birçok defa ele alınmış *Peregrinos Proteus'un Ömrünün Sonu* ve olumsuz bir manzara sunan *Kaçan Köleler* adlı eserleri göz önüne alınabilir. Kinik Demonax'ın yaşamı ise hemen hemen bir azizin yaşam öyküsüdür. *Kinik* adlı eseri Kinizmin aydınlık ve karanlık yanlarını karşı karşıya getirir, ancak tartışmalarda üstünlük Kinizmi savunan kişidedir.

Lukianos kesinlikle Kinik yazarlardan, özellikle Menippos'tan etkilenmiştir. Oinomaos'un *Soytarının Foyasının Meydana Çıkarılışı* ile Lukianos'un *Zeus'un Çürütülüşü* arasındaki ilişkiye daha önce değinilmişti. İnsanlardan nefret eden Timon, Lukianos'un aynı adlı eserinde bir Kinik'in özelliklerini taşır.[2] Geç dönem Attika'nın sade yaşam tarzı ile Romalıların anlamsız lüks yaşamı arasındaki karşıtlığı bir Kinik, Lukianos'un *Nigrinus*'ta anlattığından daha iyi betimleyemezdi.

Eserleri arasında *Asalakların Diyalogu* özel bir yer tutar; Lukianos'un asalağı, bir yandan bir Kinik'in belirgin özelliklerine sahiptir; öte yandan, uzmanlığı alanında bir usta olmasına karşın, kuşkulu bir kişiliktir. Burada gerçek bir ikilemle karşı karşıyayız, çünkü ilk Kinikler asalakları ve dalkavukları hor görüyordu.

Lukianos, ılımlı biçimiyle Kinizme kesinlikle yakınlık duyuyordu, ama radikal bir Kinik ona göre bir çılgındı. Lukianos sık sık Stoacılara saldırırken, kendini Kinizmdeki "olumsuz öğe"nin çekiciliğine kapılmış hissediyordu. Lukianos'a göre gerçek felsefe, "hiçbir felsefi sisteme bağlı olmayan pratik yaşam bilgeliğinden, ruh halinden ve iradenin izlediği yoldan" ileri geliyordu, ve ölçülü bir Kinizm bu ideale çok yaklaşıyordu.

Eski okuldan bir Kinik ile deyim yerindeyse normal toplum bilincini temsil eden muhatabı arasındaki diyalogun Lukianos'a ait olduğu reddedilmiştir. Diyalogun, günümüze ulaşan eserler içindeki yeri, Bizanslı bir Skolastiğin duyduğu kuşku, ama üslubu nedeniyle de gerçek diye kabul edilen eserlerden ayrılmasını gerektiriyor. Kinik'in, kendi felsefesinin üstünlüğünü etkili bir şekilde kanıtlayabilmesi de aslında bir argüman sayılmazdı. Lukianos, Demonax gibi gerçek Kiniklere hayrandı. *Zeus'un Çürütülüşü*'nde betimlenen Kinik aynı şekilde kazançlı çıkmaktadır. Sadece Peregrinus Proteus gibi kuşkulu ve önemsiz kişiler Lukianos'un hoşuna gitmiyordu. Bilindiği gibi Lukianos'a ait olduğu kesinlikle haksız yere reddedilen *Asalakların Diyalogu*'nda Tychiades, burada Lykinos'un (= Lukianos?) oynadığı aynı hüzünlü rolü oynar.

Diyaloğun gerçek olup olmadığı konusunu burada araştırmaya devam edemeyiz, ama onun, daha önce "kuru üslubu" yüzünden tanımlandığı gibi "cılız bir eser" olmadığı vurgulanmalıdır. Tam tersine, diyalog her iki görüş açısının kıvrak bir şekilde gerçekleştirilmiş çelişkisidir: Bir yanda kitle, "hoi polloi"; öte yanda "enfants terribles" olarak Kinikler. Kinik,

Platon'un diyaloglarındaki, her şeyi bildiklerine inananlara merhametli-soğukkanlı bir şekilde ders veren Sokrates'in rolünü üstlenir. Sonuçta okur, Kinik'in galibiyeti hak ettiği izlenimini edinir.

Kiniklerin düşünceleri belirli bir kolaylıkla aktarılır, ama gerçek töz korunur. Musonius'la ve İskenderiyeli Clemens'le (paid.) olan yakınlık kanıtlanmıştır; Dion Chrysostomos (or. 6) ve Tyroslu Maximos (or. 36) karşılaştırmak üzere buraya eklenebilir. Sadece edebi biçim biraz yüzeyseldir, ama o da tamamen başarılıdır. Kinik, diyalektik üstünlüğüne karşın komik bir kişiliktir ve öyle kalır; aksi takdirde bütün Grekler Kinizmi seçerdi.

Kaynaklar

Demonax'ın Yaşamı

767 LUKİANOS. Demonax

[1] Demek ki çağımızın da tamamen önemsiz, anmaya değmeyen kişiler olmadan kalmaması, tersine olağandışı beden gücüne sahip ve seçkin filozoflar ortaya çıkarması gerekiyordu. Bunu söylerken Greklerin "Herakles" adını verdiği –ve öyle saydığı– Boiotialı Sostratos'u, ama özellikle de filozof Demonax'ı düşünüyorum. Ben her ikisini de gördüm, ve gördüklerim nedeniyle onlara hayran kaldım. Sostratos'u başka bir kitapta ayrıntılarıyla anlatmıştım; orada yüceliğinden, muhteşem gücünden, açık havada Parnass'ta nasıl yaşadığından, çimenlerin üstünde[3] uyumasından, dağlarda bulduğu yiyeceklerle beslenmesinden, takma adını haklı çıkaran edimlerinden de söz ediliyordu: O, eşkıyaları ortadan kaldırdı, geçit vermeyen bölgelere yollar açtı ve sarp arazilere köprüler kurdu.

[2] Şimdi de Demonax hakkında iki nedenden dolayı bir şeyler söylemem uygun ve doğru olur: Birinci neden, gücüm yettiğince onunla ilgili anıların en iyi insanlarda canlı kalması; ikincisi, felsefeyle ilgilenen gençler arasında en yeteneklilerin kendilerini yalnız geçmişteki örneklere göre biçimlendirme ihtiyacını duymayıp, bugün de örnek alınacak birini bulmaları.

[3] Kıbrıslı Demonax, politik konumu ve varlıkları nedeniyle saygı gören bir aileden geliyordu. Ama o kendini daha büyük işler için seçilmiş hissediyor ve buna yetkili biri olarak görüyordu. Bu duygu onun felsefeye yönelmesine neden oldu, hem de Agathobulos (tanrı aşkına, hayır!) ya da önceli Demetrios ya da Epiktetos tarafından teşvik edilmeksizin. Demonax onların hepsiyle ve ifade tarzı, düşünme tarzı çok özenli bir bilge olan Herakleialı Timokrates'le de görüşüyordu. Ancak daha önce dediğim gibi onlardan hiçbiri tarafından görevlendirilmemişti, o İyi'ye karşı duyduğu şiddetli arzunun ve çocukluğundan bu yana içinde kök salmış felsefe sevgisinin peşinden gitti. Böylece sıradan insanların iyi saydığı her şeyi hor gördü, kendini özgürlüğe ve açıksözlülüğe emanet etti, makul, sağlıklı, kusursuz bir ömür sürdü, kendisini gören ve düşünceleriyle, felsefeye olan inancıyla ilgili sözlerini dinleyen herkese örnek oldu.

[4] O seçtiği bu yola, söylenegeldiği gibi, "ayaklarını yıkamadan" değil, okuduğu ve büyük bölümünü ezbere bildiği ozanların eserleriyle beslenmiş olarak girdi; aynı zamanda talimli bir konuşmacıydı da ve felsefi öğretilere yalnız önemsemeyerek değil, söylendiği gibi, "duyarlıkla" da değiniyordu. O spor da yapıyor, bedenini dayanıklı olmaya alıştırıyordu, bunun amacı, başkalarına bağımlı olmamaktı. Bu yüzden, artık kendine bakamayacağını anlayınca kendi isteğiyle yaşamına son verdi ve Greklerin en iyilerine önemli, anlamlı bir yaşam kanıtı bıraktı.

[5] O kendini bir tek felsefe okuluyla sınırlamadı, birçoğunu birbiriyle karıştırdı ve görünüşe göre onlardan hiçbirine

belirgin bir eğilim duymadı. Dış görünüşüyle ve yaşam tarzının yalınlığıyla Sinopluya (Diogenes – Çev. n.) öykünüyormuş gibi görünse de, Sokrates'i kendine çok yakın buluyordu, böylece kendisiyle karşılaşanların hayret edeceği ya da özellikle dikkate alacağı şekilde yaşam tarzında hiçbir şey değiştirmeden (kelime oyunu: "kalpazanlık" yapmadan – Çev. n.), herkes gibi yaşıyordu, "burnu kafdağında değildi ve çalım satmıyordu. [6] Sokrates'in alaycılığına yüz vermiyordu, ama konuşmalarında Attika zarafetini koruyordu. Vaktini onunla geçiren bir kimse, kendini bir korkak olarak hor görmeden [?] ve de sert eleştirilerinden kaçmadan oradan ayrılıyordu, onun neşesi kendilerine geçiyor, daha makul, daha güler yüzlü, gelecek için umut dolu oluyorlardı. [7] Onun bağırıp çağırdığı hiç duyulmamıştır, asla aşırı hareketlerde bulunmazdı ya da birini eleştirmek gerektiği zaman da öfkesine kapılmazdı; gerçi günahları açığa vururdu, ama günah işleyeni bağışlardı. Hastalara öfkelenmeden hastalıkları iyileştiren hekimleri örnek almak gerekir. Hata işlemek insana, hataları düzeltmek ise tanrıya ya da tanrı benzeri kişilere özgüdür.

[8] Böyle bir yaşam tarzı, hiçbir şeye ihtiyaç duymamasını sağlıyordu, ama dostlarına doğru bulduğu desteği veriyordu. *Kendilerini mutlu sayanlara*, o kadar övündükleri dünya malının kısa süreli olduğunu hatırlatıyordu. Yoksulluklarından yakınanları, sürgünde acı çekenleri, yaşlılıklarını ya da hastalıklarını suçlayanları gülümseyerek avutuyordu: "Seni üzen, içini daraltan şeyin uzun sürmeyeceğini, yakında hayrı ve şerri unutacağımızı, büyük bir özgürlüğe kavuşacağımızı görmüyor musun?"

[9] Birbiriyle kavgalı kardeşlerin arasını bulmaya, karı kocayı barıştırmaya büyük önem veriyordu. Sert politik tartışmalarda uygun sözleri buluyordu, çoğunluk uysal bir şekilde yurtseverlik görevlerini yerine getirmek üzere ona inanıyordu. Onun felsefi düşünme tarzı hoşgörülü, sakin ve neşeliydi.

[10] Onu yalnız bir dostun hastalığı, ölümü kederlendiriyordu, zira dostluk onun için insani çevredeki en yüce manevi değerdi. Bu yüzden o herkesin dostuydu, sevgisini kimseden esirgemiyordu, çünkü o da bir insandı. Görüştüğü kişilerden bazıları onu daha çok, bazıları daha az sevindiriyordu, ama kanısına göre günah batağına umutsuzca saplanmış olanlardan kesinlikle uzak duruyordu. Yaptığı ve söylediği her şey güzellik tanrıçalarının, hatta Aphrodite'in sevimliliğine sahipti, bu durumu komedya ozanının şu sözleriyle anlatmak mümkün:

"İnandırma gücü dudaklarının arasındaydı."

[11] Bu yüzden Atina'da tüm halk ve de kentin ileri gelenleri onu çok beğeniyor, sanki dünya dışı bir varlıkmış gibi ona hayranlıkla bakıyorlardı. Ancak başlangıçta birçok kişinin kızmasına neden oldu, bağımsızlığı ve açıksözlülüğü nedeniyle, Sokrates gibi, nefretleri üzerine çekti. *Bir* Anytos ve Meletos'tan (Sokrates'e dava açanlar – Çev. n.) daha fazlası, Sokrates'e yaptıkları gibi, ona da dava açıp aynı suçlamalarda bulundu: Kimse onu kurban adarken görmemiş ve Eleusin Gizemlerinde kutsanmayan bir tek o kalmıştı. Ama o, başında çelenkle ve temiz giysileriyle kendini cesaretle savundu. Bu şekilde halkın karşısına çıktı ve sesini yükseltmeden, ama kendi tarzından daha sert bir şekilde konuştu. Tanrıça Athena'ya hiç kurban kesmediği suçlamasına şu sözlerle cevap verdi: "Atinalılar, bugüne kadar kurban kesmedim diye şaşırmayın; benim kurbanlık hayvanlarıma ihtiyacınız olmadığını düşünüyordum." Gizem törenleriyle ilgili ikinci suçlama için de şunları söyledi: "Kutsamalara katılmayışımın sağlam bir nedeni var: Törenler kötü olsaydı, bunu kutsanmamışlara anlatmadan geçemezdim, onları kutsama konusunda uyarmam gerekirdi; ama iyiyseler, bunu herkese söylemek bir insanlık görevi olur." Bu sözler, ona

fırlatmak için ellerinde taşları hazır tutan Atinalıları yatıştırdı; halk merhametli davrandı ve o andan itibaren ona hürmet edip saygı gösterdi, hatta sonunda hayran kaldı. Oysa o savunmasının başında oldukça sert bir sesle şöyle demişti: "Atinalılar, başımda bir çelenk olduğunu görüyorsunuz; o halde şimdi beni de kurban edin; önceki kurbanlarınızdan tanrılar hoşnut kalmadı."

[12] Ben şimdi onun yerini bulan nükteli sözlerinden bazılarını buraya almak ve önce Favorinus için söyledikleriyle başlamak istiyorum. Favorinus konuşmalarının, özellikle de araya serpiştirilmiş dizelerin Demonax tarafından alaya alındığını öğrenmişti, çünkü bu dizeler yoz, ruhsuz, kadınsı ve tamamen felsefe dışıydı. Bunun üzerine o Demonax'a gidip sordu: "Sen kimsin ki, benim yaptıklarıma dil uzatıyorsun?" Demonax, "kolayca yanılmayan kulaklara sahip bir insan", diye karşılık verdi. Ama Sofist ısrarla sormaya devam etti: "Senin çocukluktan felsefeye geçmeni hangi araçlar sağladı?" Cevap: "Testisler".

[13] Favorinus bir gün yine ona gelip sordu: "En çok hangi felsefi akımı beğeniyorsun?" Bunun üzerine Demonax, "sana benim filozof olduğumu kim söyledi?" dedi ve kahkahalarla gülerek gitmek için davrandı. Favorinus, "niçin gülüyorsun?" diye sordu. "Bir kimsenin filozof olup olmadığını o kişinin sakalına bakarak anlaman, ama sende sakal olmaması bana gülünç geliyor."

[14] Sofist Sidonius bir zamanlar Atina'da adını duyurmakla ve felsefeyi baştan sona araştırmış olmakla övünüyordu; onun sözlerini neredeyse kelimesi kelimesine burada tekrarlayabilirim: "Aristoteles beni Lyceum'a çağırırsa, bu çağrıya uymak isterim; Platon beni Akademi'ye davet ederse, yola düşerim; Zenon el ederse, Stoa benim barınağım olur; Pythagoras çağırırsa, susmak isterim." Bunun üzerine dinleyiciler arasındaki Demonax ayağa kalktı ve şöyle dedi: "Sidonius, Pythagoras seni çağırıyor."

[15] Makedonyalı bir yöneticinin güzel bir delikanlı olan oğlu, Sofistlere özgü bir paralojizm öne sürerek ve sonucun çözümünü açıklamasını isteyerek Demonax'ı rahatsız edince, şöyle dedi: "Delikanlı, ben sadece bir şey biliyorum: Senin mantığın insanın içine nüfuz ediyor." Delikanlı bu iki anlamlı şakaya öfkelenerek tehdit etti: "Sana şimdi erkeği göstereceğim!" Bunun üzerine Demonax gülümseyerek sordu: "Demek ki bir erkeğin var?"

[16] Bir defasında, çiçekli bir giysiyle ortalıkta salınan bir atleti –Olimpiyat birincisiydi– alaya almıştı, bunun üzerine atlet bir taşla onun başını yardı ve kanı akmaya başladı. Çevredekiler, sanki her biri atlet tarafından yaralanmış gibi öfkelendi ve "Konsüle! Konsüle!" diye bağırdı. Ancak Demonax, "hayır, Konsüle değil, hekime" dedi.

[17] Bir gün sokakta yürürken altın bir yüzük buldu. Pazar yerine bir tabela asarak üzerine, yüzüğü kaybeden sahibinin başvurmasını, yüzüğün ağırlığını söyleyebilir ve üstündeki taşı tarif edebilirse geri alabileceğini yazdı. Güzel bir delikanlı, yüzüğü kendisinin kaybettiğini iddia ederek başvurdu. Ama doğru dürüst hiçbir şey söyleyemediği için, Demonax ona, "Delikanlı, git, ve sana ait olan yüzüğe iyi dikkat et; buradakini sen kaybetmedin."

[18] Romalı bir senatör oğlunu Atina'da onunla tanıştırdı. Delikanlı çok güzeldi, ama yoz ve kadınsıydı. Senatör, "oğlum sana saygılarını sunar" dedi. Demonax, "güzel bir çocuk, sana ve tamamen anasına layık!"

[19] Kendisini bir ayı postuyla filozof olarak tanıtan bir Kinik'e gerçek adıyla –adı Honoratus'tu– değil, "bay ayı" diye hitap ediyordu.

[20] Biri ona sordu: "En büyük mutluluğu nerede görüyorsun?" O, "sadece özgür olanlar mutludur" diye cevap verdi. Bunun üzerine beriki: "Ama pek çok özgür insan var." Demonax: "Kanımca, ne umuttan ne de korkudan haberi olan biri [mutludur]." Öteki: "Ama bu nasıl olabilir? Biz hepimiz az

çok bu duyguların kölesiyiz." – "Evet" dedi Demonax, "ama sen kendine iyice bir bakarsan, insani çevrede neyin olup bittiğini, umudun ya da korkunun neyi hak ettiğini bulamayacaksın, çünkü bütün hoş olan ve olmayan şeyler günün birinde sona erecek.[4]

[21] Peregrinus Proteus onu kınadı: "Sen çok gülüyorsun ve insanlarla alay ediyorsun. 'Köpek' olmak istemiyorsun!" Demonax, "Peregrinus, sen insan olmak istemiyorsun" diye karşılık verdi.

[22] Doğa filozoflarından biri taban-karşıtları (antipoden) üzerine bir konuşma yapıyordu. Demonax onu yukarıya doğru çekti, bir kuyunun başına götürüp sudaki yansısını göstererek sordu: "Kanımca taban-karşıtları böyle mi görünüyor?"

[23] Biri şöyle diyordu: "Ben bir büyücüyüm, etkili sözlerimle herkese, istediğim şeyi bana vermesi için telkinde bulunabilirim." Bunun üzerine Demonax, "sakın şaşırma, ben de senin meslektaşınım. Canın istiyorsa benimle fırına kadar gel, büyülü sözlerim nedeniyle ve afsunlu aracımla fırıncının bana nasıl bir somun verdiğini göreceksin" dedi. O bununla, büyülü bir söz gibi aynı güce sahip parayı ima ediyordu.

[24] Büyük Herodes, çok erken ölen Polydeukes'in yasını tutuyordu ve sanki [hemen] binecekmiş gibi, atları koşulmuş arabasının her zaman hazır tutulmasını ve yemeğinin hazırlanmasını emretti. Demonax gelip ona şöyle dedi: "Sana Polydeukes'ten bir mektup getirdim." Herodes sevindi ve Demonax'ın da teşrifata uyup ötekilerle birlikte acısını dindirmeye çalışacağını düşündü: "O ne istiyor, Demonax?" – "Hâlâ gidip ona kavuşmadığın için sana dargın."

[25] Biri, oğlunun yasını tutuyordu ve karanlık bir odaya kapanmıştı. Demonax onun ziyaretine geldi ve şöyle dedi: "Ben bir büyücüyüm, oğlunun ruhunu çağırabilirim; bana sadece bugüne kadar kimsenin yasını tutmak zorunda kalmamış üç kişinin adını vermen yeter." Beriki sıkıntıya girdi ve duraksadı –olasılıkla aklına kimsenin adı gelmedi–, bunun

üzerine Demonax, "Gülünç. Acı çekmeyen kimsenin olmadığını görüyorsun ve bu acıya katlananın sadece sen olduğunu düşünüyorsun" dedi.

[26] Demonax, konuşmalarında çok eski ve yabansı ifadeler kullananlarla da eğleniyordu. Bunlardan birine bir şey sordu, ve o da aşırı klasik bir Attika diliyle cevap verdi. Demonax şöyle dedi: "Benim sorumun tarihi 'bugün'dü; cevabının tarihi ise 'Agamemnon kraiken' oldu."

[27] Bir dostu ona, "oğluma dua etmek için benimle Asklepios tapınağına gel Demonax" dedi. Bunun üzerine o: "Asklepios'un tamamen sağır olduğunu mu ve dua ettiğimiz zaman bizi buradan duyamayacağını mı sanıyorsun?"

[28] Bir defasında iki cahil filozofun tartıştıklarını gördü. Biri saçma sapan sorular soruyor, öteki anlamsız cevaplar veriyordu. Bunun üzerine şöyle dedi: "Dostlar, bu durum size, sanki biriniz bir tekeyi sağıyor, öteki de altına bir elek tutuyormuş gibi gelmiyor mu?"

[29] Peripatetikçi Agathokles, ilk ve tek diyalektikçi olmakla övünüyordu. Demonax şöyle dedi: "Evet, ama Agathokles, eğer ilk diyalektikçiysen tek değilsin, teksen, ilk değilsin."

[30] Babasının murahhası olarak Küçük Asya'ya giderken Yunanistan'dan geçen Konsül Cethegus, konuşmalarıyla ve davranışlarıyla kendini gülünç duruma düşürmüştü. Yanındakilerden biri şöyle dedi: "O büyük bir karga leşidir." – "Hayır, tanrı aşkına", dedi Demonax, "büyük bile değil."

[31] Filozof Apollonios, eğitmen olarak saraya çağrılmıştı, yanında öğrencilerinden oluşan büyük bir grupla yola çıktı. Demonax bunu gördü ve şöyle dedi: "Apollonios, Argonotlarıyla birlikte gidiyor."

[32] Biri ona, "sence ruh ölümsüz mü?" diye sordu. O, "ölümsüz, evet, ama bütün öteki şeyler gibi" karşılığını verdi.

[33] Herodes ile ilgili olarak şöyle der dururdu: "Platon haklı; bizde birden fazla ruh var; zira hâlâ yaşıyorlarmış gibi

Regilla ile Polydeukes'i ağırlayarak yedirip içiren ve böyle konuşmalar yapan aynı ruh olamaz."

[34] *Duyuru*'yu işittikten sonra Atinalılara açıkça şu soruyu sorma cesaretini gösterdi: "Grek-olmayanları Gizem törenlerinden niçin dışlıyorsunuz? Oysa bu törenlerinizi ilk defa Eumolpos –Grek olmayan biri, bir Trakyalı– başlatmıştı."

[35] Bir defasında kışın deniz yolculuğuna çıkmak istedi. Bir dostu, "teknenin batmasından ve balıklara yem olmaktan korkmuyor musun?" diye sordu. O, "bu kadar çok balık yemiş olan ben, onların da beni yemelerine izin vermeseydim nankörlük olurdu" karşılığını verdi.

[36] Hatibin biri çok kötü konuşuyordu. Demonax ona, "devamlı alıştırma yapmak insanı usta yapar" dedi. Hatip: "Ama ben durmadan kendimle alıştırma yapıyorum." Bunun üzerine Demonax: "Seni dinleyen bir budalaysa, bunda şaşılacak bir şey yok."

[37] Falcının biri ücret karşılığında kehanette bulunuyordu. Demonax ona, "niçin ücret aldığını anlamıyorum. Eğer sen alın yazısını değiştirebiliyorsan, talep ettiğin ücret çok az olurdu. Ama her şey tanrının istediği gibi olacaksa, senin bu kehanetlerin ne işe yarar?" dedi.

[38] Beden sağlığı hâlâ yerinde olan yaşlı bir Romalı ona, "ağaç direklerle yakın dövüş" gösterisi yaptı ve sordu: "Ne diyorsun Demonax? İyi dövüştüm mü?" – "Evet" dedi beriki, "odundan bir rakibe karşı."

[39] Çözümsüz soruları da hazırcevaplıkla yanıtlıyordu. Biri şaka olsun diye ona sordu: "Eğer ben 1000 kilo odunu yakarsam Demonax, kaç kilo duman meydana gelir?" Demonax, "külleri tart; geriye kalan yekûn dumandır."

[40] Tamamen cahil, Grekçesi hatalarla dolu bir insan olan Polybios adında biri ona şöyle dedi: "İmparator bana Roma yurttaşlık hakkını fahri olarak verdi." Bunun üzerine Demonax: "Keşke seni Romalı değil de Grek yapmış olsaydı!"

[41] Erguvan rengi şeritlerinin genişliğiyle çalım satan yüksek tabakadan birini gördü. Adamın giysisini tutarak ona gösterdi ve kulağına şunları fısıldadı: "Bu, senden önce bir koyunun üzerindeydi – ve o bir koyun*du*!"

[42] Bir gün hamama gitmişti, su neredeyse kaynar derecede sıcaktı. Suya girmekten çekinince, biri ona korkak diye seslendi. O, "söyle bakalım, bunu vatan için mi yapmalıyım?" dedi.

[43] Biri, "sence Hades neye benziyor?" diye sordu. O, "biraz bekle; sana oradan haber göndereceğim" diye karşılık verdi.

[44] Admet adında kötü bir şair ona, tek satırlık bir epigram kaleme aldığını ve mezar taşına yazılmasını vasiyet ettiğini anlattı. Epigram şöyleydi:

> "Ey toprak, al Admet'in bedenini; ama gökyüzünde kendisi."

Demonax güldü ve şöyle dedi: "Güzel bir dize Admet! Henüz mezar taşına yazılmamış olması ne kadar kötü."

[45] Biri onun bacaklarında, genellikle yaşlılarda görülen bazı belirtiler fark etti ve sordu: "Bunlar ne Demonax?" Beriki dostça gülümseyerek, "beni Charon[5] ısırdı" diye karşılık verdi.

[46] Bir Spartalı kölesini kırbaçlıyordu. Demonax bunu gördü ve dedi ki: "Kölene senin kendi ayrıcalıklarını bahşetmeyi kes."

[47] Danae adında bir kadın erkek kardeşiyle kavgalıydı. Demonax kadına, "mahkemeye git; sen Akrisios'un kızı Danae değilsin ki" dedi.

[48] O en çok, gerçeği aramak için değil, sadece görünüşte felsefe yapanlara karşı mücadele ediyordu. Üstünde bir harmani, sırtında heybe, elinde değnek yerine kocaman bir tokmakla Kinik'in biri yüksek sesle Antithenes'in, Krates'in

ve Diogenes'in öğrencisi olduğunu söyleyip duruyordu. Demonax, "yalan söylemeyi kes" dedi, "sen Hypereides'in öğrencisisin."

[49] Atletlerden birçoğunun güreşmek ve yumruk oynamak yerine, müsabaka kurallarına aykırı davranarak, birbirini ısırdıklarına tanık olmuştu. Bunun üzerine şöyle dedi: "Bugünün atletlerine yandaşlarının 'aslan' demesine şaşmamalı."

[50] Onun Konsüle söyledikleri hem zekice hem de iğneleyicidir. Konsül, bacaklarındaki ve tüm bedenindeki kılları katran yakısıyla temizletenlerdendi. Kiniklerden biri ortaya çıkıp onu bu yüzden kınadı ve sefih, eşcinsel biri olmakla suçladı. Buna öfkelenen Konsül, Kinik'i yakalattırdı ve falakaya yatırılması ya da ceza olarak sürgüne gönderilmesi için önlemler aldı. Tesadüfen orada bulunan Demonax ona bu kadar sert davranılmamasını diledi; o sadece Kiniklerin geleneksel konuşma özgürlüğünü talep etme cüretini göstermişti. "Peki" dedi Konsül, "bu defa senin hatırın için onu serbest bırakıyorum, ama o ileride de böyle bir şey yaparsa hangi cezayı hak ediyor?" – "Onun kıllarını hardal yakısıyla temizlet."

[51] İmparator başka bir [Konsüle] [birçok] birliğin komutanlığını ve çok önemli bir vilayetin yönetimini emanet etmişti. Konsül, "en iyi şekilde nasıl yönetebilirim?" diye Demonax'a sordu. "Öfkeni dizginle, az konuş, kulağını aç."

[52] Biri ona, "çörek yemeyi sever misin?" diye sordu. Demonax: "Arıların sadece budalalar için mi petek yaptığını sanıyorsun?"

[53] Stoa yakınlarında eli kopmuş bir heykel gördü. "Atinalılar, Kynaigeiros'a saygılarını bronz bir heykelle göstermek için vakit ayırmış" dedi.

[54] Kıbrıslı Rufinos –Peripatetikçi topalı kastediyorum– avluda sık sık bir aşağı bir yukarı yürüyüp duruyordu. Bu durum Demonax'ın dikkatini çekti ve şöyle dedi: "Topal bir Peripatetikçiden daha utanmaz, daha arsız kimse yoktur!"

[55] Epiktetos onun [bekâr hayatı sürmesini] başına kakıyor ve evlenmesini, çocuk sahibi olmasını öneriyordu: "Doğaya, kendinin yerine bir başkasını bırakmak bir filozofa da yaraşır!" Ancak Demonax çürütülmez bir argümanla karşılık verdi: "Azizim Epiktetos, kızlarından birini bana vermek ister misin?"

[56] Onun, Aristotelesçi Herminos'a söyledikleri de anmaya değer. Demonax onun değersiz, çok kötü biri olduğunu, Aristoteles'in adını ve onun on kategorisini ağzından düşürmediğini biliyordu. "Herminos" dedi, "on misli kategorik bir cezayı hak ediyorsun."

[57] Atinalılar, Korinthoslulara öykünerek gladyatör müsabakalarını düzenleme konusunda fikir yürütmeye başlayınca, Demonax söz alıp şöyle dedi: "Atinalılar, oylamadan önce merhamet sunağını ortadan kaldırmanızı diliyorum."

[58] Olympia'yı ziyaretinde Elis'in yurttaşları onun onuruna bronz bir heykel dikme kararı aldı. Ama o şöyle dedi: "Elisliler, bunu asla yapmamalısınız; bu, saygılarını bir heykelle ne Sokrates'e ne de Diogenes'e gösteren atalarınıza karşı bir suçlama olurdu."

[59] Bir hukuk bilginine şöyle dediğini duymuştum: "Yasalar, ister kötüler, ister iyiler için yapılmış olsun, aslında yararsızdır: İyilerin yasaya ihtiyacı yoktur; kötüler ise yasalarla düzelmez."

[60] Homeros'tan bir dizeyi sık sık tekrarlardı:

> "Aynı payı alıyor geride kalanla canını dişine takan,
> bir tutuluyor korkakla yürekli."[6]

[61] Demonax, Thersites'i de övüyordu: "O, Kiniklere özgü bir halk mahkemesiydi."

[62] Biri ona, "en çok hangi filozofu beğeniyorsun?" diye sordu. Bunun üzerine o, "hepsi takdire değer; Sokrates'e hürmet ediyorum; Diogenes'e hayranlık duyuyorum; Aristippos'u seviyorum" diye karşılık verdi.

[63] Demonax neredeyse yüz yaşına ulaşmıştı, hiç hasta olmadı, asla kederli değildi, kimseye yük olmadı, başkalarından hiçbir şey istemedi, iyi bir dosttu, hiç düşmanı yoktu. Atinalılar tarafından ve tüm Yunanistan'da o kadar çok seviliyordu ki, ortalıkta göründüğü zaman kentin ileri gelenleri ayağa kalkıyor ve herkes sessizliğe gömülüyordu. Sonunda, artık çok yaşlandığı zaman evlerden herhangi birine davet edilmeden giriyor, yemek yiyor ve orada uyuyordu; ev sahipleri onun şahsında, bir tanrının zuhurunu, iyi bir ruhun eve teşrif edişini görüyordu. Fırınların önünden geçerken fırıncılar arkasından koşup ekmeklerini ona adeta zorla kabul ettirmeye çalışıyordu, eğer o kabul ederse mutluluktan uçuyorlardı. Evet, çocuklar bile ona meyveler sunuyor ve baba diyorlardı.

[64] Bir defasında Atina'da bir karışıklık, bir kargaşa meydana geldi. O, halkın toplandığı yere geldi ve sadece görünerek kalabalığı susturdu. Halkın aklının başına geldiğini görünce, tek söz söylemeden tekrar uzaklaştı.

[65] Artık uzun süre kendine bakamayacağını anlayınca, orada hazır bulunanlara, çığırtkanın müsabakaları kapatırken okuduğu dizeleri tekrarladı:

> "Bitti müsabakalar.
> Elde edildi galibiyetler,
> Ve kazandı en iyiler.
> Vakit geldi artık,
> Ayak sürümeyin bu yüzden."

O çok kanaatkârdı ve karşılaştığı herkese göründüğü gibi, yani neşe içinde yaşamdan ayrıldı. Ölümünden kısa süre önce, ona nasıl gömülmek istediğini sordular. "O kadar uğraşmayın" dedi, "koku beni gömecektir." "Ama" dediler, "böyle bir insanın cesedinin kuşlara ve köpeklere yem olması ayıp değil mi?" "Hayır" diye karşılık verdi, "ölümümün de bazı canlı varlıklara yararlı olması çok doğaldır."

[67] Buna rağmen Atinalılar, masrafı devlete ait olmak üzere, onu büyük bir törenle toprağa verdi ve uzun süre yasını tuttu. Yorgun düştüğü zaman otururak dinlendiği taş koltuğu baş tacı ettiler ve saygı göstermek için çelenklerle süslediler, zira onun oturmuş olduğu taş bile onlar için kutsaldı. Cenaze töreninde kimse eksik değildi, özellikle de filozoflar; tabutu mezara kadar onlar taşıdı.

Bunlar, zengin bir malzemeden seçilmiş kısa bölümler, ama buradan bile bu ulu insanın nasıl biri olduğunu okuyup anlamak mümkün.

Kinik

768 LUKİANOS. (?) Cynicus

[1] LYKİNOS: Hey sen, niçin sakalın ve uzun saçların var da, iç çamaşırın yok? Ortalıkta niçin yarı çıplak, yalınayak dolaşıyorsun ve bu insana yakışmayan, hayvanlara özgü gezgin yaşamını neden seçtin? Normal insanlara karşılık, hoşlanmadığın şeyleri niçin her zaman bedenine layık görüyor, başıboş dolaşıyorsun, sert toprağın üzerinde uyumaya hazırsın,aslında ince, yumuşak ve renkli olmayan harmanin kirden kaskatı kesilmiş?

KİNİK: Benim böyle şeylere ihtiyacım yok. Sahip olduklarım, çok kolay elde edebileceğim şeyler ve sahibine zorluk çıkarmayan cinsten. Bunlar bana yeter. [2] Ama söyle bana lütfen, Lüksün bir kötülük olduğunu düşünmüyor musun?

LYKİNOS: Mutlaka.

KİNİK: Yalın bir yaşamın erdem olduğunu?

LYKİNOS: Mutlaka.

KİNİK: Birçoğundan daha yalın bir ömür sürdüğümü ve onların benden daha çok para harcayarak yaşadığını görüyorsun: Niçin onları değil de, beni kınıyorsun?

LYKİNOS: Ama -tanrı bilir ya!-, sanki başkalarından daha yalın yaşıyormuşsun gibi gelmiyor bana, tersine, daha muhtaç, hatta tamamen muhtaç ve meteliksizsin gibi. Her gün ekmek dilenen bir serseriden farkın yok.

[3] KİNİK: Konuşmamız bu noktaya geldiği için, istersen "muhtaç" ve "yeterli" kavramlarının ne anlama geldiğini araştıralım.

LYKİNOS: Nasıl istersen.

KİNİK: Bir insan için ihtiyaçlarını karşılayan şey "yeterli" midir? Yoksa sen nasıl görüyorsun?

LYKİNOS: Evet, doğru.

KİNİK: Ve muhtaçlık insanın ihtiyaç duyduğu şeyden yoksun kalması, gerekli şeylerin yetmemesi değil mi?

LYKİNOS: Evet.

KİNİK: O zaman yaşamda benim hiçbir eksiğim yok; çünkü sahip olduğum her şey ihtiyaçlarımı karşılıyor.

[4] LYKİNOS: Bununla ne demek istiyorsun?

KİNİK: İhtiyaç duyduğumuz şeylerin maksadını birer birer ele almak nasıl olurdu sence? Diyelim ki bir ev, onun maksadı bizi korumak, yoksa değil mi?

LYKİNOS: Evet.

KİNİK: Peki. Giysilerin anlamı ne? Onlar da bizi koruyor mu?

LYKİNOS: Evet.

KİNİK: Sana soruyorum, korunmaya niçin ihtiyacımız var? Korunan kişi kendini daha iyi hissetsin diye değil mi?

LYKİNOS: Sanırım öyle.

KİNİK: Ayaklarımın kötü durumda olduğunu mu düşünüyorsun?

LYKİNOS: Bilmem.

KİNİK: Bunu bulmak için bir olanak var. Ayakların görevi nedir?

LYKİNOS: Yürümek.

KİNİK: Sence ayaklarım başkalarınınkinden daha kötü mü yürüyor?

LYKİNOS: Galiba hayır.

KİNİK: Demek ki onlar görevini iyi şekilde yerine getiremiyorsa, durumları da iyi değildir.

LYKİNOS: Galiba.

KİNİK: Benim ayaklarıma gelince, onların durumu, görünüşe göre başkalarınınkinden daha kötü değil.

LYKİNOS: Öyle bir izlenim edinmedim.

KİNİK: İyi. Bedenimin geri kalan kısımları acaba daha kötü bir durumda mı? Eğer kötüyse beden zayıf düşer, zira bedenin erdemi güç, kuvvet değil midir? Bedenim güçsüz mü?

LYKİNOS: Bana öyle görünmüyor.

KİNİK: Demek ki, ayaklarının da bedenimin geri kalan kısımlarının da korunmaya ihtiyacı yok. Eğer korunmaya ihtiyaç duysaydılar, durumları kötü olacaktı. Zira eksiklik genel olarak bir kötülüktür ve bundan mustarip olanın esenliğine halel getirir. Bir şey daha: Sadece ne bulursam onu yediğim için, beslenme durumum hiç de daha kötü değil.

LYKİNOS: Hayır, görülüyor.

KİNİK: Yanlış beslenmiş olsaydım, sağlıklı olmazdım. Çünkü yanlış beslenme bedene zarar verir.

LYKİNOS: Doğru.

[5] KİNİK: O zaman söyle bana, eğer bütün bunlar doğruysa, yaşam tarzımı niçin kınıyor ve hor görüyorsun, acması buluyorsun?

LYKİNOS: Zeus hakkı için! Saygı gösterdiğin doğa ve tanrılar yeryüzünü bizim kullanımımıza sundular ve ondan birçok iyi ve güzel şeylerin meydana gelmesini sağladılar, her şeye fazlasıyla sahibiz, hem de yalnız ihtiyacımızı karşılamak için değil, haz almamız için. Ama senin hiçbir şeyde ya da neredeyse hiçbir şeyde gözün yok, herhangi bir hayvan gibi bunların hiçbirinden zevk almıyorsun. Bir hayvan gibi su içiyor, bir köpek gibi ne bulursan onu yiyorsun, barınağın bir köpeğinkinden farksız. Saman dolu bir barınak sana da köpeğe de yeterli oluyor. Sırtındaki harmani bir

dilencininkinden hiç de daha düzgün ve özenli değil. Bunlarla yetinen sen eğer doğru düşünürsen, o zaman tanrının yünlü koyunları, tatlı şaraplar veren üzümleri, zeytinyağını, balı ve başka her şeyi, bizlerin çok değişik yiyecekleri, tatlı şarapları, parası, yumuşak bir yatağı, güzel bir evi olsun diye, bol bol ve şahane bir çeşitlilik halinde yaratması yanlıştı. Zira sanat ürünleri de tanrı vergisidir. Bütün bunlardan vazgeçen bir ömür, örneğin hapishanedeki insanlar gibi, başkaları tarafından vazgeçmeye zorlanılsa bile, acınacak bir ömürdür. Ama çok daha acınası olan, insanın bütün güzelliklerden kendi isteğiyle vazgeçmesidir; bu ise gerçekten tam anlamıyla çılgınlıktır.

[6] KİNİK: Evet, belki haklısın. Ama bana şunu söyle: Diyelim ki, zengin bir adam büyük bir şölen düzenliyor ve birçok insanı, hastasını da sağlıklısını da davet ediyor ve önlerine değişik yiyecekler koyuyor. Şimdi biri, sağlıklı ve *bir tane* midesi olduğu, çok az yiyeceğe ihtiyaç duyduğu halde, yalnız önündekileri değil, uzaktaki ve hastalara ait yiyecekleri de yerse, bu adam hakkında ne düşünürsün? O makul biri midir?

LYKİNOS: Hayır, değildir.

KİNİK: Peki. Ona kanaatkâr der misin?

LYKİNOS: Hayır, onu da diyemem.

[7] KİNİK: Tamam. Diyelim ki, başka bir konuk masadaki değişik birçok yiyeceğe aldırış etmiyor, önündekilerden ihtiyacına yetecek kadar olan bir tanesini seçiyor, ve onu, yalnız onu görgü kurallarına uyarak yiyor; öteki yiyeceklere bir kez olsun dönüp bakmıyor. Sence bu ikincisi daha kanaatkâr, daha iyi değil mi?

LYKİNOS: Evet.

KİNİK: Şimdi anlıyor musun, yoksa bunu sana açıklamalı mıyım?

LYKİNOS: Neyi?

KİNİK: Tanrı, şu cömert ev sahibine benzer: O önümüze değişik, çeşit çeşit yiyecek koyar, ki böylece herkes, sağlıklısı

da, hastası da, güçlüsü de, zayıfı da uygun buldukları şeyleri yiyebilsin, ama her şeyi değil, sadece ulaşabildiği ve özellikle ihtiyaç duyduğu kadarını.[7]

[8] Ama siz, açgözlülükten ve ölçüsüzlükten dolayı bütün yiyecekleri önüne çeken konuğa benziyorsunuz. Siz nerede ne varsa onun tadına bakmak istiyorsunuz, yalnız ulaşabildiklerinize değil, çünkü topraklarınız, deniziniz size yetmiyor, dünyanın bir ucundan yiyecekler getirtiyorsunuz. Yabancı mallara yerlilerinden, pahalılara ucuzlarından, zor elde edilenlere kolay elde edilenlerden daha çok değer veriyorsunuz. Tek kelimeyle: Tasasız yaşamak yerine, dert ve üzüntü çekmeyi tercih ediyorsunuz. Zira mutluluğunuzun, bu kadar gurur duyduğunuz pahalı koşullarını dert çekmeden, tasalanmadan elde etmek mümkün değildir. Bu kadar can attığın altına, gümüşe, pahalı evlere, şık giysilere, bunlara ait her şeye bir bak: Bütün bunlar ne kadar çabaya, ne kadar kana, ne kadar ölüme, ne kadar insan kaybına mal oluyor (bazıları bu yüzden açık denizlerde telef oluyor, bazılarının kaderi bu tür şeyleri ararken ya da üretirken bir trajediye dönüşüyor), evet, insanlar bu tür şeyler uğruna amansızca savaşıyor, birbirine pusu kuruyor, dost dostuna, oğul babasına, karısı kocasına. Örneğin Eriphyle altın için kocasına ihanet etti. [9] Renkli giysiler insanı daha sıcak tutmadığı, altın damlı evler daha iyi korumadığı, gümüş ve altın kupalar şaraba daha çok tat vermediği, fildişi yataklar daha rahat uymayı sağlamadığı halde, işte bütün bunlar oluyor; tam tersine, zengin birinin fildişi yatağında, pahalı damının altında uykusuz geceler geçirdiği sık sık görülüyor. Büyük masraflarla hazırladığınız yiyeceklerin fazla beslenme değeri olmadığını, bedene zarar verdiğini ve hastalıklara yol açtığını söylememe gerek var mı? [10] İnsanların cinsel arzularını tatmin etmek için nasıl zahmet çektiğini, eziyetlere katlandığını söylememe gerek var mı? Oysa bütün bu ihtiyaçları karşılamak, eğer sıra dışı olmak istenmiyorsa, çok kolaydır. Ama insanlara bu alanda

çılgın ve ahlaksız olmak yetmiyor: Cinsel ilişkiyi yozlaştırıyor ve her şeyi doğal olmayan amaçlar için kullanıyorlar, tıpkı bir kimsenin yataktan yatak olarak değil de bir araba olarak yararlanmak istemesi gibi.

LYKİNOS: Böyle bir şeyi kim yapar?

KİNİK: Siz! İnsanları bir yük hayvanı olarak kötüye kullanıyorsunuz, onlara yataklarınızı, sanki bir arabaymış gibi, sırtlarında taşımalarını emrediyor, kendiniz yatağın üzerine yayılıp oradan bu insanları birer eşekmiş gibi "sağa! sola değil!" diye emirler vererek sevk ve idare ediyorsunuz. Ve kim bunu daha çok yapabilirse, kendini daha mutlu sayıyor. [11] Yalnız et yemekle kalmayıp, buradan erguvan boya maddesini çıkaranların, tanrının yarattıklarını da doğal olmayan amaçlar için kullandıklarını düşünmüyor musun?

LYKİNOS: Hayır, Zeus hakkı için, çünkü erguvan balığının (salyangozunun) (nucella lapillus; purpurea lapillus – Çev. n.) yalnız eti yenmez, üstelik ondan boya maddesi de elde edilir.

KİNİK: Evet, ama bu onun yaşamının amacı değil. Bir testiyi, mutlaka gerekiyorsa tencere olarak kullanmak mümkün olurdu, ama o bu amaç için yapılmamıştır. Bu insanların sefaletini ayrıntılarıyla anlatmak nasıl mümkün olur? Zira bu sefalet çok büyük! Bunlarla bir ilişiğim olmasını istemediğim için beni suçluyorsun. Ama ben, ulaşabildiği ucuz şeylerin tadını çıkaran ve lüks yiyeceklere istek duymayan doğru dürüst bir insan gibi yaşıyorum.

[12] Ayrıca benim, çok az ve mütevazı ihtiyaçlarım olduğu için bir hayvan gibi yaşadığımı düşünüyorsan, o zaman, senin mantığını izlersek, korkarım ki tanrılar hayvanlardan hâlâ daha aşağıdalar. Zira onların hiçbir şeye ihtiyacı yok. Ama sen, çok az (?) ihtiyaç sahibi olmanın ve birçok şeye sahip olmanın ne anlama geldiğini tam olarak bilmek istiyorsan bir defa daha düşün: Çocukların ihtiyaçları yetişkinlerinkinden daha fazladır, kadınlarınki erkeklerinkinden, hastalarınki

sağlıklı olanlarınkinden, ve genel olarak daha az iyi olanların ihtiyaçları daha iyi olanlarınkinden fazladır. Bu yüzden tanrıların hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ve tanrılara çok yakın olanlar çok az şeye ihtiyaç duyar.

[13] Yoksa insanların en iyisi, tanrısal bir kişi olan ve haklı olarak bir tanrı sayılan Herakles'in trajik bir yazgı tarafından yarı çıplak, sırtında bir postla ve hiçbir şeye ihtiyaç duymadan şaşkın gibi dolaşmaya zorlandığını mı sanıyorsun? Hayır, bu büyük insan trajik bir çileci değildi, başkalarını, katlanmak zorunda kaldıkları felaketlerden kurtardı; o yoksul da değildi, yeryüzüne ve denizlere hükmediyordu. Nerede bir şeye el atarsa onu başarıyordu ve insanların arasından kaybolana kadar karşısına, onunla eş ya da ondan daha üstün kimse çıkmamıştı. Onun örtünecek bir şeyi ve sandaletleri olmadığı için mi yarı çıplak dolaştığını sanıyorsun? Bunu söylemek mümkün değil. Hayır, o kendine hâkim oluyor ve kanaatkâr yaşıyordu; lüks içinde yaşamak değil, dayanıklı olmak istiyordu. Ve Poseidon'un oğlu, çağının yetiştirdiği en iyi insan olan öğrencisi Theseus Atinalılara hükmetmiyor muydu? [14] Ama o da yalınayak ve yarı çıplak dolaşmak istiyordu ve sakal bırakmaktan, saçlarını uzatmaktan hoşlanıyordu, hem de yalnız o değil, o çağda yaşamış bütün erkekler. Zira onlar sizlerden daha iyiydi ve sakalını kesmek, tıpkı bir aslan gibi, kimsenin aklına gelmiyordu. Çünkü yumuşak, düzgün bir cilt, onlara göre, daha çok kadınlara yakışırdı, ama onlar birer erkekti ve erkek gibi görünmek istiyorlardı; sakal onlar için, bir atın ya da aslanın yelesi gibi, erkeğin süsüydü. Tanrı bu hayvanlara yeleyi özel bir süs olarak vermişti. Erkeğe de aynı anlamda sakalı bahşetti. Ben bu eski günlerin erkeklerine öykünüyorum, onları kendime örnek alıyorum, ama mutlulukları iyi yemeklerden, güzel giysilerden ibaret olan, sakallarını kestirip bedenlerindeki kılları temizleyen bugünküler gibi olmak istemiyorum; hatta bu kişiler ağza alınması mümkün olmayan şeyleri bile doğal durumlarında bırakmıyor.

[15] Ben ayaklarımın, mitteki Cherion'unki gibi, at toynağı olmasını isterdim. Benim de, bir aslan gibi yatağa, bir köpek gibi pahalı yiyeceklere ihtiyacım yok. Tüm yeryüzü, ihtiyaçlarıma yeten yatağım, evren de evim olsun; en kolay elde edebileceğim şeylerle beslenirim sadece. Altını ve gümüşü, dostlarımdan biri kadar, asla arzu etmemeliyim. Çünkü insanlığın başına bütün kötülükler bu arzulardan dolayı gelir: Devrimler, savaşlar, komplolar, cinayetler. Hepsinin kaynağı açgözlülüktedir. Bu tutku benden uzak kalsın, asla elimdekinden fazlasını istemiyorum; buna karşılık [daha] azla yetinebilirim. [16] İşte bunlar benim düşüncelerim, gördüğün gibi kitlenin düşüncelerinden tamamen farklı. İlkelerimiz arasında büyük bir fark olması gibi, dış görünüşümüzle de kitleden ayrılmamıza kimse şaşmasın. Kithara çalan birinin özel bir giysisi, flüt çalanın kendi giysisi, tragedya oyuncusunun kendi giysisi olmasını doğru bulman beni şaşırtıyor, ama cesur bir insanın özel bir giysisi olmasına göz yummuyorsun ve ondan, beş para etmez kitle gibi giyinmesini istiyorsun. Eğer cesur insanların bir üniforması olacaksa, hovardaların utanmazlık sayıp asla giymeyeceği üniformadan başka onlara hangi giysi daha uygun düşerdi ki?

[17] Demek ki, beni nasıl görüyorsanız, size öyle geliyorum: Kirli, şapşal, harmanili, uzun saçlı, yalınayak; ama siz oğlanlar gibi giyiniyorsunuz, giysilerinizin rengi, düzgünlüğü, iç çamaşırlarınızın bolluğu, atkılarınız, sandaletleriniz, ustaca yapılmış saçlarınız, kokunuz onlarınkinden farklı değil. Çünkü siz zaten, faniler arasındaki en mutlular gibi kokuyorsunuz! Ama bir oğlan gibi kokan erkeğin değeri nedir? Ayrıca siz zahmet çekmeye, meşakkate de gelemezsiniz ve haz tutkunuz onlarınkinden daha az değil. Onlar gibi aynı yemekleri yiyor, aynı yataklarda yatıyor ve yürüyorsunuz. Yani: Asla yürümek istemiyor, kendinizi insanlar ya da yük hayvanları tarafından eşya gibi taşıtıyorsunuz. Ama ayaklarım beni nereye istersem oraya taşıyor ve ben soğuğa daya-

nacak, sıcağa katlanacak durumdayım, tanrılar tarafından yaratılanlar hakkında hiçbir zaman şikâyetçi olmuyorum, oysa siz büyük mutluluğunuzla başınıza gelenlerden asla hoşnut olmuyor, her şeyden şikâyetçi oluyorsunuz, ve elinizdekiler size yetmiyor, sahip olmadığınız şeyleri özlüyorsunuz: Kışın yazı, yazın kışı, sıcakta soğuğu, soğukta sıcağı, tıpkı müşkülpesent ve durmadan mızmızlanan hastalar gibi. Suçlu olan, hastalarda hastalık, sizde ise karakteriniz.

[18] Siz bütün bunlara karşın *bizi* değiştirmemizi talep ediyorsunuz, çünkü [size göre] bizim davranış tarzımız düşüncesizce, oysa kendiniz makul bir yargıya varmadan, düşüncesiz, sadece alışkanlıkların ve hazların belirlediği davranışlarda bulunuyorsunuz. Sizler tıpkı deli gibi akan bir ırmağın sürüklediği insanlara benziyorsunuz; ırmak onları nereye sürüklerse, oraya gidiyorlar ve siz de hazlarınız nereye çekiyorsa, oraya.

Durumunuz, hızla koşan yabani bir ata binmiş ve at dörtnala gittiği için attan inemeyen bir adamın durumu gibi. Adamın karşısına çıkan biri ona sordu: "Yolun nereye?" O atı göstererek şöyle cevap verdi: "Bu hayvan nereyi uygun bulursa." Eğer biri size, "nereye gidiyorsunuz?" diye sorsaydı, o zaman şöyle cevap vermeliydiniz: "Zevklerimiz nereyi uygun görürse", ya da belirterek, "haz nereyi uygun görürse", ya da şöhret hırsı ya da açgözlülük; ama bazen öfke, kimi zaman korku ya da sizi birlikte sürükler gibi görünen herhangi başka bir tutku. Zira siz bir tek atın değil, birçok atın sırtında oturuyorsunuz, her defasında başka, ama daima yabani birinin, ve hızla geçip gidiyorsunuz. Böylece onlar sizi dik kayalıklar üzerinden uçurumlara taşıyor, ancak uçuruma yuvarlandıktan sonra başınıza gelenleri anlayacaksınız.

[19] Alay ettiğiniz bu kirli paslı harmani, uzun saçlarım, tüm dış görünüşüm o denli etkili ki, bana sakin bir ömür sürmemi sağlıyorlar ve istediğimi yapabiliyor, istediğimle görüşebiliyorum. Çünkü bilgisiz, terbiyesiz insanlar, özellikle dış

görünüşüm böyle olduğu için, benden uzak duruyor; çıtkırıldımlar, daha beni uzaktan görünce kaçıyorlar. Sadece aklı başında, namuslu kişiler benimle görüşüyor ve böyle insanlarla görüşmek bana zevk veriyor. Sözümona mutlu olanların[8] kapısını asla çalmıyorum; altın çelenkler, erguvan giysiler benim için kendini beğenmişlikten başka bir şey değil ve böyle insanlara gülüp geçiyorum.

[20] Ayrıca şunu da söylememe izin ver, alaya aldığın üniformam yalnız cesur erkeklere değil, üstelik tanrılara da yaraşan bir giysidir. Şu tanrı heykellerine bir bak, size mi benziyorlar, yoksa bana mı? Ve yalnız Greklerin tanrı heykellerine bakmakla kalma, yurt dışındaki tapınakları dolaş ve onlara da bak: Orada da tanrılar benim gibi uzun saçlı ve sakallı mı, yoksa sizin gibi sinekkaydı traşlı mı? Birçoğunun benim gibi iç çamaşırı giymediğini de göreceksin. O halde, tanrılar için de yeterli olan üniformamın hiçbir işe yaramadığını iddia etmeye nasıl cesaret edebilirsin?

NOTLAR

1 Lukian.dial. mort. 1; 11; 13; 16; 24; 27.

2 Bkz. örneğin Teles 18 p. 34 ve Hor. sat. 1, 1, 68 vd.

3 "epi poas", Gesner'e göre: "epi ponos" ya da "epi pedos".

4 "pausomenon", "pausamenon" için eski bir tahmini düzeltme.

5 "kerberos", eski tahmini düzeltme.

6 Hom. İly. 9, 320.

7 "hosouper", Post'a göre: "hotouper".

8 "kaloumenon" eudaimonon", Wetsten'e göre: "kaloumenon anthropon".

7. OİNOMAOS

Giriş

Oinomaos'un yaşadığı günler, tahminlere göre, Plutarkos'un (45 – 119) ve Lukianos'un (120 – 180) yaşadığı günler arasına rastlar. O, Talmud ve Midraş'ta sözü edilen haham Meir'ın (MS 2. yüzyıl) dostu "Abhnimos Haggadri" ile aynı kişi olmalı. Yaşamı hakkında hemen hemen başka hiçbir şey bilmiyoruz. Eleştirel bir denemeden geçtiği kehanet merkezlerinden biri olan Claros'u ziyaret etmişti. Eserlerini yazmadan önce, Delphoi'ye hiç gitmemiş gibi görünüyor. Ömrünün, imparator Hadrian'ın hüküm sürdüğü günlerine rastlayan son yıllarını, Menippos'tan bu yana Kinik geleneğini canlı tutan yurdu Gadara'da geçirdiği sanılıyor.

Soytarının Foyasının Meydana Çıkarılışı bütünüyle kaybolmuştur, ama 19 bölümünü, Eusebios (4. yüzyılın ilk yılları) *Evangelium'un Hazırlanışı* adlı eserinde özet olarak korumuştur. Ondan önce İskenderiyeli Clemens (160 – 215) ve Origenes (185 – 254), tahminlere göre, eseri zaten tanıyorlardı. Lukianos'la ilişkisi gözden kaçmaz; Lukianos'un, kendi özgünlüğü içindeki eseri *Zeus'un Çürütülüşü*, Oinomaos'un eserini tanıdığı var sayılırsa, daha iyi anlaşılır. Oinomaos, üslup olarak da Lukianos'u hatırlatır. Ayrıca Plutarkos'un Delphoi Diyalogları'na yönelik göndermeler de göze çarpmaktadır. Sonunda imparator Julianus Konuşmalar'ında, Kiniklerin bu öteki eserlerini ele almıştır. Bugüne kalan başka eserler: *Köpeğin Gerçek Sesi; Krates, Diogenes ve Ötekiler; Homeros'un Dünya Görüşü;* ayrıca tragedyalar. Özetle denebilir ki, Oinomaos, imparatorlar döneminin Kinizmiyle geç Yahudilik ve de Hıristiyanlık arasında bir bağ oluşturur.

Soytarının Foyasının Meydana Çıkarılışı, o zamanlar bin yıllık bir kurum olan Grek, özellikle de Delphoi kehanetlerine karşı yazılmış, malzeme yönünden zengin, renkli ve nükteli bir suçlamadır. Oinomaos, diyalektiğin ve konuşma sanatının bütün silahlarıyla mücadele eder ve iğneleyici mizahın ustası olduğunu kanıtlar. O, soruna yüzeysel yaklaşmamış, birçok kaynağı incelemiştir ve –pek canı istemese de– oradaki kâhinlik çalışmalarından bir izlenim edinmek için, Claros'u ziyaret etmiştir. O, tamamen Kinizme bağlıydı ve şevkle bir misyoner gibi, ama aynı zamanda insani zayıflıkları ve vatanseverlik, din adına yapılan düzenli hilebazlıkları gözlemleyen yergi yazarı olarak da çalıştı. O günlerde kutsal geleneklere her yönden saldırmayı göze almak büyük bir cesaret istiyordu; çünkü Mantık, bir gerileme döneminden sonra, yeniden yükselişe geçmiş gibi görünüyordu. İnsanların, ciddiye aldıkları kehanetlerin yalan dolarından ve sefil davranışlarından etik için yararlı uygulama alanları kazanan Kinizme özgü *Dersler* de ilginçtir.

Burada yayımlanan kaynak metinler, Eusebios'un eserinde yer alan metinlerden bir seçmeyi oluşturuyor.

Kaynaklar

769 EUS. praep. ev. 5, 33, 1 – 17 = H. 1
[1] (Apollon kehanetlerinde "ölümsüz" diye övülen ozanlar bu övgüyü hak etmiyor.)

> "Ey Telesikles, insanların değer verdiği ve ölümsüz bir oğlun olacak,
> her yerde şarkıları söylenecek."

Bu oğul Archilochos'tu.

[2] "Mnesarchides, bir oğlun olacak, insanlar onu sayacak,
büyük bir ün kazanacak
ve kutsal çelenklerin sevimliliği onu süsleyecek."

Bu çocuk Euripides'ti. [3] Homeros şöyle diyor:

"Kader yaşamda sana iki yazgı belirledi:
(Biri, iki karanlık güneşle, öteki tanrılarla
eşit olmak)
hem canlı hem de ölü [...]."

Ve bu yüzden ona,

"talihli ve talihsiz: Bu karşıtlık senin kaderin" dediler.

[4] Bu şekilde herhangi bir kimse değil, bir kez olsun ciddi çaba gösteren biri konuşur,

"o bir tanrı olduğu için, talihsiz insanları ihmal
etmemelidir."

O halde tanrım, bizi de hor görme! Şan şöhret ya da kutsal çelenkler ya da tanrılarla eşit haklar ya da ölümsüzlük kazanmak için haksızlık yapmadıysak, sonradan yanıp tutuşuruz. [5] Archilochos'un gökyüzüne layık olduğunu nasıl kabul edebilirsin? Tüm tanrıların en insan dostu olanı, lütfen başka insanlara da yukarıya giden yol için izin vermezlik etme! Bize ne emrediyorsun? Sürünüze layık olduğumuzu kanıtlamamız gerekirse, Archilochos'a emrettiğin şeyleri mi, [6] yani: Bizimle evlenmek istemeyen kadınlara acımasızca kara çalmayı ve bütün kötülüklerden daha kötü olan oğlanlarla ilişkiye girmeyi ve bunu da şiirle ifade etmeyi mi? Ayrıca tanrıların dili ve Archilochos gibi tanrı benzeri insanların dili de budur. [7] Belki bunda şaşılacak bir şey yok; zira

onların özel niteliği sayesinde bireyin yaşamı, evi, ocağı iyi durumda, kentler birlik içinde, halklar yasayla uyumlu yaşıyor. [8] Demek ki o sana haklı olarak esin perilerinin hizmetinde biri gibi görünüyor, ama katili size, yani tanrılara giden yola girmeye layık değil, sesinizi duymaya layık değil, ama o güzel sesli birini öldürmüştü. [9] Demek ki Arcias'a karşı sarf edilen tehdit de haksız değildi ve Pythia'nın, kısa süre önce öldürülen Archilochos'un intikamını almak istemesi ve suçluyu tapınaktan kapı dışarı etmesi yanlış değildi, çünkü o esin perilerinin hizmetinde olan birini öldürmüştü. [10] Bence, senin ozanı kayırmış olman tamamen doğruydu. Aklıma başka ozanlar, Euripides'in kutsal çelenkleri de geliyor, hem de hayret etmeme ve –onun başına çelenk takılmış olmasını değil, bu çelenklerin hangi bakımdan "kutsal" olduğunu–, şöhret kazanmasını değil, bu şöhretin hangi anlamda "büyük" olduğunu öğrenmek istememe karşın. [11] Kitlenin onu alkışladığını biliyorum, egemenlerin ondan hoşlandığını da biliyorum ve o, yalnız kendisinin, yani sanatçının değil, tüm Atinalıların hayran kaldığı bir sanatı icra ediyordu, çünkü bu kent tek başına [böyle] bir tragedya yazarı çıkarmıştı. [12] Alkışlar, Akropolis'te hazırlanmış sofraya ulaştıysa, artık benim söyleyecek sözüm yok: Euripides'in Akropolis'te nasıl yemek yediğini görüyorum, çevrede toplanmış Atina ve Makedonya halklarının alkışlarını duyuyorum. Ama tanrıların onayının da daha yüksek bir makam oluşturduğu bir yana bırakılırsa –her halükârda egemenlerin ve kitlenin onayından daha önemsiz değil–, o zaman siz tanrılar oyunuzu Euripides'e hangi yararlıktan dolayı verdiğinizi bize söyleyin ki biz de sizin övgülerinizin izinden giderek bir ân önce gökyüzüne çıkalım. [13] Çünkü bugün komedyalara uygun düşen bir Sabaios, bir Lykambes yok ve tragedyaların emrine bir Thyest, bir Oedipus, hatta büyük Phineus bile amade değil. Ama ben,onların (yukarıda adı geçenlerin – Çev. n.), tanrılarla dostluk kurmaya can atan herhangi birini kıskanmayacaklarına, eğer yeni bir

Euripides'in, kendilerini yaratan birinin onlarla dost olmak için doğduğunu sezinleseydiler, kendilerinin çok iyi bilinen günahlarından vazgeçeceklerine, ama düzelmeyip, bu günahları şiir diline aktaracaklarına da inanmıyorum. [14] Bir zamanlar yaşamış önemli insanların adlarını duydukları zaman, bu adlardan gökyüzüne çıkmak için yararlanıyorlar. Ve oraya ulaştıklarında, Olympos'taki Zeus'un sarayında yumrukçularla birlikte oturabilirler; çünkü Delphoi'deki ozan böyle diyor. [15] Ama biz, merhum Homeros'un tanrıya yönelttiği soruyu da ele almak istiyoruz; bu soru gerçekten de tanrıya bir meydan okumaydı, gökyüzüne özgüydü, aksi takdirde tanrı onu kolayca "bahtiyar" diye ilan etmez ve bu "bahtiyar"lığa ek olarak şu ayrıntılı cevabı vermezdi:

> "Sen yurdunu arıyorsun, ama senin yurdun değil,
> anavatanın var,
> o, Minos'un ülkesine pek yakın değil, ama ondan
> çok uzakta da değil:
> Karanlık sözlerden oluşmuş, ve senin anlamadığın
> bir şarkıyı bir çocuğun ağzından
> duyduğun zaman, ömrünün orada son bulması
> senin kaderindir."[1]

[16] Çünkü, ey insanların –ağzımdan ne çıkıyor? Tanrıların diyecektim!– en bilgesi, eğer "bahtiyar kişi" nerede doğduğunu ve gözlerini kapadıktan sonra nerede yatacağını bilmezse, bu çok feci olur. Ama bence Homeros, tanrıya böyle şeyler sorduğu ve tanrı da Homeros'un bu eksik bilgilerini tamamlamak için artık bir neden görmediği zaman, bir bokböceğine benzer. [17] Bir pislik yığını üzerinde dünyaya gelmiş bir bokböceği düşünelim, o iyice yaşlanarak pislik yığınının üzerinde ölmez, sert bir rüzgâr onu savurur ve kötü niyetli bir bokböceği-cini onu tutup yukarıya kaldırır ve havada taşıyarak başka bir ülkeye, başka bir pislik yığının üzerine götürür;

sonra o Delphoi'ye gider ve yurdunda bıraktığı pislik yığınını ve ölüsünü kabul edecek olan ülkeyi sorar.

770 EUS. praep. ev. 5, 34, 2 – 17 = H. 2
[2] (Atletler için Delphoi'deki kehanetlerde emredilen taltifler ve ritüeller ahlaka aykırıdır.)

> "Kum tanelerinin sayısını ve denizin boyutlarını
> bilen sen,
> dilsizleri anlıyor ve susanları işitiyorsun,"

eğer sen bütün bunları bilmeseydin ve bunun yerine yumruk müsabakasının tepişmekten bir farkı olmadığını bilseydin, o zaman eşeklere ölümsüzlük bahşedebilirdin ya da Astypalaialı yumrukçu Kleomedes'e etmezdin; onun hakkında şöyle diyorsun:

> "Kahramanların sonuncusu, Astypalaialı Kleomedes;
> ona kurban keserek saygı göstermelisiniz, zira o uzun süre
> ölümlü kalmayacak."

[3] Evet, Platon'un seni tanımladığı gibi "Greklerin kalıtımsal yorumcusu", bu adamı niçin tanrı katına çıkardın? Yoksa Olimpiyat oyunlarında rakibini bir yumrukta devirdiği, ciğerini tek eliyle söküp dışarıya aldığı için mi? (Apollon bilir ya, tam da tanrılara özgü bir iş!) [4] Ya da bunun için değil de, ona dört Talent ceza verildiği zaman bundan hoşlanmadığı, öfkeden küplere bindiği ve damı taşıyan sütunları devirerek öfkesini okul çocuklarından çıkardığı için mi? İstediğini tanrı yapan sen, Kleomedes'e bu yüzden mi saygı göstermeliyiz? Yoksa onun cesaretinden, tanrı sevgisinden başka bir örnek mi vereceksin? O, sıçrayıp kutsal sandığın içine girdi, kapağını kapattı ve kendisini dışarıya çekmek isteyenlerin elinden böyle kurtuldu! Ah Kleomedes, sen bir kahramansın, uzun

süre ölümlü kalmayacaksın demek! Böyle numaralarla ölümsüzlüğü elde ettin! [6] Her halükârda tanrılar senin yüceliğini çabucak anladı ve Homeros'taki Ganymed gibi seni kaçırdı. Ama onu kaçırmalarının nedeni güzellikti, sende ise güç ve onların karşısında örnek olacak şekilde gösterdiğin gibi gücün kullanılışıydı. [7] Ama sen, ey kâhin, daha önce değindiğimiz kumu ve denizi bir yana bırakıp, onun yerine yumruk müsabakasının değerini iyice inceleyecek olsaydın, o zaman eşekleri[2] tanrı ve yabani eşekleri de tanrıların en iyisi sayabilirdin! Sonra da, Kleomedes'ten çok ölü bir yabani eşeğe uyan bir kehanette bulunabilirdin:

> "Ölümsüzlerin en büyüğü Kleomedes değil,
> yabani bir eşektir;
> ona kurban keserek saygı göstermelisiniz, zira o uzun
> süre ölümlü kalmayacak."

[8] Böyle bir yabani eşeğin ölümsüzlük üzerinde hak iddia etmesine şaşma, o tanrı katına çıkmak için bütün koşullara sahip. Eşek bunu duyduysa sessizce kabullenmeyecek, Kleomedes'i bir çifte darbesiyle uçuruma yollamakla tehdit edecek, en azından gökyüzüne giderken kendisine yardımcı olmayacaktır: [9] "Ben tanrı armağanlarını almaya ondan daha layığım, demir muşta taksa bile onun da, Thasoslu yumrukçunun da karşısına çıkmaya hazırım."[3] Onun heykelinin başına gelenler tanrıları o kadar kızdırdı ki, Thasos topraklarını verimsizleştirerek onları cezalandırdı.

[10] Bu konuda bize güvence veren bir insan değil, işte bu tanrıdır. Bu durum, yumruk müsabakasının, birçoğunun, hatta kendilerini bilge sayanların da gözünden kaçan gerçekten tanrısal bir meşgale olduğu konusunda beni tamamen aydınlattı, aksi takdirde eğitimi savsaklayıp, kendilerini Thasoslu yumrukçunun sporuna verirlerdi, tanrılar gerçi Thasosluya, Kleomedes gibi, ölümsüzlük bahşetmedi, ama onu yine de çok sevdiler.

[11] Onun bronz heykelinin de başka insanların heykelleri karşısında üstün olduğu böylece ortaya çıktı, çünkü heykel, tahmin edileceği gibi, tanrıların himayesi altında heykeli kırbaçlayan muhalifin üzerine yıkıldı. [12] Teolojiden haberleri olmayan budala Thasoslular heykel hakkında ileri geri söylendi, onu lanetledi, mahkûm etti ve denize atma küstahlığını gösterdi! [13] Ama Thasoslular bu işten paçalarını öyle kolayca sıyıramadı: Tanrılar, küstahlıklarını, işledikleri suçu onların yüzüne vurdu; onlara tanrısal öcün aracı olarak *kıtlığı* gönderdi; böylece zar zor tanrıların önerilerini öğrendiler. Ama sen, gerçek insan dostu tanrı, kendi üslubuna uyan bir biçimde onlara, şöyle diyerek kurtuluşu getirdin:

> "Eğer sen sürgündekileri ülkeye geri getirirsen,
> Demeter'in mahsulünü toplayacaksın."

[14] Ne var ki, budalalar dizeleri yanlış anladı ve sürgündekileri geri çağırmaları gerektiğine inandı. İnsan dostu tanrılar, nasıl olur da, heykeli [tekrar yerine dikmek]ten çok sürgünlerin geri dönüşüyle ilgilenebilirlerdi ki? Tanrıların düşünce silsilesi içinde yönünü tayin edebilen bir bilge, "sürgünler"le denize atılan heykelin kastedildiğini anlamasaydı, onların dertlerine toprak da kesinlikle çare olamayacaktı! Ve öyle de oldu! Heykel tekrar yerine dikilir dikilmez, toprak yeşermeye başladı ve Thasoslular o günden sonra bol bol mahsul topladı. [15] Bu, tanrıların spor müsabakalarından hoşlandığına ve müsabakaların tanrısal saygıyı hak ettiğine dair açık bir kanıt değil mi? Çünkü tanrılar, pentatlon atletlerinden birinin heykeline karşı saygısızca davranılmasına da kızmıştı, bu yüzden Lokrisliler, tıpkı Thasoslular gibi, açlığa mahkûm olmuştu, sonra senin kehanetin onları da kurtardı, şöyle ki:

> "Namusuna leke getirilenlere hürmet et,
> sonra toprağı sür!"

[16] Lokrisliler, tanrıların ne kastettiğini, ta ki sen sözcü olarak ortaya çıkana kadar anlamadılar. Onlar, ülkenin zarar ziyan görmesi pahasına armağanlar alan pentatloncu Euthykles'i yargılayarak hapse atmıştı. Ve yalnız bu değil: Onun ölümünden sonra heykellerine de saldırdılar, ama tanrılar buna uzun süre göz yummadı, onları korkunç bir kıtlık felaketiyle cezalandırdı. Eğer sen yardımlarına gelmeseydin, kıtlıktan dolayı telef olup gideceklerdi. [Senin kehanetine] göre onların, tıka basa yiyip şişmiş erkeklere saygı göstermesi gerekiyordu, çünkü tanrılar, kimi zaman size kurban olarak sunulan, sizi kandıran ve değirmenciler tarafından besiye çekilen öküzler yerine bu insanlardan da hoşlanırlardı. Belki yağlı öküzler yerine yağlı insanlardan daha çok zevk alırdınız, böylece herhangi biri yanlışlıkla bu tür ürünlere el sürerse, öfkenizi kentlerin ve halkların üzerine daha sık boşaltırsınız. [17] Bizim için, bir falcı yerine bir çalıştırıcı ya da hem falcı hem de çalıştırıcı olmak ister misin, ki böylelikle Delphoi hem kehanet yeri hem de spor okulu olurdu! Zira Pythia müsabakalarına bir Pythia spor okulu çok uygun düşerdi.

771 EUS.praep. ev. 5, 21, 1 – 5 = H. 5

[1] (Delphoi kehanetlerinde Karun'un maruz kaldığı davranışlar hakkında Herodotos tarafından anlatılanlar, Apollon'un falcılık yeteneği, iyiliği ve tanrısal otoritesi konusunda kuşkulara yol açıyor.)

Gerçekten de sen sadece bir kum kadar değeri olan şeylerden başka, doğru dürüst hiçbir şey bilmiyorsun. "Kaynamış, kösele gibi bir kaplumbağa"nın kokusunun duyularına nüfuz etmesi, değeri bir kum tanesi kadar olan bir sanattır; ve bu, bir kez olsun geçerli değildi, tersine, bilgisizliğiyle gururlanan ve Lydiah Karun adlı şu kölede saygı uyandırmak isteyen arsız bir küstaha yakışırdı! [2] Kısa süre sonra o seni bir denemeye tabi tutacak ve sana Perslere saldırmanın isabetli olup olma-

yacağını soracaktı; o seni, çılgınlığının ve açgözlülüğünün danışmanı yaptı. Hiç duraksamadan ona şöyle dedin:

> "Eğer o Halys'i (Kızılırmak'ı) geçerse, büyük bir ülkeyi yerle bir edecek."

[3] Bunun iyi tarafı, iki anlamlı bir kehanetle güçlenerek yabancı bir ülkeye saldıran adamın başına kötü bir şeylerin gelip gelmeyeceğinin seni kesinlikle ilgilendirmemesiydi; sivri dilli, kötü niyetli insanların, bir çılgını felakete sürüklemeni öveceklerine, Lydialıların duraksayıp düşünmeleri için dengeli bir kehanette bulunmadın diye seni suçlamaları da önemsizdi. Hayır, "yerle bir etmek" Grekçede yalnız "yabancı bir ülkeyi ele geçirmek" anlamına gelebilir, ama "kendi ülkeni mahvetmek" değil. [4] Zira yarı Med, yarı Pers Kyros –bilmecedeki "yarı eşek", ana tarafından kral soyundan, baba tarafından halktan geliyordu– sadece yanıltıcı dizelerin[4] değil, yanlış kehanetin de foyasını meydana çıkarıyor; Kâhin, Kyros'un bilmeceyi yanlış anlayacağını bilmiyordu. [5] Eğer o bilgisizlikten değil de [böyle diyordu], muziplikten ve kötülükten dolayı alay ettiyse, vay canına! Tanrıların alayları ne kadar da soylu! Ama bunların hiçbiri değil de, "böyle olmak zorundaydı" doğruysa, bu, insanı yanıltmanın en ahlaksızca olanıdır. Ve genel olarak: Eğer "böyle olmak zorundaydı" ise, o zaman niçin Delphoi'de oturuyor ve boş, yararsız kehanetlerde bulunuyorsun? Senin bize ne yararın var? Niçin aklımızı kaçırdık ve her yerden sana koşuyoruz? Hangi hakla ateşe verilmiş kurban[5] istiyorsun?

772 EUS.praep. ev. 5, 24, 1 – 10 = H. 6

[1] (Perslerin saldırısından önce Delphoi'deki tanrı Atinalılara, kısmen hiçbir işe yaramayan, kısmen makul önerilerde bulundu, sonuncular hiç de doğaüstü bir bilgiyi şart koşmuyordu.)

Belki bu [kehanetlerde] kötü niyetin parmağı vardı ve daha çok Atinalılara verilmiş cevapla ilgilenmeliydi. Atinalılara şöyle denmişti:

"Siz zavallılar, niçin oturuyorsunuz orada? Çıkın kentten,
kaçın dünyanın sonuna kadar,
çünkü ne baş ne beden ne eller ne de ayaklar
sağlam kalacak, her şeyi alevler ve Suriyelilerin savaş
arabalarını
süren hırçın Ares yerle bir edecek;
kuleleri yıkıp devirecek,
ölümsüzlerin tapınaklarını alevlerin öfkesine
teslim edecek;
heykelleriniz ter içinde ve
korkudan titreyerek orada duruyor."

[2] Demek ki, Atinalılara bildirilen kehanet buydu. Bu konuda şöyle denebilirdi: "Bunun arkasında kehanetin ruhu mu gizli? Çünkü tanrı hakkı için, sen ona çok güvenmiyordun."[6] Onların yardım başvurusuna söylediğin şeyler buraya eklenirse hemen anlaşılacaktır. İşte devamı:

"Pallas Athena hiç durmadan yakardığı halde
Olimposlu Zeus'un fikrini
değiştiremedi;
ama ben sana, çelik gibi sert bir şey daha
söylemek istiyorum!
Her yer zapt edilmiş olduğu zaman [...],
uzağı gören Zeus, Tritogeneia'ya (deniz tanrısından
doğma; Athena'nın adlarından biri – Çev. n.),
Pallas'ın bakireliğinden dolayı, zapt edilmesi mümkün
olmayan ahşap bir duvar örecek.
Atlıların ve piyadenin gelmesini bekleme,
kaçmaya başla. O bir defa senin karşına çıkacak.

Sen, tanrısal Salamis, Demeter dağıldığı ya da bir araya toplandığı zaman, kadınların çocuklarını kaybedeceksin."

[3] Zeus'un oğlu, Zeus'u bir Zeus'a, Athena'nın kardeşi, Athena'yı bir Athena'ya layık görmüyor musun? Bu gayretkeşlik ve karşıt gayretkeşlik hem babaya hem kızına, aslında genel olarak bütün tanrılara yaraşır. Bu Olimposlular, Susa'dan gelen milyonluk bir orduyu onlara karşı sürmeden, tek bir kenti yerle bir etmeye ehil değildi! O güçlü bir tanrıydı, evreninhâkimiydi, Küçük Asya'nın halklarını Avrupa'ya karşı harekete geçirdiği zaman daha da güvenilir oldu, ama Avrupa'da tek bir kenti yok edecek durumda değildi! [4] Pallas'ın, yalvarıp yakararak Olimposlu Zeus'tan kurtaramadığı insanlar şöyle diyecekti: "Yok yere ve boşu boşuna gözünü budaktan sakınmadın, ölümü hiçe saydın! Git ve kendini as!" Yoksa Zeus insanlara değil de, taşlara, tahtalara mı öfkelendi? "O, binaları ateşe verirken, insanları bu yüzden mi kurtardın?" Çünkü o zaman onun emrinde yıldırımlar yoktu.

[5] Sizleri böyle akılsızca konuşturmadığımız için, *biz* gözümüzü budaktan daha çok sakınmıyor, ölümü hiçe saymıyor muyuz? Kâhin, "Demeter dağıldığı zaman" ya da "bir araya toplandığı zaman", bunun vuku bulup bulmayacağını bilmiyorsan, "tanrısal Salamis'in, kadınların çocuklarını kaybedeceğini" bilmen nasıl mümkün olurdu? Kötü niyet sezildiği zaman, "kadınların çocukları" ile hem kendinin, hem de düşmanın çocuklarının tanımlanabileceğini, nasıl olur da bilmezsin?[6] İleride neler olacak, bekleyip görmeli; çünkü şöyle ya da böyle bir şeyler olacak: "Tanrısal Salamis", Atinalılar her ne kadar yenilmiş de olsa, çok iyi uydu; bu ifade, merhamet uyandırmak için seçilmişti. Ama yaklaşan deniz savaşıyla ilgili olarak"Demeter dağıldığı ya da bir araya toplandığı zaman" ifadesi, dizeleri daha soylu hale getirmek için ve kehanetin foyası kolayca meydana çıkarılmasın ve kışın deniz savaşı yapılamayacağı hemen anlaşılmasın diye, süs olarak kullanılmıştı! [7] Traged-

yanın sonu ve mekanik olarak dahil edilen tanrılar [uzun süre] gizli kalmadı: Biri yardım için yakarıyor, öteki boyun eğmiyor, [her ikisi de] geleceğe ve savaşın yönünün umulmadık dönüşüne, biri hayatta kalanlara, öteki kurbanlara hizmet ediyor. Hayatta kalanlar için: "Bakın! Zeus'un öfkesini yatıştırabilen 'Athena'nın yakarışları' kehanette yer alıyordu!"; ama işler yolunda gitmeseydi, kâhin zaten önlemini almıştı: "Pallas, ne yazık ki Zeus'u yatıştıramadı"; iyiden çok kötü durumda kurtulanlar için, kurnaz kâhin ödün vermeye hazırdı: "Gerçi Zeus kendi iradesini kabul ettirdi, ama kızının yakarışlarına da tamamen kulak tıkamadı." [8] Eğer Persler demir ve ateşle değil, sopalarla saldırmış olsaydılar, kulelerin yıkılışına ilişkin kehanet yanlış mı olurdu? Çünkü bu kadar çok sayıda olan onlar sopalarla da bir şeyler başarırlardı. "Ama ben" dedi o, "bir tek zapt edilemeyen yere, ahşap duvarın üstüne çıktım." Evet, bu bir kehanet değil, bir öneriydi ve aşağıdaki sözlerle karşılaştırılması mümkündü:

"Kaçın, direnmeyin ve korkak olmaktan utanmayın."

[9] Her halükârda bilmeceyi çözen kişi, Atina kent devletinin, Perslerin saldırma nedeni ve ilk, en önemli hedefi olduğunu senin gibi anlayacak durumdaydı. Ben bir kâhin değilim, ama bunu hemen anlardım ve "kaçmaları için" hem Atinalılara hem de Lydialılara "düşmanın geleceğini", "çok sayıda atlı ve piyadeyle saldıracağını" duyururdum. [10] Ama karadan değil, gemilerle kaçmaları için. Bir donanma varken ve kıyıda dururken, tüm takım taklavatla, elde mevcut malzemelerle gemilere atlayıp kurtulmamak ve toprakları, mutlaka ele geçirmek isteyenlere bırakmamak gülünç olurdu.

773 EUS. praep. ev. 5, 25, 1 – 8 = H. 7

[1] (Spartalılara iletilen kehanetler de değişik olaylara uygun düşerdi.)

Diyeceksin ki, "Spartalılara aynı öğüt verilmemeli." Evet, seni gidi Sofist, haklısın, çünkü Sparta'nın kaderinin nasıl bir değişikliğe uğrayacağını bilmiyordun, tıpkı Attika'nınkini de bilmediğin gibi. Demek ki, kaçmak için verdiğin emir üzerine, bazılarının kaçacağından, ama ötekilerin saldırmayacağından endişe etmeliydin. Ne var ki, bir şeyler söylemek *zorunda* olduğun için, Spartalılara aşağıdaki şu haberi verdin:

> [2] "Geniş topraklı Sparta sakinleri
> büyük, ünlü kentiniz ya Perseus'un soyundan
> gelenlerce tahrip edilecek,
> ya da, bu söz konusu olmazsa,
> Herakles'in soyundan gelen, Lakedaimon'un koruyucusu
> bir kralın ölümüne yakınacak."

[3] İşte önümüzde yine kehanet dışı bir seçenek var. Ancak sana aynı konuda iki defa saldırmayı bırakalım ve can sıkıcı, düşünce yoksunu olduğumuza dair bir izlenim yaratmayalım. Bunun yerine, geriye kalanları ele almak istiyoruz. [4] Bu ağır bunalım döneminde herkes sana bakıyordu ve sen onlar için geleceğin yorumcusuydun, davranışlarında danışmandın. Seni güvenilir biri olarak görüyorlardı, ama onlar senin gözünde birer budalaydı ve bu budalaları yalnız Delphoi ya da Dodona'daki Sofist kulübelerine değil, üstelik buğday unundan, arpa unundan kehanetlere ve karnından konuşanlara kadar kovalamak için eline geçen fırsat adeta mükemmeldi. [5] O zamanlar yalnız tanrılara değil, gelinciklere, kargalara ve hayaletlere de inanılıyordu. Onların, bu iki felaketten birini [ya da ötekini] değil, eğer mecbur kalınırsa birini, ama büyüğünü değil, küçüğünü yeğ tutacakları belliydi; ne ki küçük olanı, herkesin yerine sadece kralın ölmesiydi. [6] Kentin düşmesiyle birlikte onun için sığınacak yer de kalmamıştı; onu sadece başka bir yere naklederlerse, umulmadık olanaklar ortaya çıkardı. Bu konu üzerinde düşündüler, böylece geriye

bir olanak kalıyordu: Kralı, Sparta'nın ileri karakolu olarak göndermek,[7] böylece evindeki tehlikeli bölgenin dışında kalır ve bekler. [7] Bu denli büyük bir ordu karşısında onun ve yanındaki küçük topluluğun ölümü kesindi, ama Sparta bozgunu erteleyebildi ve [hatta] beklenenin aksine umutlandı. Safsatalara gelince, Sparta ister kurtulmuş, ister zapt edilmiş olsun, onların doğru olup olmadığını kanıtlamak mümkün değildi. [8] Niçin? Tanrı aşkına, orada eğer kral ölürse kent kurtulacak denmiyor, ya o tek başına ya da [onunla birlikte] kenttekiler de ölecek deniyordu. Ve bu her halükarda geçerliydi: Kral ister tek başına, ister başkalarıyla birlikte ölsün. İşte size kibrin ve budalalığın meyvesi!

774 EUS. praep. ev. 5, 28, 1 – 10 = H. 10

[1] (Lykurg'un, yasaları için kâhinden aldığı öneriler çok belirsiz ve bu yüzden devlet için hiçbir değeri yok.)

O, "Lakedaimon düzlüklerinden" Tyrtaios'un "örnek aldığı kişi" ve "koruyucusu" olarak sana geldiği zaman, ona "Zeus ve Olimpos'ta oturanlar tarafından sevildiğini" söyledin, onu tanrı ya da insan olarak kabul edip etmeyeceğin konusunda kuşkuluydun, ama yine de tanrı olarak kabul ettin, o "iyi bir yasa" talep etmeye gelmişti. [2] Ancak o bir tanrıysa, nasıl olur da "Zeus'un ve Olimpos tanrılarının gözdesi" politikadan ve yasa koyuculuğundan habersiz olur? Belki de,insanların en tanrısalına, bunun tanrı duyurusuyla açığa vurulmuş olması gibi, tanrının yardımı olmadan böyle bir şey bulmak mümkün değil; bu yüzden tanrının duyurusunu ve Lykurg'a ne öğrettiğini araştırmak istiyoruz:

> "Sen iyi bir yasa bulmak için geliyorsun; güzel,
> ben onu sana vermek istiyorum."

[3] O zaman ver onu bana, demek isterdim, çünkü bugüne kadar kimseye böyle bir armağan vaat etmedin.

"Kehanete uygun olarak siz, kendi aranızda
ve
öteki halklar arasında sözler verdiğiniz, ant içtiğiniz,
hukuki anlaşmalar yaptığınız,
bunları yaparken de eskileri içten ve temiz bir
yürekle saydığınız,
Tyndareos soyuna, Menelaos'a ve tanrısal
Lakedaimon'daki
öteki ölümsüz kahramanlara hürmet ettiğiniz sürece,
uzağı gören Zeus size dokunmayacak."

[4] Eh be Apollon, nasıl da tanrısal bir ders ve uyarı! Bunları duymak için ne Peleponnes'ten Delphoi'ye ne de Hyperboreoi'lilere kadar hiçbir yol uzun değil, başka bir falcı kadın olan Asteria'nın kehanetine göre oradan,

"güzel kokulu Delos'un sakinleri ve rahipleri"
geliyordu.

[5] Bana öyle geliyor ki, bu Lykurg'un sütannesi yoktu ve senato oturumlarının hiçbirine katılmadı; zira senatodan ve sütannesinden çok daha iyi ve bilgece öneriler duyabilirdi.[8] [6] Eğer Lykurg sana açık seçik konuşmanı rica ederse, belki bir şeyler ekleyeceksin: "Biri iyi yönetir, ötekiler sözünü dinlerse." O zaman bile, bu sözlerin aynı senatodan çıktığını söyleyecektim ve Lykurg'a, senden politik bir işaret alana ve onu Sparta'ya götürene kadar vazgeçmemesini rica edecektim.

[7] "Birbirinden uzak iki yol var:
Biri özgürlüğün saygın yurduna,
öteki, ölümlülerin kaçmak zorunda olduğu
köleliğe götürür.
Biri cesaret ve birlik vasıtasıyla katedilir;
bu yolu halklara göstermelisiniz.

Ama, çirkin, kötü zihniyetle ve sefillikle
ulaşılan ötekinden
kendinizi özellikle korumalısınız."

[8] Onlara cesur olmalarını emrediyorsun; biz bunu sık sık korkakların ağzından da duyduk. Onların birlik içinde olmalarını da istiyorsun; bunu yalnız bilgeler değil, başkaldıranlar da söylüyor. Yani senin bu tür önerilerine hiç ihtiyacımız yok. [9] Sen bir kâhin olmana karşın, bizim böyle önerileri sık sık ve birçok kişiden aldığımızı bile bilmiyorsun, hem de bu insanlar defne yaprağı yemiyor, Kastalia pınarının suyundan içmiyor ve bilgeliklerinden duydukları gururdan dolayı kaşlarını çatmıyordu. [10] Sadece cesaretten söz et, özgürlükten, birlikten söz et ve kent devletinde bu ideallerin nasıl gerçekleştirileceğini anlat, bizim gibi bilgisizlerden "halklara bu yolu göstermeyi" isteme, kendin göster, zira bu yol güzel, ama korkunç şeylerle dolu ve biz ona ulaşamayız.

775 EUS. praep. ev. 5, 29, 1 – 7 = H. 11 A
[1] (Apollon, kehanetlerinde değişik yaşamsal soruları da cevaplıyordu, ama Sokrates gibi iyi değil.)
Evlenmeyle ilgili olarak şunları söylemeye hazırsın:

"Atları besleyen Argos'ta koyu yeleli
bir tay al."

[2] Çocuklara gelince:

"Kimseye saygı duymayan çok saygın Eetion;
Labda gebe ve yuvarlanan bir taş
doğuracak."

[3] Koloni kurmakla ilgili olarak:

"Altından insanlara, karışık halklardan oluşan
bir grup gönder,
omuzlarında bronz, ellerinde demir
taşısınlar."

[4] Boş şöhret üstüne:

"Dünyada Pelasgların Argos'undan,
Trakya kısraklarından, Spartalı kadınlardan
ve güzel Arethusa'nın suyundan içen insanlardan
daha iyi hiçbir şey yoktur."

[5] Bana göre, sen şu sözümona "müneccim"lerden hiç de daha iyi değilsin, hatta öteki şarlatanlardan ve Sofistlerden bile. Onların para için gerdan kırması beni şaşırtmıyor, ama senin, bir tanrının, insanlara para için gerdan kırması çok şaşırtıyor [?]. [6] Dinle: Biri, yüce Sokrates'e, acaba evlenmeli miyim, yoksa evlenmemeli miyim, diye sorunca, o ne birini ne de ötekini önerdi, şöyle dedi: "Her ikisinde de pişman olacaksın." Ve çocuk sahibi olmak isteyen birine, "bu, iyi bir fikir" demedi, çünkü beriki, çocukları olsaydı, onları en iyi şekilde nasıl yetiştirmesi gerektiğini göz ardı etmişti; o bu konuda hiç düşünmüyordu, onu ilgilendiren sadece nasıl çocuk sahibi olabileceğiydi. [7] Başka biri, güçlüklerle karşılaştığı için yurdunu terk etme kararı almıştı; Sokrates ona, "düşüncelerin yanlış; ülkeni terk ediyor ve başka yerlere gidiyorsun, ama bilgisizliğini de birlikte götürüyorsun ve bilgisizliğin yüzünden burası gibi orası da hoşuna gitmeyecek" dedi. Sokrates, insanların [kendisine gelmesini ve] soru sormasını beklemiyor, bu tür toplantılara kendiliğinden gidiyordu.

776 EUS.praep. ev. 5, 30, 1 – 2 = H. 11 B

[1] (Apollon, hekim, doğa uzmanı olarak da boy gösteriyordu; ama bunların kehanetle hiçbir ilgisi yoktu.)

"Kızıl ısı'nın (Ağustos'un çok sıcak ilk haftası – Çev. n.)
20 gün öncesinden 20 gün sonrasına kadar
serin bir odada kal ve hekim olarak
Dionysos'u al."

Bu, sıcaktan bunalan Atinalılar için de geçerliydi ve bir kehanet değil, bir hekim tavsiyesiydi.

[2] "Klymenos ile Presbon'un oğlu Erginos,
çocuk sahibi olmak istiyorsun, ama geç geldin,
yine de:
Eski saban ağacına yeni bir düğme ekle."

Yaşlı bir adamın, çocuk sahibi olmak istiyorsa, genç bir kadınla evlenmesi gerektiği, bir kâhinin değil, doğa uzmanının sorunudur. Ama istekler, budalaların aklını başından alıyor.

777 EUS. praep. ev. 5, 31, 1 – 3 = H. 11 C
[1] (Uygunsuz sorularla onu rahatsız edenlere tanrının dayak atması gerekirdi; onlar kendilerine açıklananlardan tamamen farklı olan kehanetleri hak ediyorlardı.)

Bu yüzden sana, eğer onları ikna edemiyorsan, bu aptalca sorulara tanrı okuluna yaraşır bir şeyler söylemek yerine, onlara karşı bir sopayla silahlanmanı öneririm; oysa sen bunun yerine, saçma sapan politik entrikalarda servetini kaybeden, endişe ve üzüntü içinde sana gelen Paroslu Archilochos'a[9] şöyle dedin:

"Archilochos, senin hedefin Thasos olsun;
git ve bu ünlü adaya yerleş;"

oysa ona şöyle denseydi, daha yararlı olurdu:

"Archilochos, aklını başına topla, ve
yoksulluğundan dolayı yakınıp durma."

[2] Ya da Girit'ten gelen elçilere söylediklerin:

"Phaistos'un, Tarrha'nın ve dalgaların
yaladığı Dion'un sakinleri,
size, huşu içinde Phoibos'un Delphoi'ye özgü
anınma törenine başlamanızı emrediyorum,
ki böylece, atalarınızın geleneklerine uygun şekilde,
Zeus'a ve refaha saygı göstererek
her zaman[10] Girit'te oturmaya devam
edebilesiniz."

[3] Onlara şöyle denseydi daha iyi olurdu:

"Refahın, körleşmenin, hodpesentliğin
sakinleri,
boş laflar için uygun anınma törenine
huşu içinde başlamanızı emrediyorum,
ki böylece, atalarınızın yasalarına değil,
tanrıların yasalarına uygun şekilde refaha saygı
göstererek, bilgelik içinize yerleşebilsin."

Belki de senin, anınma törenlerine Girit'ten daha çok ihtiyacın var, o Girit ki, Orpheus ile Epimenedes'in anınma törenlerini icat etmişti.[11]

778 EUS. praep. ev. 5, 32, 1 = H. 11 D

(Apollon, soyguncuların ganimetinden payını alıyor.)

Herkesin en bilgesi! Sparta kralları Charilaos ile Archelaos hakkında neden şöyle deniyor:

"Eğer onlar kazandıklarının yarısını
Apollon'a bırakırsa, bu onların çok büyük
yararına olacak."

Acaba başka bir Apollon'dan mı söz ediyorsun? Burada her halde senden söz edilmiyor, kâhinlerin en utanmazı; aksi takdirde seni, soyguncularla ganimeti yasaya aykırı şekilde paylaşıyorsun diye suçlamazlardı.

779 EUS.praep. ev. 5, 35, 1 – 3 = H. 12
[1] (Delphoi kehaneti despotlara yakınlık gösteriyor.)

> "Evime gelen bu adam, yani
> Aiakos'un oğlu, ünlü Korinthos'un kralı
> Kypselos bahtiyardır";

demek ki, yalnız onlara karşı suikast hazırlamış olanlar değil, despotlar da bahtiyardır; yani

> "Korinthos'a daha birçok acı
> çektirecek olan Kypselos",

ve Gela kentine pek çok iyilikte bulunmuş olan Melanippos. [2] Lanet olasıca! Eğer Kypselos "bahtiyar"sa, Kypselos'la aynı düşüncede olan Phalaris nasıl bahtiyar olmuyor? Şunlar da söylenseydi, onlar için daha iyi olurdu:

> "İnsanlar arasındaki tanrısal
> anlaşmazlığın elebaşıları Phalaris ile
> Melanippos talihliydi."

[3] Phalaris'le ilgili düzyazı bir kehanet duydum, orada onu övüyor ve adam yerine koyuyordun, çünkü o, tutuklandıktan sonra suikastçılara gerçi kötü davranmıştı, ama sonra gösterdikleri dayanıklılığa hayran kalarak, onları serbest bırakmıştı. "Loxias ile baba Zeus, Phalaris'in ölümünü erteleme kararı aldı, çünkü o Chariton ile Melanippos'a merhametli davrandı." Sen bize ölüm ve yaşam arasındaki farkı

iyi ve zahmetsiz[12] bir şekilde gösterdin: Yani, yaşamın çok güzel bir şey olduğunu.

780 EUS. praep. ev. 5, 36, 1 – 4 = H. 13
[1] (Apollon denizde sürüklenen bir kütüğe tanrı gibi saygı gösterilmesini sağladı.)

> "Methymne sakinleri için, eğer
> Dionysos'un penise benzer başına hürmet ederlerse,
> kendi çıkarlarına olabilir."

Ne için? Kentler yalnız "Dionysos'un penise benzer başları"na değil, taştan, bronzdan, altından olanlarına da kurban kesip törenler düzenliyor ve sadece başlara değil, Dionysos-heykellerine ve Hesiodos'tan bildiğimiz gibi başka birçok tanrıya da. [2] Zira gerçekten de "toprak ananın üzerinde" "otuz bin ölümsüz" değil, insanların tepesinde otuz bin taştan ve ağaçtan hükümdar var. Eğer bunlar insanların "küstahlığını ve birliğini" denetlemiş olsaydılar, sizin kulağınıza gelen ve "söylendiği gibi, tanrıların sarsılmaz, ebedi yeri" Olimpos'a kadar ulaşan bu boş laflar alıp başını gitmezdi. [3] Ancak yeriniz sarsılmaz olsaydı, Olimposlulardan biri zeytin ağacı kütüğünü tanrılaştıracak kadar iyice çıldırmış olsaydı bile, bu boş laflara geçit vermezdi! Methymnalıların karaya çıkardıkları şey bir ağa yakalanmıştı; insanlar ağlarını aynı yere iki defa, hadi diyelim üç defa ya da daha fazla fırlatıyordu, ve oradan, onu karaya atmadan Libya denizine sürüklenmişlerdi; aksi takdirde o –Dionysos hakkı için!– ağlarına yakalanmayacaktı. [4] Kütüğün bir ucu insan başına benziyordu (Apollon! Garip bir sanat eseri.) "Ama onun denizde işi neydi?" diye sorulabilirdi. Zeus hakkı için, çıldırmış insanlar –hayır, "tanrılar da" demiyorum– bulana kadar orada başka ne kalır ve bekler, onu gerçi gökyüzünün değil, ama Poseidon'un bir armağanı saydılar ve uğur getiren bir buluntu diye kente getirdiler, oysa

aslında o felaket getiren bir sahtekârlıktı. Onun kenti içten yıkması yeterli olmadı mı? Üstelik, tanrıların neden olduğu, Delphoi'den gönderilen bir çılgınlığın sahtekarlığı artırması ve büyütmesi mi gerekirdi?

781 EUS. praep. ev. 5, 22, 1 – 6 = H. 14

[1] (Oinomaos da Claros'taki kâhine danıştı, ama aldığı cevaplar hayal kırıklığı yarattı.)

Ey Claros'un tanrısı, bu genel çılgınlıktan uzak kaldım diye övünmemek için bu komedyada benim de bir rol almam ve seninle bir meta gibi bilgeliğin pazarlığını yapmak için Küçük Asya'dan kalkarak çıktığım ticaret yolculuğuna değinmem gerekli oldu:

> "Trachis bölgesindedir Herakles
> bahçesi,
> orada her şey yetişiyor, bütün gün herkes
> ürün topluyor,
> ve hiç azalmıyor ürünler, pınarlar
> gürül gürül kaynıyor."

[2] Ve ben, budala, bunu duyar duymaz, Herakles [[ve onun verimli bahçesi]][13] için heyecanlanmaya başladım ve Trachis adı, Hesiodos'un "Ter"inin ve çiçekli bahçe de bolluk içinde bir yaşamın hayalini kurmaya neden oldu. [3] Tanrıların bana yardımcı olup olmayacaklarını sorduğum zaman, kalabalıktan biri –tanrıların yardımını yeminle onaylayarak– bana cevap verdi ve senin, Karadenizli bir tüccar olan Kallistratos'a da aynı kehanetlerde bulunduğunu söyledi. [4] Bunu öğrendiğim zaman nasıl öfkelendiğimi tasarlayabilirsin, kendimi erdem uğruna aldatılmış hissettim, ama kızgınlığıma rağmen tüccara, Herakles'i merak edip etmediğini sordum. Bana öyle geldi ki, o da büyük bir gayret sarf ediyordu, hem de kazanç elde etmeye çalışarak ve kazandıklarıyla rahat bir ömür sür-

meyi umut ederek. [5] Kehanet tarafından tüccarla aynı düzeye getirildiğimi görünce, kâhine ve Herakles'e de hoşça kal dedim. Zira onu[14] bekleyen zahmetler ve "dolu yemlikler" umut etmesi bakımından onun kaderini paylaşmak hoşuma gitmiyordu. [6] Kehanetten dışlanan kimse yok gibiydi, ne soyguncu ne asker, ne âşık erkek ne âşık kadın, ne dalkavuk ne hatip ne de müfteri. Çünkü herkes, hedefine ulaşmadan önce zahmete gireceğini hesaplıyor ve mutlu olmayı umuyor.

782 EUS. praep. ev. 5, 23, 1 – 3 = H. 15

[1] (Oinomaos Claros'taki kâhine iki soru daha sordu ve müphem cevaplar aldı.)

Bu ticaret yolculuğuna çıkmış olduğum ve beni bilgeliğe götürecek bir insana ihtiyaç duyduğum, ama böyle birini bulmak zor göründüğü için, bana bununla ilgili olarak da bir işaret vermek üzere, senden ricada bulundum:

> "İhtiyaç seni iyilerin, dürüstlerin[15] arasına
> katacak;
> senin için belirlenmiş olan şeyden
> kaçamazsın."[16]

[2] Sen ne diyorsun? Ben heykeltıraş ya da ressam olmak isteseydim ve bir öğretmen arasaydım, bana "iyiler arasına" denseydi, bu yeterli olacak mıydı? Ben de o zaman "sen delinin birisin" demez miydim? [3] Belki de sen bunu anlayacak durumda değilsin, zira insan ruhu kapalı bir kutudur. Kolophon'dan çıkarak gitmem gereken ve benim için yararlı olan yerin neresi olduğu konusunda da tanrının hiç kuşkusu yoktu:

> "Adamın biri büyük daireler çizen sapanıyla
> taş attığı zaman,

o[17] fırlattığı taşlarla[18]
ot yiyen birçok kazı öldürür."

Ancak bana, "ot yiyen birçok kaz"ın ne anlama geldiğini kim söyleyebilecek? Ve "büyük daireler çizen sapan"ın anlamını? Söz konusu, Ampilochos mu? Dodona'nı tanrısı mı? Yoksa sen mi Delphoi'nin tanrısı, oraya mı gelmeliyim? İyisi mi sen, anlaşılmaz dizelerinle birlikte "büyük daireler çizen sapan"ınla kendini as!

NOTLAR

1 Metin kesin değil.
2 Kassel, "yumrukçu", "pyktas" sözcüğünü çıkarır.
3 Kassel, "her ikisine karşı aynı zamanda", "hama amphoterios" ifadesini çıkarır.
4 Metin kesin değil.
5 "knisiais", Meineke'ye göre: "knephias".
6 Metin kesin değil.
7 "propolemesonta", Russel'a göre: "prospolemesonta".
8 Metin kesin değil.
9 Holste'ye göre "Antiochos".
10 "aei", hammerstaedt'e göre: "me".
11 "phantazomenos" yerine "phantazomenes" diye okunmalı.
12 Hammerstaedt, "molis"in önüne "ou" sözcüğünü getirir.
13 Valette'ye göre iğneli söz.
14 "autoi", Kassel'e göre: "auton".
15 "ede chaiois", Russel'a göre: "ed'Achaiois".
16 Metin ve yorumu kesin değil.
17 "enarizei", Saarmann'a göre: "enarize".
18 "bolaisin", Jortin'e göre: "boulesin".

VIII.
İMPARATOR JULİANUS

Giriş

İmparator Konstantin'in yeğeni Flavius Claudius Julianus MS 331 yılında Konstantinopel'de (İstanbul) doğdu. Nikomedia'da, Atina'da ve Küçük Asya'nın sahil kentlerinde Grek edebiyatı, retorik ve felsefe dersleri aldı. En önemli hocaları büyücü Maximos, Sofist Libanios ve Aristotelesçi Themistios'tu. Komutan olarak (355'ten bu yana) Frank'lara ve Allemann'lara karşı başarılı seferler yaptı. Birlikleri onu 360 yılında imparator ilan etti, tahtta hak iddia eden kuzeni Constantius'un ölümünden sonra, Aralık 361'de muzaffer bir şekilde Konstantinopel'e girdi. Otuz yaşlarındaki yeni imparator çevresine filozofları ve Sofistleri topladı, Hıristiyan olarak yetiştirilmesine karşın, eski tanrıların kültünü savundu; bu yüzden kendisine Apostata, "dönek" lakabı verildi. 363 yılı Martında, Sapor'un emrindeki Persleri yenmek için Antiochia'dan (Antakya) yola çıktı, ve bir çarpışmada ölümcül yaralar aldı. İmparatorluk tahtındaki yüksek eğitimli filozof olarak Julianus'u, Marcus Aurelius'la karşılaştırmak mümkündür. Aurelius bir Stoacıydı, Julianus ise yeni-Platoncuydu, ama Kinizme açıktı, çünkü o Kinizmi, Platonculuk gibi, Sokrates'ten türetiyordu.

Kaynaklar

Kinik Herakleios'a Karşı

783 JUL. or. 7

[1] "Vallahi, uzun süre içinde o kadar çok şey olup bitti ki!"[1] Bir komedyada duyduğum bu dizeyi, havlayışı ne belirgin ne de soylu olan bir "köpeğin" konuşmasını dinlemek için davet edildiğimizde, az daha yüksek sesle tekrarlayacaktım; o yeknasak bir sesle masallar anlatıyordu ve onları bile doğru dürüst ifade edemiyordu. Bir an içimde, ayağa kalkma ve toplantıya son verme isteği duydum. Ama tiyatroda, oyuncular Herakles'i ve Dionysos'u alaya aldığı zaman insanın onları dinlemek zorunda olması gibi, burada da terbiyeli davranılması gerektiği için, kendime hâkim oldum, hem de konuşmacıya değil, dinleyicilere ya da daha çok, açık söylemem gerekirse, kendime saygıdan dolayı; üstelik kimse benim hakkımda, sofu, sağlam gerekçeli bir düşünceyi değil de, boşinanca dayalı bir eğilimi izlediğime ve bu gevezelikten ürkerek bir güvercin gibi uçup gittiğime dair bir izlenim edinmemeliydi. Oturduğum yerde kaldım ve kendi kendime şöyle dedim:

> "Katlan yüreğim, katlan, atlattıydın sen
> daha alçakçasını,"[2]

yani birkaç dakika daha bir "köpeğin" gevezeliklerine göz yumdum. Üstelik sen, tanrıya yapılan hakaretleri ilk defa duymak zorunda kalmıyorsun. Devletimiz bu denli iyi kurulmamıştır, özel yaşamımız da makul değildir ve talih de, kulaklarımızı temiz tutabilecek ya da en azından gözlerimizi bu utanmaz kuşağın çeşit çeşit tanrıtanımazlıklarıyla kirletmek zorunda kalmayacak kadar yüzümüze gülmemiştir. Ama yine de, sanki böyle felaketler başımızdan eksik değilmiş gibi,

bu "köpek", tanrıların en iyilerini asla ağzından çıkmaması ve bizim de hiç duymamamız gereken küçültücü sözlerle betimleyerek, kulaklarımızı dolduruyor. Ancak biz şimdi sizin karşınızda ona bazı şeyleri öğretmeye çalışmak istiyoruz;

birincisi, Mitler yerine düşüncelere bağlı kalmak bir "köpeğe" daha çok yakışır, ikincisi, hangi mitlere ve nasıl –felsefenin mitolojiye gerek duyduğu varsayılırsa– başvurmalıdır, ve üçüncü olarak, tanrılara hürmet konusunda birkaç söz söylemek istiyorum. Sizin karşınıza çıkmama neden olan asıl niyetim bu; oysa benim yazarlık yeteneğim yok ve bugüne kadar kalabalıklar karşısında konuşmayı hep reddettim, çünkü bu bana hem eziyetli hem de Sofistçe geliyordu. Ne ki, belki de size, mit hakkında –adeta bir çeşit soykütük– birkaç şey söylemem ve sizin de beni dinlemeniz hiç de yersiz olmaz.

[2] [...] Görünüşe göre mit başlangıçta halkın bir icadıydı ve halk bu yeteneğini o günden bu güne kadar sürdürmüştür. Aynı şey, oyalanmaya ve eğlenmeye yarayan müzik aletleri, flüt ve Kithara için de geçerlidir. Kuşların uçmaya, balıkların yüzmeye, geyiklerin koşmaya yarayan doğal yetenekleri her çeşit eğitimi gereksiz kılar ve onları bağlasaydılar ya da bir yere kapatsaydılar bile, bu hayvanlar organlarından, onları kullanmak için –ki bunun bilincindedirler– yararlanmaya çalışır. [...] Gerçek bilgi yerine büyük bir tutkuyla yalanları öğreten [insanlar var] ve sanki değerli, çok güzel şeylermiş gibi bunları kendileri de benimsemektedir. [...]

[4] "Köpeğimiz" bu anlamda (örneğin Aesop gibi) bir köleyse,konuşabilir, yazabilir, herkes onun mitlere başvurmasına izin verebilir. Ama o, sadece kendisinin özgür olduğunu iddia ederse, doğrusu mitlere niçin ihtiyacı olduğunu anlamam. Yoksa tavsiyelerinin keskinliğine, iğneleyiciliğine şirinlikler, hoşluklar katmak ve böylece insanlara yardımcı olmak, ama aynı zamanda yardımcı olduklarından hiçbirinin kendisine saldırmamasını sağlamak için mi? Ancak bütün bunlar kölece bir tutumdur. Komedya yazarının tekneye

"tekne" demesi gibi, nesnelerin nasıl adlandırıldığı ve nasıl uygun sözcükler kullanıldığı duyulmamış olsaydı, daha iyi mi aydınlanılmış olacaktı? [...] Belki akıl bize, "özgürlükten tek başına pay alan" "köpeğin", halka açık toplantılarda hakikatin, icat-edilmemiş şeylerin yerine yalanları, icat edilmiş şeyleri nakletme hakkına sahip olduğunu söyler. Ancak bu alışkanlık Diogenes'e, Krates'e ve onların haleflerine dayanır. Böyle bir örneği hiçbir yerde bulamayacaksın. Bu bağlamda, "sahte para basan" bir Kinik'e, aklın yolunu izlemek ve davranışlarının ilkesini başka yerde değil kendi içinde aramak yerine, geleneğe bağlı kalmanın hiç yakışmadığını vurgulamama her halde gerek yok. Sokratesçi Antisthenes'in, tıpkı Ksenophones gibi, bazı gerçekleri mitler aracılığıyla ifade etmiş olması seni yanıltmasın. Bu konuyu ileride ele alacağım.

[5] Ancak –esin perileri adına senden rica ediyorum– Kinizmin ne olduğunu bana söyler misin? O bir çeşit akılsızlık, insana yaraşmayan bir yaşam tarzı, güzel şeyleri, ciddiyeti, iyiyi geçerli saymayan hayvana özgü manevi bir ruh hali mi? Pek çok kişi, eğer Oinomaos'u okurlarsa, bunu böyle varsayabilirdi. Eğer sen zahmet edip Oinomaos'la meşgul olsaydın, bu adamın yazdığı *Köpeğin Gerçek Sesi*'nde, *Kehanete Karşı Savunma*'da, kısacası bütün eserlerinde bu durumu kolayca saptayabilirdin. Onda söz konusu olanlar şunlardı: Tanrılara karşı her çeşit saygıyı ortadan kaldırmak, insan aklını hor görmek, yalnız soylu, adil şeylerle aynı anlama gelen yasaları değil, üstelik tanrıların ruhumuza yazmış olduğu ve tanrısal bir şeylerin mevcut olduğunu içgüdüsel olarak bilmemizi sağlayan yasaları da ayaklar altına almak. Biz tanrıya hürmet ediyoruz, bu yasalar bizi ona doğru çekiyor, çünkü kanımca ruhumuz, gözlerimizin ışığı araması gibi, tanrısal olanı arıyor. Diyelim ki varlığımızın merkezindeki bu kutsal, tanrısal ikinci yasa, yani, bizi asla ve hiçbir koşulda başka yasalara muhtaç bırakmayan ve ne sözlerle ne edimlerle ne de ruhumuzun gizli eğilimleriyle bu sınırları silen, bizi mükemmel

bir adalete götüren yasa kaldırılmış olsun, o zaman böyle bir davranış tarzı "uçuruma" layık olmaz mıydı? Bu tür öğretileri doğru bulan insanlar birer günah keçisi olarak kovulmamalı mı, ancak sopayla değil, çünkü bu ceza işledikleri suç için hafif kalır, tersine, ölene kadar taşlanmamalı mı? Onların herhangi bir şekilde –tanrılar hakkı için senden bana bunu söylemen için rica ediyorum– ıssız yerlerde yol kesenlerden ya da karaya çıktıkları zaman yolcuları soyup soğana çeviren "sahil kardeşliği"nden farkı var mı? Ölümü hiçe sayıyorlar, bunu, eşkıyalar için de geçerli değilmiş gibi ileri sürüyorlar. En azından, sizin "ozan", "mit anlatıcısı" dediğiniz kişi, Pythia tanrısı için korsanlara bildirilen kehanette bir "kahraman", bir "tanrı" olan kişi, korsanlar hakkında şöyle diyor:

> "Denizlerde kol gezen ve canlarını
> ortaya koyan korsanlar gibi."[3]

Korsanların akılsızlığı için başka tanığa ihtiyacın var mı? Meğer ki, korsanlar bu "köpeklerden" daha cesur, bu "köpekler" de korsanlardan daha küstah sayılsın. Çünkü eşkıyalar, nasıl da sefil bir ömür sürdüklerini çok iyi bilirler ve ölüm korkusundan değil, utançlarından dolayı ıssız yerlere sığınırlar; Buna karşılık "köpekler" hiç çekinmeden ortalıkta dolaşıyor, daha iyi, daha saf değil, daha kötü, daha ahlaksızca bir toplum düzeni vazederek geçerli kuralları altüst ediyor. [[Başlangıçta bazıları her ne kadar küstahça davranmış olsa da, günümüzde onların birçoğu önemli ölçüde daha uygar hale gelmiştir.]]

[6] Diogenes'e atfedilen tragedyalara gelince, onların bir Kinik'in eseri olduğu konusunda söz birliği ediliyor; tartışmalı olan sadece, onların öğretmene, yani Diogenes'e mi, yoksa öğrencisi Philiskos'a mı ait olduğudur. Hangi okur onların, uçurum kadar derin ahlaksızlıkları bakımından, başkalarına baskın çıkmalarını tiksinerek mahkûm etmezdi ki?

Oinomaos'a dönelim, çünkü o da, düzyazılarına çok benzeyen, ahlaksızdan daha ahlaksız, şerrin ötesinde tragedyalar yazmıştı. Onları yeterince tanımlayacak söz bulamıyorum, öyle ki, Magnesia'nın dehşetini, Termeros'un melanetini, bütün tragedyaları Satyr-oyunlarıyla, komedyalarla ve sahne oyunlarıyla karşılaştıracak olsaydım bile. Bu adamın her çeşit iğrençliği, her çeşit saçmalığı eserlerinde anlatmasına olanak veren sanat işte bu denli yücedir. Ama bir kimse, onun, tanrılara hakaret ettiği ve herkese havladığı bu eserlere dayanarak bize Kinizmin özünü açıklayabileceğini düşünüyorsa, bu kişi, başlangıçta söylediğim gibi, ortadan kaybolsun, hoşuna giden herhangi başka bir ülkeye gitsin.

[7] Eğer bu kişi, tanrının, Diogenes'i görevlendirdiği gibi "sahte para basmak" ve *Diogenes ile Krates'in* gerçekleştirmek için gayret gösterdiği daha önceki –kendini tanı– tavsiyesine uymak istiyorsa, o zaman bu davranışın, komutan ve filozof olmak isteyen bir kimseye tamamen layık olduğunu söylemek isterim. Ne var ki biz, tanrının neyi kast ettiğini biliyor muyuz? Tanrı onu, hakikati değiştirmekle değil, kitlenin düşüncelerini hor görmekle ve sahte para basmakla görevlendirdi. Kendini tanımak hangi kategoriye aittir? Paraya mı? Yoksa onun hakikatin özü olduğunu ve kendini tanıma talebinin de, hangi şekilde "sahte para basmamız" gerektiğini bize bildirdiğini söylememeli miyiz? Zira herkesçe bilinen düşünceleri sonuna kadar hor gören ve hakikate ulaşan biri, sıradan düşüncelere değil, gerçek anlamda varolana bağlı kalır. Böylece kendini tanıyan bir kimse de, ne sayıldığını değil, kim olduğunu tam olarak bilir. Pythia Apollon'u, hakikati söyleyen bir tanrı değil mi ve Diogenes buna tamamen inanmamış mıydı? Diogenes Apollon'a itaat ettiği için, sürgün edilmiş sayılmıyordu, Pers kralından daha büyük görülmüyordu, ama anlatılanlara göre, Perslerin gücünü kıran, Herakles'in edimleriyle rekabet eden ve gözü Achilleus'tan başkın çıkmakta olan kahraman onu kıskanmıştı.

[8] Diogenes'in tanrılara ve insanlara karşı davranışı nasıldı? Bunu Oinomaos'un düzyazılarından ve Philiskos'un –Diogenes'e atfederek bu kutsal kişiye kara çaldığı– tragedyalarından anlamak mümkün değil, tersine, onun özgülüğü edimlerinden hareketle değerlendirilmelidir. O –Zeus hakkı için!– niçin Olympia'ya gitti? Müsabakaları izlemek için mi? İsthmos oyunlarını ve Panathene'leri de zahmete girmeden izleyemez miydi? Yoksa orada önemli kişilerin arasına karışmak mı istiyordu? Onlar Korinthos'a da gelmiyor muydu? Hayır, onun tanrılara olan saygısından başka hiçbir neden bulamayacaksın. Yıldırımların ve şimşeklerin onu hiç etkilemediğini mi [söylüyorsun]? Zeus bana da birçok işaret göndermişti ve ben etkilenmemiştim. Ancak ben yine de tanrılara hürmet ediyor, onları seviyor ve sayıyorum, önlerinde eğiliyorum ve insanın lütufkâr hükümdarlar, öğretmenler, babalar, vasiler, genel olarak bu tür insanlar için hissettiği şeyleri onlar için hissediyorum. Bu nedenlerden dolayı, kısa süre önce senin sözlerini duyduğum zaman, az daha ayağa fırlıyordum. Bunu niçin söylediğimi ben de bilmiyorum; belki susmalıydım.

Demek ki Diogenes yoksuldu, parası yoktu, ama yine de Olympia'ya gitti, ancak, Dion'a inanacak olursak, İskender onu görmeye geldi. O, tanrıların tapmaklarını ziyaret etmeyi, ama çağının en büyük kralının ayağına gelmesi gerektiğini doğru bulmuştu. Ve onun İskender'e[4] yazdıkları, bir kralın ülkeyi nasıl yönetmesi gerektiğine dair uyarılar değil miydi? Diogenes, yalnız düşüncelerinde değil, edimlerinde de tanrıdan çekinen biriydi. Atina'da yaşamayı seçmişti, ama tanrının emri onu Korinthos'a gönderince, sahibi onu serbest bırakmış olmasına karşın, bu kenti terk etmek aklına bile gelmedi. O, tanrıların kendisini önemli biri olarak gördüğüne ve Korinthos'a gelişigüzel ve tesadüfen değil, belirli bir amaçla gönderdiğine inanıyordu, zira oradaki yaşam tarzının Atina'dakinden daha başıboş ve uygunsuz olduğunu, onla-

rın daha güçlü, daha katı bir ahlakçıya ihtiyaç duyduğunu gördü.

[9] Ayrıca: Krates'in de, sofuluğunu ve tanrılara saygısını kanıtlayan dizeleri mevcut değil mi? Onun eserlerindeki bu dizeleri okumak için vakit bulamadıysan, burada senin için tekrarlamak istiyorum; dinle:

"Mnemosyne'nin ve Olimposlu Zeus'un
soylu kızları,
Pierien'in esin perileri, işitin benim duamı:
Karnımı doyurmak için verin bana her gün
yiyeceğimi, ve yaşamı dayanılmaz kılan kölelikten
kurtarın beni.
[...]
Dostlar için hatırşinas değil, yararlı yapın beni.
Masallara yaraşan zenginlikler istemiyorum;
bokböceğinin talihinde, karıncanın malında mülkünde
yok gözüm.
Doğruluktan ve taşıması kolay, namusuyla kazanılmış,
erdem için değerli, zararsız zenginlikten
pay almak istiyorum.
Eğer bunları elde edersem, Hermes'e ve iffetli esin
perilerine dua etmek istiyorum,
ama bol bol kurban keserek değil, sofuluk ve erdemle."

Onun tanrıları övdüğünü ve onlara dua ettiğini, senin gibi hakaret etmediğini görüyorsun. Tanrısal Euripides'in dizelere döktüğü sofuluğu telafi etmek için, acaba kaç Hekatombe'ye (100 sığırlık kurban – Çev. n.) ihtiyaç var:

"Sofuluk, ey sofuluk, sen misin tanrıların hükümranı?"[5]

Yoksa sen, kesilen kurbanların, ister büyük ister küçük olsun, sofuca bir zihniyetle sunulduğu zaman aynı ağırlıkta ve

önemde olduğunu bilmiyor musun? Ama sofuca bir zihniyet olmadan yalnız yüz sığırlık bir kurban değil, -tanrılar tanığımdır ki!- bin sığırlık Olimpos kurbanı bile sadece anlamsız bir israftır, başka bir şey değil.

Bunu Krates de fark etmişti,[6] ve bu yüzden tanrıları sayıyor ve sadece kendine özgü sofuluk aracılığıyla övüyordu, ve başkalarına, törenlerinde israfa sofuluktan değil, sofuluğa israftan daha çok değer vermelerini söylüyordu. Bu iki Kinik'in tanrılara karşı tutumu işte böyleydi, ve onlar, [bugünün] bilgeleri gibi, dinleyicileri başlarına toplamıyorlardı, dostlarıyla hâlâ mecazlara ve mitlere başvurarak sohbet ediyorlardı. Çünkü Euripides haklı olarak,

"hakikatin dili çok yalındır,"[7]

diyor, ve müphem bir ifade tarzına sadece yalancılarla düzenbazlar ihtiyaç duyar. Onların başkalarıyla ilişkisi nasıldı? Sözlerden önce edimler geliyordu; yoksulluğu yüceltenler, görünüşe göre miras kalan zenginliği de hor gören ilk kişilerdi ve kibirden mutlaka kurtulmuş olmak isteyenler, her şeyde yalınlığı uygulayan ilk kişilerdi; başkalarının yaşamından gösterişli ve şatafatlı şeyleri sürüp atanlar, açık alanlarda ve kutsal bölgelerde yaşayan ilk kişilerdi. Lükse karşı yalnız sözlerle değil, edimlerle de mücadele ediyorlardı; eğer insan hiçbir şeye ya da çok az şeye ihtiyaç duyarsa ve beden tarafından rahatsız edilmezse, Zeus'la birlikte hüküm sürmenin mümkün olduğunu bağıra çağıra değil, edimlerle kanıtlıyorlardı. Günahkârları, hayatta oldukları sürece kınıyorlardı, ancak ölülere hakaret etmiyorlardı, düşmanlar, en azından içlerinden ılımlı olanlar, ölüp gitmiş olanlarla barışıktılar. Ayrıca Kinik'in kimse düşmanı değildir, hatta biri onun zavallı bedenine vursa ya da adına leke getirse, ona küfredip hakaret etse bile, çünkü insan sadece [aynı değerde olan] hasmından nefret eder, üstün kişi ise başkasıyla olan anlaşmazlığa, teveccüh

göstererek değer verir. Pek çok kişinin tanrılardan hoşlanmaması gibi, bir kimse de bir Kinik'ten hoşlanmasa bile, bu kişi Kinik'in düşmanı değildir, zira o Kinik'e zarar veremez, ama kendini ağır bir cezaya maruz bırakır, çünkü o berikinin üstünlüğünü kabul etmez ve böylece Kinik'in kendisine sağlayabileceği himayeden feragat etmek zorunda kalır.

[10] Kinizm hakkında yazmak benim görevim olsaydı, bu konuyla ilgili olarak söylemiş olduklarıma, en azından bir o kadar daha ekleyebilirdim. Ancak esas konuma dönmek için, şimdi mit yaratıcılarının hangi özelliklere sahip olması gerektiğini araştırmak istiyorum. Bu soru cevaplandırılmadan önce, mitlerin yaratılışının, felsefenin hangi bölümüne ait olduğu sorulmalıdır. Çünkü birçok filozofun ve teologun bunu yapmış oldukları açıkça görülüyor, örneğin esinlenmiş filozofların en eskisi Orpheus ve ondan sonra sayıları hiç de az olmayan ötekiler. Ama Ksenophon, Antisthenes ve Platon da, bilindiği gibi, sık sık mitlere başvuruyorlardı, o zaman kanımca, mitlerin yaratılışının Kinik'lere değilse, acaba filozoflardan başka birine mi yaradığı sorulmalıdır. [...]

[18] İnsanları ahlak yönünden düzeltmek için öyküler uyduran ve aralarına mitleri katan bir kimse, erkeklere değil, –yaşlarına ya da olgunluklarına göre– çocuklara hitap etmelidir, zira onların böyle öykülere ihtiyacı var. Ama sen bizi –beni ya da Anatolios'u– çocuk sayıyorsan –rahatlıkla Memmorios'a, Saloustios'a ve başkalarına da anlatabilirsin–, o zaman Antikyra'ya gitmelisin. Çünkü sana niçin yalan söyleyeyim ki? Söyle bana, –tanrılar adına, mit adına, daha çok evrenin hâkimi Helios adına– insanlara büyük –ya da küçük– bir hizmette bulundun mu? Doğruluk mücadelesinde kime destek oldun? Üzgün, kederli bir kimseyi teselli ettin mi? Oysa ona, ölümün ne ölen kişi ne de yakınları için bir kötülük olmadığını kanıtlayabilirdin. Hangi delikanlı, onun artık sefih bir yaşam sürmeyip, ölçülü yaşamasına ve güzelliğini yalnız bedeniyle değil, daha çok ruhuyla öne çıkarması-

na neden olduğun için, ölçülülüğünü sana borçlu? Ömründe kendini hangi bilim dalına hasrettin? Diogenes'in değneğine ve özgürce konuşmasına layık olan ne yaptın? Değneği eline almayı, saç uzatmayı, kentleri ve askeri karargâhları güvensiz hale getirmeyi, soylulara küfretmeyi ve ayaktakımının yüzüne gülmeyi büyük bir iş mi sayıyorsun? Zeus adına, senin yüzünden felsefeye sırt çeviren şu dinleyiciler adına söyle bana, Galya'ya kadar gitmeyip aziz Konstantin'i niçin İtalya'da ziyaret ettin? Eğer bana gelmiş olsaydın, hiç olmazsa senin dilini daha iyi anlayacak birini bulmuş olurdun. Sağda solda dolaşmak ve katırını yormak neye yarıyor? Evet, senin katır sürücülerini de yorduğun ve onların, düzensiz asker güruhundan çok siz Kinik'lerden korktuğu söyleniyor; değneklerinizle onlara, asker güruhunun kılıçla yaptığından çok daha kötüsünü yaptığınız da söyleniyor; bu yüzden doğal olarak sizden daha çok korkuyorlar. Uzun süre önce size bir ad takmıştım, ama şimdi bu adı buraya da yazmak istiyorum: "Feragatçi". Tanrısız Galatyalılar bazı insanlara böyle diyor. Bu insanlar büyük pay için azdan feragat ediyor ve buna karşılık pek çok şeyi, daha doğrusu her yerden gelen her şeyi elde ediyor ve bundan başka saygı görüyor, kendilerine bir muhafız alayı veriliyor, yüzlerine gülünüyor. Siz de benzer şekilde davranıyorsunuz, belki bir tek istisna dışında, yani para toplamıyorsunuz, ama bu size değil bize bağlı, biz o budalalardan daha makul düşünüyoruz, ama belki de onlar gibi ikiyüzlü davranarak vergi toplamak için bahaneniz yok; onlar buna "sadaka" diyor ki anlamının da böyle olması gerekir. Geri kalan bütün hususlarda siz tıpkı onlar gibisiniz. Siz de onlar gibi ülkenizi terk ettiniz, başıboş ortalıkta dolaşıyorsunuz, benim karargâhımı onlardan çok daha kötü bir şekilde ve utanmazca birbirine kattınız. Onlar hiç olmazsa davet edilmişti, ama sizi kovdular. Ve bütün bunlar size ne getirdi, daha doğrusu, başkalarına ne getirdi? Önce Asklepiades, sonra Serenianus, sonra Chytron, sonra uzun boylu sarışın delikanlı –neydi adı

onun?–, sonra sen geldin ve sizinle beraber bir o kadar daha. Siz, mükemmel insanlar, bütün bu yolculuklar ne işinize yaradı? Hangi kent, hangi yurttaş sizin "özgür konuşmalarınızı" duydu? Sizi bir defa olsun görmek istemeyen imparatora ulaşmak istemeniz budalalık değil miydi? Ve davranışlarınız, gelir gelmez dalkavukluk yapmaya ve havlamaya başlamanızdan, kitap dağıtmanızdan ve kitapları mutlaka bana sunmalarını istemenizden daha budalaca, saçma, çılgınca değil miydi? Sanırım içinizden hiçbiri, yazmanımın yanına çıktığı gibi, bir filozofla bu kadar sık görüşmeye gitmedi ve imparatorun bekleme odasının, sizin için Akademi, Lykeion ve Stoa olduğunu söylemek de mümkün.

[19] Artık bu saçmalığa bir son vermiyor musunuz? Bugüne kadar bunu yapmadıysanız, artık vazgeçmek istemiyor musunuz? Uzun saçın ve değneğin size bir yararı olmuyor. Felsefenin adını kötüye çıkarmayı nasıl başardınız? Kral Hermes'in bile dilini arındıramadığı, Hermes'in yardımıyla Athena'nın bile aklını başına getiremediği, bilgilerini sadece pazar meydanlarındaki ve sokaklardaki kalabalıklardan kazanan –"üzüm üzüme baka baka kararır" atasözünü de bilmezler– en yeteneksiz konuşmacıların Kinizmin üstüne çullanmasıyla! Değneği ve harmaniyi alırsın, saçları uzatırsın ve arkadan ne gelir? Bilgisizlik, utanmazlık, küstahlık ve böyle devam eder. En kısa, en çabuk yoldan erdeme doğru ilerleyeceklerini iddia ediyorlar. Ya uzun yolu seçmiş olsaydınız! Bu yolda ötekine göre daha kolay ilerlerdiniz. Kestirmelerin yorucu ve külfetli olabileceğini bilmiyor musunuz? Patikalarda dolaşan ve kestirme yolu seçen bir kimse kolayca aynı yerde dönüp durur; ama buradan, aynı yerde dönüp duran bir kimsenin kestirme yolu seçtiği sonucu çıkmaz; felsefede de sadece *bir* hedef, *bir* ilke vardır: "Kendini tanı" ve "tanrılarla eşit ol", yani kendini tanımak ilkedir, yüce güçlerle eşit olmak hedeftir.

[20] Demek ki, Kinik olmak isteyen bir kimse, insanı bütün gelenek ve kanılara aldırış etmez ve önce kendine, sonra da tanrıya yönelir. Böyle bir insan için, piyasa değeri bilinmek ve fiyatı belirlenmek istenirse, altın altın değil, kum da kum değildir: O, her ikisinin de toprak olduğunu bilir. Altının ender ve kumun kolaylıkla bulunması, onun gözünde sadece insanların değersiz kanılarına, bilgisizliğine dayanır. Kötülüğün ya da iyiliğin ölçüsü, övgüde ya da kınamada değil, doğadadır. O, gereksiz besin almaktan kaçınır, sevginin verdiği hazlardan feragat eder. Doğal ihtiyaçları konusunda kamuoyuna bağlı kalmaz: Aşçıyı, lezzetli salçaları, kızartma kokularını beklemez. Gözünü Phryne'ye ya da Lais'e (ünlü fahişeler – Çev. n.), başkalarının karısına, kızına ya da hizmetçisine dikmez, bedensel ihtiyaçlarını, elde ne varsa onunla, mümkün olduğunca iyi bir şekilde tatmin eder; bedenin, yoluna çıkardığı bütün engelleri uzaklaştırarak, Olimpos'un zirvesinden başkalarına,

"karanlıktaki körleşme çayırında dolaşan"

ve birkaç acınası haz için, ozanların daha hünerlileri tarafından her zaman Kokytos ve Acheron'la ilişkilendirilen kişilerden daha ağır acılara katlananlara sükûnetle bakar. "Kestirme" şunlardan ileri gelir: İnsan tamamen kendi dışına çıkmak ve tanrısal biri olduğunu idrak etmek, zihnini, yorulmadan ve sarsılmadan tanrısal, arı, lekesiz düşünceler üzerinde yoğunlaştırmak zorundadır. Bedeni tamamen hor görmeli ve onu, Herakleitos'un dediği gibi, "pislikten daha değersiz" saymalıdır, tanrı, bedeni bir araç gibi kullanmak için emredene kadar ihtiyaçlarını en yalın şekilde karşılamalıdır. Bu konuyla ilgili olarak, denildiği gibi, şimdilik bu kadar. Ancak ben, hareket noktama dönüyorum. [...]

[25] Diogenes'in bir çeşit umacı olduğunu yüzüme vurarak sakın beni yıldırmaya çalışma. Tamam, onun [gizem

törenlerinde] kutsanmamış olduğu iddia ediliyor; hatta o, kendisine hemen kutsanmasını öneren birine şöyle diyordu: "Delikanlı, 'Agesilaos ile Epameinondas balçık çukurunda' yatarken, vergi toplayanların, daha yüce bir şekilde kutsanmaları nedeniyle, doğru insanlarla[8] birlikte Hades'teki bütün güzelliklerden pay alacağını kabul etmek gülünç olur. Azizim, bu konu çok derindir ve ayrıntılarıyla aydınlatılmalıdır. Her iki tanrıça da bize [gerekli] anlayışı versin; ama sanırım o bize zaten verilmiştir." Görünüşe göre Diogenes, sizin iddia ettiğiniz gibi, dine karşı değildi, o biraz önce sözü edilen [filozoflara] benziyordu. O, içinde bulunduğu özel durumu göz önüne alarak, ama Pythia tanrısının emirlerine saygıdan dolayı da ve kutsanma töreni adayının önce yurttaşlar listesine kaydedilmesi gerektiğini, yani bunun, eğer doğduğu yere göre değilse, Atina yasalarına göre olması gerektiğini bildiği için, bundan kaçınmak istiyordu, ama kutsanma töreninin kendisinden değil. O kendini bir dünya vatandaşı olarak görüyordu ve evreni birlikte yöneten tanrıların –ayrı ayrı bölgeler için sorumlu olanların değil– genel sisteminde birlikte çalışmaya hazırdı; çünkü onun gönlü genişti. Her şeyi tepmesine ve [değerleri] altüst etmesine karşın, tanrılara duyduğu saygıdan dolayı yasaları ihlal etmiyordu. Memnuniyetle kendini kurtarmış olduğu bağımlılığa geri dönmüyordu. Bu bağımlılık nereden ileri geliyordu? Tek bir devletin yasalarına hizmet etmek ve Atina yurttaşı olan herkesin ister istemez yapmak zorunda olduğu gibi boyun eğmek. Tanrılara saygısını göstermek için Olympia'ya giden, Pythia tanrısına itaat eden ve ömrünü Sokrates gibi felsefeye hasreden –zira Sokrates de, evinde, yakınında bir Pythia [tanrısının] olduğunu ve ondan felsefe yapmak için uyarım aldığını söyler– bir kimse, böyle bir insan nasıl olur da tanrıların tapınağına adımını atmazdı, hem de canı gönülden? Yasalara boyun eğmeyi ve onların kölesi olmayı ilkesel olarak reddetmeseydi mi? Niçin bunu değil de başka bir nedeni, yani gizem törenlerinin

yüceliklerinden pek çok şeyi uzaklaştıran nedeni açıklamadığını soracaksın? Belki bu suçlamayı Pythagoras'a da, evet, özellikle ona da yöneltmek mümkündü; ama bu bir yanılgı olurdu. Zira her şey hakkında, konuşulması caiz olan şeyler hakkında bile konuşmamalı, kitle karşısında bazı şeyler gizli tutulmalıydı. Her şeye rağmen ifade edilenler burada da açıktır. Diogenes, kendisini kutsanma törenine katılması için sıkıştıran adamın kişiliğinde, doğru yaşam tarzıyla ilgilenmeyen, ama kutsanmışlara ait olmakla çok gururlanan bir insan görmüştü. Diogenes ona yol göstermek, bir ders vermek istiyordu: Kutsanma hakkına sahip olacak bir ömür süren kişi için tanrılar zengin ödüller hazırlar, hatta o kutsanmamış olsa bile. Kötüler ise, kutsal bölgelere girme iznine sahip olsalar bile, avuçlarını yalar. Çünkü bu, Hierophant'ın duyurduğu –"kimin eli temiz ve kim hak sahibi değilse"– ve böylece kutsanma törenini yasaklayan şey değil mi? Ancak bunlar seni ikna etmiyorsa, başka söze ne hacet?

Bilgisiz "Köpekler"e Karşı

784 JUL. or. 9 (6)

[1]"Irmaklar yukarıya doğru akıyor,"[9]

böyle diyor atalarsözü. Kinik'in biri, Diogenes'in, sağlığa zararlı olduğu için, soğuk suyla yıkanmaya karşı çıkan kibirli biri olduğunu iddia ediyor; oysa onun yanağından kan damlıyor ve hâlâ genç, tanrı zaten yaz gündönümüne yaklaşıyor. O, mürekkep balığı yediği için Diogenes'le alay ediyor, ve yediği balık sanki baldıran zehri gibi etkili olmuşçasına akılsızlığının, kendini beğenmişliğinin bedelini ödediğini düşünüyor. Bu Kinik, ölümün bir kötülük olduğunu bilecek kadar "felsefede ilerleme" kaydetmiştir. Bilge Sokrates ve daha sonra Diogenes bu bilgiden yararlanmadı. Antisthenes müzmin ve çaresiz bir hastalığa yakalandığı zaman, Diogenes

ona bir hançer verdi ve "eğer bir dostun yardımına ihtiyaç duyarsan" dedi, ona göre ölüm ne korkunç ne de acı vericiydi. Ama onun değneğini miras alan bizler, üstün felsefemiz sayesinde ölümün kötü bir şey, hastalığın ölümden daha feci ve soğuktan titremenin hasta olmaktan daha kötü olduğunu biliyoruz. Zira hasta kişiye genellikle büyük bir özen gösterilir, böylece onun ıstırabı adeta bir lükse dönüşür, hele zengin biriyse. Zeus hakkı için, ben, hastalandıkları zaman sağlıklı günlerinden daha lüks bir ömür süren insanlar gördüm, hem o zamanlar da lüks içinde yaşamış olmalarına karşın. Bu nedenle dostlarıma şunları söylemeyi düşündüm: "Sizin için, efendi olmaktansa köle olmak, şimdiki gibi bu kadar zengin olmaktansa, zambaklardan daha çıplak ve yoksul olmak daha iyi olurdu!" O zaman onlar belki bu kadar hasta, bu kadar şımarık olmazdı. Zira bazıları hasta olarak bakılmayı ve ihtiyaçlara göre şımartılmayı güzel buluyor. Ancak soğuğa katlanmak ve sıcağa dayanmak zorunda olan birinin durumu bir hastanınkinden daha kötü değil mi? O, bir hafifleme umudu olmadan acı çeker.

[2] Öyle olsun! Şimdi ben herkese, bu yaşam tarzının çekiciliğine kapılmış olanların bu konu üzerinde düşünebilmesi için, öğretmenlerimden Kinikler hakkında öğrendiklerimi aktarmak istiyorum. Sözlerim inandırıcıysa, Kinik adayları hiçbir şekilde mağdur olmayacak; inandırıcı değilse, önlerinde büyük, soylu bir hedef var ve söylediklerimi sözlerle değil, edimlerle bastırırlar, çünkü konuşmam onlara bir engel çıkarmayacak. Ama ihtirastan ya da iradesizlikten dolayı ya da kısaca söylersek, bedensel hazların kölesi oldukları için, sözlerimi dikkate almaz ve şimdiden gülmeye başlarlarsa –kimi zaman okul ve mahkeme binalarının avlularını kirleten köpekler gibi–, o zaman "Hippokleides'i ilgilendirmez" [diyebilirim sadece]; ben, bu şekilde davranan köpekçiklerle uğraşmıyorum. Her neyse, ben ele aldığım konuyu ana hususlarına göre işlemek istiyorum. Ben her soruna hak ettiği

önemi verirsem, düşüncelerime son biçimini vermek ve senin de onları anlamanı sağlamak benim için daha kolay olacaktır. Kinizm, en önemsiz, en çok küçümsenen felsefi bir akım değil, tersine, en iyileriyle başa çıkabilecek bir felsefedir; bu nedenle önce genel olarak felsefe hakkında bir şeyler söylemem gerekiyor. [...]

[6] Hakikat bir birliktir, ve birlik felsefedir, biraz önce değindiklerim [Herakleitos, Pythagoras, Aristoteles, Theophrastos] felsefenin âşıklarıdır; Kitionlu adamın öğrencilerini de zikretmek doğru ve yerinde olurdu: Onlar [Grek] devletlerinin, "köpek"in fazlasıyla ödünsüz, sulandırılmamış özgürlük-kavramına karşı ne kadar isteksiz olduklarını görünce, kanımca onu devletin acar bir köpeği olarak yetiştirmek için, (aklıma ekonomi, iş yaşamı, karı koca arasındaki ilişkiler, çocukların eğitimi geliyor) etrafını adeta duvarlarla çevirdiler. [...]

[7] Şimdi[10] biz Kinizmi ele almak istiyoruz. Onlar eserlerini şaka tarzında değil de, belirli bir ciddiyetle yazmış olsaydılar, o zaman bana karşı olanlar onların peşinden gitmeli ve her tekil olayda benim bu konuyla ilgili düşüncelerimi gözden geçirmeliydiler; düşüncelerim açıkça eskilerin düşüncelerine uyuyorsa, beni yanlış ifade vermekle kimse suçlayamaz; eğer uymuyorsa, o zaman Atinalıların Metroon'daki sahte yazıtlara yaptığı gibi, onlara kulak verilmemelidir. Ancak, daha önce dediğim gibi, böyle bir şey söz konusu değil. Diogenes'in eserleri diye sağda solda sunulan tragedyalar, söylenenlere göre, Aiginalı Philiskos'un kaleminden çıkmıştır; ama onlar gerçekten Diogenes'e ait olsaydılar bile, bir bilgenin şaka yapmasına şaşırmamalı, çünkü bunu birçok filozof yapmıştır. Demokritos da, insanların her şeyi nasıl ciddiye aldıklarını görünce gülüyordu. Demek ki biz onların şakalarını dikkate almamalıyız ve ciddi şeylerle ilgilenmeye önem vermeyen insanlar gibi olmamalıyız. Bu tür insanlar, tapmaklarla dolu, değişik gizem kültleriyle, kutsanmış yerlerde yaşayan kutsanmış ra-

hiplerle dolu, gelişen bir kente geldiği zaman ne yapar? Özellikle bu yüzden, yani surlar içindeki her şeyi kirlenmeden korumak için bu rahipler ahlaka aykırı, kirli, kötü şeyleri –halka açık hamamları, genelevleri, meyhaneleri–, istisnasız bütün bunları nereye kaldırdı? Ziyaretçiler bu semte kadar geldiği zaman, kente adım atmıyor. Bütün bunları gördükleri ve işte kent bu kadar diye düşündükleri zaman acınacak hale düşüyorlar. Tekrar çekip giderlerse, bu düzlükte kaldıkları için iki misli acınacak duruma geliyorlar; oysa "bir adım daha atmak ve Sokrates'i görmek" mümkün olurdu. Ben, Alkibiades'in Sokrates'i övdüğü bu ünlü sözlerini kullanıyorum. Kinizm felsefesi benim için, heykeltıraşların atölyesinde oturan tıpkı Silen'ler (Bacchus'un şişman, kel kafalı, sarhoş arkadaşı – Çev. n.) gibi; sanatçılar onların eline bir Pan flütü ya da bir flüt veriyor, ama onlar açıldığı zaman içinden bir tanrı imgesi çıkıyor. Demek ki biz, onun şakalarını ciddiye alma hatasını işlememeliyiz. Gerçi bu şakaların da yararı yok değil, ama Kinizm, hemen kanıtlamak istediğim gibi biraz başka bir şey. Her neyse! Biz Kinizmi, avının izini süren av köpekleri gibi, olgulara dayanarak değerlendirmek istiyoruz.

[8] Bu felsefeyi dayandıracağımız kurucuyu bulmak o kadar kolay değil. Bazıları Kinizm adının Antisthenes'e ve [ya da?] Diogenes'e yakıştığını düşünüyor. Görünüşe göre Oinomaos şunları boşuna söylemiyor: "Kinizm ne Antisthenesçilik ne de Diogenesçiliktir." Zira "köpekler"in en soyluları, yüce Herakles, insanların ona borçlu olduğu birçok iyiliğin yanı sıra, bize bu yaşam tarzını da parlak bir örnek olarak miras bırakmıştır diyor. Ben sadece saygıyla tanrılardan ve tanrısal alana yükselmiş olanlardan söz etmek istiyorum, ama inanmıyorum ki, Herakles'ten daha önce yalnız Greklerde değil, başka ülkelerde de bu felsefeyi uygulayan insanlar vardı.[11] Zira bu bana, herhangi bir şekilde evrensel, tamamen doğal bir felsefe gibi geliyor, ve özel bir eğitimi gerektirmiyor. Hayır, İyi'den yana olmak yeterli, çünkü binlerce kitap okuma-

dan erdeme ulaşmak ve kötülükten kaçınmak isteniyor, şöyle denmiyor mu: "Çok şey bilmek akla bir şey katmaz".[12] Başka okullarda henüz başlayan öğrencilerin ele almak zorunda olduğu birçok değişik bilim dalına katlanma gereği de yok; Pythia tanrısının şu iki ilkesine riayet etmek yeter: "Kendini tanı" ve "sahte para bas". Böylece bana göre, bu felsefenin asıl kurucusunun, Grekler için benim gözümde bütün güzelliklerin kaynağı, tüm Grek topraklarının önderi, yasa koyucusu, kralı olan Delphoi tanrısı olduğu açıktır. Tanrı yasası gereğince onun gözünden hiçbir şey kaçmadığı için, Diogenes'in özel yeteneğinin de farkına vardı. Ve onu, öğütlerini her zamanki gibi dizelerle ifade etmeden bu yöne çevirdi, ve simge diye anlaşılması gereken iki sözle isteğini somut bir şekilde açıkladı: "Sahte para bas". Çünkü "kendini tanı" sözünü sadece[13] ona değil, başkalarına da söylüyordu, zira bu söz, sanırım kutsal yerin girişinde de yazılıydı. Böylece, tanrısal İamblichos'un, ama önde gelen filozofları Antisthenes'in, Diogenes'in ve Krates'in dediği gibi, felsefenin kurucusunu bulmuş olduk; onların yaşamdaki hedefleri ve ilkeleri kendini tanımak, boş düşüncelere değer vermemek ve hakikati eksiksiz bir anlayış gücüyle kavramaktı; zira hakikat, söylenildiği gibi, tanrılar ve insanlar için bütün iyiliklerin başlangıcıdır. Hakikat sevgisinden dolayı Platon, Pythagoras, Sokrates, ve de Peripatetikçiler, Zenon her çeşit meşakkate katlandılar, çünkü onlar kendilerini tanımak, boş düşüncelerin peşine takılmamak, hakikati bütün varolanlarda keşfetmek istiyordu.

[9] Platon'un *bir*, Diogenes'in başka bir değil, her ikisinin de tek ve aynı hedefi izlediği açıklığa kavuştuktan sonra, aslında bilge Platon'a şunu sormak gerekirdi: "Kendini tanımanın senin gözündeki değeri nedir?" [...] [ve] Diogenes'in davranış tarzından Kinizmin özünü türetmek gerekmiyor muydu? [...]

[10] [...] Ancak ben, Kinizm felsefesinin sınıflandırılışına dönmek zorundayım.

[11] Aristoteles ve Platon gibi Kinikler de felsefeyi, görünüşe göre, teorik ve pratik diye ikiye ayırdılar; Onlar, insanın doğal olarak davranmak ve bilmek için yaratılmış olduğunu gözlemleyip kavramışlardı. Ve onlar doğabilimsel bilgilere sadece düşünerek ulaşmaktan kaçındıysa, bu durum bu bağlamda hiçbir şey ifade etmez. Sokrates ve birçokları, bilindiği gibi, birçok defa sırf düşünerek bilgi edinmeye çalışmışlar, ama bunu pratik amaçlar için yapmışlardır. Çünkü kendini tanımak onlar için, ruhsal ve bedensel alanların özenle birbirinden ayrılması anlamına geliyordu, ve doğallıkla ruha yönetme, bedene hizmet etme işlevini veriyorlardı. Bu nedenle erdemli, kendine hâkim, alçakgönüllü, özgür yaşamaya çalıştılar ve kendilerini her çeşit hasetten, korkaklıktan, boşinançtan korudular. Ama biz onlar hakkında böyle düşünmüyoruz, tersine, onların şaka yaptıklarını, bedeni hor gördükleri zaman "en değerli şeyi tehlikeye attıklarını"[14] varsayıyoruz. Sokrates, felsefe ölümün alıştırma yapmasıdır, dediği zaman böyle ifade ediyordu. Bunu her gün yapan Kinikler bize örnek olmamalıdır; onlar bize, daha çok acınacak ve hiç anlaşılmaz kişiler olarak görünüyor. Bu meşakkate niçin katlanıyorlar? İddia ettiğin gibi, şöhret kazanmak için değil kesinlikle. Çiğ et yedikleri zaman başkaları onları nasıl övecekti ki? Sen de onları her halükarda bunun için övmüyorsun. Resimlerde görüldüğü gibi, harmaniyi ve uzun saçları bu insanlardan devraldığın zaman, kendin de bunu takdire değer bulmadığın halde, kitlenin gözünde büyük bir saygınlık kazanacağını mı düşünüyorsun? O zamanlar bazıları bunu hoş karşılamıştı, ama on binlercesinin midesi nefret ve tiksintiden dolayı bulandı, ve iştahı kaçtı, ta ki hizmetçileri tarafından güzel kokular, merhemler ve şekerlemelerle tekrar canlandırılana kadar: İşte, büyük kahraman gülünç davranışıyla

"bugün nasıllarsa öyle olan ölümlüleri"

bu şekilde şaşkınlığa düşürdü, oysa bu, Diogenes'in anlamında yorumlanırsa, hiç de soylu olmayan bir davranış değildi. Sokrates, hakikati eleştirel yönden araştıran bir yaşam tarzı seçtiğini söyler, çünkü tanrıya, sadece kendisine bildirilen kehaneti iyice inceleyerek hizmette bulunabileceğine inanıyordu; Diogenes de felsefesinin kaynağının Delphoi'de bulunduğuna, her şeyin olgulara dayanarak incelenmesi ve başkalarının –ister doğru ister yanlış olsun– düşünceleri tarafından etkilenmemesi gerektiğine inanıyordu. Bu yüzden Pythagoras'ın ya da Pythagoras'a benzeyen insanların her sözünü inanılır bulmuyordu, çünkü o felsefenin kurucusu olarak herhangi bir kişiyi değil, tanrıyı görüyordu. Sen, bunun mürekkep balığı yemekle ne ilgisi var? diye soracaksın. Söyleyeyim.

[12] Kimileri et yemenin insan doğasına uygun olduğunu kabul eder, bazıları da böyle bir şey yapmanın insana hiç yakışmadığını düşünür. Bu sorun üzerinde hararetle tartışılmıştır, biraz gayret edersen, bu konuda yazılmış bir yığın kitabın mevcut olduğunu göreceksin. Diogenes bu düşünceleri çürütmek zorunda olduğuna inanıyordu. Şöyle düşündü: Öteki bütün canlı varlıkların yaptığı ve doğanın kendilerine hak gördüğü gibi, et pişirilmeden yenirse, ve bundan da bir zarar gelmez ya da hasta olunmaz, tersine, sağlığa yararlı olursa, bu durum, et yemenin insan doğasına tamamen uygun olduğu anlamına gelir. Ancak o belki de, bu yüzden sağlığa bir zarar gelirse, bu besinin insanlara yaramadığını ve mutlaka kaçınılması gerektiğini düşündü. Bu sözler, durumun olası bir açıklaması sayılabilirdi, belki biraz zorlama oldu, ancak Kinizmin özüne uygun başka bir açıklama daha var. Ama önce bu felsefenin hedefi konusunda daha açık konuşmalıyım.

Kinikler, tutkulardan kurtulmayı hedef olarak görüyordu. Bu, tanrı olmakla aynı anlama geliyordu. Diogenes belki, başka hiçbir besinin kendisinde tepkiye yol açmadığını, sadece çiğ etin mide rahatsızlıklarına ve bulantısına neden olduğunu

saptadı. Bu onun için, akıldan çok değersiz bir kanıya hizmet etmenin kanıtıydı; zira bin defa kaynatılsa ve bin defa salçalarla tatlandırılsa bile et ettir. O, bu korkuyu başından savması, ondan ilk ve son defa olarak kurtulması gerektiğini düşündü, zira inan ki, böyle bir şey korkaklıktır. Yasa koyucu adına senden şunu söylemeni rica ediyorum: Biz pişmiş et yiyoruz, ama niçin çiğ et de yemiyoruz? Bunun bir görenek ve alışkanlık olduğunu söylemekten başka cevabın yok. Çünkü pişmeden önce etin iğrenç bir şey olduğunu ve piştiği zaman doğal durumundan daha saf bir hale geleceğini söylemek mümkün değildir. Tanrının, sanki bir komutan gibi "parayı kaldırın" ve her şeyi aklın, hakikatin ışığında değerlendirin, diye kendisine emretmiş olduğu bir insan ne yapmalıydı ki? Gözlerini kapayarak pişmiş etin saf ve yenebilir, ateşin etkisini hissetmemiş etin ise iğrenç olduğunu, saf olmadığını kabul eden egemen kanının kendisini yanıltmasına izin mi vermeliydi? Belleğin bu kadar zayıf mı? Ciddi misin? Sen Diogenes'e, şöhret düşkünü diyerek ağır suçlamalarda bulunuyorsun, bense ona Pythia tanrısının en gayretli hizmetkârı ve maiyeti diyorum, çünkü o mürekkep balığı yedi, sen, lezzetli yiyecekleri,

"balıkları, kanatlı hayvanları ve eline geçen her şeyi,"[15]

midene indirdin, çünkü sen bir Mısırlısın, ama rahipler zümresinden değil, tersine, her şeyi, hatta "bütün yeşil bitkileri"[16] yiyen oburlardansın. Galatyalıların sözleri her halde sana yabancı gelmiyor. Deniz kıyısında, hatta kıyıdan belli bir uzaklıkta yaşayan bütün insanların denizyıldızlarını, istiridyeleri ve başka şeyleri pişirmeden yediklerini söylemeyi az daha unutuyordum. Bu insanlar sana, gıpta edilmeye layık, Diogenes ise acınacak ve itici biri gibi geliyor, ama burada da orada da söz konusunun, belki tek bir farkla, yani birinin yumuşak ötekinin biraz daha sert bir et olduğunu düşünmüyorsun. Her halükarda mürekkep balığında ve de midyede

kan yoktur ve onlar birer canlı varlıktır. Yani, canlı varlıkların belirleyici özelliği olan hazzı ve acıyı hissederler. Burada Platon'un, bitkiler de canlıdır, diyen sözleri bizi rahatsız etmesin. Bir tartışmayı bir dereceye kadar izleyecek durumda olan herkes, soylu Diogenes'in saçma,[17] yasaya aykırı, alışılmışın dışında bir şey yapmadığını bilmelidir, meğer ki biz sertliğin ya da yumuşaklığın derecesini, damak için haz verici mi, yoksa iğrendirici mi olduğunu soralım. Demek ki söz konusu, tiksindiğiniz çiğ eti yemek değildir, çünkü siz de yalnız cansız varlıkları değil, üstelik kanı akarak boşalmış olanları da yediğiniz zaman aynı şeyi yapıyorsunuz. Ancak Diogenes besinlerini en yalın, en doğal biçimde alırken, siz, daha lezzetli yapmak için, belki onları tuzlamanız ve baharatlarla tatlandırmanız gerektiğini düşünerek, Diogenes'ten ayrılıyorsunuz ve doğaya cebir *uyguluyorsunuz*. Neyse, bu konuyu burada keselim.

[13] Kinizm felsefesinin hedefi, son amacı, her felsefeninki *gibi mutluluktur*. Mutluluk, kitlelerin kanısına değil, doğaya göre yaşamaktan ileri gelir. Zira bitkilerin de hayvanların da esenliğini, doğaya uygun hedeflerine engellenmeden ulaştıkları sürece, çok görmemelidir. Evet, tanrılar için bile mutluluk, onların doğal durumda bulunmasından ve tamamen bağımsız olmasından ileri gelir. Böylece insanlar da mutluluğu, sanki başka yerde gizliymiş gibi, sahte bir gayretle aramamalıdır. Kartal da, çınar ağacı da, herhangi bir canlı varlık da ya da bir bitki de, altın kanatlara ya da yapraklara, gümüş koncalara, dikenlere ve demir ya da çelik mahmuzlara sahip olmak için gayret göstermemelidir. Tersine, doğanın kendilerini başlangıçta donatmış olduğu organlar huzlarına, direnme güçlerine katkıda bulunursa, o zaman durumları mükemmel olur ve kendilerini iyi hissederler. İnsanın, körü körüne bir gayretle mutluluğu kendi dışında araması ve zenginliğe, soyluluğa, nüfuz sahibi dostlara vs. her şeyden çok değer vermesi gülünç değil mi? Eğer doğa bize özellikle başka canlı var-

lıklara vermiş olduğu şeyleri, yani onlarınkine benzer bedeni ve ruhu vermiş olsaydı, o zaman başka şeyler için çaba sarf etmemize gerek kalmazdı, öteki canlı varlıklar gibi, bedensel meziyetlerimizle yetinmek ve mutluluğu bu alanda aramak yeterli olurdu. Ama içimize, başka canlı varlıkların ruhlarına hiçbir şekilde benzemeyen, özü bakımından iste ayrılsın ister ayrılmasın, bir ruh sokulmuştur, ne ki bu ruh güç ve kuvvet yönünden onlarınkinden üstündür, tıpkı altının, kanımca, altın alaşımından ve kumdan üstün olması gibi –çünkü bu ruh teorisini bazıları gerçek sayıyor–, her ne olursa olsun biz, öteki canlı varlıklardan daha zeki olduğumuzu biliyoruz. *Protagoras*'ta anlatılan mite göre doğa onlara bir ana gibi cömertçe ve fazlasıyla baktı, ama Zeus bunu telafi etmek için bize akıl verdi. Bu yüzden biz mutluluğu, en yüce, en önemli kısmımıza yerleştirmeliyiz.

[14] Şimdi Diogenes'in bu ilkeye en üst derecede bağlı kalıp kalmadığını bir düşün. O, doğal direncini güçlendirmek için bedenine gönüllü olarak eziyet etti. Sadece aklın ışığında haklı görülebilen davranışlara izin verdi. Bedenden çıkarak ruha tecavüz eden şaşırtmalar –ve bu beden, kendisine fazlasıyla önem vermemiz için bizi ne kadar da zorlar!– onun için hiçbir anlam ifade etmiyordu. Alıştırmalar sayesinde bedenini, bir çelenk kazanmak için mücadele etmiş atletlerinkinden çok daha güçlü duruma getirmişti, ve ruhu, mutlu olmasını, Pers kralı gibi ya da Greklerin o zamanlar Pers kralını tanımladığı gibi daha yüksek bir anlamda kralolmasını engellemeyen bir yapıdaydı. Sen,

> "vatansız, evi barkı olmayan, yurdu elinden alınmış,
> ne bir Obolos'u, ne bir Drahme'si, ne de bir
> kölesi olan"[18]

bir somun ekmeği bile olmayan –Epikuros, onun sadece yeterli ekmeği olduğu zaman tanrılardan daha az mutlu ol-

madığını söyler–, ama tanrılarla bozuşmadan, insanların en mutlusundan daha mutlu yaşayan ve mutlu yaşadığını kendi söyleyen bu adama bu kadar az mı değer veriyorsun? Bana inanmıyorsan, böyle yaşamayı dene, ama sözlerle değil, edimlerle, o zaman anlayacaksın. Ancak bunu önce mantık açısından temellendirmek istiyoruz.

[15] İnsanlar için bütün iyiliklerin –burada tekrar tekrar iyi diye övülen her şeyi düşünüyorum– başlangıcının özgürlük olduğu kanısında değil misin? Zira mal mülk, servet, soyluluk, beden gücü, güzellik, kısacası bu tür değerler, güya bunların tadını özgür olmadan çıkarana değil, efendisine aittir. Kimi köle olarak görmeliyiz? Bilmem kaç gümüş Drahme'ye, iki Mine'ye, on altın-Statere'ye satın alabileceğimiz kişileri mi? Olasılıkla şöyle cevap vereceksin: Evet, bir köle gerçekten de böyle biridir. Peki, ama niçin? Satıcıya onun satış bedelini ödediğimiz için mi? Ama o zaman serbest bırakılmaları için para ödediğimiz bütün savaş tutsakları köle olurdu. İlk olarak, bu tutsaklar evlerinde güven içinde olur olmaz, yasa özgürlüklerini geri verir, ikincisi, biz onların köle değil, özgür birer insan olması için fidye öderiz. Fidye karşılığında serbest bırakılan bir kimseyi köle yapmak için para yatırmanın yeterli olmadığını, tersine,emirlerini yerine getirmesi için onu zorlayabilen, yerine getirmemekte direnirse cezalandırabilen ve Homeros'un dediği gibi,

"dayanılmaz acılara teslim edebilen"[19]

bir efendisi olana köle dendiğini görmüyor musun? Cezalandırılmamak ve acıya, eziyete maruz kalmamak için dikkat etmemiz gereken bütün insanların efendilerimiz olduğunu düşünmüyor değilim. Yoksa sen biricik cezanın, değnekle bir köleyi dövmek mi olduğunu düşünüyorsun? En acımasız efendi bile kölelerinin hepsine karşı böyle davranmaz, genellikle bir söz, bir tehdit yeterli olur. Azizim, göbeğin ve göbe-

ğinin altındaki şey sana hükmettiği sürece kendini asla özgür sayma, zira *bunlar*, senin haz almanı sağlayan, ama bu hazdan mahrum da bırakabilecek efendilerindir. Sen bu efendilerden güçlü olsan bile, ama kitlenin düşüncelerine köle gibi bağlı kalıyorsan,

"göğsüme dört sayısını yerleştirmiş olanın adına"[20]

yemin ederim ki, özgürlüğe dokunamayacak, onun Nektarından içemeyeceksin. Bununla, herkesin gözü önünde arsızca davranmayı ve yapılmayan şeyleri yapmamız gerektiğini kastetmiyorum. Yaptığımız ve yapmadığımız şeyler, kanıya göre herhangi bir şekilde[21] iyi ya da kötü olduğu için değil, akıl, "içimizdeki tanrı,"[22] yani idrak bunu yasakladığı için vuku bulmamalıdır. Kitlenin, egemen kanıların peşinden gitmesine hiçbir şey engel olmaz, zira bu, saygı duymamaktan daha iyidir, ve insanların hakikate doğal bir eğilimi vardır. Ancak makul yaşayan, doğru nedenleri bulacak ve değerlendirecek durumda olan bir kimse, bir edimin iyi ya da kötü olup olmadığına karar verirken, kitlenin kanılarını hiçbir şekilde yönlendirici olarak geçerli kılmamalıdır.

Ruhumuzun bir kısmı öteki kısmından daha tanrısaldır: Biz ona, tin, akıl, susan söz deriz ve adlardan, fiillerde oluşan sesli konuşmamız onun çığırtkanıdır. Ona sıkı sıkıya bağlı olan öteki kısım istikrarsız ve çok biçimlidir, öfke ve ihtiras karışımıdır, birçok başı olan vahşi bir hayvandır. Bu nedenle, bu vahşi hayvanı ehlileştirmeden ve tanrıya, daha doğrusu, içimizdeki tanrısal kısma boyun eğmeyi ona öğretmeden önce, kitlenin kanılarını sürekli şekilde ve hiç durmadan göz önüne almamamız gerekir. Diogenes'e öykünenlerden birçoğu bunu ihmal etti[23] ve bu yüzden herhangi vahşi bir hayvandan bir parça bile iyi olmayan, her şeyi yapabilecek[24] kötü insanlar oldular. Bunun benim kendi teorim olmadığını göstermek için, sana önce bir Diogenes-anekdotu anlatmak istiyorum;

birçoğunuz buna güleceksiniz, ama ben bunda çok saygıya değer bir davranış görüyorum. Diogenes'in de hazır bulunduğu bir kalabalığın içinde delikanlının biri osurunca, Diogenes ona değneğiyle vurdu ve şöyle dedi: "Seni gidi domuz! Henüz herkesin içinde böyle davranmanı haklı gösterecek bir şey başarmadın; şimdi de düşüncelerimize ne kadar önem verdiğini göstermeye mi başlıyorsun?" İnsanların, başlarına binlerce kötülük getiren kanılarına karşı son mücadeleye girmeden önce,haz duygusunu ve içgüdüyü yenmek Diogenes için bu kadar çok önem taşıyordu.

[16] Filozoflar hakkında bu tür öyküler yayarak genç insanların felsefeden soğutulduğunu bilmiyor musun? Pythagoras'ın, Platon'un ve Aristoteles'in gerçek yandaşlarına şarlatanlar, Sofistler, kendini beğenmiş herifler, zehir karıcılar deniyor. Kiniklerden herhangi biri erdem yolunu *tuttuğu zaman, ona* merhametle bakılıyor. Örneğin ben eğitmenimin sözlerini hatırlıyorum, o arkadaşım İphikles'in kirli saçlarla, üstünde yırtık pırtık bir giysiyle ve en soğuk kış günlerinde lime lime bir harmaniyle dolaştığını görünce şöyle demişti: "Hangi kötü cin ona bu felaketi getirdi? O acınacak halde, ama onu özenle yetiştirmiş, ellerinden gelen en iyi eğitimi aldırmış olan anababası daha da acınacak halde. Şimdi o ortalıkta böyle dolaşıyor, her şeyden feragat etmiş, durumu bir dilencininkinden de kötü!" O günlerde kendisine bir şakayla karşılık vermiştim, ancak sana pek çok kişinin gerçek Kinikler hakkında böyle düşündüğünü söylemeliyim. Ve bu o kadar da ürkütücü değil, ama onların ne öğrettiklerini görüyor musun? Zenginliği sevmek, yoksulluktan nefret etmek, mideye hizmet etmek, bedenin hatırı için her çeşit meşakkate katlanmak, "ruhun hapishanesini"[25] semirtmek, çeşit çeşit yiyeceklerle donatılmış ziyafetler düzenlemek, geceleri asla yalnız uyumamak, ancak bunların hepsini gizlilik içinde, karanlıkta yapmak koşuluyla! Bu, Tartaros'tan daha kötü değil mi? Cinsel organın ve midenin kölesi olarak, hem de hay-

vanların yaptığı gibi açık açık değil, karanlıkta bu tür şeyleri yaptığımız zaman kimse bizi görmesin diye külfetli yollardan kendini böyle bir yaşama hasretmektense, Charybdis'ten, Kokytos'tan daha aşağıya, on bin metre yerin altına alçalmak daha iyi olmaz mıydı? Tam anlamıyla kanaatkâr bir ömür sürmek acaba ne kadar daha iyidir! Eğer bu zor gelirse, o zaman Diogenes ile Krates'in bu konuyla ilgili talimatları küçümsenmemeli: "Açlık sevgiyi dindirir; aç kalamıyorsan ilmik." Bu büyük insanların, insanlığa yalın bir ömür sürme yolunu göstermek istedikleri için, böyle davrandıklarını bilmiyor musun? Zira Diogenes'in dediği gibi: "Despotlar ekmeğe değil, lezzetli yemeklere düşkün olur." Hatta Krates de "yalın yaşam" için bir methiye yazmıştır:

> "Selam sana, tanrıça, bilgelerin
> sevgilisi,
> sen ki, yalın yaşamsın, en soylu ölçülülüğün
> çocuğu!"

[17] Demek ki "köpek", Oinomaos üslubunda küstah ve arsız olmamalı, tanrıları ve insanları hor görmemeli, Diogenes gibi tanrılara hürmet etmelidir. Diogenes Pythia tanrısına boyun eğdi ve bundan asla pişman olmadı. Onun tapınakları ziyaret etmemesi, kutsal yerlere, heykellere, sunaklara saygıda bulunmaması, onun ateist olduğuna dair bir işaret sayılmamalı; bunu kabul etmek bir yanılgı olurdu. Zira onun sunacak hiçbir şeyi, günlüğü, içecek armağanı, böyle şeyleri satın alacak parası yoktu. Ama o tanrıları doğru kavradığı zaman, aslında bu yeterli oluyordu. O tanrılara tüm ruhuyla hürmet ediyor ve kanımca, bu şekilde sahip olduğu en değerli şeyi, yani düşünceler aracılığıyla ruhunun iyileşmesini onlara veriyordu. Kinik, demek ki saygısız olma, önce ruhunun tutkulara eğilim gösteren kısmını zapt ettikten sonra aklın peşinden git, böylece sen tutkuları tamamen ortadan kaldırabilir ve hatta hazzı

alt ettiğini bile bilmezsin. Çünkü, insanın içinde herhangi bir tutkunun uyanıp uyanmadığını bilmenin artık mümkün olmadığı bir noktaya gelinmesi salık verilir. Ancak buna çok sıkı bir çalışmayla ulaşılır. Böylece kimsenin aklına buna düşünceyle ulaşmak gelmesin, Krates'in *Şakacı Şiirler*'inden birkaç dizeyi tekrarlamak istiyorum:

"Olimposlu Zeus'un ve hatıraların güzel
çocukları,
esin perileri, Pierien'in gururu, işitin benim duamı.
Karnımı doyurmak için verin bana gereken
yiyeceğimi,
sade ve yoksul, ama köle olmadan yaşamak
istiyorum.
[...]
[...]
[...]
Dostlar için hatırşinas değil, yararlı yapın
beni.
Zengin olmak istemiyorum, bir böceğin mutluluğu
kesinlikle değildir benim mutluluğum, karıncalar
hoşlanır
yapmaktan bunu.
Hayır, bırakın adil olayım, hazineler kazanayım,
namusuyla elde edilmiş, taşıması kolay, erdeme
hizmet ederek.
Bunları verirseniz bana, hürmet etmek isterim
esin perilerine ve Hermes'e,
ama zengin sofralarla değil, yaraşan şekilde
ve sofuca."[26]

Bu konuyla ilgili bir şeyler yazmak gerekiyorsa, bu kişi hakkında daha çok şey bildiğimi söylemeliyim. Ama Chaironeialı Plutarkos'un onun hakkında yazmış olduğu kitap eline

geçerse onunla ayrıca [benim vasıtamla] tanışmana gerek kalmaz. (Zenon'a soylu varsayımlarının yolunu açan oydu. Grekler, ona saygıda bulunmak için evlerinin dış avlusuna, "iyi bir ruh, Krates için giriş" diye yazmışlardı.)

[18] Ancak ben daha önce söylediklerime,yani, yeni başlayan Kinik'in önce kendini sıkı bir eleştiriden ve sınavdan geçirmesi, kendiyle övünmeden önce aşağıdaki sorulara elden geldiğince doğru cevaplar vermesi gerektiğine dönmek istiyorum: Pahalı yemeklerden hoşlanıyor muyum? Yumuşak bir yatağa ihtiyacım var mı? Şan ve şöhretin kölesi miyim? Saygınlığın zevkini çıkarmak istiyor muyum? Değeri olmayan bir şey benim için bir anlam ifade ediyor mu? O, ayaktakımıyla laubali olacak kadar alçalmamalı; ta ki tamamen tepene kadar lükse parmağının ucuyla bile dokunmamalı; ancak ondan sonra, eğer fırsat çıkarsa, hiçbir şey onun lükse el sürmesine engel olmaz. Zira güçten düşmüş boğaların sürüden çıkarıldığı söylenir, ve onlar tek başlarına otlayarak yavaş yavaş, ama sürekli şekilde güçlerini toplar; hazır duruma geldikleri zaman geri dönerler ve büyük ölçüde kendilerine düşen öncülük rolünü ele geçirmek için sürü başına meydan okurlar. Yeni başlayan Kinik'in de değnek ve heybe taşıması, saçını uzatması, berber ve okul olmayan bir köydeymiş gibi, okuma yazma bilmeyen şapşal biri olarak ortalıkta dolaşması yeterli değildir, o, değnek yerine aklı, heybe yerine çelişkiyi izlemelidir: Bunlar Kinizm felsefesinin [gerçek] belirgin özellikleridir. Bir Kinik ancak değerini kanıtladıktan sonra açıksözlü olmalıdır. Kanımca Krates ile Diogenes de böyle davranmışlardı. Kaderin kötülüklerinden –ya da "cilvelerinden", "muziplikerinden" mi demek gerekirdi?–, o kadar az destek almışlardı ki, Diogenes korsanların eline düştüğü zaman şaka yapabiliyordu ve Krates servetini devlete bağışlıyor, ayrıca kendi kamburu ve topallığıyla alay edebiliyordu. Davetli ya da davetsiz dostlarını ziyaret ediyordu, ve yakın aile bireylerini, kavgalı olduklarını fark edince, barıştırmaya çalışıyordu.

Serzenişleri incitici değildi, tersine, sevgi doluydu, çünkü o düzelmeye çalışanların gözünde şikâyetçi olmak değil, kendilerine ve çevresindekilere yardım etmek istiyordu.

Ancak bu Kiniklerin hedefi aslında hiç de bu değildi. Başlıca istekleri, daha önce dediğimiz gibi, kendi mutluluklarıydı, ve karımca, insanın sosyal, topluluk oluşturan bir varlık olduğunu anladıkları zaman insanlarla ilgileniyorlardı. Yurttaşlarına yalnız örnek olmakla değil, üstelik ders vererek de yararlı oluyorlardı. Demek ki kim Kinik olmak istiyorsa ve bunu ciddi olarak düşünüyorsa, Diogenes ile Krates gibi, önce kendiyle meşgul olmalı, bütün tutkuları ruhundan çıkarıp atmalı ve yaşam tarzını saf akla, anlayış gücüne göre düzenlemelidir. Bence Diogenes'in felsefesinin özü buydu.

[19] Bir defasında Diogenes'in bir fahişeyi ziyaret ettiği eğer doğruysa –ama bu da belki sadece bir defa vuku buldu ya da hiçbir zaman–, yeni başlayan Kinik önce, başka bütün ilişkilerde Diogenes'in kastettiği gibi ciddi olduğunu kanıtlamalıdır, ve böyle bir şeyi herkesin gözü önünde yapmayı[27] uygun bulursa, o zaman kendisini eleştirmeyiz ya da suçlamayız. Ama o önce bize, Diogenes gibi çabuk kavrama yeteneğine, aynı keskin zekâya, onun kendine yeterliliğine, doğruluğuna, ölçülülüğüne, sofuluğuna, minnettarlığına sahip olduğunu, aynı şekilde zahmete girdiğini, akla ters düşen gelişigüzel hiçbir şey, anlamsız, amaçsız hiçbir şey yapmadığını kanıtlamalıdır. Zira bunlar da Diogenes'in felsefesinin tipik özellikleridir. O, kibri hor görmeli, bedenin zorunlu işlevlerini karanlıkta gizleyenleri –burada aklıma bağırsakların boşaltılması geliyor–, buna karşılık pazar meydanının, kentin tam orta yerinde doğamıza hiç uygun olmayan zorbalıklara başvuranları, örneğin para çalanları, yalan ithamlarda bulunanları, haksız yere şikâyet edenleri ve bu tür başka kötü hareketlere cesaret edenleri alaya almalıdır. Diogenes, pek çok kişinin iddia ettiği[28] gibi, pazar meydanında osurduğu ya da bağırsaklarını boşalttığı zaman, bunu, insanların kibrini hor

gördüğü ve davranış tarzlarının kendisininkinden çok daha kötü ve rahatsız edici olduğunu kafalarına sokmak istediği için yapıyordu. Onun yaptıkları herkese doğal geliyordu, ötekilerin yaptıkları ise kimseye, eğer şöyle denebilirse, onlar marazidir. Diogenes'in bugünkü yandaşları, [öykünmesi] en kolay, en basit şeyleri seçti, ve en iyi şeyleri asla görmedi. Ve sen, ilk Kiniklerden daha yüce olmak için gösterdiğin çabalarda Diogenes'in ilkelerinden o kadar çok uzaklaştın ki, onu acınacak biri gibi görebiliyorsun!

[20] Platon ile Aristoteles kuşağına ait Greklerin Sokrates ile Pythagoras'ın ardından hayranlıkla hemen adını andıkları bir kişi, öğrencilerinin fazlasıyla ölçülü ve rasyonel Zenon'a ders verdiği bir kişi hakkında söylediklerime inanmaman mümkün. Herkesin yanıldığı ve senin alaya alarak betimlediğin bu insanın gerçekten bu kadar değersiz olduğu pek kabul edilemez. Ama bu durumda, aziz dostum, onunla belki daha yakından ilgilenebilir ve onu daha iyi tanıyabilirdin. Çünkü Diogenes'in, gerçekten krallara özgü ruh yüceliğine tanıklık eden sabır ve sebatından, ve meşakkate katlanmaya hazır oluşundan hiç etkilenmemiş bir Grek var mı? O, samanların üstünde, bir fıçıda, Pers kralının altın çatı altındaki yumuşak yatağındakinden daha rahat uyuyordu. Ekmeğini, bugün senin yediğin lezzetli yiyeceklerden daha büyük bir iştahla yiyordu. Soğuk[29] suyla yıkanıyor, bedenini, ey büyük filozof senin gibi keten havlularla değil, açık havada kurutuyordu! Onunla alay etmek sana yakışıyor; öyle ya sen, Themistokles gibi Serhas'ı ve Makedonyalı İskender gibi Darius'u yendin. Ama sen de, benim bir devlet adamı ve araştırmacı olarak yaptığım gibi, eline ara sıra bir kitap alsaydın, İskender'in –ki bunu okumak mümkün–, Diogenes'in ruh yüceliğine nasıl hayran kaldığını görecektin. Ama sen böyle şeylerle pek ilgilenmiyorsun. Nasıl olacaktı ki? Ama bundan başka her şeyle ilgileniyorsun! Sen, biçare kadınların canı, kanı çekilmiş yaşamlarına hayranlık duyuyorsun.

Anlattıklarımdan bir şeyler öğrendiysen, bu benim değil, senin yararınadır. Ama bu önemli konu hakkında doğaçlama, deyim yerindeyse bir nefeste kaleme aldıklarım –bu yazı iki gün içinde, boş zamanımda meydana çıktı; esin perileri bunu bilir, daha doğrusu, kendin de bilirsin, çünkü evveliyatını tanıyorsun– hiçbir işe yaramadıysa, bu büyük insan hakkında kendisine yaraşan bir saygıyla söz etmiş olmaktan hiç de pişman olmayacağım.

NOTLAR

1 Eupolis'in bir komedisinden, K. 356
2 Hom. Odyss. 20, 18.
3 Hom. Odyss. 3, 73.
4 Spanheim'a göre "Archidamos".
5 Eurip. Bakch. 370.
6 "gignoskon", Hertlein'a göre: "didaskon".
7 Eurip. Med. 410.
8 "hosiois", Cobet'ye göre: "theois".
9 Eurip. Med. 410.
10 "ede", Reiske'ye göre: "estin".
11 Reiske, "houto philosophesai" diye tamamlar.
12 Herakleitos, B. 16.
13 "monon", Hertlein'a göre: "proton".
14 Plat. Prot. 314a.
15 Hom. Odyss. 12, 331.
16 Gen. 9, 3.
17 "alogon", Hertlein'a göre: "chalepon".
18 Fr. trag. adesp. TGF 284.
19 Hom. İly. 5, 766.
20 Pythagorasçıların törenle içtikleri ant.
21 "pos", Hertlein'a göre: "pantos".
22 Eurip. TGF 1007.

23 "zelotai easantes", hertlein'a göre: "zelosantes".

24 "pantorektai", Wyttenbach'a göre: "pantoraiktai".

25 Beden, *bkz.* Plat. Gorg. 493a; Krat. 400b – c.

26 Krat. 84.

27 "dran", Petavius'a göre: "phanai".

28 Pétau'ya göre "agorai"den sonra değil, "legousin"den sonra "hoi polloi".

29 "psychroi", Naber'e göre: "thermoi.

DİZİN

A

Achilleus 175, 338, 349, 363, 389, 454
Admet 408
Agamemnon 53, 69, 264, 269, 363, 365, 366, 406
Agathobulos 41, 400
Agesilaos 157, 186, 462
Aias 47, 48, 274, 389
Aischines 105, 339
Aischylos Phliuslu 52
Akrisios 392, 408
Aktaion 352, 385
Alkibiades 48, 55, 253, 254, 279, 280, 380, 388, 466
Amaseiali Asterios 40
Amynandros 186
Anacharsis 8, 12, 23, 32, 176, 305, 307, 309
Androsthenes 110, 237
Antigonos 233, 249, 251, 257, 258
Antipater 118, 183, 185
Antiphanes 220, 250
Antisthenes 5, 15, 16, 18, 19, 21, 23, 27, 28, 33, 35, 36, 37, 38, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 89, 92, 103, 105, 106, 107, 110, 139, 141, 151, 160, 164, 165, 172, 178, 180, 189, 191, 194, 206, 222, 305, 316, 317, 339, 370, 452, 458, 463, 466, 467
Anytos 125, 402
Aphrodite 77, 164, 402
Apollon 90, 124, 125, 195, 357, 358, 423, 427, 430, 437, 438, 439, 441, 442, 443, 454
Apollonios, Rhodios 39, 212, 321, 406
Archidamos 152, 481
Archilochos 423, 424, 425, 440
Ares 125, 392, 432
Aristeides 293, 294, 388
Aristippos 20, 25, 29, 33, 59, 105, 107, 164, 171, 190, 285, 317, 339, 387, 410
Aristogeiton 117, 263
Ariston 18, 19, 23, 80, 108, 174, 205
Aristophanes 125
Arkesilaos 213, 249, 258, 261
Asklepios 124, 157, 268, 406
Athena 68, 389, 402, 432, 433, 434, 460
Athenodoros 142, 201
Atreus 53, 69, 118

B

Basilius 29, 40
Bias 381, 382
Bion 12, 16, 19, 25, 32, 35, 36, 38, 39, 48, 153, 205, 228, 232, 234, 249, 250, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 267, 272, 274, 275, 276, 278, 285, 288, 289, 379
Bryson 110, 206

C

Cato 302, 321, 326
Charilaos 441
Charon 234, 285
Charybdis 142, 476
Cheiron 124, 175
Chremonides 282, 301
Chrysippos 21, 22, 83, 118, 209, 323, 357
Cicero 24, 34
Clemens 29, 40, 399, 422

D

Damonomos 268
Demeter 429, 433
Demetrios 39, 102, 154, 206, 211, 212, 229, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 379, 400
Demokritos 19, 31, 465
Demonax 9, 379, 394, 395, 397, 398, 399, 400, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411
Demosthenes 109, 164

Dikaiokles 258
Diodoros 43, 55
Diogenes 5, 6, 8, 11, 16, 19, 20, 21, 29, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 47, 50, 51, 56, 80, 84, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 185, 187, 189, 193, 194, 195, 197, 199, 200, 206, 207, 208, 211, 222, 224, 225, 226, 234, 237, 238, 240, 241, 243, 272, 275, 276, 277, 278, 290, 305, 321, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 359, 361, 364, 369, 370, 372, 373, 374, 380, 401, 409, 410, 422, 452, 453, 454, 455, 459, 461, 462, 463, 465, 466, 467, 469, 470, 471, 472, 474, 475, 476, 478, 479, 480
Diogenes Laertios 15, 18, 48, 89, 90
Diokles 18, 55, 79, 90, 146, 171, 174, 206, 211, 235, 265
Dion Chrysostomos 15, 48, 329, 331, 333, 335, 337, 339, 341, 343, 345, 347, 349, 351, 353, 355, 357, 359, 361, 378, 379, 399
Dionysios 107, 108, 116, 117, 126, 160, 190, 236
Dionysos 60, 69, 112, 113, 318, 440, 443, 450

E

Elisli Hippias 52
Epameinondas 157, 462
Epiktetos 20, 39, 234, 321, 329, 361, 362, 363, 365, 367, 369, 370, 371, 373, 375, 377, 382, 383, 400, 410
Epikuros 20, 21, 22, 29, 32, 42, 178, 236, 327, 472
Eratosthenes 208, 256
Erginos 440
Eteokles 294
Eubulos 20, 93, 104
Eukleides 35, 48
Euripides 21, 36, 42, 97, 268, 294, 296, 424, 425, 426, 456, 457
Eurystheus 344, 345, 369
Eusebios 422, 423
Euthydemos 83

F

Favorinus 44, 107, 212, 329, 378, 379, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 391, 393, 394, 403

G

Gellius 41, 379
Geryoneus 344
Gorgias 19, 29, 47, 60
Gregor 40, 41

H

Hadrian 378, 422
Harmodios 117, 263
Harpalos 92, 156
Hekate 21, 92
Hekaton 11, 121, 228
Hektor 349, 363, 376
Herakleides 317
Herakleitos 8, 20, 179, 214, 305, 310, 311, 461, 465, 481
Herakles 15, 16, 18, 19, 22, 41, 48, 59, 75, 76, 90, 96, 112, 115, 122, 139, 187, 208, 234, 284, 335, 343, 344, 345, 349, 369, 399, 418, 435, 444, 445, 450, 454, 466
Hermes 188, 456, 460, 477
Hermippos 50, 236, 237
Herodes 41, 379, 394, 405, 406
Herodotos 430
Hesiodos 68, 137, 265, 443, 444
Hipparchia 17, 18, 34, 110, 183, 205, 208, 209, 210, 211, 226, 228, 230, 231
Hippokrates 305
Homeros 34, 42, 48, 68, 81, 194, 223, 264, 268, 301, 333, 336, 337, 338, 342, 357, 372, 380, 388, 410, 422, 424, 426, 428, 473

I-İ

Iamblichos 48, 467
İphikles 475

J

Johannes 16, 272, 394
Johannes Stobaios 16, 272
Julianus 20, 24, 41, 42, 43, 329, 361, 422, 449

K

Kalanos 241, 242
Kallias 51, 52, 73, 74, 294
Kambyses 122, 123
Kekrops 389
Kerkidas 33, 102, 244, 267, 269, 271
Kichermos 193
Kirke 224, 342, 343
Kleanthes 22, 83, 117, 178, 209
Klearchos 91, 100
Kleomedes 427, 428
Kleomenes 93, 229
Kokytos 461, 476
Kolotes 33, 232
Konstantin 449, 459
Korinthos 89, 92, 95, 102, 103, 104, 112, 113, 116, 149, 151, 160, 234, 238, 321, 331, 339, 340, 346, 351, 378, 442, 455
Krates 6, 15, 33, 34, 36, 47, 51, 56, 110, 139, 146, 161, 180, 183, 184, 185, 187, 205-221, 223, 225, 227, 228, 230, 232, 234, 238, 249, 255, 260, 267, 272, 278, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 305, 361, 370, 372, 408, 422, 452, 454, 456, 457, 467, 476, 477, 478, 479
Kritobulos 279
Kronos 123, 268, 307
Kynaigeiros 409
Kypselos 442
Kyros 23, 48, 59, 92, 105, 240, 309, 339, 392, 394, 431

L

Labda 438
Laertes 287, 296
Libanios 250, 449
Loxias 442
Lucilius 37
Lykinos 282, 283, 400
Lykon 125
Lykurg 124, 126, 148, 438, 439
Lysias 156
Lysimachos 231, 244

M

Magnesiali Demetrios 206
Mandanis 242, 243
Manes 153, 154, 291
Maximus 16, 396
Melanippe 198, 384
Menedemos 229, 232, 249, 257, 261
Menelaos 439
Meriippos 36, 38, 39, 43, 93, 229, 232, 234, 235, 236, 250, 399, 424
Midas 36, 123
Minos 338, 428
Monimos 27, 194, 205, 234, 238, 239
Musonius 34, 39, 209, 331, 363, 401

N

Nemesis 267
Neron 323, 363, 367
Nestor 390
Ninos 244, 245
Nisos 390

O

Odysseus 22, 47, 48, 175, 234, 235, 259, 288, 338, 344, 350, 390
Oinomaos 234, 399, 424, 425, 427, 429, 431, 433, 435, 437, 439, 441, 443, 445, 446, 447, 454, 456, 457, 468, 478
Okeanos 392, 394
Olympiodoros 140
Onesikritos 110, 112, 237, 240, 241, 243
Orestes 360
Origenes 424
Orpheus 81, 234, 443, 460

P

Palamedes 69
Pan 198, 468
Papirius 323
Pasikles 208
Paulus 40, 43, 181
Peleus 282, 345, 390
Penelope 22, 258, 288, 350
Perdikkas 116, 152, 199
Peregrinus 20, 41, 42, 396, 400, 407
Perikles 318
Perseus 112, 289, 437
Petronius 235
Phaidon 48
Phainomachos 193

Phainylos 193
Philemon 20, 42, 43, 44, 206, 220, 250, 284, 291, 303
Philipp 111, 152, 211, 318, 334, 366
Philiskos 90, 110, 118, 237, 294, 455, 457, 467
Philon 15, 36, 37, 39, 40, 239, 250
Philonides 252
Phoinix 244, 245, 266, 282
Phryne 164, 211, 463
Pluton 258
Polemon 23, 30, 213, 214, 380, 381
Polydeukes 407, 409
Polyeuktos 140
Polyneikes 286
Poseidippos 44, 250, 251
Poseidon 302, 342, 420, 445
Poseidonios 178
Priamos 287, 374
Prometheus 75, 347, 393
Protagoras 83, 474
Proteus 20, 41, 42, 180, 396, 399, 400, 407
Ptolemaios 283, 290
Pyrrhon 39, 179, 259
Pythagoras 23, 31, 209, 241, 243, 405, 465, 467, 469, 471, 477, 482

R

Rufinos 411

S

Satyros 90, 141, 363
Seneca 15, 39, 43, 90, 233, 235, 250, 323
Serenianus 461
Sextus 33
Smindyrides 122, 123
Sokrates 8, 12, 15, 16, 19, 21, 23, 25, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 47, 49, 51, 52, 53, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 79, 81, 83, 105, 108, 117, 126, 148, 149, 159, 160, 174, 178, 179, 184, 189, 191, 196, 209, 213, 226, 241, 243, 253, 273, 277, 280, 281, 286, 299, 302, 307, 315, 317, 319, 323, 325, 340, 361, 364, 367, 382, 386, 390, 395, 401, 403, 404, 412, 440, 441, 451, 464, 465, 468, 469, 470, 471, 482
Solon 124, 126, 307, 311, 360
Sophokles 170, 294
Sosikrates 55, 90, 238
Sotion 89, 90, 107
Sparta 21, 22, 49, 129, 136, 137, 152, 285, 300, 342, 437, 438, 439, 443
Stilpon 212, 213, 214, 216, 217, 237, 260, 273, 282, 300, 303
Stobaios 16, 273, 396

T

Tartaros 477
Teiresias 234, 235, 360
Telephos 21, 22, 206
Teles 130, 228, 250, 264, 273, 274, 423
Themison 294
Themistios 39, 451
Themistokles 282, 482
Theodoros 17, 18, 156, 231, 249, 256, 257, 273
Theognis 48, 263, 293
Theombrotos 229
Theophrastos 228, 229, 249, 256, 290, 467
Thersites 260, 365, 412
Theseus 391, 420
Thetis 229, 266
Timarchos 229
Timokrates 227, 402
Timon 39, 42, 48, 179, 234, 388, 399
Titormos 193
Tyro 391
Tyrtaios 438

V

Venüs 164
Vespasian 323

X

Xanthippe 123

Z

Zenon 18, 21, 33, 37, 39, 47, 51, 56, 80, 81, 82, 83, 118, 174, 178, 199, 205, 209, 210, 212, 213, 214, 249, 294, 325, 405, 469, 480, 482
Zethes 345
Zeus 102, 123, 124, 125, 126, 140, 151, 184, 235, 241, 242, 260, 266, 267, 269, 292, 319, 335, 336, 338, 339, 340, 366, 368, 371, 375, 376, 399, 400, 416, 419, 424, 428, 434, 435, 436, 438, 439, 443, 444, 445, 457, 458, 459, 461, 466, 474, 479

Grekçe "kyon", "köpek" sözcüğüyle ilişkili olan Kinizmin kökleri Sokrates'e yani 5. yüzyıla kadar dayanır. Rakipleri, yaşayışlarını, köpeklerin yaşayışlarına benzettikleri için alay etmek amacıyla onları "köpek" olarak nitelendirir. Kinikler ise bundan gocunmak yerine giderek bu ismi benimser hatta yüceltirler. Erdem ve etik anlayışları, giyinişleri, beslenmeleri, inceltilmiş Atina kültürüne, boş inançlara karşı çıkışları da onları diğer insanlardan ayırt eden özelliklerdir. Ün, saygınlık, toplumsal statü, zenginlik, iktidar gibi çoğunluğun peşinde olduğu şeyler onlar için bir şey ifade etmez. En tanınmış temsilcileri Sinoplu Diogenes, biricik örnekleri Herakles, en yüce amaçları ise "özgürlük"tür.

Haklarında, sınırlı sayıda kaynaktan elde edilen az miktarda bilgiye sahip olduğumuz kiniklerle ilgili derli toplu bir kaynak olarak görülebilecek olan *Köpeklerin Bilgeliği*, kendi kendisinin efendisi ve üstadı olan Kinik filozofların düşüncelerini kimi zaman anekdotlar, kimi zaman nükteli aforizmalar ya da soru-cevap yöntemiyle oluşmuş metinler yoluyla aktarıyor.

"Kendisine niçin 'köpek' denildiği soruldu. Şöyle cevap verdi: Çünkü ben hakikati kötü, yalancı insanların yüzüne vururum ve kendileri hakkında gerçeği söylerim, iyi insanlara kuyruk sallarım, kötülerin suratına hırlarım."

Diogenes



ISBN 978-605-02-0028-7

9 786050 200287

SAY YAYINLARI

22,50 TL

online satış:
www.saykitap.com